

**AVNÎ / TUHFETÜ'L-HÜKKÂM (BAĞLAMLI DİZİN
VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)**

**2024
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

Tuğba ALAYLI

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Şerife AĞARI**

AVNÎ / TUHFETÜ'L-HÜKKÂM (BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

Tuğba ALAYLI

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Şerife AĞARI**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK
Ocak 2024**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI	4
ÖN SÖZ	5
ÖZET	6
ABSTRACT.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	8
ARCHIVE RECORD INFORMATION	9
KISALTMALAR	10
ARAŞTIRMANIN KONUSU	11
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	11
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	11
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER.....	12
GİRİŞ	13
1. AVNÎ'NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ	15
1.1. Hayatı.....	15
1.2. Edebi Kişiliği.....	15
1.3. Eserleri.....	17
1.3.1. Şeh-Nâme.....	17
1.3.2. Tuhfetü'l-Hükkâm	17
1.3.2.1. Muhteva Özellikleri.....	17
1.3.2.2. Şekil İncelemesi.....	18

2. TUHFETÜ'L-HÜKKÂM'IN BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ	20
SONUÇ	1029
KAYNAKÇA	1031
ÖZGEÇMİŞ	1033

TEZ ONAY SAYFASI

Tuğba ALAYLI tarafından hazırlanan “AVNÎ / TUHFETÜ’L-HÜKKÂM (BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Şerife AĞARI

.....

Tez Danışmanı, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 19.01.2024

Unvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Şerife AĞARI (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Zafer TOPAK (KBÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Mehmet KIRBIYIK (NEÜ)

(Online)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans tezi derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı herhangi bir yola başvurmada yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarını intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlâkî ve hukûkî tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Tuğba ALAYLI

İmza :

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Avnî'nin Tuhfetü'l-Hükkâm adlı mesnevîsi incelenip bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük oluşturulmuştur. Çalışmanın birinci bölümünde Avnî'nin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından kitap muhteva ve şekil olarak incelenmiştir.

İkinci bölümde ise mesnevî içinde yer alan 1197 beyit incelenerek kelime ve kelime grupları tek tek anlamlandırılıp sözlük kısmı oluşturulmuştur. Bu bölümde sadece anlamlandırma değil aynı zamanda beyit içinde geçen kelimelerin ek ve kök ayrımı yapılmıştır.

Hem gerçek hayatta hem de akademik ortamda bilgilerini bizlerle paylaşmaktan çekinmeyen, her durumda ve şartta desteğini esirgemeyen, hep yanımızda olan, sadece bölüm içerisinde değil okul dışında da yanımda olan tez danışmanı hocam sayın Doç. Dr. Şerife AĞARI'ya sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmamda bana her daim destek olan, moral ve motivasyonunu benden esirgemeyen annem Sevinç ALAYLI, ablam Yasemin ALAYLI, arkadaşım Ulkar XHALILOVA ve hocam Semiha ÖZENÇ'e çok teşekkür ederim.

Tuğba ALAYLI

ÖZET

Türkler, İslamiyet'i 9. ve 10. yüzyıllarda kabul etmişlerdir ve bu kabul edişin izleri edebiyatımızda 11. yüzyılda ortaya çıkmıştır. İslam dininin etkisi ile Arapça ve Farsça kelimeler edebiyatımıza girmiştir. Daha sonraki dönemlerde yazılan gazeller, kasideler, mesneviler incelendiğinde dili oldukça sade olan yani öz Türkçe ile yazılmış eserlerin yanında dili ağır, anlaşılması güç kelime ve anlamlar içeren eserler de göze çarpmaktadır. Bunun sebebi yukarıda da bahsi geçtiği üzere Arapça ve Farsça kelimelerin varlığıdır. Eserlerin dilinin ağırlaşmasına sebep olan bu durum hem okuyucuların hem bu alanda çalışma yapacak olan araştırmacıların işini zorlaştırmaktadır. Bu yüzden geçmiş dönemlerde yazılmış ve bugün artık anlaşılması zor olan metinleri günümüz Türkçesi ile anlamlandırmak biraz zaman alacağından okuyucuların işini biraz daha kolaylaştırmak için eski ile yeni arasında köprü mahiyetinde TEBDİZ projesi hayata geçirilmiştir. Bu proje kapsamında ilk çalışma 2007 yılında yapılmıştır. Açılımı "Türk Edebiyatı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük" olan bu proje ile beraber Türk dilinde yazılmış eserlerdeki sözcükler hangi anlamlarda kullanıldığı ortaya konulmaktadır. Bu durum okuyucu için çok büyük fayda sağlamaktadır. Çünkü bu çalışma ile hem şairler hem de şairlerin üslupları hakkında bilgi edinilebilmekte; aynı zamanda eserde yer alan kelime, kelime grubu, nazım şekilleri ve türleri, ek-kök ayrımı, ayet, hadis, deyim, atasözü gibi ifadelerle ulaşılabilmektedir.

Buradan hareketle tez çalışmasında Avnî'nin Tuhfetü'l-Hükkâm eseri üzerinde inceleme yapılmıştır. "Hakimlere Armağan" anlamına gelen bu eser mesnevi nazım şeklinde yazılmıştır. 1197 beyitten oluşmaktadır. Bu beyitlerin her biri tek tek incelenip kelimelerin anlamları sıralanmıştır. Kelimeler anlamlandırıldıktan sonra her kelime için ek-kök ayrımı yapılmıştır. Bu alanda yapılacak olan her çalışma bir sonraki çalışma için büyük önem taşımaktadır. Böylelikle kelimeler hızlı şekilde anlamlandırılacak ve metin daha anlaşılır hale gelecektir. Bu da edebiyatımız için önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Tuhfetü'l-Hükkâm; TEBDİZ; Sözlük.

ABSTRACT

Turks accepted Islam in the 9th and 10th centuries, and traces of this acceptance appeared in our literature in the 11th century. With the influence of Islam, Arabic and Persian words entered our literature. When the ghazals, odes and masnavis written in later periods are examined, along with the works whose language is quite simple, that is, written in pure Turkish, also the works whose language is heavy and contain difficult to understand words and meanings stand out. The reason for this, as mentioned above, is the existence of Arabic and Persian words. This situation, which causes the language of the works to become heavier, makes the work difficult for both readers and researchers who will work in this field. Therefore, since it will take some time to make sense of the texts written in the past and which are difficult to understand today in today's Turkish, the TEBDIZ project has been implemented as a bridge between the old and the new to make the readers' job a little easier. The first study was conducted in 2007. With this project, which stands for "Turkish Literature Contextual Index and Functional Dictionary", the meanings of the words in works written in Turkish are revealed. This provides great benefit for the reader. Because with this study, information can be obtained about both poets and their styles; At the same time, expressions such as words, word groups, verse forms and types, suffix-root distinction, verses, hadiths, idioms and proverbs in the work can be accessed.

Starting from this point, in the thesis study, Avnî's work Tuhfetü'l-Hükkam was examined. This work, which means "A Gift to Judges", was written in mesnevi verse form. It consists of 1197 couplets. Each of these couplets is examined one by one and the meanings of the words are listed. After the words were given meaning, suffix-root distinction was made for each word. Each study to be carried out in this field is of great importance for the next study. In this way, words will be quickly interpreted and the text will become more understandable. This is also important for our literature.

Keywords: Tuhfetü'l-Hükkam; Tebdiz; Dictionary.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Avnî / Tuhfetü'l-Hükkâm(Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)
Tezin Yazarı	Tuğba ALAYLI
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Şerife AĞARI
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	19/01/2024
Tezin Alanı	Türk Dili ve Edebiyatı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	1033
Anahtar Kelimeler	Tuhfetü'l-Hükkâm; TEBDİZ; Dizin; sözlük.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Avnî / Tuhfetü'l Hükkâm(Contextual Index and Functional Dictionary).
Author of the Thesis	Tuğba ALAYLI
Advisor of the Thesis	Assoc. Prof. Dr. Şerife AĞARI
Status of the Thesis	Master
Date of the Thesis	19/01/2024
Field of the Thesis	Turkish Language and Literature
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	1033
Keywords	Tuhfetü'l-Hükkâm; TEBDÎZ; Directory; Dictionary.

KISALTMALAR

bk.	: Bakınız
Hz.	: Hazreti
s.a.v	: Sallallahu aleyhi ve sellem
v.b.	: Ve benzeri / benzerleri
yy.	: Yüzyıl
H	: Hicri
M	: Miladi
d.	: Doğum
öl.	: Ölüm
s.	: Sayfa

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu, 17.yüzyıl şairlerinden Avnî'nin Tuhfetü'l-Hükkâm adlı mesnevîsinin incelenmesi TEBDİZ projesi kapsamında “Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük” hazırlanmasıdır. 1197 beyitlik mesnevi incelenerek kelimelere anlam verilmiştir. Bu çalışma ile hedeflenen, çalışma yapacak araştırmacılara kolaylık ve hızlilik sağlamaktır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı şairin mesnevisinde yer alan kelime ve kelime gruplarını inceleyip, sözlük oluşturmaktır. Kelime ve kelime gruplarını anlamlandırma dışında ek-kök ayrımı da yapılmıştır. Bu çalışma bilhassa bu alanda inceleme yapacak okurlar için oldukça kolaylık sağlayacaktır. Örneğin bir eser hakkında çalışma yapılacaksa ilk önce o eseri iyi anlamlandırmak gerekir. Eserde yer alan beyitlerde yer alan kelimeleri tek tek anlamlandırmak zaman alacaktır. Fakat bu proje kapsamında ulaşılmak istenilene kolaylıkla ulaşılabilecek ve zamandan tasarruf sağlanacaktır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada öncelikle Tuhfetü'l-Hükkâm mesnevîsi içinde yer alan beyitler tek tek incelenmiştir. Sonrasında beyitler transkriptli şekilleriyle yazılarak kelime ve kelime grupları halinde anlamlandırılmıştır. Anlamlandırmalar yapılırken Mehmet Kanar/Farsça-Türkçe Sözlük, Ferit Devellioğlu/Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, İskender Pala/Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Gencay Zavotçu/Divan Edebiyatı Kişiler-Kişilikler Sözlüğü'nden ve internet kaynaklı Kubbealtı, Luggat sitelerinden yararlanılmıştır. Ayrıca sadece anlamlandırma ile kalınmayıp kelimenin anlamının dışında beyitte kullandığı şekliyle ek-kök ayrımı yapılarak künye oluşturulmuştur.

Tezde Prof. Dr. Mehmet Kırbıyık'ın tenkitli metnini hazırladığı ve 2008 yılında yayımlanmış olan Avnî/Tuhfetü'l-Hükkâm adlı çalışmadan yararlanılmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Araştırmada Avnî'nin Tuhfetü'l-Hükkâm adlı mesnevîsi taranarak eserde yer alan 1197 beyit içinde geçen tüm kelime ve kelime grupları anlamlandırılarak sözlük oluşturulmuştur. Şair hakkında araştırma çok az olduğundan şairin edebi kişiliği hakkında bilgilere ulaşmak zor olmuştur. Metni anlamlandırırken öncesinde şairin edebi kişiliği hakkında bilgi sahibi olmamız gerekirken metni okurken geçen ifadeler doğrultusunda hakkında bilgilere ulaşılmıştır

GİRİŞ

Bu çalışmada TEBDİZ projesi kapsamında sözlük çalışması yapılmıştır. Tebdiz, bir başka ifadeyle “Türk Edebiyatı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük” projesi, temelleri 2007 yılına dayanan ve edebi metinlerin bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğünü oluşturmayı amaçlayan geniş kapsamlı bir çalışmadır (Aksoyak, 2023). Bu sistem sayesinde verilere ulaşmak artık çok kolaydır. 2018 tarihli verilere göre sistem üzerinde bulunan kullanıcı sayısı 1.168’dir. Bu proje araştırmacılar için zamandan tasarruf etmenin yolu haline gelmiştir. Çünkü burada kelime/kelime grubu ek-kök bilgileri, nazım şekil ve türleri, vezin ve ayet, hadis, kelâm-ı kibar, atasözü, deyim vb. tüm bilgilere ulaşma imkânı sağlanmaktadır. Bu çalışmada da TEBDİZ projesi kapsamında Avnî’nin Tuhfetü’l-Hükkâm adlı mesnevî üzerinde bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük çalışması yapılmıştır.

Avnî 17.yüzyıl şairlerindedir. Avnî’nin hayatı, biyografik kaynaklardaki kayıtların yanı sıra bu hususta önemli bilgileri yansıtan Tuhfetü’l-Hükkâm adlı mesnevîsinden yola çıkılarak ele alınmaya çalışılmıştır. Avnî 16.yüzyılın son çeyreğinde doğmuş, 17.yüzyılın yarısında vefat etmiştir. Mesnevi müellifi, şehname yazarı ve aşıkane şirler yazma özelliği ile tanınmıştır. Eserin başlığı “Hakimlere Armağan” anlamına gelmektedir. Eser hasbihal, nasihatname ve sergüzeştname özelliklerini taşır. Şair eserinde hayatı boyunca karşılaştığı zorluklardan, mevki ve makam sahibi insanların hal ve tavırlarından yakınmıştır (Kırbiyık , 2017).

Amacı nasihat vermek ve halini anlatmak olduğu için şair eserinde sade bir dil kullanmıştır. Fakat Tuhfetü’l-Hükkâm’da otuz üç başlık bulunmaktadır.

Divan edebiyatının dili, bilindiği üzere Türkçe, Arapça ve Farsça’nın iç içe yer aldığı Osmanlıcadır. Divan edebiyatının kaynakları ise hadis, fıkıh, tasavvuf, mitoloji vb. alanlardır. Bu sebeple zaman içerisinde oldukça ağır bir dilin kullanıldığı eserler de kaleme alınmıştır. Hal böyle olunca anlaşılması güç bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu çalışma ile alandaki bu zorluğun hafifletilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmacılar yapacakları çalışmalarda TEBDİZ’de yer alan kaynaklardan faydalanıp çalışmalarına hız verebilmektedirler.

Bu çalışmada aynı Şekilde alana fayda sağlamak amacıyla Tuhfetü'l-Hükkâm'da yer alan 1197 beyit tek tek incelenip ayrıştırılmıştır. Kelimeler beyit içinde geçen anlamlarına göre sıralanmış, sonrasında bu kelimelerin ek-kök ayrımı yapılmıştır

1. AVNÎ'NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ ¹

1.1. Hayatı

Avnî'nin asıl adı Mahmut'tur. Türk edebiyatında bu mahlası kullanan on şairden² biridir. Doğum yeri Filibe'dir. İstanbul'da medrese tahsilini tamamlamıştır. Mülazım olmuş, kadılık ve müderrislik yapmıştır. Doğum tarihi hakkında bir kesinlik yoktur. İstanbul'da medrese eğitimini tamamlamış ve sonrasında öğrencisi olduğu Bâkî'yi üstat kabul etmiştir.

Şiirlerini beğenen Lala Mehmed Paşa'nın iltifatına erişmiş ve "şehnameci" ilan edilmiştir. Daha sonrasında Filibe'de müderrislik görevine atanmıştır. Burada geçim sıkıntısı çekmeye başlamış ve sonrasında Kurşunlu kadılığına atanmıştır. Fakat burada da çok fazla borcun altına girmiştir. Belgrad'a gidip kendini anlatmaya çalıştıysa da kendisini iyi ifade edememiş olacak ki onu parası çok az olan mansıba yönlendirmiştir. Daha sonra Rumeli'ye gitmiş fakat orada da ona yardım edecek kimse olmamıştır. Hatta tezkirecisi ondan rüşvet istemeye kalkmış, vermeyince de mansıp alamamıştır. Onun bu durumuna üzülen bir defterdar ona Trebçe mansıbını vermiştir. Fakat oraya giderken yolda soyulmuştur. Şair hayatında bunun gibi çok sayıda sıkıntı ile karşılaşmıştır ve ömrü gurbette geçmiştir. Fakirlik, talihsizlik yakasını bırakmamıştır.

1.2. Edebi Kişiliği

17. yüzyıl şairlerindedir. Kaynaklarda çok fazla bilgiye rastlanmamaktadır. Mesnevî müelliflerindedir. Şehnamecidir ve âşıkane şiirler yazmıştır. O bir eser kaleme alırken sözü çok fazla uzatmama gayretindedir. Çünkü bu durum okuyucuyu sıkmaya neden

¹ Çalışmanın bu bölümü Prof. Dr. Mehmet Kırbıyık'ın *Avnî/Tuhfetü'l-Hükkâm* adlı eserinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

² Avnî mahlasına sahip diğer şairlerin bazıları şunlardır: Fatih Sultan Mehmed (d.H. 835/ M.1431 – öl. M.H. 886/1481), Osman Efendi (öl. H. 1039/ M.1629), Mehmed Efendi (öl.1053/ M.1643-44), Ahmed Çelebi (öl. 1082/ 1671-72), Habil-zade Ömer Efendi bin Mehmed Efendi bin Kadi Habil Efendi (öl. H. 1903/ M. 1682), Mehmed Efendi (öl. H. 1093/ 1682), Yusuf Efendi (öl. H. 1121/ M. 1709), Eşref-zade Şeref Efendi(d. H. 1120/ M. 1708- öl. 1155/ 1742-43) (Haluk İpekten, İsen, & Recep Topar, 1988, s. 54, 55)

olacaktır. Ona göre çok konuşan çok hata yapar. Bu nedenle az ve öz konuşulmalı ve bu doğrultuda kaleme yansımalıdır. Aslında o, uzun yazma kabiliyetine sahip olduğunu ve yazsa nice kitap olacağını düşünür:

Ser-güzeştüm olurdu niçe kitāb
Şerh olınsa bu miḥnet ü ālām(1194)

Şiirinin ve nesrinin bulunamayacak kadar az ve değerli olduğunu iddia ettiği aşağıdaki beyitte bunları ancak yüce bir makama sunulabileceğini söylemektedir;

Nazm u nesri anuñ olup kem-yāb
Çün beyāz olup ola 'arz-ı rikāb(719)

Avnî, yaşadığı dönemde gördüğü şeyleri söylemekten sakınmamıştır. Şahit olduğu adaletsizlikleri ve haksızlıkları eserinde anlatmıştır. Ona göre çoğu üst seviyedeki yöneticiler gaflet içindedir. Onlara yazdığı tenkit ile padişaha da bilgi vermiştir. Bununla birlikte ilmiye sınıfı ile birlikte askeriye sınıfını da tenkit etmiştir.

Çok fazla geçim sıkıntısı çekmiştir. Dostları kusurlarının araştırmacısı olmuştur. Ona kimseden fayda yoktur. Sürekli işinden azledilmiştir. Bir iki mansıp için çekmediği sıkıntı kalmadığı gibi onun halinden anlayan da bulunmamaktadır. Çünkü onun zamanında ilim ehlinin hiçbir değeri yoktur. Rüşvetle işler yürütülmektedir. Fakat o rüşvet alma ve rüşvet vermenin günah olduğunu belirtmektedir;

Diler iseñ bula māluñ bereket
İhtirāz it şakın alma rişvet(900)

Avnî'nin mesnevîsinde nasihat ön plandadır. Burada israftan uzak durulması ve paraya çok fazla tamah edilmemesi gerektiğinin yanında tevekkül edilmesi, mürşid-i kâmile intisap edip masivadan uzak durulması ve nefsi emmareye aldanılmaması gerektiği salık verilmektedir.

1.3. Eserleri

1.3.1. Şeh-nâme

Avnî'nin Tuhfetü'l-Hükkâm haricinde başka bir eserin varlığı bilinmemektedir. Belli kaynaklardan yola çıkarak Nusret-nâme adını taşıyan manzum-mensur olan Şeh-nâme'sinin olduğu anlaşılmaktadır. (Kırbıyık, 2008)

1.3.2. Tuhfetü'l-Hükkâm

1.3.2.1. Muhteva Özellikleri

“Hâkimlere Armağan” anlamına gelen Tuhfetü'l-Hükkâm, 1197 beyitten oluşmaktadır. Mesnevilerde beyit sayısı sınırsızdır. Arapça yazılışı olan Tuhfetü'l-Hükkâm ile Farsça yazılışı Tuhfe-i Hükkâm olan bu iki tamlamayı 533. ve 1117. beyitlerde kullanmıştır.

Bilindiği üzere Avnî 17.yüzyılda yaşamış şairlerdendir. O yüzyılın dönem özelliklerine bakıldığında siyasi ve toplumsal sorunlarla karşılaşmaktadır. Fakat bu sıkıntılardan Türk edebiyatının etkilendiği söylenemez. Bu dönemde Türk edebiyatı yükseliş dönemindedir denilebilir. Şairler çevrelerinde gelişen olaylara sessiz kalmamışlar ve bunun neticesinde eserlerinde sosyal ve ekonomik konulara çok fazla yer vermişlerdir. Zaten bu durum, 17. yüzyılın en belirgin özelliğidir. Tuhfetü'l-Hükkâm adlı mesnevisinde Avnî, o dönemde olan olayları dile getirmiştir. Örneğin I. Ahmed döneminde oluşan sosyal problemlerden, adaletsizliklerden bahsettiği beyitlere yer vermiştir.

Ayrıca bu dönemde kaleme alınan mesnevilerin konularında çeşitlilikler göze çarpmaktadır. Bunlar genellikle dini, tasavvufî, ahlaki konulu mesnevilerdir ve daha çok okuyucuyu bilgilendirmek için yazılmıştır. Avnî'nin eserinde de nasihatlere rastlamak mümkündür. Ayrıca mürşid-i kâmil, nefs-i emmâre gibi tasavvufî konulara da yer vermiştir.

Eser hasbihâl, sergüzeşt-name, nasihat-name türlerindedir. Mesnevîde geçen ifadelerle göre bu eseri sadece bir türle sınırlandırmak mümkün değildir. Şair eserin yazılış sebeplerini makâle-i sâdisede açıklamaktadır. Bu sebepler, fani dünyada kıyamete kadar

isminin yaşaması, hayırla kendisinden bahsedilmesi, kadıların durumlarından söz etmek, kendisinin ve meslektaşları olan kadıların macerasını dile getirmek, âlimlerin merhametini kazanmaktır.

Kitabın son bölümünde eseri muhtasar olarak telif ettiğini, onu âlimler ve hakimler için yazdığını söylemektedir. Yazılış tarihi tam net değildir. 1197 beyitten oluşmaktadır. Bu sayıya iktibas edilen şiirler yani yedi bendlik tahmis ve iki matla beyti dahil değildir. Mesnevi içinde yer alan başlıkların toplamı otuz ikidir. Fakat ilk yirmi dört beyit için başlık bulunmamaktadır. Giriş bölümü yüz otuz dokuz beyittir. İlk kırk beş beyit tevhittir. Yirmi dördüncü beyitten sonra “Āgāz-ı Kelām-ı Hamdele-i Sa’adet-Peyām ve Bast-ı Mukaddemāt-ı Mehāmid-i Magfiret-Encām” başlığı yer almaktadır.

1.3.2.2. Şekil İncelemesi

Avnî'nin Tuhfetü'l-Hükkâm adlı ederi “fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün” kalıbı ile kaleme alınmıştır. Bu kalıp hem kısa hem kolay olduğu için mesnevîlerde çok fazla tercih edilen kalıplardan birisidir.

Tuhfetü'l-Hükkâm, mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Mesnevilerin kendine özgü bir yapısı vardır. Mesneviler genellikle giriş, konu ve bitiş olmak üzere üç ana bölümden oluşur ve kendi içinde çeşitli başlıklara ayrılır. Bu açıdan Tuhfetü'l-Hükkâm, klasik mesnevi tertibine uygundur.

Arapça ve Farsça terkipler eski metinlerde çok fazla kullanılmıştır. Bu durum anlamı güçlendirdiği kadar anlaşılmayı da zorlaştırmıştır. Bağlamı dizin ve işlevsel sözlük oluşturulurken bu mesnevîdeki tüm beyitler ayrı ayrı incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda Avnî'nin eserinde kullandığı dil ve üslup hakkında belirli kanılara varılmıştır. Avnî hayatı boyunca başından geçenleri bu mesnevîde anlatmaktadır. Bu sebeple kendi halini ifade ettiği ve mesaj vermek istediği için çok ağır bir dil kullanmadığı görülmektedir. Aslında metni ağırlaştıran Farsça ve Arapça tamlamaların fazlalığıdır oysaki Avnî yer yer iki ve üç kelimededen oluşan Farsça tamlamalara yer vermiştir;

Hāşşa kim seyyid-i şübbān Haseneyn

Zīnet-i cennet olan mazlūmeyn(98)

Her kim olursa kazāya rāzī

Hep gider zahmet-i hāl-i māzī(585)

Osmanlıca metinlerde daha çok Farsça terkipler kullanılmıştır. Arapça terkiplere daha az yer verilmiştir. Bu mesnevide ise Avnî, Arapça kelimelerden oluşan zircirleme tamlamalara yer vermemiş fakat Arapça edatları yer yer kullanmıştır:

Ƙıldı İslām ile 'arz-ı iƙbāl

Geldi imāna işiden f'īl-hāl(71)

Yine rü'yāda görüp ke'l-evvel

Diler ol müşkilini eyleye hall(763)

Medh iderken anı Hālīƙ bi'z-zāt

Hīç mahlūƙa düşer mi kelimāt(94)

Sonuç itibarıyla şair eserinde genel olarak sade bir dil kullanmıştır. Hatta metin içinde çok fazla atasözü ve deyim yer vermiştir. Çünkü deyim ve atasözü kullanmak halkın kullandığı ifadelerle yer vermek açısından dilin sadeliğini gösteren bir unsurdur.

2. TUHFETÜ'L-HÜKKÂM'IN BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ

ābād eyle-: İnşa etmek.

Haşre dek dirseñ ola nāmuñ ad / **Eyle** var gülşen-i nazmı **ābād**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 519)[*ābād eyle*]

‘Abd-i ‘Azīz: Abdülaziz Efendi.

Rābi‘an baḥr-i ‘atā **‘Abd-i ‘Azīz** / Ol daḥi faẓl ile şöhret-āmīz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 282)[*‘Abd-i ‘Azīz*]

‘abd-i fermān: Fermanın, buyruğunun kölesi.

‘Abd-i fermānı Kırım ḥānıdır / Cān u dilden ẓulı kurbānıdır(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 147)[*‘abd-i fermānı, -ı*]

‘abd-i ḥakīr: Değersiz köle.

Gerçi bir **‘abd-i ḥakīrem** ammā / Oldum ‘irfānum ile müşteḡnā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 319)[*‘abd-i ḥakīrem, -em*]

‘abd-i nā-çīz: Değersiz köle.

Cümleden biri bu **‘abd-i nā-çīz** / Bu meşeldür kişinüñ nefsi ‘azīz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 799)[*‘abd-i nā-çīz*]

‘abd-i za‘if: Zayıf kul.

Degül ol kâbil-i medh ü ta'rîf / İhtisâr it sözi ey 'abd-i za'îf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm* 299)[*'abd-i za'îf*]

Hasb-i hâlûñ yazup ey 'abd-i za'îf / Eyle bir hûb kitâbı taşnîf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*, *Beyit 470*)[*'abd-i za'îf*]

Çü degül kâbil-i medh ü ta'rîf / Kıl du 'â dâ'im eyâ 'abd-i za'îf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*, *Beyit 743*)[*'abd-i za'îf*]

'abes söy-: Ayıp söz söylemek.

'Avniyâ niçeye dek tûl-i emel / Kendü ḥaddûñ bil 'abeş söyleme gel(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*, *Beyit 279*)[*'abeş söyleme, -me*]

âb-ı zülâl: Saf su.

Ṭab'-ı pâki nitekim âb-ı zülâl / Dilleri kendüye kıldı meyyâl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*, *174*)[*âb-ı zülâl*]

'âbid ü zâhid-i dergâh-ı Vedüd: Vedüd olan Allah dergahının ibadet eden ve dindarları.

'Âbid ü zâhid-i dergâh-ı Vedüd / Nâmı ol zât-ı şerîfüñ Maḥmūd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*, *Beyit 1038*)[*'âbid ü zâhid-i dergâh-ı Vedüd*]

âb-ı rüy-ı 'ulemâ: Âlimlerin yüzünün suyu.

Âb-ı rüy-ı 'ulemâdur el-ḥaḥ / Melce'-i bay u gedâdur muṭlaḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*, *Beyit 173*)[*âb-ı rüy-ı 'ulemâdur, -dur*]

âb-ı tevbe: Tövbe suyu.

Āb-ı tevbeyle seni pāk itsün / Menzilüñ şafha-i eflāk itsün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām* ,
1011)[*āb-ı tevbeyle, -y, -le*]

‘aceb: Acayip, şaşılacak şey .

Şerefi ‘ilm ile buldı ‘ulemā / Ḥased eylerse ‘aceb mi cühelā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
121)[*‘aceb*]

Uğradum yine ‘aceb ğavġāya / Yine geldüm çekilüp paşaya(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
435)[*‘aceb*]

‘Ulemānuñ ne ‘aceb ṭāli‘i dūn / Cühelānuñ şerefi ğün-ā-ğün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 558)[*‘aceb*]

Zulm iderse ‘aceb olmaz cühelā / Def‘-i zulm itmek içündür ‘ulemā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 669)[*‘aceb*]

‘Ulemā vü vüzerā cümlesi hep / Ḥvāb-ı ğafletde yaturlar ne ‘aceb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 707)[*‘aceb*]

Sen Süleymān-şifat ben mūram / İşbu ma‘nāya ‘aceb mesrūram(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 724)[*‘aceb*]

Allāh Allāh ne ‘aceb rāy-ı şaḥīḥ / Eyledi ḥabs[i] kazādan tercīḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 986)[*‘aceb*]

‘acebā: Acaba.

Bu ne ḥikmet bu ne kudret ‘acebā / Bir ğedāy[ı] şeh ider şāhı ğedā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 44)[*‘acebā*]

Ġün mi ğeçdi ‘acebā ṭāli‘-i dūn / Baġrumı eylemeye qahr ile ḥūn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 211)[*‘acebā*]

Dir idüm aġlayup ey Ḥudā / Neye müncerr ola ḥālüm ‘acebā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 489)[*‘acebā*]

Ne durur zann u kıyāsuñ ‘**acebā** / Şabr ider mi bu cefāya ‘uqālā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 806)[‘*acebā*]

Saña ey ‘ākıl u dānā ne ‘**aceb** / Bu şekil mañşib içün bunca ta‘ab(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 807)[‘*aceb*]

Andadur ‘aql ile fikrüm her gāh / ‘**Acebā** kimse aña buldı mı rāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 862)[‘*acebā*]

Ne virürsin ‘**acebā** anda cevāb / Olmaz ise saña ‘avn-i Vehhāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1107)[‘*acebā*]

acı- Acımak.

Acır iseñ acı ol bī-mededi / Ki anuñ olmaya hergiz senedi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
407)[*acır*]

Acır iseñ **acı** ol bī-mededi / Ki anuñ olmaya hergiz senedi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
407)[*acır*]

āciz ol- Güçsüz, çaresiz bir duruma düşmek.

Olmuş ol halk-ı vilāyet ‘**āciz** / Anı men‘ idememişler hergiz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 908)[‘*āciz olmuş, -muş*]

acül ol- Aceleci olmak.

Şabr idüp **olma** umūnda ‘**acül** / Eylemez Ḥaḳ seni maḥzūn u melūl(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 281*)[‘*acül olma, -ma*]

aç- Açmak.

Baḥş-i ‘ilm olduğı dem ger **aça** fem / ‘Ulemā sākit olur hem mülzem(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 171*)[*aça, -a*]

Kefenüñ kıymetini benden al / Kıbrümi **açma** idüp kaçd-ı vebâl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 914)[açma, -ma]

Kāḍīnuñ kabrini **açar** ol şeb / Eylemez 'ahde tırup ḥavf u ta'ab(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 917)[açar, -ar]

'Ukalā yoğ yire **açmaz** deheni / 'Arz ider ehline dürr-i suḥanı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1027)[açmaz, -maz]

açıl-: Açılmak.

Umaram 'avn-ı Ḥudādan ki henüz / **Açıla** gün gibi baht-ı firüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 231)[açıla, -a]

'Arz-ı ḥāl eylemedür maşşüdüm / **Açılup** ṭalı'-i nā-mes'üdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 326)[açılup, -up]

Çünkü **açılmadı** bu baht-ı siyāh / Oldı dil āteş-i faqr ile tebāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 403)[açılmadı, -ma, -dı]

Vaqt-i es'adda meger kim bir rüz / **Açılup** gün gibi baht-ı firüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 451)[açılup, -up]

Miḥnetüm artuğ olup rüz-be-rüz / Hiç **açılmadı** bu baht-ı firüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 503)[açılmadı, -ma, -dı]

Açılup ṭalı'-i nā-mes'üdüm / Ḥāşıl olmadı ebed maşşüdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 801)[açılup, -up]

Şeyḫ tefsīri ki şāha şundı / Her maḥalde **açılup** oğundı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
956)[açılup, -up]

Söyle ey bülbül-i gülzār-ı suḥan / **Açıla** tā gül-i gülzār-ı suḥan(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1025)[açıla, -a]

ad: İsim.

‘Ākıl iseñ ide gör ‘adl ile dād / Tā ki senden kıala bir yahşı **ad**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 936*)[*ad*]

a‘dā: Düşmanlar, hasımlar.

Ben o dergāha çün oldum mensüb / Olam **a‘dāya** revā mı mağlüb(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 314*)[*a‘dāya, -y, -a*]

Nīze-i nazmu[mı] görmez düşmen / Oldum **a‘dā** gözine şimdi diken(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 318*)[*a‘dā*]

Her tarafından olup **a‘dā** peydā / Şerr ü şūr ile pür oldı dünyā(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 698*)[*a‘dā*]

‘Ömrin efzün ide ol Ĥayy u Kadīr / Ola **a‘dāsı** kamu ĥvār u ĥakīr(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 745*)[*a‘dāsı, -sı*]

‘adālet: Adalet.

Raħmet aña ki ‘**adāletle** gide / Nāmını ĥaşre degin zinde ide(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 24*)[*‘adāletle, -le*]

Anda ĥatm oldı ‘**adālet** anda / Anda ĥatm oldı saħāvet anda(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 740*)[*‘adālet*]

‘adālet it-: Ādil davranmak, adālete uygun hareket etmek.

Ĥosa ‘**adālet itmek** için her biri işin (*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, II.Kıta, 1.Mısra*)[*‘adālet itmek, -mek*]

Ādem: Hz.Adem.

Ādemüñ ‘izzet ü şānında Ĥudā / Buyurupdur “ve leḳad kerremnā”(Tuḥfetü’l-
Ĥükkām, Beyit 30)[Ādemüñ, -üñ]

Ādeme oldı melā’ik mescūd / Ḳıldı şeytān[1] ‘inādı merdād(Tuḥfetü’l-Ĥükkām,
Beyit 32)[Ādeme, -e]

Çünkü Ḥaḳ **Ādeme** tekrīm itdi / Kendü esmāsını ta’līm itdi(Tuḥfetü’l-Ĥükkām, Beyit
31)[Ādeme, -e]

ādem: İnsan.

Yetmişe yitse kaçan bir **ādem** / Erzel-i ‘ömre başār şoñra ḳadem(Tuḥfetü’l-Ĥükkām,
Beyit 1094)[ādem]

‘ādet: Gelenek ve görenek.

‘Askeri ṭā’ifesi ḥod ne ki var / Budur ‘**ādetleri** hep leyl ü nehār(Tuḥfetü’l-Ĥükkām,
Beyit 888)[‘ādetleri, -ler, -i]

‘adl: Adalet, doğruluk.

Ne sa‘ādet bu ki ‘ālim olasın / ‘**Adl** ile ḳāḏı vü ḥākim olasın(Tuḥfetü’l-Ĥükkām,
Beyit 16)[‘adl]

Eḑdal-i ṭā‘at-i Rabbü’l-‘izzet / ‘**Adl** ile şer’e olupdur ḥidmet(Tuḥfetü’l-Ĥükkām,
Beyit 21)[‘adl]

Er iseñ ‘**adl** ile bir nām eyle / Müstaḳīm olmağa iḳdām eyle(Tuḥfetü’l-Ĥükkām,
Beyit 22)[‘adl]

Dā’imā ‘ilm ile ‘āmil olıgör / ‘**Adl** ü dād itmege mā’il olıgör(Tuḥfetü’l-Ĥükkām,
Beyit 23)[‘adl]

Beni ol zümreden itme yā Rab / İderem ‘**adl** ile inşāf taleb(Tuḥfetü’l-Ĥükkām, Beyit
114)[‘adl]

İtmeyüp ‘**adl** ile dāduñda kuşūr / Şer‘ ile görür idüñ haylī umūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 767)[‘*adl*]

‘İlm ile yoğ ise ger aqrānı / ‘**Adlde** olsa Şüreyḥ-i s̄ānī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 788)[‘*adlde, -de*]

‘**Adl** ile şan ki Şüreyḥ-i s̄ānī / Ḥidmetinde yoğ imiş noqşānı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 910)[‘*adl*]

Ḳāḏīda ‘**adle** ise ger niyyet / Aña nüvvābı ider tib‘iyyet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 925)[‘*adlle, -le*]

‘Ākıl iseñ ide gör ‘**adl** ile dād / Tā ki senden qala bir yaḥşı ad(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 936)[‘*adl*]

‘adl it-: Adaletli davranmak.

‘**Adl iderseñ** eyā efdal-i nās / Ne belādur ideler böyle kıyās(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 887)[‘*adl iderseñ, -er, -se, -ñ*]

‘adl ü dād: Adalet ve dürüslük.

‘İlm ü fazl ile ferīdi ‘aşruñ / ‘**Adl ü dād** ile vahīdi dehrüñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 170)[‘*adl ü dād*]

Yine göstermeye mir’āt-ı felek / ‘**Adl ü dāduñ** yüzini şimdiye dek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 560)[‘*ād ü dāduñ, -uñ*]

İtmeyüp ‘**adl ile dāduñda** kuşūr / Şer‘ ile görür idüñ haylī umūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 767)[‘*ād ü dāduñda, -uñ, -da*]

‘adl ü dād it-: Doğru ve adil olmak.

Dā’imā ‘ilm ile ‘āmil olıgör / ‘**Adl ü dād itmege** mā’il olıgör(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 23)[‘*adl ü dād itmege, -me, -ge*]

Şark ile ğarba **ider** ‘**adl ü dād** / Zıll-i ‘adlinde hep efrād [u] ‘ibād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 711)[‘adl ü dād ider, -er]

‘adl ü inşāf: Adalet ve insaf.

Kimde kim var ise ‘**adl ü inşāf** / Yok yire eylemez ol lāf u güzāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 673)[‘adl ü inşāf]

Cem‘-i māl için urur her kişi lāf / Kimse[y]e kal[ma]dı ‘**adl ü inşāf**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 706)[‘adl ü inşāf kalmadı, -ma, -dı]

Eyleme mü’min iseñ lāf u güzāf / Saña lazım durur ‘**adl ü inşāf**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 891)[‘adl ü inşāf]

‘ādil: Adalet sahibi.

Emr-i ma’rūf ile ‘āmil ‘**ādil** / Ḥazret-i pādişeh-i deryā-dil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
142)[‘ādil]

Bī-ğaraż ‘ālim ü hem ‘**ādilsin** / Ḥağ söze rāzī vü hem kâ’ilsin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 191)[‘ādilsin, -sin]

‘ādil ol-: Adaletli olmak.

Çünkü ol manşıb ola bī-ḥāşıl / Her ne deñlü **olur** iseñ ‘**ādil**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
658)[‘ādil olur, -ur]

‘**Ādil olmasa** eger bir miqdār / Olımaz saña daḡi ḡidmetkār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 894)[‘ādil olmasa, -ma, -sa]

‘**Ādil olan** göricek böyle ‘azāb / Zālime niçe olur ekl-i ‘ikāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 922)[‘ādil olan, -an]

Olsa zulm itmege kādī ma’il / Nef‘i yok fā’il **olursa** ‘**ādil**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
931)[‘ādil olursa, -ur, -sa]

‘**Ādil olursa** eger hākīm-i ‘aşl / Tîğ-1 şer’ ile ider bâtılı faşl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 932*)[‘*ādil olursa, -ur, -sa*]

ad ol-: Anılmak.

Haşre dek dirseñ **ola** nāmuñ **ad** / Eyle var gülşen-i nazmı ābād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 519*)[*ad ola, -a*]

‘**adüv ol-:** Düşman olmak.

Bī-sebeeb niçeleri **oldı** ‘**adüv** / Eylediler benüm üstüme ğulüv(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 256*)[‘*adiv oldı, -dı*]

āfāk: Ufuklar(gökler).

Yine fānī ider ol **āfākı** / Zāt-1 pāki durur ancağ bākī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 85*)[*afākı, -i*]

‘**afv it-:** Affetmek.

Nazm u inşāda bulurlarsa ḥaṭā / ‘**Afv ide** anı kibār-1 ‘ulemā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 549*)[‘*afv ide, -e*]

afyon sık-: Afyon sıkmak.

Def-i ğam diyü yir **afyon sıkılır** / Şöyle lāğar ki tokınsañ yıķılır(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 595*)[*afyon sıkılır, -ılır*]

āğāh: Haberdar, haberi olan.

Olmadıñ mı bu haberden **āgāh** / Müddet-i ‘ömr ise şaş t u pencāh(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1090)[*āgāh*]

N’eyledi gör baña bu baht-ı siyāh / Zāb t olinmadı o manşib **āgāh**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 421)[*āgāh*]

ağar-: Beyazlamak.

Şakalı yoğ iken anuñ **ağarur** / Dağı ol kendüsini tāze şanur(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
576)[*ağarur*, -ur]

āgāz eyle-: Başlamak.

Kāmet olsa irişüp vaqt-i namāz / Nāleye **eyler** idüm ben **āgāz**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 482)[*āgāz eyler*, -r]

ağla-: Ağlamak.

Hālūñi **ağla** birez ey ḥāme / Merḥamet ola dil-i nā-kāma(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
166)[*ağla*]

Ağlamağdan degülem hīç münfek / Kimse raḥm eylemedi şimdiye dek (*Tuḥfetü ’l-*
Hükkām, *Beyit 216*)[*ağlamağdan*, -mağ, -dan]

Bir kaşid ile varup bī-icmāl / **Ağlayup** kıldum aña ‘arz-ı melāl(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 291)[*ağlayup*, -y, -up]

Fağr u fāğayla yine bī-māye / Vardum **ağlayı** Murād Paşaya(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 411)[*ağlayı*, -yı]

Ağlayup derd-i dili ‘arz itdüm / Ehl-i diller revişine gitdüm(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 427)[*ağlayup*, -y, -up]

Ağladum anı görünce nā-çār / Ol każāda dağı üç kādī var(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
434)[*ağladum*, -du, -m]

Dir idüm **ağlayup** ey Hudā / Neye müncerr ola hālüm ‘acebā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 489)[*ağlayup, -y -up*]

Çarḥa irişmiş idi feryādum / **Ağlamak** olmuş idi mu‘tādum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
497)[*ağlamak, -mak*]

Dileyüp Ḥaḫḫa münācāt müdām / Dir idüm **ağlayup** ey Rabb-i enām(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 498*)[*ağlayup, -y -up*]

Ağlayup hālūñi ‘arz eylesin / Ser-güzeştūñ ne ise söyleyesin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 629)[*ağlayup, -y, -up*]

ağniyā: Zenginler.

Ağniyādan daḫi bir şınfi hep / Cem‘-i māla çalışur rüz u şeb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 596)[*ağniyādan, -dan*]

Ağniyā zümresine yok sözümüz / Fuḫarā hālını görse gözümüz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 603)[*ağniyā*]

ağ ol-: Ak olmak.

Oқыyup yazan anı sağ olsun / İki ‘ālemde yüzi **ağ olsun**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1185)[*ağ olsun, -sun*]

ağyār: Gayrılar, başkaları.

Seni **ağyār** ile ol bir görmez / Gayrı ḳapulara yüz[üñ] sürmez(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 276)[*ağyār*]

Ḳorḳaram ben ḳulın ol eşref-i nās / Bilmeyüp eyledi **ağyāra** ḳıyās(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 323*)[*ağyāra, -a*]

āh: "Ah!" üzüntü bildiren ünlem.

Āh kim ḥavfūm odur kim ola red / Olup ebvāb-ı murādum münsed(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1149*)[āh]

āh eyle-: İç çekmek, figan etmek.

Va' desı iriṣür anuñ nā-gāh / Ol kefen şoyucıdan **eyler āh**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 911*)[āh eyler, -r]

āh it-: İç çekmek, figan etmek.

Āteş-i zulm ile mazlūm **ider āh** / Āsumānı tutar ol dūd-ı siyāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 703*)[āh ider, -er]

Ahad: Ehad, bir. Allah'ın isimlerinden (Esmā-i Hüsna) biri olup, bölünmesi ve sayısının artması mümkün olmayan yegane varlık manasına gelir.

Bāb-ı rızkuñ senüñ olmaz mesned / ulınuñ rızına zāmin ol **Ahad**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 827*)[Ahad]

ahālī: Halk, insanlar.

Düşdi bu derde **ahālī** inler / Bu 'aşırda kim ölür kim diñler(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 691*)[ahālī]

āhar: Başka, diğeri, özge, gayrı.

Çünkü çoğaldı mevālī giderek / almadı anlara **āhar** meslek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 775*)[āhar]

ahbāb: Dost, bildik, tanıdık, dostlar, sevilen kimseler.

Sā'ir etbā'ı kamu aşhābı / Tābi'ın ümmet olan **aḥbābı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 99*)[*aḥbābı, -ı*]

Bu gün **aḥbābımı** hep da'vet ider / O kefen şoyucıya minnet ider(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 912*)[*aḥbābımı, -ı, -n, -ı*]

āhir: Son.

O maḥilde zer aña olmaz yār / Terk-i dünyā ider **āhir** nā-çār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 851*)[*āhir*]

Mülk-i cihānuñ **āhiri** bildüm ḥarāb imiş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, I.Kıta, I.Mısra*)[*āhiri, -ı*]

'ahd: Söz.

Ḳāḍīnuñ ḳabrini açar ol şeb / Eylemez **'ahde** ṭurup ḥavf u ta'ab(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 917*)[*'ahde, -e*]

Evvelā deyni edādur **'ahdüm** / Ba'dehū gūşe-i 'uzlet cehdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1142*)[*'ahdüm, -üm*]

'ahd-i ba'īd: Uzun zaman.

Bu felāketle geçüp **'ahd-i ba'īd** / Çıkdı Rûm iline ser-dār-ı cedīd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 410*)[*'ahd-i ba'īd*]

'ahd it-: Söz vermek.

Baña luṭf itmege **'ahd itmiş** idi / Ol tekellûf aradan gitmiş idi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 223*)[*'ahd itmiş, -miş*]

ah-i kih-ter: Küçük kardeş.

Ah-i kih-terleri Şālih Çelebī / Niçe vaşf idem o ‘ālī-lebeni(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 302)[*ah-i kih-terleri, -ler, -i*]

āhir-i kār: İşin sonu.

‘Avniyā ‘avn-i Ḥudā ger ola yār / Bu murāda iresin **āhir-i kār**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 737)[*āhir-i kār*]

Her kim olursa ḥarīş-i dīnār / Ḥaşr olur mūş-şifat **āhir-i kār**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 863)[*āhir-i kār*]

Böyle anuñla idüp kavlı ü qarār / Qādī [ki] defn olıcaq **āhir-i kār**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 915)[*āhir-i kār*]

āhir-i şer ir-: Kötü gidişatın sonunun gelmesi.

Ṭurmayup dūn u denī şadra geçer / Ğālibā **irdi** gibi **āhir-i şer**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 813)[*āhir-i şer irdi, -di*]

ahkām-ı şerī‘at: Şeriatın hükümleri.

Olmaz **ahkām-ı şerī‘at** icrā / Zeyd ile ‘Amr ider olsa da‘vā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 878)[*ahkām-ı şerī‘at*]

ahmak: Akılsız, anlayışsız kimse.

Mu‘cizāt istedi niçe **ahmak** / Bir işāret ile māh oldu dü şağ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 77)[*ahmak*]

Gerçi kim māni‘ ü mu‘ṭī Ḥağdur / Cidd ü cehd eylemeyen **ahmağdur**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 253)[*ahmağdur, -dur*]

Anı iz‘ān idemez her **ahmak** / Fuğarā qalbi durur Ka‘be-i Ḥağ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 605)[*ahmak*]

Devlet [ü] zilleti viren Hağdur / Anı fehm eylemeyen **ağmağdur**(*Tuğfetü'l-Hükkām, Beyit 606*)[*ağmağdur, -dur*]

Ağmed: Hz.Muhammed.

Enbiyā hātemi **Ağmed** hağkı / Yā Rab ol nūr-ı Muğammed hağkı(*Tuğfetü'l-Hükkām, Beyit 54*)[*Ağmed*]

ağsen -i vech: En güzel şekilde.

Ağsen-i vech ile idüp tağrır / Eyle Kūr'an-ı Şerīfi tefsīr(*Tuğfetü'l-Hükkām, Beyit 946*)[*ağsen -i vech*]

āh u zār: Ah etme ve inleme.

Dā'imā eyleyüp **āh u zārı** / Gözedür gözlerüm ol dīnārı(*Tuğfetü'l-Hükkām, Beyit 861*)[*āh u zārı, -ı*]

ağvāl: Haller, durumlar, vaziyetler.

Cümle **ağvālūme** 'ārif sensin / Zāhir ü bāınuma vāğıfsın(*Tuğfetü'l-Hükkām, Beyit 47*)[*ağvālūme, -üm, -e*]

Bilüp **ağvālūñi** eşrāf-ı kibār / Nā-murād itmek olur anlara 'ār(*Tuğfetü'l-Hükkām, Beyit 277*)[*ağvālūñi, -ñi*]

Kime kim tāli' -i sa'd olmaya yār / Anuñ **ağvāli** olur hep düşvār(*Tuğfetü'l-Hükkām, Beyit 405*)[*ağvāli, -i*]

Sen bu **ağvāli** iderseñ āşikār / Diñle tafsīl idelüm bir miğdār(*Tuğfetü'l-Hükkām, Beyit 877*)[*ağvāli, -i*]

O kefen şoyucu **ağvāli** didi / Hağf idüp şan ki vücūdı eridi(*Tuğfetü'l-Hükkām, Beyit 921*)[*ağvāli, -i*]

Cümle **aḥvāli** gören kâdîdur / Her kes anuñ sözine rāzîdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 935*)[*aḥvāli, -i*]

aḥvāl-i āhiret: Ahiret durumları.

Aḥvāl-i āhiretleri ğāyet ḥarāb imiş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydî'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdî'l-Filibevî, IV.Kuta, 5.Mısra*)[*aḥvāl-i āhiretleri, -ler, -i*]

aḥvāl-i kazā: Allah'ın kazasının halleri.

Oldum **aḥvāl-i kazāya** nāzır / Fuḳarā çoğı perîşān-ḥātır(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 508*)[*aḥvāl-i kazāya, -y, -a*]

aḥvāl-i kuẓāt: Kadıların halleri.

Sen de var nazm ile ey 'Avnî-i zār / Eyle **aḥvāl-i kuẓātı** iş'ār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 522*)[*aḥvāl-i kuẓātı, -ı*]

Söyle ey 'ārif-i pākîze-keḷām / Eyle **aḥvāl-i kuẓātı** i'lām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 552*)[*aḥvāl-i kuẓātı, -ı*]

İdüp **aḥvāl-i kuẓātı** ma'lûm / Bir ğazel dimiş 'Ubeydî merḥûm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 874*)[*aḥvāl-i kuẓātı, -ı*]

aḥvāl-i ma'aş: Maaş durumları.

Geçdi bu ḥālet ile bir iki yıl / Oldı **aḥvāl-i ma'aşum** müşkil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 389*)[*aḥvāl-i ma'aşum, -um*]

'ā'ide: Fayda.

Manşibuñ şorar mısūñ fā'idesin / Saña naḳl eyleyeyin **'ā'idesin**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 389*)[*'ā'idesin, -(s)i(n)*]

akça: Para.

Fakrdan eyledüm aña şekvā / Virdi ol dem bir avuç **akça** baña(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 454*)[akça]

Ṭotalum müddetüñ itdüñ tekmīl / Bir iki **akça** idersin taḥşīl(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 636*)[akça]

Ḳulına ḳılsa şeh-i rüy-ı zemīn / Yevmī kırk **akça** vazīfe ta'yīn(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 729*)[akça]

ākıbet: Sonunda.

Çün 'inād itdi Ebū Cehl-i la'īn / ' **Ākıbet** gitdi caḥīme bī-dīn(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 75*)[ākıbet]

Yine ser-dār elemin yād itdüm / ' **Ākıbet** 'azm-i Belıgrad itdüm(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 396*)[ākıbet]

' **Ākıbet** n'eyledüm ise itdüm / Budine toḡru çekildüm gitdüm(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 469*)[ākıbet]

' **Ākıbet** manşıb alursın amma / Geliser başuña biñ dürlü belā(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 633*)[ākıbet]

' **Ākıbet** çünkü helāk olsa gerek / Beden-i nāzüḡ[i] ḥāk olsa gerek(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 865*)[ākıbet]

' **Ākıbet** eyleyüp emrini ḳabül / Oldı taḥrīrine anuñ meşḡül(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 949*)[ākıbet]

ākıl: Akıllı kimse.

Vechi olmaya şu söz ki ḥāşā / Ola ' **ākıl** olana ḥātır-sā(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 614*)[ākıl]

‘**Ākıl** iseñ gel eyā merd-i suhan / ‘Ulemāya şaşkın itme sū’-i zan(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 681)[‘*ākıl*]

Bu söz ‘**ākıllara** ne lāyıkdur / Şanur ol ‘ilmi qabā şarıkdur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
685)[‘*ākıllara*, -lar, -a]

‘**Ākıl** iseñ ide gör ‘adl ile dād / Tā ki senden qala bir yahşı ad(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 936)[‘*ākıl*]

Manşıba ‘**ākıl** iseñ olma ḥarīş / Nefsüñi kııl bu cefādan taḥlīş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1002)[‘*ākıl*]

Bārī ‘uzlet kılup ol gūşe-nişīn / Olma ‘**ākıl** iseñ anlara yakın(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1008)[‘*ākıl*]

Rāygān çün ele girmez manşıb / Aña ‘**ākıl** olan olmaz rāğıb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1083)[‘*ākıl*]

Gözün aç cānuñ uyar ey gāfıl / Dīni dünyāya değışmez ‘**ākıl**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1085)[‘*ākıl*]

‘**ākıl u dānā**: Akıllı ve bilgili (kimse).

Saña ey ‘**ākıl u dānā** ne ‘aceb / Bu şekil manşıb için bunca ta‘ab(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 807)[‘*ākıl u dānā*]

‘**ākif-i zāviye-i Muştafavī**: Hazreti Peygamber(s.a.v)’e mensup olanların
zaviyesinin müdavimi .

Kāşif-i sırr-ı tarīkat nebevī / ‘**Ākif-i zāviye-i Muştafavī**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1037)[‘*Ākif-i zāviye-i Muştafavī*]

‘**akl**: Akıl.

Bilmedüñ mi çü fenâdur bu cihân / Meyl ider mi aña hiç ‘**aklı** olan(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 517*)[‘aklı, -i]

Ḥayf ol ‘**aql** ile idrāküñe ḥayf / Sîret ü tînet-i nâ-pāküñe ḥayf(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 666*)[‘aql]

‘**Aklı** olan çeke mi bunca ta‘ab / Buña şabr iden edānîdür hep(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 810*)[‘aklı, -i]

Māluñı bir yire hep derc eyle / ‘**Aklı** mîzânına ur ḥarc eyle(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 833*)[‘aklı, -i]

Andadur ‘**aql** ile fikrüm her gâh / ‘Acebâ kimse aña buldı mı rāh(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 862*)[‘aql]

Bil ki ‘**aqluñ** saña yâr ise hemîn / Manşiba tâlib olup olma yaqın(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 870*)[‘aqluñ, -uñ]

‘**Aqluñı** başuña devşür yâ hû / Başuña gelse gerek bir gün bu(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1108*)[‘aqluñı, -uñ, -i]

Şimdi bu ḥavf u recâda qaldum / Gitdi ‘**aqlum** bu arada qaldum(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1150*)[‘aqlum, -um]

‘aklı-kâşır: Eksik akıl.

‘**Aklı-kâşır** anı ta‘bîr idemez / Qalem evşâfını taḥrîr idemez(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 92*)[‘aklı-kâşır]

‘aklı mîzânına ur: Akıl ölçülü kullan.

Māluñı bir yire hep derc eyle / ‘**Aklı mîzânına ur** ḥarc eyle(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 833*)[‘aklı mîzânına ur]

‘aklı u idrāk: Akıl ve kavrayış.

Ƙudret ü hikmeti çok Ƙādir-i pāk / İremez künhine ‘**aql ü idrāk**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 40)[‘aql ü idrak]

Sende ger var ise ‘**aql u idrāk** / Var birez rızkuñı eyle imsāk(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 832)[‘aql u idrāk]

akluñı başuña devşür: Akılsızca davranışlardan vazgeçip ne yaptığını bilir duruma gelmek, akıllıca davranır olmak.

‘**Akluñı başuña devşür** yā hū / Başuña gelse gerek bir gün bu(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1108)[akluñı başuña devşür]

akrān: Denk, benzer.

‘İlm ile yoğ ise ger **akrānı** / ‘Adlde olsa Şüreyḥ-i s̄anī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 788*)[akrānı, -ı]

akribā: Akraba.

Akrībādan yine bir kādī-i şūm / Bu şerefden beni kıldı maḥrūm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 374)[akribādan, -dan]

aksām: Kısımlar.

Şeyḥ Sa’dī vü Nizāmī Cāmī / Her ne kim var şu‘arā **akşāmı**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 350)[akşāmı, -ı]

akşā-yı murād: En son murat, maksat.

Bu hikāyet ki olındı irād / Nedür andan bize **akşā-yı murād**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 987)[akşā-yı murād]

akvā: En kuvvetli.

Ki odur mes'elenüñ **akvāsı** / Rāzī olmağdur aña evlāsı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 970*)[*akvāsı, -sı*]

akvāl: Sözlər.

Zāhir **akvāli** қо bid'at zulem / Oldı qāḍılar aña ālet-i zulm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 791*)[*akvāli, -i*]

İhtilāf üzredür anda **akvāl** / Kimi dir olmadı ıtlāqa mecāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 980*)[*akvāl*]

al-: Almak.

Luṭf u iḥsānına olup mu'tād / **Aldı** her bir kişi ḥālince murād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 182*)[*aldı, -dı*]

Çekme bu miḥnet-i 'azl ü naşbı / Mansıb **alınması** müşkil ḥasbı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 246*)[*alınması, -ın, -ma, -sı*]

Eyleyüp cān ile her ḥidmetini / Soñra **aldum** Filibe kısmetini(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 372*)[*aldum, -du, -m*]

Aña tevcīh olıcağ Kuds-i şerīf / Oldı qānūn **alınur** üç (?) şerīf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 379*)[*alınur, -ın, -ur*]

Sīm ü zer **alsa** ele toprağ olur / Qadri her yirde anuñ alçağ olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 406*)[*alsa, -sa*]

Qāḍī-askerden **alan** zabṭ itdi / Beni bu ğurbet ü ğam incitdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 436*)[*alan, -an*]

Anda yanumca giden ḥidmetkār / Atum esbābum **alup** itdi firār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 445*)[*alup, -up*]

Buldılar ğayrıları maṭlūbın / **Aldı** ser-dārı olan mektūbın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 447*)[aldı, -dı]

Manşib **alınca** geçer bir niçe yıl / Alsa zabṭında olur lā-ya'kıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 512*)[alınca, -ınca]

Manşib alınca geçer bir niçe yıl / **Alsa** zabṭında olur lā-ya'kıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 512*)[alsa, -sa]

Ele kāğıd kalem **alup** nā-gāh / Başladum nazma hemān bi'smi'llāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 531*)[alup, -up]

Ṭotalum işte mülāzım oldı / Manşib **almak** aña lāzım oldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 581*)[almak, -mak]

Oldı bir şınfı da mensūb-ı kibār / Bir manşib[1] **alur** senedi var(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 599*)[alur, -ur]

Ḳādīlık **alsa** gerekdür giderek / Çekmek ister aña da ḥaylī emek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 622*)[alsa, -sa]

'Āḳıbet manşib **alursın** amma / Geliser başuña biñ dürlü belā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 633*)[alursın, -ur, -sın]

Bir ḳavī kimse **ala** ḳāzılığuñ / Yoḳ durur gerçi aña rāzılığuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 639*)[ala, -a]

Diyesin kimine resm-i ḳısmet / Nişf-ı mālın **alasıñ** bī-minnet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 661*)[alasıñ, -a, -sın]

Yār olup bir niçe rişvet bedeliye (?) / Dir ki ol **al** gididen vir gidiye(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 782*)[al]

Manşibuñ eyüsini anlar **alur** / Bī-kes olan kişi yābānda ḳalur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 784*)[alur, -ur]

Bī-kes olan kişi manşib **almaz** / Eger alursa da nef'in bulımaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 786*)[almaz, -ı, -maz]

Bî-kes olan kişi mansıb alımaz / Eger **alursa** da nef' in bulımaz(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 786*)[*alursa, -ur, -sa*]

Naql olındı saña çün bu kışsa / Kışşadan 'ārif iseñ **al** hişşe(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 869*)[*al*]

Alur eline hükmını şāh-ı yegānenüñ(*Tuħfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, IV.Kıta, 1.Mısra*)[*alur, -ur*]

Baña hükm itmedüğine hikmet / Zeydden kādī **alupdur** rişvet(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 883*)[*alupdur, -up, -dur*]

Rişveti sen gerek **alma** gerek al / İder elbette ' Amır böyle ħayāl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 884*)[*alma, -ma*]

Diler iseñ bula mālūñ bereket / İhtirāz it şaķın **alma** rişvet(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 900*)[*alma, -ma*]

Ķangı meyyit ki olursa medfün / Kefenin şoyar **alurmış** mel'un(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 907*)[*alurmış, -ur, -mış*]

Kefenüñ kıymetini benden **al** / Ķabrümi açma idüp kaşd-ı vebāl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 914*)[*al*]

Al gidüp şeyhe şunınca anı / Oķıyup eyledi istihsānı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 952*)[*al*]

Mansıbuñ **almağ** için şām u seher / Ķatlıñe bulsa şehādet eyler(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1007*)[*almağ, -mağ*]

La'l ü mercān olur **alsa** ele seng / Kīmyā işte budur eyleme ceng(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1053*)[*alsa, -sa*]

İdemezler baña ta'n u tešnī' / Kimseden **almamışam** nazm-ı bedī'(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1160*)[*almamışam, -ma, -mış, -am*]

ālāt: Aletler.

‘İlm ü ‘irfāndur anuñ **ālātı** / İmtihān ile bilinsün zātı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 189*)[*ālātı, -ı*]

alçak ol-: Değersiz, kıymetsiz olmak.

Sīm ü zer alsa ele toprak olur / Qadri her yirde anuñ **alçak olur**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 406*)[*alçak olur, -ur*]

aldan-: Aldanmak.

Senüñ ol manşıba meylüñ güya / **Aldanur** görse şabīler ḥelvā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1080*)[*aldanur, -ur*]

a‘lem: En iyi bilen, daha âlim.

‘İlm ile ḥalk-ı cihāndan **a‘lem** / Ya‘nī merḥūm İmām-ı A‘zam(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 966*)[*a‘lem*]

‘ālem: Âlem, kainat, evren.

Ḥālīk-ı ‘ālem olan Ḥaḳ oldur / ‘**Āleme** Ḥākīm-i muṭlaḳ oldur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 3*)[*‘āleme, -e*]

Yoğ iken ‘ālemi ol var itdi / Qudret ü ḥıḳmetin izḥār itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 27*)[*‘ālemi, -ı*]

Qılma ‘Avnī kuluñ ‘ālemde melül / Eyle hep ḥayr du‘āsın maḳbül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 55*)[*‘ālemde, -de*]

Leyle-i Qadr idi bir gice meger / Buldı ‘ālem dükeli zīnet ü fer(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 86*)[*‘ālem*]

Ki odur pādīşeh-i baḥr u ber / ‘**Āleme** ḥüḳmi revān ser-tā-ser(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 144*)[*‘āleme, -e*]

Halk olaldan berü bu çarh-ı kebüd / Gelmedi ‘**āleme** bir böyle vücüd(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 284*)[‘āleme, -e]

Ol suḥan-perveri ihyā kıldı / Hünerin ‘**āleme** ifşā kıldı(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 357*)[‘āleme, -e]

Kime kim olmaya ‘**ālemde** zahīr / Olur ol bencileyin ḥvār u ḥaḳīr(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 409*)[‘ālemde, -de]

Bī-kes olmağ ile sen ‘**ālemde** / Olasın bunca belā vü ğamda(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 640*)[‘ālemde, -de]

‘**Ālemüñ** fitnessine rüz u şeb / ‘Ulemāya bu cefālardur hep(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 702*)[‘ālemüñ, -üñ]

Şimdi ‘**ālemde** eyā vāḳıf-ı rāz / Ḥaḳḳa rāzī var ise var ḳatı az(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 881*)[‘ālemde, -de]

Her kime eylese bir kez nazarı / ‘**Ālemüñ** olur idi gerçek eri(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 944*)[‘ālemüñ, -üñ]

‘**Āleme** sen niye geldüğüñi bil / Arayup bul yüri bir ehl-i dil(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 1009*)[‘āleme, e]

Nūr-ı Yezdānī yüzinde lāmi‘ / Gün gibi ‘**āleme** nāmı şayi‘(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 1043*)[‘āleme, -e]

‘ālem: Dünya.

‘Azl ile ‘**ālem** olup başuma teng / Tāli‘ -i naḥs ile eylerdüm ceng(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 478*)[‘ālem]

‘ālem-i rif‘at: Yücelikler alemi.

Ḥāsı ḥırz-ı ḥarem-i nuşretdür / Mīm-i āḥir ‘**ālem-i rif‘atdür**(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 1040*)[‘ālem-i rif‘atdür, -dür]

a‘lem ü ekmel-i halk-ı ‘ālem: Âlem halkının en mükemmeli ve en iyi bileni.

Efdal ü eşref-i nesl-i Âdem / **A‘lem ü ekmel-i halk-ı ‘ālem**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 59)[a‘lem ü ekmel-i halk-ı ‘ālem]

ālet-i zulm ol-: Zulme alet olmak.

Zāhir aqvāli ḳo bid‘at zulem / **Oldı** ḳāḳīlar aña **ālet-i zulm**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
791)[ālet-i zulm oldı, -dı]

‘Ālī: Burada sözü edilen Gelibolulu Âlī(1541-1600) olmalıdır.

Naẓm u neṣr ile ḳoyup ḳaylī eser / İde ‘Ālī gibi münṣī-i sefer(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 226)[‘Ālī]

‘ālī: Yüce.

Size bu ḳaṣlet-i virmişdür Ḥaḳ / Ḳadrüñ ‘ālī ola göñlüñ alçaḳ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 192)[‘ālī]

‘ālī kıl-: Yüceltmek.

Evvelā medḥ-i mevālī ḳılduñ / Suḳanuñ ḳaṣrımı ‘ālī **ḳılduñ**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
523)[‘ālī ḳılduñ, -uñ]

‘ālī-lebeni: Soyu temiz.

Aḳ-i kih-terleri Şālīḳ Çelebī / Niçe vaṣf idem o ‘ālī-**lebeni**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
302)[ālī-lebeni]

‘ālim: Âlim, ilim sahibi.

‘**Ālim** olan kişi icra eyler / Emr-i ma‘rûf ile nehy-i münker(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 670*)[‘ālim]

Ḥaḡ bu kim ‘**ālim** ü hem fāzıldur / Dā’imā ‘ilmi ile ‘āmildür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 159*)[‘ālim]

Bī-ğaraż ‘**ālim** ü hem ‘ādilsin / Ḥaḡ söze rāzī vü hem ḡā’ilsin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 191*)[‘ālim]

Kangı ‘**ālim** ki ola efkar-ı nās / Anı ol cāhile sen itme kıyās(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 694*)[‘ālim]

‘ālim ol-: Âlim olmak.

Ne sa‘ādet bu ki ‘**ālim olasın** / ‘Adl ile ḡāḡī vü ḡākim olasın(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 16*)[‘ālim olasın, -a, -sın]

Ḥāḡī kim ḡāşıl ol ‘**ālim ola** / İḡtiyāriyla varup zālim ola(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 677*)[‘ālim ola, -a]

Saḡa diadlr ḡāḡī olur ‘**ālim olan** / Ḥākim olur mı cihānda nā-dān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 684*)[‘ālim olan, -an]

‘ālim-i ‘ilm-i ṭarīkat: Tarikatı ilminin âlimi.

‘**Ālim-i ‘ilm-i ṭarīkat** kimdür / Kāşif-i genc-i ḡāḡīkat kimdür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1032*)[‘ālim-i ‘ilm-i ṭarīkat]

‘ālim-i Rabbānī: Kendisine ilim ve hikmet verilmiş, ilmi ile amel eden derin âlim, İlahi ilmin âlimi.

Bī-riyā ‘**ālim-i Rabbānī** idi / Ehl-i ‘ilm idi kerem kānı idi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 943*)[‘ālim-i Rabbānī]

‘ālim ü ‘ādil ol-: Bilgili ve adaletli olmak.

‘Ālim ü ‘ādil ola şol kâdî / Hâzret-i Hâkık ola andan rāzî(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 680*)[‘ālim ü ‘ādil ola, -a]

‘ālim ü cāhil: Âlim ve cahil.

Bilmez anı niçe nā-dān añlar / ‘Ālim ü cāhil[i] yeksān añlar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 683*)[‘ālim ü cāhil(i), -(i)]

‘ālī-nazar: Yüce bakışlı.

Ya‘nī ‘ālī-nazarı rüz u şeb / Şeref ü ‘izzetüme ola sebab(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 337*)[‘ālī-nazarı, -ı]

āl-i ‘Osmān: Osmanlı ailesi, soyu.

Āl-i ‘Osmāndan olan ḥayru’l-āl / Ya‘nī Ḥān Aḥmed-i ferḥunde-ḥiṣāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 143*)[āl-i ‘Osmāndan, -dan]

āl-i surḥ-ser: Kızılbaş hanedanı, soyu.

Şarḳ ilinde daḥi āl-i surḥ-ser / Toldı hep düşmen ile baḥr u ber(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 701*)[āl-i surḥ-ser]

‘ālī-şān: Şanı ve şerefi büyük, çok şerefli.

İnkisār ile varup dīvāna / ‘Arz-ı ḥāl itdüm o ‘ālī-şāna(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 452*)[‘ālī-şāna, -a]

Allāh: Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı, Hudâ.

Beni kıl şer‘-i şerīfe hādīm / Niyyetüm hayradur **Allāh** ‘ālim(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 110)[*Allāh*]

Ben tevekkül idüp **Allāha** müdām / Dergeh-i ‘adlūne geldüm nā-kām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 259)[*Allāha, -a*]

Dā’im **Allāha** tevekkül eyle / Ğam yime şabr u taḥammül eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 280)[*Allāha, -a*]

Ƙıl tevekkül yüri **Allāha** müdām / Ƙona bir gün ele şāh-bāz-ı merām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 330)[*Allāha, -a*]

Dilerüz Ḥāzret-i Ḥaƙ’dan her gāh / Müstecāb ide du’āmuz **Allāh**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 750)[*Allāh*]

Naşş olunca dilünde her gāh / Zıkr ü fikrūñ senūñ olsun **Allāh**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1099)[*Allāh*]

Uralum yüz eyüce dergāha / Dā’imā yalvaralum **Allāha**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1112)[*Allāha, -a*]

Minnet **Allāha** ki her şubḥ u şām / Buldı bu Tuḥfe-i Ḥükkām encām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1117)[*Allāha, -a*]

Allāh Allāh: Allah Allah (Çeşitli durumlar karşısında ünlem olarak kullanılır).

Allāh Allāh bu zehī luṭf-ı ‘azīm / Bize iḥsān ola cennāt-ı na’īm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 82)[*Allāh Allāh*]

Allāh Allāh ne ‘aceb rāy-ı şaḥīḥ / Eyledi ḥabs[i] ƙazādan tercīḥ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 986)[*Allāh Allāh*]

alt: (Örtücü, kaplayıcı nitelikteki şeylerle kullanıldığı zaman) İç, iç taraf.

alur elbette icab **altında** / Gencdür Şan ki t r b **altında**(*Tufet 'l-H kk m, Beyit 609*)[*altında, -i, -n, -da*]

altmış  c: Sayı.

AltıŐ  c olmağ ile ‘ mr-i H b b /  mmet n ekşerine oldu naŐ b(*Tufet 'l-H kk m, Beyit 1091*)[*altıŐ  c*]

a‘m l: Ameller, işler.

SaŐa l yık mı bu güne **a‘m l** / ‘Ulem  n mın idesin p -m l(*Tufet 'l-H kk m, Beyit 667*)[*a‘m l*]

a‘m  ol-: K r olmak.

Bu meşeldür ki dimişler ‘ual  / Kişi **a‘m  olur** irdükde az (*Tufet 'l-H kk m, Beyit 584*)[*a‘m  olur, -ur*]

‘amel: Amel.

Yoğ idi H lia l yık ‘**amelüm** / oğ idi h Őılı t l-i emelüm(*Tufet 'l-H kk m, Beyit 487*)[*‘amelüm, - m*]

Bir yaŐa  teŐ-i faqr u f a / Bir yaŐa yoğ ‘**amelüm** H ll a(*Tufet 'l-H kk m, Beyit 493*)[*‘amelüm, - m*]

Zulm olur mı ‘ulem dan Ő dır / Olup ‘ilm ile ‘**amelde**  Őır(*Tufet 'l-H kk m, Beyit 668*)[*‘amelde, -de*]

Şim   zer cem‘in iden d ny da / Bu ‘**amel** birle opar ‘ub da(*Tufet 'l-H kk m, Beyit 860*)[*‘amel*]

‘amel eyle: Amel etmek.

Eylemek ister iseñ def'-i kesel / Gel benüm pendüm ile **eyle** 'amel(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 819*)[*'amel eyle*]

'Amır: Amr (Özel isim).

Rişveti sen gerek alma gerek al / İder elbette 'Amır böyle ḥayāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 884*)[*'Amır*]

'āmī: Umuma ait, basit, bayağı.

Kāḍī olmağ ile ba'zı 'āmī / Zılm ile çıkdı kuẓātuñ nāmı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 676*)[*'āmī*]

'āmil: Amel eden.

Emr-i ma'rūf ile 'āmil 'ādil / Ḥazret-i pādişeh-i deryā-dil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 142*)[*'āmil*]

Ḥaḡ bu kim 'ālim ü hem fāzıldur / Dā'imā 'ilmi ile 'āmildür(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 159*)[*'āmildür, -dür*]

Dā'imā emr-i Ḥaḡ ile 'āmil / Aña dirsem n'ola şeyḡ-i kāmil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1051*)[*'āmil*]

'āmil ol-: Amel etmek.

Emr-i ma'rūf ile hem 'āmil ola / Nehy-i münkerden ide cümle ibā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 9*)[*'āmil ola, -a*]

Dā'imā 'ilm ile 'āmil olğör / 'Adl ü dād itmege mā'il olğör(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 23*)[*'āmil olğör, -ı, -gör*]

Bu ḥadīṡ ile kim **olmaz** 'āmil / Zāhir ol kimse olupdur cāhil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 675*)[*'āmil olmaz, -maz*]

āmīn: Dualardan ve hayır temennilerinden sonra, “Allah kabul etsin!” anlamında kullanılan söz.

Asl u fer‘ine Ĥudā ola mu‘īn / Bu durur ĥayr du‘āmuz **āmīn**(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 206*)[*āmīn*]

Ola Ĥaĥ kullarına cümle mu‘īn / İrgüre işbu murāda **āmīn**(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 1116*)[*āmīn*]

ammā: Ama.

Gerçi bir ‘abd-i ĥakīrem **ammā** / Oldum ‘irfānum ile müşteşnā(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 319*)[*amma*]

Ġayrıya manşib olur dāfi‘-i ġam / Baña **ammā** ki ħazā-i mübrem(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 500*)[*amma*]

Ĥaberüñ toġrusı budur **ammā** / Ķılmasunlar zurefā ĥaml-i riyā(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 541*)[*ammā*]

‘Āķibet manşib alursın **amma** / Geliser başuña biñ dürlü belā(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 633*)[*amma*]

Bezl ü sarf itmege yitmez **ammā** / Māl-ı Kārūn dahi olursa saña(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 831*)[*amma*]

Niçe ta‘bīr idem **ammā** el-ĥaĥ / Ķuĥb-ı ‘ālem disem aña elyak(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 1045*)[*amma*]

Ol durur ĥüsrev-i mülk-i melekūt / Ķılmaz ifşā ider **ammā** ki sükūt(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 1047*)[*amma*]

‘Amr: Amr (Özel isim).

Şer‘ ile virseñ eger Zeyde cevāb / ‘**Amra** dirsen saña hüküm itdi kitāb(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 879*)[‘*Amra, -a*]

Zeyde hüküm itseñ eger şer‘ ile sen / Saña ‘**Amr** itse gerekdür sū’-i zan(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 882*)[‘*Amr*]

‘Amr ile Zeyd: A’dan z’ye herkes.

Bākī merḥūm yine itdi kayd / Aña hep vākıf olup ‘**Amr ile Zeyd**(*Tuḥfetü’l-Hükkām,
Beyit 381*)[‘*Amr ile Zeyd*]

Olmaz aḥkām-ı şerī‘ at icrā / **Zeyd ile ‘Amr** ider olsa da‘vā(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit
878*)[‘*Amr ile Zeyd*]

Mürşid-i kāmīl odur kim taḥḫīk / Eylemez ‘**Amr ile Zeyde** ta‘līk(*Tuḥfetü’l-Hükkām,
Beyit 1049*)[‘*Amr ile Zeyde, -e*]

añ-: Söz etmek, bahsetmek.

Bu meşeldür ki **añılur** her ān / Da‘vīye ma‘nī vü ‘uşşāka nişān(*Tuḥfetü’l-Hükkām,
Beyit 1012*)[*añılur, -ıl, -ur*]

Ehl-i dillerde meşeldür **añılur** / Kim ki çok söyler ise çok yañılur(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 1123*)[*añılur, -ıl, -ur*]

Degül insān ḥaṭādan ḥālī / **Añma** dilde elem ü eşgāli(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit
1164*)[*añma, -ma*]

aña: Ona

Rahmet **aña** ki ‘adāletle gide / Nāmını haşre degin zinde ide(*Tuḥfetü’l-Hükkām,
Beyit 24*)[*aña*]

Çihl sāl eyledi çün şabr-ı cemīl / Geldi Ḥaḫdan **aña** bir gün Cibrīl(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 64*)[*aña*]

Ḥānedānına kı lup anı beyān / ‘İrzı kıldı **aña** evvel ĩmān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 69*)[aña]

Aña tib‘iyyet idüp çün küffār / Kıldılar Ḥaqqı Resüli inkār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 76*)[aña]

Aña kādır degül insān-ı za‘īf / Kıla evşāf-ı Resüli ta‘rīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 93*)[aña]

Ehl-i ĩmāna du‘ā lāzım u farz / **Aña** kim oldu ḥalīfe fi’l-‘arz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 140*)[aña]

Niçe evşāfımı idem taḥrīr / Eylemez **aña** vefā ‘ömr-i қаşır(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 161*)[aña]

Haşre dek ‘izzet ile var olsun / ‘Avn-i Ḥaqq **aña** nıgeh-dār olsun(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 163*)[aña]

Aña nisbet ne durur maşıb [u] cāh / Belki yanında degül berg-i giyāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 176*)[aña]

‘İlm ü fażl ile olup müstesnā / Filbe fetvāsı virilmişdür **aña**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 237*)[aña]

Bir қаşıd ile varup bī-icmāl / Ağlayup kıldum **aña** ‘arz-ı melāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 291*)[aña]

Vechi var kılsam **aña** ‘arz-ı ḥulūş / Luṭf u iḥsānı faķīre maḥşūş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 304*)[aña]

Bu selāset bu leṭāfet bu edā / Dād-ı Ḥaqqdur **aña** bī-çün u çirā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 352*)[aña]

Şu‘arādan **aña** beñzer bir er / Gelmedi Rūma ve hem gelmeyiser(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 353*)[aña]

Aña mā‘il idi bu ṭab‘-ı bülend / Giderek oldum aña dānişmend(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 368*)[aña]

Aña m̄a' il idi bu tab' -1 bülend / Giderek oldum aña dānişmend(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 368)[aña]

Aña tevcīh olıcaḡ Ḳuds-i şerīf / Oldı ḡānūn alınur üç (?) şerīf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 379)[aña]

Bāḡī merḡūm yine itdi ḡayd / **Aña** hep vāḡıf olup ' Amr ile Zeyd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 381)[aña]

Varup itdüm **aña** ḡaḡ' -1 menzil / Manşıbuñ olmadı ḡabḡı ḡābil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 395)[aña]

Faḡrdan eyledüm **aña** şekvā / Virdi ol dem bir avuḡ aḡça baña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 454)[aña]

' Arz-1 ḡāl idüp **aña** şām u seḡer / İltifātına olur dum mazḡar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
456)[aña]

Tecribem geḡdi niḡe def' a **aña** / Niḡe kez başuma geldi bu belā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 513)[aña]

Bilmedüñ mi çü fenādur bu cihān / Meyl ider mi **aña** hīḡ 'aklı olan(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 517*)[aña]

Olıcaḡ ḡalbüme Ḥaḡdan ilhām / Eyledi Tuḡfe-i Ḥükkām **aña** nām(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 533*)[aña]

Sende ol deñlü bīzā' a yoḡdur / ' Ulemādan **aña** ḡādir çoḡdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 537)[aña]

Var iken nazma kemāl-i ḡudret / Birisi ḡılmadı **aña** cür'et(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
538)[aña]

Zerrece yoḡdur **aña** inkārum / Bilürem gerḡi ki ben miḡdārum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 539)[aña]

Dilerem senden eyā Rabb-i Vedūd / Nazır olmaya **aña** çeşm-i ḡasūd(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 546*)[aña]

Aña ba'ış ne durur eyle beyân / Bilmeyenler kıla tâ kim iz'ân(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 561)[*aña*]

'İlme şugl eyleyüp ol şām u seher / Nakdīnesin hep **aña** şarf eyler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 563)[*aña*]

Bekleyüp niçe mevālī-i 'ızām / Medrese künci olur **aña** maqām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 575)[*aña*]

Ṭotalum işte mülāzım oldı / Manşıb almaq **aña** lâzım oldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
581)[*aña*]

Aña raḥm eyle ki nā-çār ola ol / Faqr ile bī-kes ü bī-şkār ola ol(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 607)[*aña*]

Ḳāḍılık alsa gerekdür giderek / Çekmek ister **aña** da ḥaylī emek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 622)[*aña*]

Eyü olursa eger ol manşıb / Çok olur **aña** bilürsin ṭālib(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
638)[*aña*]

Bir ḳavī kimse ala ḳāzılıguñ / Yok durur gerçi **aña** rāzılıguñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 639)[*aña*]

Manşıbuñ eylediler **aña** murād / Virmeyüp idemedüm ben de 'inād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 651)[*aña*]

Ḥāşılī manşıbuñı virdüm **aña** / Bilürem gerçi zulüm oldı saña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 652)[*aña*]

Geymesün 'örf ü izāfet her dem / Ḥaşm olur **aña** İmām-ı A'zam(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 696)[*aña*]

Bu durur **aña** du'āmuz ki müdām / Ḥaşre dek var ola ol şāh-ı be-nām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 716)[*aña*]

Var ümüdüm kılup **aña** nazarı / Ber-murād ide bu ehl-i hüneri(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 720)[*aña*]

Haşre dek şāh-ı cihān var olsun / ‘Avn-i Haḫ **aña** nigeḫ-dār olsun(*Tuḫfetü’l-
Hükkām, Beyit 748*)[aña]

Şāh tevcīh-i ḳazā eyler **aña** / Ki ide şer‘-i Resūli icrā(*Tuḫfetü’l-
Hükkām, Beyit 754*)[aña]

Gāhī rü’yāda Nebiyyü’l-muḫtār / Eyler iken **aña** ‘arz-ı dīdār(*Tuḫfetü’l-
Hükkām, Beyit 757*)[aña]

İdemez **aña** taḳarrüb ḫāşıl / Mey-i fūrḳatle olur lā-ya‘ḳıl(*Tuḫfetü’l-
Hükkām, Beyit 760*)[aña]

Bu cevābı buyurur **aña** Resūl / Sen ḳazāyāya olurken meşḡul(*Tuḫfetü’l-
Hükkām, Beyit 765*)[aña]

Arturur gün olıcaḫ rüz-ı cezā / Ne cevāb idebilür bilsem **aña**(*Tuḫfetü’l-
Hükkām, Beyit 779*)[aña]

Zāhir aḳvāli ḳo bid‘at zulem / Oldı ḳāḫılar **aña** ālet-i zulm(*Tuḫfetü’l-
Hükkām, Beyit 791*)[aña]

Sābıḳā var idi bir şaḫs-ı ḫasīs / **Aña** sīm ü zer idi yār u enīs(*Tuḫfetü’l-
Hükkām, Beyit 847*)[aña]

Olmayup rāḡıb-ı ḫayr u ḫasenat / **Aña** nā-gāḫ irişür vaḳt-i memāt(*Tuḫfetü’l-
Hükkām, Beyit 850*)[aña]

O maḫilde zer **aña** olmaz yār / Terk-i dünyā ider āḫir nā-çār(*Tuḫfetü’l-
Hükkām, Beyit 851*)[aña]

Olmayınca **aña** luḫf-ı Bārī / Ḳoduḡı yirde ḳalur dīnārı(*Tuḫfetü’l-
Hükkām, Beyit 852*)[aña]

Aña ol şālih ider çünki su’āl / Bile tā kim ne durur vāḳı‘-i ḫāl(*Tuḫfetü’l-
Hükkām, Beyit 858*)[aña]

Andadur ‘aḳl ile fikrüm her gāḫ / ‘Acebā kimse **aña** buldı mı rāḫ(*Tuḫfetü’l-
Hükkām, Beyit 862*)[aña]

Şim ü zer cem' idene işte delil / Virse biñ yıl **aña** Haq 'ömr-i tavil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 864*)[aña]

Zeyd **aña** olmaz ise ger rāzī / N'eylesün ya baña diyor kâzī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 880*)[aña]

Şāhibi **aña** ri'āyet eyler / Rūz-ı maḥşerde şefā'at eyler(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 898*)[aña]

Aña dir rıfķ ile ey merd-i ğarīb / Baña şimden girü mevt oldı qarīb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 913*)[aña]

Her su'ale viremez kâdī cevāb / **Aña** āteş ile eylerler 'azāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 918*)[aña]

Kâdīda 'adle ise ger niyyet / **Aña** nüvvābı ider tib'iyet(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 925*)[aña]

Def'-i zulm itmek **aña** lāzımdur / Ğāfil ise şoñucu nādimdür(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 929*)[aña]

Rūz-ı maḥşerde Ĥudā-yı müte'āl / Cümle etbā'in ider **aña** su'āl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 930*)[aña]

Şeyḥden kâdī idüp şerm ü hicāb / İ'tizār ile virür **aña** cevāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 947*)[aña]

Didi kim istemez illā ki kazā / İḥtiyār ile **aña** virdi rızā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 958*)[aña]

İki kâdīlğı bir eyledi şāh / **Aña** te'bīd ile virdi nā-gāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 960*)[aña]

Ki odur mes'elenüñ aķvāsı / Rāzī olmaķdur **aña** evlāsı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 970*)[aña]

Aña şākird iken efrād u 'ibād / Kıldı da'vet anı şāh-ı Bağdād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 971*)[aña]

Aña üç def'a olındı teklîf / Râzî olmaz idi hiç zât-ı şerîf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 979*)[*aña*]

Muḳtedāmuzken İmām-ı A'zam / **Aña** tâbi' degülüz biz her dem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 988*)[*aña*]

Aña ḥod lâzım iken tib'iyet / Mesleginden niçün itdüñ nefret(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 989*)[*aña*]

Vir **aña** ni' met-i bî-pâyânı / Dil-i mecrûhına kııl dermânı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1021*)[*aña*]

Niçe ta'bîr idem ammâ el-ḥaḳ / Kuṭb-ı 'âlem disem **aña** elyak(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1045*)[*aña*]

Dâ'imâ emr-i Ḥaḳ ile 'âmil / **Aña** dirsem n'ola şeyḥ-i kâmil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1051*)[*aña*]

Nazar-ı pâki ider ḥâki Güher / Ḥâk ile birdür **aña** sîm ile zer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1052*)[*aña*]

Lîk her kânda bulunmaz o güher / Üsküdar oldu meger **aña** maḳar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1054*)[*aña*]

Āsumân-ı hünere kendüsi şâh / Ol mürîdân **aña** gūyâ [ki] sipâh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1059*)[*aña*]

Vâkı'-i ḥâlüñi eyle **aña** 'arz / Ḥidmet itmek ḳapusında saña farz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1076*)[*aña*]

Ḳulnuñ ḳulı olursañ da eger / Müjdegâne vir **aña** cân u ser(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1077*)[*aña*]

Râygân çün ele girmez manşıb / **Aña** 'âḳıl olan olmaz râğıb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1083*)[*aña*]

Oḳıyup yazmağa iden niyyet / Çekmeye **aña** ziyâde zaḥmet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1120*)[*aña*]

Qılmadum hıç kelām-ı zā'id / Şādıķu'l-ķavlem **aña** Hıķ şāhid(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1130*)[*aña*]

Sehv ü noķşānımı idüp maķşüd / **Aña** daħl eyler ise ba'zı ħasüd(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1165*)[*aña*]

Şu'arā nāmına ba'zı süfehā / El uzunlugımı eylerse **aña**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1167*)[*aña*]

Rāyegān vāşıl olup ol gence / Rüz u şeb **aña** olur eylerce(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1181*)[*aña*]

Munşaba oldı **aña** manşıblar / Gelmedi ħāline cihānda nizām(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1192*)[*aña*]

aña kim: Bir kimseye ki.

Ehl-i imāna du'ā lāzım u farz / Aña kim oldı ħalife fi'l-'arz(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 140*)[*aña kim*]

Sadr-ı fetvā **aña kim** oldı makām / Fahr-ı kevneyn ile olmış hem-nām(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 157*)[*aña kim*]

anatoli: Anadolu.

Anatolıda Celālī elemi / Tıtdı her cānibi zulm ü sitemi(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 699*)[*anatolıda, -da*]

ancak: Yalnızca, sadece.

Yine fānī ider ol āfāķı / Zāt-ı pāki durur **ancak** bākī(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 85*)[*ancak*]

Biñde bir ķulına olur **ancak** / Bu şekil nazm ile bahşāyiş-i Hıķ(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 320*)[*ancak*]

Budur **ancaḳ** ğarazum dünyāda / Beni ğālib ideler huşşāda(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 336*)[*ancaḳ*]

Didi bu gevher-i nā-yāb ancaḳ / Lāyık-ı meclis-i aḥbāb **ancaḳ**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 356*)[*ancaḳ*]

Didi bu gevher-i nā-yāb ancaḳ / Lāyık-ı meclis-i aḥbāb **ancaḳ**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 356*)[*ancaḳ*]

Bulmadum anda varup şedd-i ramaḳ / Geçdi ğurbetde zamānum **ancaḳ**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 402*)[*ancaḳ*]

Yoğ idi nazma benüm miḳdārum / Bir kitābdı [benüm] **ancaḳ** kārüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 543*)[*ancaḳ*]

Yād olup hayr ile nāmum mutlak / Garazum rahmet-i Hakdur **ancaḳ**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 551*)[*ancaḳ*]

Tāli'-i cāhil ise hūb **ancaḳ** / Hā'iziyle katı mergūb ancaḳ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 816*)[*ancaḳ*]

Ṭāli'-i cāhil ise ḥūb **ancaḳ** / Hā'iziyle ḳatı mergūb ancaḳ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 816*)[*ancaḳ*]

anda: Onda.

Çünkü zāhir ola rüz-ı maḥşer / Luṭfuñı ḳıl baña **anda** reh-ber (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 107*)[*anda*]

Cürm ü 'işyānuma ol **anda** şefi' / Mertebem eyle cinān içre refi' (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 108*)[*anda*]

Luṭf-ı Ḥaḳ şāyed ola **anda** delil / Ḳıla bu kevkeb-i baḥtuñ taḥvıl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 251*)[*anda*]

Varıcaḳ **anda** te'ehhül ḳıldum / Rızḳ için Ḥaḳḳa tevekkül ḳıldum(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 388*)[*anda*]

Bulmadum **anda** varup şedd-i ramağ / Geçdi ğurbetde zamānum ancak(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 402*)[*anda*]

Anda cem' olmağ ile üç kâzî / Birisi olmadı 'azle rāzî(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 422*)[*anda*]

Oldılar ya'nî faķire düşmen / Şerhe kâbil degül **anda** çekilen(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 429*)[*anda*]

Bir yaña yok virecek ħarc-ı berāt / Varsañ ol manşıba yok **anda** şebāt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 432*)[*anda*]

Anda yanumca giden ħidmetkār / Atum esbābum alup itdi firār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 445*)[*anda*]

Bir yañadan irişüp vaķt-i şitā / Ĥadden efzün olur **anda** belā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 461*)[*anda*]

Anda yeksān görünür sūd u zarar / Bir sicill olmaz anuñ hefte geķer(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 465*)[*anda*]

Anda kâği boğazın besleyemez / Görmeyince kişi vaşfin diyemez(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 467*)[*anda*]

Beş on ay **anda** olup şubḥ u mesā / 'Öşrini idemedüm deynüñ edā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 468*)[*anda*]

Yañılup varur iseñ İstanbula / **Anda** rağbet mi olur ma'züle(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 644*)[*anda*]

Ġayrısına seni itdüm tebdil / Müddetüñ eyle var **anda** tekmil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 653*)[*anda*]

Anda ħatm oldu 'adālet anda / **Anda** ħatm oldu saḥāvet **anda**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 740*)[*anda*]

Kendü varmağa tenezzül itmez / **Anda** nüvvāb ile ħod iş bitmez(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 777*)[*anda*]

Andadur ‘aql ile fikrüm her gâh / ‘Acebâ kimse aña buldı mı râh(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 862)[*andadu, -dur*]

İhtilâf üzredür **anda** aqvâl / Kimi dir olmadı ıtlâka mecâl(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
862)[*anda*]

İhtilâf üzredür **anda** aqvâl / Kimi dir olmadı ıtlâka mecâl(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
980)[*anda*]

Kim k’olur **anda** niçe şeyḥ ile şâb / Bulınur anda şafâ-yı aşḥâb(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1056)[*anda*]

Gelüp **anda** saña Münkir ü Nekîr / İdeler çünki su’âli bir bir(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1106)[*anda*]

Ne virürsin ‘acebâ **anda** cevâb / Olmaz ise saña ‘avn-i Vehhâb(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1107)[*anda*]

Veznden nazmı ider cehl ile dūr / Okıyan kimse bulur **anda** kuşūr(*Tuḥfetü ’l-*
Ḥükkām, *Beyit 1174*)[*anda*]

anda: Oraya.

Anda şevketle varan ser-dârı / Her sene zâhir olan âşârı(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
220)[*anda*]

andan: Ondan.

Bu hikâyet ki olındı irâd / Nedür **andan** bize aqşâ-yı murâd(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
987)[*andan*]

‘Âlim ü ‘âdil ola şol kâdî / Ḥazret-i Ḥaḥḥ ola **andan** râzî(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
680)[*andan*]

anı: Onu, "O" işaret zamirinin belirtme durumu eki almış hali.

Güş idüp **anı** Resülü's-şakaleyn / Oldı envār-ı nübüvvet ile zeyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 67)[anı]

Ḥānedānına kılpup **anı** beyān / 'Arza kıldı aña evvel imān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
69)[anı]

'Aql-ı kâşır **anı** ta'bīr idemez / Kalem evşāfını tahrīr idemez(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 92)[anı]

Medḥ iderken **anı** Ḥālik bi'z-zāt / Hīç maḥlūka düşer mi kelimāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 94)[anı]

Anı mezmūm-ı cihān kılp her dem / Zālīm ü cāhil olan bir ben isem(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 187)*[anı]

İdüp **anı** 'ulemādan ifrāz / Buyur ana daḥi var sen oḫı yaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
188)[anı]

Niçe vaşf itsün **anı** bu dil-i zār / İdemez midḥatin eş'ār iş'ār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 202)[anı]

Oldı şāha bu 'atā şey'-i ḳalīl / Līk lāzım **anı** bu ḫayra delīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
271)[anı]

Anı tebdīl ile kılduḫda ḳabūl / Gitdi nem var ise ḫarc-ı ma'ḳūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 418)[anı]

Nā-gehān düşdi Srişnik maḥlūl / Eyledüm **anı** zārüretle ḳabūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 431)[anı]

Aḫladum **anı** görince nā-çār / Ol ḳazāda daḥi üç ḳādī var(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
434)[anı]

Nā-gehān māluma geldi bu ziyān / Aradum ṫurdum **anı** niçe zamān(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 446)*[anı]

Ḳangı birin diyeyüm miḫnet çoḫ / Şerḫ ü tahrīre **anı** ḫācet yoḫ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 496)[anı]

Sehv ile var ise de anda kuşūr / Ehl-i inşāf **anı** tutsun ma'zūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 548)[anı]

Nazm u inşāda bulurlarsa ḥaṭā / 'Afv ide **anı** kibār-ı 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
549)[anı]

Bildür **anı** daḥi i'lām eyle / Vākı'-ı ḥāl-i yār u iḳdām eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
555)[anı]

Gerçi kim 'ilm ü hüner ḥāşıl ider / Faḳr u fāka **anı** lā-ya'kıl ider(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 572)[anı]

İhtiyāc ile virür cāna ḥırāş / Mużtarib eyler **anı** fikr-i ma'āş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
573)[anı]

Faḳr u fāka ciğerin ḥūn eyler / Ğam u miḥnet **anı** maḥzūn eyler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 578)[anı]

Ol ṭarıkuñ ne ise erkānı / Getürür yirine bir bir **anı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
579)[anı]

İzṭırārī heves-i manşıb u cāh / Düşürür **anı** bu ḥırşa nā-gāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
590)[anı]

Anı iz'ān idemez her aḥmaḳ / Fuḳarā ḳalbi durur Ka'be-i Ḥaḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 605)[anı]

Devlet [ü] zilleti viren Ḥaḳdur / **Anı** fehmi eylemeyen aḥmaḳdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 606)[anı]

Anı te'līfe çeküp bunca ta'ab / Vākı'-ı ḥāl-i beyān itdüm hep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 619)[anı]

Ger ḳabūl eyler iseñ sen **anı** / Ḳazanursın bir iki 'Oşmānī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
643)[anı]

Ḳıldılar **anı** şefā'at n'ideyin / Ḳağısınuñ sözini redd ideyin(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 649)[anı]

Anı gūş itmek olur farz-ı ‘ayn / Böyle buyurdu Resülü’s-şakaleyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 672*)[anı]

Ḳādī kim cāhil ola zālīm ola / **Anı** rüsvāy ide maḥşerde Ḥudā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 679*)[anı]

Bilmez **anı** niçe nā-dān añlar / ‘Ālim ü cāhil[i] yeksān añlar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 683*)[anı]

Ḥaḳ sözi her kişi ḥod söyleyemez / Terk-i ser itmeyen **anı** diyemez(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 705*)[anı]

Zāhir eylese **anı** şāh-ı be-nām / Def‘ ü ref‘ine iderdi iḳdām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 709*)[anı]

Sefer emrinde yazup şeh-nāme / Tuḥfe kıldı **anı** ḥāşş u ‘āma(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 718*)[anı]

Cem‘ olan nüzl ü ‘avārız ne ki var / Ḳādīdan ister **anı** defter-dār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 793*)[anı]

Cem‘ idüp bir niçe maḅgur-ı ḥarām / İdesin **anı** daḥi bezl-i ‘avām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 836*)[anı]

Māl u cāh eyleyüp **anı** maḅrūr / Bir nefes itmedi ‘ömrinde ḥuzūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 848*)[anı]

Sīm ü zer cem‘in idüp rüz u şeb / Bir yire defn ide idi **anı** hep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 849*)[anı]

Ṭama‘u ḥırş ile gör ol bed-nām / Eylemez vārişe **anı** i‘lām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 853*)[anı]

Şoñra Vecdī anı eyler taḥmīs / Diñlesünler **anı** iḥvān-ı enīs(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 875*)[anı]

Müstaḳīm olsa eger ḥidmetde / Şāḥibi **anı** ṭatar izzetde(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 895*)[anı]

Olmış ol halk-ı vilāyet ‘āciz / **Anı** men‘ idememişler hergiz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 908*)[anı]

Tevbe ider görüp **anı** nā-çār / Bu sözi vird idinür leyl ü nehār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 919*)[anı]

Al gidüp şeyḥe şunınca **anı** / Oқыyup eyledi istiḥsāmı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 952*)[anı]

Qıldı ta‘zīm ile çün **anı** qabūl / Didı şeyḥüm ne diler benden ol(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 957*)[anı]

Naql idicek **anı** şeyḥ-i murtāz / Eyledi qāḍī qazādan i‘rāz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 961*)[anı]

Aña şākird iken efrād u ‘ibād / Qıldı da‘vet **anı** şāh-ı Bağdād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 971*)[anı]

Geçdi ol ḥāl ile niçe meh ü sāl / Bulmadılar **anı** ıtlāqa mecāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 978*)[anı]

Başka bir başumuza çekdük boy / Eylemez **anı** meger nā-cins şoy(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 990*)[anı]

Gün gibi rüşen iken işbu delil / Ḥayf kim görmez **anı** çeşm-i ‘alil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 996*)[anı]

Ya İlāhī kıl **anı** pīşe bize / Zıkr ü fikrūñ ola endişe bize(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1016*)[anı]

Sevegör cān ile **anı** seveni / K’oldılar tārik-i dünyā-yı denī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1063*)[anı]

Olur itmām bu nazm-ı medḥül / ‘Ulemā eyler ise **anı** qabūl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1148*)[anı]

Oldı maḥşuş ḥavāşsa bu kelām / Fehm ü idrāk idemez **anı** ‘avām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1152*)[anı]

Şa‘-ı ‘aql ile **anı** keyl ideler / Ehl-i diller okıyup meyl ideler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1157)[*anı*]

İki ‘ālemde **anı** ma‘būdum / Nā-murād ide budur maḫşūdum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1166)[*anı*]

Ola ḥaṭṭı ya nesih ya ta‘līk / Yazup **anı** kıla şoñra taṭbīk(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1176)[*anı*]

Daḫi cumhūr-ı kuzātu’l-İslām / Yār-ı gār eyleyeler **anı** müdām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1184)[*anı*]

Okıyup yazan **anı** sağ olsun / İki ‘ālemde yüzi ağ olsun(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1185)[*anı*]

anla-: Anlamak, idrak etmek.

Ka‘r-ı deryāda olan gevher-vār / Kıymetüm **añlayamaz** her ḥaş u ḥār(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 322*)[*anlayamaz, -y, -a, -maz*]

Bilmeyen kimse iderdi bühtān / Beni **añlardı** ki mest ü ḥayrān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 481)[*añlardı, -r, -dı*]

Bilmez anı niçe nā-dān **añlar** / ‘Ālim ü cāhil[i] yeksān **añlar**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 683)[*anlar, -r*]

Söyle ey ‘ārif-i pākīze-hüner / Kıadrüñ **añlar** bilür erbāb-ı nazar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1024)[*anlar, -r*]

Sözi uzatma yeter lāf u güzāf / Cevherin kıymetin **añlar** şarrāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1146)[*anlar, -r*]

Fehm ider sözümi ehl-i diller / Ğam degül **añlamasa** cāhiller(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1155)[*anlamasa, -ma, -sa*]

anlar: Onlar.

Bu haķire olup **anlar** meyyāl / Hākden ref` ideler sāye-miřāl(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 335)[anlar]

Bulup **anlar** marāz-ı faķra `ilāc / Eylemiş her biri taħřil-i mizāc(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 598)[anlar]

Manřibuñ eyüsini **anlar** alur / Bī-kes olan kişi yābānda ķalur(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 784)[anlar]

anlara: Onlara.

Haķ bilür ğaybını bī-ķün u ķirā / Münhaşır **anlara** emr-i fetvā(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 178)[anlara]

Bilüp aħvālüni eřrāf-ı kibār / Nā-murād itmek olur **anlara** `ār(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 277)[anlara]

Bunca yıl **anlara** olan üstād / Ƙıldı ķün kim bu faķiri dāmād(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 305)[anlara]

Feth olup **anlara** bāb-ı taħřil / Eylemişler o `ulümü tekmil(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
597)[anlara]

Bezı ider manşıb iķün māl u menāl / Yüz tıtar **anlara** `izz ü iķbāl(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 600)[anlara]

Yıķılır ğitmede mülk-i `ālem / Gelmiyor **anlara** hiķ derd ü elem(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 708)[anlara]

Fuzalādan biri sābıkda meğer / **Anlara** böyle hikāyet eyler(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
753)[anlara]

Ķünki çoğaldı mevālī ğiderek / Ƙalmadı **anlara** āħar meslek(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 775)[anlara]

Birdür **anlara** ğelāl ile ğarām / Varduğı yirüñ olur işi tamām(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 783)[anlara]

N'eylesün **anlara** kâdî-'asker / Virse ba'zularına manşib eger(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 796)[*anlara*]

Eyledi **anlara** teklîf-i kazâ / İdeler şer'-i Resûli icrâ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
972)[*anlara*]

Bārî 'uzlet kılup ol gūşe-nişîn / Olma 'âkıl iseñ **anlara** yakın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1008)[*anlara*]

Anlara cūd u kerem farz-ı 'ayn / Gele ḥiffet gide bu şiklet-i deyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1141)[*anlara*]

anları: Onları.

Eyledi **anları** şeytân igvâ / La'netu'llâhi 'Aleyhim ebedâ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
81)[*anları, -i*]

Kıldı lâyıq görüp [ol] Ḥayy u Kāvî / **Anları** vâris-i 'ilm-i nebevî(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 155)[*anları, -i*]

Zulm **anlardan** olupdur merfû' / Ḥayr ile şerri ider aşla rücû'(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 927)[*anlardan, -dan*]

Olıcağ vâkı'-i ḥâlüm ma'lüm / Beni ḥâşâ kıla **anlar** maḥrûm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1153)[*anlar*]

anlarıñ: Onların.

Anlarıñ olsa gerek tâli'i yâr / Halkdan eylemez ol ğayret ü 'âr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 689)[*anlarıñ, -uñ*]

anuñ: Onun.

Ḥâşşa ki 'Avnî-i bî-miḳdârı / Ki **anuñ** cürm ü günehdür kârı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 102)[*anuñ*]

Anuñ işrine gidüp hep ‘ulemā / Kıldılar şer‘-i Resūli icrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 119*)[*anuñ*]

Anuñ ednā qulı begler begidür / Baylar hep qapusında segidür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 145*)[*anuñ*]

Gayrlar ḥālī **anuñla** ma‘lūm / Māh-ı tābān ile gūyā ki nūcūm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 172*)[*anuñla*, -la]

‘İzz ü cāh ile degüldür mağrūr / Mansıb **anuñ** şerefiyle mesrūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 177*)[*anuñ*]

‘İlm ü ‘irfāndur **anuñ** ālātı / İmtihān ile bilinsün zātı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 189*)[*anuñ*]

Fāriğ ol gel bu hevesden ‘Avnī / Medḥden zātı **anuñ** müstağnī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 199*)[*anuñ*]

Bu ḥakīr oldum **anuñ** dāmādı / K’oldı Şālīḥ Çelebī üstādı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 236*)[*anuñ*]

Anuñ eş‘arı olup siḥr-i ḥelāl / Eyledi ḥalq-ı ciḥānı meyyāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 349*)[*anuñ*]

Ḥidmetinde olup anuñ niçe yıl / Eyledüm ‘ilm ü ma‘ārif ḥāşıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 369*)[*anuñ*]

Nāmı ol zāt-ı şerīfūñ Aḥmed / İltimāsını **anuñ** kılmaz red(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 377*)[*anuñ*]

Geldi mürde ḥaberi çün[ki] **anuñ** / Gitdi Bākīsī kaçan dünyānuñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 382*)[*anuñ*]

Kime kim tāli‘-i sa‘d olmaya yār / **Anuñ** aḥvālī olur hep düşvār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 405*)[*anuñ*]

Acır iseñ acı ol bī-mededi / Ki **anuñ** olmaya hergiz senedi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 405*)[*anuñ*]

Ber-murād oldı çoğı yārānuñ / Nazarı olmadı baña **anuñ**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 416*)[*anuñ*]

Anda yeksān görünür sūd u zarar / Bir sicill olmaz **anuñ** hefte geđer(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 465*)[*anuñ*]

Şakalı yoğ iken **anuñ** ağarur / Dağı ol kendüsini tāze şanur(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 576*)[*anuñ*]

Gösterür çünki kazāya o rızā / Medresedür yolu **anuñ** ya kazā(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 582*)[*anuñ*]

Oldı bir şımfı **anuñ** lāđar u zerd / Fağr u fāka ile olmuş pür-derd(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 593*)[*anuñ*]

Nazm u neşri **anuñ** olup kem-yāb / Çün beyāz olup ola 'arz-ı rikāb(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 719*)[*anuñ*]

Anuñ 'aşrında geleydi Cemşid / Ĥidmetin eyleyüp olurdı ferid(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 741*)[*anuñ*]

O olup **anuñ** ile me'cür u meşāb / Müntefi' olur idi şeyħ ile şāb(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 768*)[*anuñ*]

Anuñ erbābı gezer āvāre / Def'-i gam derdine bulmaz çāre(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 781*)[*anuñ*]

Cühelā kať'-ı merātib itdi / 'İlme rađbet **anuñ** için gitdi(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 815*)[*anuñ*]

Çangı manşıb ki degöldür bākī / 'Uđalā olmaz **anuñ** 'uşşākı(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 823*)[*anuñ*]

Sūreti olmuş **anuñ** niteki mūş / Zer olan yire tutar çeşm ü gūş(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 856*)[*anuñ*]

Ĥādım-i şer'-i şerif olsa kişi / İstikāmetde **anuñ** dā'im işi(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 896*)[*anuñ*]

Bir kefen şoyucu şahş-ı bî-‘ār / Bu imiş kārı **anuñ** leyl ü nehār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 906)[*anuñ*]

Va‘desi irişür **anuñ** nā-gāh / Ol kefen şoyucıdan eyler āh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
911)[*anuñ*]

Böyle **anuñla** idüp qavl ü qarār / Qādī [ki] defn olıcaq āḥir-i kār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 915)[*anuñla*, -la]

‘Ākıbet eyleyüp emrini kabül / Oldı taḥrīrine **anuñ** meşğül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 949)[*anuñ*]

Ki taleb kılsa [da] sâ’il sâ’il / Mezhebine olur **anuñ** qā’il(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
967)[*anuñ*]

Habs olunmasın **anuñ** emr itdi / Ol qādīmī olan ülfet gitdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
977)[*anuñ*]

Eyleyüp her yañadan fetḥ ü fütüh / Qıl **anuñ** bāb-ı murādın meftüh(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 1020*)[*anuñ*]

Şon nefesde virüp imān ile dīn / Meskenin eyle **anuñ** ḥuld-ı berīn(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 1022*)[*anuñ*]

Var **anuñ** bendesinüñ bendesi ol / Qulı qurbānı ser-efkendesı ol(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1062)[*anuñ*]

Az ni‘met olur elbette lezīz / İmtilā eyler **anuñ** çoğı ‘azīz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1122)[*anuñ*]

Ben idüp ehl-i mezāka taqlīd / Muztaşar kıldum **anuñ** nazmı müfīd(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 1126*)[*anuñ*]

Eyledüm ‘ucb u riyādan perhīz / Suḥanum **anuñ** için ḥüb u lezīz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1132)[*anuñ*]

anuñla: Onunla.

Ne durur cürmümi ben de bileyin / Tā ki **anuñla** tesellī olayın(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 647)[*anuñla*]

Fuḳarā Ka'be'si oldur ḥālā / Dü maḳām oldı **anuñla** iḫyā(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1055)[*anuñla*]

‘ār: Utanç, haya.

Yazuk ol cübbe vü destārumuza / Yazuk ol ğayret ile ‘**ārumuza**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 994)[‘*ārumuza*, -umuz, -a]

‘ār ol-: Ayıp olmak.

Bilüp aḥvālūni eṣrāf-ı kibār / Nā-murād itmek **olur** anlara ‘**ār**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 277)[‘*ār olur*, -ur]

āra: Bir oluştan diğēr bir oluṣa kadar geçen zaman fāsılası.

Aradan geçdi bu deñlü meh ü sāl / Olmadı gerçi mülāḳāta mecāl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 310)[*aradan*, -dan]

āra: İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, mesafe.

Baña luḫf itmege ‘ahd itmiş idi / Ol tekellüf **aradan** gitmiş idi(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 223)[*aradan*, -dan]

āra-: Aramak.

Derd-i ‘azle **arayup** bir çāre / Yine gitdüm çekilüp ser-dāra(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 423)[*arayup*, -y, -up]

‘Āleme sen niye geldüğüni bil / **Arayup** bul yūri bir ehl-i dil(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1009)[*aradum*, -y, -up]

Yüri bir mürşid-i kâmil **ara** bul / Hîdmetin eyleyüp ol cân ile kûl(*Tuḥfetü'l-Hükkâm*,
Beyit 1010)[*ara*]

aradum turdum: Arayıp durmak.

Nâ-gehân māluma geldi bu ziyân / **Aradum turdum** anı niçe zamân(*Tuḥfetü'l-*
Hükkâm, *Beyit 446*)[*aradum turdum*]

ârif: Bilen, irfan sahibi kimse.

Cümle aḥvâlüme 'ârif sensin / Zâhir ü bâtınuma vâkıfsın(*Tuḥfetü'l-Hükkâm*, *Beyit*
47)[*ârif*]

Naql olındı saña çün bu kışşa / Kışşadan 'ârif iseñ al hişşe(*Tuḥfetü'l-Hükkâm*, *Beyit*
869)[*ârif*]

ârif-i pākîze-edâ: Temiz edalı, bilgili kişi.

Söyle ey 'ârif-i pākîze-edâ / Turma kıl yine ser-âgâz-ı şenâ(*Tuḥfetü'l-Hükkâm*,
Beyit 301)[*ârif-i pākîze-edâ*]

ârif-i pākîze-hüner: Seçkin, güzel hünerli irfan sahibi kişi.

Söyle ey 'ârif-i pākîze-hüner / Kıdrüñ añlar bilür erbâb-ı nazâr(*Tuḥfetü'l-Hükkâm*,
Beyit 1024)[*ârif-i pākîze-hüner*]

ârif-i pākîze-keâm: Seçkin, güzel söz söyleyen irfan sahibi kişi.

Söyle ey 'ârif-i pākîze-keâm / Eyle tavşîf-i mevâlî-i 'ızâm(*Tuḥfetü'l-Hükkâm*,
Beyit 148)[*ârif-i pākîze-keâm*]

Söyle ey 'ârif-i pākîze-keâm / Eyle aḥvâl-i kuzâtı i'lâm(*Tuḥfetü'l-Hükkâm*, *Beyit*
552)[*ârif-i pākîze-keâm*]

arka gerek- Arkada kuvvetli kişilerin olması.

Çekme gel manşıb için sa'y u emek / Yoğ ise sīm ü zerüñ **arka gerek**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 408*)[*arka gerek*]

arpalık: Arpalık, açıktan menfaat sağlanan yer.

Bir niçe manşıby bir eydürüp ol / **Arpalık** nāmı ile itdi kabül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 776*)[*arpalık*]

Arpalıkları silinmiş niçe bir / Eyledi şer'-i Resūli taḥķīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 778*)[*arpalıkları, -lar, -ı*]

arpalık ol- Arpalık olarak verilmek.

Rūmda niçe menāşıby yek-sū / **Arpalık oldu** mevālīye kamu(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 780*)[*arpalık*]

artur- Çoğaltmak, fazlalaştırmak.

Arturur gün olıcaķ rüz-ı cezā / Ne cevāb idebilür bilsem aña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 779*)[*arturur, -ur*]

artuk: Artık.

İktizāsı bu mıdur dünyānuñ / Rif'atı **artuķ ola** nā-dānuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 693*)[*artuķ ola, -a*]

artuk: Fazla.

Ehl-i dünyāda ḥaķīkat yokdur / Ülfetüñ ḥod zararı **artuķdur**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1004*)[*artuķdur, -dur*]

artuk ol-: Fazlalaşmak.

Mihnetüm **artuk olup** rüz-be-rüz / Hîç açılmadı bu baht-ı firûz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 503)[*artuk olup, -up*]

'arz eyle-: Sunmak, göstermek.

Vākı '-i ḥālūñi **eyle** aña **'arz** / Ḥidmet itmek ḳapusunda saña farz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1076)[*'arz eyle*]

Kim gelüp **eylese** maḳşūdını **'arz** / Ber-murād itmek olur kendüye farz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 288)[*'arz eylese, -se*]

Ağlayup ḥālūñi **'arz eyleyesin** / Ser-güzeştüñ ne ise söyleyesin(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 629)[*'arz eyleyesin, -y, -e, -sin*]

'arz it-: Arz etmek.

Derdümüñ biñde birin **ideyin** **'arz** / Merḫamet ḥāmile tā kim ola farz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 210)[*'arz ideyin, -eyin*]

Ağlayup derd-i dili **'arz itdüm** / Ehl-i diller revişine gitdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 427)[*'arz itdüm, -dü, -m*]

'Uḳalā yoḳ yire açmaz deheni / **'Arz ider** ehline dürr-i suḫanı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1027)[*'arz ider, -er*]

'arza-i eṣrāf-ı kibār: Büyüklerin şerefli olanları.

Vākı '-ı ḥālî yazup bir miḳdār / Eyle var **'arza-i eṣrāf-ı kibār**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 526)[*'arza-i eṣrāf-ı kibār eyle*]

'arz-ı cünün it-: Delirmek.

Geldi deyn isteyi erbāb-ı düyün / Az qaldı ki **idem** ‘**arż-ı cünün**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 441)[‘arż-ı cünün idem]

‘arż-ı İslām it-: İslam’ı bildirmek.

Her kese ‘**arż-ı İslām itdi** / Ḥālīkuñ birligin i‘lām itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 73)[‘arż-ı İslām itdi, -di]

‘arż-ı dīdār eyle-: Yüzünü göstermek.

Gāhī rü’yāda Nebiyyü’l-muḥtār / **Eyler** iken aña ‘**arż-ı dīdār**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 757)[‘arż-ı dīdār eyler, -r]

‘arż-ı ḥāl eyle-: Halini, durumunu söylemek, bildirmek.

‘**Arż-ı ḥāl eylemedür** maqşūdum / Açılıp tāli‘-i nā-mes‘ūdum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 326)[‘arż-ı ḥāl eylemedür, -me, -dür]

‘arż-ı ḥāl it-: Halini, durumunu bildirmek.

Faqr ile mübtezel ü āvāre / ‘**Arż-ı ḥāl itdüm** o dem ser-dāra(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 397)[‘arż-ı ḥāl itdüm, -dü, -m]

İnkisār ile varup dīvāna / ‘**Arż-ı ḥāl itdüm** o ‘ālī-şāna(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 452)[‘arż-ı ḥāl itdüm, -dü, -m]

‘**Arż-ı ḥāl idüp** aña şām u seḥer / İltifātına olurdum maḥzar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 456)[‘arż-ı ḥāl idüp, -üp]

‘**Arż-ı ḥāl itmege** iḳdām idesin / Ḥasb-i ḥālūñ varup i‘lām idesin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 627)[‘arż-ı ḥāl itmege, meg, -e]

‘arż-ı hulūs kıl-: Sevgi ve samimiyetini bildirmek, doğruluğu sunmak.

Vechi var **kılsam** aña ‘**arz-ı hulūş** / Luţf u ihsānı faķīre maḥşūş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 304)[‘arz-ı hulūş kılsam, -sa, -m]

‘arz-ı iķbāl kıl-: Müjdelemek.

Ķıldı İslām ile ‘**arz-ı iķbāl** / Geldi ĩmāna işiden f’ il-ḥāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
71)[‘arz-ı iķbāl kıldı, -dı]

‘arz-ı melāl kıl-: Hüznünü bildirmek.

Bir kaşıd ile varup bī-icmāl / Ağlayup **kıldum** aña ‘**arz-ı melāl**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 291)[‘arz-ı melāl kıldum, -du, -m]

‘arz-ı rikāb ol-: Yüce bir makama sunmak.

Naẓm u neşri anuñ olup kem-yāb / Çün beyāz olup **ola** ‘**arz-ı rikāb**(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 719*)[‘arz-ı rikāb ola, -a]

āsār: Eserler.

Anda şevketle varan ser-dārı / Her sene zāhir olan **āsārı**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
220)[āsārı, , -ı]

Var durur dünyāda çok **āsārı** / Līk meşhūr olan eş’ārı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
348)[āsārı, -ı]

Ḥaşre deñlü turur **āsārumdur** / Zāde-i ṭab’ durur bārumdur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1158)[āsārumdur, -um, -dur]

ashāb: Hz. Peygamber’in arkadaşları, sahabeler.

Sā’ir etbā’ı kamu **aşhābı** / Tābi’in ümmet olan aḥbābı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
99)[aşhābı, -ı]

āsītān: Eşik.

Āsītānında idüp bende-i hāş / Fağrdan eylese manşıbla ħalāş(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 295*)[*āsītānından, -ı, -n, -dan*]

āsītāne: Serdarın bulunduğu kapı.

Ṭurmadum n'eyledüm ise itdüm / **Āsītāneye** çekildüm gitdüm(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 443*)[*āsītāneye, -y, -e*]

āsītāne: Eşik, İstanbul.

Rüz u şeb eyleyesin sa'y-ı cemīl / **Āsītāneñ** daħi idüp tekmił(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 626*)[*āsītāneñ, -ñ*]

āsītāne tarafı: Dergah tarafı, İstanbul tarafı.

Āsītāne tarafı oldı ħavī / Oldı ol ħādım-i şer'-i nebevī(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 423*)[*āsītāne tarafı, -ı*]

'askerī tā'ife: Asker tayfası.

'**Askerī tā'ifesi** ħod ne ki var / Budur 'ādetleri hep leyl ü nehār(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 888*)[*'askerī tā'ifesi, -si*]

aslā: Asla.

Tama'-ı hām ider ekşer süfehā / İstikāmet idemezler **aşlā**(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 113*)[*aşlā*]

Bakmadı ol daği **aşlā** yüzüme / İ'tibār itmedi ya'nī sözüme(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 412*)[aşlā]

Zulm anlardan olupdur merfū' / Ḥayr ile şerri ider **aşla** rücū'(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 927*)[aşla]

Şāha söz kılmadı **aşlā** te'sīr / Müddeti ḥabs iken oldı taqđır(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 981*)[aşlā]

Düşer a'zāsına küllī 'illet / Kalmaz **aşlā** bedeninde kuvvet(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1095*)[aşlā]

aşlı: Doğrusu, gerçeği.

Bilmezem **aşlı** nedür şimdiye dek / Doğmadı kütüb-ı murādumca felek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 504*)[aşlı, -ı]

aşlı u fer': Esas.

Aşlı u fer'ine Ḥudā ola mu'in / Bu durur ḥayr du'āmuz āmīn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 206*)[aşlı u fer'ine, -i, -n, -e]

aşlı u uşül: Temel ve esas.

Mebde'-i her dü cihān **aşlı u uşül** / Ḥazret-i Aḥmed ü Maḥmūd u Resül(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 60*)[aşlı u uşül]

aşr: Zaman, çağ.

'İlm ü fazl ile ferīdi **aşruñ** / 'Adl ü dād ile vahīdi dehrüñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 170*)[aşruñ, -uñ]

Bilmez idüm ne kırā'at itdüm / Zuhra mı **aşra** mı niyyet itdüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 485*)[aşra, -a]

Düşdi bu derde ahālī iñler / Bu ‘**aşırda** kim ölür kim diñler(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 691*)[‘aşırda, -da]

Anuñ ‘**aşırında** geleydi Cemşid / Ḥidmetin eyleyüp olurdi ferid(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 741*)[‘aşırında, -ı, -n, -da]

āsūde ol-: Mutlu, rahat, sıkıntı ve üzüntülerden uzak olmak.

Sāyesinde **olalum āsūde** / Rūz u şeb ḥamd idelüm ma’būda(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 749*)[āsūde olalum, -alum]

āsumān: Gökyüzü.

Āteş-i zulm ile mazlūm ider āh / Āsumānı tutar ol dūd-ı siyāh(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 703*)[āsumānı, -ı]

āsumān -ı hūner: Hüner ehlinin gökyüzü.

Āsumān-ı hūnere kendüsi şāh / Ol mürīdān aña gūyā [ki] sipāh(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 1059*)[āsumān-ı hūnere, -e]

‘āşık: Aşık.

Naẓmına ḥalk-ı cihān ‘**aşıkdur** / Medḥh olursa ne kadar lāyıkdur(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 347*)[‘aşıkdur, -dur]

‘aşık-ı dīdār eyle-: Güzel yüzünün aşığı eylemek.

Kimini ‘**aşık-ı dīdār eyler** / Kimini derde giriftār eyler(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 39*)[‘aşık-ı dīdār eyler, -r]

‘āşık-ı pāk: Temiz aşık.

Fi’l-meşel sīnesini idüp çāk / Yārı koynına koyar ‘**āşık-ı pāk**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1180)[‘*aşık-ı pāk*]

‘āşık-ı şādık: Sadık âşık, hakiki âşık.

Söyle ey ‘**āşık-ı şādık** söyle / Niçe esrār u ḥaḳāyık söyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1023)[‘*āşık-ı şādık*]

‘āşık-ı şeydā: Tutkun bir âşık.

Beyti bir dil-ber-i ra ‘nāya döne / Cedveli ‘**āşık-ı şeydāya** döne(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1179)[‘*aşık-ı şeydāya*, -y, -a]

āşikār it-: Açık etmek.

Sen bu aḥvāli **iderseñ āşikār** / Diñle tafsīl idelüm bir miḳdār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 877)[*āşikār iderseñ*, -er, -se, -ñ]

āşikār ol-: Ortaya çıkmak.

Āşikār oldı bu sırı-ı mübhem / Geldi yaklaşdı ḳazā-i mübrem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 458)[*āşikār oldı*, -dı]

at: At, binek hayvan.

Anda yanumca giden ḥidmetkār / **Atum** esbābum alup itdi firār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 445)[*atum*, -um]

‘atā: Hediye.

Oldı şāha bu ‘**aṭā** şey’-i ḳalīl / Līk lāzım anı bu ḥayra delīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 271*)[‘aṭā]

Şehlerüñ olur ‘**aṭāsı** mebzül / Kimse olmaz der-i ‘adlinde melül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 727*)[‘aṭāsı, -sı]

‘atā kıl-: Hediye etmek, vermek.

Bize Ḥaḳ **kıldı** ‘**aṭā** şer’-i şerīf / Ḳula oldur gice gündüz lāzım(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 7*)[‘aṭā kıldı, -dı]

‘atā ol-: Bağışlamak.

Oldı şāha bu ‘**aṭā** şey’-i ḳalīl / Līk lāzım anı bu ḥayra delīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 271*)[‘aṭā oldı, -dı]

āteş: Ateş.

Zālimlerüñ söyündüremez zılmı **āteşin**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, II.Kıta, 4.Mısra*)[āteşin, -i, -n]

Her su’āle viremez ḳāḏi cevāb / Aña **āteş** ile eylerler ‘azāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 918*)[āteş]

āteş-i fakr: Fakirliğin ateşi.

Geçdi ‘ömrüm dükeli ğurbetde / **Āteş-i fakr** ise germiyyetde(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 235*)[āteş-i fakr]

Çünkü açılmadı bu baḥt-ı siyāh / Oldı dil **āteş-i fakr** ile tebāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 403*)[āteş-i fakr]

Āteş-i fakr anı niçe meh ü sāl / Püte-i miḥnet içinde ide ḳāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 611*)[āteş-i fakr]

āteş-i fakr u fāka: Yoksulluk ve fakirlik ateşi.

Bir yaña **āteş-i fakr u fāka** / Bir yaña yoğ ‘amelüm Hāllāka(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 493)[*āteş-i fakr u fāka*]

āteş-i sūzān: Yakıcı ateş.

Yođ yire kādīya bühtān eyler / Meskenin **āteş-i sūzān** eyler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 886)[*āteş-i sūzān*]

āteş-i zulm: Zulmün ateşi.

Engürüs içre olan düşmen-i dīn / **Āteş-i zulmi** olınmaz teskīn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 700)[*āteş-i zulmi, -i*]

Āteş-i zulm ile mazlūm ider āh / Āsumānı tutar ol dūd-ı siyāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 703)[*āteş-i zulm*]

Hālin şorar mı **āteş-i zulm** ile yananuñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhūm*
‘Ubeydi’l-Edirnevī Tahmīs-i Merhūm Vecdi’l-Filibevī, IV.Kıta, 3.Mısra)[*āteş-i zulm*]

ātī: Gelecek.

Ātiye hāle ider gerçi nazār / Bu taşavvurdan ider çoğı zarar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
586)[*ātīye, -y, -e*]

‘avām: İlim erbabı olmayan kişiler.

Oldı maḥşuş ḥavāşşa bu kelām / Fehm ü idrāk idemez anı **‘avām**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1154)[*‘avām*]

a`vām: Yıllar, seneler.

Nār-ı faqr ile yandı ser-tā-pā / Miḥnet ile geçüp şühür a`vām(*Tuḥfetü`l-Ḥükkām*,
Beyit 1191)[a`vām]

āvāre gez-: Boş gezmek.

Anuñ erbābı **gezer āvāre** / Def`-i ğam derdine bulmaz çāre(*Tuḥfetü`l-Ḥükkām*, *Beyit*
781)[āvāre gezer, -er]

`avdet it-: Bulunduğu yerden geri dönmek.

Bu felāket ile `avdet **itdüm** / Manşıba toĝr[u] çeküldüm gitdüm(*Tuḥfetü`l-Ḥükkām*,
Beyit 419) [`avdet itdüm, -üm]

`avdet kıl-: Evvelce bulunduğu yere geri dönmek.

Bu ḥaṭāsından idüp i`rāzı / Yine `avdet **kılup** olur kādī(*Tuḥfetü`l-Ḥükkām*, *Beyit*
761)[`avdet kılup, -up]

āvāze: Ses, seda, feryat.

Ḳodı birkaç dür-i pākīzesini / Güş-ı cān u dili **āvāzesini**(*Tuḥfetü`l-Ḥükkām*, *Beyit*
152)[āvāzesini, -si, -ni]

`Avn-ı Ḥak: Allah'ın yardımı.

`Avn-ı **Ḥakdan** umaram rüz u şeb / Vāşıl olam bu murādāta hep(*Tuḥfetü`l-Ḥükkām*,
Beyit 1144)[`Avn-ı Ḥakdan, -dan]

`Avnî: Asıl adı Mahmûd. Avnî mahlasını kullanmıştır. 17.yüzyıl şairlerindedir.

ılma ‘Avnī kuluñ ‘ālemde melūl / Eyle hep ayr du‘āsın mabūl(*Tufetū’l-Hūkkām, Beyit 55*)[‘Avnī]

Fāriğ ol gel bu hevesden ‘Avnī / Medden zātı anuñ müstağnī(*Tufetū’l-Hūkkām, Beyit 199*)[‘Avnī]

Daı ‘Avnī ulını şād eyle / Luf u isānuña mu‘tād eyle(*Tufetū’l-Hūkkām, Beyit 846*)[‘Avnī]

Yūri şimden girū ‘Avnī ta‘cīl / ālī hāle idegōr sen tebdīl(*Tufetū’l-Hūkkām, Beyit 1111*)[‘Avnī]

ayr ile ‘Avnī[y]i yād eyleyeler / Dil-i ğamgīnini şād eyleyeler(*Tufetū’l-Hūkkām, Beyit 1183*)[‘Avnī(y)i, (-y), -i]

‘avn-i Hak: Allah’ın yardımı.

Haşre dek ‘izzet ile var olsun / ‘Avn-i **Hak** aña nigh-dār olsun(*Tufetū’l-Hūkkām, Beyit 163*)[‘Avn-i Hak]

‘Avniyā himmetūñi eyle bülend / ‘Avn-i **Hak** ile olursın ursend(*Tufetū’l-Hūkkām, Beyit 329*)[‘Avn-i Hak]

Bu maālāt-ı sa‘ādet-encām / ‘Avn-i **Hak** ile bulınca itmām(*Tufetū’l-Hūkkām, Beyit 545*)[‘Avn-i Hak]

‘Avn-i **Hakdan** dile maşūduñi hep / Şāhdur geri ki zāhirde sebep(*Tufetū’l-Hūkkām, Beyit 738*)[‘Avn-i Hakdan, -dan]

Haşre dek şāh-ı cihān var olsun / ‘Avn-i **Hak** aña nigh-dār olsun(*Tufetū’l-Hūkkām, Beyit 748*)[‘Avn-i Hak]

‘avn-i Hudā: Allah’ın yardımı.

Umaram ‘avn-i **Hudādan** ki henūz / Aıla gūn gibi bat-ı firūz(*Tufetū’l-Hūkkām, Beyit 231*)[‘avn-ı Hudādan, -dan]

‘Avniyā ‘avn-i Hudā ger ola yār / Bu murāda iresin āḥir-i kār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 737)[‘avn-i Hudā]

‘avn-i Hudā-yı müte‘āl: Yüce Allah’ın yardımı.

İrişüp ‘avn-i Hudā-yı müte‘āl / Şına hep cümle melā‘īn ü kıral(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 746)[‘avn-i Hudā-yı müte‘āl]

‘Avnī-i ‘āciz ü dil-haste: Gönlü hasta ve aciz Avni.

‘Avnī-i ‘āciz ü dil-haste mizāc / Olmasun ğayrı ḳapuya muḥtāc(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1019)[‘Avnī-i ‘āciz ü dil-haste]

‘Avnī-i bī-kes ü bīçāre: Çaresiz ve kimsesiz Avni.

‘Avnī-i bī-kes ü bīçāre hemīn / Dā‘ī-i pādīşeh-i rüy-ı zemīn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 717)[‘Avnī-i bī-kes ü bīçāre]

‘Avnī-i bī-mikdār: Kıymetsiz Avnî.

Ḥāşşa ki ‘Avnī-i bī-mikdārı / Ki anuñ cürm ü günehdür kārı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 102)[‘Avnī-i bī-mikdārı, -ı]

‘avn-i Vehhāb: Vehhāb “Çok bağışlayan, çok veren, kullarına çeşitli nîmetler bağışlayan” anlamında esmā-i hüsnādan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır. Vehhāb’ın yardımı.

Ne virürsin ‘acebā anda cevāb / Olmaz ise saña ‘avn-i Vehhāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1107)[‘avn-i Vehhāb olmaz, -maz]

‘Avnī-i zār: Ağlayan ‘Avni.

Sen de var nazm ile ey ‘Avnī-i zār / Eyle aḥvāl-i kuẓātı iş‘ār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 522)[‘Avnī-i zār]

‘Avniyā: Ey ‘Avni.

‘Avniyā kıılma sözi tül u dirāz / ‘Ulemā ‘ilm ile oldu mümtāz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 132)[‘Avniyā]

‘Avniyā eyle hemān Ḥaḳḳa niyaz / ‘Ömrini devletini ide dirāz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 162)[‘Avniyā]

‘Avniyā niçeye dek tül-i emel / Kendü ḥaddüñ bil ‘abeṣ söyleme gel(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 279)[‘Avniyā]

‘Avniyā himmetüñi eyle bülend / ‘Avn-i Ḥaḳḳ ile olursın ḥursend(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 329)[‘Avniyā]

‘Avniyā kim bilür ol şāh-ı kerīm / Ḳulını eyleye şāyed ki za‘īm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 732)[‘Avniyā]

‘Avniyā ‘avn-i Ḥudā ger ola yār / Bu murāda iresin āḥir-i kār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 737)[‘Avniyā]

‘Avniyā kıışsayı gel itme dirāz / Şafḥa-i ḳalbe bu ḥoş pendümi yaz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1070)[‘Avniyā]

avuç: Avuç. Elin iç kısmı.

Bir avuç balçuga kıldukda nazar / Oldı anda suver-i nev’-i beşer(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 29)[avuç]

Faḳrdan eyledüm aña şekvā / Virdi ol dem bir avuç aḳça baña(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 454)[avuç]

ay: Yılın ayrıldığı on iki bölümden her biri.

Beş on **ay** anda olup şubh u mesâ / 'Öşrini idemedüm deynüñ edâ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 468*)[ay]

Fuḳarādan olamı bir bir şay / Mansıbında tıramaz bir iki **ay**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 804*)[ay]

āyā: Şaşırma, sorma, ümit ve istek ifāde eder, acaba.

Olmaduñ emr-i Ḥudāya münkād / N'eyler **āyā** seni bu Ḥaḳḳ-ı 'ibād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 663*)[āyā]

ayağ: Ayak.

Mā'-i cārī gibi turmaz her ān / Yüz sürer **ayağına** ḥalk-ı cihān(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1046*)[ayağına, -ı, -n, -a]

ayağına düş: Ayağına kapanmak, yalvarmak.

Nuşh u pendüm tıtagör itme qarār / **Ayağına düş** o sultānuñ var(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1073*)[ayağına düş]

āyāt u hadīs: Ayet ve hadīs.

Cem' ola buncılayın māl-ı ḥabīs / Gūşuña girmeye **āyāt u hadīs**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 662*)[āyāt u hadīs]

āyende: Gelici, gelen.

Başa **āyende** revende yüzüñe / Tā şafā ḥaşıl ola kendüzüñe(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1075*)[āyende]

āyīne: Ayna.

Göñül **āyīnesin** idüp sâfî / Bu naşîhat saña vâfî kâfî(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1110*)[*āyīnesin, -sin*]

āyīne-i fikret: Fikir, düşünce aynası.

Böyle virince su'âl ile cevâb / Viresin **āyīne-i fikrete** tâb(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 655*)[*āyīne-i fikrete, -e*]

āyīne-şifat: Ayna gibi parlak.

Eyle **āyīne-şifat** kalbüñi şâf / Rızkuñı yok yire kıлма isrâf(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 829*)[*āyīne-şifat*]

āyīn-i şehen-şâh-ı cihân: Dünya padişahlarının padişahının aynası.

Budur **āyīn-i şehen-şâh-ı cihân** / Şu 'arāya kıla luḥf u iḥsân(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 721*)[*āyīn-i şehen-şâh-ı cihân*]

'ayn-ı 'azâb: Eziyet kaynağı.

Cân-ı 'azîz-i 'ârife 'ayn-ı 'azâb imiş(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, I.Kıta, 5.Mısra*)[*'ayn-ı 'azâb*]

az: Çok olmayan, az.

Az 'ömrümde çeküp derd-i keşîr / Ṭâli'üm kıldı beni ḥvâr u ḥaḳîr(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 212*)[*az*]

Şimdi 'âlemde eyâ vâkıf-ı râz / Ḥaḳḳa râzî var ise var ḳatı **az**(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 881*)[*az*]

Az ni‘met olur elbette lezīz / İmtilā eyler anuñ çoğı ‘azīz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1122*)[az]

az ol-: Az olmak.

Ġāyet **az olur** olursa mā-beyn / İder ‘azl ile mürūr-ı seneteyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 587*)[az olur, -ur]

Az olur buncılayın tuḥfe[-i] ḥūb / Var ümīdüm ola maḥbūb-ı ḳulūb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1118*)[az olur, -ur]

a‘zā: Uzuu.

Düşer **a‘zāsına** küllī ‘illet / Ḳalmaz aṣlā bedeninde ḳuvvet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1095*)[a‘zāsına, -sı, -n, -a]

‘azāb: Eziyet, işkence, keder.

Ḳalsa dünyā ṭolusı genc-i nihān / Ol ‘**azābın** çeker ‘uḳbāda hemān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 866*)[‘azābın, -ı, -n]

‘azāb eyle-: Eziyet, işkence, keder eylemek.

Her su‘āle viremez ḳāḏī cevāb / Aña āteş ile **eylerler** ‘**azāb**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 918*)[‘azāb eylerler, -r, -ler]

‘azāb gör-: Eziyet, işkence, kedere maruz kalmak.

‘Ādil olan **göriccek** böyle ‘**azāb** / Zālime niçe olur ekl-i ‘iḳāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 922*)[‘azāb göricek, -icek]

āzāde ol-: Kurtulmak.

Ol kaçādan **olıcak āzāde** / Hāzreti hīç göremez rü'yāda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 759)[*āzāde olıcak, -ıcak*]

Hikmet-i Ḥaḫḫ ile ol eṣnāda / 'Azl ile **olmağ** ile **āzāde**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 476)[*āzāde olmağ, -mağ*]

a'zam u ekrem-i ṣāhān-ı rūsül: Bütün peygamberlerin en üstünü ve en keremlisi.

A'zam u ekrem-i ṣāhān-ı rūsül / Enbiyā ḥātem[i] hādī-i sübül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 58)[*a'zam u ekrem-i ṣāhān-ı rūsül*]

'azīz: Aziz, değerli.

Cümleden biri bu 'abd-i nā-çīz / Bu meşeldür kişinüñ nefsi '**azīz**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 799)[*'azīz*]

Olan oldı sözümi diñle '**azīz** / Saña bu pend-i leṭāfet-āmīz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 802)[*'azīz*]

Bir '**azīz** işidicek kıldı su'al / Bile tā kim ne durur vāḳi'-i ḥāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 920)[*'azīz*]

Az ni'met olur elbette lezīz / İmtilā eyler anuñ çoğı '**azīz**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1122)[*'azīz*]

az kal-: Bir şeyin az kalması.

Geldi deyn isteyi erbāb-ı dūyūn / **Az kaldı** ki idem 'arz-ı cünūn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 441)[*az kaldı, -dı*]

'azl: Görevinden alınma, işinden çıkarma.

Anda cem‘ olmağ ile üç kâzî / Birisi olmadı ‘azle rāzî(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 22)[‘azle, -e]

Hikmet-i Haḫḫ ile ol eṣnāda / ‘Azl ile olmağ ile āzāde(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 476)[‘azl]

‘Azl ile ‘ālem olup başuma teng / Tāli‘-i naḥs ile eylerdüm ceng(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 478)[‘azl]

Ġāyet az olur olursa mā-beyn / İder ‘azl ile mürūr-ı seneteyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 587)[‘azl]

Ol iki şınfı ḫamu bī-ğamdur / ‘Azl ile naşbları tev’emdür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 601)[‘azl]

‘Azlden ise ḫılup re’y-i şaḫīḥ / Manşıbı eyler iseñ sen tercīḥ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 656)[‘azlden, -den]

Oldı bir şınfı da bī-kes fuḫarā / ‘Azl ile ‘ömri geçer şubḥ u mesa(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 787)[‘azl]

‘azl ü naşb: İşten kovma ve işe alma.

Ḳalmadı manşıb-ı dünyāda şafā / ‘Azl ü naşbına bulunmaz iḫşā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 818)[‘azl ü naşbına, -ı, -n, -a]

azm: Niyet etmek, yönelmek, karar verme.

‘Azmi muşālahayla ḫuzāt-ı zamānenüñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, IV.Kita, 4.Mısra*)[azmi, -i]

‘azm eyle-: Niyet etmek, azm etmek.

Bilmeyen sandı gider mahlûla / Yine ‘azm eyledüm İstanbula(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 442)[‘azm eyledüm, -düm]

‘azm-i Beligrad it-: Belgrad’a azmetmek.

Yine ser-dār elemin yād itdüm / ‘Āķıbet ‘**azm-i Beligrad itdüm**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 396)[‘*azm-i Beligrad itdüm, -dü, -m*]

‘azm-i cinān id-: Cennete niyetlenmek.

Ĥabs iken rūḥı **ider** ‘**azm-i cinān** / “Raḥima’l-lāhü lehü bi’l-gufrān”³ (*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 982)[‘*azm-i cinān ider, -er*]

‘azm-i reh-i kurb-ı Hudā: Allah'a yakınlık yoluna yönelme.

Mā-sivādan idüben kaṭ’-ı recā / Kıldılar ‘**azm-i reh-i kurb-ı Hudā**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 1064)[‘*azm-i reh-i kurb-ı Hudā*]

‘azm-i sefer kıl-: Yola çıkmak.

Bir zamān Filbe diyārını meger / Terk idüp **kılmış** idüm ‘**azm-i sefer**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 472)[‘*azm-i sefer kılmış, -mış*]

bāb: Kapı.

Hiç ol **bāba** gelen redd olmaz / Bāb-ı iḥsānı ŝehüñ sedd olmaz(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 728)[*bāba, -a*]

bāb-ı iḥsān: İyilik kapısı.

Bāb-ı iḥsānı ŝehüñ sedd olmaz / Kılına kılsa şeh-i rüy-ı zemīn(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 728)[*bāb-ı iḥsānı, -ı*]

³ Raḥima’l-lāhü lehü bi’l-gufrān: “Allah ona merhamet etsin.”

bāb-ı murād: İstek kapısı.

Bir yaña nāvek-i bühtān-ı ḥasūd / Bir yaña **bāb-ı murādum** mesdūd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 491*)[*bāb-ı murādum, -um*]

Eyleyüp her yañadan fetḥ ü fütūḥ / Kıl anuñ **bāb-ı murādın** meftūḥ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1020*)[*bab-ı muradın, -, -n*]

bāb-ı re'īsü'l-'ulemā: Âlimlerin reisinin kapısı.

Var iken **bāb-ı re'īsü'l-'ulemā** / Ğayrı dergāha yüz urmaḵ ne revā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 272*)[*bāb-ı re'īsü'l-'ulemā*]

bāb-ı rızık: Rızık kapısı.

Bāb-ı rızkuñ senüñ olmaz mesned / Ğulınuñ rızqına zāmin ol Aḥad(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 827*)[*bāb-ı rızkuñ, -uñ*]

bāb-ı rişvet: Rüşvet kapısı.

Bāb-ı rişvet ise mesned olamaz / Rif'ata kimse muḵayyed olamaz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 704*)[*bāb-ı rişvet*]

bāb-ı şeh: Şahın kapısı.

Bāb-ı şeh maḵsim-i erzāḵ-ı enām / Sen de var bekle o dergāhı müdām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 733*)[*bāb-ı şeh*]

bāb-ı taḥşil: Tahsil kapısı.

Feth olup anlara **bāb-ı taḥṣīl** / Eylemişler o ‘ulūmı tekml(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 597)[bāb-ı taḥṣīl]

ba‘de: Sonra.

Ba‘de ḥamd-i ni‘am-ı luṭf-ı Ḥudā / Kılalum na‘t-ı ṣeh-i her dü serā(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 57)[ba‘de]

Şabr ile **ba‘de** müruru’l-eyyām / Yitişüp mīve-i maḫşūd-ı merām(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 449)[ba‘de]

Ba‘dehū: "Ondan sonra, daha sonra" anlamlarında zarf.

Evvelā deyni edādur ‘ahdüm / **Ba‘dehū** gūşe-i ‘uzlet cehdüm(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1142)[ba‘dehū]

ba‘de’l-mevt: Ölümünden sonra.

O kefen soyucu ḥod **ba‘de’l-mevt** / Çäre mi var kıla ol furşatı fevt(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 916)[ba‘de’l-mevt]

bād-veş: Rüzgar gibi.

Rüz u şeb görme misin ‘ömr-i ‘aziz / **Bād-veş** sür‘at ile geçmede şiz(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1086)[bād-veş]

bağr: Bağır.

Gün mi geçdi ‘acebā ṭālī‘-i dūn / **Bağrumı** eylemeye ḳahr ile ḥūn(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 211)[bağrumı, -um, -ı]

Ḳāḏīlaruñ bu derd ile **bağrı** kebāb imiş(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhūm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmīs-i Merhūm Vecdi’l-Filibevî, II.Kıta, 5.Mısra)[bağrı, -ı]

bahāne: Bahane.

Şāhlar luţfa **bahāne** ister / Luţf-ı şāha ne bahāne ister(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 725*)[*bahāne*]

bahr: Deniz.

Cümle maqşūdını ḥāşıl eyle / Raḥmetüñ **bahrine** vāşıl eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 56*)[*bahrine, -i, -n, -e*]

Bir kulın Mısra ki eyler sultān / Biri **bahre** gider olur kapudān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 146*)[*bahre, -e*]

Medh ideydüm ger olurdu gırra / **Bahrden** katre güneşden zerre(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 200*)[*bahrden, -den*]

Ma'rifet **bahrine** olup gavvās / Bulımazdum bu kadar cevher-i hās(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 540*)[*bahrine, -i, -n, -e*]

Ne diyem ol şeh-i bahr u berre / **Bahrden** katre güneşden zerre(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 739*)[*bahrden, -den*]

Ma'siyet **bahrine** olmışsın gark / İdemezsin hakkı bātıldan fark(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 939*)[*bahrine, -i, -n, -e*]

Bir kulın Mısra ki eyler sultān / Biri **bahre** gider olur kapudān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 146*)[*bahre, -e*]

Medh ideydüm ger olurdu gırra / **Bahrden** katre güneşden zerre(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 200*)[*bahrden, -den*]

Ma'siyet **bahrine** olmışsın gark / İdemezsin haqqı bātıldan fark(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 939*)[*bahrine, -i, -n, -e*]

bahr u ber: Kara ve deniz.

Şark ilinde dađı āl-i surĥ-ser / Toldı hep dūşmen ile **baĥr u ber**(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 701)[*baĥr u ber*]

baĥr-i 'atā: İhsan denizi.

Rābi'an **baĥr-i 'atā** 'Abd-i 'Azīz / Ol dağı fazl ile şöhret-āmīz(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 282)[*baĥr-i 'atā*]

baĥr-i ğufrān: Merhamet denizi, bağıslamanın enginliği.

Luĥf u iĥsāna kılup müstağraĥ / Baĥr-i ğufrāna bizi eyleye ğarĥ(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 844)[*baĥr-i ğufrāna, -a*]

baĥr-i lutf: Lütuf, iyilik denizi.

İki 'ālemde seni Ĥazret-i Ĥaĥ / **Baĥr-i luĥfına** ider müstağraĥ(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 20)[*baĥr-i luĥfına, -ı, -n, -a*]

baĥr-i medh: Övgü, övme denizi.

Baĥr-i medĥinde olur diller güm / Rağıya'llāhu ta'ālā 'anhüm(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 100)[*baĥr-i medĥinde, -i, -n, -de*]

baĥr-şıfat: Deniz gibi.

Ġā'ibāne idüp evşāfını ğuş / Şevĥ ile baĥr-şıfat kıldum cūş(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
290)[*baĥr-şıfat*]

baĥs-i 'ilm ol-: İlimden bahseden olmak.

Başş-i 'ilm oldugı dem ger aç a fem / 'Ulemā sākit olur hem mülzem(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 171*)[başş-i 'ilm oldugı, -dug, -ı]

bahşāyiş-i Ḥaḳ: Allah tarafından bahşedilmek.

Biñde bir ḳulına olur ancak / Bu şekil nazm ile **bahşāyiş-i Ḥaḳ**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 320*)[bahşāyiş-i Ḥaḳ]

baḥt-ı firūz: Kutlu talih.

Umaram 'avn-ı Ḥudādan ki henüz / Açıla gün gibi **baḥt-ı firūz**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 231*)[baḥt-ı firūz]

Vaḳt-i es'adda meger kim bir rüz / Açılıp gün gibi **baḥt-ı firūz**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 451*)[baḥt-ı firūz]

Miḥnetüm artuḳ olup rüz-be-rüz / Hiç açılmadı bu **baḥt-ı firūz**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 503*)[baḥt-ı firūz]

baḥt-ı siyāh: Kara talih.

N'eyledi gör baña bu **baḥt-ı siyāh** / Żabṭ olunmadı o manşıb āgāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 421*)[baḥt-ı siyāh]

Çünkü açılmadı bu **baḥt-ı siyāh** / Oldı dil āteş-i faḳr ile tebāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 403*)[baḥt-ı siyāh açılmadı, -ıl, -ma, -dı]

ba'is: Sebep olan şey, sebep.

Aña **ba'is** ne durur eyle beyān / Bilmeyenler ḳıla tā kim iz'ān(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 561*)[ba'is]

bā'is-i nazm u inşā: Düzyazı ve şiirin sebebi.

Bu durur **bā'is-i nazm u inşā** / Hasb-i hālüm bileler tā 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1133)[*bā'is-i nazm u inşā*]

bā'is-i rahmet ol-: Rahmet sebebi olmak.

Kimine **bā'is-i rahmet oldı** / Kiminüñ kārı şekāvet oldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
35)[*bā'is-i rahmet oldı, -dı*]

bā'is ol-: Sebep olmak.

Vaḥdeti kesrete **bā'is oldı** / Yir yüzi nev'-i beşerle ṭoldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
33)[*bā'is oldı, -dı*]

bā'is-i şöret ol-: Şöhretin sebebi, şanın sebebi olmak.

Var ümīdüm ki olup feth-i bāb / **Bā'is-i şöret ola** işbu kitāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 324)[*bā'is-i şöret ola, -a*]

balçuk-: Çamur.

Bir avuç **balçuga** kıldukda nazar / Oldı anda suver-i nev'-i beşer(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 29*)[*balçuga, -a*]

bak-: Bakmak.

Ne zamānuma ne ḥod zātuma **bağ** / Ne kemāliyle mübāhātuma bağ(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 262*)[*bak*]

Kīmyādur nazar u himmet-i şāh / **Bağsa** sīm ü zer olur ḥāk-i siyāh(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 358*)[*bağsa, -sa*]

Yüzüme **bağmadı** ibni vildān / Şaldı ferdāya beni niçe zamān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 399)[*bağmadı, -ma, -dı*]

Bakmadı ol daħi ašlā yüzüme / İ'tibār itmedi ya'nī sözüme(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 412*)[*bakmadı, -ma, -dı*]

Ķalmaya cürm ile 'iŝyānumuza / **Bakmaya** defter [ü] dīvānumuza(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 843*)[*bakmaya, -ma, -y, -a*]

Rüz-ı maħşerde Ĥabīb-i Mevlā / Umaruz yüzümüze toĝru **baĶa**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1114*)[*baĶa, -a*]

bākī: Ebedī, sonsuz.

Ķangı manşıb ki degüldür **bākī** / 'UĶalā olmaz anuñ 'uŝşāĶı(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 823*)[*bākī*]

Ben çekem bunca ĝam-ı āfākı / Bu melālet Ķala bende **bākī**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1138*)[*bākī*]

Bākī: 16. yy'da yaşamış meşhur divan şairi.

Ya'nī ol **Bākī** Efendi merħüm / 'İlm ü 'irfānda nazrī ma'düm(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 343*)[*Bākī Efendi*]

Meclis-i 'ilm ü hüner sākīsı / Şu'arā-yı selefüñ **Bākīsı**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 344*)[*Bākīsı, -sı*]

Rūma **Bākī** gelicek Ķarb-ı dest / Cām-ı nazmı bularuñ buldı ŝikest(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 351*)[*Bākī*]

Bākīye ol şeh-i ferħunde-ħıŝāl / İltifāt itdi virüp manşıb u māl(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 359*)[*Bākīye, -y, -e*]

Ŝoñra her bir şeh-i 'ālī-himmet / Ķıldılar **Bākīye** küllī raĝbet(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 360*)[*Bākīye, -y, -e*]

Bākīnüñ kendü rızāsıyla hemīn / Beni Ķıldı o mülāzım ta'yīn(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 380*)[*Bākīnüñ, -nüñ*]

Geldi mürde haberi çün[ki] anuñ / Gitdi **Bākisi** kaçan dünyānuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 381*)[*Bākisi, -si*]

bākī durur: Sonsuza kadar yaşar.

Yine fānī ider ol āfākı / Zāt-ı pākī durur ancak **bākī**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 85*)[*bākī*]

baña: Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

Çünkü zāhir ola rüz-ı maḥşer / Luḥfuñı kııl **baña** anda reh-ber(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 107*)[*baña*]

Olup ol mā'il-i ebyāt eş'ār / İltifāt itdi **baña** bir miqdār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 218*)[*bana*]

Baña luḥf itmege 'ahd itmiş idi / Ol tekellüf aradan gitmiş idi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 223*)[*bana*]

Görmüş idi **baña** hem vech-i vecīh / Kııla bir hūb ze'āmet tevcīh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 224*)[*bana*]

Baña manşıb zarar-ı maḥz oldı / Ser-güzeştüm ile dünyā ṭoldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 241*)[*bana*]

Baña her manşıb olup mücib-i ğam / Ne kazā belki kazā-i mübrem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 243*)[*bana*]

Ya'nī kim ḥāl-i diliyle bī-reyb / Böyle pend itdi **baña** hātif-i ğayb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 245*)[*bana*]

Bu temāşāsını gör yārānuñ / Ḥasedi hep **bañadur** dünyānuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 255*)[*banadur, -dur*]

Bilmedin **baña** teraḥḥum kıldı / Tesliyet birle tekellüm kıldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 292*)[*bana*]

Var ümîdüm ki himâyetler ide / **Baña** hâlümce ri'âyetler ide(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 297)[bana]

Dār-ı' uqbāya çü rihlet itdi / Bu sözi **baña** vaşiyet itdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
307)[bana]

Virdi ḥussād elemi ṭab'a fütür / Qomadılar **baña** bir laḥza ḥuzūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 315)[bana]

Baña bir mansıbı çok gördiler / Ṭa'n u teşnī' ile öldürdiler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
316)[bana]

Qılmağa vāqı'-i hâlüm ta'rîf / Tercemāndur **baña** bu nazm-ı laṭîf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 321)[bana]

Dökmeci (?) başınuñ ol dāmādı / **Baña** luṭf ile ider imdādı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
378)[bana]

Gayrılar **baña** mu'arız oldı / Bu ḥaber gūşına ḥalkuñ ṭoldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
384)[bana]

Bildi derd-i dili dermān itdi / **Baña** bir medrese iḥsān itdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
386)[bana]

Baña yār oldı çün [ol] ṭālī'-i bed / Maraz-ı faqr ise oldı müştēd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 393)[bana]

Yoğ idi virmege zehr-i kätıl / Bir kazā virdi **baña** bī-ḥaşıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
401)[bana]

Ber-murād oldı çoğı yārānuñ / Nazarı olmadı **baña** anuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
416)[baña]

Gördi rahm itdi **baña** defter-dār / Oldı telḥīş-i Trebçe nā-çār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 417)[baña]

N'eyledi gör **baña** bu baḥt-ı siyāh / Zabt olunmadı o mansıb āgāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 421)[baña]

Fakrdan eyledüm aña şekvā / Viridi ol dem bir avuç aqça **baña**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 454)[*baña*]

Manşiba olduğımı gördi ḥarīş / Bernevarı **baña** kıldı telḥīş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 459)[*baña*]

Gayrıya mansıb olur dāfi‘-i ğam / **Baña** ammā ki kazā-i mübrem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 500)[*baña*]

Gayrıya mihr [ü] vefālar eyler / **Baña** her güne cefālar eyler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 505)[*baña*]

Bī-sebeb siz **baña** düşnām itmeñ / Bu söz ile beni ilzām itmeñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 616)[*baña*]

Eylese şāh-ı ‘adālet-‘unvān / **Baña** bu vech ile luṭf u iḥsān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
734)[*baña*]

Zeyd aña olmaz ise ger rāzī / N’eylesün ya **baña** diyor kâzī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 880)[*baña*]

Baña ḥükm itmedüğine ḥikmet / Zeydden kâdī alupdur rişvet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 883)[*baña*]

Aña dir rıfķ ile ey merd-i ğarīb / **Baña** şimden girü mevt oldı qarīb(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 913*)[*baña*]

Ḥālüme vāķıf olunca Monlā / Var ümīdüm ide iḥsānı **baña**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1139)[*baña*]

Ger mu‘īn ola **baña** ma‘būdum / Ne ise ḥāşıl olur maķşūdum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1145)[*baña*]

Baña bir ölmez oğuldur bu kitāb / Süfehā kışmı olur bunda ḥicāb(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 1159*)[*baña*]

İdemezler **baña** ta‘n u teşnī‘ / Kimseden almamışam nazm-ı bedī‘(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 1160*)[*baña*]

bār: Meyve.

Haşre deñlü turur āsarumdur / Zāde-i tab‘ durur **bārumdur**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1158)[*bārumdur, -um, -dur*]

Bāreka’l-lāh: Beğeni ve övgüyü dile getirmek için “Allah mübarek etsin, hayırlı uğurlu olsun, maşallah” anlamında bir dua sözü.

Bāreka’l-lāh o şeh-i pāk-nijād / Kıldı kādīyı bu gūne irşād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 962*)[*Bāreka’l-lāh*]

Bāreka’l-lāh ne güzel rāy-ı şahīḥ / Kurb-ı Mevlāyı kılanlar tercīḥ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 1065*)[*Bāreka’l-lāh*]

Bār-Hudā: Cenāb-ı Hak, Allah.

Bu ne hikmet durur ey Bār-Ḥudā / ‘Ulemā şadrına geçdi cühelā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 814)[*Bār-Ḥudā*]

bār-ı ğam: Dert yükü.

Bār-ı ğam ide elif kaddūñi nūn / Giderek ḥālūñ ola dīger-gūn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 631)[*Bār-ı ğam*]

bār-ı miḥnet: Dert, sıkıntı yükü.

Bār-ı miḥnetle olur kāmeti ḥam / Olayın diyü mülāzım her dem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 577)[*bār-ı miḥnetle, -le*]

Bārī: Hiç olmazsa.

Bārī ‘uzlet kılup ol gūşe-nişīn / Olma ‘āqıl iseñ anlara yakın(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1008)[*Bārī*]

baş-: Bastırmak, etkisini kuvvetle hissettirmek.

Hāl-i ‘ālem budur ey ehl-i kemāl / Şimdi **başdı** ‘ulemāyı cühhāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 690)[başdı, -dı]

bas-: (Bir yere) Basmak.

Başa āyende revende yüzüñe / Tā şafā ḥāşıl ola kendüzüñe(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1075)[başā, -a]

baş: Bir topluluğu yöneten kimse, başkan, reis.

Dökmeci (?) **başınıñ** ol dāmādı / Baña lutf ile ider imdādı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
378)[başınun, -ı, -n, -uñ]

baş: Baş.

Şehd-i ‘irfānumı görüp her kes / Üşdiler **başuma** mānend-i meges(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 317*)[başuma, -um, -a]

‘Azl ile ‘ālem olup **başuma** teng / Tāli‘ -i naḥs ile eylerdüm ceng(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 478)[başuma, -um, -a]

Teng olup **başuma** bu mülk-i cihān / Olmışam faqr ile mezmüm-ı mihān(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 502*)[başuma, -um, -a]

Tecribem geçdi niçe def`a aña / Niçe kez **başuma** geldi bu belā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 513)[başuma, -um, -a]

‘Ākıbet manşib alursın amma / Geliser **başuña** biñ dürlü belā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 633)[başuna, -un, -a]

Saña lāzım mı cihān içre varup / **Başuña** ḥalk-ı cihānı üşürüp(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 835)[başuna, -un, -a]

‘Aklıñı **başıña** devşür yâ hû / Başuña gelse gerek bir gün bu(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1108)[başuna, -un, -a]

başdan ayağa: Bütünüyle, tamamıyla.

Mürteşî olma vü rişvet virme / **Başdan ayağa** günāha girme(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 901)[başdan ayağa, -a]

Mā-sivā fikrini dilden dūr it / Tenüñi **başdan ayağa** nūr it(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1014)[başdan ayağa, -a]

başdan aş-: Haddinden fazla olmak.

Başdan aşdı yine erbāb-ı düyün / Çeküp endüh u belā gün-ā-gün(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 462)[başdan aşdı, -dı]

başka: Bilinenden gayrı, diğēr.

Başka bir başumuza çekdük boy / Eylemez anı meger nā-cins şoy(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 990*)[başka]

başla-: Başlamak.

İhtişār it sözi uzatma henüz / **Başla** var ḥayr du‘āya şeb ü rüz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 332)[başla]

Ele kāğıd kalem alup nā-gāh / **Başladum** nazma hemān bi’smi’llāh(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 531*)[başladum, -du, -m]

Başladuñ gerçi ki bu nazma dilā / Seni ilzām ide şāyed ‘ulemā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 534)[başladun, -du, -n]

bātıl: Doğru ve sahih olmayan, gerçekte ilgisi bulunmayan şey.

‘Ādil olursa eger hâkim-i ‘aşl / Tîg-ı şer’ ile ider **bâtlı** faşl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 932*)[*bâtlı, -ı*]

Tîg-ı şer’ ile kesüp faşl idemez **bâtlı** hağ / Kâdî miskîn olıcağ nâ’ib olur künce bıcağ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Matla’-ı Vâlihi’l-Merhûmi’l-Üskübî/Cevâb-ı Nâ’ibü’ş-Şer’*)[*bâtlı, -ı*]

Ma‘şiyet baħrine olmışsın ğark / İdemezsin hağkķı **bâıldan** fark(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 939*)[*bâıldan, -dan*]

bay: Zengin.

Anuñ ednâ ħulı begler begidür / **Baylar** hep ħapusında segidür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 145*)[*baylar, -lar*]

bay u gedā: Zengin ve fakir.

Kimdür ol **bay u gedā** sultānı / Kişver-i fağr u fenā sultānı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1033*)[*bay u gedā*]

ba‘zı: Bazı.

Kâdî-’askerken idüp istiḥdām / Eyledi **ba‘zı** diyârda ħassām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 370*)[*ba‘zı*]

Kâdî olmağ ile **ba‘zı** ‘āmī / Zılm ile ħıkdı ħuzātuñ nāmı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 676*)[*ba‘zı*]

N’eylesün anlara ħâdî-’asker / Virse **ba‘zılarına** manşib eger(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 796*)[*ba‘zılarına, -lar, -ı, -n, -a*]

Sehv ü noğşānını idüp mağşüd / Aña dağl eyler ise **ba‘zı** ħasüd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1165*)[*ba‘zı*]

Şu‘arā nāmına **ba‘zı** süfehā / El uzunluğunu eyleser añā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1167*)[ba‘zı]

bedel: Karşılık (?)

Yār olup bir niçe rişvet **bedeliye** (?) / Dir ki ol al gididen vir gidiye(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 782*)[ba‘zı]

beden: Vücut, gövde.

Düşer a‘zāsına küllī ‘illet / Qalmaz ašlā **bedeninde** kuvvet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1095*)[bedeninde, -i, -n, -de]

beden-i nāzüg: Nazik, kibar beden.

‘Akıbet çünki helāk olsa gerek / **Beden-i nāzüg[i]** ḥāk olsa gerek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 865*)[beden-i nāzüg(i), -(i)]

bed-nām: Kötü şöhret, ad.

Eyleyüp kendüñi mağlūb-ı ‘avām / Olasın rüz-ı cezāda bed-nām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 664*)[bed-nām]

Ṭama‘u hırş ile gör ol bed-nām / Eylemez vārişe anı i‘lām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 853*)[bed-nām]

bed-nām ol-: Kötü şöhretli olmak.

Yañılup keş giden ol yola müdām / **Oldılar** iki cihānda **bed-nām**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 13*)[bed-nām oldılar, -dı, -lar]

begen- İyi ve güzel bulmak, takdir etmek.

Yüri inşāf ile kı1 her işüñi / Tā ki her kes **begene** cünbişüñi(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 892*)[*begene, -e*]

begler begi: Beyler beyi.

Anuñ ednā kı1 **begler begidür** / Baylar hep kıpusında segidür(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 145*)[*begler begidür, -i, dür*]

behre: Pay, hisse.

Saña yok çünki kızādān **behre** / Mübtelā olma bu derd ü kıhra(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 248*)[*behre*]

beķā : Ebedilik, bakilik, devamlılık.

İste ol mañııbı kim ey dānā / Ebedī olsa o mañııbda **beķā**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 822*)[*beķā*]

bekle-: Beklemek.

Bekleyüp niçe mevālī-i 'ızām / Medrese künci olur aña maķām(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 575*)[*bekleyüp, -y, -üp*]

Ķādī-'asker kıpusın rüz u şeb / **Bekler** ol vird-i lisānı maṭlab(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 591*)[*bekler, -r*]

Bāb-ı şeh maķsim-i erzāk-ı enām / Sen de var **bekle** o dergāhı müdām(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 733*)[*bekle*]

belā: Afet, musibet, felāket.

Bir yañadan iriřüp vaqt-i řitā / Hadden efzūn olur anda **belā**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 461*)[*belā*]

Tecribem geçdi niçe def`a añā / Niçe kez başuma geldi bu **belā**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 513*)[*belā*]

‘Ākıbet manşıb alursın amma / Geliser başuña biñ dürlü **belā**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 633*)[*belā*]

Çekdükleri **belālar** evet bī-ħisāb imiř(*Tuħfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhūm ‘Ubeydi'l-Edirnevī Tahmīs-i Merhūm Vecdi'l-Filibevī, III.Kıta, 5.Mısra*)[*belālar, -lar*]

‘Adl iderseñ eyā efđal-i nās / Ne **belādur** ideler böyle kıyās(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 887*)[*belādur, -dur*]

belā vü ğam: Sıkıntı ve dert.

Bī-kes olmağ ile sen ‘ālemde / Olasın bunca **belā vü ğamda**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 640*)[*belā vü ğamda, -da*]

belki: Muhtemelen, bir ihtimāle göre; hatta, bile .

Ana nisbet ne durur manşıb [u] cāh / **Belki** yanında degül berg-i giyāh(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 176*)[*belki*]

Yañılıp eylemez iseñ taşdı‘ / **Belki** eşrāf-ı kibār ola şefi‘(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 208*)[*belki*]

Baña her manşıb olup mücib-i ğam / Ne kaçā **belki** kaçā-i mübrem(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 243*)[*belki*]

Nazar-ı luşfinı kılmaya dirġ / **Belki** ihsāna ide sa‘y-ı belġ(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 339*)[*belki*]

Yañılıp eylemez iseñ taşdı‘ / **Belki** eşrāf-ı kibār ola şefi‘(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 528*)[*belki*]

Ehl-i diller nazār idüp her çend / Hāğ-şinās olan ide **belki** pesend(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 529*)[belki]

N'ola eylerse ḥasūd istihzā / **Belki** raḥm ide kibār-ı 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1152*)[belki]

Yaza her satrı muḳābil ide ol / **Belki** eṭrāfına cedvel ide ol(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1178*)[belki]

ben: Ben (Tekil birinci şahıs).

Eyledüñ çün **beni** hem-nām-ı Resül / Nā-murād eyleyüben itme melül (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 48*)[beni, -i]

Beni kııl şer'-i şerīfe ḥādım / Nıyyetüm ḥayradur Allāh 'ālim(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 110*)[beni, -i]

Beni ol zümreden itme yā Rab / İderem 'adl ile inşāf ṭaleb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 115*)[beni, -i]

Anı mezmüm-ı cihān kııl her dem / Zālım ü cāhil olan bir **ben** isem(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 187*)[ben]

Çünkü **ben** nāzım-ı evşāfuñ olam / Umaram mazḥar-ı elṭāfuñ olam(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 195*)[ben]

Az 'ömrümde çeküp derd-i keşir / Ṭāli'üm kııldı **beni** ḥvār u ḥaḳīr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 212*)[beni, -i]

Bu muşibet **beni** kııldı mecnun / Zabṭ ider mülkümi erbāb-ı düyün(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 214*)[beni, -i]

Oldı eşrāfa bu kışşa ma'lüm / **Beni** şeh-nāmecı kııldı merḥüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 222*)[beni, -i]

Kullanup **ben** kıılımı yanında / Ya'nī kātib ide dīvānında(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 225*)[ben]

Var bu da ‘vāya **benüm** işbātum / Buldı şöret niçe te’līfātum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 228)[*benüm, -üm*]

Bir **benüm** gibi perīşān-aḥvāl / Görmedi hīç bu çarḥ-ı kıttāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 233)[*benüm, -üm*]

Görüp ‘irfānumı ol pāk-nihād / **Beni** kendüye idindi dāmād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
238)[*beni, -i*]

Beni çok şoydı bu cellād-ı felek / Diledi defter-i ‘ömrüm kıla ḥak(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 244*)[*beni, -i*]

Kime şekvā ideyin ṭālī ‘-i şüm / **Beni** ḥalk içre kılpudur mezmüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 254)[*beni, -i*]

Bī-sebeb niçeleri oldı ‘adüv / Eylediler **benüm** üstüme ğulüv(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 256)[*benüm, -üm*]

Ben tevekkül idüp Allāha müdām / Dergeh-i ‘adlüne geldüm nā-kām(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 259*)[*ben*]

Her ṭarīḫ ile ki **ben** ma‘zūram / Luṭfuñ ümmīdi ile mesrūram(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 260)[*ben*]

Dest-i luṭf ile **beni** kııl infāk / Mañşıba yoğ ise ger istiḥkāk(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
264)[*beni, -i*]

Her kesüñ ḥāşıl iken me’mūli / Nā-murād ide mi hīç **ben** kıulı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 298)[*ben*]

Beni bir mañşıb ile eyleñ şād / Tā ri‘āyet ola ḥaḫḫ-ı üstād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
313)[*beni, -i*]

Ben o dergāha çün oldum mensüb / Olam a‘dāya revā mı mağlüb(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 314*)[*ben*]

Ḳorḳaram **ben** kıulın ol eşref-i nās / Bilmeyüp eyledi ağıyāra kıyās(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 323*)[*ben*]

Budur ancak ğarazum dünyāda / **Beni** ğālib ideler huşşāda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 336*)[beni, -i]

Akrībādan yine bir kādī-i şüm / Bu şerefden **beni** kıldı maḥrūm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 374*)[beni, -i]

Beni isterdi mülāzım ide ol / Vaz'-ı maḥbūlüm idüp ol medḥūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 375*)[beni, -i]

Ḥaḫ bilür **ben** degül idüm rāzī / Olan ol Ḳuds-i şerīfe kāzī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 376*)[ben]

Bākīnūñ kendü rızāsıyla hemīn / **Beni** kıldı o mülāzım ta'yīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 380*)[beni, -i]

Yüzüme baḫmadı ibni vildān / Şaldı ferdāya **beni** niçe zaman(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 399*)[beni, -i]

Şatdı manşıbları pulluḫ pulluḫ / Cānuma geçdi **benüm** ma'zūlluḫ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 400*)[benüm, -üm]

Vaz'ı mekr ü ḫīle ol türk-i denī / Görecek gözleri yoḫ idi **beni**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 415*)[beni, -i]

Faḫruma vāḫıf olunca zāleme / **Beni** suḫriyye ḫılup bir kereme(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 428*)[beni, -i]

Ḳādī-'askerden alan zabt itdi / **Beni** bu ğurbet ü ğam incitdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 436*)[beni, -i]

Manşıba gitdi şafālar sürdi / **Beni** bu miḫnet ü ğam öldürdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 448*)[beni, -i]

Bu tarīḫ ile gezüp ḫaylī zamān / **Beni** ḫılmışdı felek ser-gerdān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 474*)[beni, -i]

Bilmeyen kimse iderdi bühtān / **Beni** añlardı ki mest ü ḫayrān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 481*)[beni, -i]

Kāmet olsa irişüp vaqt-i namāz / Nāleye eyler idüm **ben** āgāz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 482)[*ben*]

Öyleye kılsa mü'ezzin kāmet / **Ben** ikindüye iderdüm niyyet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 484)[*ben*]

Zerrece yoqdur aña inkārum / Bilürem gerçi ki **ben** miqdārum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 539)[*ben*]

Yoğ idi nazma **benüm** miqdārum / Bir kitābdı [*benüm*] ancaq kārum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 543)[*benüm, -üm*]

Sizi taḥmīk ise ger maqşūdum / Nā-murād ide **beni** ma'būdum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 615)[*beni, -i*]

Bī-sebeb siz baña dūşnām itmeñ / Bu söz ile **beni** ilzām itmeñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 616)[*beni, -i*]

Ne durur cürümümi **ben** de bileyin / Tā ki anuñla tesellī olayın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 647)[*ben*]

Manşıbuñ eylediler aña murād / Virmeyüp idemedüm **ben** de 'inād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 651)[*ben*]

Sen Süleymān-şifat **ben** mūram / İřbu ma'nāya 'aceb mesrūram(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 724)[*ben*]

Emr olunur ise **ben** nā-kāma / Nazm idem her sene bir şeh-nāme(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 735)[*ben*]

Oқыyup dinleyecek şāh-ı cihān / Eyleye **ben** kulına istiḥsān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
736)[*ben*]

Eylemek ister iseñ def'-i kesel / Gel **benüm** pendüm ile eyle 'amel(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 819)[*benüm, -üm*]

Benden naşihat ister iseñ diñle Vecdiyā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm*
'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, V.Kıta, 1.Mısra)[*benden, -den*]

Kefenüñ kıymetini **benden** al / Kıbrümi açma idüp kaçd-ı vebâl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 914)[*benden, -den*]

Kıldı ta'zīm ile çün anı kabül / Didi şeyḫüm ne diler **benden** ol(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 957)[*benden, -den*]

Ben idüp ehl-i mezāka taklīd / Muḫtaşar kıldum anuñ nazmı müfīd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1126)[*ben*]

Ben çekem bunca ğam-ı āfākı / Bu melālet kıala **bende** bākī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1138)[*ben*]

Ben çekem bunca ğam-ı āfākı / Bu melālet kıala **bende** bākī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1138)[*bende, -de*]

Olıcağ vāki'-i ḫālüm ma'lüm / **Beni** ḫāşā kıla anlar maḫrüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1153)[*beni, -i*]

bencileyin: Benim gibi.

Kime kim olmaya 'ālemde zāḫīr / Olur ol **bencileyin** ḫvār u ḫaḫīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 409)[*bencileyin*]

Ekşerī **bencileyin** müflis ü 'ūr / İḫtiyāc ile ider 'ömri mürūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 509)[*bencileyin*]

bende: Kul, köle.

Bendeñe merḫamet eyle bi'z-zāt / Menem ol şā'ir-i şīrīn-kelimāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 193)[*bendeñe, -ñ, -e*]

Oldı iḫvān cevāsīs-i 'uyüb / **Bendeñi** kıılma bu kıavme mağlūb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 261)[*bendeni, -ñ, -i*]

Bendeñi eyle çerāğ-ı rüşen / Nā-murād olmaz o dergāha gelen(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 263)[*bendeni, -ñ, -i*]

Dest-gİR olsa n'ola **bendesine** / İltifāt eylese efkendesine(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 294*)[*bendesine, -si, -n, -e*]

Var anuñ **bendesinüñ** bendesi ol / Kulı kurbānı ser-efkendesı ol(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1062*)[*bendesinüñ, -si, -nüñ*]

Var anuñ bendesinüñ **bendesi** ol / Kılı kurbānı ser-efkendesı ol(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1062*)[*bendesi, -si*]

Ḥāşe li'llāh o mürüvvet kānı / Kılmaya **bendesine** iḥsānı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1137*)[*bendesine, -si, -n, -e*]

bende-i hās it-: Has kölelerinden eylemek.

Āsitānında **idüp bende-i hāş** / Fakırdan eylese manşıbla ḥalāş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 295*)[*bende-i hāş idüp, -üp*]

bende-i hās ol-: Hizmetkar olmak.

Kalbi gencīne-i sırr-ı ihlāş / Dergeh-i Ḥaḫda **olan bende-i hāş**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1034*)[*bende-i hāş olan, -an*]

bende-i makbūli ol-: Allah'ın makbul kulu olmak.

Der-‘aḫab maḫşad-ı aḫşāyı bulur / Ḥazretüñ **bende-i maḫbūli olur**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 762*)[*bende-i maḫbūlli olur, -ur*]

benzer: Başka bir şeyle ortak nitelikleri bulunan, başka bir şeyi andıran, müşâbih.

Şu‘arādan aña **beñzer** bir er / Gelmedi Rūma ve hem gelmeyiser(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 353*)[*benzer, -r*]

bereket: Bolluk, feyiz.

Diler iseñ bula mâluñ **bereket** / İhtirâz it şağın alma rişvet(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 900*)[*bereket*]

berg-i giyāh: Ot yaprağı.

Ana nisbet ne durur manşib [u] cāh / Belki yanında degül **berg-i giyāh**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 176*)[*berg-i giyāh*]

berg-i lisān: Dilin yaprağı.

Şāḥ-ı desti kalem-āsā kurısun / Huşık olup **berg-i lisānı** çürisün(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1168*)[*berg-i lisānı, -ı*]

ber-hürdār eyle-: Mesut eylemek.

Qıla Ḥağ körpe budaqlarını var / **Eyleye** ḥaşre degin **ber-hürdār**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 205*)[*ber-hürdār eyleye, -y, -e*]

ber-murād eyle-(it-): Murādına erdirmek, arzusuna kavuşturmak

Şerefine o Ḥabībūñ yā Rab / **Ber-murād** eyle kamu ümmeti hep(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 101*) [*ber-murād*]

Ola manzûr-ı cenāb-ı şāḥî / **Ber-murād** ide bu devlet-hāhı(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 267*)[*ber-murād*]

Kim gelüp eylese maqşūdını ‘arz / **Ber-murād** itmek olur kendüye farz(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 288*)[*ber-murād*]

Var ümîdüm kılup aña nazarı / **Ber-murād** ide bu ehl-i hüneri(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 720*)[*ber-murād*]

ber-murād ol-: Arzusuna kavuşmak.

Ber-murād oldı çoğı yārānuñ / Nazarı olmadı baña anuñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 416*)[*ber-murād oldı, -dı*]

Bernevar: Berenvar, Budin eyaletine bağlı bir kazadır. Bu isim metinde, veznin bozulmaması için “Bernevar” şeklinde okunmuştur.

Manşiba olduğımı gördi ḥarīş / **Bernevarı** baña kıldı telḥīş(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 459*)[*bernevarı, -ı*]

ber'ī: İlimce, faziletçe, güzellikçe üstün olmak.

Ne ise cümle-i 'ilm-i şer'ī / Ṭab'-ı pākūnde olur hep **ber'ī**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 565*)[*ber'ī*]

berü: Beri.

Halk olaldan **berü** bu çarḥ-ı kebūd / Gelmedi 'āleme bir böyle vücūd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 284*)[*berü*]

besle-: Beslemek.

Anda kādī boğazın **besleyemez** / Görmeyince kişi vaşfın diyemez(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 467*)[*besleyemez, -y, -e, -mez*]

beş on: Beş on.

Beş on ay anda olup şubḥ u mesā / 'Öşrini idemedüm deynüñ edā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 468*)[*beş on*]

bevān eyle-: Açıklamak.

Aña ba'ış ne durur **eyle beyān** / Bilmeyenler kıla tā kim iz'ān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 561)[*beyān eyle*]

Ne murāduñ var ise **eyle beyan** / Tā ki ihsān ide ol şāh-ı cihān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 954)[*beyān eyle*]

beyān it-: Açıklamak.

Anı te'līfe çeküp bunca ta'ab / Vākı'-ı hālī **beyān itdüm** hep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 619)[*beyān itdüm, -dü, -m*]

beyān kıl-: Açıklamak.

Ḥānedānına **kılup** anı **beyān** / 'Irzı kıldı aña evvel imān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
69)[*beyān kılup, -up*]

beyāz eyle-: Temize çekmek.

Ol **beyāz eyledüğüm** Şeh-nāme / Mu'teber nazm ile Nuşret-nāme(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 266*)[*beyāz eyledüğüm, -düg, -üm*]

beyāz ol-: Parlak olmak.

Nazm u neşri anuñ olup kem-yāb / Çün ola **beyāz olup** 'arz-ı rikāb(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 719*)[*beyāz olup, -up*]

beyit: Beyit.

Beyti bir dil-ber-i ra'nāya döne / Cedveli 'āşık-ı şeydāya döne(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1179)[*beyti, -i*]

bezl-i 'avām it-: Halkı feda etmek.

Cem' idüp bir niçe mangur-ı harām / İdesin anı daği **bezl-i 'avām**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 836*)[*bezl-i 'avām idesin, -e, -sin*]

bezli it-: Her şeyini vermek.

Bezli ider manşib için māl u menāl / Yüz tutar anlara 'izz ü iqbāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 600*)[*bezl ider, -er*]

bezl ü sarf it-: Dağıtıp harcamak. Esirgemedi bol bol verme ve harcama yapmak.

Bezl ü sarf itmege yitmez ammā / Māl-ı Kārūn daği olursa saña(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 831*)[*bezl ü sarf itmege, -mek, -e*]

bıçak: Bıçak.

Tīg-ı şer' ile kesüp faşl idemez bātılı ḥağ / Kādī miskīn olıcağ nā'ib olur künce **bıçak**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Matla'-ı Vālihi'l-Merhūmi'l-Üskübî/Cevāb-ı Nā'ibü'ş-Şer'*)[*bıçak*]

bī-bāk: Korkusuz.

Söylesem ḥağ sözi n'ola **bī-bāk** / Bu cefālar ider insāni helāk(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 798*)[*bī-bāk*]

bī-bāk ol-: Korkusuz olmak.

Sen bu gün niçün **olursın bī-bāk** / Meskenüñ yarın olur zīr-i meğāk(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1105*)[*bī-bāk olursın, -ur, -sin*]

bī-bedel: Eşsiz, benzersiz.

Her sözüm mücib-i 'ibret olsun / **Bī-bedel** hüb naşihat olsun(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1071*)[*bī-bedel*]

bī-bekā: Bekasız, devamsız.

Ne durur manşib-ı dünyā didüğüñ / **Bī-bekā** manşib için gam yidüğüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 516*)[*bī-bekā*]

bī-çün u çirā: Niçinsiz ve nedensiz (Allah).

Ḥaḫ bilür gaybını **bī-çün u çirā** / Münḥaşır anlara emr-i fetvā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 178*)[*bī-çün u çirā*]

Bu selāset bu leṭāfet bu edā / Dād-ı Ḥaḫdur aña **bī-çün u çirā**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 352*)[*bī-çün u çirā*]

bī-dād: Zalim, adaletsiz kimse.

Biz ki nā-ḳābil-i māder-zāduz / Zulme meyl eylemişüz **bī-dāduz**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 991*)[*bī-dāduz, -uz*]

bid'at: Sonradan türeyen şey, yeni âdet

Zāhir aḳvāli ḳo **bid'at** zulem / Oldı ḳāḫīlar aña ālet-i zulm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 791*)[*bid'at*]

bī-dīn: Dinsiz.

Çün 'inād itdi Ebū Cehl-i la'in / 'Āḳıbet gitdi caḫīme **bī-dīn**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 75*)[*bī-dīn*]

bī-gam: Kedersiz.

Ol iki şınfi k̄amu **bī-gamdur** / ‘Azl ile naşbları tev’emdür(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 601*)[*bī-gamdur, -dur*]

bīgāne: Yabancı.

Var liyākat k̄ulına iḥsāna / Degülem ol k̄apuda **bīgāne**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 296*)[*bīgāne*]

bī-ğaraż: Kötü niyetli olmayan.

Bī-ğaraż ‘ālim ü hem ‘ādilsin / H̄aḫ söze rāzī vü hem k̄ā’ilsin(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 191*)[*bī-ğaraż*]

bī-hāşıl: Sonuçsuz.

Yoğ idi virmege zehr-i k̄ātil / Bir k̄azā virdi baña **bī-hāşıl**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 401*)[*bī-hāşıl*]

bī-hāşıl ol-: Sonuçsuz, faydasız olmak.

Manşibuñ **olur** ise **bī-hāşıl** / Olasın bu ğam ile lā-ya‘kıl(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 635*)[*bī-hāşıl olur, -ur*]

Çünkü ol manşıb **ola bī-hāşıl** / Her ne deñlü olur iseñ ‘ādil(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 658*)[*bī-hāşıl ola, -a*]

bī-hemtā: Eşsiz, benzersiz.

Nazmı ğarrā edāsı **bī-hemtā** / Nāmı oldı Menāıbu'l-Ĥükkām(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 1187)[*bī-hemtā*]

bī-ĥisāb: Hesapsız.

Çekdükleri belālar evet **bī-ĥisāb** imiş(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Gazel-i Merhûm*
'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, III.Kıta, 5.Mısra)[*bī-ĥisāb*]

bīhûde: Boşuna, boş yere.

Söyle ey tûî-i şîrîn-kelimāt / Böyle **bīhûde** geçürme evĥāt(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 164)[*bīhûde*]

bī-ĥuzûr ol-: Huzursuz olmak.

Didiler kışşayı şāha nā-gāh / **Bī-ĥuzûr oldı** işitdükde o şāh(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
976)[*bī-ĥuzûr oldı, -dı*]

Bī-ĥuzûr olsa kaçan bir miĥdār / İder ol cümle 'uyûbın izhār(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 1006)[*bī-ĥuzûr olsa, -sa*]

bī-icmāl: Daĥmık bir şekilde.

Bir kaçıd ile varup **bī-icmāl** / Ağlayup kıldum aña 'arz-ı melāl(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 291)[*bī-icmāl*]

bī-kes ol-: Kimsesiz, yalnız olmak.

Bunlaruñ ĥālî dīger-gün oldı / **Bī-kes olan** ĥatı maĥzûn oldı(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 557)[*bī-kes olan, -an*]

Aña raĥm eyle ki nā-çār ola ol / Faĥr ile **bī-kes** ü bī-şĥār ola ol(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 607) [*bī-kes ola, -a*]

Bī-kes olmağ ile sen ‘ālemde / Olasın bunca belā vü ğamda(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 640)[*bī-kes olmag, -mag*]

Manşibuñ eyüsini anlar alur / **Bī-kes olan** kişi yābānda qalur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 784)[*bī-kes olan, -an*]

Bī-kes olan kişi manşıb alımaz / Eger alursa da nef’in bulımaz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 786)[*bī-kes olan, -an*]

Oldı bir şınfı da **bī-kes** fuqarā / ‘Azl ile ‘ömri geçer şubḥ u mesa(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 787)[*bī-kes oldı, -dı*]

bil-: Bilmek.

‘Avniyā niçeye dek tûl-i emel / Kendü haddüñ **bil** ‘abes söyleme gel(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 279)[*bil*]

Bu mübāhātı koyup haddüñi **bil** / Saña düşmez bu mübāhāt ey dil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 536)[*bil*]

Qangı şınıfdan iseñ kendüñi **bil** / Şıñf-ı evvelde menem ve’l-ḥāşıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 602)[*bil*]

Bil ki sevmez bu cihānda o Ğanī / Mālını yoğ yire şarf eyleyeni(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 834)[*bil*]

Bil ki ‘akluñ saña yār ise hemîn / Mansıba tālib olup olma yakın(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 870)[*bil*]

‘Āleme sen niye geldüğüñi **bil** / Arayup bul yürü bir ehl-i dil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1009)[*bil*]

Bilinür ‘ilm ile cehlüñ şerefi / Nitekim dürr-i ‘Adenle ḥarfı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
124)[*bilinür, -in, -ür*]

‘Ulemānuñ **bilinüp** evşāfi / Yār olur kimler ise eşrāfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
138)[*bilinüp, -in, -üp*]

Haḡ **bilür** ḡaybını bī-çün u çirā / Münḡaşıḡ anlara emr-i fetvā(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 178)[*bilür, -ür*]

‘İlm ü ‘irfāndur anuñ ālātı / İmtihān ile **bilinsün** zātı(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
189)[*bilinsün, -in, -sün*]

Faḡr u fāḡayla te’ehhül kıldum / **Bilmeyüp** toḡrusına yañıldum(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 239)[*bilmeyüp, -me, -y, -üp*]

Bilüp aḡvālūñi eṡṡāf-ı kibār / Nā-murād itmek olur anlara ‘ār(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 277)[*bilüp, -üp*]

Bilmedin baña teraḡḡum kıldı / Tesliyet birle tekellüm kıldı(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 292)[*bilmedin, -me, -din*]

Ḳorḡaram ben ḡulın ol eṡṡef-i nās / **Bilmeyüp** eyledi aḡyāra ḡıyās(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 323)[*bilmeyüp, -me, -y, -üp*]

Medḡ olan bunca mevālī-i kibār / **Bileler** derd-i dili bir miḡdār(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 327)[*bileler, -e, -ler*]

İtmedi kimse kemālin ma‘lüm / **Bildi** ṡulṡān Süleymān merḡüm(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 355)[*bildi, -di*]

Haḡ **bilür** ben degül idüm rāzī / Olan ol Ḳuds-i ṡerīfe ḡāzī(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
376)[*bilür, -ür*]

Bildi derd-i dili dermān itdi / Baña bir medrese iḡsān itdi(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
386)[*bildi, -di*]

Merḡamet kılmadı ḡālüm **bildi** / Tezkireciye ḡavāle kıldı(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
398)[*bildi, -di*]

Bilmeyen ṡandı gider maḡlūla / Yine ‘azm eyledüm İstanbula(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 442)[*bilmeyen, -me, -y, -en*]

Bilmeyen kimse iderdi bühtān / Beni añlardı ki mest ü ḡayrān(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 481)[*bilmeyen, -me, -y, -en*]

Bilmez idüm ne kırâ'at itdüm / Zuhra mı 'aşra mı niyyet itdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 485)[*bilmez, -mez*]

Bilmezem aşlı nedür şimdiye dek / Doğmadı kuṭb-ı murādumca felek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 504)[*bilmezem, -mez, -em*]

Bilmedüñ mi çü fenādur bu cihān / Meyl ider mi aña hıç 'aklı olan(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 517)[*bilmedün, -me, -dün*]

Zerrece yokdur aña inkārum / **Bilürem** gerçi ki ben mikdārum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 539)[*bilürem*]

Aña ba'ış ne durur eyle beyān / **Bilmeyenler** kıla tā kim iz'ān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 561)[*bilmeyenler, -me, -y, -en, -ler*]

Eyü olursa eger ol manşıb / Çok olur aña **bilürsin** ṭālib(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 638)[*bilürsin, -ür, -sin*]

Ne durur cürmümi ben de **bileyin** / Tā ki anuñla tesellī olayın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 647)[*bileyin, -eyin*]

Ḥāşilī manşıbuñı virdüm aña / **Bilürem** gerçi zulüm oldu saña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 652)[*bilürem, -ür, -em*]

Bilmez anı niçe nā-dān añlar / 'Ālim ü cāhil[i] yeksān añlar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 683)[*bilmez, -mez*]

Niçesi oqumadan naḥv [u] şarf / Mes'ele **bilmez** iken hıç bir ḥarf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 687)[*bilmez, -mez*]

Arturur gün olıcaḳ rüz-ı cezā / Ne cevāb idebilür **bilsem** aña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 779)[*bilsem, -se, -m*]

Aña ol şāliḥ ider çünkü su'āl / **Bile** tā kim ne durur vāḳı'-i ḥāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 858)[*bile, -e*]

Mülk-i cihānuñ āḥiri **bildüm** ḥarāb imiş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, I.Kıta, I.Mısra*)[*bildüm, -dü, -m*]

Bir ‘azîz işidicek kıldı su’âl / **Bile** tâ kim ne durur vâkı‘-i hâl(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 920)[*bile, -e*]

Söyle ey ‘ârif-i pākîze-hüner / Kıadrüñ añlar **bilür** erbâb-ı nazar(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 1024)[*bilür, -ür*]

Kim ola dürr-i suhan şarrâfı / **Bilür** ol kıymetin urma lâfı(*Tuhfetü’l-Hükkâm*, *Beyit*
1028)[*bilür, -ür*]

Luţf ile her kime olsa nazarı / **Bilür** ol ‘ilm-i ledünden haberi(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 1048)[*bilür, -ür*]

Bu durur bâ‘iş-i nazm u inşâ / Hasb-i hâlüm **bileler** tâ ‘ulemâ(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 1133)[*bileler, -e, -ler*]

Vâkı‘-i hâli **bilür** ma‘bûdum / Serika olmadı hîç maqşûdum(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 1161)[*bilür, -ür*]

Bilmeyüp kâ‘ide-i hattı faqat / Yaza imlâsını ma‘lûl u galat(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 1171)[*bilmeyüp, -me, -y, -üp*]

bî-lâf u güzâf: Boş boş konuşmadan.

Sen de fikr it hele **bî-lâf u güzâf** / Sözüñe rağbet ider mi eşraf(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 535)[*bî-lâf u güzâf*]

bile: Hatta, hem de, üstelik

Oldı rüşen bu meşel ehl-i dile / Ki yanar yaş kırı yanınca **bile**(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 682)[*bile*]

bildür-: Haber vermek.

Bildür anı dağı i‘lâm eyle / Vâkı‘-i hâl-i yâr u iqdâm eyle(*Tuhfetü’l-Hükkâm*, *Beyit*
555)[*bildür, -dür*]

bīm: Korku.

Ne kadar eyleseler buğz-ı ‘azīm / Dergehüñde uluña yodur **bīm**(*Tufetü’l-Hükkām, Beyit 258*)[*bīm*]

bī-mānend ol-: Esiz, benzersiz olmak.

Nam u ināda **olup bī-mānend** / Luf-ı Ha mazharıdur ab’-ı bülend(*Tufetü’l-Hükkām, Beyit 229*)[*bī-mānend olup, -up*]

bī-māye: Parasız, sermayesiz.

Far u fāayla yine **bī-māye** / Vardum alayı Murād Paaya(*Tufetü’l-Hükkām, Beyit 411*)[*bī-māye*]

bī-meded: aresiz, amansız, zavallı.

Acır iseñ acı ol **bī-mededi** / Ki anuñ olmaya hergiz senedi(*Tufetü’l-Hükkām, Beyit 407*)[*bī-mededi- , -i*]

Bulmayup kendüye cāy-ı rāat / Ža’f ile bī-meded ü bī-āat(*Tufetü’l-Hükkām, Beyit 594*)[*bī-meded ü bī-āat*]

bī-minnet: Minnetsiz.

Olan ol rüz-ı ezelde ısmet / Vāıl olur saña hep **bī-minnet**(*Tufetü’l-Hükkām, Beyit 331*)[*bī-minnet*]

Diyesin kimine resm-i ısmet / Nif-ı mālın alasin **bī-minnet**(*Tufetü’l-Hükkām, Beyit 661*)[*bī-minnet*]

biñ: Bu sayıyı gösteren rakam, 1000.

Sīm ü zer cem´ idene işte delīl / Virse **biñ** yıl aña Hāk ‘ömr-i tavīl(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 864*)[*biñ*]

İre ol kātibe **biñ** derd şarīḥ / Yazduğın eylemez ise taşḫīḥ(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1169*)[*biñ*]

biñde bir: Binde bir.

Derdümüñ **biñde birin** ideyin ‘arz / Merḥamet ḥāmīle tā kim ola farz(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 210*)[*biñde birin*]

Biñde bir kılına olur ancak / Bu şekil nazm ile bahşāyiş-i Hāk(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 320*)[*biñde bir*]

biñ dürlü: Bin türlü, bin çeşit.

‘Ākıbet manşıb alursın amma / Geliser başuña **biñ dürlü** belā(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 633*)[*biñ dürlü, -lü*]

biñ on yedi: Bin on yedi sayısı, 1017.

Kevkeb-i baḥtum iderken tevbiḥ / İrdi **biñ on yediye** çün tārīḥ(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 475*)[*biñ on yediye*]

bir: Bir sayısı.

Luḫ ider bir kılına taḥt ile tāc / **Bir** kılın ḥabbeye eyler muḥtāc(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 42*)[*bir*]

Kiminüñ cāmesi dībā vü ḥarīr / Kimi bulmaz geye **bir** köhne ḥaşīr(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 43*)[*bir*]

Bu ne hiķmet bu ne ķudret ‘acebā / **Bir** gedāy[1] ŧeh ider ŧāhı gedā(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 44*)[bir]

Mu‘cizāt istedi niķe aħmaķ / **Bir** iŧāret ile māh oldı dü ŧaķ(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 77*)[bir]

Leyle-i Ķadr idi **bir** gice meger / Buldı ‘ālem dükeli zīnet ü fer(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 86*)[bir]

Bir ķulın Mıŧra ki eyler sultān / Biri baħre gider olur ķapudān(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 146*)[bir]

Anı mezmüm-ı cihān ķıl her dem / Zālīm ü cāhil olan **bir** ben isem(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 187*)[bir]

Olup ol mā’il-i ebyāt eŧ‘ār / İltifāt itdi baħa **bir** miķdār(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 218*)[bir]

Görmiŧ idi baħa hem vech-i vecīh / Ķıla **bir** hūb ze‘āmet tevcīh(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 224*)[bir]

Bir benüm gibi perīŧān-aħvāl / Görmedi hiķ bu ķarħ-ı ķattāl(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 233*)[bir]

Ola dirseñ bu ma‘āŧ emri geñez / Tālī‘üñ tecribe ķıl **bir** niķe kez(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 249*)[bir]

Bir tarīke daħı var sālīk ol / Mıŧr-ı maķŧūd-ı dile mālīk ol(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 250*)[bir]

Saħa luť eyler ise ma‘būduñ / **Bir** kelām ile olur maķŧūduñ(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 278*)[bir]

Halk olaldan berü bu ķarħ-ı kebūd / Gelmedi ‘āleme **bir** böyle vücūd(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 284*)[bir]

Beni **bir** manŧıb ile eyleñ ŧād / Tā ri‘āyet ola haķķ-ı üstād(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 313*)[bir]

Virdi Һussād elemi Һab‘a fütür / Җomadılar baҺa **bir** laҺza Һuzūr(*TuҺfetü‘l-Һükkām, Beyit 315*)[*bir*]

BaҺa **bir** manşıbı çoҺ gördiler / Һa‘n u teşnī‘ ile öldürdiler(*TuҺfetü‘l-Һükkām, Beyit 316*)[*bir*]

Gerçi **bir** ‘abd-i Һakīrem ammā / Oldum ‘irfānum ile müşteşnā(*TuҺfetü‘l-Һükkām, Beyit 319*)[*bir*]

MedҺ olan bunca mevālī-i kibār / Bileler derd-i dili **bir** miqdār(*TuҺfetü‘l-Һükkām, Beyit 327*)[*bir*]

Şu‘arādan aҺa beҺzer **bir** er / Gelmedi Rūma ve hem gelmeyiser(*TuҺfetü‘l-Һükkām, Beyit 353*)[*bir*]

SoҺra her **bir** şey-i ‘ālī-himmet / Җıldılar Bākīye küllī rağbet(*TuҺfetü‘l-Һükkām, Beyit 360*)[*bir*]

Aқribādan yine **bir** қādī-i şūm / Bu şerefden beni қıldı маһrūm(*TuҺfetü‘l-Һükkām, Beyit 374*)[*bir*]

Bildi derd-i dili dermān itdi / BaҺa **bir** medrese iҺsān itdi(*TuҺfetü‘l-Һükkām, Beyit 386*)[*bir*]

Yoğ idi virmege zehr-i қātīl / **Bir** қazā virdi baҺa bī-Һāşıl(*TuҺfetü‘l-Һükkām, Beyit 401*)[*bir*]

Dār-ı ğurbetde zelīl ü nā-kām / Geçdi bir niçe şühūr u eyyām(*TuҺfetü‘l-Һükkām, Beyit 404*)[*bir*]

Zorbā esbābumı şoydı ne ki var / **Bir** iken miҺnet ü gam oldı hezār(*TuҺfetü‘l-Һükkām, Beyit 420*)[*bir*]

Derd-i ‘azle arayup **bir** çäre / Yine gitdüm çekilüp ser-dāra(*TuҺfetü‘l-Һükkām, Beyit 424*)[*bir*]

Faқrdan eyledüm aҺa şekvā / Virdi ol dem **bir** avuç aқça baҺa(*TuҺfetü‘l-Һükkām, Beyit 454*)[*bir*]

Anda yeksân görünür sūd u zarar / **Bir** sicill olmaz anuñ hefte geđer(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 465*)[bir]

Bir palanķanuñ içinde neferāt / Cū´ u zilletle geđerür evķāt(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 466*)[bir]

Hasb-i ħālūñ yazup ey ´abd-i za´if / Eyle **bir** ħüb kitābı tašnif(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 470*)[bir]

Bir zamān Filbe diyārını meger / Terk idüp kılmış idüm ´azm-i sefer(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 472*)[bir]

Lā-mekān olup ider geşt ü güzār / İdemez şu gibi **bir** yirde ķarār(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 510*)[bir]

Yoğ idi nazma benüm miķdārum / **Bir** kitābdı [benüm] ancak kārüm(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 543*)[bir]

Olsa **bir** mes´ele fetħe muħtāc / Ol maħallinde ider istiħrāc(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 566*)[bir]

řubħa dek **bir** gice mānend-i nücüm / Uyumaz eyler o taşşil-i ´ulüm(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 568*)[bir]

Bu mülāzımları **bir** tab´ı selim / Cümle üç kısma kılpdur taşşim(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 592*)[bir]

Oldı **bir** şınfı anuñ lāğar u zerd / Faķr u fāķa ile olmiş pür-derd(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 593*)[bir]

Ağniyādan daħi **bir** şınfı hep / Cem´-i māla ħalıřur rüz u şeb(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 596*)[bir]

Oldı **bir** şınfı da mensüb-ı kibār / Bir manşıb[1] alur senedi var(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 600*)[bir]

Bir ķavī kimse ala ķāzılığūñ / Yoķ durur gerċi aña rāzılığūñ(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 639*)[bir]

Bir kavī kimseye mensüb imiş ol / Kıuvvet-i kâhiresiyle maqbûl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 650)[bir]

Kıuvvet-i māl ile niçe cāhil / Kādī vü ḥākim olur **bir** niçe yıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 686)[bir]

Niçesi okumadan naḥv [u] şarf / Mes'ele bilmez iken hīç **bir** ḥarf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 687)[bir]

Böyle **bir** şāh-ı 'azīmü'ş-şānı / Böyle bir kân-ı kerem sultānı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 713)[bir]

Böyle **bir** şāh-ı 'azīmü'ş-şānı / Böyle bir kân-ı kerem sultānı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 713)[bir]

Böyle **bir** pādīşeh-i Cem-'azamet / Böyle bir ḥusrev-i 'ālī-himmet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 714)[bir]

Böyle **bir** pādīşeh-i Cem-'azamet / Böyle bir ḥusrev-i 'ālī-himmet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 714)[bir]

Oldı **bir** sınıfı mevālī kısmı / Şöhre-i dehr olup ism ü resmi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
774)[bir]

Bir niçe manşıbı bir eydürüp ol / Arpalık nāmı ile itdi qabûl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 776)[bir]

Arpalıkları silinmiş niçe **bir** / Eyledi şer'-i Resûli taḥkîr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
778)[bir]

Yār olup **bir** niçe rişvet bedeliye (?) / Dir ki ol al gididen vir gidiye(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 782)[bir]

Şüfe'ası yoğ ise **bir** kişinüñ / Birisi ilerü gelmez işinüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
784)[bir]

Oldı **bir** sınıfı da bī-kes fuqarā / 'Azl ile 'ömri geçer şubḥ u mesa(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 787)[bir]

Manşib için bu rezâlet niçe bir / Bu meşakkat bu felâket niçe **bir**(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 808*)[bir]

Mâluñı **bir** yire hep derc eyle / 'Aklı mîzânına ur harc eyle(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 833*)[bir]

Cem' idüp **bir** niçe mangur-ı harâm / İdesin anı dañi bezl-i 'avâm(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 836*)[bir]

Çekesin bunca ğam u derd-i keşir / Olasın **bir** qurı 'unvâna esir(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 837*)[bir]

Sâbıkâ var idi **bir** şahs-ı hasıs / Aña sîm ü zer idi yâr u enîs(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 847*)[bir]

Mâl u câh eyleyüp anı mağrûr / **Bir** nefes itmedi 'ömrinde huzûr(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 848*)[bir]

Sîm ü zer cem'in idüp rûz u şeb / Bir yire defn ide idi anı hep(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 849*)[bir]

İdüp aḥvâl-i kuzâtı ma'lûm / **Bir** ğazel dimiş 'Ubeydî merhûm(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 874*)[bir]

El tarluğı gider gibi **bir** hâlet el virür(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Gazel-i Merhûm 'Ubeydî'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, III.Kıta, 2.Mısra*)[bir]

Sen bu aḥvâli iderseñ âşikâr / Diñle tafsîl idelüm **bir** miqdâr(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 877*)[bir]

Bir kefen soyucu şahs-ı bî-'âr / Bu imiş kârı anuñ leyl ü nehâr(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 906*)[bir]

Ol vilâyetde meger **bir** kâdî / Kavl ü fi'linden olup Haḡ râzî(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 909*)[bir]

Bir 'azîz işidicek kıldı su'âl / Bile tâ kim ne durur vâki'-i hâl(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 920*)[bir]

‘Ākıl iseñ ide gör ‘adl ile dād / Tā ki senden kıala **bir** yahşı ad(*Tuħfetü’l-Hükkām*,
Beyit 936)[*bir*]

İster iseñ bu maķālāta delīl / Diñle **bir** nādire temşil-i cemīl(*Tuħfetü’l-Hükkām*,
Beyit 940)[*bir*]

Var idi **bir** ulu şeyhi meşhūr / Mürşid-i nās idi ol pīr-i vaķūr(*Tuħfetü’l-Hükkām*,
Beyit 942)[*bir*]

Böyle naķl eyledi **bir** ehl-i yaķın / Meger ol muħteri’-i mezheb-i dīn(*Tuħfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 964*)[*bir*]

Başka **bir** başumuza çekdük boy / Eylemez anı meger nā-cins şoy(*Tuħfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 990*)[*bir*]

Māl taşşilini idüp ümmīd / Kıomışuz biz daħi **bir** vaz’-ı cedīd(*Tuħfetü’l-Hükkām*,
Beyit 993)[*bir*]

Niçe **bir** manşıb ile māla bu meyl / Cem’ ider nitekim ol ħātib-ı leyl(*Tuħfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 1000*)[*bir*]

Bī-ħuzūr olsa kaçan **bir** miķdār / İder ol cümle ‘uyūbın izhār(*Tuħfetü’l-Hükkām*,
Beyit 1006)[*bir*]

‘Āleme sen niye geldüğüñi bil / Arayup bul yüri **bir** ehl-i dil(*Tuħfetü’l-Hükkām*,
Beyit 1009)[*bir*]

Yüri **bir** mürşid-i kāmīl ara bul / Ĥidmetin eyleyüp ol cān ile ķul(*Tuħfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 1010*)[*bir*]

Niçe **bir** manşıb-ı dünyāyı ümīd / Dīn ü dünyāña degül çünkü müfīd(*Tuħfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 1079*)[*bir*]

İrdi sī sāle bu ‘ömr-i kūtāh / Yine **bir** günce görünmez eyvāh(*Tuħfetü’l-Hükkām*,
Beyit 1087)[*bir*]

Niçe **bir** manşıb için tül-ı emel / Saña mühlet mi virür irse ecel(*Tuħfetü’l-Hükkām*,
Beyit 1089)[*bir*]

Yetmiş yitse kaçan **bir** âdem / Erzel-i ‘ömre başar soñra kadem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1094)[*bir*]

‘Aklıñı başuña devşür yâ hū / Başuña gelse gerek **bir** gün bu(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1108)[*bir*]

Ger mü’ellif kıla te’lîfi büyük / Dā’imā ellere olur **bir** yük(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1125)[*bir*]

Raḥmet ol ehl-i kemāle ki müdām / **Bir** eşer komağa ide içdām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1156)[*bir*]

Baña **bir** ölmez oğuldur bu kitāb / Süfehā kışmı olur bunda hiçāb(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 1159*)[*bir*]

Beyti **bir** dil-ber-i ra’nāya döne / Cedveli ‘aşık-ı şeydāya döne(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1179)[*bir*]

bir: Aynı, bir.

Birdür anlara ḥelāl ile ḥarām / Varduğı yirüñ olur işi tamām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 783)[*birdür, -dür*]

bir: Beraber.

Nażar-ı pāki ider ḥāki Güher / Ḥāk ile **birdür** aña sīm ile zer(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1052)[*birdür, -dür*]

bir ān: Bir an, çok kısa bir süre.

Rūḥ-ı qudsī gibi maḥbūb-ı Vedūd / Kıldı **bir ānda** semāvāta şu‘ūd(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 88*)[*bir ānda, -da*]

Şiḥḥat ü devlet ise bir āndur / Menzilüñ vādī-i ḥāmūşāndur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1103)[*bir ānda, -da*]

bir başumuza: Yalnız.

Başka **bir başumuza** çekdük boy / Eylemez anı meger nā-cins şoy(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 990*)[*bir başumuza, -umuz, -a*]

bir bir: Tek tek, birer birer.

Eyleseñ ḥalka su'ālī **bir bir** / Her kişi ḥāline rāzī şākir(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 131*)[*bir bir*]

Şāniyen ḥāl-i kuzātī **bir bir** / Getürüp nazma vü eyle taḥrīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 524*)[*bir bir*]

Ol tarīkuñ ne ise erkānı / Getürür yirine **bir bir** anı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 579*)[*bir bir*]

İki şınf oldı kuzāt [u] 'ulemā / Diñle **bir bir** sebebin icmālā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 772*)[*bir bir*]

Fuḫarādan olanı **bir bir** şay / Mañşıbında tıramaz bir iki ay(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 804*)[*bir bir*]

Gelüp anda saña Münkir ü Nekīr / İdeler çünki su'ālī **bir bir**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1106*)[*bir bir*]

bir eyle-: Birleştirmek, bir araya getirmek.

İki kādılığı **bir eyledi** şāh / Aña te'bīd ile virdi nā-gāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 960*)[*bir bir*]

bir gör-: Bir tutmak.

Seni ağyār ile ol **bir görmez** / Ğayrı қаpulara yüz[üñ] sürmez(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 276*)[*bir görmez, -mez*]

bir gün: Bir gün, bir zaman.

Çihl sāl eyledi çün şabr-ı cemīl / Geldi Hağdan aña **bir gün** Cibrīl(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 64*)[*bir gün*]

Ƙıl tevekkül yūri Allāha müdām / Ƙona **bir gün** ele şāh-bāz-ı merām(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 330*)[*bir gün*]

‘İlm-i tefsīre olurken meşğūl / Didi Ƙāḍīya meger **bir gün** ol(*Tuḥfetü'l-Hükkām,
Beyit 945*)[*bir gün*]

bir iki: Bir iki defa.

Geçdi bu ḥālet ile **bir iki** yıl / Oldı aḥvāl-i ma‘āşum müşkil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit
389*)[*bir iki*]

Manşiba vāşıl olunca her dem / Çekmesin **bir iki** yıl derd ü elem(*Tuḥfetü'l-Hükkām,
Beyit 632*)[*bir iki*]

Ṭotalum müddetüñ itdüñ tekmīl / **Bir iki** aḳça idersin taḥşīl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit
636*)[*bir iki*]

Ger ḳabūl eyler iseñ sen anı / Ƙazanursın **bir iki** ‘Oşmānī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit
643*)[*bir iki*]

‘İş için bir **iki gün** dünyāda / Yatacaḳ yir ḳomaduḳ ‘uḳbāda(*Tuḥfetü'l-Hükkām,
Beyit 999*)[*bir iki*]

bir miqdār: Bir miktar, biraz.

Cūş idüp ey dil-i bī-şabr u ḳarār / Ḥālūñi söyle yine **bir miqdār**(*Tuḥfetü'l-Hükkām,
Beyit 207*)[*bir miqdār*]

Olup ol mā’il-i ebyāt eş‘ār / İltifāt itdi baña **bir miqdār**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit
218*)[*bir miqdār*]

Medh olan bunca mevālī-i kibār / Bileler derd-i dili **bir miqdār**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 327)[*bir miqdār*]

Vākı'-ı ḥālī yazup **bir miqdār** / Eyle var 'arza-i eşraf-ı kibār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 526)[*bir miqdār*]

Sen bu aḥvālī iderseñ āşikār / Diñle tafsīl idelüm **bir miqdār**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 877)[*miqdār*]

'Ādil olmasa eger **bir miqdār** / Olımaz saña daḥi ḥidmetkār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 894)[*bir miqdār*]

Bī-ḥuzūr olsa kaçan **bir miqdār** / İder ol cümle 'uyübın izhār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1006)[*bir miqdār*]

bir niçe yıl: Birkaç yıl.

Manşıb alınca geçer **bir niçe yıl** / Alsa zabtında olur lā-ya'kı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 512)[*bir niçe yıl*]

bī-reyb: Şüphesiz.

Ya'nī kim ḥāl-i diliyle **bī-reyb** / Böyle pend itdi baña hātif-i ğayb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 245)[*bī-reyb*]

Ṭab'uma lā'ih olurdu **bī-reyb** / Ögredürdi şanasın hātif-i ğayb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 542)[*bī-reyb*]

birez: Biraz.

Ḥālūñi ağla **birez** ey ḥāme / Merḥamet ola dil-i nā-kāma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
166)[*birez*]

Ḥasb-i ḥālüm **birez** itdüm teblīğ / Kılmadı luṭf ile iḥsānı dirīğ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 293)[*birez*]

Çünkü evsāfına yokdur encām / Hasb-i hāli **birez** eyle i'lām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 340)[*birez*]

Sende ger var ise 'akl u idrāk / Var **birez** rızkuñı eyle imsāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 832)[*birez*]

biri: Birisi.

Bir kılın Mışra ki eyler sultān / **Biri** baḥre gider olur kapudān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 146)[*biri*]

Fuzalādan **biri** sābıḳda meger / Anlara böyle ḥikāyet eyler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
753)[*biri*]

Cümleden **biri** bu 'abd-i nā-çiz / Bu meşeldür kişinüñ nefsi 'aziz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 799)[*biri*]

Şuleḥādan **biri** ol gice meger / Vāḳı'asında görür şāḥib-i zer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 855)[*biri*]

Böyle naḳl itdi **biri** rāvīnūñ / Ḥazret-i Ḳādī[-i] Beyzāvīnūñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
941)[*biri*]

bir iki: Birkaç.

Sābıḳā derd-i dili icmālen / Eyledüm **bir iki** def'a inhā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
196)[*bir iki*]

Bir iki manşıb olındı taḳlīd / Faḳr u fāḳa giderek oldı mezīd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 242)[*bir iki*]

Fuḳarādan olanı bir bir şay / Manşıbında tıramaz **bir iki** ay(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
804)[*bir iki*]

Bir iki manḡur ellerine gerçi kim girür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm*
'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, III.Kita, .Mısra)[*bir iki*]

bir kez: Bir defa.

Her kime eylese **bir kez** nazarı / ‘Ālemüñ olur idi gerçək eri(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 944)[*bir kez*]

bir yaña: Bir tarafa.

Bir yaña yoq virecek ḥarc-ı berāt / Varsañ ol mansıba yoq anda şebāt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 432)[*bir yaña*]

Bir yaña ḥüzn [ü] ğam-ı ehl ü ‘ıyāl / Bir yaña ta‘n-ı ‘adū virdi melāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 440)[*bir yaña*]

Bir yaña tül-i emel ḥırş-ı dırāz / Kime varup ideyin keşf-i rāz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 490)[*bir yaña*]

Bir yaña nāvek-i bühtān-ı ḥasūd / Bir yaña bāb-ı murādum mesdūd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 490)[*bir yaña*]

Bir yaña nāvek-i bühtān-ı ḥasūd / Bir yaña bāb-ı murādum mesdūd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 491)[*bir yaña*]

Bir yaña derd ü ğam-ı keşret-i deyn / Bir yaña ta‘n-ı ‘adū ‘ırzuma şeyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 492)[*bir yaña*]

Bir yaña āteş-i faqr u fāqa / Bir yaña yoq ‘amelüm Ḥāllāqa(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
493)[*bir yaña*]

Bir yaña hecr ü ğam-ı ḥvīş ü tebār / Tatlu cānumdan idüpdür bī-zār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 494)[*bir yaña*]

Bir yaña hecr ü ğam-ı ehl ü ‘ıyāl / Bir yaña ḥavf-ı Ḥudā-yı müte‘āl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 495)[*bir yaña*]

Bir yaña intizār-ı ehl ü ‘ıyāl / Bir yaña ta‘n-ı düşmen-i bed-nām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1193)[*bir yaña*]

bir yañadan: Bir yandan.

Bir yañadan irişüp vaqt-i şitā / Hadden efzūn olur anda belā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 461*)[*bir yañadan*]

birin: Birini.

‘Ulemādan **birin** itse mesrūr / K’ola zātı vü zamānı ma‘mūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 184*)[*birin*]

birisi: Birisi.

Anda cem‘ olmağ ile üç kâzī / **Birisi** olmadı ‘azle rāzī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 422*)[*birisi*]

Var iken nazma kemāl-i ḳudret / **Birisi** ḳılmadı aña cür’et(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 538*)[*birisi*]

Şüfe‘ası yoğ ise bir kişinüñ / **Birisi** ilerü gelmez işinüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 784*)[*birisi*]

Şüfe‘ası yoğ ise bir kişinüñ / **Birisi** ilerü gelmez işinüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 785*)[*birisi*]

bī-riyā: Riyasız, yalansız.

Bī-riyā ‘ālim-i Rabbānī idi / Ehl-i ‘ilm idi kerem kānı idi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 943*)[*bī-riyā*]

birkaç: Birkaç.

Ḳodı **birkaç** dūr-i pākizesini / Gūş-ı cān u dili āvizesini(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 152*)[*birkaç*]

birle: "İle" edatı, birlikte, beraber.

Bilmedin baña teraḥḥum kıldı / Tesliyet **birle** tekellüm kıldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 292*)[*birle*]

Hele maḡlūb-ı 'avām olmışsın / Bu tamā' **birle** tamām olmışsın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 809*)[*birle*]

Sīm ü zer cem'in iden dünyāda / Bu 'amel **birle** kıpar 'uqbāda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 860*)[*birle*]

Ḥūb taḥmīs ü ḡazel **birle** saña / Kıldılar ḡāl-i kızātı inhā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 876*)[*birle*]

birlik: Birlik.

Her kese 'arz-ı İslām itdi / Ḥāliḡuñ **birliḡin** i'lām itdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 73*)[*birliḡin, -i, -n*]

bī-şavt u ḡurūf: Sessiz ve sözsüz.

Söyleşüp Ḥaḡḡ ile **bī-şavt u ḡurūf** / Oldı mi'rācı Resūlüñ ma'rūf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 90*)[*bī-şavt u ḡurūf*]

bī-sebeb: Sebepsiz.

Bī-sebeb ol ṡama'-ı ḡāmı kıyup / Cem'-i māl itmeḡe iḡdām[ı] kıyup (*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 18*)[*bī-sebeb*]

Bī-sebeb niçeleri oldı 'adüv / Eylediler benüm üstüme ḡulüv(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 256*)[*bī-sebeb*]

Bī-sebeb siz baña düşnām itmeñ / Bu söz ile beni ilzām itmeñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 616*)[*bī-sebeb*]

bi'smi'llāh: Bismillāhirrahmānirrahim sözünün kısaltılmış şekli.

Ele kāgıd kalem alup nā-gāh / Başladum nazma hemān **bi'smi'llāh**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 531*)[*bi'smi'llāh*]

bī-şikār ol-: Değersiz olmak.

Aña raḥm eyle ki nā-çār ola ol / Faqr ile bī-kes ü **bī-şikār⁴ ola** ol(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 607*) [*bī-kes ü bī-şikār ola, -a*]

bīş ü kem: Az veya çok.

Tuḥfesi mūr-ı za'ıfūn her dem / Serverā pāy-ı meleḥ **bīş ü kem**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 722*)[*bīş ü kem*]

Bīş ü kem her ne ise tuḥfe-i mūr / Lāyık oldur ola şāhā ma'zūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 723*)[*bīş ü kem*]

bit-: Sona ermek, tamamlanmak.

Kendü varmağa tenezzül itmez / Anda nüvvāb ile ḥod iş **bitmez**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 777*)[*bitmez, -mez*]

bī-tākat: Güçsüz.

Bulmayup kendüye cāy-ı rāḥat / Za'f ile bī-meded ü **bī-tākat**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 594*)[*bī-tākat*]

bī-takşir: Kusursuz.

⁴ Mehmet Kırbıyık / Tufetü'l-Hükkām'da bī-şikār olarak geçmektedir.

Nîk ü bed her ne ki kıldum taḥrîr / Ḥasb-i ḥālüm dur[ur] ol **bî-taḳşîr**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1128*)[*bî-taḳşîr*]

biz: Biz, çoğul birinci şahıs.

Reh-nümā olmağ için ḥüb u laṭîf / **Bize** Ḥaḳ kıldı 'aṭā şer'-i şerîf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 7*)[*bize, -e*]

Allāh Allāh bu zehî luṭf-ı 'azîm / **Bize** iḥsān ola cennāt-ı na'im(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 82*)[*bize, -e*]

Nūr-ı Aḥmed ki delîl oldı **bize** / Ol şefî' olsa n'ola cümlemüze(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 82*)[*bize, -e*]

Bu durur saña recāmuz taḥḳîḳ / Ehl-i inşāfa **bizi** eyle refîḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 115*)[*bizi, -i*]

Oldı Ḥaḳḳuñ **bize** tevfiḳı refîḳ / Gün gibi rüşenü olup toğru tarîḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 117*)[*bize, -e*]

Meded öldürdi **bizi** bu ğayret / Zāhiren bunda [da] vardur ḥikmet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 697*)[*bizi, -i*]

Luṭf u iḥsāna kılup müstağraḳ / Baḥr-i ğufrāna **bizi** eyleye ğarḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 844*)[*bizi, -i*]

Yā İlāhî bize çekdürme ḥicāb / Ḳoma ḥayretde **bizi** rüz-ı ḥisāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 845*)[*bizi, -i*]

Yā İlāhî **bize** çekdürme ḥicāb / Ḳoma ḥayretde bizi rüz-ı ḥisāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 845*)[*bize, -e*]

Bu ḥikāyet ki olındı irād / Nedür andan **bize** aḳşā-yı murād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 987*)[*bize, -e*]

Muḳtedāmuzken İmām-ı A'zam / Aña tābî' degülüz **biz** her dem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 988*)[*biz*]

Biz ki nā-ķābil-i māder-zāduz / Zülme meyl eylemişüz bī-dāduz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 991)[biz]

Māl taḥşīlini idüp ümmīd / Ƙomışuz **biz** daḥi bir vaż'-ı cedīd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 993)[biz]

Ya İlähī kıı anı pīşe **bize** / Zıkr ü fikrūñ ola endīşe bize(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1016)[bize, -e]

Ehl-i dünyādan idüp sen **bizi** dūr / Künc-i 'uzletde naşīb eyle ḥuzūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1017)[bizi, -i]

Bizi göndermeye 'uķbāya ğarīb / Eyleye tevbe vü tevfiķi naşīb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1113)[bizi, -i]

bīzā'a: Sermaye, mal, bilgi sermayesi.

Sende ol deñlü **bīzā'a** yoķdur / 'Ulemādan aña ķādir çoķdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 537)[bīzā'a]

bī-zār it-: Bıkmak, usanmak; rahatsız olmak.

Bir yaña hecr ü ğam-ı ḥvīş ü tebār / Tatlu cānumdan **idüpdür bī-zār**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 494)[bī-zār idüpdür, -üpdür]

bi'z-zarüre: Zarûrî olarak, ister istemez.

Bi'z-zarüre tama'-ı ḥām idesin / Cem'-i māl itmege iķdām idesin(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 659)[bi'z-zarüre]

bi'z-zarūrî: Mutlaka.

Faķr [anuñ] dūr ola yārānından / **Bi'z-zarūrî** uşana cānından(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 612)[bi'z-zarūrî]

bi'z-zāt: Kendisi, kendi, şahsen.

Medh iderken anı Hālik **bi'z-zāt** / Hiç maḥlūka düşer mi kelimāt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 94*)[*bi'z-zāt*]

Bendeñe merḥamet eyle **bi'z-zāt** / Menem ol şā'ir-i şīrīn-kelimāt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 193*)[*bi'z-zāt*]

boğaz: Yedirip içirme sorumluluğu, iâşe.

Anda kâdī **boğazın** besleyemez / Görmeyince kişi vaşfın diyemez(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 467*)[*boğazın, -ı, -n*]

tarhun: Birleşikgillerden, ana yurdu Sibiryaya olan, yaprakları bahar olarak kullanılan, salatalara, salçalı yemeklere, salça, yumurta, sirke ve hardala katılan, idrar söktürücü, mîde hastalıklarına faydalı, mîde ve barsak gazlarını giderici, solucan düşürücü hassalara sâhip ıtırılı bitki.

Kıymeti çokdur bu ḥamākat el-ḥaḳ / Ya'nī bostancıya **tarhun** şatmak(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1147*)[*tarhun*]

boy çek-: Boya çekmek.

Başka bir başumuza **çekdük boy** / Eylemez anı meger nā-cins şoy(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 990*)[*boy çekdük, -dük*]

böyle: Bunun gibi, bu türlü, bu tarzda.

Söyledi bunca cemādāt u tıyūr / **Böyle** çok mu'cizeler kıldı zuhūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 78*)[*böyle*]

Söyle ey tūṭī-i şīrīn-kelimāt / **Böyle** bīhūde geçürme evḳāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 164*)[böyle]

Ya' nī kim ḥāl-i diliyle bī-reyb / **Böyle** pend itdi baña hātif-i ḡayb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 245*)[böyle]

Ḥalk olaldan berü bu çarḥ-ı kebūd / Gelmedi 'āleme bir **böyle** vüçüd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 284*)[böyle]

Olıcaḳ luṭf u kerem **böyle** gerek / Görmedi nev'-i beşer şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 289*)[böyle]

Şu'arā ḥayline ser-defter iken / Yā' nī kim **böyle** suḥan-perver iken(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 354*)[böyle]

Yirini bulmayup erkān-ı şalāt / Rüz u şeb **böyle** geçerdı evḳāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 486*)[böyle]

Böyle virince su'āl ile cevāb / Viresin āyīne-i fikrete tāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 655*)[böyle]

Anı gūş itmek olur farz-ı 'ayn / **Böyle** buyurdı Resülü'ş-şakaleyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 672*)[böyle]

Böyle bir şāh-ı 'azīmü'ş-şānı / **Böyle** bir kān-ı kerem sulṭānı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 713*)[böyle]

Böyle bir şāh-ı 'azīmü'ş-şānı / **Böyle** bir kān-ı kerem sulṭānı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 713*)[böyle]

Böyle bir pādişeh-i Cem-'azamet / **Böyle** bir ḥusrev-i 'ālī-himmet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 714*)[böyle]

Böyle bir pādişeh-i Cem-'azamet / **Böyle** bir ḥusrev-i 'ālī-himmet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 714*)[böyle]

Böyle naql itdi Şakāyık içre / Söylenür ehl-i ḥaḳāyık içre(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 752*)[böyle]

Fuzalādan biri sâbıkda meger / Anlara **böyle** hikāyet eyler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 753*)[*böyle*]

Rişveti sen gerek alma gerek al / İder elbette ' Amır **böyle** ḥayāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 884*)[*böyle*]

Ḥazret-i Ḥaḳdan idüp şerm ü hicāb / Hîç dimez **böyle** imiş ḳavl-i kitāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 885*)[*böyle*]

' Adl iderseñ eyā efdal-i nās / Ne belādur ideler **böyle** kıyās(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 887*)[*böyle*]

Böyle anuñla idüp ḳavl ü ḳarār / Ḳādī [ki] defn olıcaḳ āḥir-i kār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 915*)[*böyle*]

' Ādil olan göricek **böyle** ' azāb / Zālime niçe olur ekl-i ' iḳāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 922*)[*böyle*]

Böyle naḳl itdi biri rāvīnūñ / Ḥazret-i Ḳādī[-i] Beyzāvīnūñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 941*)[*böyle*]

Böyle naḳl eyledi bir ehl-i yaḳīn / Meger ol muḥteri'-i mezheb-i dīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 964*)[*böyle*]

Mürşid-i kāmīl olan **böyle** gerek / Görmedi nev'-i beşer şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1060*)[*böyle*]

bu: En yakında olan kimse veya şeyi işâret yoluyla belirtir.

Ne sa'âdet **bu** ki 'âlim olasın / 'Adl ile ḳādī vü ḥâkim olasın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 16*)[*bu*]

'İlm ile buldı **bular** hep şerefi / 'Ulemādur o Ḥabībūñ ḥalefi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 134*)[*bular, -lar*]

Ḥaḳ **bu** kim 'âlim ü hem fâzıldur / Dā'imā 'ilmi ile 'âmildür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 159*)[*bu*]

Her kesüñ zannı **budur** kim taḥkīk / Kıla sultānumı ıslāḥ-ı tarīk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 186)[*budur, -dur*]

Şimdi ḥatırda **budur** endişe / Gel eyā fāzıl-ı himmet-pişe(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
265)[*budur, -dur*]

Budur ancak ğarazum dünyāda / Beni ğālib ideler ḥuşşāda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
336)[*budur, -dur*]

Eylesün Ḥazret-i Ḥaḳ rūḥını şād / **Budur** el-ḥāşılī maḳşūd u murād(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 367*)[*budur, -dur*]

Ḥaberüñ toĝrusı **budur** ammā / Kılmasunlar zurefā ḥaml-i riyā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 541)[*budur, -dur*]

İktizāsı **bu** mıdur dünyānuñ / Rif'atı artuḳ ola nā-dānuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
693)[*bu*]

Budur āyīn-i şehen-şāh-ı cihān / Şu'arāya kıla luḫf u iḥsān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
721)[*budur, -dur*]

Ḥidmetümden niçe gün olduñ dūr / **Bundan** özge saña yoḳ cürm ü ḳuşūr(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 770*)[*bundan*]

Bu ne ḥikmet durur ey Bār-Ḥudā / 'Ulemā şadrına geçdi cühelā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 814)[*bu*]

'Askerī ṭā'ifesi ḥod ne ki var / **Budur** 'ādetleri hep leyl ü nehār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 888)[*budur, -dur*]

Muḳtezā-yı beşeriyet **bu** mıdur / Ğayret ü 'ār u ḥamiyyet bu mıdur(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 995*)[*bu*]

Ol ki ḥaḳ eyledi **bu** nüh felegi / Pür idüp ins ile cinn ü melegi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 26)[*bu*]

Budur ol emr-i sa'ādet-maḳrūn / Didi kevneyne hemān "kūn fe-yekūn" (*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 28*)[*budur, -dur*]

Ne durur hıķmet-i Rabbü'l-müte'āl / Müte'ākıb **bu** cemāl ü bu celāl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 37*)[*bu*]

Bu ne hıķmet bu ne ķudret 'acebā / Bir gedāy[1] Şeh ider Őāhı gedā(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 44*)[*bu*]

Bu ne hıķmet **bu** ne ķudret 'acebā / Bir gedāy[1] Şeh ider Őāhı gedā(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 44*)[*bu*]

Allāh Allāh **bu** zehī luķf-ı 'azīm / Bize iħsān ola cennāt-ı na'im(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 82*)[*bu*]

Bu ķamu zıķr olınan mevcūdāt / Őeref-i Aħmed iķün buldı Őebāt(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 84*)[*bu*]

Menzileyne yine nāzil oldı / **Bu** ħaber ħalk-ı cihāna Őoldı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 91*)[*bu*]

'Ulemānuñ Şerefine bu delīl / **Bu** ħadıŐ ile olındı tebcīl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 123*)[*bu*]

Lāzım olan **bu** maħalde ħālā / Evvelā Őāha gerek medħ ü Őenā(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 139*)[*bu*]

Gerçi olmaz **bu** cihānda ķābil / Ĥalk-ı dūnyāyı ziyāfet müŐkil(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 183*)[*bu*]

Size **bu** ħaŐleti virmişdür Ĥaķ / Ĥadrüñ 'ālī ola göñlüñ alķaķ(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 192*)[*bu*]

Fāriğ ol gel **bu** hevesden 'Avnī / Medħden zātı anuñ müstağnī(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 199*)[*bu*]

Niçe vaŐ itsün anı **bu** dil-i zār / İdemez midħatin eş'ār iş'ār(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 202*)[*bu*]

Asl u fer'ine Ĥudā ola mu'in / **Bu** durur ħayr du'amuz āmīn(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 206*)[*bu*]

Bu felâketde iken şâm u seher / Vâlidüñ öldi diyü geldi haber(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 213*)[bu]

Bu muşibet beni kıldı mecnun / Zabt ider mülkümi erbâb-ı düyün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 214*)[bu]

Oldı eşrâfa **bu** kışşa ma'lûm / Beni şeh-nâmecı kıldı merḥûm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 222*)[bu]

Haḡ **bu** kim kılmadı ol lâf u güzâf / Va'deye 'ömri velî kıldı ḡilâf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 227*)[bu]

Var **bu** da'vâya benüm işbâtum / Buldı şöret niçe te'lifâtum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 228*)[bu]

Bu ḡaḡîre 'ulemâ raḡbet ide / Ḥâlûme merḡamet ü şefḡat ide(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 232*)[bu]

Bir benüm gibi perîşân-aḡvâl / Görmedi hiç **bu** çarḡ-ı ḡattâl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 233*)[bu]

Çoḡ zamândur ideli terk-i vaḡan / **Bu** ḡarîk içre çeküp derd ü miḡen(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 234*)[bu]

Bu ḡakîr oldum anuñ dâmâdı / K'oldı Şâlih Çelebî üstâdı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 236*)[bu]

Beni çoḡ şoydı **bu** cellâd-ı felek / Diledi defter-i 'ömrüm kıla ḡak(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 244*)[bu]

Çekme **bu** miḡnet-i 'azl ü naşbı / Manşıb alınması müşkil ḡasbî(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 246*)[bu]

Saḡa yoḡ çünki ḡazâdan behre / Mübtelâ olma **bu** derd ü ḡahra(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 248*)[bu]

Ola dirseñ **bu** ma'aş emri geñez / Ṭâli'üñ tecribe kııl bir niçe kez(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 249*)[bu]

Luṭf-ı Hâk şâyed ola anda delîl / Kıla **bu** kevkeb-i bahtuñ taḥvîl(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 251*)[bu]

Bu temâşâsını gör yârânuñ / Hasedi hep bañadur dünyânuñ(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 255*)[bu]

Oldı iḥvân cevâsîs-i 'uyüb / Bendeñi kılma **bu** kavme maḡlûb(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 261*)[bu]

Ola manzûr-ı cenâb-ı şâhî / Ber-murâd ide **bu** devlet-ḥvâhı(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 267*)[bu]

Luṭf iderse şeh-i rub'-ı meskûn / **Bu** ri'âyet çün olupdur kânûn(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 270*)[bu]

Oldı şâha bu 'aṭâ şey'-i kalîl / Lîk lâzım anı **bu** ḥayra delîl(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 271*)[bu]

Oldı şâha bu 'aṭâ şey'-i kalîl / Lîk lâzım anı **bu** ḥayra delîl(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 271*)[bu]

Bu cihân ḥalkına luṭf eylerken / Seni itmez mi çerâğ-ı rûşen(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 274*)[bu]

Ḥalk olaldan berü **bu** çarḥ-ı kebûd / Gelmedi 'âleme bir böyle vücûd(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 284*)[bu]

Oldı **bu** 'izzet ü rif'at ile ol / Kâdî-i 'asker-i mülk-i Anaṭol(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 286*)[bu]

Bunca yıl anlara olan üstâd / Kıldı çün kim **bu** faḳîri dâmâd(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 305*)[bu]

Dâr-ı uḳbâya çü rıḥlet itdi / **Bu** sözi baña vaşıyyet itdi(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 307*)[bu]

Aradan geçdi **bu** deñlü meh ü sâl / Olmadı gerçi mülâkâta mecâl(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 310*)[bu]

Mā-şadağdur **bu** maħalde Çelebî / Ma'nî-i "el-veledü sırrı ebî"(Tuħfetü'l-Hükkām,
Beyit 312)[bu]

Biñde bir kılma olur ancak / **Bu** şekil nazm ile bahşāyiş-i Hāğ(Tuħfetü'l-Hükkām,
Beyit 320)[bu]

Kılmağa vāki'-i hālüm ta'rîf / Tercemāndur baña **bu** nazm-ı laţîf(Tuħfetü'l-Hükkām,
Beyit 321)[bu]

Bulma ya'nî ki **bu** derde 'ilāc / Olmayam ğayrı kapuya muhtāc(Tuħfetü'l-Hükkām,
Beyit 328)[bu]

Yā İlāhî **bu** meħādīm-i kirām / Olalar 'izz ü sa'ādetde müdām(Tuħfetü'l-Hükkām,
Beyit 333)[bu]

Bu hāğire olup anlar meyyāl / Hāğden ref' ideler sāye-mişāl(Tuħfetü'l-Hükkām,
Beyit 335)[bu]

Bu selāset bu leţāfet **bu** edā / Dād-ı Hāğdur aña bî-çün u çirā(Tuħfetü'l-Hükkām,
Beyit 352)[bu]

Bu selāset bu leţāfet bu edā / Dād-ı Hāğdur aña bî-çün u çirā(Tuħfetü'l-Hükkām,
Beyit 352)[bu]

Bu selāset bu leţāfet bu edā / Dād-ı Hāğdur aña bî-çün u çirā(Tuħfetü'l-Hükkām,
Beyit 352)[bu]

Didi **bu** gevher-i nā-yāb ancak / Lāyık-ı meclis-i aħbāb ancak(Tuħfetü'l-Hükkām,
Beyit 356)[bu]

Aña mā'il idi **bu** tab'-ı bülend / Giderek oldum aña dānişmend(Tuħfetü'l-Hükkām,
Beyit 368)[bu]

Akrībādan yine bir kādī-i şüm / **Bu** şerefden beni kıldı maħrüm(Tuħfetü'l-Hükkām,
Beyit 374)[bu]

Ğayrılar baña mu'arız oldı / **Bu** haber ğuşına hāğkuñ toldı(Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit
384)[bu]

Çünkü **bu** luṭf u kerem kıldı zuhūr / Şılaya gitdüm o yılda mesrūr(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 387*)[*bu*]

Geçdi **bu** hālet ile bir iki yıl / Oldı ahvāl-i ma'āşum müşkil(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 389*)[*bu*]

Çünkü açılmadı **bu** baht-ı siyāh / Oldı dil āteş-i faqr ile tebāh(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 403*)[*bu*]

Bu felāketle geçüp 'ahd-i ba'īd / Çıkdı Rūm iline ser-dār-ı cedīd(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 410*)[*bu*]

Bu felāket ile 'avdet itdüm / Mansıba toğr[u] çeküldüm gitdüm(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 419*)[*bu*]

N'eyledi gör baña **bu** baht-ı siyāh / Zābı olınmadı o mansıb āgāh(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 421*)[*bu*]

Çekmedi **bu** elemi hidmetkār / Niçe esbābum ile kıldı firār(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 430*)[*bu*]

Ḳādī-'askerden alan zābı itdi / Beni **bu** ğurbet ü ğam incitdi(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 436*)[*bu*]

Bu ğam u derd ile maḥzūn u melūl / Eyledüm çünkü Sitanbula nüzūl(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 444*)[*bu*]

Nā-gehān māluma geldi **bu** ziyān / Aradum tırdum anı niçe zamān(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 446*)[*bu*]

Mansıba gitdi şafālar sürdi / Beni **bu** miḥnet ü ğam öldürdi(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 448*)[*bu*]

Āşikār oldı **bu** sırr-ı mübhem / Geldi yaklaştı kazā-i mübrem(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 458*)[*bu*]

Bu tarīḳ ile gezüp ḥaylī zamān / Beni kılmışdı felek ser-gerdān(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 474*)[*bu*]

Teng olup başuma **bu** mülk-i cihān / Olmışam faqr ile mezmüm-ı mihān(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 502*)[*bu*]

Miḥnetüm artuḫ olup rüz-be-rüz / Hiç açılmadı **bu** baht-ı firüz(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 503*)[*bu*]

Tecribem geçdi niçe def'a aña / Niçe kez başuma geldi **bu** belā(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 513*)[*bu*]

Bu tariḫuñ olıcaḫ pā-māli / Sa'y idüp ḫāle getürdüm ḫāli(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 514*)[*bu*]

Bilmedüñ mi çü fenādur **bu** cihān / Meyl ider mi aña hiç 'aklı olan(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 517*)[*bu*]

'Uḫalāya **bu** cevāb-ı şāfi / Olısar genc-i ḫanā'at kāfi(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 518*)[*bu*]

Şu'arādan **bu** cihānda niçeler / Nazm u neşr ile eşerler ḫodılar(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 520*)[*bu*]

Başladuñ gerçi ki **bu** nazma dilā / Seni ilzām ide şāyed 'ulemā(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 534*)[*bu*]

Bu mübāhātı ḫoyup ḫaddüñi bil / Saña düşmez bu mübāhāt ey dil(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 536*)[*bu*]

Bu mübāhātı ḫoyup ḫaddüñi bil / Saña düşmez bu mübāhāt ey dil(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 536*)[*bu*]

Bu mübāhātı koyup ḫaddüñi bil / Saña düşmez **bu** mübāhāt ey dil(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 536*)[*bu*]

Sözüme vāḫıf olur ehl-i kemāl / **Bu** meşeldür ki yok elçiye zevāl(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 544*)[*bu*]

Bu maḫālāt-ı sa'adet-encām / 'Avn-i Ḥaḫḫ ile bulınca itmām(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 545*)[*bu*]

Bu kitābum iricek encāma / Tuḥfe-i nev ola ḥāşş u ‘āma(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 550*)[bu]

Ehl-i diller **bu** sözi söylerler / Ka‘r-ı deryāda dürer cife zeber(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 559*)[bu]

Hevesi **bu** dil-i nālānında / Devleti bula kazā yanında(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 583*)[bu]

Bu meşeldür ki dimişler ‘uḳalā / Kişi a‘mā olur irdükde kazā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 584*)[bu]

Ātiye hāle ider gerçi nazār / **Bu** taşavvurdan ider çoğı zarar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 586*)[bu]

Ne kadar zaḥmet ise şabr eyler / **Bu** ümīd ile dile cebr eyler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 588*)[bu]

Kaşdı **bu** manşiba çün vāşıl ola / Gide ğam zevḳ u şafā ḥāşıl ola(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 589*)[bu]

Iztırārī heves-i manşib u cāh / Düşürür anı **bu** hırşa nā-gāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 590*)[bu]

Bu mülāzımları bir tab‘ı selīm / Cümle üç kısma kılpdur taḳsīm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 592*)[bu]

Bī-sebeb siz baña düşnām itmeñ / **Bu** söz ile beni ilzām itmeñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 616*)[bu]

Söyledüñ sen **bu** maḳālātı şahīḥ / Dimesünler zuraḑā hem-çü melīḥ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 617*)[bu]

Cümleñüzden **bu** durur hep me‘mül / ‘Özrümi ehl-i kerem ide ḳabül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 620*)[bu]

Ya‘nī el-ḳışşa **bu** cumhūr-ı ḳuzāt / Yek-be-yek cümle-i ḥükkām ü vülāt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 621*)[bu]

Manşibuñ olur ise bî-ḥāşıl / Olasın **bu** ğam ile lâ-ya'kıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 635*)[bu]

Zāhir ol mansıb olupdur mercūḥ / Olasın **bu** ğam ile sen mecrūḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 642*)[bu]

Dimeyesin **bu** ḥelāl ü bu ḥarām / Ekl idüp vaḳf ile māl-ı eytām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 660*)[bu]

Olmaduñ emr-i Ḥudāya münḳād / N'eyler āyā seni **bu** Ḥaḳḳ-ı 'ibād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 663*)[bu]

Saña lâyıḳ mı **bu** ğüne a'māl / 'Ulemā nāmın idesin pā-māl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 667*)[bu]

Ḳılma inkār ile kizb ü telbīs / Saña yitmez mi **bu** maẓmūn-ı ḥadīs(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 671*)[bu]

Zulm iden cāhil olandur ekşer / **Bu** ḥadīsı ne oḳur ne diñler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 674*)[bu]

Bu ḥadīs ile kim olmaz 'āmil / Zāhir ol kimse olupdur cāhil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 675*)[bu]

Oldı rüşen **bu** meşel ehl-i dile / Ki yanar yaş ḳurı yanınca bil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 682*)[bu]

Bu söz 'āḳıllara ne lâyıḳdur / Şanur ol 'ilmi ḳabā şarıḳdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 685*)[bu]

Ḥāl-i 'ālem **budur** ey ehl-i kemāl / Şimdi başdı 'ulemāyı cühhāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 690*)[budur, -dur]

Düşdi **bu** derde ahālī iñler / Bu 'aşırda kim ölür kim diñler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 691*)[bu]

Düşdi bu derde ahālī iñler / **Bu** 'aşırda kim ölür kim diñler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 691*)[bu]

Meded öldürdi bizi **bu** ğayret / Zāhiren bunda [da] vardur hikmet(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 697)[bu]

Meded öldürdi bizi **bu** ğayret / Zāhiren bunda [da] vardur hikmet(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 697)[bu]

‘Ālemüñ fitnessine rüz u şeb / ‘Ulemāya **bu** cefālardur hep(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
702)[bu]

Var ümīdüm kı lup aña nazarı / Ber-murād ide **bu** ehl-i hüneri(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 720)[bu]

Bu teḳā‘ üdle ḳanā‘ at kılsam / Gāhī dīvānda kitābet kılsam(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
730)[bu]

Haḳ virüp ḥāşıl olursa bu murād / Manşıbuñ eylemeyem nāmını yād(*Tuḥfetü 'l-*
Ḥükkām, *Beyit 731*)[bu]

Eylese şāh-ı ‘adālet-‘unvān / Baña **bu** vech ile luṭf u iḥsān(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
734)[bu]

‘Avniyā ‘avn-i Ḥudā ger ola yār / **Bu** murāda iresin āḫir-i kār(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 737)[bu]

Bu ḥaṭāsından idüp i‘rāzı / Yine ‘avdet kı lup olur ḳādī(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
761)[bu]

Bu cevābı buyurur aña Resül / Sen ḳazāyāya olurken meşğül(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 765)[bu]

Söylesem ḥaḳ sözi n’ola bī-bāk / **Bu** cefālar ider insānı helāk(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 798)[bu]

Cümleden biri **bu** ‘abd-i nā-çiz / Bu meşeldür kişinüñ nefsi ‘aziz(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 799)[bu]

Cümleden biri bu ‘abd-i nā-çiz / **Bu** meşeldür kişinüñ nefsi ‘aziz(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 799)[bu]

Çok zamāndur **bu** tarīke gireli / Naqd-i 'ömri o metā'a vireli(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 800)[bu]

Olan oldu sözümi diñle 'azīz / Saña **bu** pend-i leṭāfet-āmīz(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit
802)[bu]

Ne durur zann u kıyāsuñ 'acebā / Şabr ider mi **bu** cefāya 'uqālā(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 806)[bu]

Saña ey 'ākıl u dānā ne 'aceb / **Bu** şekil manşıb için bunca ta'ab(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 807)[bu]

Manşıb için bu rezālet niçe bir / **Bu** meşakḳat bu felāket niçe bir(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 808)[bu]

Hele maḡlūb-ı 'avām olmışsın / **Bu** tamā' birle tamām olmışsın(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 808)[bu]

Nev-hevesdür niçesi yārānuñ / **Bu** cefāsını çeker dünyānuñ(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit
811)[bu]

Manşıbından **bu** cihānuñ el çek / Sözüñ evlāsı budur eyleme şek(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 820)[bu]

Bu cihān manşıbını itme ḳabūl / Olmamaḳ ister iseñ soñra melūl(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 821)[bu]

Olmaḳ istersen eger kim rāḫat / Eyle **bu** ḫalḳ-ı cihāndan 'uzlet(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 824)[bu]

Bil ki sevmez **bu** cihānda o Ğanī / Mālını yoḳ yire şarf eyleyeni(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 834)[bu]

Virür ol şāliḫe **bu** gūne cevāb / Dir ki zer cem' idenüñ ḫāli ḫarāb(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 859)[bu]

Sīm ü zer cem'in iden dünyāda / **Bu** 'amel birle ḳopar 'uqbāda(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 860)[bu]

Mā'il-i sīm ü zer olan her çend / **Bu** hikâyetle olur fâ'idemend(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 867*)[bu]

Naql olındı saña çün **bu** kışsa / Kışşadan 'ārif iseñ al hişşe(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 869*)[bu]

Esedu'l-lāh 'Alīden mervī / Naql olındı **bu** ḥadīs-i nebevī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 872*)[bu]

Ḳāḍīlaruñ **bu** derd ile bağır kebāb imiş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, II.Kıta, 5.Mısra*)[bu]

Sen **bu** aḥvālī iderseñ āşikār / Diñle tafsīl idelüm bir miqdār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 877*)[bu]

Oldılar **bu** üç mez̄müm-ı cihān / Rāşī vü mürteşī vü rā'ış olan(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 904*)[bu]

Bu ḥadīs ile olup naql-i şaḥīḥ / Kıldı Peygāmbere o kavli taşrīḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 905*)[bu]

Bir kefen şoyucu şaḥş-ı bī-'ār / **Bu** imiş kārı anuñ leyl ü nehār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 906*)[bu]

Bu gün aşbābını hep da'vet ider / O kefen şoyucıya minnet ider(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 912*)[bu]

Tevbe ider görüp anı nā-çār / **Bu** sözi vird idinür leyl ü nehār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 919*)[bu]

Vālīhiden **bu** laṭīfe meşhur / Eylemiş nā'ibi ḥaḳḳında şudūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 933*)[bu]

İster iseñ **bu** maḳālāta delīl / Diñle bir nādire temşīl-i cemīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 940*)[bu]

Bāreka'l-lāh o şeh-i pāk-nijād / Kıldı ḳāḍıyı **bu** gūne irşād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 962*)[bu]

Oldı meşhür degüldür **bu** hafî / Ya'nî kim ol dür-i 'ilmüñ şadefi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 973*)[*bu*]

Bu hikāyet ki olındı irād / Nedür andan bize aqşā-yı murād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 987*)[*bu*]

N'oldı **bu** hırş u tama'dan hāşıl / Cümle maqşūd ele girmek müşkil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 998*)[*bu*]

Manşiba 'ākıl iseñ olma ḥarīş / Nefsüñi kıl **bu** cefādan taḥlīş(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1002*)[*bu*]

Sen **bu** gün niçün olursın bî-bāk / Meskenüñ yarın olur zîr-i meğāk(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1105*)[*bu*]

Bu meşeldür ki añılur her ān / Da'vīye ma'nî vü 'uşşāka nişān(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1012*)[*bu*]

La'l ü mercān olur alsa ele seng / Kīmyā işte **budur** eyleme ceng(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1053*)[*budur, -dur*]

'Avniyā kışşayı gel itme dırāz / Şafḥa-i ḳalbe **bu** hoş pendümi yaz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1070*)[*bu*]

Gele ey fehm ü firāset kānı / Ḳoya **bu** mel'abe-i şıbyānı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1060*)[*bu*]

İrdi sî sāle **bu** 'ömr-i kütāh / Yine bir günce görünmez eyvāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1087*)[*bu*]

Olmadıñ mı **bu** haberden āgāh / Müddet-i 'ömr ise şaşṭ u pencāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1090*)[*bu*]

Server-i ümmet [ü] ḥayru'l-bülegā / **Bu** ḥadīşinde buyurmuş zīrā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1092*)[*bu*]

Saña günden daḥi rūşen **bu** delīl / Zıll-ı zā'il gibidür 'ömr-i ḳalīl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1100*)[*bu*]

Nef'i yok saña **bu** tül-i emelüñ / Gelmeden eyle tedârük ecelüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1104*)[*bu*]

Sen **bu** gün niçün olursın bî-bāk / Meskenüñ yarın olur zîr-i meğāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1105*)[*bu*]

‘Aklıñı başuña devşür yâ hû / Başuña gelse gerek bir gün **bu**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1108*)[*bu*]

Saña eylerse naşîhat te’sîr / Olma **bu** devlet-i dünyāya esîr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1109*)[*bu*]

Gönül āyînesin idüp sâfî / **Bu** naşîhat saña vâfî kâfî(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1110*)[*bu*]

Minnet Allāha ki her şubḥ u şâm / Buldı **bu** Tuḥfe-i Ḥükkām encām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1117*)[*bu*]

Ben çekem bunca ğam-ı âfākı / **Bu** melâlet kıala bende bākî(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1138*)[*bu*]

Anlara cûd u kerem farz-ı ‘ayn / Gele ḥıffet gide **bu** şiklet-i deyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1141*)[*bu*]

Bu durur dilde olan ḥüzn ü melâl / Levḥ-i dilde yazılıpdur bu ḥayâl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1143*)[*bu*]

‘Avn-ı Ḥaḳdan umaram rûz u şeb / Vâşıl olam **bu** murādâta hep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1144*)[*bu*]

Kıymeti çokdur **bu** ḥamâkat el-ḥaḳ / Ya’nî bostancıya tarḥun şatmak(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1147*)[*bu*]

Olur itmâm **bu** nazm-ı medḥül / ‘Ulemâ eyler ise anı kabûl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1148*)[*bu*]

Şimdi **bu** ḥavf u recâda kıaldum / Gitdi ‘aqlum bu arada kıaldum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1150*)[*bu*]

Oldı maḥşūş ḥavāşşa **bu** kelām / Fehm ü idrāk idemez anı ‘avām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1154)[*bu*]

Baḥa bir ölmez oğuldur **bu** kitāb / Süfehā kışmı olur bunda ḥicāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1159)[*bu*]

İki ‘ālemde anı ma‘būdum / Nā-murād ide **budur** maḥşūdum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1166)[*budur, -dur*]

Ḥamd-i bī-ḥad Cenāb-ı Ḥaḥḥka müdām / Buldı **bu** nazm-ı mu‘teber
encām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 1186*)[*bu*]

Ser-güzeştüm olurdı niçe kitāb / Şerḥ olınsa **bu** miḥnet ü ālām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1194)[*bu*]

Bu kitābuñ tamāmına hātif / Tārīḥin didi “*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*”(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1197)[*bu*]

buña: Bu işaret zamirinin yönelme eki almış biçimi.

‘Aḥlı olan çeke mi bunca ta‘ab / **Buña** şabr iden edānīdür hep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 810)[*buña*]

bunuñla: Bununla.

Līk **bunuñla** mübāhāt itmem / Süfehā gitdügi yola gitmem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
325)[*bunuñla*]

bu durur: Budur.

Bu durur saña recāmuz taḥḥkīḳ / Ehl-i inşāfa bizi eyle refīḳ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 115)[*bu durur*]

Asl u fer‘ine Ḥudā ola mu‘īn / **Bu durur** ḥayr du‘āmuz āmīn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 206)[*bu durur*]

Bu durur aña du‘āmuz ki müdām / Haşre dek var ola ol şāh-ı be-nām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 716*)[*bu*]

Bu durur bā‘iṣ-i naẓm u inşā / Ḥasb-i ḥālüm bileler tā ‘ulemā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1133*)[*bu durur*]

Budin: Budin şehri, Macaristan Krallığı'nın başkenti.

‘Ākıbet n’eyledüm ise itdüm / **Budine** toĝru çekildüm gitdüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 469*)[*Budine, -e*]

Qalmadı milket-i ser-ḥadde yirüm / **Budin** iqlimine düşdi seferüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 477*)[*Budin*]

Bū Bekr: Hulefa-i Raşidin'in (dört halfenin) ilki. Hz. Ebu Bekir.

Çār yār oldı güzīn-i aşḥāb / Ya ‘nī **Bū Bekr** ‘Ömer İbnü'l-Ḥaṭṭāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 477*)[*Bū Bekr*]

Daḥi **Bū Bekr** ü ‘Ömer ‘Oşmāna / Ḥazret-i Ḥaydara hep ihvāna(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 477*)[*Bū Bekr*]

buĝz-ı ‘azīm eyle-: Çok kin beslemek.

Ne kadar eyleseler **buĝz-ı ‘azīm** / Dergehüñde kuluña yoĝdur bīm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 258*)[*buĝz-ı ‘azīm eyleseler, -se, -ler*]

buĝz it-: Nefret etmek, kin duymak, düşmanlık etmek.

Buĝz idüp kimseye daḥl eylemedüm / Kaşd ile ya ‘nī yalan söylemedüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1129*)[*buĝz idüp, -üp*]

buĝz u hased it-: Düşmanlık ve kıskançlık etmek.

Cühelâdan niçesi fevka'l-ḥad / Ehl-i 'irfâna **ider buğz u ḥased**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 257)[*buğz u ḥased ider, -er*]

bul-: Bulmak, ulaşmak.

Sâlik olan kişiler ol rāha / **Buldılar** toğru yolu Allāha(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*, Beyit
12)[*buldılar, -dı, -lar*]

Ḥāşşa-i şer'e idenler ḥidmet / **Buldılar** iki cihānda 'izzet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*, Beyit
15)[*buldılar, -dı, -lar*]

Kiminüñ cāmesi dībā vü ḥarīr / Kimi **bulmaz** geye bir köhne ḥaşīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 43)[*bulmaz, -maz*]

Bu kamu zıkr olınan mevcūdāt / Şeref-i Aḥmed için **buldı** sebāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 84)[*buldı, -dı*]

Leyle-i Kıadr idi bir gice meger / **Buldı** 'ālem dükeli zīnet ü fer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 86)[*buldı, -dı*]

Şerefi 'ilm ile **buldı** 'ulemā / Ḥased eylerse 'aceb mi cühelā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 121)[*buldı, -dı*]

İki 'ālemde **bulup** fevz ü felāḥ / Kimisi tutdı reh-i zühd ü şalāḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 126)[*bulup, -up*]

Mürşid-i kāmile idüp ḥidmet / **Buldılar** iki cihānda 'izzet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*, Beyit
127)[*buldılar, -dı, -lar*]

'İlm ile **buldı** bular hep şerefi / 'Ulemādur o Ḥabībün ḥalefi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 134)[*buldı, -dı*]

Eyleyüp her biri taḥşil-i kemāl / **Buldılar** kıadr ü şeref Sidre-mişāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 154)[*buldılar, -dı, -lar*]

Var bu da'vāya benüm işbātum / **Buldı** şöret niçe te'lifātum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 228)[*buldı, -dı*]

‘İlm ü fażl ile **bulupdur** şöhet / ‘Ulemā içre sezā-yı ‘izzet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 285*)[*bulupdur, -updur*]

Bulina ya‘nī ki bu derde ‘ilāc / Olmayam ğayrı apuya muḥtāc(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 328*)[*bulına*]

adri günden güne efzūn oldu / Meh-i nev gibi kemālin **buldı**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 361*)[*buldı, -dı*]

Daḡi rūz-nāmecisi olmış idüm / İltifātını tamām **bulmuş** idüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 371*)[*bulmuş, -mı*]

Bulmadum anda varup edd-i ramak / Gedi gurbetde zamānum ancak(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 402*)[*bulmadum, -ma, -du, -m*]

Buldılar ğayrıları maḥlūbın / Aldı ser-dārı olan mektūbın(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 447*)[*buldılar, -d, -lar*]

Yirini **bulmayup** erkān-ı alāt / Rūz u eb böyle geerdi evāt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 486*)[*bulmayup, -ma, -y, -up*]

Ma‘rifet baḡrine olup ğavvā / **Bulmazdum** bu adar cevher-i ḡā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 540*)[*bulmazdum, -ı, -maz, -du, -m*]

Bu maālāt-ı sa‘ādet-encām / ‘Avn-i Ḥā ile **bulınca** itmām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 545*)[*bulınca, -ınca*]

Nam u ināda **bulurlarsa** ḡatā / ‘Afv ide anı kibār-ı ‘ulemā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 549*)[*bulurlarsa, -ur, -lar, -sa*]

Hevesi bu dil-i nālānında / Devleti **bula** azā yanında(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 583*)[*bula, -a*]

Bulmayup kendüye cāy-ı rāḡat / Ża‘f ile bī-meded ü bī-tāat(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 594*)[*bulmayup, -ma, -y, -up*]

Bulup anlar marā-ı fara ‘ilāc / Eylemiş her biri taḡıl-i mizāc(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 598*)[*bulup, -up*]

Der-‘aķab maķşad-ı aķşāyı **bulur** / Hāzretüñ bende-i maķbūli olur(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 762*)[*bulur, -ur*]

Anuñ erbābı gezer āvāre / Def‘-i ğam derdine **bulmaz** çāre(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 781*)[*bulmaz, -maz*]

Bī-kes olan kişi manşıb alımaz / Eger alursa da nef‘in **bulmaz**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 786*)[*bulmaz*]

Ne ķadar eylese sa’y u ilhāh / **Bulmaz** faķr ile el-ķıřsa felāh(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 789*)[*bulmaz*]

Faķr u fāķa ile pūr-ğam her kes / **Bulmaz** maķlabına [hīç] dest-res(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 795*)[*bulmaz*]

Ķalmanı manşıb-ı dūnyāda şafā / ‘Azl ü naşbına **bulmaz** iħşā(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 818*)[*bulmaz, -maz*]

Andadur ‘aķl ile fikrüm her ğāh / ‘Acebā kimse aña **buldı** mı rāh(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 862*)[*buldı, -dı*]

İstiķāmetle iden ĥıdmetini / İki ‘ālemde **bulur** rağbetini(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 897*)[*bulur, -ur*]

Diler iseñ bula mālūñ bereket / İħtirāz it şaķın alma rişvet(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 900*)[*bula, -a*]

Oldı mā-dūnı ķuzātuñ nüvvāb / Ķılma ĥālın **bularuñ** istiĝrāb(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 924*)[*bularuñ*]

Geçdi ol ĥāl ile niçe meh ü sāl / **Bulmadılar** anı ıķlāķa mecāl(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 978*)[*bulmadılar, -ma, -dı, -lar*]

Manşıbuñ almaĝ için şām u seher / Ķatlüñe **bulsa** şehādet eyler(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 1007*)[*bulsa, -sa*]

‘Āleme sen niye geldüĝüñi bil / Arayup **bul** yūri bir ehl-i dil(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 1009*)[*bul*]

Yüri bir mürşid-i kâmil ara **bul** / Hîdmetin eyleyüp ol cân ile **bul**(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1010*)[*bul*]

Ehl-i dilden taleb eyle mededi / **Bulasın** tâ ki hayât-ı ebedi(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1013*)[*bulasın, -a, -sın*]

Lîk her kânda **bulınmaz** o güher / Üsküdar oldı meger aña maqar(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1054*)[*bulınmaz, -ı, -n, -maz*]

Kim k'olur anda niçe şeyḫ ile şâb / **Bulınur** anda şafâ-yı aşḫâb(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1056*)[*bulınur, -ı, -n, -ur*]

Oldılar zîkr-i Hüdâya meşgul / **Buldılar** devlet-i dâreyne vuşûl(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1066*)[*buldılar, -dı, -lar*]

Oldılar menzil-i maqşûda yakın / **Buldılar** mağfîret-i Rabb-i mu'în(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1069*)[*buldılar, -dı, -lar*]

Dîn ü dünyâ virüben zulm ü fesâd / İhtiyâr it **bulasın** tâ ki murâd(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1084*)[*bulasın, -a, -sın*]

Mînet Allâha ki her şubḫ u şâm / **Buldı** bu Tuḥfe-i Hükkâm encâm(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1117*)[*buldı, -dı*]

Keşret ile kişide olsa kelâm / Ol sefâhatle **bulur** şöhet [ü] nâm(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1121*)[*bulur, -ur*]

Veznden nazmı ider cehl ile dūr / Okıyan kimse **bulur** anda kuşūr(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1174*)[*bulur, -ur*]

Raḫmet-i Ḥaḫ **bula** ol kâtib-i hûb / Yaza hem-vâr ü şaḫîḫ ü merḡûb(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1175*)[*bula, -a*]

Ḥamd-i bî-ḫad Cenâb-ı Ḥaḫḫka müdâm / **Buldı** bu nazm-ı mu'teber encâm(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1186*)[*buldı, -dı*]

bularuñ: Bunların.

Rūma Bākī gelicek ɗarb-ı dest / Cām-ı nazmı **bularuñ** buldı Őikest(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 351*)[*bularuñ, -ar, -uñ*]

Oldı mā-dūnı kuzātuñ nüvvāb / Kılma ħālin **bularuñ** istiğrāb(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 924*)[*bularuñ, -ar, -uñ*]

bunca: Bu kadar, çok.

Söyledi **bunca** cemādāt u ıuyūr / Böyle çok mu‘cizeler kıldı zuhūr(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 78*)[*bunca*]

Virdiler ‘ilm ile dūnyāya nizām / Geldiler **bunca** mevālī-i ‘ızām(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 135*)[*bunca*]

Ġayrılar kıymetümi Şimdiye dek / Fehm itmez ekerin **bunca** emek(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 230*)[*bunca*]

Bunca yıl anlara olan üstād / Kıldı ün kim bu faķiri dāmād(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 305*)[*bunca*]

Medħ olan **bunca** mevālī-i kibār / Bileler derd-i dili bir miķdār(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 327*)[*bunca*]

Gezerin **bunca** zamāndur nā-kām / Gelmedi ħālüme el-kışŞa nizām(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 507*)[*bunca*]

alıŐup **bunca** meh ü sāl o faķir / ‘İlm-i Şer‘iden olur cümle ħabir(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 567*)[*bunca*]

Anı te‘līfe çeküp **bunca** ta‘ab / Vākı‘-ı ħāli beyān itdüm hep(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 619*)[*bunca*]

Bī-kes olmağ ile sen ‘ālemde / Olasın **bunca** belā vü ğamda(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 640*)[*bunca*]

Saña ey ‘ākıl u dānā ne ‘aceb / Bu Şekil manşıb içün **bunca** ta‘ab(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 807*)[*bunca*]

‘Aklı olan çeke mi **bunca** ta‘ab / Buña şabr iden edānīdür hep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 810)[*bunca*]

Çekesin **bunca** ğam u derd-i keşir / Olasın bir qurı ‘unvāna esir(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 837)[*bunca*]

Ne sefāhat ne kabāhat eyvāh / İhtiyār eylesesin **bunca** günāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 839)[*bunca*]

Saña taqdir olan olur vāşıl / N’oldı ya **bunca** tama‘dan hāşıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 938)[*bunca*]

Oldılar **bunca** fezā’il kānı / Sākinān-ı harem-i Sübhānī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1058)[*bunca*]

Ben çekem **bunca** ğam-ı āfākı / Bu melālet qala bende bākī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1138)[*bunca*]

İhtiyārī kazāya virdi rızā / **Bunca** yıllardur nā-kām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1190)[*bunca*]

buncılayın: Bu kadar, bu miktarda.

Manşıbı ehline tevcih itmek / Olmadı **buncılayın** şimdiye dek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 185)[*buncılayın*]

Cem‘ ola **buncılayın** māl-ı habīs / Gūşuña girmeye āyāt u hadīs(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 662)[*buncılayın*]

Az olur **buncılayın** tuḥfe[-i] hūb / Var ümīdüm ola maḥbūb-ı qulūb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 1118*)[*buncılayın*]

Burāk: Hz. Muhammed’in, üzerine binerek mîrâca çıkması için emrine verilen semâvî binek.

Cebre’îl itdi **Burāk** ile nüzül / Tâ ki mi‘râc ide ol gice Resül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 87)[*Burāk*]

buyur-: Buyurmak.

Ādemüñ ‘izzet ü şânında Hudā / **Buyurupdur** “ve lekad kerremnā” (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 30*)[*buyurupdur, -updur*]

İdüp anı ‘ulemādan ifrāz / **Buyur** ana daḥi var sen oḳı yaz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 188*)[*buyur*]

Anı gūş itmek olur farz-ı ‘ayn / Böyle **buyurdı** Resülü’ş-şakāleyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 672*)[*buyurdı, -dı*]

Bu cevābı **buyurur** aña Resül / Sen ḳazāyāya olurken meşḡül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 765*)[*buyurur, -ur*]

Server-i ümmet [ü] ḥayru’l-bülegā / Bu ḥadīşinde **buyurmuş** zīrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1092*)[*buyurmuş, -muş*]

bühtān: İftira.

Bilmeyen kimse iderdi **bühtān** / Beni añlardı ki mest ü ḥayrān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 481*)[*bühtān*]

bühtān eyle-: Bir kimseyi yapmadığı bir şeyi yapmış olmakla itham etmek, iftira atmak.

Yok yire ḳādīya **bühtān eyler** / Meskenin āteş-i sūzān eyler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 886*)[*bühtān eyler, -r*]

bülbül-i ‘ālem: Ālemin bülbülü.

Eyledi çünki ecel cāmını nūş / **Bülbül-i ‘ālem** iken oldı ḥamūş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 365*)[*bülbül-i ‘ālem*]

bülbül-i bâğ-ı fazîlet: Fazilet bahçesinin bülbülü.

Gül-i gülzâr-ı şerî‘at oldur / **Bülbül-i bâğ-ı fazîlet** oldur(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 283*)[*bülbül-i bâğ-ı fazîlet*]

bülbül-i bâğ-ı tarîkat: Tarikat bahçesinin bülbülü.

Gül-i gülzâr-ı şerî‘at oldur / **Bülbül-i bâğ-ı tarîkat** oldur(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1044*)[*bülbül-i bâğ-ı tarîkat*]

bülbül-i gülzâr-ı suhan: Söz bahçesinin bülbülü.

Söyle ey **bülbül-i gülzâr-ı suhan** / Açıla tâ gül-i gülzâr-ı suhan(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1025*)[*bülbül-i gülzâr-ı suhan*]

bülend eyle-: Yükseltmek.

‘Avniyâ himmetüñi **eyle bülend** / ‘Avn-i Ḥaqq ile olursın ḥursend(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 329*)[*bülend eyle*]

bülend ol-: Yükselmek, geliştirmek.

Kendüye himmeti **olursa bülend** / İsteyen kişi olur dânişmend(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 569*)[*bülend olursa, -ur, -sa*]

bünyâd: Esas, temel.

Ṭurma қаşr-ı suḥana ur **bünyâd** / Tâ güşâde ola ebvâb-ı murâd(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1026*)[*bünyâd*]

büyük: Büyük.

Ger mü'ellif kıla te'lîfi **büyük** / Dâ'imâ ellere olur bir yük(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1125*)[büyük]

cāhil: Okuyarak bilgisini ilerletmemiş, tahsil görmemiş, bilgisiz (kimse).

Zulm iden **cāhil** olandur ekşer / Bu ḥadîşi ne oğur ne diñler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 674*)[cāhil]

Zālim olan kişiler **cāhildür** / 'İlmden ekşeri hep ğāfildür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 678*)[cāhildür, -dür]

Kuvvet-i māl ile niçe **cāhil** / Kāḍī vü ḥākim olur bir niçe yıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 686*)[cāhil]

Kangı 'ālim ki ola efkar-ı nās / Anı ol cāhile sen itme kıyās(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 694*)[cāhile, -e]

Fehm ider sözümi ehl-i diller / Ğam degül añlamasa **cāhiller**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1155*)[cāhiller, -ler]

cāhil ol-: Bilgisiz olmak.

Bu ḥadîş ile kim olmaz 'āmil / Zāhir ol kimse **olupdur cāhil**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 675*)[cāhil olupdur, -updur]

Kāḍī kim **cāhil ola** zālim ola / Anı rüsvāy ide maḥşerde Ḥudā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 679*)[cāhil ola, -a]

Kātibüñ ekşeri ḥod **cāhil olur** / Ehl-i keyf ise eger mühmil olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1173*)[cāhil olur, -ur]

caḥīm: Cehennem.

Çün 'inād itdi Ebū Cehl-i la'in / 'Ākıbet gitdi **caḥīme** bī-dīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 75*)[caḥīme, -e]

cā'iz ol-: Din ve törece işlenmesi emir veya yasak edilmediği için yapılmasında bir sakınca olmaması.

Rişveti virmek **olur** mı **cā'iz** / Rāşinüñ hükmü degülken nāfız(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 903*)[*cā'iz olur, -ur*]

cām: Kadeh.

Eyledi çünkü ecel **cāmını** nūş / Bülbül-i 'ālem iken oldı ḥamūş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 365*)[*cām, -ı, -n, -ı*]

cāme: Giysi, elbise.

Kiminüñ **cāmesi** dībā vü ḥarīr / Kimi bulmaz geye bir köhne ḥaşīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 43*)[*cāmesi, -si*]

cām-ı nazm: Şiir kadehi.

Rūma Bākī gelicek ḍarb-ı dest / **Cām-ı nazmı** bularuñ buldı şikest(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 351*)[*cām-ı nazmı, -ı*]

cāmi'-i fażl u hüner: Faziletli ve hüneri kendinde toplayan.

Cāmi'-i fażl u hüner Sa'de'd-dīn / Ḥvace-i pādişeh-i rüy-ı zemīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 150*)[*cāmi'-i fażl u hüner Sa'de'd-dīn*]

cāmi'-i şehr-i 'ulūm ol-: İlimler şehrinin toplayıcısı olmak.

Ḳādī-i 'asker-i Rūm olsa ne var / **Cāmi'-i şehr-i 'ulūm olsa** ne var(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 175*)[*cāmi'-i şehr-i 'ulūm olsa, -sa*]

cāmi'-i zümre-i erbāb-ı 'ulām: İlim erbabının zümresinin topluluğu.

Cāmi'-i zümre-i erbāb-ı 'ulām / İbni Taşköprü Efendi merhūm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 751)[*cāmi*'-i zümre-i erbāb-ı 'ulām]

cān: Can, gönül.

Eyleyüp **cān** ile her ḥidmetini / Şoñra aldum Filibe kısmetini(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 372)[*cān*]

Bir yaña hecr ü ğam-ı ḥvīş ü tebār / Tatlu **cānumdan** idüpdür bī-zār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 494)[*cānumdam*, -um, -dan]

İhtiyāc ile virür **cāna** ḥırāş / Mużtarib eyler anı fikr-i ma'āş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 573)[*cāna*, -a]

Faqr [anuñ] dūr ola yārānından / Bi'z-zarūrī uşana **cānından**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 612)[*cānından*, -ı, -n, -dan]

Elem ü miḥneti İstanbuluñ / Kār ider **cānına** her ma'zūlüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 794)[*cānına*, -ı, -n, -a]

Yüri bir mürşid-i kāmil ara bul / Ḥidmetin eyleyüp ol **cān** ile ḳul(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1010)[*cān*]

Sevegör **cān** ile anı seveni / K'oldılar tārik-i dünyā-yı denī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1063)[*cān*]

Gözüñ aç **cānuñ** uyar ey gāfil / Dīni dünyāya deĝişmez 'āḳıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1085)[*cānuñ*, -uñ]

cān-ı 'azīz-i 'ārif: Arif olan yüce gönüllü can.

Cān-ı ‘azīz-i ‘ārife ‘ayn-ı ‘azāb imiş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, I.Kita, 5.Mısra*)[cān-ı ‘azīz-i ‘ārife ‘ayn-ı ‘azāb imiş]

cānib: Taraf, cihet, yan.

Anaṭolıda Celālî elemi / Țutdı her **cānibi** zılm ü sitemi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 699*)[cānibi, -i]

cān u dil: Can ve gönül.

‘Abd-i fermānı Kırım ḥānıdır / **Cān u dilden** kılı kurbānıdır(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 147*)[cān u dilden, -den]

cānuma geç-: Canıma işledi.

Şatdı manşıbları pulluḳ pulluḳ / **Cānuma geçdi** benüm ma‘zūlluḳ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 400*)[cānuma işledi, -di]

cān u ser: Can ve baş.

Ḳulınuñ kılı olursañ da eger / Müjdegāne vir aña **cān u ser**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1077*)[cān u ser]

cāy-ı rāhat bul-: Rahat edilecek yer, huzur yeri bulmak.

Bulmayup kendüye **cāy-ı rāhat** / Ža‘f ile bī-meded ü bī-ṭāḳat(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 594*)[cāy-ı rāhat bulmayup, -ma, -y, -up]

Cebre’îl: Cebrail.

Cebre'îl'üñ haberi viridi sürür / Kıldı ol hıdmete şarf-ı maqdūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 68)[*Cebre'îl'üñ, - üñ*]

Cebre'îl itdi Burāḳ ile nüzül / Tā ki mi'rāc ide ol gice Resül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 87)[*Cebre'îl*]

cebr eyle-: Zorlamak.

Ne kadar zaḥmet ise şabr eyler / Bu ümîd ile dile **cebr eyler**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 588)[*cebr eyler, -r*]

cedvel: Hat sanatında kullanılır. Yazma kitaplarla murakka'lar ve hat levhalarında, yazının kâğıt üzerinde işgal ettiği alanın dört bir tarafına çizilen çizgiye de cedvel denir.

Beyti bir dil-ber-i ra'nāya döne / **Cedveli** 'āşık-ı şeydāya döne(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1179)[*cedveli, -i*]

cedvel it-: Cetvel çekmek, çizgi çekmek.

Yaza her satrı muḳābil ide ol / Belki etrāfına **cedvel ide** ol(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1178)[*cedvel ide, -e*]

cefā: Eziyet, sıkıntı, ezā, cevr.

Ġayrıya mihr [ü] vefālar eyler / Baña her güne **cefālar** eyler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 505)[*cefālar, -lar*]

'Ālemüñ fitnesine rüz u şeb / 'Ulemāya bu **cefālardur** hep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
702)[*cefālardur, -lar, -dur*]

Zulme ḥāşā ki rızāsı yoḳdur / Halk-ı dünyāya **cefāsı** yoḳdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 710)[*cefası, -sı*]

Söylesem haq sözi n'ola bî-bâk / Bu **cefâlar** ider insânı helâk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 798)[*cefâlar, -lar*]

Ne durur zann u kıyâsuñ 'acebâ / Şabr ider mi bu **cefâya** 'uqalâ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 806)[*cefâya, -y, -a*]

Nev-hevesdür niçesi yârânuñ / Bu **cefâsını** çeker dünyânuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 811)[*cefâsını, -sı, -n, -ı*]

Manşiba 'âkıl iseñ olma ḥarîş / Nefsüñi kııl bu **cefâdan** taḥlîş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 1002)[*cefâdan, -dan*]

cehd: Çaba, gayret, uğraş.

Evvelâ deyni edâdur 'ahdüm / Ba'dehü güşe-i 'uzlet **cehdüm**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 1142)[*cehdüm, -üm*]

cehele: Câhiller, bilgisizler.

Kesmezem rişte-i maqşûdı hele / Qo ne dirlerse disünler **cehele**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 1151)[*cehele*]

cehl: Cehalet, cahillik.

Bilinür 'ilm ile **cehlüñ** şerefi / Nitekim dürr-i 'Adenle ḥarfi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*, *Beyit*
124)[*cehlüñ, -üñ*]

Veznden nazmı ider **cehl** ile dūr / Okıyan kimse bulur anda kuşur(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkâm, *Beyit 1174*)[*cehl*]

celâl: Güzellik.

Ne durur ḥikmet-i Rabbü'l-müte'al / Müte'âkıb bu cemâl ü bu **celâl**(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkâm, *Beyit 1174*)[*celâl*]

Celālî elemi: Celâlî isyanı.

Anadolıda **Celālî elemi** / Ƨıtdı her cânibi zulm ü sitemi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 699*)[*Celālî elemi, -i*]

cellād-ı felek: Felek celladı, ölüm meleği, Azrâil.

Beni çok şoydı bu **cellād-ı felek** / Diledi defter-i 'ömrüm kıla ḥak(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 244*)[*cellād-ı felek*]

cemādāt u tuyūr: Cansız varlıklar ve kuşlar.

Söyledi bunca **cemādāt u tuyūr** / Böyle çok mu'cizeler kıldı zuḥūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 78*)[*cemādāt u tuyūr*]

cemāl: Allah'ın lutfedici sıfatlarının bütünü ve bu sıfatlarının gereği olarak güzellik ve rahmetle tecellîsi.

Ne durur ḥikmet-i Rabbü'l-müte'āl / Müte'ākıb bu **cemāl** ü bu celāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 37*)[*cemāl*]

cem it-: Toplamak.

Cem' idüp bir niçe mangur-ı ḥarām / İdesin anı daḥi bezl-i 'avām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 836*)[*cem idüp- , -üp*]

Virür ol şâliḥe bu güne cevāb / Dir ki zer **cem' idenüñ** ḥālî ḥarāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 859*)[*cem idenüñ, -en, -üñ*]

Sīm ü zer **cem' idene** işte delîl / Virse biñ yıl aña Ḥak 'ömr-i ṭavîl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 864*)[*cem' idene, -en, -e*]

Niçe bir manşıb ile mālā bu meyl / **Cem´ ider** nitekim ol hātib-ı leyl(*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 1001*)[*cem ider, -er*]

cem´-i māl: Servetin tamamını toplamak.

Ağniyādan daḥi bir şınfı hep / **Cem´-i mālā** çalışur rüz u şeb(*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 596*)[*cem´-i mālā, -a*]

Cem´-i māl için urur her kişi lāf / Kimse[y]e kal[ma]dı ´adl ü inşāf(*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 706*) [*cem´-i māl*]

cem´-i māl it-: Mal toplamak.

Bī-sebeb ol tama´-ı hāmı koyup / **Cem´-i māl itmege** iqdām[ı] koyup (*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 18*)[*cem´-i māl itmege, -me, -ge*]

Bi´z-zarūre tama´-ı hām idesin / **Cem´-i māl itmege** iqdām idesin(*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 659*) [*cem´-i māl itmege, -me, -ge*]

cemī´-i merām: İsteklerin tümü.

Ḥaḳ naşīb eyleyüp ola ḥāşıl / Dünyevī v´āḥirī **cemī´-i merām**(*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 1196*)[*cemī´-i merām*]

cem´in it-: Toplamak.

Sīm ü zer **cem´in idüp** rüz u şeb / Bir yire defn ide idi anı hep(*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 849*)[*cem´in idüp, -üp*]

Sīm ü zer **cem´in iden** dünyāda / Bu ´amel birle kopar ´uqbāda(*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 860*)[*cem´in iden, -en*]

cem´iyyet: Topluluk, cemaat.

Sünnet-i zuhra ger itsem niyyet / Hâtırımda yoğ iken **cem'ıyyet**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 483*)[*cem'ıyyet*]

Varup İstanbula eyler hareket / Ders oqınur kanda k'ola **cem'ıyyet**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 570*)[*cem'ıyyet*]

Ol tarîk içre olup çok menzil / Niçe **cem'ıyyete** olur dâhil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 571*)[*cem'ıyyete, -e*]

cem' ol-: Bir araya getirmek, toplamak.

Anda **cem' olmağ** ile üç kâzî / Birisi olmadı 'azle râzî(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 422*)[*cem' olmağ, -mağ*]

Cem' ola buncılayın māl-ı ḥabîş / Güşuña girmeye âyât u ḥadîs(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 662*)[*cem' ola, -a*]

Cem' olan nüzl ü 'avârîz ne ki var / Qādîdan ister anı defter-dâr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 793*)[*cem' olan, -an*]

Cemşid: Klasik Fars ve Türk edebiyatlarında çokça anılan efsanevî İran hükümdarlarından biri.

Anuñ 'aşrında geleydi **Cemşid** / Ḥidmetin eyleyüp olurdı ferîd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 741*)[*Cemşid*]

Cenāb-ı Hakk: Allah.

Ḥamd-i bî-ḥad **Cenāb-ı Hakk** müdām / Buldı bu nazm-ı mu'teber encām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1186*)[*Cenāb-ı Hakk, -a*]

ceng eyle-: Savaşmak.

‘Azl ile ‘ālem olup başuma teng / Tāli‘-i naḥs ile **eylerdüm ceng**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 478)[*ceng eylerdüm, -r, -dü, -m*]

La‘l ü mercān olur alsa ele seng / Kīmyā ište budur **eyleme ceng**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1053)[*ceng eyleme, -me*]

cennāt-ı na’im: Na’im cennetleri.

Allāh Allāh bu zehī luṭf-ı ‘azīm / Bize iḥsān ola **cennāt-ı na’im**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 82)[*cennāt-ı na’im*]

cennet: Cennet.

Umaruz ide Ḥabīb-i Raḥmān / **Cennet** içinde civārında mekān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1115)[*cennet*]

cerh it-: Çürütmek.

Ḳat‘ idem kişi diyü pāyesini / **Cerh ider** ‘ömr-i girān-māyesini(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 562)[*cerh ider, -er*]

cevāb: Cevap.

Bu **cevābı** buyurur aña Resūl / Sen ḳazāyāya olurken meşğul(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 765)[*cevābı, -ı*]

Arturur gün olıcaḳ rüz-ı cezā / Ne **cevāb** idebilür bilsem aña(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 779)[*cevābı, -ı*]

Vālihīnūñ sözi ḥaylī medḥül / Nā’ibūñ lik **cevābı** ma‘ḳül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
934)[*cevābı, -ı*]

cevāb-ı şāfi: Yardım edici cevap.

‘Uqalāya bu **cevāb-ı şāfi** / Olısar genc-i qanā‘at kāfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 518*)[*cevāb-ı şāfi*]

cevāb-ı şāfi vir-: Şifalı, faydalı bir cevap vermek.

Ey suḥan gevherinüñ şarrāfi / **Vireyin** saña **cevāb-ı şāfi**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 772*)[*cevāb-ı şāfi vireyin, -eyin*]

Ey suḥan gevherinüñ şarrāfi / **Vireyin** saña **cevāb-ı şāfi**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 790*)[*cevāb-ı şāfi vireyin, -eyin*]

cevāb it-: Cevap vermek.

Arturur gün olıcaq rüz-ı cezā / Ne **cevāb idebilür** bilsem aña(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 779*)[*cevāb idebilür, -ebil, -ür*]

cevāb vir-: Cevap vermek.

Böyle **virince** su’āl ile **cevāb** / Viresin āyine-i fikrete tāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 655*)[*cevāb virince, -ince*]

İl yiyüp ide şafa dünyāda / Sen cevābın **viresin** ‘uqbāda(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 838*)[*cevāb viresin, -e, -sin*]

Virür ol şāliḥe bu gūne **cevāb** / Dir ki zer cem’ idenüñ ḥāli ḥarāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 859*)[*cevāb virür, -ür*]

Şer’ ile **virseñ** eger Zeyde cevāb / ‘Amra dirsensaña ḥükm itdi kitāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 879*)[*cevāb virseñ, -se, -ñ*]

Her su’āle **viremez** qāḍi **cevāb** / Aña āteş ile eylerler ‘azāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 918*)[*cevāb viremez, -e, -mez*]

Şeyḥden qāḍi idüp şerm ü ḥicāb / İ‘tizār ile **virür** aña cevāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 947*)[*cevāb virür, -ür*]

Ne **virürsin** ‘acebā anda **cevāb** / Olmaz ise saña ‘avn-i Vehhāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1107)[*cevāb virürsin, -ür, -sin*]

cevāsīs-i ‘uyūb ol-: Ayıpların araştırmacısı olmak.

Oldı iḥvān **cevāsīs-i ‘uyūb** / Bendeñi kıılma bu kavme mağlūb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 261)[*cevāsīs-i ‘uyūb oldı, -dı*]

Şimdi nās **oldı cevāsīs-i ‘uyūb** / Ne kadar senden olursa maḥcūb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1005)[*cevāsīs-i ‘uyūb oldı, -dı*]

cevher: Elmas, zümrüt, pırlanta gibi değerli süs eşyası, mücevher, gevher, güher.

Sözi uzatma yeter lāf u güzāf / **Cevherin** kıymetin añlar şarrāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1146)[*cevherin, -i, -n*]

cevher-i hāş bul-: Has, gerçek mücevher bulmak.

Ma‘rifet baḥrine olup ğavvāş / **Bulmazdum** bu kadar **cevher-i hāş**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 540)[*cevher-i hāş bulmazdum, -ı, -maz, -du, -m*]

cevr ü cefā-pişe: Cefā etmeyi, cevretmeyi huy edinmiş olan, zâlim.

Ḳādīya **cevr ü cefā-pişeleri** / ‘Ulemā ḳadḥıdur endişeleri(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 890)[*cevr ü cefā-pişeleri, -ler, -i*]

Cibril: Cebrail.

Çihl sāl eyledi çün şabr-ı cemil / Geldi Ḥaḳdan aña bir gün **Cibril**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 64)[*Cibril*]

cidd ü cehd eyle-: Çalışmak ve çabalamak.

Gerçi kim māni´ ü mu´ṭī Ḥaḳdur / **Cidd ü cehd eylemeyen** aḥmaḳdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 253*)[*cidd ü cehd eylemeyen, -me, -y, -en*]

cīfe: Ceset.

Ehl-i diller bu sözi söylerler / Ḳa´r-ı deryāda durer **cīfe** zeber(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 559*)[*cīfe*]

cigeri dāğla-: Yüreği dağlamak.

Hālūmi kime varup ağlayayın / Nār-ı ğamla **cigerin dağlayayın**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 215*)[*cigerin dağlayayın, -y, -ayın*]

cigerin ḥūn eyle-: Yüreği kan içinde olmak, perişan olmak.

Faḳr u fāḳa **cigerin ḥūn eyler** / Ğam u miḥnet anı maḥzūn eyler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 578*)[*cigerin ḥūn eyler, -r*]

cihān: Dünya, âlem.

Yañılup keḳ giden ol yola müdām / Oldılar iki **cihānda** bed-nām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 13*)[*cihānda, -da*]

Ḥāşşa-i şer´e idenler ḥidmet / Buldılar iki **cihānda** ´izzet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 15*)[*cihānda, -da*]

Geldi ´izzetle **cihāna** ol nūr / Oldı ḥalḳa sebeb-i zevḳ u sürūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 63*)[*cihāna, -a*]

Mürşid-i kāmile idüp ḥidmet / Buldılar iki **cihānda** ´izzet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 127*)[*cihānda, -da*]

Gerçi olmaz bu **cihānda** kâbil / Halk-ı dünyâyı ziyâfet müşkil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 183)[*cihānda, -da*]

Ni'am-ı luḥfi **cihāna** mebzûl / Hāşe li'llāh ki seni ide melûl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
273)[*cihāna, -a*]

Bu **cihān** halkına luḥf eylerken / Seni itmez mi çerâğ-ı rûşen(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 274)[*cihān*]

Bilmedüñ mi çü fenâdur bu **cihān** / Meyl ider mi aña hîç 'aklı olan(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 517*)[*cihān*]

Şu'arâdan bu **cihānda** niçeler / Nazm u neşr ile eşerler kodılar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 520)[*cihānda, -da*]

Saña dir kâdî olur 'âlim olan / Hâkim olur mı **cihānda** nâ-dân(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 684)[*cihānda, -da*]

Yâ İlâhî o şehen-şâh-ı be-nâm / Tura turduçca **cihān** mülki müdâm(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 744*)[*cihān*]

Manşıbından bu **cihānuñ** el çek / Sözüñ evlâsı budur eyleme şek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 820)[*cihānuñ, -uñ*]

Bu **cihān** manşıbını itme kabûl / Olmamağ ister iseñ soñra melûl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 821)[*cihān*]

Bil ki sevmez bu **cihānda** o Ğanî / Mâlinı yoğ yire şarf eyleyeni(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 834)[*cihānda, -da*]

Saña lâzım mı **cihān** içre varup / Başuña halk-ı cihānı üşürüp(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 835)[*cihān*]

Munşaba oldı aña manşıblar / Gelmedi hâline **cihānda** nizâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1192)[*cihānda, -da*]

cinān: Cennetler.

Cürm ü 'işyānuma ol anda şefî' / Mertebem eyle **cinān** içre refî' (*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 108)[*cinān*]

cinn ü meleg: Cin ve melek.

Ol ki ḥalk̄ eyledi bu nüh felegi / Pür idüp ins ile **cinn ü melegi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 26)[*cinn ü melegi, -i*]

cism-i kesif: Kişinin şeffaf olmayan cismi.

'İlm ider şāhibin elbette şerîf / Nūr olur tā ser ü pā **cism-i kesif**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 122)[*cism-i kesif*]

civār: Çevre, etraf.

Umaruz ide Ḥabīb-i Raḥmān / Cennet içinde **civārında** mekān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1115)[*civārında, -ı, -da*]

cūd u kerem: Cömertlik ve ihsan.

Anlara **cūd u kerem** farz-ı 'ayn / Gele ḥiffet gide bu şiklet-i deyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1141)[*cūd u kerem*]

cumhūr-ı kuẓāt: Kadıların tamamı.

Ya'nī el-kıṣṣa bu **cumhūr-ı kuẓāt** / Yek-be-yek cümle-i ḥükkām ü vülāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 621)[*cumhūr-ı kuẓāt*]

cumhūr-ı kuẓātu'l-İslām: İslamın kadı topluluğu.

Dağı **cumhūr-ı kuzātu'l-İslām** / Yār-ı gār eyleyeler anı müdām(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 1184)[*cumhūr-ı kuzātu'l-İslām*]

cur'a-keş: Sarhoş.

Ey Ĥabīb-i Medenī vü Kureşī / V'ey nübüvvet meyinüñ **cur'a-keşi**(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 105)[*cur'a-keşi, -i*]

cū' u zillet: Alçaklık ve hakirlik.

Bir palanĥanuñ içinde neferāt / **Cū' u zilletle** geçürür evĥāt *Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
466)[*cū' u zilletle, -le*]

cüş kıl-: Coşturmak.

Ġā'ibāne idüp evşāfını güş / Şevĥ ile baĥr-şıfat **ĥıldum cüş**(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 290)[*cüş ĥıldum, -du, -m*]

cüş it-: Çoşmak.

Cüş idüp ey dil-i bī-şabr u ĥarār / Ĥālüñi söyle yine bir miĥdār(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 207)[*cüş idüp, -üp*]

cübbe: Cüppe.

Yazuk ol **cübbe** vü destārumuza / Yazuĥ ol ĥayret ile 'ārumuza(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 994)[*cübbe*]

cühelā: Cahiller.

Şerefi ‘ilm ile buldı ‘ulemā / Hased eylerse ‘aceb mi **cühelā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 121)[*cühelā*]

Cühelādan niçesi fevka’l-ḥad / Ehl-i ‘irfāna ider buğz u ḥased(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 257)[*cühelādan, -dan*]

‘Ulemādan olanı medḥ eyle / **Cühelādan** olanı ḳadḥ eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
525)[*cühelādan, -dan*]

‘Ulemānuñ ne ‘aceb ṭāli’i dūn / **Cühelānuñ** şerefi gūn-ā-gūn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 558)[*cühelānuñ, -nuñ*]

Olmuş iken **cühelādan** ma’dūd / Hākim olmasını eyler maḳşūd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 688)[*cühelādan, -dan*]

Cühelā gūn gibi rif’atde olur / ‘Ulemā ḥāk-i mezelletde olur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 692)[*cühelā*]

Bu ne hikmet durur ey Bār-Hudā / ‘Ulemā sadrına geçdi **cühelā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 814)[*cühelā*]

Cühelā ḳat’-ı merātib itdi / ‘İlme rağbet anuñ içün gitdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
815)[*cühelā*]

cühela ol-: Bilgisiz olmak.

Zulm iderse ‘aceb **olmaz cühelā** / Def’-i zulm itmek içündür ‘ulemā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 669*)[*cühelā olmaz, -maz*]

cühhāl: Bilgisizler, cāhiller.

Hāl-i ‘ālem budur ey ehl-i kemāl / Şimdi başdı ‘ulemāyı **cühhāl**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 690)[*cühhāl*]

cümle: Hepsı, herkes.

Olup ol mazhar-ı luṭf-ı Bārī/ Ḥatm olur ḥayr ile **cümle** kārı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 5*)[cümle]

Emr-i ma'rūf ile hem 'āmil ola / Nehy-i münkerden ide **cümle** ibā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 9*)[cümle]

Yā İlāhī o Ḥabībūñ ḥaḳḳı / **Cümle** derdlüye ṭabībūñ ḥaḳḳı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 46*)[cümle]

Cümle aḥvālüme 'ārif sensin / Zāhir ü bāṭınuma vāḳıf sım(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 47*)[cümle]

Cümle maḳşūdını ḥāşıl eyle / Raḫmetüñ baḫrine vāşıl eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 56*)[cümle]

Ḳıldılar küfr ü 'ināda ısrār / Oldılar **cümle** muḫalled fi'n-nār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 80*)[cümle]

Nür-ı Aḫmed ki delil oldı bize / Ol şefi' olsa n'ola **cümlemüze**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 83*)[cümlemüze, -müz, -e]

Şād olup **cümle** ḳuzāt u ḫükkām / Luṭfına mazhar olurlar çü tamām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 180*)[cümle]

'Ulemā **cümle** degüldür yeksan / Ehl-i 'ilm olana eyle iḫsān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 190*)[cümle]

Gerçi kim derdüme yok hadd ü hisāb / **Cümlesin** yazsam olur niçe kitāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 209*)[cümlesin]

Ki olur nāmları ḥayr ile yād / Ḳıla Ḥaḳ **cümlesinüñ** rüḫımı şād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 521*)[cümlesinüñ, -nüñ]

Çalışup bunca meh ü sāl o faḳīr / 'İlm-i şer'iden olur **cümle** ḥabīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 567*)[cümle]

Bu mülāzımları bir tab'ı selīm / **Cümle** üç kısma ḳılupdur taḳsīm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 592*)[cümle]

Cümleñüzden bu durur hep me'mül / 'Özrümi ehl-i kerem ide qabül(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 620*)[*cümleñüzden, -ñüz, -den*]

'Ulemā vü vüzerā **cümlesi** hep / Ḥvāb-ı ğafletde yaturlar ne 'aceb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 707*)[*cümlesi, -si*]

İrişüp 'avn-i Ḥudā-yı müte'āl / Şına hep **cümle** melā'in ü kıral(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 746*)[*cümle*]

Rüz-ı maşşerde Ḥudā-yı müte'āl / **Cümle** etbā'in ider aña su'āl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 930*)[*cümle*]

Cümle aḥvāli gören qāḏıdur / Her kes anuñ sözine rāzıdur(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 935*)[*cümle*]

N'oldı bu hırş u tama'dan ḥāşıl / **Cümle** maqşūd ele girmek müşkil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 998*)[*cümle*]

Bī-ḥuzūr olsa qaçan bir miqdār / İder ol **cümle** 'uyübın izhār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1006*)[*cümle*]

Ḥāsılı **cümle** mürıdānı hep / Mā'-i cārı gibi şāfi-meşreb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1057*)[*cümle*]

Ola Ḥaḫ kullarına **cümle** mu'in / İrgüre işbu murāda āmîn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1116*)[*cümle*]

Nık ü bed **cümle** ḥasb-i ḥālümdür / Eyledüm nazm-ı pāk ile i'lām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1188*)[*cümle*]

cümle-i hükkām ü vülāt: Valilerin ve hakimlerin tamamı.

Ya'nı el-kışşa bu cumhūr-ı kuzāt / Yek-be-yek **cümle-i hükkām ü vülāt**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 621*)[*cümle-i hükkām ü vülāt*]

cümle-i 'ilm-i şer'i: Dini ilimlerin tümü, hepsi.

Ne ise **cümle-i 'ilm-i şer'ī** / Ṭab'-ı pākūnde olur hep ber'ī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 565*)[cümle-i 'ilm-i şer'ī]

cümleten: Hepsi, cümle.

Fikr idüp eyle dilā inşāfı / **Cümleten** ḥalk-ı cihān vaşşāfı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 201*)[cümleten]

Cümleden biri bu 'abd-i nā-çīz / Bu meşeldür kişinüñ nefsi 'azīz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 799*)[cümleden]

Şarf itse dāda **cümleten** eṭvār u cünbişin(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, II.Kıta, 2.Mısra*)[cümleten]

cünbis: Hareket etme, kıvıldaama, oynama.

Yüri inşāf ile kı1 her işüñi / Tā ki her kes begene **cünbişüñi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 892*)[cünbişüñi, -üñ, -i]

cür'et kıl-: Cesaret etmek.

Var iken nazma kemāl-i ḳudret / Birisi **ḳılmadı** aña **cür'et**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 538*)[cür'et ḳılmadı, -ma, -dı]

cürm: Suç, günah.

Ne durur **cürümü** ben de bileyin / Tā ki anuñla tesellī olayın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 647*)[cürümü, -üm, -i]

Saña dir gerçi ki **cürmüñ** yoḳdur / Līk ol manşıba tālib çoḳdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 648*)[cürmün, -üñ]

Gelüñüz eyleyelüm Ḥaḳḳa niyāz / Yād idüp **cürmümüzi** tül u dırāz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 842*)[cürmümüzi, -ümüz, -i]

Kalmaya **cürm** ile ‘isyānumuza / Bakmaya defter [ü] dîvānumuza(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 843*)[*cürm*]

cürm ü güneḥ: Kusur ve günah.

Hāṣṣa ki ‘Avnī-i bī-miḳdārı / Ki anuñ **cürm ü günehdür** kārı(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 102*)[*cürm ü günehdür, -dür*]

cürm ü hatā: Kabahat ve yanlış.

İ’tizār ile o ḥayru’l-a’māl / İdicek **cürm ü ḥaṭāsını** su’āl(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 764*)[*cürm ü ḥaṭāsını, -sı, -n, -ı*]

cürm ü ‘isyān: Günah ve isyan.

Cürm ü ‘isyānuma ol anda şefi’ / Mertebem eyle cinān içre refi’(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 108*)[*cürm ü ‘isyānuma, -um, -a*]

cürm ü kuşūr: Hata ve kabahat.

Ḥidmetümden niçe gün olduñ dūr / Bundan özge saña yok **cürm ü kuşūr**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 770*)[*cürm ü kuşūr*]

çāk it-: Parçalamak, yırtmak.

Nāle idüp yaḳañı **çāk idegör** / Dergehinde yüzüñi ḥāk idegör(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1074*)[*çāk idegör, -e, -gör*]

Fi’l-meşel sīnesini **idüp çāk** / Yārı ḳoynına ḳoyar ‘aşıḳ-ı pāk(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1180*)[*çāk idüp, -üp*]

çalış- çalışmak.

alışup bunca meh ü sāl o faķır / ‘İlm-i şer‘iden olur cümle ĥabır(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 567*)[alışup, -up]

Aĝniyādan daĥi bir şınfı hep / Cem‘-i mālā **alışur** rüz u şeb(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 596*)[alışur, -ur]

Çār: Dört.

Fi’l-meřel lafz-ı nübüvvetde faķat / **ār** yār oldu hemān **ār** nūķat(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 97*)[ār]

āre: are, çıkar yol.

Derd-i ‘azle arayup bir **āre** / Yine gitdüm çekilüp ser-dāra(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 424*)[āre]

O kefen soyucu ĥod ba‘de’l-mevt / **āre** mi var kıla ol fursatı fevt(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 916*)[āre]

are bul-: are bulmak.

Anuñ erbābı gezer āvāre / Def‘-i ĝam derdine **bulmaz çāre**(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 781*)[are bulmaz, -maz]

arĥ: Gökyüzü, kâinat, felek, âlem, dünya.

arĥa irişmiş idi feryādum / Aĝlamak olmuş idi mu‘tādum(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 497*)[arĥa, -a]

arĥ-ı kattāl: Hunhar, öldürücü felek.

Bir benüm gibi perîşân-aḥvāl / Görmedi hîç bu **çarḥ-ı kıattāl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 233*)[çarḥ-ı kıattāl]

çarḥ-ı kebūd: Gök kubbe.

Halk olaldan berü bu **çarḥ-ı kebūd** / Gelmedi 'āleme bir böyle vücüd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 284*)[çarḥ-ı kebūd]

çār yār: Dört dost(Hz. Muhammed'den sonra halife olan Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman ve Ali'ye verilen ortak isim, dört halife).

Çār yārı gelicek İslāma / Hep şalā eyledi ḥāşş u 'amma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 72*)[çar yārı, -ı]

Çār yār oldı güzîn-i aşḥāb / Ya'nî Bū Bekr 'Ömer İbnü'l-Ḥattāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 95*)[çar yār oldı, -dı]

Fi'l-meşel lafz-ı nübüvvetde faқаt / **Çār yār** oldı hemān çār nüқаt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 97*)[çar yār oldı, -dı]

çek: Bir hâlin kuvvetle baskı ve etkisi altında olmak, o hal içinde bulunmak, o hâle uğramak, dûçar olmak.

Gayrılar kıymetümi şimdiye dek / Fehm itmez **çekerin** bunca emek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 230*)[çekerin]

Çok zamāndur ideli terk-i vaṭan / Bu tarîk içre **çeküp** derd ü miḥen(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 234*)[çeküp, -üp]

Çekme bu miḥnet-i 'azl ü naşbı / Manşıb alınması müşkil ḥasbî(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 246*)[çekme, -me]

Çekme gel manşıb için sa'y u emek / Yoğ ise sîm ü zerüñ arқа gerek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 408*)[çekme, -me]

Oldılar ya 'nī faķīre düşmen / Şerhe ķābil degül anda **çekilen**(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 429*)[çekilen, -il, -en]

Çekmedi bu elemlî ĥidmetķār / Niçe esbābum ile ķıldı firār(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 430*)[çekmedi, -me, -di]

Başdan aşdı yine erbāb-ı düyün / **Çeküp** endüh u belā gūn-ā-gūn(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 462*)[çeküp, -üp]

Yār olmamağ ile tālī 'i dün / Miħnet-i dehri **çeküp** gūn-ā-gūn(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 479*)[çeküp, -üp]

Niçe şabr eyleyeyin ĥāl ĥarāb / **Çekdügüm** miħnete yok ĥadd ü ĥisāb(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 499*)[çekdügüm, -düğ, -üm]

İki üç def'a ki ķāzī oldum / **Çekilen** miħnete rāzī oldum(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 501*)[çekilen]

Ķādīlık alsa gerekdür giderek / **Çekmek** ister aña da ĥaylī emek(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 622*)[çekmek, -mek]

Manşiba vāşıl olunca her dem / **Çekmesin** bir iki yıl derd ü elem(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 632*)[çekmesin, -me, -sin]

İtmeye ol daħi deynüñe vefā / **Çekdügüñ** derd ü elem ķala saña(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 637*)[çekdügüñ, -düğ, -ü, -n]

'Aķlı olan **çeke** mi bunca ta'ab / Buña şabr iden edānīdür hep(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 810*)[çeke, -e]

Nev-hevesdür niçesi yārānuñ / Bu cefāsını **çeker** dünyānuñ(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 811*)[çeker, -er]

Çekesin bunca ĥam u derd-i keşir / Olasın bir ķurı 'unvāna esir(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 837*)[çekesin, -e, -sin]

Yā İlāhī bize **çekdürme** ĥicāb / Ķoma ĥayretde bizi rüz-ı ĥisāb(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 845*)[çekdürme, -dür, -me]

alsa dny tlus genc-i nihn / Ol ‘azbn **eker** ‘ubda hemn(*Tufet’l-Hkkm, Beyit 866*)[eker, -er]

ekdkleri bellar evet b-hsb imiş(*Tufet’l-Hkkm, Gazel-i Merhm ‘Ubeydi’l-Edirnev Tahms-i Merhm Vecdi’l-Filibev, III.Kıta, 5.Mısra*)[ekdkleri, -dk, -ler, -i]

Oıyup yazmaa iden niyyet / **ekmeye** aa ziyde zamet(*Tufet’l-Hkkm, Beyit 1120*)[ekmeye, -me, -y, -e]

Ben **ekem** bunca am- fk / Bu mellet ala bende bk(*Tufet’l-Hkkm, Beyit 1138*)[ekem, -em]

Şekil- Bulunduğu yerden başka bir yöne doğru gitmek.

Derd-i ‘azle arayup bir re / Yine gitdüm **ekilp** ser-dra(*Tufet’l-Hkkm, Beyit 424*)[ekilp, -p]

Uradum yine ‘aceb avgya / Yine geldüm **ekilp** paaya(*Tufet’l-Hkkm, Beyit 435*)[ekildm, -d, -m]

Menzile varmaa sr‘at itdüm / Vaana tgru **ekildm** gitdüm(*Tufet’l-Hkkm, Beyit 438*)[ekldm, -d, -m]

Trmadum n‘eyledüm ise itdüm / sitneye **ekildm** gitdüm(*Tufet’l-Hkkm, Beyit 443*)[ekildm, -d, -m]

‘kbet n‘eyledüm ise itdüm / Budine tgru **ekildm** gitdüm(*Tufet’l-Hkkm, Beyit 469*)[ekildm, -d, -m]

ekl- Bulunduğu yerden başka bir yöne doğru gitmek.

Bu felket ile ‘avdet itdüm / Manba tgr[u] **ekldm** gitdüm(*Tufet’l-Hkkm, Beyit 419*)[ekldm, -d, -m]

Çelebî: Salih Çelebi.

Mā-şadağdur bu maħalde **Çelebî** / Ma'nî-i "el-veledü sırrı ebî"(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 312)[*Çelebi*]

çend: Birkaç.

Ehl-i diller nazar idüp her **çend** / Hak-şinās olan ide belki pesend(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 529)[*çend*]

Mā'il-i sîm ü zer olan her **çend** / Bu hikāyetle olur fā'idemend(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 867)[*çend*]

çerāğ-ı rüşen eyle-: Parlayan çıra eylemek.

Bendeñi eyle **çerāğ-ı rüşen** / Nā-murād olmaz o dergāha gelen(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 263)[*çerāğ-ı rüşen eyle*]

çerāğ-ı rüşen it-: Parlak çıra gibi(yol gösteren) eylemek.

Bu cihān ĥalkına luş eylerken / Seni **itmez** mi **çerāğ-ı rüşen**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 274)[*çerāğ-ı rüşen itmez, -mez*]

çeşm-i 'alîl gör-: Kör gözün görmesi.

Gün gibi rüşen iken işbu delîl / Ĥayf kim **görmez** anı **çeşm-i 'alîl**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 996)[*çeşm-i 'alîl görmez, -mez*]

çeşm-i hasūd: Hasetlik gözü.

Dilerem senden eyā Rabb-i Vedūd / Nazır olmaya aña **çeşm-i hasūd**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 546*)[*çeşm-i hasūd*]

çeşmi ol-: Gözü olmak.

Geldi tezkireci **oldı çeşmi** / Şüret uğrusı o Tañrı hışmı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 413*)[*çeşmi oldu, -du*]

çeşm ü güş: Göz ve kulak.

Süreti olmuş anuñ niteki mûş / Zer olan yire tatar **çeşm ü güş**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 856*)[*çeşm ü güş*]

çık-: (Karaya) Ayak basmak, (deniz aşırı bir yere) ulaşmak.

Bu felâketle geçüp 'ahd-i ba'îd / **Çıkdı** Rûm iline ser-dâr-ı cedîd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 410*)[*çıktdı, -dı*]

çık-: Duyulmak, yayılmak.

Ķāđi olmağ ile ba'zı 'āmî / Zülm ile **çıkdı** kużātuñ nāmı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 676*)[*çıktdı, -dı*]

çık-: Dışarı çıkmak.

Görüñüz mûş-şifat ol tarrâr / Geh girer ol delüğe gâh **çıkar**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 857*)[*çıkar, -ar*]

çihl: Kırk.

Çihl sāl eyledi çün şabr-ı cemīl / Geldi Hağdan aña bir gün Cibrīl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 64*)[çihl]

çoğ: Çok.

Yoğ idi Ḥālīka lāyık 'amelüm / **Çoğ** idi ḥāşılı tül-i emelüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 487*)[çoğ]

çoğal-: Fazlalaşmak, artmak, az iken çok olmak.

Çünkü **çoğaldı** mevālī giderek / Kalmadı anlara āḥar meslek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 775*)[çoğaldı, -dı]

çoğı: Çoğu, ekseri.

Ber-murād oldu **çoğı** yārānuñ / Nazarı olmadı baña anuñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 416*)[çoğı, -ı]

Oldum aḥvāl-i każāya nāzır / Fuḡarā **çoğı** perīşān-ḥātır(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 508*)[çoğı, -ı]

Ātiye hāle ider gerçi nāzar / Bu taşavvurdan ider **çoğı** zarar(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 586*)[çoğı, -ı]

Az ni'met olur elbette lezīz / İmtilā eyler anuñ **çoğı** 'azīz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1122*)[çoğı, -ı]

çok: Çok.

Ḥālīk-ı 'ālem odur ḥikmeti çok / Rāzık-ı 'ālem odur ni'meti **çok**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 36*)[çok]

Ḥālīk-ı 'ālem odur ḥikmeti **çok** / Rāzık-ı 'ālem odur ni'meti çok(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 36*)[çok]

Ƙudret ü hıƙmeti **çok** Ƙādir-i pāk / İremez künhine ‘aql ü idrāk(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 40)[çok]

Söyledi bunca cemādāt u tıyūr / Böyle **çok** mu‘cizeler ƙıldı zuhūr(*Tuħfetü’l-
Ĥükkām*, *Beyit 78*)[çok]

Çok zamāndur ideli terk-i vaṭan / Bu ṭarīk içre çeküp derd ü miħen(*Tuħfetü’l-
Ĥükkām*, *Beyit 234*)[çok]

Beni **çok** şoydı bu cellād-ı felek / Diledi defter-i ‘ömrüm ƙıla ĥak(*Tuħfetü’l-
Ĥükkām*, *Beyit 244*)[çok]

Var durur dünyāda **çok** āşārı / Līk meşhūr olan eş‘arı(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit
348*)[çok]

Yañılup kendüme **çok** iş itdüm / Çünkü merħüm yanından gitdüm(*Tuħfetü’l-
Ĥükkām*, *Beyit 373*)[çok]

Ƙangı birin diyeyüm miħnet **çok** / Şerħ ü tahrīre anı ĥacet yok(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 496)[çok]

Çok zamāndur ki taħammül ƙıldum / Fıkr idüp şimdi ta‘aƙkul ƙıldum(*Tuħfetü’l-
Ĥükkām*, *Beyit 506*)[çok]

Sende ol deñlü bızā‘a yokdur / ‘Ulemādan aña ƙādir **çoƙdur**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 537)[çoƙdur, -dur]

Ol ṭarīk içre olup **çok** menzil / Niçe cem‘iyyete olur dāħil(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit
571*)[çok]

Eyü olursa eger ol manşıb / **Çok** olur aña bilürsin ṭālib(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit
638*)[çok]

Saña dir gerçi ki cürmüñ yokdur / Līk ol manşıba ṭālib **çoƙdur**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 648)[çoƙdur, -dur]

Çok zamāndur bu ṭarīke gireli / Naƙd-i ‘ömri o metā‘a vireli(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 800)[çok]

Lāzım olan yire şarf eyleyicek / Rızkı taşşile çekilmez **çok** emek(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 830)[çok]

Ehl-i dillerde meşeldür añılur / Kim ki çok söyler ise **çok** yañılur(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1123)[çok]

Kıymeti **çokdur** bu ḥamākat el-ḥaḳ / Ya'nī bostancıya tarḥun şatmaḳ(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1147)[çokdur, -dur]

çokluk: çoğunluk, ekseriyet.

Nazar eylerse de gāhī yüzüne / Mültefit olmaya çokluk sözüne(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 630)[çokluk]

çok gör-: Çok görmek.

Baḥa bir manşıbı **çok gördiler** / Ta'n u teşnī ile öldürdiler(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 316)[çok gördiler, -di, -ler]

çü: Çünkü, mademki.

Şād olup cümle kuzāt u ḥükkām / Luḥfına mazhar olurlar **çü** tamām(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 180)[çü]

Dār-ı uḳbāya **çü** rıḥlet itdi / Bu sözi baḥa vaşıyyet itdi(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 307)[çü]

Bilmedüñ mi **çü** fenādur bu cihān / Meyl ider mi aña hıç 'aklı olan(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 517)[çü]

Çü degül kâbil-i medḥ ü ta'rīf / Kıl du'a dā'im eyā 'abd-i za'īf(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 743)[çü]

çün: Çünkü, mademki.

Eyledüñ **çün** beni hem-nām-ı Resül / Nā-murād eyleyüben itme melül(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 48*)[çün]

Çihl sāl eyledi **çün** şabr-ı cemil / Geldi Ḥaḫdan aña bir gün Cibril(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 64*)[çün]

Çün 'inād itdi Ebū Cehl-i la'in / 'Āḫıbet gitdi caḫıme bī-dīn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 75*)[çün]

Aña tib'iyet idüp **çün** küffār / Kıldılar Ḥaḫḫı Resüli inkār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 76*)[çün]

Luḫ iderse şeh-i rub'-ı meskūn / Bu ri'āyet **çün** olupdur ḫānūn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 270*)[çün]

Ben o dergāha **çün** oldum mensüb / Olam a'dāya revā mı maḡlüb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 314*)[çün]

Geldi mürde ḫaberi **çün**[ki] anuñ / Gitdi Bāḫısi ḫaçan dūnyānuñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 382*)[çün]

Baña yār oldı **çün** [ol] ḫāli'-i bed / Maraḫ-ı faḫr ise oldı müşted(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 393*)[çün]

Kevkeb-i baḫtum iderken tevbīḫ / İrdi biñ on yediye **çün** tāriḫ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 475*)[çün]

ḫaşdı bu manşıba **çün** vāşıl ola / Gide ḡam zevḫ u şafā ḫāşıl ola(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 589*)[çün]

Naḫm u neşri anuñ olup kem-yāb / **Çün** beyāz olup ola 'arz-ı rikāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 719*)[çün]

Naḫl olındı saña **çün** bu ḫışşa / ḫışşadan 'ārif iseñ al ḫışşe(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 869*)[çün]

Kıldı ta'zīm ile **çün** anı ḫabül / Didi şeyḫüm ne diler benden ol(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 957*)[çün]

Rāygān **çün** ele girmez manşıb / Aña ‘āqıl olan olmaz rāğıb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1083)[çün]

çünki: Çünkü, mademki.

Çünki Ḥaḡ Ādeme tekrīm itdi / Kendü esmāsın ta‘līm itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
31)[çünki]

Çünki zāhir ola rüz-ı maḥşer / Luṭfuñı kıl baña anda reh-ber(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 107)[çünki]

Çünki ben nāzım-ı evşāfuñ olam / Umaram mazḡar-ı elṭāfuñ olam(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 195*)[çünki]

Saña yoḡ **çünki** ḡazādan behre / Mübtelā olma bu derd ü ḡahra(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 248)[çünki]

Çünki evşāfına yoḡdur encām / Ḥasb-i ḡālī birez eyle i‘lām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 340)[çünki]

Eyledi **çünki** ecel cāmını nûş / Bülbül-i ‘ālem iken oldı hamûş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 365)[çünki]

Yañılıp kendüme çoḡ iş itdüm / **Çünki** merḡüm yanından gitdüm(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 373*)[çünki]

Çünki bu luṭf u kerem kıldı zuḡūr / Şılaya gitdüm o yılda mesrūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 387)[çünki]

Çünki açılmadı bu baḡt-ı siyāḡ / Oldı dil āteş-i faḡr ile tebāḡ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 403)[çünki]

Çünki ol manşıba oldum dāḡil / Żabt u rabṭında olup müsta‘cil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 433)[çünki]

Bu ḡam u derd ile maḡzün u melül / Eyledüm **çünki** Sitanbula nüzül(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 444*)[çünki]

Gösterür **çünkü** kazāya o rızā / Medresedür yolu anuñ ya kazā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 582)[çünkü]

Çünkü ol manşib ola bī-hāşıl / Her ne deñlü olur iseñ 'ādil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
658)[çünkü]

Çünkü çoğaldı mevālī giderek / Qalmanı anlara āḥar meslek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 775)[çünkü]

Aña ol şālih ider **çünkü** su'āl / Bile tā kim ne durur vākı'-i ḥāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 858)[çünkü]

'Ākibet **çünkü** helāk olsa gerek / Beden-i nāzūg[i] ḥāk olsa gerek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 865)[çünkü]

Niçe bir manşib-ı dünyāyı ümīd / Dīn ü dünyāña degül **çünkü** müfīd(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 1079*)[çünkü]

Gelüp anda saña Münkir ü Nekīr / İdeler **çünkü** su'ālī bir bir(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1106)[çünkü]

çün kim: Çünkü, mademki.

Bunca yıl anlara olan üstād / Qıldı **çün kim** bu faķiri dāmād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 305)[çün kim]

çürî-: Çeşitli dış sebeplerin veya mikropların etkisiyle kimyevî değişikliğe uğrayıp
bozulmak, dağılmak.

Şāḥ-ı desti kalem-āsā kurısun / Huş olup berg-i lisānı **çürisün**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1168)[çürisün, -sün]

da: "-da, -de" bağlacı.

Oldı bir şınfı **da** mensüb-ı kibār / Bir mansıb[1] alur senedi var(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 599)[*da*]

Ḳāḏılık alsa gerekdür giderek / Çekmek ister aña **da** ḥaylî emek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 622)[*da*]

Bî-kes olan kişi mansıb alımaz / Eger alursa **da** nef'in bulımaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 786)[*da*]

Oldı bir şınfı **da** bî-kes fuḳarā / 'Azl ile 'ömri geçer şubḥ u mesa(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 787)[*da*]

Ḳulınuñ ḳulı olursañ **da** eger / Müjdegāne vir aña cān u ser(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1077)[*da*]

dād: Adalet, doğruluk.

İtmeyüp 'adl ile **dādunda** ḳuşūr / Şer' ile görür idüñ ḥaylî umūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 767)[*dādunda, -uñ, -da*]

Şarf itse **dāda** cümleten eṭvār u cünbişin(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm*
'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, 2.Kıta, 2.Mısra)[*dāda, -a*]

'Ākıl iseñ ide gör 'adl ile **dād** / Tā ki senden ḳala bir yahşı ad(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 936)[*dādunda, -uñ, -da*]

dād-ı Hak: Allah vergisi, İlahi takdir.

Bu selāset bu leṭāfet bu edā / **Dād-ı Haḳdur** aña bî-çün u çirā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 352)[*dād-ı Haḳdur, -dur*]

dāfi'-i ğam: Gamı def eden.

Ġayrıya mansıb **olur dāfi'-i ğam** / Baña ammā ki ḳazā-i mübrem(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 500*)[*dāfi'-i ğam*]

dağla-: Dağlamak, yaralamak, yakmak.

Hālūmi kime varup ağlayayın / Nār-ı ğamla cigerin **dağlayayın**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 215*)[*dağlayayın, -y, -ayın*]

dahi: “Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de” anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Dahi Bū Bekr ü ‘Ömer ‘Osmāna / Ḥazret-i Ḥaydara hep iḥvāna(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 70*)[*dahi*]

Dahi dünyā şerefin ḥaşıl idüp / ‘Ulemā zümresine dāḥil idüp(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 109*)[*dahi*]

İdüp anı ‘ulemādan ifrāz / Buyur ana **dahi** var sen oḳı yaz(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 188*)[*dahi*]

Bir ṭarīke **dahi** var sālīk ol / Mıṣr-ı maḳşūd-ı dile mālīk ol(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 250*)[*dahi*]

Rābi‘an baḥr-i ‘aṭā ‘Abd-i ‘Azīz / Ol **dahi** faẓl ile şöhret-āmīz(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 282*)[*dahi*]

Dahi rüz-nāmçecisi olmış idüm / İltifātını tamām bulmuş idüm(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 371*)[*dahi*]

Baḳmadı ol **dahi** aṣlā yüzüme / İ‘tibār itmedi ya‘nī sözüme(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 412*)[*dahi*]

Ağladum anı görince nā-çār / Ol ḳazāda **dahi** üç ḳādī var(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 434*)[*dahi*]

Ser-güzeştini yazup ḥükkāmuñ / Sen **dahi** ḥayr ile añdur nāmuñ(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 527*)[*dahi*]

Bildür anı **dahi** i‘lām eyle / Vāḳı‘-ı ḥāl-i yār u iḳdām eyle(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 555*)[*dahi*]

Şakalı yoğ iken anuñ ağarur / **Daği** ol kendüsini tãze şanur(*Tuğfetü'l-Hükkãm, Beyit 576*)[*daği*]

Ađniyãdan **daği** bir şıfı hep / Cem'-i mãla çalışur rüz u şeb(*Tuğfetü'l-Hükkãm, Beyit 596*)[*daği*]

Rüz u şeb eylesesin sa'y-ı cemil / Āsitãneñ **daği** idüp tekmil(*Tuğfetü'l-Hükkãm, Beyit 626*)[*daği*]

İtmeye ol **daği** deynüñe vefã / Çekdüğüñ derd ü elem qala saña(*Tuğfetü'l-Hükkãm, Beyit 637*)[*daği*]

Şarq ilinde **daği** ãl-i surđ-ser / Toldı hep düşmen ile bağr u ber(*Tuğfetü'l-Hükkãm, Beyit 701*)[*daği*]

Seni halk eylemedin **daği** Hudã / Rızkuñı eyledi tağdir saña(*Tuğfetü'l-Hükkãm, Beyit 826*)[*daği*]

Bezı ü şarf itmege yitmez ammã / Mãl-ı Kãrün **daği** olursa saña(*Tuğfetü'l-Hükkãm, Beyit 831*)[*daği*]

Cem' idüp bir niçe mangur-ı ĥarãm / İdesin anı **daği** bezı-i 'avãm(*Tuğfetü'l-Hükkãm, Beyit 836*)[*daği*]

Daği 'Avnı kulumı şãd eyle / Luğf u iřsãnuña mu'tãd eyle(*Tuğfetü'l-Hükkãm, Beyit 846*)[*daği*]

'Ādil olmasa eger bir miđdãr / Olmaz saña **daği** ĥidmetkãr(*Tuğfetü'l-Hükkãm, Beyit 894*)[*daği*]

Saña yãhü **daği** gelmez mi yağın / Oldı inřãf didüğüñ nişfu'd-din(*Tuğfetü'l-Hükkãm, Beyit 899*)[*daği*]

Mãl tađşilini idüp ümmid / Komişuz biz **dađi** bir važ'-ı cedid(*Tuđfetü'l-Hükkãm, Beyit 993*)[*dađi*]

Saña günden **daği** rüşen bu delil / Zıll-ı zã'il gibidür 'ömr-i qalil(*Tuğfetü'l-Hükkãm, Beyit 1100*)[*daği*]

Ol **daḥi** var ise ger şey'-i ḳalīl / Yañılıp yazmayan ol Rabb-i celīl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1163*)[*daḥi*]

Daḥi cumhūr-ı ḳuzātu'l-İslām / Yār-ı gār eyleyeler anı müdām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1184*)[*daḥi*]

dāhil it-: Dahil etmek.

Daḥi dünyā şerefin ḥāşıl idüp / 'Ulemā zümresine **dāhil idüp**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 109*)[*dāhil idüp, -üp*]

dāhil ol-: Dahil olmak.

Vāḳı'-ı ḥālī didüm monlāya / **Dāhil olmaḳ** diledüm mevtāya(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 383*)[*dāhil olmak, -mak*]

Çünkü ol manşıba **oldum dāhil** / Żabt u rabtında olup müsta'cil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 433*)[*dāhil oldum, -du, -m*]

Niçe derd ü ğam ile ve'l-ḥāşıl / Giderek manşıba **oldum dāhil**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 463*)[*dāhil oldum, -du, -m*]

Ol tarīḳ içre olup çok menzil / Niçe cem'iyete **olur dāhil**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 571*)[*dāhil olur, -ur*]

Varup ol manşıba **dāhil olasın** / Nuḳre taḥşīline mā'il olasın(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 657*)[*dāhil olasın, -a, -sın*]

dahl eyle-: Bir işe karışmış olmak, müdāhale.

Bugz idüp kimseye **dahl eylemedüm** / Kasd ile ya'nî yalan söylemedüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1129*)[*dahl eylemedüm, -me, -dü, -m*]

Sehv ü noḳşānını idüp maḳşūd / Aña **dāhl eyler** ise ba'zı ḥasūd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1165*)[*dāhl eyler, -r*]

dā'ī-i devlet: Saltanatın duacısı.

Dā'ī-i devleti ol şubḥ u şām / Tā ki ḥāşıl ola maqşūd u merām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 300)[*dā'ī-i devleti, -i*]

dā'ī-i pādīşeh-i rüy-ı zemīn: Yeryüzü padişahının duacıları.

'Avnī-i bī-kes ü bīçāre hemīn / **Dā'ī-i pādīşeh-i rüy-ı zemīn**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 717)[*dā'ī-i pādīşeh-i rüy-ı zemīn*]

dā'im: Daima, sürekli.

Ḳula oldur gice gündüz lāzım / Ḥiḍmetinde ola **dā'im** ḳā'im(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 8)[*dā'im*]

Dā'im Allāha tevekkül eyle / Ğam yime şabr u taḥammül eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 280)[*dā'im*]

Ey dil olmaḳ diler iseñ üstād / **Dā'im** üstāduñı ḳıl ḥayr ile yād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 341)[*dā'im*]

Çü degül ḳābil-i medḥ ü ta'rīf / Ḳıl du'ā **dā'im** eyā 'abd-i za'īf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 743)[*dā'im*]

Ḥādīm-i şer'-i şerīf olsa kişi / İstikāmetde anuñ **dā'im** işi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
896)[*dā'im*]

Dā'im idüp ṭaleb-i zevḳ u sürūr / Olmuşuz manşıb u mālā mağrūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 997)[*dā'im*]

Giceler ḳā'im ü gündüz sā'im / Zıkr u tesbīḥ-i Ḥudāda **dā'im**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1042)[*dā'im*]

dā'imā: Daima, her zaman.

Dā'imā 'ilm ile 'āmil olıgör / 'Adl ü dād itmege mā'il olıgör(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 23)[*dā'imā*]

Haḳ bu kim 'ālim ü hem fāzıldur / **Dā'imā** 'ilmi ile 'āmıldür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 159)[*dā'imā*]

Dā'imā 'ömri felāketle geçer / Gicesi günü riyāzetle geçer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 574)[*dā'imā*]

Dā'imā eyleyüp āh u zārı / Gözedür gözlerüm ol dīnārı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 861)[*dā'imā*]

Dā'imā emr-i Haḳ ile 'āmil / Aña dirsem n'ola şeyḫ-i kāmıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1051)[*dā'imā*]

Uralum yüz eyüce dergāha / **Dā'imā** yalvaralum Allāha(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1112)[*dā'imā*]

Ger mü'ellif kıla te'līfi büyük / **Dā'imā** ellere olur bir yük(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1125)[*dā'imā*]

dā'im ol-: Devam eden, devamlı, sürekli.

Ḥālīkuñ zıkr-i cemīli her ān / Kimde kim **dā'im ola** vird-i lisān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 4)[*dā'im ola, -a*]

dāl: Dal harfi.

Vāvı hādī-i reh-i ḳurb [u] vişāl / **Dāl** zühd ü verā'-ı 'izzete dāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1041)[*dāl, -ı*]

dāmād: Damat.

Bu ḫakīr oldum anuñ **dāmādı** / K'oldı Şālīḫ Çelebī üstādı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 236)[*dāmādı, -ı*]

Dökmeci (?) başınuñ ol **dāmādı** / Baña luř ile ider imdādı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 378*)[*dāmādı, -ı*]

dāmāt idin-: Damat edinmek.

Görüp ‘irfānumı ol pāk-nihād / Beni kendüye **idindi dāmād**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 238*)[*dāmād idindi, -in, -di*]

dāmāt kıl-: Damat etmek.

Bunca yıl anlara olan üstād / **Ƙıldı** çün kim bu faķiri **dāmād**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 305*)[*dāmād kıldı, -dı*]

damadı ol-: Damadı olmak.

Bu ĥakır **oldum** anuñ **dāmādı** / K’oldı Şālih Çelebi üstādı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit236*)[*damadı oldu, -du, -m*]

Dökmeci (?) başınuñ **ol dāmādı** / Baña luř ile ider imdādı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 378*)[*damadı ol*]

dānā: Akıllı kişi.

İste ol manşıbı kim ey **dānā** / Ebedi olsa o manşıbda beķā(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 822*)[*dānā*]

dāniřmend ol-: Bilgin olmak.

Aña mā’il idi bu řab’-ı bülend / Giderek **oldum** aña **dāniřmend**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 368*)[*dāniřmend oldum, -du, -m*]

Kendüye himmeti olursa bülend / İsteyen kişi **olur dāniřmend**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 569*)[*dāniřmend olur, -ur*]

darb-ı dest: Kol gücü, bilek kuvveti.

Rūma Bāķī gelicek **darb-ı dest** / Cām-ı nazmı bularuñ buldı Őikest(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 351*)[*darb-ı dest*]

dār-ı bekā: Ahiret yurdu.

Eyledi **dār-ı beķāya** rıĥlet / Rūĥına ola Ĥudādan raĥmet(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 345*)[*dār-ı beķāya, -y, -a*]

dār-ı ğurbet: Gurbet yurdu.

Dār-ı ğurbetde zelil ü nā-kām / Geĥdi bir niĥe Şühür u eyyām(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 404*)[*dār-ı ğurbetde, -de*]

dār-ı uķbā: Ahiret yurdu.

Dār-ı uķbāya ĥü rıĥlet itdi / Bu sözi baña vaşıyyet itdi(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 307*)[*dār-ı uķbāya, -y, -a*]

da'vā: Dava, ĥözülmesi gereken mesele.

Var bu **da'vāya** benüm işbātum / Buldı Şöhret niĥe te'lifātum(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 228*)[*da'vāya, -y, -a*]

da'vā it-: Mahkemeye vermek.

Olmaz aĥkām-ı Őerī'at icrā / Zeyd ile 'Amr **ider** olsa **da'vā**(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 878*)[*da'vā*]

da'vī: Dava.

Bu meşeldür ki añılur her ān / **Da'vīye** ma'nī vü 'uşşāka nişān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1012)[*da'vīye, -y, -e*]

da'vī kıl-: Dava kılan kişi.

Ehl-i 'ilmem diyüben **da'vī kılan** / Meclisinde olıma ebced-ḥvān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 160)[*da'vī kılan, -an*]

da'vet it-: Çağırmaq, gelmesini istemek.

Bu gün aşbābını hep **da'vet ider** / O kefen şoyucıya minnet ider(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 912)[*da'vet ider, -er*]

da'vet-i İslām eyle-: İslam'a davet etmek.

Ḥalkı var **da'vet-i İslām eyle** / Ḥaḫ Resül olduḡuñ i'lām eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 66)[*da'vet-i İslām eyle*]

da'vet kıl-: Davet etmek.

Aña şākird iken efrād u 'ibād / **Ḳıldı da'vet** anı şāh-ı Baḡdād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 971)[*da'vet kıldı, -dı*]

de: "-da, -de" bağlacı.

Sen **de** var nazm ile ey 'Avnī-i zār / Eyle aḥvāl-i ḳuzātı iş'ār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 522)[*de*]

Sen **de** fikr it hele bī-lāf u güzāf / Sözüñe raḡbet ider mi eşrāf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 535)[*de*]

Nazar eylerse **de** gāhī yüzüne / Mültefit olmaya çokluk sözüne(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 630)[*de*]

Ne durur cürmümi ben **de** bileyin / Tā ki anuñla tesellī olayın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 647)[*de*]

Manşibuñ eylediler aña murād / Virmeyüp idemedüm ben **de** 'inād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 651)[*de*]

Bāb-ı şeh maḳsim-i erzāk-ı enām / Sen **de** var bekle o dergāhı müdām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 733)[*de*]

def'a: Defa, kere, sefer.

İki **def'a** şeh-i ferhunde-nazar / Kıldı Rüm iline kādī- 'asker(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 179)[*def'a*]

Sābıkā derd-i dili icmālen / Eyledüm bir iki **def'a** inhā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
196)[*def'a*]

İki üç **def'a** sa'ādetle meger / Oldı Rüm iline kādī- 'asker(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
362)[*def'a*]

İki üç **def'a** ki kāzī oldum / Çekilen miḥnete rāzī oldum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
501)[*def'a*]

Tecribem geçdi niçe **def'a** aña / Niçe kez başuma geldi bu belā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 513)[*def'a*]

Aña üç **def'a** olındı teklīf / Rāzī olmaz idi hīç zāt-ı şerīf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
979)[*def'a*]

defa'āt: Defalarca, pek çok.

Şeyḥ **defa'āt** ile eyler teklīf / Tā ki kādī yaza tefsīr-i şerīf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
948)[*defa'āt*]

def'-i ğam: Kederi uzaklaştırma.

Def'-i ğam diyü yir afyon sıkılır / Şöyle lâğar ki tokınsañ yıkılır(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 595*)[*def'-i ğam*]

Anuñ erbābı gezer āvāre / **Def'-i ğam** derdine bulmaz çāre(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 781*)[*def'-i ğam*]

def'-i kasāvet ol-: Sıkıntıyı def etmek.

Hāzret-i Hāğdan 'ināyet oldı / Şabr ile **def'-i kasāvet oldı**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 450*)[*def'-i kasāvet oldı, -dı*]

def'-i kesel eyle-: Tembelliği, gevşekliği uzaklaştırmak.

Eylemek ister iseñ **def'-i kesel** / Gel benüm pendüm ile eyle 'amel(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 819*)[*def'-i kesel eylemek, -mek*]

def'-i zulm it-: Haksızlığı uzaklaştırmak.

Zulm iderse 'aceb olmaz cühelā / **Def'-i zulm itmek** içündür 'ulemā(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 669*)[*def'-i zulm itmek, -mek*]

Def'-i zulm itmek aña lāzımdur / Ğāfil ise şoñucu nādimdür(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 929*)[*def'-i zulm itmek, -mek*]

defn it-: Gömmek.

Sīm ü zer cem'in idüp rüz u şeb / Bir yire **defn ide** idi anı hep(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 849*)[*defn ide, -e*]

defn ol-: Gömölmek.

Böyle anuñla idüp kavlı ü karar / Qadı [ki] **defn olıcaq** ahir-i kar(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 915*)[*defn olıcak, -ıcak*]

defter-dār: Defterdar.

Gördi rahm itdi baña **defter-dār** / Oldı telhış-i Trebçe nā-çār(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 417*)[*defter-dār*]

Cem‘ olan nüzlı ü ‘avārız ne ki var / Qādīdan ister anı **defter-dār**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 793*)[*defter-dār*]

defter-i ‘ömr: Ömür defteri.

Beni çok şoydı bu cellād-ı felek / Diledi **defter-i ‘ömrüm** kıla ħak(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 244*)[*defter-i ‘ömrüm, -üm*]

defter [ü] dīvān: Defter ve divan.

Qalmaya cürm ile ‘işyānumuza / Baqmaya **defter [ü] dīvānumuza**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 843*)[*defter [ü] dīvānumuza, -umuz, -a*]

def‘ ü ref‘: Defetme ve ortadan kaldırma.

Zāhir eylese anı şāh-ı be-nām / **Def‘ ü ref‘**ine iderdi ikdām(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 709*)[*def‘ü ref‘ine, -i, -n, -e*]

değış-: Olduğundan başka ve farklı bir duruma girmek, başka şekle dönüşmek.

Gözün aç cānuñ uyar ey gāfil / Dīni dünyāya **değışmez** ‘āqıl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1085*)[*değışmez, -mez*]

degül: Değil.

Aña kâdir **degül** insân-ı za'îf / Kıla evşâf-ı Resûli ta'rîf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 93*)[degül]

Ana nisbet ne durur manşib [u] câh / Belki yanında **degül** berg-i giyâh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 176*)[degül]

'İzz ü câh ile **degüldür** mağrûr / Manşib anuñ şerefiyle mesrûr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 177*)[degüldür, -dür]

'Ulemâ cümle degüldür yeksan / Ehl-i 'ilm olana eyle ihsân(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 190*)[degüldür, -dür]

Ağlamağdan **degülem** hîç münfek / Kimse rahm eylemedi şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 216*)[degülem, -em]

Var liyâkat kûluna ihsâna / **Degülem** ol kapuda bîgâne(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 296*)[degülem, -em]

Degül ol kâbil-i medḥ ü ta'rîf / İhtişâr it sözi ey 'abd-i za'îf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 299*)[degül]

Ḥaḥ bilür ben **degül** idüm râzî / Olan ol Kuds-i şerîfe kâzî(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 376*)[degül]

Çü **degül** kâbil-i medḥ ü ta'rîf / Kıl du'â dâ'im eyâ 'abd-i za'îf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 743*)[degül]

Degül imiş ğarażı 'izzet ü câh / Ḥükm ider her ne ise emr-i İlâh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 755*)[degül]

Kangı manşib ki **degüldür** bâkî / 'Uḳalâ olmaz anuñ 'uşşâkı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 823*)[degüldür, -dür]

Rişveti virmek olur mı cā'iz / Râşînüñ ḥükmî **degülken** nâfız(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 903*)[degülken, -ken]

Oldı meşhür **degüldür** bu hafî / Ya‘nî kim ol dür-i ‘ilmüñ şadefî(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 973)[*degüldür, -dür*]

Muḳtedāmuzken İmām-ı A‘zam / Aña tâbi‘ **degülüz** biz her dem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 988)[*degülüz, -üz*]

Niçe bir manşib-ı dünyâyı ümîd / Dîn ü dünyāña **degül** çünkü müfîd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1079)[*degül*]

Fehm ider sözümi ehl-i diller / Ğam **degül** anlamasa cāhiller(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1155)[*degül*]

Degül insān ḫaṭādan ḫālî / Añma dilde elem ü eşğālî(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1164)[*degül*]

dehen: Ağız.

‘Uḳalā yok yire açmaz **deheni** / ‘Arz ider ehline dürr-i suḫanı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1027)[*deheni, -i*]

dehr: Dünya.

‘İlm ü faẓl ile ferîdi ‘aşruñ / ‘Adl ü dād ile vahîdi **dehrüñ**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 170)[*dehrüñ, -üñ*]

dek: Bir işin sona erdiği yeri veya zamanı gösterir, –e kadar, –e değin.

‘Avniyā niçeye **dek** tül-i emel / Kendü ḫaddüñ bil ‘abeṣ söyleme gel(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 279)[*dek*]

Şubḫa **dek** bir gice mānend-i nücüm / Uyumaz eyler o taḫşil-i ‘ulüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 568)[*dek*]

delil: Delil, kanıt.

‘Ulemānuñ şerefine bu **delil** / Bu hadīs ile olındı tebcil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 123*)[*delil*]

Oldı şāha bu ‘atā şey’-i ḳalil / Lık lāzım anı bu ḥayra **delil**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 271*)[*delil*]

Sīm ü zer cem‘ idene işte **delil** / Virse biñ yıl aña Ḥaḳ ‘ömr-i ṭavil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 864*)[*delil*]

Gün gibi rüşen iken işbu **delil** / Ḥayf kim görmez anı çeşm-i ‘alil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 996*)[*delil*]

Saña günden daḥi rüşen bu **delil** / Zıll-ı zā’il gibidür ‘ömr-i ḳalil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1100*)[*delil*]

delil iste-: Delil, ispat istemek.

İster iseñ bu maḳālāta delil / Diñle bir nādire temşil-i cemil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 940*)[*delil ister iseñ*]

delil ol-: Şahit olmak.

Enbiyā geldiler **olmağa delil** / Ḳıldılar ni‘meti ğufrān-ı sebil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 34*)[*delil olmağa, -mağ, -a*]

Nūr-ı Aḥmed ki **delil oldı** bize / Ol şefi‘ olsa n’ola cümlemüze(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 83*)[*delil oldı, -dı*]

delil ol-: Yol gösterici olmak.

Luṭf-ı Ḥaḳ şāyed **ola** anda **delil** / Ḳıla bu kevkeb-i baḥtuñ taḥvil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 251*)[*delil ola, -a*]

delük: Delik.

Görüñüz müş-şifat ol tarrâr / Geh girer ol **delüğe** gâh çıkar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 857*)[*delüğe, -e*]

dem: Zaman.

Demidür ey dil-i pākīze-edā / Ol şenākār-ı kibār-ı 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 165*)[*demidür, -i, -dür*]

Baḥş-i 'ilm olduğu **dem** ger açā fem / 'Ulemā sākit olur hem mülzem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 171*)[*dem*]

Anı mezmûm-ı cihân kıl her **dem** / Zālīm ü cāhil olan bir ben isem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 187*)[*dem*]

Şimdi luḫf u kerem itseñ **demidür** / Kıl şefa'āt kuluña mevsimidür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 311*)[*demidür, -i -dür*]

Faḫr ile mübtezel ü āvāre / 'Arz-ı ḥāl itdüm o **dem** ser-dāra(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 397*)[*dem*]

Faḫrdan eyledüm aña şekvā / Virdi ol **dem** bir avuç aḫça baña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 454*)[*dem*]

Eyledüm kendüme ol **demde** hitāb / Didüm ey gāfil [ü] ser-mest ü harāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 515*)[*demde, -de*]

Bār-ı mihnetle olur kāmēti ham / Olayın diyü mülāzım her **dem**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 577*)[*dem*]

Mansıba vāsıl olunca her **dem** / Çekmesin bir iki yıl derd ü elem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 632*)[*dem*]

Geymesün 'örf ü izāfet her **dem** / Hasm olur aña İmām-ı A'zam(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 696*)[*dem*]

Tuḫfesi mûr-ı za'îfüñ her **dem** / Serverā pāy-ı meleḫ bîş ü kem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 722*)[*dem*]

İltimās[1] idüp ol **demde** kabül / Didi düzahda mekân istemiş ol(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 959)[*demde, -de*]

Muktedāmuzken İmām-ı A'zam / Aña tābi' degülüz biz her **dem**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 988)[*dem*]

deñlü: Denli, kadar.

Aradan geçdi bu **deñlü** meh ü sāl / Olmadı gerçi mülākāta mecāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 310)[*deñlü*]

Sende ol **deñlü** bīzā'a yoğdur / 'Ulemādan aña kādīr çoğdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 537)[*deñlü*]

Çünkü ol mansıb ola bī-ḥāşıl / Her ne **deñlü** olur iseñ 'ādīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
537)[*deñlü*]

Haşre **deñlü** turur āşārumdur / Zāde-i ṭab' durur bārumdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1158)[*deñlü*]

der-akab: Ardından, hemen, derhal, hemen ardından.

Çıldı Çurşunlı kazāsın iḥsān / **Der-akab** mā-melek oldı tālān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 392)[*der-akab*]

Der-akab mağşad-ı aqşāyı bulur / Ḥazretüñ bende-i mağbüli olur(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 762*)[*der-akab*]

der-be-der: Dağınık, perişan.

Sāye-veş ḥāk ile olur yeksān / **Der-be-der** şöyle gezer ser-gerdān(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 610*)[*der-be-der*]

derc eyle: Toplamak.

Māluñı bir yire hep **derc eyle** / ‘Aklı mīzānına ur hārc eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 833*)[*derc eyle*]

derd-i ‘azl: İşinden çıkarma derdi.

Derd-i ‘azle arayup bir çāre / Yine gitdüm çekilüp ser-dāra(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 424*)[*derd-i ‘azle, -e*]

derd-i dil: Gönül derdi.

Sābıkā **derd-i dili** icmālen / Eyledüm bir iki def‘a inhā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 196*)[*derd-i dil, -i*]

Medḥ olan bunca mevālī-i kibār / Bileler **derd-i dili** bir miqdār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 327*)[*derd-i dil, -i*]

Bildi **derd-i dili** dermān itdi / Baña bir medrese iḥsān itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 386*)[*derd-i dili, -i*]

Ağlayup **derd-i dili** ‘arz itdüm / Ehl-i diller revişine gitdüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 427*)[*derd-i dili, -i*]

derd-i kesīr çek-: Fazla dert çekmek.

Az ‘ömrümde **çeküp derd-i kesīr** / Ṭālī‘üm kıldı beni ḥvār u ḥaḳīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 212*)[*derd-i kesīr çeküp, -üp*]

derd ü elem: Dert ve üzüntü.

Yıkılır gitmede mülk-i ‘ālem / Gelmiyor anlara hīç **derd ü elem**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 708*)[*derd ü elem gelmiyor, -mi, -yor*]

derd ü elem çek-: Dert ve üzüntü çekmek.

Manşiba vāşıl olunca her dem / Çekmesin bir iki yıl **derd ü elem**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 632)[*derd ü elem çekmesin, -me, sin*]

İtmeye ol daḥi deynüñe vefā / **Çekdüğüñ derd ü elem** kıala saña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 637)[*derd ü elem çekdüğüñ, -düg, -üñ*]

derd ü ğam: Dert ve keder.

Niçe **derd ü ğam** ile ve'l-ḥāşıl / Giderek manşiba oldum dāḥil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 463)[*derd ü ğam*]

derd ü ğam-ı kesret-i deyn: Borcun fazlalığıñın gamı ve derdi.

Bir yaña **derd ü ğam-ı kesret-i deyn** / Bir yaña ta'n-ı 'adū 'ırzuma şeyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 492)[*derd ü ğam-ı kesret-i deyn*]

derd ü kıahr: Dert ve sıkıntı.

Saña yok çünkü kıazādan behre / Mübtelā olma bu **derd ü kıahra**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 248)[*derd ü kıahra, -a*]

derd ü miḥen çek-: Sıkıntı ve keder çekmek.

Çok zamāndur ideli terk-i vaṭan / Bu ṭarık içre **çeküp derd ü miḥen**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 234)[*derd ü miḥen çeküp, -üp*]

dergāh: Bir büyüğün, büyük bir yerin herkes için başvurma yeri olan kapısı, huzûru,
eşığı.

Sen o **dergāha** varup sür yüzini / Raḥm ide şāyed işidüp sözünü(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 168)[*dergāha, -a*]

Bendeñi eyle çerâğ-ı rüşen / Nâ-murâd olmaz o **dergâha** gelen(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 263*)[*dergâha, -a*]

Var iken bâb-ı re'îsü'l-'ulemâ / Ğayrı **dergâha** yüz urmağ ne revâ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 272*)[*dergâha, -a*]

Didi var sür yüzüñ ol **dergâha** / Ki pür oldı keremi efvâha(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 308*)[*dergâha, -a*]

Ben o **dergâha** çün oldum mensüb / Olam a'dâya revâ mı mağlüb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 314*)[*dergâha, -a*]

Bâb-ı şeh maḳsim-i erzâğ-ı enâm / Sen de var bekle o **dergâhı** müdâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 733*)[*dergâha, -ı*]

Uralum yüz eyüce **dergâha** / Dâ'imâ yalvaralum Allâha(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 1112*)[*dergâha, -a*]

dergâh-ı refi' u'ş-şân: Şöhretli yüce dergah.

Var o **dergâh-ı refi' u'ş-şâna** / Yüz sürüp muntazır ol iḥsâna(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 252*)[*dergâh-ı refi' u'ş-şâna, -a*]

dergeh: Dergah.

Ne kadar eyleseler buğz-ı 'azîm / **Dergehüñde** kuluña yoğdur bîm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 258*)[*dergehüñde, -üñ, -de*]

Dergehi melce'-i her bay u fağîr / Nâqıl-ı 'ilm-i ḥadîs ü tefsîr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 1036*)[*dergehi, -i*]

Nâle idüp yağañı çâk ideğör / **Dergehinde** yüzüñi ḥâk ideğör(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 1074*) [*dergehinde, -i, -n, -de*]

dergeh-i 'adl: Adalet dergahı.

Ben tevekkül idüp Allāha mūdām / **Dergeh-i ‘adlūne** geldüm nā-kām(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 259*)[*dergeh-i ‘adlūne, -ü, -ne*]

dergeh-i Hak̄k: Allah'ın dergahı.

İstiḥāreyle tefe’ül kıldum / **Dergeh-i Hak̄ka** tevekkül kıldum(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 532*)[*dergeh-i Hak̄ka, -a*]

Ḳalbi gencīne-i sırr-ı ihlāş / **Dergeh-i Hak̄da** olan bende-i ḥāş(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1034*) [*dergeh-i Hak̄da, -da*]

der-i ‘adl: Adalet kapısı.

Şehlerüñ olur ‘aṭāsı mebzül / Kimse olmaz **der-i ‘adlinde** melül(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 727*)[*der-i ‘adlinde, -i, -n, -de*]

dermān: Çâre, hal yolu, çıkış yolu.

Vir aña ni‘ met-i bī-pāyānı / Dil-i mecrūhına ḳıl **dermānı**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1021*)[*dermānı, -ı*]

dermān it-: Derman kılmak, iyileştirmek.

Bildi derd-i dili **dermān itdi** / Baña bir medrese iḥsān itdi(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 386*)[*dermān itdi, -di*]

ders: Ders, bilgi.

Varup İstanbula eyler ḥareket / **Ders** oḳınur ḳanda k’ola cem’iyyet(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 570*)[*ders oḳınur*]

destār: Sarık.

Yazuk ol cübbe vü **destārumuza** / Yazuk ol gayret ile ‘ārumuza(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 994*)[*destārumuza, -umuz, -a*]

dest-gİR ol-: Elini tutmak.

Dest-gİR olsa n'ola bendesine / İltifāt eylese efkendesine(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 294*)[*dest-gİR olsa, -sa*]

dest-i lutf: Lütuf eli.

Dest-i lutf ile beni kıl infāk / Manşıba yoğ ise ger istiḥkāk(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 264*)[*dest-i lutf*]

dest-res: Eli yetişen, muktedir, muvaffak, nail.

Faqr u fāqa ile pür-gam her kes / Bulmaz maṭlabına [hīç] **dest-res**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 795*)[*dest-res*]

dert: Dert, sıkıntı, zorluk.

Ugradur **derde** dil-i Eyyübü / Ğam-ı hecre düşürür Ya'kübü(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 38*)[*derde, -e*]

Kimini 'āşık-ı dīdār eyler / Kimini derde giriftār eyler(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 39*)[*derde, -e*]

Yā İlähî o Ḥabībün ḥakkı / Cümle **derdlüye** ṭabībün ḥakkı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 46*)[*derdlüye, -lü, -y, -e*]

Gerçi kim **derdüme** yok ḥadd ü ḥisāb / Cümlesin yazsam olur niçe kitāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 209*)[*derdüme, -üm, -e*]

Derdümüñ biñde birin ideyin ‘arz / Merhamet hāmile tā kim ola farz(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 210*)[*derdümüñ, -üm, -üñ*]

Bulina ya‘nī ki bu **derde** ‘ilāc / Olmayam ğayrı apuya muḥtāc(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 328*)[*derde, -e*]

Düşdi bu **derde** ahālī inler / Bu ‘asırdā kim ölür kim dinler(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 691*)[*derde, -e*]

Anuñ erbābı gezer āvāre / Def‘-i ğam **derdine** bulmaz çāre(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 781*)[*derdine, -i, -n, -e*]

Düşdi bu **derde** ahālī iñler / Bu ‘asırdā kim ölür kim diñler(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 691*)[*derde, -e*]

ađıların bu **derd** ile bađrı kebāb imiř(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Gazel-i Merhūm ‘Ubeydi’l-Edirnevī Tahmīs-i Merhūm Vecdi’l-Filibevī, II.Kıta, 5.Mısra*)[*derd*]

İre ol kātibe biñ **derd** řarīḥ / Yazduğın eylemez ise tařīḥ(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1169*)[*derd*]

devlet: Saadet.

‘Avniyā eyle hemān Ḥaa niyaz / ‘Ömrini **devletini** ide dırāz(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 162*)[*devletini, -i, -n, -i*]

Hevesi bu dil-i nālānında / **Devleti** bula azā yanında(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 583*)[*devleti, -i*]

Giresin deyne niçe mihnetle / Varasın mansıbuña **devletle**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 634*)[*devletle, -le*]

Devleti ḥařre dek olsun mümted / Ya‘nī kim Ḥaźret-i Sultān Aḥmed(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 712*)[*devleti, -i*]

devlet-hvāh: Mevki ve zenginlik düşkünü.

Ola manzûr-ı cenâb-ı şâhî / Ber-murâd ide bu **devlet-h^vâhı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 267)[*devlet-h^vâhı, -ı*]

devlet-i dāreyn: İki dünyadaki mutluluk.

Oldılar zıkr-i Ḥudāya meşğul / Buldılar devlet-i dāreyne vuşûl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1066)[*devlet-i dāreyne, -e*]

devlet-i dünyā: Dünya saadeti.

Faḥr idüp faqr ile ekşer 'ulemā / Kıldılar **devlet-i dünyādan** ibā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 125)[*devlet-i dünyādan, -dan*]

Ma'nā yüzinde **devlet-i dünyā** 'itāb imiş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm*
'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, I.Kıta, 4.Mısra)[*devlet-i dünyādan,*
-dan]

Saḥa eylerse naşîḥat te'sîr / Olma bu **devlet-i dünyāya** esîr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1109)[*devlet-i dünyāya, -y, -a*]

devlet [ü] zilleti: Mutluluk ve hakirlik.

Devlet [ü] zilleti viren Ḥaḫdur / Anı fehmedemeyen aḫmaḫdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 606)[*devlet[ü] zilleti, -i*]

devr-i Ādem: Hz. Ādem (as) zamanı, devri.

Görmedi dīde-i ḥurşīd-i cihān / **Devr-i Ādemden** ilā hāzā'l-ān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 715)[*devr-i Ādemden, -den*]

devşür-: Toplamak.

‘Aklıñı başuña **devşür** yā hū / Başuña gelse gerek bir gün bu(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1108)[*devşür*]

deyn: Borç.

Deyne girdüm yine maḥzūn u melül / Meskenüm oldı yine İstanbul(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 390)[*deyne, -e*]

Geldi **deyn** isteyi erbāb-ı düyün / Az ıaldı ki idem ‘arz-ı cünün(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 441)[*deyn*]

Beş on ay anda olup şubḥ u mesā / ‘Öşrini idemedüm **deynüñ** edā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 468)[*deynüñ, -üñ*]

Giresin **deyne** niçe miḥnetle / Varasın manşibuña devletle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
634)[*deyne, -e*]

İtmeye ol daḥi **deynüñe** vefā / Çekdüğüñ derd ü elem ıala saña(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 637)[*deynüñe, -üñ, -e*]

Evvelā **deyni** edādur ‘ahdüm / Ba‘dehū güşe-i ‘uzlet cehdüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1142)[*deyni, -i*]

dırāz it-: Uzatmak.

‘Avniyā eyle hemān Ḥaḫka niyaz / ‘Ömrini devletini **ide dırāz**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 162)[*dırāz ide, -e*]

‘Avniyā kışşayı gel **itme dırāz** / Şafḥa-i ıalbe bu ḥoş pendümi yaz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1070)[*dırāz itme, -me*]

di-: Demek, söylemek.

Budur ol emr-i sa‘ādet-maḫrūn / **Didi** kevneyne hemān “kūn fe-yekūn” (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 28)[*didi, -di*]

Şerefine dü cihân nüh eflāk / Halk olındı **didi** ol Kādir-i pāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 62)[*didi, -di*]

Didi lutf ile kı lup 'izzet-i nām / Yā Muḥammed saña Haḳ kıldı selām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 65)[*didi, -di*]

Ehl-i 'ilmem **diyüben** da'vī kılan / Meclisinde olımaz ebced-ḥvān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 160)[*diyüben, -y, -üben*]

Ola **dirseñ** bu ma'aş emri geñez / Tāli' üñ tecrîbe kı l bir niçe kez(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 249)[*dirsen, -r, -se, -ñ*]

Himmat eylerseñ eger kabildür / Kime şordumsa **dimez** müşkildür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 269)[*dimez, -mez*]

Didi var sür yüzüñ ol dergāha / Ki pür oldı keremi efvāha(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
308)[*didi, -di*]

Didi bu gevher-i nā-yāb ancak / Lāyık-ı meclis-i aḥbāb ancak(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 356)[*didi, -di*]

Vākı'-ı ḥālî **didüm** monlāya / Dāḥil olmaḳ diledüm mevtāya(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 383)[*didüm, -dü, -m*]

Didüm ey efdal-i eşraf-ı 'ibād / Bir kazāyile ḳuluñ kılsañ şād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 455)[*didüm, -dü, -m*]

Anda ḳādî boğazın besleyemez / Görmeyince kışi vaşfın **diyemez**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 467)[*diyemez, -y, -e, -mez*]

Ḳangı birin **diyeyüm** miḥnet çok / Şerḥ ü tahrîre anı ḥācet yok(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 496)[*diyeyüm*]

Eyledüm kendüme ol demde ḥitāb / **Didüm** ey gāfil [ü] ser-mest ü ḥarāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 515)[*didüm, -dü, -m*]

Bu meşeldür ki **dimişler** 'uḳalā / Kışi a'mā olur irdükde kazā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 584)[*dimişler, -miş, -ler*]

Şabr ider faqrını halka **diyemez** / Şişe-i 'ırz u vaqârın şıyamaz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 608*)[*diyemez, -y, -e, -mez*]

Söyledün sen bu maqālâtı şahîḥ / **Dimesünler** zuraḫā hem-çü melîḥ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 617*)[*dimesünler, -me, -sün, -ler*]

Diyesin nāle-künān ḥvār u zelîl / Ne için manşibum itdün tebdîl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 645*)[*diyesin, -ye, -sin*]

Diyesin kimine resm-i kısmet / Nişf-ı mālın alasın bî-minnet(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 661*)[*diyesin, -ye, -sin*]

Haḫ sözi her kişi ḥod söyleyemez / Terk-i ser itmeyen anı diyemez(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 705*)[*diyemez, -y, -e, -mez*]

Ne **diyem** ol şeh-i baḫr u berre / Baḫrden kaçre güneşden zerre(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 739*)[*diyem*]

İdüp aḫvāl-i kuẓātı ma'lûm / Bir ğazel **dimiş** 'Ubeydî merḫûm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 874*)[*dimiş, -miş*]

Manşib **didükleri** elem ü ıztırâb imiş(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydî'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, I.Kıta, 4.Mısra*)[*didükleri, -dük, -ler, -i*]

Sözün muḫaşşalın **diyeyüm** mi 'Ubeydiyâ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydî'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, V.Kıta, 4.Mısra*)[*diyeyüm, -y, -eyüm*]

Zeyd aña olmaz ise ger rāzî / N'eylesün ya baña **diyor** kâzî(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 880*)[*diyor, -yor*]

Ḥazret-i Ḥaḫdan idüp şerm ü ḫicâb / Hîç **dimez** böyle imiş ḫavl-i kitâb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 885*)[*dimez, -mez*]

İstikâmet yiridür şer'-i Resûl / Ḥidmetün ola **dir** iseñ maḫbûl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 893*)[*dir, -r*]

Saña yāhū daḥi gelmez mi yaḳīn / Oldı inşāf **didügüñ** mısfu'd-dīn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 899*)[*didügüñ, -düg, -i, -n*]

Aña **dir** rıfḳ ile ey merd-i ğarīb / Baña şimden girü mevt oldı qarīb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 913*)[*dir, -r*]

O kefen şoyucu aḥvāli **didi** / Ḥavf idüp şan ki vücūdı eridi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 921*)[*didi, -di*]

'İlm-i tefsīre olurken meşğül / **Didi** Qādīya meger bir gün ol(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 945*)[*didi, -di*]

Didi iṭḥāf idelüm sultāna / Tā ki mazhar olasın ihsāna(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 953*)[*didi, -di*]

Didi kim ḥidmet-i şer'e maḥzā / Dilerem kim ola taḳlīd-i ḳazā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 955*)[*didi, -di*]

Ḳıldı ta'zīm ile çün anı ḳabül / **Didi** şeyḫüm ne diler benden ol(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 957*)[*didi, -di*]

Didi kim istemez illā ki ḳazā / İḥtiyār ile aña virdi rızā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 958*)[*didi, -di*]

İltimās[1] idüp ol demde ḳabül / **Didi** düzaḥda mekān istemiş ol(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 959*)[*didi, -di*]

Didiler ḳışşayı şāha nā-gāh / Bī-ḥuzūr oldı işitdükde o şāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 976*)[*didiler, -di, -ler*]

İḥtilāf üzredür anda aḳvāl / Kimi **dir** olmadı ıtlāḳa mecāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 980*)[*dir, -r*]

Kimisi **dir** ki olındı ıtlāḳ / Şāh ile olmadı ortada vifāḳ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 983*)[*dir, -r*]

Niçe ta'bīr idem ammā el-ḥaḳ / Ḳuṭb-ı 'ālem **disem** aña elyak(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1045*)[*disem, -se, -m*]

Dā'imā emr-i Hāq ile 'āmil / Aña **dirsem** n'ola şeyh-i kāmīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1051)[*dirsem, -r, -sem*]

Kesmezem rişte-i maqşūdı hele / Qo ne **dirlerse** disünler cehele(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1151)[*dirlerse, -r, -ler, -se*]

Kesmezem rişte-i maqşūdı hele / Qo ne dirlerse **disünler** cehele(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1151)[*disünler, -sün, -ler*]

Bu kitābuñ tamāmına hatif / Tārīḥin **didi** “Tuḥfetü'l-Ḥükkām”(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1197)[*didi, -di*]

dībā vü ḥarīr: İpekli giysiler.

Kiminüñ cāmesi **dībā vü ḥarīr** / Kimi bulmaz geye bir köhne ḥaṣīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 43)[*dībā vü ḥarīr*]

dīde: Göz.

Kej nazar idenüñ ey Rabb-i Ğafūr / **Dīdesi** ola mekânından dūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 547)[*dīdesi, -si*]

dīde-i ḥurşīd-i cihān: Cihanı aydınlatan güneşin gözü.

Görmedi **dīde-i ḥurşīd-i cihān** / Devr-i Ādemden ilā hāzā'l-ān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 715)[*dīde-i ḥurşīd-i cihān*]

dīger-gün ol-: Değişmek, başka bir şekil almak.

Bunlaruñ ḥālī **dīger-gün oldu** / Bī-kes olan katı maḥzūn oldu(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 557)[*dīger-gün oldu, -dı*]

Bār-ı ğam ide elif qaddüñi nūn / Giderek ḥālūñ **ola dīger-gün**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 631)[*dīger-gün ola, -a*]

diken ol-: Diken olmak, batmak.

Nîze-i nazmu[mı] görmez düşmen / **Oldum** a'dā gözine şimdi **diken**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 318*)[*diken oldum, -du, -m*]

dikkat: Dikkat.

Güşş ü sa'y ile **dikḳatler** idüp / Mürşid-i kāmile ḥidmetler idüp(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1067*)[*dikḳatler, -ler*]

dil: Dil (organ).

Her sözüñ evvelidür nām-ı Hudā / Zikr-i Hak **dilde** gerek subh u mesā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 6*)[*dide, -del*]

Ni'met-i luṭfuña şākir eyle / **Dilimüz** şıdḳ ile zākir eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1018*)[*dilimüz, -imüz*]

Degül insān ḥaṭādan ḥālī / Añma **dilde** elem ü eşḡālī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1164*)[*dilde, -de*]

dil: Gönül.

Baḥr-i medḥinde olur **diller** güm / Raḳıya'llāhu ta'ālā 'anhüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 100*)[*diller, -ler*]

Ṭab'-ı pāki nitekim āb-ı zülāl / **Dilleri** kendüye kıldı meyyāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 174*)[*dilleri, -ler, -i*]

Ey **dil** olmaḳ diler iseñ üstād / Dā'im üstāduñı kıl ḥayr ile yād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 341*)[*dil*]

Çünkü açılmadı bu baḥt-ı siyāh / Oldı **dil** āteş-i faḳr ile tebāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 403*)[*dil*]

Bu mübāhātı koyup haddüni bil / Saña düşmez bu mübāhāt ey **dil**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 536*)[*dil*]

Ne kadar zaḥmet ise şabr eyler / Bu ümīd ile **dile** cebr eyler(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 588*)[*dile, -e*]

Mā-sivā fikrini **dilden** dūr it / Tenüni başdan ayağa nūr it(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1014*)[*dilden, -den*]

Gözün aç irmeden ey **dil** saña mevt / Tevbe vü tā'atüni eyleme fevt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1088*)[*dil*]

Eylemek ister iseñ zevk u sürür / Mā-sivā fikrini **dilden** kı1 dūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1098*)[*dilden, -den*]

Naşş olunca **dilünde** her gāh / Zikr ü fikrün senün olsun Allāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1099*)[*dilünde, -ün, -de*]

Bu durur **dilde** olan ḥüzn ü melāl / Levḥ-i dilde yazılıpdur bu ḥayāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1143*)[*dilde, -de*]

dilā: Ey gönül.

Fikr idüp eyle **dilā** inşāfi / Cümleten ḥalk-ı cihān vaşşāfi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 201*)[*dilā*]

Başladuñ gerçi ki bu nazma **dilā** / Seni ilzām ide şāyed 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 534*)[*dilā*]

dile-: Dilemek, ummak, temenni etmek.

Dilerem her şeb u rüz [u] meh ü sāl / Şolmasun ol gül-i gülzār-ı kemāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 204*)[*dilerem, -r, -em*]

Beni çok şoydı bu cellād-ı felek / **Diledi** defter-i 'ömrüm kıla ḥak(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 244*)[*diledi, -di*]

Dilerüz her birine Rabb-i celîl / Vire tâ haşre degin ‘ömr-i tavîl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 334)[*dilerüz, -r, -üz*]

Ey dil olmak **diler iseñ** üstād / Dā’im üstāduñı kıl ḥayr ile yād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 341)[*diler iseñ, -r, -iseñ*]

Dileyüp Ḥaḳḳa münācāt müdām / Dir idüm ağlayup ey Rabb-i enām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 498)[*dileyüp, -y, -üp*]

Dilerem senden eyā Rabb-i Vedūd / Nazır olmaya aña çeşm-i ḥasūd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 546)[*dilerem, -rem*]

‘Avn-i Ḥaḳdan **dile** maḳşūduñı hep / Şāhdur gerçi ki zāhirde sebep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 738)[*dile*]

Dilerüz Ḥazret-i Ḥaḳ’dan her gāh / Müstecāb ide du’āmuz Allāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 750)[*dilerüz, -r, -üz*]

Yine rü’yāda görüp ke’l-evvel / **Diler** ol müşkilini eyleye ḥall(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 763)[*diler, -r*]

Diler iseñ bula mālūñ bereket / İhtirāz it şaḳın alma rişvet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 900)[*diler iseñ, -r, -iseñ*]

Didi kim ḥidmet-i şer’e maḥzā / **Dilerem** kim ola taḳlīd-i ḳazā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 955)[*dilerem, -r, -em*]

Kıldı ta’zīm ile çün anı kabûl / Didi şeyhüm ne **diler** benden ol(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 957)[*diler, -r*]

Vāḳı’-ı ḥālī didüm monlāya / Dāḥil olmak **diledüm** mevtāya(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 383)[*diledüm, -dü, -m*]

dil-ber-i ra’ nā: Güzel bir dilber.

Beyti bir **dil-ber-i ra’ nāya** döne / Cedveli ‘āşık-ı şeydāya döne(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 1179)[*dil-ber-i ra’ nāya, -y, -a*]

dil-i bî-şabr u karār: Karasız ve sabırsız olan gönül.

Cüş idüp ey **dil-i bî-şabr u karār** / Hālūñi söyle yine bir miqdār(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 207*)[*dil-i bî-şabr u karār*]

dil-i ğam-dīde: Gamlı, kederli gönül.

'Ulemānuñ şerefin yād eyle / **Dil-i ğam-dīdemüzi** şād eyle(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 553*)[*dil-i ğam-dīdemüzi, -müz, -i*]

dil-i ğamgīn: Gamlı, kederli tasalı gönül.

Ḥayr ile 'Avnī[y]i yād eyleyeler / **Dil-i ğamgīnini** şād eyleyeler(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 1183*)[*dil-i ğamgīnini, -i, -n, -i*]

dil-i Eyyüb: Eyüp peygamberin gönlü.

Uğradur derde **dil-i Eyyübı** / Ğam-ı hecre düşürür Ya 'kübı(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 38*)[*dil-i Eyyübı, -ı*]

dil-i mecrūh: Yaralı gönül.

Vir aña ni 'met-i bî-pāyānı / **Dil-i mecrūhına** kıl dermānı(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 1021*)[*dil-i mecrūhına, -ı, -n, -a*]

dil-i nā-kām: Arzusuna ulaşamamış gönül.

Hālūñi ağla birez ey ḥāme / Merḥamet ola **dil-i nā-kāma**(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 166*)[*dil-i nā-kāma, -a*]

dil-i nālān: İnleyen gönül.

Hevesi bu **dil-i nālānında** / Devleti bula kaçā yanında(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 583*)[*dil-i nālānında, -i, -n, -da*]

dil-i pākīze-edā: Temiz edalı gönül.

Demidür ey **dil-i pākīze-edā** / Ol şenākār-ı kibār-ı 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 165*)[*dil-i pākīze-edā*]

dil-i zār: Ağlayan, inleyen gönül.

Niçe vaşf itsün anı bu **dil-i zār** / İdemez midḥatin eş'ār iş'ār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 202*)[*dil-i zār*]

dīn: Din, iman, inanç.

Şon nefesde virüp imān ile **dīn** / Meskenin eyle anuñ ḥuld-ı berīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1022*)[*dīn*]

Gözün aç cānuñ uyar ey gāfil / **Dīni** dünyāya degişmez 'ākıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1085*)[*dīni, -i*]

dīnār: Eski bir nevi altın sikke.

Olmayınca aña luḥf-ı Bārī / Kuduğı yirde қalur **dīnārı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 852*)[*dīnārı, -i*]

Dā'imā eyleyüp āh u zārı / Gözedür gözlerüm ol **dīnārı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 861*)[*dīnārı, -i*]

dīñle-: Dinlemek.

İki şımf oldı quzāt [u] 'ulemā / **Dīñle** bir bir sebebin icmālā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 773*)[*dīñle*]

Olan oldu sözümi **diñle** ‘azîz / Saña bu pend-i letâfet-âmîz(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 802*)[*diñle*]

Diñle ey mâ’il-i erbâb-ı hüner / Dir iseñ gūşuñ ola pür-gevher(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 868*)[*diñle*]

Benden naşihat ister iseñ **diñle** Vecdiyâ(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, V.Kıta, 1.Mısra*)[*diñle*]

Sen bu aḥvâli iderseñ âşikâr / **Diñle** tafsîl idelüm bir miqdâr(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 877*)[*diñle*]

İster iseñ bu maḳâlâta delîl / **Diñle** bir nâdire temşîl-i cemîl(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 940*)[*diñle*]

Dir iseñ keşf ola sırr-ı mübhem / N’eyledi **diñle** İmâm-ı A‘zam(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 963*)[*diñle*]

Dir iseñ keşf ola sırr-ı mübhem / N’eyledi **diñle** İmâm-ı A‘zam(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 963*)[*diñle*]

Diñleñ ey zümre-i hükkâm-ı kirâm / Ehl-i inşâf-ı kuzâtü’l-İslâm(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 613*)[*diñlen, -ñ*]

Zulm iden câhil olandur ekşer / Bu ḥadîşi ne oğur ne **diñler**(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 674*)[*diñler, -r*]

Düşdi bu derde ahâlî iñler / Bu ‘aşırda kim ölür kim **diñler**(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 691*)[*diñler, -r*]

Oқыyup **dinleyecek** şâh-ı cihân / Eyleye ben ḳulına istiḥsân(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 736*)[*diñleyecek, -y, -ecek*]

Luṭf idüp pendümi **diñleñ** iḥvân / K’olasuz mazḥar-ı luṭf-ı Raḥmân(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 840*)[*diñleñ, -ñ*]

Şoñra Vecdî anı eyler taḥmîs / **Diñlesünler** anı iḥvân-ı enîs(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 875*)[*diñlesünler, -sün, -ler*]

Ḥalka medār u merci' olur sözi **diñlenür**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, III.Kita, 1.Mısra*)[diñlenür]

dîn ü dünyâ: Din ve dünya.

Niçe bir manşib-ı dünyâyı ümîd / **Dîn ü dünyâna** degül çünki müfîd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1079*)[*dîn ü dünyâna, -n, -a*]

Dîn ü dünyâ virüben zûlm ü fesâd / İhtiyâr it bulasın tâ ki murâd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1084*)[*dîn ü dünyâ*]

dir: Der, söyler.

Dileyüp Ḥaḫka münâcât müdâm / **Dir** idüm ağlayup ey Rabb-i enâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 489*)[*dir, -r*]

Ḥaşre dek **dirseñ** ola nâmuñ ad / Eyle var gülşen-i nazmı âbâd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 519*)[*dirseñ, -r, -se, -ñ*]

Saña **dir** kâdî olur 'âlim olan / Ḥâkim olur mı cihânda nâ-dân(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 648*)[*dir, -r*]

Yâr olup bir niçe rişvet bedeliye (?) / **Dir** ki ol al gididen vir gidiye(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 782*)[*dir, -r*]

Virür ol şâlihe bu güne cevâb / **Dir** ki zer cem' idenüñ ḥâli ḫarâb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 859*)[*dir, -r*]

Diñle ey mâ'il-i erbâb-ı hüner / **Dir** iseñ güşuñ ola pür-gevher(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 868*)[*dir, -r*]

Şer' ile virseñ eger Zeyde cevâb / 'Amra **dirsen** saña ḫükm itdi kitâb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 879*)[*dirseñ, -r, -se, -ñ*]

Dir iseñ keşf ola sırr-ı mübhem / N'eyledi diñle İmâm-ı A'zam(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 963*)[*dir, -r*]

İder ol Hālîka tâ‘atde kuşūr / **Dir** ki ma‘lûl olan olur ma‘zūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1096)[*dir, -r*]

dirîĝ kıl-: Esirgemek.

Ḥasb-i ḥālüm birez itdüm teblîĝ / **Ķılmadı** luṭf ile iḥsânı **dirîĝ**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 293)[*dirîĝ Ķılmadı, -ma, -dı*]

Nazar-ı luṭfını **Ķılmaya dirîĝ** / Belki iḥsâna ide sa‘y-ı belîĝ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
339)[*dirîĝ Ķılmaya, -ma, y, -a*]

dīvān: Divan.

Ķullanup ben Ķulnı yanında / Ya‘nî kâtib ide **dīvānında**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
225)[*dīvānında, -ı, -n, -da*]

Şu‘arānuñ ol idi sulṭānı / Ḥaşre dek şimdi ṭurur **dīvānı**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
346)[*dīvānı, -ı*]

İnkisār ile varup **dīvāna** / ‘Arz-ı ḥāl itdüm o ‘ālî-şāna(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
452)[*dīvāna, -a*]

Bu teĶā‘üdle Ķanā‘at Ķılsam / Gāhî **dīvānda** kitābet Ķılsam(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
730)[*dīvānda, -da*]

diyār: Diyar, memleket.

Ķāḍî-’askerken idüp istiḥdām / Eyledi ba‘zı **diyārda** Ķassām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 370)[*diyārda, -da*]

Hāsılı fakr ile mahzûn u melûl / Eyledüm Filbe **diyārına** nüzul(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 439)[*diyārına, -ı, -n, -a*]

Bir zamān Filbe **diyārını** meĝer / Terk idüp Ķılmış idüm ‘azm-i sefer(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 472*)[*diyārını, -ı, -n, -ı*]

diyü: "Diye" zarf.

Bu felâketde iken şâm u seher / Vâlidüñ öldi **diyü** geldi haber(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 472)[*diyü*]

Ḳat' idem kişi **diyü** pāyesini / Cerḥ ider 'ömr-i girān-māyesini(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 562)[*diyü*]

Bār-ı miḥnetle olur ḳāmeti ḥam / Olayın **diyü** mülāzım her dem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 577)[*diyü*]

Def'-i ḡam **diyü** yir afyon sıkılır / Şöyle lāḡar ki toḳınsañ yıkılır(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 585)[*diyü*]

doğma-: Doğmak.

Bilmezem aşlı nedür şimdiye dek / **Doğmadı** ḳuṭb-ı murādumca felek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 504)[*doğmadı, -ma, -dı*]

dökmeci (?) başı: Erimiş mâdenleri kalıba dökmek sûretiyle çeşitli eşyâlar yapan kimse, dökücü, dökümcü başı.

Dökmeci (?) başınuñ ol dāmādı / Baña luṭf ile ider imdādı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 378*)[*dökmeci başınuñ, -ı, -n, -uñ*]

dön-: Dönmek.

Beyti bir dil-ber-i ra'nāya döne / Cedveli 'aşık-ı şeydāya **döne**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1179)[*döne, -e*]

döndür-: Döndürmek.

Döndürse seyle girye ile gözleri yaşın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm*
'Ubeydi'l-Edirnevî *Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, II.Kıta, 3.Mısra*)[*döndürse, -se*]

du'â: Dua, niyaz.

Kılma 'Avnî kuluñ 'âlemde melûl / Eyle hep hayr **du'âsın** makbul(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 55*)[*du'âsın, -sı, -n*]

Ehl-i îmāna **du'â** lâzım u farz / Aña kim oldu ḥalîfe fi'l-'arz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 140*)[*du'â*]

Medhden hayr **du'âdur** maksûd / 'Ömrin efvân ide ol Rabb-i Vedûd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 203*)[*du'âdur, -dur*]

Asl u fer'ine Hudâ ola mu'in / Bu durur hayr **du'âmuz** âmîn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 206*)[*du'âmuz, -muz*]

İhtîşâr it sözi uzatma henüz / Başla var ḥayr **du'âya** şeb ü rüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 332*)[*du'âya, -y, -a*]

Bu durur aña **du'âmuz** ki müdâm / Ḥaşre dek var ola ol şâh-ı be-nâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 716*)[*du'âmuz, -muz*]

Dilerüz Ḥazret-i Ḥaḳ'dan her gâh / Müstecâb ide **du'âmuz** Allâh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 750*)[*du'âmuz, -muz*]

du'â kıl-: Du'â etmek.

Çü degül kıbil-i medḥ ü ta'rîf / **Kıl du'â** dâ'im eyâ 'abd-i za'îf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 743*)[*du'â kıl*]

dūd-ı siyâh: Kara duman.

Âteş-i zulm ile mazlûm ider âh / Āsumânı tutar ol **dūd-ı siyâh**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 703*)[*dūd-ı siyâh tutar, -ar*]

dūn u denī: Aşağılık ve alçak kimseler.

Turmayup **dūn u denī** şadra geçer / Ğālibā irdi gibi āḥir-i şer(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 813)[*dūn u denī*]

dūr ol-: Uzak olmak.

Kej nazār idenūñ ey Rabb-i Ğafūr / Dīdesi **ola** mekānından **dūr**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 547)[*dūr ola, -a*]

Faqr [anuñ] **dūr ola** yārānından / Bi'z-zarūrī uşana cānından(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 612)[*dūr ola, -a*]

Ḥidmetümden niçe gün **olduñ dūr** / Bundan özge saña yoķ cürm ü kuşūr(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 770)[*dūr oldun, -du, -ñ*]

dūr it-: Uzak tutmak.

Mā-sivā fikrini dilden **dūr it** / Tenūñi başdan ayağa nūr it(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1014)[*dūr it*]

Ehl-i dünyādan **idüp** sen bizi **dūr** / Künc-i 'uzletde naşīb eyle ḥuzūr(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1017)[*dūr idüp, -üp*]

Veznden nazmı **ider** cehl ile **dūr** / Okıyan kimse bulur anda kuşūr(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1174)[*dūr ider, -er*]

dūr kıl-: Uzak tutmak, uzaklaştırmak.

Eylemek ister iseñ zevķ u sürūr / Mā-sivā fikrini dilden **kıl dūr**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1098)[*dūr kıl*]

durur: -dır bildirme eki.

Asl u fer'ine Hudā ola mu'in / Bu **durur** hayr du'amuz āmīn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 206*)[durur]

Var **durur** dünyāda çok āsarı / Līk meşhūr olan eş'arı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 348*)[durur]

Anı iz'ān idemez her aḥmak / Fuḡarā ḡalbi **durur** Ka'be-i Ḥaḡ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 605*)[durur]

Cümleñüzden bu **durur** hep me'mül / 'Özrümi ehl-i kerem ide ḡabül(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 620*)[durur]

Bir ḡavī kimse ala ḡāzīlīḡuñ / Yok **durur** gerḡi aña rāzīlīḡuñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 639*)[durur]

Ne **durur** cürümü ben de bileyin / Tā ki anuñla tesellī olayın(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 647*)[durur]

Bu ne ḡikmet **durur** ey Bār-Hudā / 'Ulemā ṡadrına geḡdi cühelā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 814*)[durur]

Ol **durur** ḡüsrev-i mülk-i meleküt / Ḳılmaz ifṡā ider ammā ki süküt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1047*)[durur]

Nīk ü bed her ne ki ḡıldum taḡrīr / Ḥasb-i ḡālüm **dur[ur]** ol bī-taḡṡīr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1128*)[durur]

Bu **durur** bā'is-i nazm u inṡā / Ḥasb-i ḡālüm bileler tā 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1133*)[durur]

Bu **durur** dilde olan ḡüzn ü melāl / Levḡ-i dilde yazılupdur bu ḡayāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1143*)[durur]

Ḥaṡre deñlü ṡurur āṡārumdur / Zāde-i ṡab' **durur** bārumdur(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1158*)[durur]

dü: İki.

Ba‘de Һamd-i ni‘am-ı luṭf-ı Һudā / Kılalum na‘t-ı ŧeh-i her **dü** serā(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 57*)[dü]

Mu‘cizāt istedi niċe aḥmaḳ / Bir iŧāret ile māh oldu **dü** ŧaḳ(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 77*)[dü]

Fuḳarā Ka‘be’si oldur ḫālā / **Dü** maḳām oldu anuñla iḫyā(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 1055*)[dü]

dü cihan: İki cihan; dünya ve ahiret.

Mebde’-i her dü **cihān** aŧl u uŧul / Һazret-i Aḥmed ü Maḥmüd u Resul(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 60*)[cihān]

ŧerefine **dü** cihān nüḫ eflāk / Һalk olındı didi ol Kādir-i pāk(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 62*)[dü]

ŧerefine dü **cihān** nüḫ eflāk / Һalk olındı didi ol Kādir-i pāk(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 63*)[cihān]

O Һabīb-i Medenī ḫürmetine / Vāŧıl eyle dü **cihān** ‘izzetine(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 104*)[cihān]

O Һabīb-i Medenī ḫürmetine / Vāŧıl eyle dü **cihān** ‘izzetine(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 104*)[cihān]

Ni‘am-ı luṭfı **cihāna** mebzul / Һaŧe li’llāh ki seni ide melul(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 273*)[cihāna, -a]

dükeli: Bütün, hep, hepsi.

Leyle-i Kādr idi bir gice meger / Buldı ‘ālem **dükeli** zīnet ü fer(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 86*)[dükeli]

Geċdi ‘ömrüm **dükeli** ğurbetde / Āteŧ-i faḳr ise germiyyetde(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 235*)[dükeli]

dünyā: İçinde yaşamakta olduğumuz yeryüzü, yer küresi, arz, cihan.

Dağı **dünyā** şerefin hāşıl idüp / ‘Ulemā zümresine dāhil idüp(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 109)[dünyā]

Virdiler ‘ilm ile **dünyāya** nizām / Geldiler bunca mevālī-i ‘ızām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 135)[dünyāya, -y, -a]

Baṅa manşib zarar-ı maḥẓ oldı / Ser-güzeştüm ile **dünyā** taldı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 241)[dünyā]

Bu temāşasını gör yārānuñ / Ḥasedi hep bañadur **dünyānuñ**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 255)[dünyānuñ, -nuñ]

Faẓl ile şöhreti var **dünyāda** / Filbe müftisi o Şarrāf-zāde(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
306)[dünyāda, -da]

Budur ancak ğaraẓum **dünyāda** / Beni ğālib ideler ḥuşşāda(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
336)[dünyāda, -da]

Var durur **dünyāda** çok āşarı / Lık meşhūr olan eş‘arı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
348)[dünyāda, -da]

Geldi mürde ḥaberi çün[ki] anuñ / Gitdi Bākīsi kaçan **dünyānuñ**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 382)[dünyānuñ, -nuñ]

İktizāsı bu mıdur **dünyānuñ** / Rif‘atı artuḫ ola nā-dānuñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
693)[dünyānuñ, -nuñ]

Her taraftan olup a‘dā peyda / Şerr ü şūr ile pür oldı **dünyā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
698)[dünyā]

Nev-hevesdür niçesi yārānuñ / Bu cefāsını çeker **dünyānuñ**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 811)[dünyānuñ, -nuñ]

İl yiyüp ide şafa **dünyāda** / Sen cevābın viresin ‘uḫbāda(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
838)[dünyāda, -da]

Sīm ü zer cem‘in iden **dünyāda** / Bu ‘amel birle qopar ‘uqbāda(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 860)[*dünyāda, -da*]

Qalsa **dünyā** tolusı genc-i nihān / Ol ‘azābın çeker ‘uqbāda hemān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 866)[*dünyā*]

‘İş için bir iki gün **dünyāda** / Yatacaq yir qomadux ‘uqbāda(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 999)[*dünyāda, -da*]

Gözün aç cānuñ uyar ey gāfil / Dīni **dünyāya** deqişmez ‘āqıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1085)[*dünyāya, -y, -a*]

dünyevī: Dünyaya ait.

Ḥaḡ naşīb eyleyüp ola ḡaşıl / **Dünyevī** v’āḡirī cemī’-i merām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1196)[*dünyevī*]

dürer: İnciler, inci taneleri.

Ehl-i diller bu sözi söylerler / Qa’r-ı deryāda **dürer** cīfe zeber(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 559)[*dürer*]

dür-i ‘ilm: İlim incisi.

Oldı meşhūr degüldür bu ḡafī / Ya’nī kim ol **dür-i ‘ilmüñ** şadefī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 973)[*dür-i ‘ilmüñ, -üñ*]

dür-i pākīze: Kusursuz inci.

Qodı birkaç **dür-i pākīzesini** / Güş-ı cān u dili āvīzesini(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
152)[*dür-i pākīzesini, -si, -ni*]

dürri-i ‘Aden: Aden'den çıkartılan inci, denizinden çıkan değerli inci. Aden incileri.

Bilinür ‘ilm ile cehlün şerefi / Nitekim **dürr-i ‘Adenle** harfî(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 124)[*dürr-i ‘Adenle, -le*]

dürr-i suḥan: Söz incisi.

‘Uḳalā yoḳ yire açmaz deheni / ‘Arz ider ehline **dürr-i suḥanı**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1027) [*dürr-i suḥanı, -ı*]

Kim ola **dürr-i suḥan** şarrāfı / Bilür ol kıymetin urma lāfı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1028)[*dürr-i suḥan*]

dür ü gevher: İnci ve mücevher.

Sözümün lezzeti sükkerden yeg / Kıymeti ḥod **dür ü gevherden** yeg(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 1072*)[*dür ü gevherden, -den*]

düş-: Yakışmak, uygun olmak, uygun gelmek.

Medḥ iderken anı Ḥālik bi’z-zāt / Hiç maḥlūka **düşer** mi kelimāt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 94)[*düşer, -er*]

düş-: Verilmek.

Nā-gehān **düşdi** Srişnik maḥlül / Eyledüm anı zarüretle ḳabül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 431)[*düşdi, -di*]

düş-: Gitmek.

Şükrdür zāhir işi nā-çāruñ / Yine **düşdüm** yanına ser-dāruñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 437)[*düşdüm, -dü, -m*]

düş-: Payına düşmek.

Ƙalması milket-i ser-ħadde yirüm / Budin iħlîmine **düşdi** seferüm(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 477*)[*düşdi, -di*]

düş-: “Haddin değil” anlamında kullanılmıştır.

Bu mübâhâtı Ƙoyup ħaddüni bil / Saña **düşmez** bu mübâhât ey dil(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 536*)[*düşmez, -mez*]

düş-: Bulunduğu yerden ayrılıp yukarıdan aşağıya doğru inmek.

Iztırârî heves-i manşib u câh / **Düşürür** anı bu ħırşâ nâ-gâh(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 590*)[*düşürür, -ür, -ür*]

Düşdi bu derde ahâlî inler / Bu ‘aşırda kim ölür kim diñler(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 691*)[*düşdi, -di*]

Nuş u pendüm tutağör itme Ƙarâr / Ayağına **düş** o sultânuñ var(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 1073*)[*düş*]

düş-: Düşmek.

Uğradur derde dil-i Eyyübî / Ğam-ı hecre **düşürür** Ya‘ķübî(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 38*)[*düşürür, -ür, -ür*]

Düşer a‘zâsına küllî ‘illet / Ƙalmaz aşlâ bedeninde Ƙuvvet(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 1095*)[*düşer, -er*]

düşmen: Düşman.

Nîze-i nazmu[mı] görmez **düşmen** / Oldum a‘dâ gözine şimdi diken(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 318*)[*düşmen*]

Oldılar ya'nī faķire **düşmen** / Şerhe ķābil degül anda çekilen(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 429)[*düşmen*]

Şark ilinde daĥi āl-i surĥ-ser / Toldı hep **düşmen** ile baħr u ber(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 701)[*düşmen*]

Mu'cizātıyla Resūlu'llāhuñ / **Düşmeni** münhezim olsun şāhuñ(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 747)[*düşmeni*, -i]

Toĥru söz gün gibi ĥod rüşendür / Egriye ĥalk-ı cihān **düşmendür**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 1131)[*düşmendür*, -dür]

düşmen-i dīn: Din düşmanı.

Engürüs içre olan **düşmen-i dīn** / Āteş-i zulmi olınmaz tesķin(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 700)[*düşmen-i dīn*]

düşnām it-: Kūfür etmek, sövüp saymak.

Bī-sebeb siz baña **düşnām itmeñ** / Bu söz ile beni ilzām itmeñ(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 616)[*düşnām itmeñ*]

düşvār ol-: Zor, perişan olmak.

Kime kim tālī'-i sa'd olmaya yār / Anuñ aĥvālī **olur** hep **düşvār**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 405)[*düşvār olur*, -ur]

düyün: Borçlar.

Şılada ĥāşıl idüp ĥaylī **düyün** / Manşıbuñ zabtına gitdüm maĥzün(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 394)[*düyün*]

dūzah: Cehennem.

İltimās[1] idüp ol demde kabül / Didi **dūzahda** mekân istemiş ol
(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 959*)[*dūzahda, -da*]

ebced-hān ol-: Ebced okuyan kişi olmak.

Ehl-i 'ilmem diyüben da'vī kılan / Meclisinde **olmaz ebced-ḥvān**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 160*)[*ebced-hān olmaz, -ı, -maz*]

ebed: Sonu olmayan zaman, hiçbir zaman.

Açılıp talī'-i nā-mes'ūdum / Hāşıl olmadı **ebed** maḫşūdum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 801*)[*ebed*]

ebedī: Sonsuz.

İste ol manşıbı kim ey dānā / **Ebedī** olsa o manşıbda beḳā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 822*)[*ebedi*]

Ebū Cehl-i la'īn: Lanetlenmiş Ebu Cehil.

Çün 'inād itdi **Ebū Cehl-i la'īn** / 'Āḳıbet gitdi caḫīme bī-dīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 75*)[*Ebū Cehl-i la'īn*]

ebvāb-ı murād: İstek kapısı.

Ṭurma ḳaşr-ı suḫana ur bünyād / Tā güşāde ola **ebvāb-ı murād**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1026*)[*ebvāb-ı murād*]

Āh kim ḫavfum odur kim ola red / Olup **ebvāb-ı murādum** münsed(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1149*) [*ebvāb-ı murādum, -um*]

ecel: Ecel.

Eyledi çünkü **ecel** cāmını nūş / Bülbül-i ‘ālem iken oldı hamūş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 365)[*ecel*]

Nef‘i yok saña bu tül-i emelüñ / Gelmeden eyle tedārük **ecelüñ**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1104)[*ecelüñ, -üñ*]

ecel ir-: Ecelin gelmesi, ölüm vaktine ulaşmak.

Niçe bir manşib için tül-ı emel / Saña mühlet mi virür **irse ecel**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1089)[*ecel irse, -se*]

edā: Naz, işve, cilve.

Bu selāset bu leṭāfet bu **edā** / Dād-ı Ḥaḫdur aña bī-çün u çirā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 352)[*edā*]

Naẓmı ğarrā **edāsı** bī-hemtā / Nāmı oldı Menāqıbu’l-Ḥükkām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1187)[*edāsı, -sı*]

edā id-: Ödemek.

Evvelā deyni **edādur** ‘ahdüm / Ba‘dehū ğüşe-i ‘uzlet cehdüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1142)[*edādur, -dur*]

Beş on ay anda olup şubḫ u mesā / ‘Öşrini **idemedüm** deynüñ **edā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 468)[*edā idemedüm, -e, -me, -dü, -m*]

edāni: Aşağılık kimseler.

‘Aklı olan çeke mi bunca ta‘ab / Buña şabr iden **edānidür** hep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 810)[*edānidür, -dür*]

Sebeb oldur ki **edānī** ekser / ıldılar manşıb-ı ‘ālīde maar(*Tufetü ’l-Hükkām, Beyit 812*)[*edānī*]

ednā: Aşğı.

İder **ednā** ulını şāh-ı cihān / Halk-ı dūnyāya olur hūkmi revān(*Tufetü ’l-Hükkām, Beyit 41*)[*ednā*]

Anuñ **ednā** ulı begler begidür / Baylar hep apusunda segidür(*Tufetü ’l-Hükkām, Beyit 145*)[*ednā*]

efdāl-i eşrāf-ı ’ibād: Kulların en şereflisi, en faziletlisi.

Didüm ey **efdāl-i eşrāf-ı ’ibād** / Bir azāyile uluñ ılsañ şād(*Tufetü ’l-Hükkām, Beyit 455*)[*efdāl-i eşrāf-ı ’ibād*]

efdāl-i halk-ı ’ālem: Dūnya halkının en üstünü, faziletlisi.

Gelüp ol **efdāl-i halk-ı ’ālem** / Mūcid-i mezheb İmām-ı A‘zam(*Tufetü ’l-Hükkām, Beyit 118*)[*efdāl-i halk-ı ’ālem*]

efdāl-i nās: İnsanların en iyisi.

‘Adl iderseñ eyā **efdāl-i nās** / Ne belādur ideler böyle kıyās(*Tufetü ’l-Hükkām, Beyit 887*)[*efdāl-i nās*]

efdāl-i tā’at: İbadetlerin en faziletlisi.

Efdāl-i tā’at imiş leyl ü nehār / Hıdmet-i şer‘-i Nebiyyü’l-muhtār(*Tufetü ’l-Hükkām, Beyit 771*)[*efdāl-i tā’at*]

efdāl-i t̄ā‘at-i Rabbū’l-‘izzet: Yüce Allah’a itaatin en faziletli olanı.

Efdāl-i t̄ā‘at-i Rabbū’l-‘izzet / Adl ile şer’e olupdur h̄idmet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 21)[*efdāl-i t̄ā‘at-i Rabbū’l-‘izzet*]

efdāl ü eşref-i nesl-i Ādem: İnsanoğlunun en şerefli ve en üstünü.

Efdāl ü eşref-i nesl-i Ādem / A‘lem ü ekmele-i ḥalk-ı ‘ālem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 59)[*efdāl ü eşref-i nesl-i Ādem*]

efkar-ı nās ol-: İnsanların en fakiri olmak.

Ḳaḡı ‘ālim ki **ola efkar-ı nās** / Anı ol cāhile sen itme kıyās(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 694)[*efkar-ı nās ola, -a*]

efkende: Düşkün, çaresiz, biçare.

Dest-gır olsa n’ola bendesine / İltifāt eylese **efkendesine**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
294)[*efkendesine, -si, -n, -e*]

efrād u ‘ibād: Kullar ve kişiler.

Aña şākird iken **efrād u ‘ibād** / Kıldı da‘vet anı şāh-ı Bağdād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 971)[*efrād u ‘ibād*]

Şark ile ġarba ider ‘adl ü dād / Zıll-i ‘adlinde hep **efrād [u] ‘ibād**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 711)[*efrād [u] ‘ibād oldı, -dı*]

efser-i şāh: Padişahın tacı.

Her biri lü’lü’-i şeh-vār oldı / **Efser-i şāha** sezā-vār oldı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
153)[*efser-i şāha, -a*]

efvāh: Ağızlar.

Didi var Ağızlar.sür yüzüñ ol dergāha / Ki pür oldı keremi **efvāha**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 308*)[*efvāha, -a*]

efzūn it-: Uzun eylemek.

Haşre dek **ide** Ḥudā-yı bī-çün / 'Ulemānuñ şerefini **efzūn**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 136*)[*efzūn ide, -e*]

Medḥden ḥayr du'ādur maqşūd / 'Ömrin **efzūn ide** ol Rabb-i Vedūd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 203*)[*efzūn ide, -e*]

'Ömrin **efzūn ide** ol Ḥayy u Kadīr / Ola a' dāsı kamu ḥvār u ḥaḳīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 745*)[*efzūn ide, -e*]

efzūn ol-: Çoğalmak.

Ḳadri günden güne **efzūn oldı** / Meh-i nev gibi kemālin buldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 361*)[*efzūn oldı, -dı*]

eger: "Eğer" edatı.

Himmet eylerseñ **eger** ḳābildür / Kime şordumsa dimez müşkildür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 269*)[*eger*]

Eyü olursa **eger** ol manşıb / Çoḳ olur aña bilürsin tālib(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 638*)[*eger*]

Meclis[in] görse **eger** Rüstem-i Zāl / Pāy-māl olur idi sāye-mişal(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 742*)[*eger*]

Bī-kes olan kişi manşıb alımaz / **Eger** alursa da nef'in bulımaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 786*)[*eğer*]

N'eylesün anlara kâdî- 'asker / Virse ba'zılarına mansıb **eger**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 796*)[*eger*]

Olmaḡ istersen **eger** kim rāḡat / Eyle bu ḡalḡ-ı cihāndan 'uzlet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 824*)[*eger*]

Şer' ile virseñ **eger** Zeyde cevāb / 'Amra dirsən saña ḡükm itdi kitāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 879*)[*eger*]

Zeyde ḡükm itseñ **eger** şer' ile sen / Saña 'Amr itse gerekdür sū'-i zan(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 882*)[*eger*]

'Ādil olmasa **eger** bir miḡdār / Olmaz saña daḡi ḡidmetkār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 894*)[*eger*]

Müstakīm olsa **eger** ḡidmetde / Şāḡibi anı tıtar izzetde(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 895*)[*eger*]

'Ādil olursa **eger** ḡākim-i 'aşl / Tıḡ-ı şer' ile ider bātlı faşl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 932*)[*eger*]

Ḳulnuñ ḡulı olursañ da **eger** / Müjdegāne vir aña cān u ser(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1077*)[*eger*]

Muḡtaşar olsa **eger** nazm-ı ḡüb / Ehl-i 'irfān görür anı merḡüb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1124*)[*eger*]

Ḳavl ü fi'lümde **eger** şādıḡ isem / Nazar-ı merḡamete lāyıḡ isem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1135*)[*eger*]

Ḥāniş olmam ḡasem eylersem **eger** / Ola sehv ile tevārüd ya meḡer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1162*)[*eger*]

Kātibüñ ekşeri ḡod cāhil olur / Ehl-i keyf ise **eger** müḡmil olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1173*)[*eger*]

eglen-: Vakit geçirmek.

Tenfîz-i hükûm-i şer‘-i şerîf ile **eglenür** (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, III.Kita, 2.Mısra*)[eglenür, -ür]

eglence: Eğlence.

Tā ki **eglence** olup ḥükkāma / Ola ihvāna naşîhat-nāme(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1127*)[eglence]

egri: Çarpık, kötü.

Ṭoĝru söz gün gibi ḥod rüşendür / **Egriye** ḥalk-ı cihān düşmendür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1131*)[egriye, -y, -e]

ehl: Bir işin ustası, o işte becerikli, mahâretli.

Manşıbı **ehline** tevcîh itmek / Olmadı buncılayın şimdiye dek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 185*)[ehline, -i, -n, -e]

‘Ukalā yok yire açmaz deheni / ‘Arz ider **ehline** dürr-i suḥanı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1027*)[ehline, -i, -n, -e]

Ṭütü-i tab‘-ı hü mā-pervāzuñ / **Ehline** keşf ide gizlü rāzuñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1030*)[ehline, -i, -n, -e]

ehl-i dil: Gönül ehli kimse.

Aĝlayup derd-i dili ‘arz itdüm / **Ehl-i diller** revişine gitdüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 427*)[ehl-i diller, -ler]

Ehl-i diller nazar idüp her çend / Ḥaḳ-şinās olan ide belki pesend(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 529*)[ehl-i diller, -ler]

Ehl-i diller bu sözi söylerler / Ḳa‘r-ı deryāda dürrer cîfe zeber(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 559*)[ehl-i diller, -ler]

Oldı rüşen bu meşel **ehl-i dile** / Ki yanar yaş kırı yanınca bil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 682)[*ehl-i dile, -e*]

‘Äleme sen niye geldüğüni bil / Arayup bul yürü bir **ehl-i dil**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1009)[*ehl-i dil*]

Ehl-i dilden taleb eyle mededi / Bulasın tā ki ḥayāt-ı ebedi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1013)[*ehl-i dilden, -den*]

Ehl-i dillerde meşeldür añılır / Kim ki çok söyler ise çok yañılır(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 1123*)[*ehl-i dillerde, -ler, -de*]

Fehm ider sözümi **ehl-i diller** / Ğam degül añlamasa cāhiller(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1155)[*ehl-i diller, -ler*]

Şā‘-ı ‘aql ile anı keyl ideler / **Ehl-i diller** oқыup meyl ideler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1157)[*ehl-i diller, -ler*]

ehl-i dünyā: Ahireti unutup, dünyaya sarılanlar. Dünyaya düşkün olanlar.

Var ise zerrece sende ğayret / **Ehl-i dünyā** ile kıлма ülfet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1003)[*ehl-i dünyā*]

Ehl-i dünyāda ḥaḳıḳat yokdur / Ülfetüñ ḥod zararı artuḳdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1004)[*ehl-i dünyāda, -da*]

Ehl-i dünyādan idüp sen bizi dūr / Künc-i ‘uzletde naşīb eyle ḥuzūr(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 1017*)[*ehl-i dünyādan, -dan*]

ehl-i ḥakāyık: Hakikat ehli.

Böyle naḳl itdi Şaḳāyık içre / Söylenür **ehl-i ḥakāyık** içre(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
752)[*ehl-i ḥakāyık*]

ehl-i hüner: Hüner ehli.

Var ümîdüm kı lup aña nazarı / Ber-murâd ide bu **ehl-i hüneri**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 720)[*ehl-i hüneri, -i*]

ehl-i ilm: İlim ehli.

Ehl-i 'ilmem diyüben da'vî kı lan / Meclisinde olı maz ebced-ḥvân(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 160)[*ehl-i 'ilmem, -em*]

Bî-riyâ 'âlim-i Rabbânî idi / **Ehl-i 'ilm** idi kerem kânı idi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 943)[*ehl-i 'ilm*]

ehl-i ilm ol-: İlim sahibi, âlim olmak.

'Ulemâ cümle degüldür yeksan / **Ehl-i 'ilm olana** eyle iḥsân(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 190)[*ehl-i ilm olana, -an, -a*]

ehl-i imān: İman edenler, iman sahibi olanlar.

Ehl-i imāna du'ā lâzım u farz / Aña kim oldu ḥalîfe fi'l-'arz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 140)[*ehl-i imāna, -a*]

ehl-i inşāf: İnsaf ehli olanlar. Merhametli kişiler.

Bu durur saña recāmuz taḥkîk / **Ehl-i inşāfa** bizi eyle refîk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 115)[*ehl-i inşāfa, -a*]

Sehv ile var ise de anda kuşūr / **Ehl-i inşāf** anı tutsun ma'zūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 548)[*ehl-i inşāf*]

ehl-i inşāf-ı kużātü'l-İslām: İslam kadılarının insaf ehli olanları.

Diñleñ ey zümre-i ḥükkām-ı kirām / **Ehl-i inşāf-ı kużātü'l-İslām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 613)[*ehl-i inşāf-ı kużātü'l-İslām*]

ehl-i 'irfān: İrfan sahibi, bilgili.

Cühelâdan niçesi fevka'l-ḥad / **Ehl-i 'irfāna** ider buğz u ḥased(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 257)[*ehl-i 'irfāna, -a*]

Muhtaşar olsa eger nazm-ı ḥüb / **Ehl-i 'irfān** görür anı merğüb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1124)[*ehl-i 'irfān*]

ehl-i kemāl: İlim ve fazilet sahipleri, kâmil insanlar.

Sözüme vâkıf olur **ehl-i kemāl** / Bu meşeldür ki yok elçiye zevāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 544)[*ehl-i kemāl*]

Hâl-i 'âlem budur ey **ehl-i kemāl** / Şimdi başdı 'ulemâyı cühhâl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 690)[*ehl-i kemāl*]

Rızık için ğam yime ey **ehl-i kemāl** / Hırş ile olma mişāl-i Deccāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 828)[*ehl-i kemāl*]

Raḥmet ol **ehl-i kemāle** ki müdām / Bir eşer қоmağa ide iḳdām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1156)[*ehl-i kemāle, -e*]

ehl-i kerem: Cömertlik ve iyilik sahibi.

Cümleñüzden bu durur hep me'mül / 'Özrümi **ehl-i kerem** ide ḳabül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 620)[*ehl-i kerem*]

ehl-i keyf: Keyf ehli, rahatına düşkün olanlar.

Kātibüñ ekşeri ḥod cāhil olur / **Ehl-i keyf** ise eger mühmil olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1173)[*ehl-i keyf*]

ehl-i mezāk: Zevk sahipleri.

Ben idüp **ehl-i mezāka** taklīd / Muztaşar kıldum anuñ nazmı müfīd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1126*)[*ehl-i mezāka, -a*]

ehl-i yakīn: Allah'a yakın olanlar.

Böyle naql eyledi bir **ehl-i yakīn** / Meger ol muḥteri'-i mezheb-i dīn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 964*)[*ehl-i yakīn*]

ehl ü 'ıyāl: Aile, yakınlar.

Görmege **ehl ü 'ıyālın** ḥasret / İşleri güçleri faqr u zillet(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 511*)[*ehl ü 'ıyālın, -i, -n*]

ekal: Çok az.

Yetmiş varmadılar ekser-i nās / Ekşere n'ola **eḳal** olsa kıyās(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1093*)[*eḳal*]

ekl it-: Bir şeyi yemek.

Dimeyesin bu ḥelāl ü bu ḥarām / **Ekl idüp** vaḳf ile māl-ı eytām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 660*)[*ekl idüp, -üp*]

ekl-i harām: Haram yemek.

Olmağıl **ekl-i harāma** mu'tād / Şanma ki sende ḳalur ḥaḳḳ-ı 'ibād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 937*)[*ekl-i harāma, -a*]

ekl-i ikāb: Eziyet çekmek, azap çekmek.

‘Ādil olan göricek böyle ‘azāb / Zālīme niçe olur **ekl-i ‘iḳāb**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 922)[*ekl-i ‘iḳāb olur, -ur*]

ekrem-i nev‘-i insān: İnsan türünün en şereflişi.

Zıll-i Ḥaḳ **ekrem-i nev‘-i insān** / Eşref ü efdal-i āl-i ‘Osmān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 141)[*ekrem-i nev‘-i insān*]

ekser: Büyük bir kısmı, çoğunluğu.

Ṭama‘-ı ḥām ider **ekser** süfehā / İstiḳāmet idemezler aṣlā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
113)[*ekser*]

Faḥr idüp faḳr ile **ekser** ‘ulemā / Kıldılar devlet-i dünyādan ibā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 125)[*ekser*]

Zulm iden cāhil olandur **ekser** / Bu ḥadīsi ne oḳur ne diñler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
674)[*ekser*]

Zālīm olan kişiler cāhildür / ‘İlmden **ekseri** hep gāfildür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
678)[*ekseri, -i*]

Sebeb oldur ki edānī **ekser** / Kıldılar manşīb-ı ‘ālīde maḳar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
812)[*ekser*]

Altmış üç olmağ ile ‘ömr-i Ḥabīb / Ümmetüñ **ekserine** oldı naşīb(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 1091*)[*ekserine, -i, -n, -e*]

Yetmiş varmadılar ekser-i nās / **Eksere** n’ola eḳal olsa kıyās(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1093)[*ekser, -e*]

Kātībūñ **ekseri** ḥod cāhil olur / Ehl-i keyf ise eger mühmil olur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1173)[*ekseri, -i*]

ekseri: Büyük bir kısmı, çoğu.

Ekserî bencileyin müflis ü 'ür / İhtiyâc ile ider 'ömri mürûr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 509*)[*ekserî*]

ekser-i nās: İnsanların çoğu.

Yetmiş varmadılar **ekser-i nās** / Ekşere n'ola eḳal olsa kıyās(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 1093*)[*ekser-i nās*]

el: El.

Ḳıl tevekkül yûri Allāha müdām / Ḳona bir gün **ele** şāh-bāz-ı merām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 330*)[*ele, -e*]

Sîm ü zer alsa **ele** toprak olur / Ḳadri her yirde anuñ alçaḳ olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 406*)[*ele, -e*]

Ele kâğıd ḳalem alup nā-gāh / Başladum nazma hemān bi'smi'llāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 531*)[*ele, -e*]

Ki anuñ ḳuvvet-i mâliyyesi var / Neye şunsa **eli** irer her bār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 695*)[*eli, -i*]

El tarluḡı gider gibi bir ḥālet **el** virür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, III.Kıta, 3.Mısra*)[*el*]

Bir iki mangur **ellerine** gerçi kim girür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, III.Kıta, 4.Mısra*)[*ellerine, -ler, -i, -n, -e*]

Alur **eline** ḥükmini şāh-ı yegānenüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, IV.Kıta, 1.Mısra*)[*eline, -i, -n, -e*]

La'l ü mercān olur alsa **ele** seng / Kîmyā işte budur eyleme ceng(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 1053*)[*ele, -e*]

Rāygān çün **ele** girmez manşıb / Aña 'āḳıl olan olmaz rāḡıb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 1083*)[*ele, -e*]

Ger mü'ellif kıla te'lîfi büyük / Dâ'imâ **ellere** olur bir yük(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1125*)[*ellere, -ler, -e*]

el-ān: Şimdi, şu anda.

İsmiñ mîmi olupdur **el-ān** / Merkez-i dā'ire-i kevn ü mekân(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1039*)[*el-ān*]

el çek-: Vazgeçmek, ilgisini kesmek.

Manşibından bu cihānuñ **el çek** / Sözün evlāsı budur eyleme çek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 820*)[*el çek*]

ele gir-: Ele geçmek.

N'oldı bu hırş u tama'dan ḥāşıl / Cümle maqşūd **ele girmek** müşkil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 998*)[*ele girmek, -mek*]

Ġāfil olma **ele girmez** fırsat / Mürşid-i kāmile eyle ḥidmet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1102*)[*ele girmez, -mez*]

Rāygān çün **ele girmez** manşib / Aña 'āqıl olan olmaz rāğıb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1083*)[*girmez, -mez*]

el uzunluğı: El uzatmak yani hırsızlık.

Şu'arā nāmına ba'zı süfehā / **El uzunluğını** eylerse aña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1167*)[*el uzunluğı*]

elbette: Şüphesiz, mutlaka.

'İlm ider şāhibin **elbette** şerīf / Nūr olur tā ser ü pā cism-i keşīf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 122*)[*elbette*]

Kalur **elbette** hicāb altında / Gencdür şan ki türāb altında(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 609*)[*elbette*]

Rişveti sen gerek alma gerek al / İder **elbette** ‘Amır böyle ḥayāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 884*)[*elbette*]

Az ni‘met olur **elbette** lezīz / İmtilā eyler anuñ çoğı ‘azīz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1122*)[*elbette*]

elçiye zeval yok: Elçinin görevi bir şeyi başka birine iletmek olduğundan onun konuyla bir bağlantısı yoktur ve “Ben karışmam, sâdece naklederim” anlamına gelmektedir.

Sözüme vākıf olur ehl-i kemāl / Bu meşeldür ki **yok elçiye zevāl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 544*)[*elçiye zevāl yok*]

ele gir-: Ele geçmek.

Rāygān çün **ele girmez** mansıb / Aña ‘ākıl olan olmaz rāğīb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1083*)[*ele girmez, -mez*]

elem: İztırap, keder, gam, tasa, hüzn, melâl.

Virdi ḥussād **elemi** ṭab‘a fütür / Komadılar baña bir laḥza ḥuzūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 315*)[*elemi, -i*]

Yine ser-dār **elemi** yād itdüm / ‘Ākıbet ‘azm-i Beligrad itdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 396*)[*elemi, -i, -n*]

Çekmedi bu **elemi** ḥidmetkār / Niçe esbābum ile kıldı firār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 430*)[*elemi, -i*]

Anatolida Celālī **elemi** / Tıtdı her cānibi zūlm ü sitemi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 699*)[*elemi, -i*]

Degül insân haţâdan hâlî / Añma dilde **elem** ü eşğâli(*Tuĥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1164*)[*elem*]

elem ü ıztırâb: Üzüntü ve keder.

Manşib didükleri **elem ü ıztırâb** imiş(*Tuĥfetü'l-Hükkâm, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, I.Kıta, 4.Mısra*)[*elem ü ıztırâb*]

elem ü miĥnet: Üzüntü ve sıkıntı.

Elem ü miĥneti İstanbuluñ / Kâr ider cânına her ma'zülüñ(*Tuĥfetü'l-Hükkâm, Beyit 794*)[*elem ü miĥneti, -i*]

el-ĥak: Doğrusu.

Âb-ı rüy-ı 'ulemâdur **el-ĥak** / Melce'-i bay u gedâdur muţlak(*Tuĥfetü'l-Hükkâm, Beyit 173*)[*el-ĥak*]

Niçe ta'bîr idem ammâ **el-ĥak** / Kuţb-ı 'âlem disem aña elyaĥ(*Tuĥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1045*)[*el-ĥak*]

Kıymeti çoĥdur bu ĥamâkat **el-ĥak** / Ya'nî bostancıya tarĥun Şatmak(*Tuĥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1147*)[*el-ĥak*]

el-ĥaşılı: Hasılı.

Eylesün Ĥazret-i Ĥak rûĥını Şâd / Budur **el-ĥaşılı** maĥşüd u murâd(*Tuĥfetü'l-Hükkâm, Beyit 367*)[*el-ĥaşılı*]

elif: Elif harfi.

Bâr-ı ĥam ide **elif** ĥaddüñi nûn / Giderek ĥâlüñ ola dîĥer-gün(*Tuĥfetü'l-Hükkâm, Beyit 631*)[*elif*]

el-kıssa: Sözün kısası, kısacası.

Gezerin bunca zamāndur nā-kām / Gelmedi hālüme **el-kıssa** nizām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 507*)[*el-kıssa*]

Ya'nī **el-kıssa** bu cumhūr-ı kuẓāt / Yek-be-yek cümle-i hükkām ü vülāt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 621*)[*el-kıssa*]

Ne kadar eylese sa'y u ilhāḥ / Bulımaz fakr ile **el-kıssa** felāḥ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 789*)[*el-kıssa*]

Ya'nī **el-kıssa** o muhtār-ı 'ibād / Kıldı eşnāf-ı kuẓātı irşād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 984*)[*el-kıssa*]

el tarluḡı: El darlıḡı

El tarluḡı gider gibi bir hālet el virür(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, III.Kıta, 3.Mısra*)[*el tarluḡı*]

el ur-: El bağlamak.

Ķādî-askerlere varmaḡ ile / **El urup** qarşuda tırmaḡ ile(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 623*)[*el urup, -up*]

elyak: Daha münasip, daha layık.

Niçe ta'bîr idem ammā el-ḥaḡ / Ķuṭb-ı 'ālem disem aña **elyak**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1045*)[*elyak*]

emek çek-: Emek çekmek, emek vermek.

Gayrılar kıymetümi şimdiye dek / Fehm itmez **çekerin** bunca **emek**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 230*)[*emek çekerin, -er, -in*]

Qādīlık alsa gerekdür giderek / **Çekmek** ister aña da haylī **emek**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 622)[emek çekmek, -mek]

Lāzım olan yire şarf eyleyicek / Rızkı taḥşīle **çekilmez** çok **emek**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 830)[emek çekilmez, -il -mez]

emr: Emir.

Müstakıl olmayıcağ ma'zūram / Ḥākīmüñ **emri** ile me'mūram(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 112)[emri, -i]

Ola dirseñ bu ma'āş **emri** geñez / Ṭālī'üñ tecribe kııl bir niçe kez(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 249)[emri, -i]

Sefer **emrinde** yazup şeh-nāme / Tuḥfe kııldı anı ḥāşş u 'āma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 718)[emrinden, -i, -n, -den]

Hep re'āyāya tekālīf müdām / Şalar **emr** ile kıuzāt [u] ḥükkām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 792)[emr]

'Ākıbet eyleyüp **emrini** kıabül / Oldı taḥrīrine anuñ meşğül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 949)[emrini, -i, -n, -i]

Oldı şāhuñ sözine haylī melül / Kıılmadı ya'nī ki **emrini** kıabül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 975)[emrini, -i, -n, -i]

emr-i 'asır ol-: Zor, zahmetli bir iş.

Ṭaleb-i manşıbı kıılma tedbīr / Qādīlık **oldı** kıatı **emr-i 'asır**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 871)[emr-i 'asır oldı, -dı]

emr it-: Kesin olarak bildirmek, buyurmak.

Emr ider ḥāke (?) şāh-ı 'ālem / Mezheb ü kıavl-i İmām-ı A'zam(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 969)[emr der, -er]

Ḥabs olunmasın anuñ **emr itdi** / Ol qadīmī olan ülfet gitdi4(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 977*)[*emr itdi, -di*]

emr-i fetvā: Fetva emri.

Ḥaḫ bilür ğaybını bī-çün u çirā / Münḥaşır anlara **emr-i fetvā**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 178*)[*emr- i fetvā*]

emr-i Ḥaḫ: Allah'ın emri.

Dā'imā **emr-i Ḥaḫ** ile 'āmil / Aña dirsem n'ola şeyḫ-i kāmīl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1051*)[*emr-i Ḥaḫ*]

emr-i Hudā: Allah'ın emri.

Olmaduñ **emr-i Ḥudāya** münḳād / N'eyler āyā seni bu Ḥaḫḫ-ı 'ibād(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 663*)[*emr-i Ḥudāya, -y, -a*]

emr-i İläḥ: Allah'ın emri.

Degül imiş ğaraẓı 'izzet ü cāḥ / Ḥükm ider her ne ise **emr-i İläḥ**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 755*)[*emr-i İläḥ*]

emr-i kazā: Kadılık emri.

Künc-i 'uzletde o şeyḫ-i murtāz / Eyledi **emr-i kazādan** i'rāz(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 974*)[*emr-i kazādan, -dan*]

emr-i ma'rūf: İyiliği emretme.

Emr-i ma'rūf ile hem 'āmil ola / Nehy-i münkerden ide cümle ibā (Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 9)[emr-i ma'rūf]

Emr-i ma'rūf ile 'āmil 'ādil / Hāzret-i pādişeh-i deryā-dil(Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 142)[emr-i ma'rūf]

'Ālim olan kişi icrāeyler / **Emr-i ma'rūf** ile nehy-i münker(Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 670)[emr-i ma'rūf]

emr-i sa'ādet-makrūn: Mutluluğa ulaşmış emir.

Budur ol **emr-i sa'ādet-makrūn** / Didi kevneyne hemān "kūn fe-yekūn" (Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 28)[emr-i sa'ādet-makrūn]

emr ol-: Kesin olarak bildirilmek, buyurulmak.

Emr olunur ise ben nā-kāma / Naẓm idem her sene bir şeh-nāme(Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 735)[emr olunur, -in, -ur]

enbiyā: Nebi'ler, peygamberler.

Enbiyā geldiler olmağa delil / Qıldılar ni'meti gufrān-ı sebīl(Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 34)[enbiyā]

Enbiyānuñ şeref ü 'izzetiçün / Evliyānuñ kerem ü rütbetiçün(Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 49)[enbiyānuñ, -nuñ]

enbiyā hātemi: Peygamberlerin sonuncusu.

Enbiyā hātemi Aḥmed ḥaqqı / Yā Rab ol nūr-ı Muḥammed ḥaqqı(Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 54)[hātemi, -i]

A'zam u ekrem-i şāhān-ı rūsül / **Enbiyā hātem[i]** hādī-i sūbül(Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 58)[hātem(i), (-i)]

encām: Son, akıbet.

Çünkü evşāfına yokdur **encām** / Hasb-i hāli birez eyle i'lām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 340*)[*encām*]

Bu kitābum iricek **encāma** / Tuḥfe-i nev ola ḥāşş u 'āma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 550*)[*encāma, -a*]

Minnet Allāha ki her şubḥ u şām / Buldı bu Tuḥfe-i Ḥükkām **encām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1117*)[*encām*]

Ḥamd-i bī-ḥad Cenāb-ı Ḥaḳḳka müdām / Buldı bu nazm-ı mu'teber **encām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1186*)[*encām*]

encümen: Meclis, içkili eğlenceli meclis, bezm.

Yaza hem surḥ ile her ser-suḥanı / Gül ile pür kıla bu **encümeni**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1177*)[*encümeni, -i*]

endīşe: Düşünce, kaygı, tasa.

Şimdi ḥātırda budur **endīşe** / Gel eyā fāzıl-ı himmet-pīşe(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 265*)[*endīşe*]

Ḳāḍīya cevr ü cefā-pīşeleri / 'Ulemā ḳadhıdur **endīşeleri**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 890*)[*endişeleri, -ler, -i*]

Ya İlāhī ḳıl anı pīşe bize / Zıkr ü fikrūñ ola **endīşe** bize(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1016*)[*endīşe ola, -a*]

endūh u belā: Keder ve bela.

Başdan aşdı yine erbāb-ı düyün / Çeküp **endūh u belā** gūn-ā-gūn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 462*)[*endūh u belā*]

Engürüs: Macaristan.

Engürüs içre olan düşmen-i dīn / Āteş-i zulmi olunmaz teskīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 700)[*Engürüs*]

Engürüs ili: Macaristan ülkesi.

Engürüs iline olan seferi / N'eydügin Nemçe kıralı ḥaberi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 219)[*Engürüs*]

envār-ı nübüvvet: Peygamberlik nuru.

Güş idüp anı Resülü's-şakaleyn / Oldı **envār-ı nübüvvet** ile zeyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 67)[*envār-ı nübüvvet*]

er: Yiğit, güçlü, karakterli kimse.

Er iseñ 'adl ile bir nām eyle / Müstaḳīm olmağa iḳdām eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 353)[*er*]

Şu 'arādan aña beñzer bir **er** / Gelmedi Rūma ve hem gelmeyiser(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 353)[*er*]

Her kime eylese bir kez nazarı / 'Ālemüñ olur idi gerçek **eri**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 944)[*eri, -i*]

erbab: Bir işten iyi anlayan, o işte becerikli, usta, mâhir olan kimse.

Anuñ **erbābı** gezer āvāre / Def' -i ḡam derdine bulmaz çāre(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 781)[*erbābı, -i*]

erbāb-ı düyün: Alacaklılar.

Bu muşbet beni kıldı mecnūn / Zabıt ider mülkümi **erbāb-ı düyün**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 214*)[*erbāb-ı düyün*]

Geldi deyn isteyi **erbāb-ı düyün** / Az ıaldı ki idem 'arz-ı cünūn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 441*)[*erbāb-ı düyün*]

Başdan aşdı yine **erbāb-ı düyün** / Çeküp endüh u belā gün-ā-gün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 462*)[*erbāb-ı düyün*]

erbāb-ı nazār: Bakış sahipleri, basiretli kişiler.

Söyle ey 'arif-i pākīze-hüner / Kıadrün añlar bilür **erbāb-ı nazār**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1024*)[*erbāb-ı nazār*]

eri-: Çok zayıflamak, incelmek.

O kefen şoyucu aḥvāli didi / Ḥavf idüp şan ki vücūdı **eridi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 921*)[*eridi, -di*]

erkān: Kurallar.

Ol tarīkuñ ne ise **erkānı** / Getürür yirine bir bir anı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 579*)[*erkānı, -ı*]

erkān-ı şalāt: Namazın esasları, hükümleri.

Yirini bulmayup **erkān-ı şalāt** / Rüz u şeb böyle geçerdı evkıāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 486*)[*erkān-ı şalāt*]

erzel-i 'ömr: Hayatın en kötüsü, ihtiyarlık ve bunaklık günleri.

Yetmiş yitse kaçan bir ādem / **Erzel-i 'ömre** başar sonra kadem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1094*)[*erzel-i 'ömre, -e*]

Es'ad Efendi: Es'ad Efendi.

Meger ol fāzıl u 'allāme-i Rūm / Ya'nī kim **Es'ad Efendi** maḥdūm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 391*)[*Es'ad Efendi*]

esbāb: Bütün eşyalar, esvap kelimesinin halk ağzındaki şekli.

Zorbā **esbābumı** şoydı ne ki var / Bir iken miḥnet ü gam oldı hezār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 420*)[*esbābumı, -um, -ı*]

Anda yanumca giden ḥidmetkār / Atum **esbābum** alup itdi firār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 445*)[*esbābum, -um*]

Çekmedi bu eleml ḥidmetkār / Niçe **esbābum** ile kıldı firār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 430*)[*esbābum, -um*]

esbāb u kitāb: Eşyalar ve kitaplar.

Faqr ile ḥālūñ ola şöyle ḥarāb / Şatmaduḡ ḡalmaya **esbāb u kitāb**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 625*)[*esbāb u kitāb*]

esb-i maksūd: Murat atı.

Esb-i maḡşūdum 'öZR-i leng itdi / Yele yalayalı ḡuyruḡ gitdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 425*)[*esb-i maḡşūdum, -um*]

Esedu'l-lāh 'Alī: Allah'ın arslanı, Hz. Ali.

Esedu'l-lāh 'Alīden mervī / Naḡl olındı bu ḡadıḡ-i nebevī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 872*)[*Esedu'l-lāh 'Alīden, -den*]

eser: Emek ürünü şey, yapıt.

Şu‘arādan bu cihānda niçeler / Nazm u neşr ile **eserler** qodılar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 520*)[*eşerler, -ler*]

Raḥmet ol ehl-i kemāle ki müdām / Bir **eser** qomağa ide içdām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1156*)[*eşer*]

eser koy-: Eser koymak, ortaya çıkarmak.

Nazm u neşr ile **qoyup** ḥaylī **eser** / İde ‘Ālī gibi münşī-i sefer(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 226*)[*eser koyup, -up*]

esir ol-: Esir olmak, müptelâ olmak, buyruğu altına girmek.

‘Ulemā manşiba **olmasun esir** / Qılmasun kendülerin ḥvār u ḥaḳīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 817*)[*esir olmasun, -ma, -sun*]

Çekesin bunca ğam u derd-i keşir / **Olasın** bir qurı ‘unvāna **esir**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 837*)[*esir olasin, -a, -sin*]

Sañā eylerse naşihat te’sir / **Olma** bu devlet-i dünyāya **esir**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1109*)[*esir olma, -ma*]

esmā: İsimler; Allah'ın isimleri.

Çünkü Ḥaḳ Ādeme tekrīm itdi / Kendü **esmāsını** ta‘līm itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 31*)[*esmāsını, -sı, -n, -i*]

esnā: Esna, an.

Ḥikmet-i Ḥaḳ ile ol **esnāda** / ‘Azl ile olmağ ile āzāde(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 476*)[*eşnāada, -da*]

eşnâf-ı kuzât: Kadı zümresi, kadı sınıfı.

Ya' nî el-kışşa o muhtâr-ı 'ibād / Kıldı eşnâf-ı kuzâtı irşād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 984*)[*eşnâf-ı kuzâti, -i*]

esrâr u hakâyık: Sırlar ve gerçekler.

Söyle ey 'aşık-ı şâdık söyle / Niçe esrâr u hakâyık söyle(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1023*)[*esrâr u hakâyık*]

esrâr u rümûz: Sırlar ve işaretler.

Lâyık oldur niçe esrâr u rümûz / Furşat el virmiş iken söyle henüz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1029*)[*esrâr u rümûz*]

eş'âr: Şiirler.

Niçe vaşf itsün anı bu dil-i zâr / İdemez midḥatin eş'âr iş'âr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 202*)[*eş'âr*]

Olup ol mâ'il-i ebyât eş'âr / İltifât itdi baña bir miqdâr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 218*)[*eş'âr*]

Var durur dünyâda çok âşârı / Lîk meşhûr olan eş'ârı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 348*)[*eş'ârı, -i*]

Anuñ eş'ârı olup sihr-i helâl / Eyledi ḥalk-ı ciḥânı meyyâl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 349*)[*eş'ârı, -i*]

esrâf: Şerefli kimseler.

'Ulemānuñ bilinüp evşâfı / Yâr olur kimler ise esrâfı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 138*)[*esrâfı, -i*]

Oldı eṣrāfa bu kıṣṣa ma'lūm / Beni ṣeh-nāmece kıldı merhūm(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 222)[eṣrāfa, -a]

Sen de fikr it hele bī-lāf u güzāf / Sözüñe raġbet ider mi eṣrāf(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 535)[eṣrāf]

eṣrāf-ı kibār: Büyüklerin şerefliileri.

Yañılıp eylemez iseñ taṣdī' / Belki eṣrāf-ı kibār ola ṣefti' (*Tuḥfetü'l-Hükkām*, *Beyit*
208)[eṣrāf-ı kibār]

Bilüp aḥvālūñi eṣrāf-ı kibār / Nā-murād itmek olur anlara 'ār(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 277)[eṣrāf-ı kibār]

Yañılıp eylemez iseñ taṣdī' / Belki eṣrāf-ı kibār ola ṣefti' (*Tuḥfetü'l-Hükkām*, *Beyit*
528)[eṣrāf-ı kibār]

eṣrāf-ı kuzāt: Kadıların şerefliileri.

Şu'aradan iki eṣrāf-ı kuzāt / Pend [ü] ṣi'r[i] niçe rengin kelimāt(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 873)[eṣrāf-ı kuzāt]

eṣref-i eṣrāf-ı kibār: Büyüklerin şerefliilerinden.

Her biri eṣref-i eṣrāf-ı kibār / Her biri ṣāḥib-i temkīn ü vaḳār(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 156)[eṣref-i eṣrāf-ı kibār]

eṣref-i nās: İnsanların en şerefliisi.

Ḳorḳaram ben ḳulın ol eṣref-i nās / Bilmeyüp eyledi aġyāra ḳıyās(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 323*)[eṣref-i nās]

eṣref ü efdal-i āl-i 'Osmān: Osmanlı ailesinin en şerefliisi ve en faziletliisi.

Zıll-i Haq ekrem-i nev'-i insān / Eşref ü efdal-i āl-i 'Osmān(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 141)[eşref ü efdal-i āl-i 'Osmān]

etbā': Tabi olanlar, bağı olanlar, emri altında bulunanlar.

Sā'ir **etbā'**ı kamu aşhābı / Tābi'in ümmet olan aḥbābı(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, Beyit
99)[etbā'ı, -ı]

Rüz-ı maḥşerde Ḥudā-yı müte'āl / Cümle **etbā'**ın ider aña su'āl(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 930)[etbā'in, -ı, -n]

etrāf: Taraflar, yanlar.

Yaza her satrı muḳābil ide ol / Belki **etrāfına** cedvel ide ol(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, Beyit
1178)[etrāfına, -ı, -n, -a]

etvār u cünbiş: Hal ve hareket.

Şarf itse dāda cümleten **etvār u cünbişin**(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, *Gazel-i Merhûm*
'Ubeydi'l-Edirnevî *Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî*, II.Kıta, 2.Mısra)[etvār u cünbişin, -
ı, -n]

evet: Evet.

Çekdikleri belālar **evet** bî-ḥisāb imiş(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, *Gazel-i Merhûm*
'Ubeydi'l-Edirnevî *Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî*, III.Kıta, 5.Mısra)[evet]

evkat geç-: Vakit, zaman geçirmek.

Söyle ey tütî-i şîrîn-kelimāt / Böyle bîhüde **geçürme evkāt**(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, Beyit
164)[evkāt geçürme, -ür, -me]

Bir palanķanuñ içinde neferāt / Cū' u zilletle **geçürür evķāt**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 466)[*evķāt geçürür, -ür, -ür*]

Yirini bulmayup erkān-ı şalāt / Rūz u şeb böyle **geçerdi evķāt**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 486)[*evķāt geçerdi, -er, -di*]

evlā: En iyi.

Manşıbından bu cihānuñ el çek / Sözüñ **evlāsı** budur eyleme şek(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 820)[*evlāsı, -sı*]

Ki odur mes'elenüñ aķvāsı / Rāzī olmaķdur aña **evlāsı**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
970)[*evlāsı, -sı*]

Ķılmasun nefis ile şeytān iĝvā / Tāzelük tā'at-i Ĥaķķa **evlā**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
1097)[*evlā*]

evliyā: Veliler, Allah dostları.

Enbiyānuñ şeref ü 'izzetiķün / **Evliyānuñ** kerem ü rütbetiķün(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 49)[*evliyānuñ, -nuñ*]

evşāf: Vasıflar, özellikler.

'Aķl-ı kāşır anı ta'bīr idemez / Ķalem **evşāfını** taħrīr idemez(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 92)[*evşāfını, -ı, -n, -ı*]

'Ulemānuñ bilinüp **evşāfı** / Yār olur kimler ise eşrāfı(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
138)[*evşāfı, -ı*]

Niçe **evşāfını** idem taħrīr / Eylemez aña vefā 'ömr-i kāşır(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
161)[*evşāfını, -ı, -n, -ı*]

Ķā'ibāne idüp **evşāfını** ĝuş / Şevķ ile baħr-şıfat kıldum cūş(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 290)[*evşāfını, -ı, -n, -ı*]

Viridi te'lifüme **evşâfi** şeref / Hâk-i pâyine olunca muthaf(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 338*)[*evşâfi, -i*]

Çünkü **evşâfına** yokdur encâm / Hasb-i hâli birez eyle i'lâm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 340*)[*evşâfına, -i, -n, -a*]

evşâf-ı Resûl: Hz.Muhammed'in özellikleri

Aña kıadir degül insân-ı za'îf / Kıla **evşâf-ı Resûli** ta'rîf(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 93*)[*evşâf-ı Resûli, -i*]

evvel: Başlangıç.

Her sözüñ **evvelidür** nâm-ı Hudâ / Zikr-i Hâk dilde gerek şubḥ u mesâ (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 6*)[*evvelidür, -i, -dür*]

evvel: Önce.

Hânedânına kıilup anı beyân / 'Irzı kıldı aña **evvel** imân(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 69*)[*evvel*]

Sözüñi eyleyüp **evvel** ez-ber / Varacaguñ yine kıdî-asker(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 645*)[*evvel*]

evvelâ: Öncelikle.

Lâzım olan bu maḥalde hâlâ / **Evvelâ** şâha gerek medḥ ü senâ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 139*)[*evvelâ*]

Evvelâ medḥ-i mevâlî kılduñ / Suḥanuñ kaşırını 'âlî kılduñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 523*)[*evvelâ*]

Evvelâ deyni edâdur 'ahdüm / Ba'dehü güşe-i 'uzlet cehdüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1142*)[*evvelâ*]

ey: Ey (Hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamı güçlendirmek için kullanılır).

Ey H̄abīb-i Medenī vü Kureşī / V'ey nübüvvet meyinüñ cur'a-keşi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 105*)[ey]

Ey 'uşāt-ı ümeme şefkat iden / Mücib-i mağfıret ü rahmet iden(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 106*)[ey]

Söyle **ey** 'arif-i pākīze-keleām / Eyle tavşif-i mevālī-i 'ızām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 148*)[ey]

Söyle **ey** tūḫī-i şīrīn-keleām / Böyle bīhüde geçürme evkāt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 164*)[ey]

Demidür **ey** dil-i pākīze-edā / Ol şenākār-ı kibār-ı 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 165*)[ey]

Hālūñi ağla birez **ey** hāme / Merḥamet ola dil-i nā-kāma(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 166*)[ey]

Cüş idüp **ey** dil-i bī-şabr u karar / Hālūñi söyle yine bir miqdār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 207*)[ey]

Degül ol kâbil-i medḥ ü ta'rīf / İhtişār it sözi **ey** 'abd-i za'if(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 299*)[ey]

Söyle **ey** 'arif-i pākīze-edā / Turma kıl yine ser-āgāz-ı şenā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 300*)[ey]

Ey dil olmaḥ diler iseñ üstād / Dā'im üstāduñı kıl ḥayr ile yād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 341*)[ey]

Didüm **ey** efdal-i eşraf-ı 'ibād / Bir kazāyile kuluñ kılsañ şād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 455*)[ey]

Hasb-i hālūñ yazup **ey** 'abd-i za'if / Eyle bir ḥüb kitābı taşnīf(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 470*)[ey]

Dir idüm ağlayup ey Hudā / Neye müncerr ola hālüm ‘acebā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 489)[ey]

Dileyüp Haḫḫa münācāt müdām / Dir idüm ağlayup ey Rabb-i enām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 498)[ey]

Eyledüm kendüme ol demde ḫitāb / Didüm ey gāfil [ü] ser-mest ü ḫarāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 515)[ey]

Sen de var nazm ile ey ‘Avnī-i zār / Eyle aḫvāl-i ḫuzātı iş‘ār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 522)[ey]

Bu mübāhātı koyup ḫaddüni bil / Saña düşmez bu mübāhāt ey dil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 536)[ey]

Kej nazār idenüñ ey Rabb-i Ğafūr / Dīdesi ola mekânından dūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 547)[ey]

Söyle ey ‘ārif-i pākīze-keḫām / Eyle aḫvāl-i ḫuzātı i‘lām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
552)[ey]

Diñleñ ey zümre-i ḫükkām-ı kirām / Ehl-i inşāf-ı ḫuzātü’l-İslām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 613)[ey]

Ḥāl-i ‘ālem budur ey ehl-i kemāl / Şimdi başdı ‘ulemāyı cühhāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 613)[ey]

Ey suḫan gevherinüñ şarrāfi / Vireyin saña cevāb-ı şāfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
772)[ey]

Ey suḫan gevherinüñ şarrāfi / Vireyin saña cevāb-ı şāfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
790)[ey]

Saña ey ‘āḫıl u dānā ne ‘aceb / Bu şekil manşıb içün bunca ta‘ab(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 806)[ey]

Bu ne ḫikmet durur ey Bār-Ḥudā / ‘Ulemā şadrına geçdi cühelā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 814)[ey]

Rızık için ğam yime ey ehl-i kemāl / Hırş ile olma mişāl-i Deccāl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 828)[ey]

Diñle ey mā'il-i erbāb-ı hüner / Dir iseñ gūşuñ ola pür-gevher(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 868)[ey]

Aña dir rıfķ ile ey merd-i ğarīb / Baña şimden girü mevt oldı ğarīb(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 913)[ey]

Söyle ey vāķıf-ı aḥbār-ı enām / Nāzım-ı ḥāl-i ğuzāt u ḥükkām(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 923)[ey]

Söyle ey 'aşıķ-ı şādık söyle / Niçe esrār u ḥaķāyık söyle(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1023)[ey]

Söyle ey 'ārif-i pākīze-hüner / Ķadrüñ añlar bilür erbāb-ı naẓar(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1024)[ey]

Söyle ey bülbül-i gülzār-ı suḥan / Açıla tā gül-i gülzār-ı suḥan(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1025)[ey]

Gele ey fehm ü firāset kānı / Ķoya bu mel'abe-i şıbyānı(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1082)[ey]

Gözüñ aç cānuñ uyar ey ğāfil / Dīni dünyāya değişmez 'āķıl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1085)[ey]

Gözüñ aç irmeden ey dil saña mevt / Tevbe vü tā'atüñi eyleme fevt(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1088)[ey]

eyā: "Ey, hey" manasına gelen ve Arapça kelime ve terkiplere giren nida edatıdır.

Şimdi ḥātırda budur endişe / Gel eyā fāzıl-ı himmet-pişe(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
265)[eyā]

Dilerem senden eyā Rabb-i Vedūd / Naẓır olmaya aña çeşm-i ḥasūd(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 546)[eyā]

‘Ākıl iseñ gel **eyā** merd-i suhan / ‘Ulemāya şaķın itme sū’-i zan(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 681)[*eyā*]

Çü degül kâbil-i medħ ü ta‘rîf / Kıl du‘ā dā’im **eyā** ‘abd-i za‘îf(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 743)[*eyā*]

Şimdi ‘ālemde **eyā** vâķıf-ı rāz / Ĥaķķa rāzî var ise var ķatı az(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 881)[*eyā*]

‘Adl iderseñ **eyā** efđal-i nās / Ne belādur ideler böyle kıyās(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
887)[*eyā*]

eydür-: Çevirmek, döndürmek.

Bir niçe manşıbı bir **eydürüp** ol / Arpalık nāmı ile itdi ķabül(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 776)[*eydürüp, -üp*]

eyle-: Etmek, eylemek, yapmak.

Cümle maķşüdını ĥaşıl eyle / Raħmetüñ baħrine vāşıl **eyle**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
48)[*eyle*]

Cümle maķşüdını ĥaşıl eyle / Raħmetüñ baħrine vāşıl **eyle**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
48)[*eyle*]

Şerefine o Ĥabîbüñ yā Rab / Ber-murād **eyle** ķamu ümmeti hep(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 101)[*eyle*]

O Ĥabîb-i Medenî ĥürmetine / Vāşıl **eyle** dü cihān ‘izzetine(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
104)[*eyle*]

Cürm ü ‘işyānuma ol anda şefî’ / Mertebem **eyle** cinān içre refî’(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 108)[*eyle*]

Bu durur saña recāmuz taħķķ / Ehl-i inşāfa bizi **eyle** refîķ(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
115)[*eyle*]

Söyle ey ‘arîf-i pâkîze-kelâm / **Eyle** tavşîf-i mevâlî-i ‘ızâm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 148*)[*eyle*]

‘Avniyâ **eyle** hemân Ḥaḳḳa niyaz / ‘Ömrini devletini ide dırâz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 162*)[*eyle*]

Naẓm ile ḥâl-i dili şerḥ eyle / Levḥ-i dilden kederi ıtarḥ **eyle**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 167*)[*eyle*]

Naẓm ile ḥâl-i dili şerḥ eyle / Levḥ-i dilden kederi ıtarḥ **eyle**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 167*)[*eyle*]

‘Ulemâ cümle degüldür yeksan / Ehl-i ‘ilm olana **eyle** iḥsân(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 190*)[*eyle*]

Bendeñe merḥamet **eyle** bi’z-zât / Menem ol şâ‘ir-i şîrîn-kelîmât(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 192*)[*eyle*]

Fîkr idüp **eyle** dilâ inşâfı / Cümleten ḥalk-ı cihân vaşşâfı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 201*)[*eyle*]

Ḳıla Ḥaḳ körpe budaḳlarını var / **Eyleye** ḥaşre degin ber-ḥürdâr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 205*)[*eyleye, -y, -e*]

Bendeñi **eyle** çerâğ-ı rüşen / Nâ-murâd olmaz o dergâha gelen(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 263*)[*eyle*]

Dâ‘im Allâha tevekkül **eyle** / Ğam yime şabr u taḥammül eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 280*)[*eyle*]

Dâ‘im Allâha tevekkül **eyle** / Ğam yime şabr u taḥammül eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 280*)[*eyle*]

‘Avniyâ himmetüñi **eyle** bülend / ‘Avn-i Ḥaḳḳ ile olursın ḥursend(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 329*)[*eyle*]

Çünkü evşâfına yoḳdur encâm / Ḥasb-i ḥâlî birez **eyle** i‘lâm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 340*)[*eyle*]

Hasb-i hālũñ yazup ey ‘abd-i za‘if / **Eyle** bir hũb kitābı tašnif(*Tuħfetũ’l-Hũkkām, Beyit 470*)[eyle]

Haşre dek dirseñ ola nāmuñ ad / **Eyle** var gũlşen-i nazmı ābād(*Tuħfetũ’l-Hũkkām, Beyit 519*)[eyle]

Sen de var nazm ile ey ‘Avnĩ-i zār / **Eyle** aħvāl-i kuzātı iş‘ār(*Tuħfetũ’l-Hũkkām, Beyit 522*)[eyle]

Şāniyen hāl-i kuzātı bir bir / Getürüp nazma vü **eyle** taħrĩr(*Tuħfetũ’l-Hũkkām, Beyit 524*)[eyle]

‘Ulemādan olanı medħ **eyle** / Cũhelādan olanı kadħ eyle(*Tuħfetũ’l-Hũkkām, Beyit 525*)[eyle]

‘Ulemādan olanı medħ **eyle** / Cũhelādan olanı kadħ eyle(*Tuħfetũ’l-Hũkkām, Beyit 525*)[eyle]

Vāķı‘-ı hāl-i yazup bir miķdār / **Eyle** var ‘arza-i eşrāf-ı kibār(*Tuħfetũ’l-Hũkkām, Beyit 526*)[eyle]

Bildür anı daħi i‘lām eyle / Vāķı‘-ı hāl-i yār u iķdām eyle(*Tuħfetũ’l-Hũkkām, Beyit 555*)[eyle]

Aña ba‘iş ne durur eyle beyān / Bilmeyenler kıla tā kim iz‘ān(*Tuħfetũ’l-Hũkkām, Beyit 561*)[eyle]

Aña raħm eyle ki nā-çār ola ol / Faķr ile bĩ-kes ü bĩ-şķār ola ol(*Tuħfetũ’l-Hũkkām, Beyit 607*)[eyle]

Gayrısına seni itdũm tebdĩl / Müddetũñ eyle var anda tekmĩl(*Tuħfetũ’l-Hũkkām, Beyit 653*)[eyle]

İħtiyārĩ ya olursın ma‘zũl / Ya varup manşıbuñı **eyle** kabũl(*Tuħfetũ’l-Hũkkām, Beyit 654*)[eyle]

‘Azlden ise kılup re’y-i şaħĩħ / Manşıbı **eyle** iseñ sen tercĩħ(*Tuħfetũ’l-Hũkkām, Beyit 656*)[eyle, -r]

Olmağ istersen eger kim rāhat / **Eyle** bu ḥalk-ı cihāndan ‘uzlet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 824)[eyle]

Yatacağ yiri te’emmül **eyle** / Rızq için Ḥağğa tevekkül eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 825)[eyle]

Eyle āyine-şıfat kalbüñi şāf / Rızquñı yoğ yire kıılma isrāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
829)[eyle]

Māluñı bir yire hep derc **eyle** / ‘Ağlı mīzānına ur ḥarc eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
833)[eyle]

Dağı ‘Avnī kılını şād **eyle** / Luğf u iḥsānuña mu‘tād eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
846)[eyle]

Hırşı **eyle** şey’-i kalīle iktifā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-*
Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, V.Kıta, 2.Mısra)[eyle]

Aḥsen-i vech ile idüp taḥrîr / **Eyle** Ḳur’ân-ı Şerîfi tefsîr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
946)[eyle]

Ne murāduñ var ise **eyle** beyan / Tā ki iḥsān ide ol şāh-ı cihān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 954)[eyle]

Ehl-i dilden taleb **eyle** mededi / Bulasın tā ki ḥayāt-ı ebedi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1013)[eyle]

Ehl-i dünyādan idüp sen bizi dūr / Künc-i ‘uzletde naşîb **eyle** ḥuzūr(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 1017*)[eyle]

Ni‘met-i luğfuña şākir **eyle** / Dilimüz şıdğ ile zākir eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1018)[eyle]

Şon nefesde virüp imān ile dîn / Meskenin **eyle** anuñ ḥuld-ı berîn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1022)[eyle]

Vāki’-i ḥālüñi **eyle** aña ‘arz / Ḥıdmet itmek ḳapusunda saña farz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1076)[eyle]

Ĝāfil olma ele girmez fırsat / Mürşid-i kāmile **eyle** hidmet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1102*)[*eyle*]

Nef'i yok saña bu tül-i emelün / Gelmeden **eyle** tedārük ecelün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1104*)[*eyle*]

Eyledün çün beni hem-nām-ı Resül / Nā-murād eyleyüben itme melül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 48*)[*eyledün, -dü, -ñ*]

Çār yarı gelicek İslāma / Hep şalā **eyledi** ḥāşş u 'amma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 72*)[*eyledi, -di*]

Eyledi anları şeytān igvā / La'netu'llāhi 'Aleyhim ebedā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 81*)[*eyledi, -di*]

Şerefi 'ilm ile buldı 'ulemā / Ḥased **eylerse** 'aceb mi cühelā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 121*)[*eylerse, -r, -se*]

Eylesen ḥalka su'ali bir bir / Her kişi ḥāline rāzī şākir(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 131*)[*eylesen, -señ*]

Bir kılın Mışra ki **eyler** sultān / Biri baḥre gider olur ḳapudān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 146*)[*eyler, -r*]

Eyleyüp her biri taḥşil-i kemāl / Buldılar ḳadr ü şeref Sidre-mişāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 154*)[*eyleyüp, -y, -üp*]

Niçe evşāfını idem taḥrīr / **Eylemez** aña vefā 'ömr-i ḳaşīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 154*)[*eylemez, -mez*]

Sābıḳā derd-i dili icmālen / **Eyledüm** bir iki def'a inhā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 196*)[*eyledüm, -dü, -m*]

Yañılıp **eylemez** iseñ taşdı' / Belki eşraf-ı kibār ola şefi'(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 208*)[*eylemez, -mez*]

Gün mi geçdi 'acebā ḫālī' -i dūn / Baḡrumı **eylemeye** ḳahr ile ḫūn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 211*)[*eylemeye, -me, -y, -e*]

Ağlamakdan degülem hiç münfek / Kimse rahm **eylemedi** şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 216*)[*eylemedi, -me, -di*]

Gerçi kim māni' ü mu'tī Ḥaḳdur / Cidd ü cehd **eylemeyen** aḥmaḳdur(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 253*)[*eylemeyen, -me, -y, -en*]

Bī-sebeb niçeleri oldı 'adüv / **Eylediler** benüm üstüme ğulüv(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 256*)[*eylediler, -di, -ler*]

Ne ḳadar eyleseler buĝz-ı 'azīm / Dergehüñde ḳuluña yoḳdur bīm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 258*)[*eyleseler, -se, -ler*]

Ol beyāz **eyledüğüm** Şeh-nāme / Mu'teber nazm ile Nuşret-nāme(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 266*)[*eyledüğüm, -düg, -üm*]

Himmat **eylersen** eger ḳābildür / Kime şordumsa dimez müşkindür(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 269*)[*eylersen, -se, -ñ*]

Bu cihān ḥaḳına luṭf **eylerken** / Seni itmez mi çerāĝ-ı rüşen(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 274*)[*eylerken, -r, -ken*]

Luṭf u iḥsān ile oldı ma'rūf / Ḥālūñe **eyledi** taḥşil-i vüḳüf(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 275*)[*eyledi, -di*]

Saña luṭf eyler ise ma'būduñ / Bir kelām ile olur maḳşūduñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 278*)[*eyler, -r*]

Şabr idüp olma umūñda 'acül / **Eylemez** Ḥaḳ seni maḥzün u melül(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 281*)[*eyleyemez, -y, -e, -mez*]

Kim gelüp **eylese** maḳşūdını 'arz / Ber-murād itmek olur kendüye farz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 288*)[*eylese, -se*]

Dest-gİR olsa n'ola bendesine / İltifāt **eylese** efkendesine(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 294*)[*eylese, -se*]

Āsitānında idüp bende-i ḥāş / Faḳrdan **eylese** mansıbla ḥalāş(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 295*)[*eylese, -se*]

Beni bir manşib ile **eyleñ** şād / Tā ri ‘āyet ola **haqq-ı** üstād(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 313*)[eylen, -ñ]

Ḳorkaram ben ḳulın ol eşref-i nās / Bilmeyüp **eyledi** aḡyāra ḳıyās(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 323*)[eyledi, -di]

‘Arz-ı hāl **eylemedür** maḳşūdum / Açılp ṭālī ‘-i nā-mes ‘ūdum(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 326*)[eylemedür, -me, -dür]

Eyledi dār-ı beḳāya rıḫlet / Rūḫına ola Ḥudādan rahmet(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 345*)[eyledi, -di]

Anuñ eş ‘ārı olup sihr-i ḫelāl / **Eyledi** ḫalk-ı ciḫānı meyyāl(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 349*)[eyledi, -di]

Eyledi ḫünki ecel cāmını nūş / Bülbül-i ‘ālem iken oldı ḫamūş(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 365*)[eyledi, -di]

Eylesün Ḥazret-i Ḥaḳ rūḫını şād / Budur el-ḫāşılī maḳşūd u murād(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 367*)[eylesün, -sün]

Ḥidmetinde olup anuñ niçe yıl / Eyledüm ‘ilm ü ma ‘ārif ḫāşıl(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 369*)[eyledüm, -dü, -m]

Eyleyüp cān ile her ḫidmetini / Şoñra aldum Filibe ḳısmetini(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 372*)[eyleyüp, -y, -üp]

Faḳr u fāḳayla varup niçe zamān / **Eyledüm** şehri Beligradı mekān(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 426*)[eyledüm, -dü, -m]

Nā-gehān düşdi Srişnik maḫlül / **Eyledüm** anı zārüretle ḳabül(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 431*)[eyledüm, -dü, -m]

Ḥāşılı faḳr ile maḫzün u melül / **Eyledüm** Filbe diyārına nüzül(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 439*)[eyledüm, -dü, -m]

Bilmeyen şandı gider maḫlūla / Yine ‘azm **eyledüm** İstanbula(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 442*)[eyledüm, -dü, -m]

Bu ğam u derd ile maḥzūn u melūl / **Eyledüm** çünki Sitanbula nüzūl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 444*)[*eyledüm, -dü, -m*]

Eyledüm pāy-1 şerīfin taḳbīl / Gördi raḥm eyledi ol zāt-1 cemīl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 453*)[*eyledüm, -dü, -m*]

Eyledüm pāy-1 şerīfin taḳbīl / Gördi raḥm eyledi ol zāt-1 cemīl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 453*)[*eyledi*]

Faḳrdan **eyledüm** aña şekvā / Virdi ol dem bir avuç aḳça baña(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 454*)[*eyledüm, -dü, -m*]

Manşibuñ şorar mısuñ fā'idesin / Saña naḳl **eyleyeyin** 'ā'idesin(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 464*)[*eyleyeyim, -y, -eyim*]

'Azl ile 'ālem olup başuma teng / Ṭālī'-i naḥs ile **eylerdüm** ceng(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 453*)[*eylerdüm, -r, -dü, -m*]

Ḳāmet olsa irişüp vaḳt-i namāz / Nāleye **eyler** idüm ben āġāz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 482*)[*eyler, -r*]

Niçe şabr **eyleyeyin** ḥāl ḥarāb / Çekdügüm miḥnete yoḳ ḥadd ü ḥisāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 499*)[*eyleyeyin, -y, -eyin*]

Ġayrıya mihr [ü] vefālar eyler / Baña her gūne cefālar **eyler**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 505*)[*eyler, -r*]

Eyledüm kendüme ol demde ḥitāb / Didüm ey ġāfil [ü] ser-mest ü ḥarāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 515*)[*eyledüm, -dü, -m*]

Yañılup **eylemez** iseñ taşdı' / Belki eṣrāf-1 kibār ola şefī'(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 528*)[*eylemez, -mez*]

Olıcaḳ ḳalbüme Ḥaḳdan ilhām / **Eyledi** Tuḥfe-i Hükkām aña nām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 533*)[*eyledi, -di*]

Eyledüñ medḥ-i mevālīyi tamām / Niçedür ḥāl-i ḳuzāt u ḥükkām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 554*)[*eyledüñ, -dü, -ñ*]

‘İlme şügl **eyleyüp** ol şām u seher / Nakdīnesin hep aña şarf eyler(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 563*)[*eyleyüp, -y, -üp*]

Şubḥa dek bir gice mānend-i nücūm / Uyumaz **eyler** o taḥşil-i ‘ulūm(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 568*)[*eyler, -r*]

Varup İstanbula **eyler** ḥareket / Ders oqınur qanda k’ola cem‘iyyet(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 570*)[*eyler, -r*]

İhtiyāc ile virür cāna ḥırāş / Mużtarib **eyler** anı fikr-i ma‘āş(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit
573*)[*eyler, -r*]

Faqr u fāqa ciğerin ḥūn **eyler** / Ğam u miḥnet anı maḥzūn eyler(*Tuḥfetü’l-Hükkām,
Beyit 578*)[*eyler, -r*]

Faqr u fāqa ciğerin ḥūn **eyler** / Ğam u miḥnet anı maḥzūn eyler(*Tuḥfetü’l-Hükkām,
Beyit 578*)[*eyler, -r*]

Ne qadar zaḥmet ise şabr eyler / Bu ümīd ile dile cebr **eyler**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit
588*)[*eyler, -r*]

Feth olup anlara bāb-ı taḥşil / **Eylemişler** o ‘ulūmı tekmīl(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit
597*)[*eylemişler, -miş, -ler*]

Bulup anlar maraz-ı faqra ‘ilāc / **Eylemiş** her biri taḥşil-i mizāc(*Tuḥfetü’l-Hükkām,
Beyit 598*)[*eylemiş, -miş*]

Devlet [ü] zilleti viren Ḥaḫdur / Anı fehm **eylemeyen** aḫmaḫdur(*Tuḥfetü’l-Hükkām,
Beyit 606*)[*eylemeyen, -me, -y, -en*]

Rūz u şeb **eyleyesin** sa‘y-ı cemīl / Āsitāneñ daḫi idüp tekmīl(*Tuḥfetü’l-Hükkām,
Beyit 626*)[*eyleyesin, -y, -e, -sin*]

Ağlayup ḥālūñi ‘arz **eyleyesin** / Ser-güzeştūñ ne ise söyleyesin(*Tuḥfetü’l-Hükkām,
Beyit 629*)[*eyleyesin, -y, -e, -sin*]

Nazar **eylerse** de gāhī yüzüñe / Mültefit olmaya çoqluḫ sözüñe(*Tuḥfetü’l-Hükkām,
Beyit 630*)[*eylerse, -r, -se*]

Ger qabül **eyler** iseñ sen anı / Qazanursın bir iki ‘Osmānī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 643*)[*eyler, -r*]

Sözünü **eyleyüp** evvel ez-ber / Varacaguñ yine qādī-‘asker(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 645*)[*eyleyüp, -y, -üp*]

Manşibuñ **eylediler** aña murād / Virmeyüp idemedüm ben de ‘inād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 651*)[*eylediler, -di, -ler*]

Eyleyüp kendüni maqlüb-ı ‘avām / Olasın rüz-ı cezāda bed-nām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 664*)[*eyleyüp, -y, -üp*]

Kimde kim var ise ‘adl ü inşāf / Yoq yire **eylemez** ol lāf u güzāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 673*)[*eylemez, -mez*]

Olmış iken cühelādan ma‘dūd / Ḥākim olmasını **eyler** maqşūd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 688*)[*eyler, -r*]

Anlaruñ olsa gerek tāli‘i yār / Ḥalkdan **eylemez** ol ğayret ü ‘ār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 689*)[*eylemez, -mez*]

Zāhir **eylese** anı şāh-ı be-nām / Def‘ ü ref‘ine iderdi iqdām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 709*)[*eylese, -se*]

Ḥaḳ virüp ḥāşıl olursa bu murād / Manşibuñ **eylemeyem** nāmını yād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 731*)[*eylemeyem, -me, -y, -em*]

‘Avniyā kim bilür ol şāh-ı kerīm / Qulını **eyleye** şāyed ki za‘īm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 732*)[*eyleye, -y, -e*]

Eylese şāh-ı ‘adālet-‘unvān / Baña bu vech ile luṭf u iḥsān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 734*)[*eylese, -se*]

Oқыyup dinleyecek şāh-ı cihān / **Eyleye** ben qulina istiḥsān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 736*)[*eyleye, -y, -e*]

Anuñ ‘aşırında geleydi Cemşīd / Ḥidmetin **eyleyüp** olurdı ferīd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 741*)[*eyleyüp, -y, -üp*]

Fuzalâdan biri sâbıkda meger / Anlara böyle hikâyet **eyler**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 753*)[eyler, -r]

Şâh tevcîh-i kazâ eyler aña / Ki ide şer'-i Resûli icrâ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 754*)[eyler, -r]

Gâhî rü'yâda Nebiyyü'l-muhtâr / **Eyler** iken aña 'arz-ı dîdâr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 757*)[eyler, -r]

Soñra ol fâriğ olup mansıbdan / Güşe-i 'uzleti **eyler** mesken(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 758*)[eyler, -r]

Yine rü'yâda görüp ke'l-evvel / Diler ol müşkilini **eyleye** ḥall(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 763*)[eyleye, -y, -e]

Arpalıkları silinmiş niçe bir / **Eyledi** şer'-i Resûli taḥkîr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 778*)[eyledi, -di]

Ne kadar **eylese** sa'y u ilhâḥ / Bulmaz fakr ile el-kışsa felâḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 789*)[eylese, -se]

Eylemek ister iseñ def'-i kesel / Gel benüm pendüm ile eyle 'amel(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 819*)[eylemek, -mek]

Eylemek ister iseñ def'-i kesel / Gel benüm pendüm ile eyle 'amel(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 819*)[eylemek, -mek]

Mansıbından bu cihānuñ el çek / Sözüñ evlâsı budur **eyleme** şek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 820*)[eyleme, -me]

Seni ḥalk eylemedin daḥi Ḥudâ / Rızkuñı eyledi taḥdîr saña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 826*)[eylemedin, -me, -di, -n]

Seni ḥalk **eylemedin** daḥi Ḥudâ / Rızkuñı eyledi taḥdîr saña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 826*)[eylemedin, -me, -di, -n]

Lâzım olan yire şarf **eyleyecek** / Rızkı taḥşîle çekilmez çok emek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 830*)[eyleyecek, -y, -icek]

Bil ki sevmez bu cihānda o Ğanī / Mālını yoğ yire şarf **eyleyeni**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 834*)[*eyleyeni, -y, -e, -n, -i*]

Ne sefāhat ne kabāhat eyvāh / İhtiyār **eyleyesin** bunca günāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 839*)[*eyleyesin, -y, -e, -sin*]

Gelüñüz **eyleyelüm** Ḥaqqā niyāz / Yād idüp cürmümüzi tül u dirāz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 842*)[*eyleyelüm, -y, -elüm*]

Luṭf u iḥsāna kılup müstağrağ / Baḥr-i gufrāna bizi **eyleye** ğark(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 844*)[*eyleye, -y, -e*]

Māl u cāh **eyleyüp** anı mağrūr / Bir nefes itmedi 'ömrinde ḥuzūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 848*)[*eyleyüp, -y, -üp*]

Tama' u hırş ile gör ol bed-nām / **Eylemez** vārişe anı i'lām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 853*)[*eylemez, -mez*]

Dā'imā **eyleyüp** āh u zārı / Gözedür gözlerüm ol dīnārı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 861*)[*eyleyüp, -y, -üp*]

Şoñra Vecdī anı **eyler** taḥmīs / Diñlesünler anı iḥvān-ı enīs(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 875*)[*eyler, -r*]

Olmaz kanā'at **eylemeden** özge kīmyā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmīs-i Merhûm Vecdī'l-Filibevî, V.Kıta, 3.Beyit*)[*eylemeden, -me, -den*]

Yođ yire kādīya bühtān **eyler** / Meskenin āteş-i sūzān eyler(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 886*)[*eyler, -r*]

Olmayup şer'e mutī' ü münkād / Ḥākimüñ ḥükmine **eylerler** 'inād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 889*)[*eylerler, -r, -ler*]

Eyleme mü'min iseñ lāf u güzāf / Saña lazım durur 'adl ü inşāf(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 891*)[*eyleme, -me*]

Şāḥibi aña ri'āyet eyler / Rüz-ı maşşerde şefā'at **eyler**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 898*)[*eyler, -r*]

Va‘desi irişür anuñ nā-gāh / Ol kefen Şoyucıdan **eyler** āh(*Tuħfetü‘l-Hükkām, Beyit 911*)[eyler, -r]

Ķāđīnuñ ĳabrini aĳar ol Şeb / **Eylemez** ‘ahde tırup ĳavf u ta‘ab(*Tuħfetü‘l-Hükkām, Beyit 917*)[eylemez, -mez]

Her su‘āle viremez ĳāđī cevāb / Aña āteř ile **eylerler** ‘azāb(*Tuħfetü‘l-Hükkām, Beyit 918*)[eylerler, -r, -ler]

Eylese zıulmine iđmāz-ı ‘ayn / Kendü ‘ırzına virür ĳāđī Şeyn(*Tuħfetü‘l-Hükkām, Beyit 928*)[eylese, -se]

Vālīhiden bu laťife meřhür / **Eylemiř** nā‘ibi ĳaĳında řudür(*Tuħfetü‘l-Hükkām, Beyit 933*)[eylemiř, -miř]

Her kime **eylese** bir kez nazarı / ‘Ālemüñ olur idi gerĳek eri(*Tuħfetü‘l-Hükkām, Beyit 944*)[eylese, -se]

‘Āĳıbet **eyleyüp** emrini ĳabül / Oldı taħrīrine anuñ meşşül(*Tuħfetü‘l-Hükkām, Beyit 949*)[eyleyüp, -y, -üp]

Rüz u Şeb **eyledi** sa‘y u iĳdām / Ķıldı tefsīri ĳaĳan kim itmām(*Tuħfetü‘l-Hükkām, Beyit 951*)[eyledi, -di]

Al gidüp Őeyħe şunınca anı / Oĳıyup **eyledi** istiħsānı(*Tuħfetü‘l-Hükkām, Beyit 952*)[eyledi, -di]

Böyle naĳl **eyledi** bir ehl-i yaĳın / Meger ol muħteri‘-i mezheb-i dīn(*Tuħfetü‘l-Hükkām, Beyit 952*)[eyledi, -di]

Eyledi anlara teklīf-i ĳazā / İdeler řer‘-i Resūli icrā(*Tuħfetü‘l-Hükkām, Beyit 972*)[eyledi, -di]

Künc-i ‘uzletde o Őeyħ-i murtāz / **Eyledi** emr-i ĳazādan i‘rāz(*Tuħfetü‘l-Hükkām, Beyit 974*)[eyledi, -di]

Allāh Allāh ne ‘aceb rāy-ı řaħīħ / **Eyledi** ĳabs[i] ĳazādan tercīħ(*Tuħfetü‘l-Hükkām, Beyit 986*)[eyledi, -di]

Başka bir başumuza çekdük boy / **Eylemez** anı meger nā-cins şoy(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 990*)[*eylemez, -mez*]

Biz ki nā-kābil-i māder-zādüz / Zulme meyl **eylemişüz** bī-dādüz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 991*)[*eylemişüz, -miş, -üz*]

Yüri bir mürşid-i kāmil ara bul / Hizmetin **eyleyüp** ol cān ile kıl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1010*)[*eyleyüp, -y, -üp*]

Eyleyüp her yañadan fetḥ ü fütūḥ / Kıl anuñ bāb-ı murādın meftūḥ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1020*)[*eyleyüp, -y, -üp*]

Mürşid-i kāmil odur kim taḥkīk / **Eylemez** 'Amr ile Zeyde ta'līk(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1049*)[*eylemez, -mez*]

La'l ü mercān olur alsa ele seng / Kīmyā işte budur **eyleme** ceng(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1053*)[*eyleme, -me*]

Medḥ ü ta'rīfe ne ḥācet ol zāt / Kıl sükūt **eyleme** zā'id kelimāt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1061*)[*eyleme, -me*]

Eyleyüp kaṭ'-ı menāzil niceler / Kıldılar tayy-ı merāḥil niçeler(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1068*)[*eyleyüp, -y, -üp*]

Gözün aç irmeden ey dil saña mevt / Tevbe vü tā'atüñi **eyleme** fevt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1088*)[*eyleme, -me*]

Eylemek ister iseñ zevk u sürür / Mā-sivā fikrini dilden kıl dūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1098*)[*eylemek, -mek*]

Saña **eylerse** naşīḥat te'sīr / Olma bu devlet-i dünyāya esīr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1109*)[*eylerse, -r, -se*]

Bizi göndermeye 'uqbāya ğarīb / **Eyleye** tevbe vü tevfiķi naşīb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1113*)[*eyleye, -y, -e*]

Az ni'met olur elbette lezīz / İmtilā **eyley** anuñ çoğı 'azīz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1122*)[*eyley, -r*]

Eyledüm ‘ucb u riyādan perhīz / Suḥanum anuñ için ḥūb u lezīz(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1132*)[*eyledüm, -dü, -m*]

Olur itmām bu nazm-ı medḥūl / ‘Ulemā **eyler** ise anı ḳabūl(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1148*)[*eyler, -r*]

N’ola **eylerse** ḥasūd istihzā / Belki raḥm ide kibār-ı ‘ulemā(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1152*)[*eylerse, -r, -se*]

Ḥāniṣ olmam ḳasem **eylersem** eger / Ola sehv ile tevārūd ya meger(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1162*)[*eylersem, -r, -se, -m*]

Sehv ü noḳṣānını idüp maḳṣūd / Aña daḥl **eyler** ise ba’zı ḥasūd(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1165*)[*eyler, -r*]

Şu’arā nāmına ba’zı süfehā / El uzunluḡını **eylerse** aña(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1167*)[*eylerse, -r, -se*]

İre ol kātibe biñ derd şarīḥ / Yazduḡın **eylemez** ise taṣḥīḥ(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1169*)[*eylemez, -mez*]

Daḥi cumhūr-ı ḳuzātu’l-İslām / Yār-ı gār **eyleyeler** anı müdām(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1184*)[*eyleyeler, -y, -e, -ler*]

Ḥaḳ naṣīb **eyleyüp** ola ḥāşıl / Dünyevī v’āḥirī cemī’-i merām(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1196*)[*eyleyüp, -y, -üp*]

eylence ol-: Eğlence olmak.

Rāyegān vāşıl olup ol gence / Rūz u şeb aña **olur eylence**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1181*)[*eylence olur, -ur*]

eyü: İyi.

Mansıbuñ **eyüsini** anlar alur / Bî-kes olan kişi yābānda kalur(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 784*)[*eyüsini, -si, -n, -i*]

Uralum yüz **eyüce** dergāha / Dā'imā yalvaralum Allāha(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1112*)[*eyüce, -ce*]

eyü ol-: İyi olmak.

Eyü olursa eger ol mansıb / Çok olur aña bilürsin tālib(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 638*)[*eyü olursa, -ur, -sa*]

eyvāh: Eyvah.

Hırş ile zālīm olasın **eyvāh** / Yüzüñ ola iki 'ālemde siyāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 665*)[*eyvāh*]

Ne sefāhat ne kabāhat **eyvāh** / İhtiyār eylesesin bunca günāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 839*)[*eyvāh*]

İrdi sī sāle bu 'ömr-i kütāh / Yine bir günce görünmez **eyvāh**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1087*)[*eyvāh*]

Eyyüb: Hz.Eyyüb peygamber.

Yūsufa vuşlatıçün Ya'kūbuñ / Miḥnete şabriçün **Eyyübuñ**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1087*)[*Eyyübuñ, -uñ*]

ez-ber eyle-: Ezberlemek.

Sözünü **eyleyüp** evvel **ez-ber** / Varacaguñ yine қаđı- 'asker(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 645*)[*ez-ber eyleyüp, -y, -üp*]

fahr it-: Övünmek, iftihar etmek.

Fahr idüp faqr ile ekşer 'ulemā / Kıldılar devlet-i dünyādan ibā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 125*)[*fahr idüp, -üp*]

fahr-ı kevneyn: İki cihanın övüncü.

Şadr-ı fetvā aña kim oldı maķām / **Faħr-ı kevneyn** ile olmış hem-nām(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 157*)[*fahr-ı kevneyn*]

fā'ide: Fayda, yarar.

Manşibuñ şorar mısuñ **fā'idesin** / Saña naql eyleyeyin 'ā'idesin(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 464*)[*fā'idesin, -sin*]

fā'idemend ol-: Faydalı olmak.

Mā'il-i sīm ü zer olan her çend / Bu hikāyetle **olur fā'idemend**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 867*)[*fā'idemend olur, -ur*]

fā'il ol-: Fiili işleyen kişi olmak.

Olsa zulm itmege ķādī ma'il / Nef'i yok **fā'il olursa** 'ādil(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 931*)[*fā'il olursa, -ur, -sa*]

fakat: Fakat, lakin.

Fi'l-meşel lafz-ı nübüvvetde **faķat** / Çār yār oldı hemān çār nüķat(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 97*)[*faķat*]

Bilmeyüp kā'ide-i ĥattı **faķat** / Yaza imlāsını ma'lül u ğalat(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1171*)[*faķat*]

fakir: Yoksul (kimse), muhtaç, fukara.

Kimisi k̄ādī-i ‘asker kimi mīr / Kimisi ya‘nī ğanī kimi **faķīr**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 129)[*faķīr*]

Vechi var kılsam aña ‘arz-ı ħulūş / Luţf u iħsānı **faķīre** maħşūş(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 304)[*faķīre, -e*]

Bunca yıl anlara olan üstād / Kıldı çün kim bu **faķīri** dāmād(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 305)[*faķīri, -i*]

Oldılar ya‘nī **faķīre** düşmen / Şerħe k̄ābil degül anda çekilen(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 429)[*faķīre, -e*]

Çalışup bunca meh ü sāl o **faķīr** / ‘İlm-i şer‘iden olur cümle ħabīr(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 567)[*faķīr*]

‘Ulemā-i kibārdan umaram / İltifāt ideler **faķīre** müdām(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
1195)[*faķīre, -e*]

faķr: Fakirlik, yoksulluk.

Faħr idüp **faķr** ile ekşer ‘ulemā / Kıldılar devlet-i dünyādan ibā(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 125)[*faķr*]

Āsitānında idüp bende-i ħāş / **Faķrdan** eylese manşıbla ħalāş(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 295)[*faķrdan, -dan*]

Faķr ile mübtezel ü āvāre / ‘Arz-ı ħāl itdüm o dem ser-dāra(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
397)[*faķr*]

Faķruma vāķıf olunca zaleme / Beni suħriyye kıluş bir kereme(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 428) [*faķruma, -um, -a*]

Ĥāşılı **faķr** ile maħzūn u melül / Eyledüm Filbe diyārına nüzül(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 439)[*faķr*]

Faķrdan eyledüm aña şekvā / Virdi ol dem bir avuç aķça baña(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 454)[*faķrdan, -dan*]

Teng olup başuma bu mülk-i cihān / Olmuşam **faqr** ile mezmüm-ı mihān(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 502*) [*faqr*]

Aña raḥm eyle ki nā-çār ola ol / **Faqr** ile bī-kes ü bī-şkār ola ol(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 607*)[*faqr*]

Şabr ider **faqrını** ḥalka diyemez / Şişe-i 'ırz u vaqārın şıyamaz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 608*)[*faqrını, -i, -n, -i*]

Faqr [anuñ] dūr ola yārānından / Bi'z-zarūrī uşana cānından(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 612*)[*faqr*]

Faqr ile ḥālūñ ola şöyle ḥarāb / Şatmaduḡ ḡalmaya esbāb u kitāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 625*)[*faqr*]

Önine ḥavf u recāyile varup / **Faqr**dan ḥaylī şikāyetler idüp(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 628*) [*faqr*dan, -dan]

Ne ḡadar eylese sa'y u ilḡāḡ / Bulımaz **faqr** ile el-ḡıssa felāḡ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 789*) [*faqr*]

Faqr ile manşıba varup gidemez / Varsa manşıblarını zābt idemez(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 797*) [*faqr*]

faqr u fāka: Fakirlik ve yoksulluk.

Faqr u fāḡayla kimisi muḡtar / 'Ömri zilletde geçer şām u seḡer(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 128*)[*faqr u fāḡayla, -y, -la*]

Faqr u fāḡayla te'ehhül ḡıldum / Bilmeyüp toḡrusına yañıldum(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 239*)[*faqr u fāḡayla, -y, -la*]

Bir iki manşıb olındı taḡlīd / **Faqr u fāka** giderek oldı mezīd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 242*)[*faqr u fāka*]

Faqr u fāḡayla yine bī-māye / Vardum aḡlayı Murād Paşaya(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 411*)[*faqr u fāḡayla, -y, -la*]

Faqr u fāqayla varup niçe zamān / Eyledüm şehr-i Beligradı mekân(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 426*)[*faqr u fāqayla, -y, -la*]

Gerçi kim 'ilm ü hüner ḥāşıl ider / **Faqr u fāqa** anı lā-ya'kıl ider(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 572*)[*faqr u fāqa*]

Faqr u fāqa cigerin ḥün eyler / Ğam u miḥnet anı maḥzün eyler(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 578*)[*faqr u fāqa*]

Oldı bir şımfı anuñ lāğar u zerd / **Faqr u fāqa** ile olmış pür-derd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 593*)[*faqr u fāqa*]

Faqr u fāqa ile pür-ğam her kes / Bulımaz maḥlabına [hīç] dest-res(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 795*)[*faqr u fāqa*]

faqr u zillet: Fakirlik ve zillet.

Görmege ehl ü 'ıyālin ḥasret / İşleri güçleri **faqr u zillet**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 511*)[*faqr u zillet*]

fānī it-: Yok etmek.

Yine **fānī ider** ol āfākı / Zāt-ı pāki durur ancaḥ bākī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 85*)[*fānī ider, -er*]

fark it-: Ayırt etmek, seçmek.

Olmış idüm yem-i derd ü ğama ğarḳ / İdemezdüm giceden gündüzi fark(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 480*)[*fark idemezdüm, -e, -mez, -düm*]

Ma'şiyet baḥrine olmışsın ğarḳ / **İdemezsin** ḥaḳkı bātıldan fark(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 939*)[*fark idemezsin, -mez, -sin*]

fāriğ ol-: Vazgeçmek.

Fāriğ ol gel bu hevesden ‘Avnī / Medhden zātı anuñ müstağnī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 199)[fāriğ ol]

Soñra ol **fāriğ olup** manşıbdan / Güşe-i ‘uzleti eyler mesken(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 758)[fāriğ olup, -up]

farz: İslâm dininde Allah’ın emri olduğu kesin bir delille sabit olan yükümlülükler.

Vākı’-i ḥālūñi eyle aña ‘arz / Ḥidmet itmek ḳapusunda saña **farz**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1076)[farz]

farz ol-: Farz olmak.

Derdümüñ biñde birin ideyin ‘arz / Merḫamet ḫāmile tā kim **ola farz**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 210)[farz ola, -a]

Kim gelüp eylese maḳşūdını ‘arz / Ber-murād itmek **olur** kendüye **farz**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 288)[farz olur, -ur]

farz-ı ‘ayn: İslâm dininde her mükellef Müslüman tarafından bizzat yapılması gereken farz.

Anlara cūd u kerem **farz-ı ‘ayn** / Gele ḫiffet gide bu şıḳlet-i deyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1141)[farz-ı ‘ayn]

Anı gûş itmek olur **farz-ı ‘ayn** / Böyle buyurdı Resûlü’s-sakaleyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 672)[farz-ı ‘ayn]

faşl it-: Ayırmak.

‘Ādil olursa eger ḫākim-i ‘aşl / Tīğ-ı şer’ ile **ider** bātılı **faşl**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 932)[faşl ider, -er]

Tīg-ı şer‘ ile kesüp **faşl idemez** bātılı haq / Kāđı miskīn olıcaq nā’ib olur künce
bıcaq(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Matla’-ı Vālihi’l-Merhūmi’l-Üskübî/ Cevāb-ı Nā’ibü’ş-Şer’*
)*[faşl idemez, -e, -mez]*

fāzıl: Faziletli, üstün.

Haq bu kim ‘ālim ü hem **fāzıldur** / Dā’imā ‘ilmi ile ‘āmildür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām,*
*Beyit 159)**[fāzıldur, -dur]*

fāzıl-ı himmet-pīşe: Yardım edici olan faziletli kişi.

Şimdi hātırda budur endīşe / Gel eyā **fāzıl-ı himmet-pīşe**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit*
*265)**[fāzıl-ı himmet-pīşe]*

fāzıl u ‘allāme-i Rūm: Anadolu’nun en büyük ālimi ve fazilet sahibi.

Meger ol **fāzıl u ‘allāme-i Rūm** / Ya’nī kim Es‘ad Efendi maḥdūm(*Tuḥfetü’l-*
*Ḥükkām, Beyit 391)**[fāzıl u ‘allāme-i Rūm]*

fāzıl: Fazilet.

Ya’nī kim Ḥazret-i ḥvāce-zāde / Şerefi **fāzıl** ile ḥarq-ı ‘āde(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit*
*149)**[fāzıl]*

Fāzıl ile olmuş idi meḥar-ı Rūm / Ya’nī kim ol şadef-i baḥr-i ‘ulūm(*Tuḥfetü’l-*
*Ḥükkām, Beyit 151)**[fāzıl]*

Rābi‘an baḥr-i ‘atā ‘Abd-i ‘Azīz / Ol daḥi **fāzıl** ile şöhret-āmīz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām,*
*Beyit 282)**[fāzıl]*

Fāzıl ile şöhreti var dünyāda / Filbe müftisi o Şarrāf-zāde(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit*
*306)**[fāzıl]*

fażl u kerem: Erdem ve cömertlik.

Soñra ol **fażl u kerem** kânı / Qāđı-i ‘asker-i Rûm İbn-i aĥı(Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 385)[*fażl u kerem*]

fehm eyle-: Anlamak.

Devlet [ü] zilleti viren Ĥađdur / Anı **fehm eylemeyen** aĥmađdur(Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 606)[*fehm eylemeyen, -me, -y, -en*]

fehm it-: Anlamak.

Gayrılar kıymetümi Şimdiye dek / **Fehm itmez** çekerin bunca emek(Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 230)[*fehm itmez, -mez*]

Fehm ider sözümi ehl-i diller / Ėam degül añlamasa cāhiller(Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 1155)[*fehm ider, -er*]

fehm ü idrāk it-: Anlamak ve akıl erdirmek.

Oldı maĥşuş ĥavāŐsa bu kelām / **Fehm ü idrāk idemez** anı ‘avām(Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 1154)[*fehm ü idrāk idemez, -e, -mez*]

fehm ü firāset: İdrak etme ve anlayış kuvveti.

Gele ey **fehm ü firāset** kânı / Qoya bu mel‘abe-i Őıbyānı(Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 1082)[*fehm ü firāset*]

felāh bul-: Kurtulmak.

Ne qadar eylese sa’y u ilĥāĥ / **Bulmaz** faqr ile el-kıŐŐsa **felāh**(Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 789)[*felāh bulmaz, -ı, -maz*]

felâket: Büyük dert, yıkım, bela.

Bu **felâketde** iken şâm u seher / Vâlidüñ öldi diyü geldi haber(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 213)[*felâketde, -de*]

Bu **felâketle** geçüp 'ahd-i ba'îd / Çıkdı Rûm iline ser-dâr-ı cedîd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 410)[*felâketle, -le*]

Bu **felâket** ile 'avdet itdüm / Manşıba toğr[u] çeküldüm gitdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 419)[*felâket*]

Dâ'imâ 'ömri **felâketle** geçer / Gicesi günü riyâzetle geçer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
574)[*felâketle, -le*]

Manşıb için bu rezâlet niçe bir / Bu meşakkat bu **felâket** niçe bir(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 808)[*felâket*]

felek: Talih, baht.

Bu tarîk ile gezüp haylî zamân / Beni kılmışdı **felek** ser-gerdân(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 474)[*felek*]

Bilmezem aşlı nedür şimdiye dek / Doğmadı kûṭb-ı murâdumca **felek**(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 504*)[*felek*]

fem: Ağız.

Baḥş-i 'ilm olduğu dem ger açā **fem** / 'Ulemâ sâkit olur hem mülzem(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 171*)[*fem*]

fenâ: Hoşa gitmeyecek durumda olan, istenen veya gereken nitelikte bulunmayan,
kötü, bet.

Bilmedüñ mi çü **fenādur** bu cihān / Meyl ider mi aña hīç ‘aklı olan(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 517*)[*fenādur, -dur*]

ferda: Yarın.

Yüzüme bakmadı ibni vildān / Şaldı **ferdāya** beni niçe zamān(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 399*)[*ferdaya, -y, -a*]

ferīd: Eşi, benzeri bulunmayan.

‘İlm ü fażl ile **ferīdi** ‘aşruñ / ‘Adl ü dād ile vahīdi dehrüñ(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 170*)[*ferīdi, -i*]

ferīd ol-: Eşsiz, benzersiz olmak.

Anuñ ‘aşrında geleydi Cemşīd / Ḥidmetin eyleyüp **olurdi ferīd**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 741*)[*ferīd olurdi, -ur, -di*]

feryād: Çığlık, âvâze, figan.

Çarḥa irişmiş idi **feryādum** / Ağlamak olmuş idi mu‘tādum(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 497*)[*feryādum, -um*]

feth: Açma, açılma.

Olsa bir mes’ele **fethe** muḥtāc / Ol maḥallinde ider istiḥrāc(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 566*)[*fethe, -e*]

feth-i bāb: Kapıları açan(kişi).

Var ümîdüm ki olup **feth-i bâb** / Bâ'is-i şöhret ola işbu kitâb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 324)[*feth-i bâb*]

feth ol-: Açılmak.

Feth olup anlara bâb-ı taḥşîl / Eylemişler o 'ulümü tekml(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
597)[*feth olup, -up*]

feth ü fütüh: Fetih ve zaferler.

Eyleyüp her yañadan **feth ü fütüh** / Kıl anuñ bâb-ı murādın meftüh(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 1020*)[*feth ü fütüh*]

fetvâ: Fetva işleriyle uğraşan dâire.

'İlm ü faẓl ile olup müstesnâ / Filbe **fetvâsı** virilmişdür aña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
237)[*fetvası, -sı*]

fevka'l-had: Hadsiz yere.

Cühelâdan niçesi **fevka'l-had** / Ehl-i 'irfâna ider buğz u ḥased(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 257)[*fevka'l-had*]

fevt eyle-: Kaçırmaq, kaybetmek, yitirmek.

Gözün aç irmeden ey dil saña mevt / Tevbe vü tâ'atüñi **eyleme fevt**(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 1088*)[*fevt eyleme, -me*]

fevt kıl-: Kaybetmek.

O kefen soyucu ĥod ba‘de’l-mevt / Çäre mi var **ķıla** ol fursatı **fevt**(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 916*)[*fevt ķıla, -a*]

fevz ü felāĥ bul-: Kurtuluş ve selamet bulmak.

İki ‘ālemde **bulup fevz ü felāĥ** / Kimisi tıtdı reh-i zühd ü şalāĥ(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 126*)[*fevz ü felāĥ bulup, -up*]

fezā’il: Faziletli kişiler.

Oldılar bunca **fezā’il** kânı / Sākinān-ı ĥarem-i Sübhānī(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 1058*)[*fezā’il*]

fıkr: Düşünce, görüş, kanâat.

Andadur ‘aql ile **fıkrüm** her gāĥ / ‘Acebā kimse aña buldı mı rāĥ(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 862*)[*fıkrüm, -üm*]

Mā-sivā **fıkrini** dilden dūr it / Tenüñi başdan ayaĥa nūr it(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 1014*)[*fıkrini, -i, -n, -i*]

Eylemek ister iseñ zevķ u sürür / Mā-sivā **fıkrini** dilden ķıl dūr(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 1098*)[*fıkrini, i, -n, -i*]

fıkr it-: Düşünmek.

Fıkr idüp eyle dilā inşāfi / Cümleten ĥalk-ı cihān vaşşāfi(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 201*)[*fıkr idüp, -üp*]

Çok zamāndur ki taĥammül ķıldum / **Fıkr idüp** şimdi ta‘aķķul ķıldum(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 506*)[*fıkr idüp, -üp*]

Sen de **fıkr it** hele bī-lāf u güzāf / Sözüñe raĥbet ider mi eşrāf(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 535*)[*fıkr it*]

fikr-i ma'āş: Maaş endişesi(geçim düşüncesi).

İhtiyāc ile virür cāna hırāş / Muẓtarib eyler anı **fikr-i ma'āş**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 573*)[*fikr-i ma'āş*]

fi'l-'arz: Yeryüzü.

Ehl-i imāna du'ā lāzım u farz / Aña kim oldu ḫalīfe **fi'l-'arz**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 140*)[*fi'l-'arz*]

f'il-hāl: Hemen.

Ƙıldı İslām ile 'arz-ı iḳbāl / Geldi imāna işiden **f'il-hāl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 71*)[*f'il-hāl*]

Filbe: Filibe şehri.

Hāşılı faḳr ile maḫzūn u melūl / Eyledüm **Filbe** diyārına nüzūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 439*)[*diyarına, -i, -n, -a*]

Bir zamān **Filbe** diyārını meger / Terk idüp ƙılmış idüm 'azm-i sefer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 472*)[*diyārını, -i, -n, -i*]

Filibe: Filibe şehri.

Eyleyüp cān ile her ḫidmetini / Şoñra aldum **Filibe** ƙısmetini(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 372*)[*Filibe*]

fi'l-mesel: Misal.

Fi'l-meşel lafz-ı nübüvvetde faқаt / Çār yār oldı hemān çār nüқаt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 97*)[fi'l-meşel]

Fi'l-meşel sīnesini idüp çāk / Yārı koynına koyar 'aşık-ı pāk(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1180*)[fi'l-meşel]

Filbe müftisi: Filibe müftüsü.

Fazl ile şöhreti var dünyāda / **Filbe müftisi** o Şarrāf-zāde(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 306*)[*Filbe müftisi, -si*]

fi'n-nār: Cehennem ehli.

Қıldılar küfr ü 'ināda ısrār / Oldılar cümle muḥalled **fi'n-nār**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 80*)[fi'n-nār]

firār it-: Kaçmak.

Anda yanumca giden ḥidmetkār / Atum esbābum alup **itdi firār**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 445*)[*firār itdi, -di*]

firār kıl-: Kaçmak.

Çekmedi bu eleml ḥidmetkār / Niçe esbābum ile **қıldı firār**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 430*)[*firār қıldı, -dı*]

Fir'avn ile Kārūn: Firavun ve Karun.

Hırş ile sürdüğün ol manşıb u māl / Oldı **Fir'avn ile Kārūna** mişāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1000*)[*Fir'avn ile Kārūna, -a*]

fitne: Fesat.

‘Älemüñ **fitnesine** rüz u şeb / ‘Ulemāya bu cefālardur hep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 702*)[*fitnesine, -si, -n, -e*]

fukarā: Fakirler, fukara.

Oldum aḥvāl-i każāya nāzır / **Fuḳarā** çoğı perīşān-ḥātır(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 508*)[*fukarā*]

Ağniyā zümresine yok sözüümüz / **Fuḳarā** ḥālini görse gözümüz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 603*)[*fukarā*]

Hak söze merdüm iseñ güş itseñ / **Fuḳarā** hātırını hoş itseñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 604*)[*fukarā*]

Anı iz’ān idemez her aḥmaḳ / **Fuḳarā** ḳalbi durur Ka’be-i Ḥaḳ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 605*)[*fukarā*]

Oldı bir şıñfı da bī-kes **fuḳarā** / ‘Azl ile ‘ömri geçer şubḥ u mesa(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 787*)[*fukarā*]

Fuḳarādan olanı bir bir şay / Mañşıbında tıramaz bir iki ay(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 804*)[*fukarādan, -dan*]

fukarā Ka’be’si: Fakirlerin Kabe’si, yardıma muhtaç kimselerin sığınağı.

Fuḳarā Ka’be’si oldur ḥālā / Dü maḳām oldı anuñla iḥyā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1055*)[*fukarā Ka’be’si, -si*]

fursat: Fırsat, uygun zaman.

O kefen soyucu ḥod ba’de’l-mevt / Çäre mi var kıla ol **furşatı** fevt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 916*)[*furşatı, -ı*]

Ġāfil olma ele girmez **furşat** / Mürşid-i kāmile eyle hıdmet(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 1102*)[*furşat*]

furşat el vir-: Fırsatın el vermesi.

Lāyık oldur niçe esrār u rümüz / **Furşat el virmiş** iken söyle henüz(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 1029*)[*furşat el virmiş, -miş*]

fuzalā: Faziletliiler.

Fuzalādan biri sābıkda meger / Anlara böyle hikāyet eyler(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 753*)[*fuzalādan, -dan*]

fütür vir-: Üzüntü vermek.

Virdi ħussād elemi tab‘a **fütür** / Ķomadılar baña bir laħza ħuzūr(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 315*)[*fütür virdi, -di*]

ġāfil: Düşüncesiz (kimse), basiretsiz, aymaz.

Eyledüm kendüme ol demde ħitāb / Didüm ey **ġāfil** [ü] ser-mest ü ħarāb(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 515*)[*ġāfil*]

Zālim olan kişiler cāhildür / ‘İlmden ekşeri hep **ġāfildür**(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 678*)[*ġāfildür, -dür*]

Gözün aç cānuñ uyar ey **ġāfil** / Dīni dünyāya deġişmez ‘āķıl(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 1085*)[*ġāfil*]

Ġāfil olma ele girmez furşat / Mürşid-i kāmile eyle hıdmet(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 1102*)[*ġāfil*]

Def‘-i zulm itmek aña lāzımdur / **Ġāfil** ise şoñucu nādimdür(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 929*)[*ġāfil*]

ġāfil ol-: Gaflette bulunmak, tedbirsiz olmak.

Ġāfil olma ele girmez fırsat / Mürşid-i kāmile eyle ħidmet(*Tuĥfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 1102*)[ġāfil olma, -ma]

gāh: Kāh.

Gāh İstanbula geh ser-dāra / Tākatüm qalmanı vara vara(*Tuĥfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 473*)[gāh]

Görünüz mūş-şifat ol tarrār / Geh girer ol delüğe **gāh** çıkar(*Tuĥfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 857*)[gāh]

Niçe tiryākī vü bengī mecnūn / **Gāh** olur nazmı yazar nā-mevzūn(*Tuĥfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 1172*)[gāh]

gāhī: Zaman zaman.

Nazar eylerse de **gāhī** yüzüne / Mültefit olmaya çokluk sözüne(*Tuĥfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 630*)[gāhī]

Bu teķā'üdle qanā'at kılsam / **Gāhī** dīvānda kitābet kılsam(*Tuĥfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 730*)[gāhī]

Gāhī rü'yāda Nebiyyü'l-muĥtār / Eyler iken aña 'arz-ı dīdār(*Tuĥfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 757*)[gāhī]

gā'ibāne: Arkadan, gizlice, yüze karşı olmadan.

Ġā'ibāne idüp evşāfını gūş / Şevķ ile baĥr-şifat kıldum cūş(*Tuĥfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 290*)[gā'ibāne]

ġālib: Üstün gelen, yenen, galebe çalan (kimse).

Ya'nī kim **ġālib** idi nisyānum / Oldı nisyāna sebep 'iṣyānum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 488)[*ġālib*]

ġaliba: Öyle görünüyor ki, görünüşe göre, anlaşılan, zannediyorum ki.

Ġalibā şimdi kızāt u ḥükkām / Oldılar ḥaylıce maġlūb-ı 'avām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 556)[*ġaliba*]

Tırmayup dūn u denī ṣadra geđer / **Ġalibā** irdi gibi āḥir-i ŧer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 813)[*ġaliba*]

ġālib id-: Üstün gelmek.

Budur ancak ġarażum dünyāda / Beni **ġālib ideler** ḥuṣṣāda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
336)[*ġālib ideler, -e, -ler*]

ġam: Kaygı, tasa, keder.

Tākatüm yok suḥana lāl oldum / **Ġam** ile münkesiru'l-bāl oldum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 198)[*ġam*]

O murādına irince her bār / **Ġam** ile 'ömri geçer leyl ü nehār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 580)[*ġam*]

Kaşdı bu manşıba çün vāşıl ola / Gide **ġam** zevķ u ṣafā ḥāşıl ola(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 589)[*ġam*]

Manşıbuñ olur ise bī-ḥāşıl / Olasın bu **ġam** ile lā-ya'kıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
635)[*ġam*]

Zāhir ol manşıb olupdur mercūḥ / Olasın bu **ġam** ile sen mecrūḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 642)[*ġam*]

Fehm ider sözümi ehl-i diller / **Ġam** degül añlamasa cāhiller(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1155)[*ġam*]

ġam-ı āfāk: Yeryüzünün acısı, sıkıntısı.

Ben çekem bunca **ġam-ı āfākı** / Bu melālet kıala bende bākī(*Tuĥfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 1138*)[ġam-ı āfākı, -ı]

ġam-ı hecr: Ayrılık üzüntüsü, gamı.

Uğradur derde dil-i Eyyübı / **Ġam-ı hecre** düşürür Ya 'kübı (*Tuĥfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 38*)[ġam-ı hecre, -e]

ġam u derd: Üzüntü ve dert.

Bu **ġam u derd** ile maĥzūn u melūl / Eyledüm çünkü Sitanbula nüzūl(*Tuĥfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 444*)[ġam u derd]

ġam u derd-i keşir: Zenginliğin derdi ver üzüntüsü.

Çekesin bunca **ġam u derd-i keşir** / Olasın bir kıurı 'unvāna esir(*Tuĥfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 837*)[ġam u derd-i keşir]

ġam u miĥnet: Gam ve miĥnet.

Fakır u fākā cigerin ĥūn eyler / **Ġam u miĥnet** anı maĥzūn eyler(*Tuĥfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 578*)[ġam u miĥnet]

ġam yi-: Gam yemek, dertlenmek.

Dā'im Allāha tevekkül eyle / **Ġam yime** şabr u taĥammül eyle(*Tuĥfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 280*)[ġam yime, -me]

Ne durur mansıb-ı dünyā didüğüñ / Bī-beķā mansıb için **ġam yidüğüñ**(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 516*)[ġam yidüğüñ]

Rızķ için **ġam yime** ey ehl-i kemāl / Hırş ile olma mişāl-i Deccāl(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 828*)[ġam yime, -me]

ġanī: Zengin.

Kimisi ķādī-i 'asker kimi mīr / Kimisi ya 'nī **ġanī** kimi faķīr(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 129*)[ġanī]

ġaraż: Amaç.

Budur ancak **ġarażum** dünyāda / Beni ġālib ideler ĥuşşāda(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 336*)[ġarażum, -um]

Yād olup ĥayr ile nāmum muţlak / **Ġarażum** rahmet-i Ĥakdur ancak(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 551*)[ġarażum, -um]

Degül imiş **ġarażı** 'izzet ü cāh / Ĥükm ider her ne ise emr-i İläh(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 755*)[ġarażı, -ı]

ġarb: Batı.

Şark ile **ġarba** ider 'adl ü dād / Zıll-i 'adlinde hep efrād [u] 'ibād(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 711*)[ġarba, -a]

ġarīb: Kimsesiz, zavallı, bîçāre (kimse).

Bizi göndermeye 'uķbāya **ġarīb** / Eyleye tevbe vü tevfiķi naşīb(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 1113*)[ġarīb]

ġark evle-: Batmak.

Luṭf u iḥsāna kılup müstağraḳ / Baḥr-i ğufrāna bizi **eyleye ğarḳ**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 844)[*ğarḳ eyleye, -y, -e*]

ğarḳ ol-: Batmak.

Olmuş idüm yem-i derd ü ğama **ğarḳ** / İdemezdüm giceden gündüzi farḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 480)[*ğarḳ olmuş, -muş*]

Ma'şiyet baḥrine **olmuşsin ğarḳ** / İdemezsin ḥaḳḳı bāḫıldan farḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 939)[*ğarḳ olmuşsin, -muş, -sin*]

ğarrā: Parlak, gösterişli, şāşaalı.

Nazmı **ğarrā** edāsı bī-hemtā / Nāmı oldı Menāḳıbu'l-Ḥükkām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1187)[*ğarrā*]

ğavğāya uğra-: Kavgaya uğramak.

Uğradum yine 'aceb **ğavğāya** / Yine geldüm çekilüp paşaya(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 435)[*ğavğāya uğradum, -du, -m*]

ğavvāş ol-: Dalgıç olmak, dalmak.

Ma'rifet baḥrine **olup ğavvāş** / Bulımazdum bu ḳadar cevher-i ḥāş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 540)[*ğavvāş olup, -up*]

ğayb: Gizli olan şey, hal ve keyfiyet.

Ḥaḳ bilür **ğaybını** bī-çün u çirā / Münḥaşır anlara emr-i fetvā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 178)[*ğaybını, -i, -n, -i*]

ġāyet: Çok, pek.

Ġāyet az olur olursa mā-beyn / İder ‘azl ile mürür-ı seneteyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 587*)[ġāyet]

Aḥvāl-i āhiretleri **ġāyet** ḥarāb imiş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, IV.Kıta, 5.Mısra*)[ġāyet]

ġayr: Başka.

Ġayrlar ḥālî anuñla ma‘lûm / Māh-ı tábān ile gūyā ki nücûm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 172*)[ġayrlar, -lar]

Ġayrılardan kuluñı kıl taqdīm / Olmışam muntazır-ı luḥf-ı ‘azīm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 197*)[ġayrılardan, -ı, -lar, -dan]

Ġayrılar kıymetümi şimdiye dek / Fehm itmez çekerin bunca emek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 230*)[ġayrılar, -ı, -lar]

Var iken bāb-ı re’îsü’l-‘ulemā / **Ġayrı** dergāha yüz urmaḡ ne revā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 272*)[ġayrı, -ı]

Seni aġyār ile ol bir görmez / **Ġayrı** ḡapulara yüz[üñ] sürmez(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 276*)[ġayrı, -ı]

Bulına ya’nî ki bu derde ‘ilāc / Olmayam **ġayrı** ḡapuya muḥtāc(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 328*)[ġayrı, -ı]

Ġayrılar baña mu‘ārîz oldı / Bu ḡaber ġuşına ḡalkuñ ḡoldı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 384*)[ġayrılar, -ı, -lar]

Buldılar **ġayrılarını** maḥlûbın / Aldı ser-dārı olan mektûbın(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 447*)[ġayrılarını, -ı, -lar, -ı]

Ġayrıya manşıb olur dāfi‘-i ġam / Baña ammā ki ḡazā-i mübrem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 500*)[ġayrıya, -ı, -y, -a]

Ġayrıya mihr [ü] vefālar eyler / Baña her ġüne cefālar eyler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 505*)[ġayrıya, -ı, -y, -a]

Gayrısına seni itdüm tebdîl / Müddetüñ eyle var anda tekmîl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 653)[*gayrısına, -i, -sı, -n, -a*]

‘Avnî-i ‘āciz ü dil-ḥaste mizāc / Olmasun **ğayrı** kapuya muḥtāc(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1019)[*ğayrı, -ı*]

ğayret: Çabalama, didinme, çaba, ceht.

Meded öldürdi bizi bu **ğayret** / Zāhiren bunda [da] vardır ḥikmet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 697)[*ğayret*]

Yazuk ol cübbe vü destārumuza / Yazuḡ ol **ğayret** ile ‘ārumuza(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 994)[*ğayret*]

Var ise zerrece sende **ğayret** / Ehl-i dünyā ile kılma ülfet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1003)[*ğayret*]

ğayretsüz: Hamiyetsiz.

Riṣvete meyl idüp ol **ğayretsüz** / Virmedi manşıbı hîç riṣvetsüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 414)[*ğayretsüz, -süz*]

ğayret ü ‘ār: Gayret ve haya.

Anlaruñ olsa gerek tāli‘i yār / Ḥalkdan **eylemez** ol **ğayret ü ‘ār**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 689)[*ğayret ü ‘ār*]

ğayret ü ‘ār u ḥamiyyet: Gayret, haya ve fazilet.

Muḡtezā-yı beşeriyet bu mıdur / **Ğayret ü ‘ār u ḥamiyyet** bu mıdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 995)[*ğayret ü ‘ār u ḥamiyyet*]

ġazel: Dîvan edebiyâtının, konusu genellikle aşk ve duygusal söyleyişler olan, ilk beytinin mısırâları birbiriyle, diğler beyitlerinin ikinci mısırâları birinci beyitle kâfiyeli, 5 ilâ 15 beyitten ibâret ünlü nazım şekli.

İdüp ahvâl-i kuzâtı ma'lûm / Bir **ġazel** dimiş 'Ubeydî merhûm(*Tuġfetü'l-Hükkâm, Beyit 874*)[ġazel]

geç-: Geçmek, gitmek.

Fağr u fâğayla kimisi muğtar / 'Ömri zilletde **geçer** şâm u seher(*Tuġfetü'l-Hükkâm, Beyit 128*)[geçer, -er]

Gün mi **geçdi** 'acebâ tâli' -i dün / Bağrumı eylemeye kahr ile hûn(*Tuġfetü'l-Hükkâm, Beyit 211*)[geçdi, -di]

Geçdi 'ömrüm dükeli ġurbetde / Āteş-i fağr ise germiyyetde(*Tuġfetü'l-Hükkâm, Beyit 235*)[geçdi, -di]

Vüs'at ümmîdine oldum kâzî / **Geçdi** miġnet ile ħâl-i mâzî(*Tuġfetü'l-Hükkâm, Beyit 240*)[geçdi, -di]

Aradan **geçdi** bu deñlü meh ü sâl / Olmadı gerçi mülâkâta mecâl(*Tuġfetü'l-Hükkâm, Beyit 310*)[geçdi, -di]

Geçdi bu hâlet ile bir iki yıl / Oldı ahvâl-i ma'âşum müşkil(*Tuġfetü'l-Hükkâm, Beyit 389*)[geçdi, di]

Bulmadum anda varup şedd-i ramak / **Geçdi** ġurbetde zamânum ancak(*Tuġfetü'l-Hükkâm, Beyit 402*)[geçdi, -di]

Dâr-ı ġurbetde zelîl ü nâ-kâm / **Geçdi** bir niçe şühür u eyyâm(*Tuġfetü'l-Hükkâm, Beyit 404*)[geçdi, -di]

Bu felâketle **geçüp** 'ahd-i ba'id / Çıkdı Rûm iline ser-dâr-ı cedîd(*Tuġfetü'l-Hükkâm, Beyit 410*)[geçüp, -üp]

Anda yeksân görünür sūd u zarar / Bir sicill olmaz anuñ hefte **geçer**(*Tuġfetü'l-Hükkâm, Beyit 465*)[geçer, -er]

Bir palanķanuñ içinde neferāt / Cū' u zilletle **geçürür** evķāt(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 466)[geçürür, -ür, -ür]

Yirini bulmayup erkān-ı şalāt / Rüz u şeb böyle **geçerdi** evķāt(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 486)[geçerdi, -er, -di]

Manşib alınca **geçer** bir niçe yıl / Alsa zabtında olur lā-ya'ķıl(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 512)[geçer, -er]

Tecribem **geçdi** niçe def'a aña / Niçe kez başuma geldi bu belā(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 513)[geçdi, -di]

Dā'imā 'ömri felāketle **geçer** / Gicesi günü riyāzetle geçer(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
574)[geçer, -er]

Dā'imā 'ömri felāketle **geçer** / Gicesi günü riyāzetle geçer(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
574)[geçer, -er]

O murādına irince her bār / Ğam ile 'ömri **geçer** leyl ü nehār(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 580)[geçer, -er]

Oldı bir şınfı da bī-kes fuķarā / 'Azl ile 'ömri **geçer** şubħ u mesa(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 787)[geçer, -er]

Ṭurmayup dūn u denī şadra **geçer** / Ğālībā irdi gibi āħir-i şer(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 813)[geçer, -er]

Bu ne ĥikmet durur ey Bār-Ĥudā / 'Ulemā şadrına **geçdi** cühelā(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 814)[geçdi, -di]

Geçdi ol ĥāl ile niçe meh ü sāl / Bulmadılar anı ıtlāķa mecāl(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 978)[geçdi, -di]

Geçdi zaħmet ile ĥāl-i māzī / Olmadı gitdi ölince ķādī(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
985)[geçdi, -di]

Rüz u şeb görme misin 'ömr-i 'azīz / Bād-veş sür'at ile **geçmede** şīz(*Tuħfetü'l-*
Ĥükkām, *Beyit 1086*)[geçmede, -me, -de]

Nār-ı faqr ile yandı ser-tā-pā / Mihnet ile **geçüp** şühür a‘vām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1191*)[*geçüp, -üp*]

gedā: Dilenci.

Bu ne ḥikmet bu ne kudret ‘acebā / Bir **gedāy[ı]** şeh ider şāhı gedā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 44*)[*gedāy(t), -y, (-t)*]

Me’vāsı mīr ü şāh u **gedānuñ** türāb imiş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, 1.Kıta, 2.Mısra*)[*gedānuñ, -nuñ*]

gedā it-: Dilenci haline dönüştürür, dilenciye çevirir.

Bu ne ḥikmet bu ne kudret ‘acebā / Bir gedāy[ı] şeh **ider** şāhı **gedā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 44*)[*gedā ider, -er*]

geh: Kah, bazen.

Gāh İstanbula **geh** ser-dāra / Ṭākatüm ḳalmadı vara vara(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 473*)[*geh*]

Görüñüz müş-şifat ol tarrār / **Geh** girer ol delüğe gāh çıkar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 857*)[*geh*]

gel: Haydi.

Fāriğ ol **gel** bu hevesden ‘Avnī / Medḥden zātı anuñ müstağnī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 199*)[*gel*]

Şimdi ḥatırda budur endişe / **Gel** eyā fāzıl-ı himmet-pişe(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 265*)[*gel*]

‘Avniyā niçeye dek tül-i emel / Kendü ḥaddüñ bil ‘abeş söyleme **gel**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 279*)[*gel*]

Çekme **gel** manşıb için sa'y u emek / Yoğ ise sım ü zerüñ arka gerek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 408*)[gel]

'Ākıl iseñ **gel** eyā merd-i suḥan / 'Ulemāya şaķın itme sū'-i zan(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 681*)[gel]

Eylemek ister iseñ def'-i kesel / **Gel** benüm pendüm ile eyle 'amel(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 819*)[gel]

'Avniyā kışşayı **gel** itme dırāz / Şafḥa-i ḳalbe bu hoş pendümi yaz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1070*)[gel]

Hiç ihmāl ile taḳşır itme / **Gel** meded hayr işi te'hür itme(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1078*)[gel]

gel-: Gelmek.

Enbiyā **geldiler** olmağa delil / Ḳıldılar ni'meti ğufrān-ı sebīl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 34*)[geldiler, -di, -ler]

Geldi 'izzetle cihāna ol nūr / Oldı ḥalka sebeb-i zevḳ u sürür(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 63*)[geldi, -di]

Çihl sāl eyledi çün şabr-ı cemīl / **Geldi** Ḥaḳdan aña bir ğün Cibrīl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 64*)[geldi, -di]

İşiden **geldi** müselmān oldı / Mazḥar-ı raḥmet-i Raḥmān oldı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 74*)[geldi, -di]

Gelüp ol efdal-i ḥalk-ı 'ālem / Mücid-i mezheb İmām-ı A'zam(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 118*)[gelüp, -üp]

Virdiler 'ilm ile dünyāya nizām / **Geldiler** bunca mevālī-i 'ızām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 135*)[geldiler, -di, -ler]

Ben tevekkül idüp Allāha müdām / Dergeh-i 'adlüñe **geldüm** nā-kām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 259*)[geldüm, -dü, -m]

Bendeñi eyle çerâğ-ı rüşen / Nâ-murâd olmaz o dergâha **gelen**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 263*)[*gelen, -en*]

Halk olaldan berü bu çarḥ-ı kebüd / **Gelmedi** 'äleme bir böyle vücüd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 284*)[*gelmedi, -me, -di*]

Kim **gelüp** eylese maqşüdını 'arz / Ber-murâd itmek olur kendüye farz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 288*)[*gelüp, -üp*]

Rūma Bākī **gelicek** darb-ı dest / Cām-ı nazmı bularuñ buldı şikest(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 351*)[*gelicek, -icek*]

Şu 'arâdan aña beñzer bir er / **Gelmedi** Rūma ve hem gelmeyiser(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 353*)[*gelmedi, -me, -di*]

Şu 'arâdan aña beñzer bir er / **Gelmedi** Rūma ve hem gelmeyiser(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 353*)[*gelmeyiser, -me, -y, -iser*]

Geldi mürde haberi çün[ki] anuñ / Gitdi Bākīsi kaçan dünyānuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 382*)[*geldi, -di*]

Geldi tezkireci oldı çeşmi / Sûret ugrusu o Tañrı hışmı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 413*)[*geldi, -di*]

Uğradum yine 'aceb ğavġāya / Yine **geldüm** çekilüp paşaya(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 435*)[*geldüm, -dü, -m*]

Geldi deyn isteyi erbāb-ı düyûn / Az kaldı ki idem 'arz-ı cünun(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 441*)[*geldi, -di*]

Nâ-gehān māluma **geldi** bu ziyān / Aradum turdum anı niçe zamān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 446*)[*geldi, -di*]

İntizār üzre iken şubḥ u mesā / **Geldi** irdi giderek vaqt-i kaçā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 457*)[*geldi, -di*]

Åşikār oldı bu sırr-ı mübhem / **Geldi** yaklaşdı kaçā-i mübrem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 458*)[*geldi, -di*]

Gezerin bunca zamāndur nā-kām / **Gelmedi** hālūme el-kıışsa nizām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 507*)[*gelmedi, -me, -di*]

Tecribem geçdi niçe def`a aña / Niçe kez başuma **geldi** bu belā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 513*)[*geldi, -di*]

Vara **gele** usanup kapusına / Tura tura yorilup tapusına(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 624*)[*gele, -e*]

‘Ākıbet manşıb alursın amma / **Geliser** başuña biñ dürlü belā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 633*)[*geliser, -iser*]

Yıkılır gitmede mülk-i ‘ālem / **Gelmiyor** anlara hīç derd ü elem(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 708*)[*gelmiyor, -mi, -yor*]

Hīç ol bāba **gelen** redd olmaz / Bāb-ı iḥsānı şehūñ sedd olmaz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 728*)[*gelen, -en*]

Anuñ ‘aşrında **geleydi** Cemşid / Hidmetin eyleyüp olurdı ferid(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 741*)[*geleydi*]

Şüfe‘ası yoğ ise bir kişinüñ / Birisi ilerü **gelmez** işinüñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 785*)[*gelmez, -mez*]

Gelüñüz eyleyelüm Ḥaḳka niyāz / Yād idüp cürmümüzi tül u dırāz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 842*)[*gelüñüz, -üñüz*]

Saña yāhū daḥi **gelmez** mi yaḳīn / Oldı inşāf didüğüñ nişfu’d-dīn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 899*)[*gelmez, -mez*]

‘Āleme sen niye **geldüğüñi** bil / Arayup bul yüri bir ehl-i dil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1009*)[*geldüğüñi, -düg, -üñ, -i*]

Gele ey fehm ü firāset kānı / Ḳoya bu mel‘abe-i şıbyānı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1082*)[*gele, -e*]

Nef`i yok saña bu tül-i emelüñ / **Gelmeden** eyle tedārük ecelüñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1104*)[*gelmeden, -me, -den*]

Gelüp anda saña Münkîr ü Nekîr / İdeler çünki su'âli bir bir(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1106)[*gelüp, -üp*]

‘Aḳluñı başuña devşür yâ hû / Başuña **gelse** gerek bir gün bu(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1108)[*gelse, -se*]

Anlara cûd u kerem farz-ı ‘ayn / **Gele** ḥıffet gide bu şıḳlet-i deyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1141)[*gele, -e*]

Munşaba oldı aña manşıblar / **Gelmedi** ḥâline cihânda nizâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1192)[*gelmedi, -me, -di*]

genc: Hazine.

Ḳalır elbette ḥicâb altında / **Gencdür** şan ki türâb altında(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
609)[*gencdür, -dür*]

Râyegân vâşıl olup ol **gence** / Rûz u şeb aña olur eyvence(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1181)[*gence, -e*]

genc-i kanâ‘at: Kanaat hazinesi.

‘Uḳalâya bu cevâb-ı şâfî / Olısar **genc-i kanâ‘at** kâfî(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
518)[*genc-i kanâ‘at kâfî*]

gencîne-i sırr-ı ihlâs: Doğruluk, samimiyet sırrının hazinesi.

Ḳalbi **gencîne-i sırr-ı ihlâş** / Dergeh-i Ḥaḳda olan bende-i ḥâş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1034)[*gencîne-i sırr-ı ihlâş*]

genc-i nihân kal-: Gizli hazine kalması.

Ḳalsa dünyâ tolusı **genc-i nihân** / Ol ‘azâbın çeker ‘uḳbâda hemân(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 866*)[*genc-i nihân ḳalsa, -sa*]

geñez ol-: Kolay olmak.

Ola dirseñ bu ma‘aş emri **geñez** / Tāli‘ üñ tecrîbe kıl bir niçe kez(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 249*)[*geñez ola, -a*]

ger: Eğer.

Baḥş-i ‘ilm oldugı dem **ger** aça fem / ‘Ulemā sākit olur hem mülzem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 171*)[*ger*]

Medh ideydüm **ger** olur dum ğırra / Baḥrden kıatre güneşden zerre(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 200*)[*ger*]

Dest-i luṭf ile beni kıl infāk / Mansıba yoğ ise **ger** istiḥkāk(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 264*)[*ger*]

Sünnet-i zūhra **ger** itsem niyyet / Ḥātırında yoğ iken cem‘iyyet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 483*)[*ger*]

Sizi taḥmīk ise **ger** maḫşūdum / Nā-murād ide beni ma‘būdum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 615*)[*ger*]

Ger kabūl eyler iseñ sen anı / Qazanursın bir iki ‘Oşmānī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 643*)[*ger*]

‘Avniyā ‘avn-i Ḥudā **ger** ola yār / Bu murāda iresin āḥir-i kār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 737*)[*ger*]

‘İlm ile yoğ ise **ger** aqrānı / ‘Adlde olsa Şüreyḥ-i sānī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 788*)[*ger*]

Sende **ger** var ise ‘akl u idrāk / Var birez rızkuñı eyle imsāk(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 832*)[*ger*]

Zeyd aña olmaz ise **ger** rāzī / N’eylesün ya baña diyor kâzī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 880*)[*ger*]

Ḳāḏīda ‘adle ise **ger** niyyet / Aña nüvvābı ider tib‘iyyet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 925*)[ger]

Ger mü’ellif ḳıla te’līfi büyük / Dā’imā ellere olur bir yük(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1125*)[ger]

Ger mu‘īn ola baña ma‘būdum / Ne ise ḥāşıl olur maḳşūdum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1145*)[ger]

Ol daḥi var ise **ger** şey’-i ḳalīl / Yañılıp yazmayan ol Rabb-i celīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1163*)[ger]

gerçi: Gerçi, aslında.

Gerçi olmaz bu cihānda ḳābil / Ḥalḳ-ı dünyāyı ziyāfet müşkil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 183*)[gerçi]

Sābıḳā **gerçi** kebīr-i vüzerā / Ya’nī merḥūm Muḥammed Paşa(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 217*)[gerçi]

Aradan geçdi bu deñlü meh ü sāl / Olmadı **gerçi** mülāḳāta mecāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 310*)[gerçi]

Gerçi bir ‘abd-i ḥakīrem ammā / Oldum ‘irfānum ile müşteşnā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 319*)[gerçi]

Ātīye hāle ider **gerçi** naẓar / Bu taşavvurdan ider çoğı zarar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 586*)[gerçi]

Bir ḳavī kimse ala ḳāzılıḡuñ / Yok durur **gerçi** aña rāzılıḡuñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 639*)[gerçi]

Ḥāşılı manşibuñı virdüm aña / Bilürem **gerçi** zulum oldı saña(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 652*)[gerçi]

Gerçi olunmaz İmāmeyn taḥfīf / Līk mezhebleridür ḳavl-i za‘īf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 968*)[gerçi]

gerçi ki: Her ne kadar.

Başladuñ **gerçi ki** bu nazma dilā / Seni ilzām ide şāyed ‘ulemā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 534)[*gerçi ki*]

Zerrece yoқdur aña inkārum / Bilürem **gerçi ki** ben miқdārum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 539)[*gerçi ki*]

Saña dir **gerçi ki** cürmüñ yoқdur / Līk ol manşıba tālib çoқdur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 648)[*gerçi ki*]

‘Avn-i Ḥaқdan dile maқşūduñı hep / Şāhdur **gerçi ki** zāhirde sebeb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 738)[*gerçi ki*]

gerçi kim: Gerçek şu ki.

Gerçi kim luţf ile қahrı mevcūd / Her kişi ḥāline rāzī hoşnūd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 45)[*gerçi kim*]

Gerçi kim derdüme yoқ ḥadd ü ḥisāb / Cümlesin yazsam olur niçe kitāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 209)[*gerçi kim*]

Gerçi kim māni‘ ü mu‘tī Ḥaқdur / Cidd ü cehd eylemeyen aḥmaқdur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 253)[*gerçi kim*]

Gerçi kim ‘ilm ü hüner ḥāşıl ider / Faқr u fāқа anı lā-ya‘қıl ider(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 572)[*gerçi kim*]

Bir iki mangur ellerine **gerçi kim** girür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm*
‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, III,Kıta, 4.Mısra)[*gerçi kim*]

gerek: Gerek, lazım; herhalde.

Her sözüñ evvelidür nām-ı Hudā / Zıkr-i Ḥaқ dilde **gerek** şubḥ u mesā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 6)[*gerek*]

Anlaruñ olsa **gerek** t̄ali‘i yār / Halkdan eylemez ol gayret ü ‘ār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 689)[*gerek*]

‘Akıbet çünki helāk olsa **gerek** / Beden-i nāzüg[i] ḥāk olsa **gerek**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 865)[*gerek*]

Zeyde ḥükm itseñ eger şer‘ ile sen / Saña ‘Amr itse **gerekdür** sū‘-i zan(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 882)[*gerekdür, -dür*]

‘Aklıñı başuña devşür yā hū / Başuña gelse **gerek** bir gün bu(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1108)[*gerek*]

gerçek: Hakiki.

Her kime eylese bir kez nazarı / ‘Ālemüñ olur idi **gerçek** eri(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 944)[*gerçek*]

gerek: Lazım, gerek.

Her sözüñ evvelidür nām-ı Hudā / Zikr-i Hak dilde **gerek** subh u mesā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 6)[*gerek*]

Lāzım olan bu maḥalde ḥālā / Evvelā şāha **gerek** medḥ ü şenā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 139)[*gerek*]

Olıcaḡ luṭf u kerem böyle **gerek** / Görmedi nev‘-i beşer şimdiye dek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 289)[*gerek*]

Çekme gel mansıb için sa’y u emek / Yog ise sîm ü zerüñ arka **gerek**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 408)[*gerek*]

Ḳādîlık alsa **gerekdür** giderek / Çekmek ister aña da ḥaylî emek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 622)[*gerekdür, -dür*]

Anlaruñ olsa **gerek** t̄ali‘i yār / Halkdan eylemez ol gayret ü ‘ār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 689)[*gerek*]

‘Ākıbet çünki helāk olsa **gerek** / Beden-i nāzüg[i] hāk olsa gerek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 865*)[*gerek*]

Zeyde hükm itseñ eger şer’ ile sen / Saña ‘Amr itse **gerekdür** sū’-i zan(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 882*)[*gerekdür, -dür*]

Zaleme zulm ider ise n’ola teskîn gerek / Kādî miskîn olıcak nā’ibi keskin **gerek**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Matla’-ı Vālihi’l-Merhûmi’l-Üskübî*)[*ger*]

Mürşid-i kâmil olan böyle **gerek** / Görmedi nev’-i beşer şimdiye dek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1060*)[*gerek*]

‘Aklunı başuña devşür yâ hû / Başuña gelse **gerek** bir gün bu(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1108*)[*gerek*]

gerek: İster.

Rişveti sen **gerek** alma **gerek** al / İder elbette ‘Amır böyle ḥayāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 884*)[*gerek*]

germiyyet: Hararet, sıcaklık, ateşli çalışma.

Geçdi ‘ömrüm dükeli ğurbetde / Āteş-i faqr ise **germiyyetde**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 235*)[*germiyyetde, -de*]

geşt ü güzār it-: Geçip gitmek.

Lā-mekān olup **ider geşt ü güzār** / İdemez şu gibi bir yirde qarār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 510*)[*geşt ü güzār ider, -er*]

gevher: Cevher, mücevher, elmas, inci.

Ey suḥan **gevherinüñ** şarrāfi / Vireyin saña cevāb-ı şāfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 772*)[*gevherinüñ, -i, -nüñ*]

Ey suhan **gevherinüñ** şarrâfi / Vireyin saña cevâb-ı şâfi(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 790*)[*gevherinüñ, -i, -nüñ*]

gevher-i nâ-yâb: Emsalsiz olan cevher.

Didi bu **gevher-i nâ-yâb** ancak / Lâyık-ı meclis-i aḥbâb ancak(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 356*)[*gevher-i nâ-yâb*]

gevher-vâr ol-: Cevherli, değerli, kıymetli olmak.

Ka'r-ı deryâda **olan gevher-vâr** / Kıymetüm anlayamaz her ḥâş u ḥâr(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 322*)[*gevher-vâr olan, -an*]

gey-: Bir giyeceği bedenine veya herhangi bir organına geçirmek, giymek.

Kiminüñ câmesi dîbâ vü ḥarîr / Kimi bulmaz **geye** bir köhne ḥaşîr(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 43*)[*geye, -e*]

Geymesün 'örf ü izâfet her dem / Ḥaşm olur aña İmâm-ı A'zam(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 696*)[*geymesün, -me, -sün*]

gez-: Gezme, dolaşmak.

Bu tarîk ile **gezüp** ḥaylî zamân / Beni kılmışdı felek ser-gerdân(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 474*)[*gezüp, -üp*]

Gezerin bunca zamândur nâ-kâm / Gelmedi ḥâlüme el-kışşa nizâm(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 507*)[*gezerin, -er, -in*]

Sâye-veş ḥâk ile olur yeksân / Der-be-der şöyle **gezer** ser-gerdân(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 610*)[*gezer, -er*]

Anuñ erbâbı **gezer** âvâre / Def'-i gam derdine bulmaz çâre(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 781*)[*gezer, -er*]

ğurra ol-: Kibirli, gururlu olmak.

Medh ideydüm ger **olurdum ğurra** / Bahrden katre güneşden zerre(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 200*)[*ğurra olurdum, -ur, -du, -m*]

gibi: Gibi edatı.

Rūḥ-ı qudsī **gibi** maḥbūb-ı Vedūd / Kıldı bir ānda semāvāta şu'ūd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 88*)[*gibi*]

Oldı Ḥaḫkuñ bize tevfiḳı refiḳ / Gün **gibi** rüşenū olup toĝru tarīḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 117*)[*gibi*]

Nazm u neṣr ile koyup ḫayli eser / İde 'Āli **gibi** münşī-i sefer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 226*)[*gibi*]

Umaram 'avn-ı Hudādan ki henūz / Açıla gün **gibi** baht-ı firūz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 231*)[*gibi*]

Bir benüm **gibi** perīşān-aḫvāl / Görmedi hiç bu çarḫ-ı ḫattāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 233*)[*gibi*]

Ḳadri günden güne efzūn oldı / Meh-i nev **gibi** kemālin buldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 361*)[*gibi*]

Vakt-i es'adda meger kim bir rūz / Açılıp gün **gibi** baht-ı firūz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 451*)[*gibi*]

Lā-mekān olup ider geşt ü güzār / İdemez şu **gibi** bir yirde ḫarār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 510*)[*gibi*]

Cühelā gün **gibi** rif'atde olur / 'Ulemā hāk-i mezelletde olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 692*)[*gibi*]

Ṭurmayup dūn u denī ṣadra geçer / Ğālibā irdi **gibi** āḫir-i şer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 813*)[*gibi*]

El ıarluğı gider **gibi** bir hālet el virür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, III.Kıta, 3.Mısra*)[*gibi*]

Gün **gibi** rüşen iken işbu delîl / Ḥayf kim görmez anı çeşm-i 'alîl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 996*)[*gibi*]

Nür-ı Yezdānî yüzinde lâmi' / Gün **gibi** 'āleme nāmı şayi' (*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1043*)[*gibi*]

Mā'-i cārî **gibi** turmaz her ān / Yüz sürer ayagina ḥalk-ı cihān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1046*)[*gibi*]

Ḥāsîlî cümle mürîdānı hep / Mā'-i cārî **gibi** şāfi-meşreb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1057*)[*gibi*]

Saña günden daḥi rüşen bu delîl / Zıll-ı zā'il **gibidür** 'ömr-i ıalîl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1100*)[*gibidür, -dür*]

Ṭoęru söz gün **gibi** ḥod rüşendür / Egriye ḥalk-ı cihān düşmendür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1131*)[*gibi*]

gice: Gece.

Leyle-i Kıadr idi bir **gice** meğer / Buldı 'ālem dükeli zînet ü fer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 86*)[*gice*]

Cebre'il itdi Burāk ile nüzül / Tā ki mi' rāc ide ol **gice** Resül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 87*)[*gice*]

Olmış idüm yem-i derd ü gama ğarķ / İdemezdüm **giceden** gündüzi fark(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 480*)[*giceden, -den*]

Şubḥa dek bir **gice** mānend-i nücüm / Uyumaz eyler o taḥşîl-i 'ulüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 568*)[*gice*]

Dā'imā 'ömri felāketle geçer / **Gicesi** günü riyāzetle geçer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 574*)[*gicesi, -si*]

Şulehâdan biri ol **gice** meger / Vâkı'asında görür şâhib-i zer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 855)[*gice*]

Giceler kı̄'im ü gündüz sâ'im / Zıkr u tesbîḥ-i Ḥudâda dâ'im(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 1042)[*giceler, -ler*]

gice gündüz: Gece gündüz, sürekli.

Ƙula oldur **gice gündüz** lâzım / Ḥıdmetinde ola dâ'im kı̄'im(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 8)[*gice gündüz*]

giderek: Gitgide, gittikçe, zaman geçtikçe.

Bir iki manşıb olındı taqlîd / Faqr u fâqa **giderek** oldı mezîd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 242)[*giderek, -erek*]

Aña mâ'il idi bu tab'-ı bülend / **Giderek** oldum aña dânişmend(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 368)[*giderek, -erek*]

Çünkü çoğaldı mevâlî **giderek** / Ƙalmadı anlara âḫar meslek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 775)[*giderek, -erek*]

git-: Yok olmak, eser kalmamak.

Gide tâ sîret-i ḫayvâniyyet / Saña ḫâşıl ola rûḫâniyyet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*, *Beyit*
1015)[*gide, -e*]

Anlara cûd u kerem farz-ı 'ayn / Gele ḫiffet **gide** bu şıķlet-i deyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 1141)[*gide, -e*]

git-: Gitmek.

Yañılup keĵ **giden** ol yola müdâm / Oldılar iki cihânda bed-nâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm*,
Beyit 13)[*giden, -en*]

Anuñ işrine **gidüp** hep ‘ulemā / Kıldılar şer‘-i Resūli icrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 119*)[gidüp, üp]

Bir kılın Mışra ki eyler sultān / Biri bahre **gider** olur kapudān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 146*)[gider, -er]

Bilmeyen şandı **gider** maḥlūla / Yine ‘azm eyledüm İstanbula(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 442*)[gider, -er]

Anda yanumca **giden** ḥidmetkār / Atum esbābum alup itdi firār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 445*)[giden, -en]

git-: Kaybolmak, etkisinin azalması.

Manşibuñ şimdi şafāsı **gitdi** / ‘Uqālā ‘uzleti tercĥ itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 247*)[gitdi, -di]

Her kim olursa kazāya rāzī / Hep **gider** zaḥmet-i ḥāl-i māzī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 585*)[gider, -er]

Kaşdı bu manşıba çün vāşıl ola / **Gide** ğam zevk u şafā ḥāşıl ola(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 589*)[gide, -e]

gidi: Pezevenk, deyyus.

Yār olup bir niçe rişvet bedeliye (?) / Dir ki ol al **gididen** vir gidiye(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 782*)[gididen, -den]

Yār olup bir niçe rişvet bedeliye (?) / Dir ki ol al gididen vir **gidiye**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 782*)[gidiye, -y, -e]

gir-: Girmek.

Çok zamāndur bu tarīke **gireli** / Naqd-i ‘ömri o metā‘a vireli(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 800*)[gireli, -eli]

gir-: Nüfuz etmek.

Cem‘ ola buncılayın māl-ı ḥabīs / Gūşuña **girmeye** āyāt u ḥadīs(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 634*)[*girmeye, -me, -y, -e*]

gir-: Bulaşmak, sirāyet etmek.

Mürteşī olma vü rişvet virme / Başdan ayağa günāha **girme**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 901*)[*girme, -me*]

gir-: Girmek.

Görüñüz müş-şifat ol tarrār / Geh **girer** ol delüğe gāh çıkar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 857*)[*girer, -er*]

Bir iki mangur ellerine gerçi kim **girür**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, III,Kıta, 4.Mısra*)[*girür, -ür*]

giriftār eyle-: Düşürmek, uğratmak, dūçar etmek.

Kimini ‘āşık-ı dīdār eyler / Kimini derde **giriftār eyler**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 39*)[*giriftār eyler, -r*]

girü: Sonra.

Aña dir rıfķ ile ey merd-i ğarīb / Baña şimden **girü** mevt oldı qarīb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 913*)[*girü*]

git-: Yok olmak, eser kalmamak.

Baňa luř itmege ‘ahd itmiş idi / Ol tekellüf aradan **gitmiş** idi(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 223*)[*gitmiş, -miş*]

Yıkılır **gitmede** mülk-i ‘ālem / Gelmiyor anlara hıç derd ü elem(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 708*)[*gitmede, -me, -de*]

git-: Gitmek.

Çün ‘inād itdi Ebū Cehl-i la‘ın / ‘Ākıbet **gitdi** caħıme bī-dīn(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 75*)[*gitti, -ti*]

Manşibuñ şimdi şafası **gitdi** / ‘Uqalā ‘uzleti tercīh itdi(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 39*)[*gitdi, -di*]

Lık bunuñla mübāhāt itmem / Süfehā gıtdügi yola **gitmem**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 325*)[*gitmem, -me, -m*]

Lık bunuñla mübāhāt itmem / Süfehā gıtdügi yola **gitmem**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 325*)[*gitmem, -me, -m*]

Yañılıp kendüme çok iş itdüm / Çünkü merħüm yanından **gıtdüm**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 373*)[*gıtdüm, -dü, -m*]

Geldi mürde ħaberi çün[ki] anuñ / **Gitdi** Bākisi kaçan dünyānuñ(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 382*)[*gitdi, -di*]

Çünkü bu luř u kerem kıldı zühür / Şılaya **gıtdüm** o yılda mesrūr(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 387*)[*gıtdüm, -dü, -m*]

Şılada ħāşıl idüp ħaylı düyün / Manşibuñ zabtına **gıtdüm** maħzün(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 394*)[*gıtdüm, -dü, -m*]

Anı tebdīl ile kılduğda kabül / **Gitdi** nem var ise ħarc-ı ma‘kül(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 418*)[*gitdi, -di*]

Derd-i ‘azle arayup bir çāre / Yine **gıtdüm** çekilüp ser-dāra(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 424*)[*gıtdüm, -dü, -m*]

Ağlayup derd-i dili ‘arz itdüm / Ehl-i diller revişine **girdüm**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 427)[*girdüm, -dü, -m*]

Menzile varmağa sür‘at itdüm / Vaṭana toğru çekildüm **girdüm**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 438)[*girdüm, -dü, -m*]

Ṭurmadum n’eyledüm ise itdüm / Āsitāneye çekildüm **girdüm**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 443)[*girdüm, -dü, -m*]

Manşiba **girdi** şafālar sürdi / Beni bu miḥnet ü ğam öldürdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
448)[*girdi, -di*]

‘Ākıbet n’eyledüm ise itdüm / Budine toğru çekildüm **girdüm**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 469)[*girdüm, -dü, -m*]

Kāḍılık alsa gerekdür **giderrek** / Çekmek ister aña da ḥaylī emek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 622)[*giderrek, -erek*]

Faḫr ile manşiba varup **gidemez** / Varsa manşiblarını zabṭ idemez(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 797*)[*gidemez, -e, -mez*]

Cühelā kaṭ‘-ı merātib itdi / ‘İlme rağbet anuñ için **girdi**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
815)[*girdi, -di*]

El ṭarluđı **gider** gibi bir ḥālet el virür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-*
Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, III.Kıta, 3.Mısra)[*gider, -er*]

Al **gidüp** şeyḥe şunınca anı / Okıyup eyledi istiḥsānı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
952)[*gidüp, -üp*]

Ḥabs olunmasın anuñ emr itdi / Ol kādīmī olan ülfet **girdi**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
977)[*girdi, -di*]

Geçdi zaḫmet ile ḥāl-i māzī / Olmadı **girdi** ölince kādī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
985)[*girdi, -di*]

Şimdi bu ḥavf u recāda kaldum / **Girdi** ‘aqlum bu arada kaldum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1150)[*girdi, -di*]

gıtdükçe: Gittikçe.

Hâşıl olup iki ‘âlemde murād / Şeref-i ‘ilm ola **gıtdükçe** ziyād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 137*)[*gıtdükçe, -dükçe*]

gizlü: Gizli, saklı.

Ṭütü-i ṭab‘-ı hü mā-pervāzuñ / Ehline keşf ide **gizlü** rāzuñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1030*)[*gizlü*]

gönder-: Gitmesini sağlamak veya gitmesine yol açmak, yollamak, irsal etmek.

Bizi **göndermeye** ‘uḳbāya ğarīb / Eyleye tevbe vü tevfiḳi naşīb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1113*)[*göndermeye, -me, -y, -e*]

göñlüñ alçak ol-: Gönlü alçak olmak.

Size bu ḥaşleti virmişdür Ḥaḳ / Ḳadrüñ ‘ālī ola **göñlüñ alçak**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 192*)[*göñlüñ, -üñ*]

göñül: Göñül, kalp.

Göñül āyīnesin idüp sāfi / Bu naşīḥat saña vāfi kāfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1110*)[*göñül*]

gör-: Görmek.

Bu temāşāsını **gör** yārānuñ / Ḥasedi hep bañadur dünyānuñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 255*)[*gör*]

N’eyledi **gör** baña bu baḥt-ı siyāh / Żabṭ olunmadı o manşib āġāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 421*)[*gör*]

Okı **gör** mücib-i 'ibret olsun / Sebeb-i zıkr u naşihat olsun(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 803*)[gör]

Tama'u hırş ile **gör** ol bed-nām / Eylemez vārişe anı i'lām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 853*)[gör]

'Akıl iseñ ide **gör** 'adl ile dād / Tā ki senden kıla bir yahşı ad(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 936*)[gör]

Gördiler gelmediler imāna / İ'timād itmediler Kıur'āna(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 79*)[gördiler, -di, -ler]

Kıldı lāyık **görüp** [ol] Ḥayy u Kıavī / Anları vāriş-i 'ilm-i nebevī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 155*)[görüp, -üp]

Görmiş idi baña hem vech-i vecih / Kııla bir hūb ze'āmet tevcih(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 224*)[görmüş, -miş]

Bir benüm gibi perişān-aḥvāl / **Görmedi** hiç bu çarḥ-ı kıattāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 233*)[görmedi, -me, -di]

Görüp 'irfānumı ol pāk-nihād / Beni kendüye idindi dāmād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 238*)[görüp, -üp]

Olıcaḥ luḥf u kerem böyle gerek / **Görmedi** nev'-i beşer şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 289*)[görmedi, -me, -di]

Şehd-i 'irfānumı **görüp** her kes / Üşdiler başuma mānend-i meges(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 317*)[görüp, -üp]

Nīze-i nazmu[mı] **görmez** düşmen / Oldum a'dā gözine şimdi diken(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 318*)[görmez, -mez]

Gördi rahm itdi baña defter-dār / Oldı telhīş-i Trebçe nā-çār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 417*)[gördi, -di]

Aḡladum anı **görince** nā-çār / Ol kıazāda daḡi üç kıādī var(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 434*)[görince, -ince]

Eyledüm pây-ı şerîfin taķbîl / **Gördi** raķm eyledi ol zât-ı cemîl(*Tuķfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 453*)[gördi, -di]

Manşiba olduğumı **gördi** ĥarîş / Bernevarı baña kıldı telĥîş(*Tuķfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 459*)[gördi, -di]

Anda ķādî boğazın besleyemez / **Görmeyince** kişi vaşfın diyemez(*Tuķfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 467*)[görmeyince, -me, -y, -ince]

Görmege ehl ü 'ıyâlin ĥasret / İşleri güçleri faķr u zillet(*Tuķfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 511*)[görmege -meg, -e]

AĞniyâ zümresine yok sözümüz / Fuķarâ ĥâlini **görse** gözümüz(*Tuķfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 603*)[görse, -se]

Görmedi dîde-i ĥurşîd-i cihân / Devr-i Ādemden ilâ hâzâ'l-ân(*Tuķfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 715*)[görmedi, -me, -di]

Meclis[in] **görse** eger Rüstem-i Zâl / Pây-mâl olur idi sâye-mişal(*Tuķfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 742*)[görse, -se]

Ol ķazâdan olıcak âzâde / Ĥazreti hiĥ **göremez** rü'yâda(*Tuķfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 759*)[göremez, -e, -mez]

Yine rü'yâda **görüp** ke'l-evvel / Diler ol müşkilini eyleye ĥall(*Tuķfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 763*)[görüp, -üp]

İtmeyüp 'adl ile dâduñda ķuşûr / Şer' ile **görür** idüñ ĥaylî umûr(*Tuķfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 767*)[görür, -ür]

Şuleĥâdan biri ol gice meger / Vâķı'asında görür şâĥib-i zer(*Tuķfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 855*)[görür, -ür]

Görüñüz müş-şifat ol tarrâr / Geh girer ol delüğe Ėâĥ çıkar(*Tuķfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 857*)[görüñüz, -üñüz]

Tevbe ider **görüp** anı nâ-ĥâr / Bu sözi vird idinür leyl ü nehâr(*Tuķfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 919*)[görüp, -üp]

‘Ādil olan **göriccek** böyle ‘azāb / Zālime niçe olur ekl-i ‘ikāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 922)[*göriccek, -icek*]

Cümle aḥvāli **gören** kâdîdur / Her kes anuñ sözine rāzîdur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
935)[*gören, -en*]

Gün gibi rüşen iken işbu delîl / Ḥayf kim **görmez** anı çeşm-i ‘alîl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 996)[*görmez, -mez*]

Mürşid-i kâmil olan böyle gerek / **Görmedi** nev‘-i beşer şimdiye dek(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 1060*)[*görmedi, -me, -di*]

Senüñ ol manşiba meylüñ güyā / Aldanur görse şabîler ḥelwā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1080)[*görse, -se*]

İrdi sî sāle bu ‘ömr-i kütāh / Yine bir günce görünmez eyvāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1087)[*görinmez, -in, -mez*]

Muhtaşar olsa eger nazm-ı ḥüb / Ehl-i ‘irfān **görür** anı mergüb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1124)[*görür, -ür*]

göre: Göz önünde tutulursa, bakılırsa, nazaran.

Hāline **göre** kuzāt u ḥükkām / Oldılar vāşıl-ı maşşūd u merām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 287)[*göre*]

görecek gözleri yoğ: Görececek gözü yok.

Vaz‘ı mekr ü ḥîle ol türk-i denī / **Görecek gözleri yoğ** idi beni(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 415)[*görecek gözleri yoğ*]

görme misin: “Görmez misin?” anlamında kullanılmıştır..

Rüz u şeb **görme misin** ‘ömr-i ‘azîz / Bād-veş sür‘at ile geçmede şîz(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 1086*)[*görme misin*]

göster-: Göstermek.

Yine **göstermeye** mir'ât-ı felek / 'Adl ü dāduñ yüzini şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 560*)[*göstermeye, -me, -y, -e*]

Gösterür çünkü każāya o rızā / Medresedür yolu anuñ ya każā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 582*)[*gösterür, -ür*]

göz: Görme organı.

Nīze-i nazmu[mı] görmez düşmen / Oldum a'dā **gözine** şimdi diken(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 318*)[*gözine, -i, -n, -e*]

Ağniyā zümresine yok sözüümüz / Fuḫarā ḫālini görse **gözümüz**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 603*)[*gözümüz, -ü, -müz*]

Dā'imā eyleyüp āh u zārı / Gözedür **gözlerüm** ol dīnārı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 861*)[*gözedür, -e, -dür*]

Döndürse seyle girye ile **gözleri** yaşın(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, II.Kıta, 3.Mısra*)[*gözleri, -i*]

gözet-: Riâyet etmek.

Gözedüp kavı-i Resûl ü Mevlâ / Eyleyüp şer' -i şerîfi icrâ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 17*)[*gözedüp, -e, -düp*]

gözün aç-: "Göz açmak" deyim olarak kullanılmıştır.

Gözün aç cânuñ uyar ey gāfil / Dīni dünyāya değışmez 'āqıl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1085*)[*gözün aç*]

Gözün aç irmeden ey dil saña mevt / Tevbe vü tā'atüñi eyleme fevt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1088*)[*gözün aç*]

ġufrān-ı sebīl kıl-: Merhamet edip bol bol vermek.

Enbiyā geldiler olmaġa delīl / **Ķıldılar** ni‘meti **ġufrān-ı sebīl**(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 34)[*ġufrān-ı sebīl kıldılar, -dı, lar*]

ġulūv eyle-: Hücüm etmek.

Bī-sebeb niçeleri oldı ‘adūv / **Eylediler** benüm üstüme **ġulūv**(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 256)[*ġulūv eylediler, -di, -ler*]

ġūn-ā-ġūn: Çeşit çeşit.

Başdan aşdı yine erbāb-ı düyūn / Çeküp endūh u belā **ġūn-ā-ġūn**(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 462)[*ġūn-ā-ġūn*]

Yār olmamaġ ile t̄ali‘-i dūn / Miĥnet-i dehri çeküp **ġūn-ā-ġūn**(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 479)[*ġūn-ā-ġūn*]

‘Ulemānuñ ne ‘aceb t̄ali‘i dūn / Cūhelānuñ şerefi **ġūn-ā-ġūn**(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 558)[*ġūn-ā-ġūn*]

ġurbet: Gurbet, yabancı memleket.

Geçdi ‘ömrüm dükeli **ġurbetde** / Āteş-i faĥr ise germiyyetde(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 235)[*ġurbetde, -de*]

Bulmadum anda varup şedd-i ramaĥ / Geçdi **ġurbetde** zamānum ancaĥ(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 402)[*ġurbetde, -de*]

ġurbet ü ġam: Memleketinden uzak olma, vatanından ayrı yaşama hâlinin verdiği
duygu, gariplik ve üzüntü.

Ƙāđī-‘askerden alan źabť itdi / Beni bu **ğurbet ü ğam** incitdi(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 436)[*ğurbet ü ğam*]

ğūş: Kulak.

Ġayrılar baña mu‘arız oldı / Bu ħaber **ğūşına** ħalkuñ toldı(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
384)[*ğūşına, -ı, -n, -a*]

Cem‘ ola buncılayın māl-ı ħabīs / **Ğūşuña** girmeye āyāt u ħadīs(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 662)[*ğūşuña, -uñ, -a*]

Diñle ey mā’il-i erbāb-ı ħüner / Dir iseñ **ğūşuñ** ola pür-gevher(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 868)[*ğūşuñ, -uñ*]

ğūşe-i ‘uzlet: Uzlet köşesi.

Şoñra ol fāriğ olup manşıbdan / **Ğūşe-i ‘uzleti** eyler mesken(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 758)[*ğūşe-i ‘uzleti, -i*]

Evvelā deyni edādur ‘ahdüm / Ba‘dehū **ğūşe-i ‘uzlet** cehdüm(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 1142)[*ğūşe-i ‘uzlet*]

ğūşe-nişin: Köşesine çekilen, münzevi, insanlardan uzaklaşmış.

Bārī ‘uzlet kılup ol **ğūşe-nişin** / Olma ‘ākıl iseñ anlara yakın(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 1008)[*ğūşe-nişin*]

ğūş-ı cān u dil: Gönül ve can kulağı.

Ƙodı birkaç dūr-i pākizesini / **Ğūş-ı cān u dili** āvizesini(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
152)[*ğūş-ı cān u dili, -i*]

ğūş it-: İştirmek.

Güş idüp anı Resülü'ş-şakaleyn / Oldı envār-ı nübüvvet ile zeyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 67)[*güş idüp, -üp*]

Ġā'ibāne **idüp** evşāfını **güş** / Şevk ile baḥr-şıfat kıldum cüş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 290)[*güş idüp, -üp*]

Anı **güş itmek** olur farz-ı 'ayn / Böyle buyurdı Resülü'ş-şakaleyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 672)[*güş itmek, -mek*]

güş it-: Kulağını kabart, dinle.

Haḡ söze merdüm iseñ **güş itsen** / Fukarā ḡatırını ḡoş itseñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 604)[*güş itseñ, -señ*]

güşiş ü sa'y: Çalışma, çabalama.

Güşiş ü sa'y ile diḡkatler idüp / Mürşid-i kāmile ḡidmetler idüp(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1067)[*güşiş ü sa'y*]

güher: Cevher, mücevher.

Naẓar-ı pāki ider ḡāki **güher** / Ḥāk ile birdür aña sīm ile zer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1052)[*güher*]

Līk her kānda bulunmaz o **güher** / Üsküdar oldı meḡar aña maḡar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1054)[*güher*]

gül: Çiçek, gül.

Yaza hem surḡ ile her ser-suḡanı / **Gül** ile pür kıla bu encümeni(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1177)[*gül*]

gül-i gülzār-ı kemāl sol-: Olgunluk bahçesinin gülnün solması.

Dilerem her şeb u rüz [u] meh ü sāl / **Şolmasun ol gül-i gülzār-ı kemāl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 204*)[*gül-i gülzār-ı kemāl solmasun, -ma, -sun*]

gül-i gülzār-ı suḥan: Söz bahçesinin gülü.

Söyle ey bülbül-i gülzār-ı suḥan / Açıla tā **gül-i gülzār-ı suḥan**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1025*)[*gül-i gülzār-ı suḥan*]

gül-i gülzār-ı şerī'at: Dinin gül bahçesinin gülü.

Gül-i gülzār-ı şerī'at oldur / Bülbül-i bāğ-ı fazīlet oldur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 283*)[*gül-i gülzār-ı şerī'at*]

Gül-i gülzār-ı şerī'at oldur / Bülbül-i bāğ-ı tarīkat oldur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1044*)[*gül-i gülzār-ı şerī'at*]

gülşen-i nazm: Nazm, şiir bahçesi.

Haşre dek dirseñ ola nāmuñ ad / Eyle var **gülşen-i nazmı** ābād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 519*)[*gülşen-i nazmı, -ı*]

güm ol-: Kaybolmak, yok olmak.

Baḥr-i medḥinde **olur** diller **güm** / Raḍıya'llāhu ta'ālā 'anhüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 100*)[*güm olur, -ur*]

güm-rāh ol-: Yolunu şaşırmış, doğru yoldan ayrılmış olmak.

Nefs-i emmāreye hem-rāh olma / Yañılıp yoluñı **güm-rāh olma**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1101*)[*güm-rāh olma, -ma*]

gün gibi: Güneş gibi.

Oldı Hakkıñ bize tevfiķı refiķ / **Gün gibi** rüşenü olup toğru tarīķ(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 117*)[gün gibi]

Umaram 'avn-ı Hudādan ki henüz / Açıla **gün gibi** baħt-ı firüz(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 231*)[gün gibi]

Vaķt-i es'adda meger kim bir rüz / Açılıp **gün gibi** baħt-ı firüz(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 451*)[gün gibi]

Cühelā **gün gibi** rif'atde olur / 'Ulemā ħāk-i mezelletde olur(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 692*)[gün gibi]

Gün gibi rüşen iken işbu delīl / Ħayf kim görmez anı çeşm-i 'alīl(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 996*)[gün gibi]

Nür-ı Yezdānī yüzinde lāmi' / **Gün gibi** 'āleme nāmı şayi'(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 1043*)[gün gibi]

Toğru söz **gün gibi** ħod rüşendür / Egriye ħalk-ı cihān düşmendür(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 1131*)[gün gibi]

gün: Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki zaman parçası, gündüz.

Gün mi geçdi 'acebā tāli' -i dün / Bağrumı eylemeye ķahr ile ħün(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 211*)[gün]

Dā'imā 'ömri felāketle geçer / Gicesi **güni** riyāzetle geçer(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 574*)[güni, -i]

Ħidmetümden niçe **gün** olduñ dūr / Bundan özge saña yok cürm ü ķuşūr(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 770*)[gün]

Arturur **gün** olıcaķ rüz-ı cezā / Ne cevāb idebilür bilsem aña(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 779*)[gün]

Bu **gün** aşbābını hep da'vet ider / O kefen şoyucıya minnet ider(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 912*)[gün]

Bāreka'l-lāh o ŧeh-i pāk-nijād / Kıldı kādıyı bu **güne** irşād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 962*)[gün]

İŧ için bir iki **gün** dünyāda / Yatacağ yir qomaduğ 'uqbāda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 999*)[gün]

Sen bu **gün** niçün olursın bī-bāk / Meskenüñ yarın olur zīr-i meğāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1105*)[gün]

'Aqluñı başuña devşür yā hū / Başuña gelse gerek bir **gün** bu(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1108*)[gün]

günāh: Allah'ın emirlerine aykırı olan davranıŧ, mâsiyet.

Mürteŧi olma vü riŧvet virme / Baŧdan ayağa **günāha** girme(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 901*)[günaha, -a]

günāh eyle-: Günah iŧlemek.

Ne sefāhat ne qabāhat eyvāh / İhtiyār **eyleyesin** bunca **günāh**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 839*)[günāh eyleyesin, -y, -e, -sin]

günce görünmez: Gün görmemek.

İrdi sī sāle bu 'ömr-i kütāh / Yine bir **günce görünmez** eyvāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1087*)[günce görünmez]

gündüz: Güneŧin doęuŧu ile batıŧı arasındaki aydınlık zaman, gün.

Olmıŧ idüm yem-i derd ü ğama ğarğ / İdemezdüm giceden **gündüzi** fark(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 480*)[gündüzi, -i]

Giceler qā'im ü **gündüz** sā'im / Zıkr u tesbīḥ-i Ḥudāda dā'im(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1042*)[gündüz]

güneş: Dünya ve diğer gezegenlerin etrafında döndüğü, bunlara ısı, ışık ve hayatın devâmı için gerekli enerjiyi veren gök cisminin adı, dünyâyâ en yakın yıldız, şems.

Medh ideydüm ger olurdum ğırra / Baħrden atre **güneşden** zerre(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 200*)[güneşden, -den]

Ne diyem ol şeh-i baħr u berre / Baħrden atre **güneşden** zerre(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 739*)[güneşden, -den]

günden güne: Gün geçtikçe.

adri **günden güne** efzün oldu / Meh-i nev gibi kemālin buldı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 361*)[günden güne]

güşāde ol-: Açık olmak.

urma aşr-ı suħana ur bünyād / Tā **güşāde ola** ebvāb-ı murād(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1026*)[güşāde ola, -a]

güyā: Güya, sanki.

ayrlar ħāli anuñla ma'lūm / Māħ-ı tībān ile **güyā** ki nücūm(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 172*)[güyā]

asumān-ı hünere kendüsi şāħ / Ol mürīdān aña **güyā** [ki] sipāħ(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1059*)[güyā]

Senüñ ol manşıba meylüñ **güyā** / Aldanur görse şabīler ħelvā(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1080*)[güyā]

güzīn-i ašhāb: Seçilmiş dostlar.

Çār yār oldı **güzīn-i aşhāb** / Ya'nī Bū Bekr 'Ömer İbnü'l-Ḥattāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 95)[*güzīn-i aşhāb*]

habbe: Tane.

Luṭf ider bir kılma taht ile tāk / Bir kılın **habbe**ye eyler muḥtāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 42)[*habbe*ye, -y, -e]

haber: Olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dâir orada olmayanlara erişen bilgi,
ondan ona nakledilen söz.

Cebre'il'üñ **haberi** virdi sürür / Kıldı ol ḥidmete şarf-ı maḥdūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 68)[*haberi*, -i]

Menzileyne yine nāzil oldı / Bu **haber** ḥalk-ı cihāna ṭoldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
91)[*haber*]

Engürüs iline olan seferi / N'eydügin Nemçe kıralı **haberi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
219)[*haberi*, -i]

Geldi mürde **haberi** çün[ki] anuñ / Gitdi Bākīsi kaçan dünyānuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 382)[*haberi*, -i]

Ġayrılar baña mu'āriz oldı / Bu **haber** gūşına ḥalkuñ ṭoldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
384)[*haber*]

Ḥaberüñ ṭoġrusı budur ammā / Kılmasunlar zurefā ḥaml-i riyā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 541)[*haberüñ*, -üñ]

Luṭf ile her kime olsa nazarı / Bilür ol 'ilm-i ledünden **haberi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1048)[*haberi*, -i]

Olmaduñ mı bu **haberden** āġāh / Müddet-i 'ömr ise şaşt u pencāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1090)[*haberden*, -den]

haber gel-: Haber gelmesi, bilgi erişmesi.

Bu felâketde iken şâm u seher / Vâlidüñ öldi diyü **geldi haber**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 213*)[*haber geldi, -di*]

hVāb-ı ğaflet: Gaflet uykusu.

‘Ulemā vü vüzerā cümlesi hep / yaturlar ne ‘aceb **HVāb-ı ğafletde**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 707*)[*hVāb-ı ğafletde, -de*]

Habīb: (Habîbullah “Allah’ın sevgilisi” sözünün kısaltılmışı olarak) Hz. Muhammed.

Yā İlähî o **Ḥabībüñ** ḥakkı / Cümle derdlüye ṭabībüñ ḥakkı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 46*)[*Ḥabībüñ, -üñ*]

“Ḳābe ḳavseyni ev ednā” da **Ḥabīb** / Oldı ḳurb-ı “fetedellā” ya ḳarīb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 89*)[*Ḥabīb*]

Şerefine o **Ḥabībüñ** yā Rab / Ber-murād eyle ḳamu ümmeti hep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 101*)[*Ḥabībüñ, -üñ*]

‘İlm ile buldı bular hep şerefi / ‘Ulemādur o **Ḥabībüñ** ḥalefi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 134*)[*Ḥabībüñ, -üñ*]

Habīb-i Medenī: Hz. Peygamber.

O **Ḥabīb-i Medenī** ḥürmetine / Vāşıl eyle dü cihān ‘izzetine(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 104*)[*Ḥabīb-i Medenī*]

Habīb-i Medenī vü Kureşī: Medine’li ve Kureş’li sevgili insan; Hz. Peygamber.

Ey **Ḥabīb-i Medenī vü Kureşī** / V’ey nübüvvet meyinüñ cur‘a-keşi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 105*)[*Ḥabīb-i Medenī vü Kureşī*]

Habīb-i Mevlā: Hz. Muhammed için kullanılan bir ifade, Allah'ın habibi.

Rūz-ı maḥşerde **Ḥabīb-i Mevlā** / Umaruz yüzümüze tođru bađa(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1114*)[*Ḥabīb-i Mevlā*]

Habīb-i Raḥmān: Raḥman olan Allah'ın sevgilisi.

Umaruz ide Ḥabīb-i Raḥmān / Cennet içinde civārında mekān(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1115*)[*Ḥabīb-i Raḥmān*]

habīr ol-: Haberdar olmak.

Çalışup bunca meh ü sāl o faķır / 'İlm-i şer'iden **olur** cümle **ḥabīr**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 567*)[*ḥabīr olur, -ur*]

habs: Hapis.

Şāha söz kılmadı ašlā te'sīr / Müddeti **habs** iken oldu taķdīr(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 981*)[*habs*]

Ḥabs iken rūḥı ider 'azm-i cinān / "Raḥima'l-lāhü lehü bi'l-ğufrān"(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 982*)[*habs*]

Allāh Allāh ne 'aceb rāy-ı şaḥīḥ / Eyledi **habs[i]** kaçādan terciḥ(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 986*)[*habs (i), -(i)*]

habs ol-: Dışarı çıkmasına izin vermemek üzere bir yere kapatma.

Ḥabs olunmasın anuñ emr itdi / Ol qādīmī olan ülfet gitdi(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 977*)[*ḥabs olunmasın, -ın, -ma, -sın*]

hVace-i pādişeh-i rūy-ı zemīn: Yeryüzü padişahının hocası.

Cāmi‘-i fazl u hüner Sa‘de’d-dīn / **HVace-i pādişeh-i rūy-ı zemīn**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 150*)[*hVace-i pādişeh-i rūy-ı zemīn*]

hācet: Gerek, lüzum.

Ḳangı birin diyeyüm miḥnet çok / Şerḥ ü tahrīre anı **hācet** yok(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 496*)[*hācet*]

hadden efzūn: Haddinden fazla.

Bir yañadan irişüp vaḳt-i şitā / **Hadden** efzūn olur anda belā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 461*)[*hadden efzūn*]

hadd ü ḥisāb yok: Sınırı yok.

Gerçi kim derdüme **yok hadd ü ḥisāb** / Cümlesin yazsam olur niçe kitāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 209*)[*hadd ü ḥisāb yok*]

Niçe şabr eyleyeyin ḥāl ḥarāb / Çekdügüm miḥnete **yok hadd ü ḥisāb**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 499*)[*hadd ü ḥisāb yok*]

haddüñ bil: Haddini bilmek.

‘Avniyā niçeye dek ṭül-i emel / Kendü **haddüñ bil** ‘abeş söyleme gel(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 279*)[*haddüñ bil*]

Bu mübāhātı koyup **haddüñi bil** / Saña düşmez bu mübāhāt ey dil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 536*)[*haddüñi bil*]

hādī-i reh-i kurb [u] vişāl: Kavuşmanın, yakınlık yolunun yol göstericisi.

Vāvı **hādī-i reh-i kurb [u] vişāl** / Dālī zühd ü verā‘-ı ‘izzete dāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1041)[*hādī-i reh-i kurb [u] vişāl*]

hādī-i sübül: Yol gösterici(Hayır ve şerleri gösteren Hz. Muhammed).

A‘zam u ekrem-i şāhān-ı rüsül / Enbiyā ḥātem[i] **hādī-i sübül**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 58)[*hādī-i sübül*]

hādīm kıl:- Hizmetçi kılmak.

Beni **kıl** şer‘-i şerīfe **hādīm** / Niyyetüm ḥayradur Allāh ‘ālim(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 110)[*hādīm kıl*]

hādīm-i şer‘-i nebevī: Hz. Muhammed’in şeriatine hizmet eden.

Āsitāne tarafı oldı ḳavī / Oldı ol **hādīm-i şer‘-i nebevī**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
423)[*hādīm-i şer‘-i nebevī*]

Zür-ı bāzūsı olan merd-i ḳavī / Olıyor **hādīm-i şer‘-i nebevī**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 805)[*hādīm-i şer‘-i nebevī*]

hādīm -i şer‘-i şerīf ol:- Dini hükümleri icra etmenin hizmetlisi olmak.

Ḥādīm-i şer‘-i şerīf olsa kişi / İstiḳāmetde anuñ dā’im işi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
896)[*hādīm -i şer‘-i şerīf olsa, -sa*]

hadīs: Hadis, Hz. Muhammed’in sözleri, davranışları ve başkalarının yaptığı kendisi
tarafından tasvip edilen hareketleri.

‘Ulemānuñ şerefine bu delīl / Bu **hadīs** ile olındı tebcīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
123)[*hadīs*]

Zulm iden cāhil olandur ekşer / Bu **ḥadīsi** ne oğur ne diñler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 674*)[*ḥadīsī, -i*]

Bu **ḥadīs** ile kim olmaz 'āmil / Zāhir ol kimse olupdur cāhil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 675*)[*ḥadīs*]

Bu **ḥadīs** ile olup naql-i şaḥīḥ / Kıldı Peyğāmbere o kavli taşrīḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 905*)[*ḥadīs*]

Server-i ümmet [ü] ḥayru'l-bülegā / Bu **ḥadīsinde** buyurmuş zīrā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1092*)[*ḥadīsinde, -i, -n, -de*]

ḥadīs-i nebevī: Peygambere ait hadisler.

Esedu'l-lāh 'Alīden mervī / Naql olındı bu **ḥadīs-i nebevī**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 872*)[*ḥadīs-i nebevī*]

ḥafī: Gizli.

Oldı meşhūr degüldür bu **ḥafī** / Ya 'nī kim ol dūr-i 'ilmüñ şadefi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 973*)[*ḥafī*]

ḥā'iz: Sahip.

Ṭālī '-i cāhil ise ḥūb ancak / **Ḥā'iziyle** katı merğüb ancak(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 816*)[*ḥā'iziyle, -i, -y, -le*]

ḥak: Gerçek, hakikat.

Ḥaḥ bu kim 'ālim ü hem fāzıldur / Dā'imā 'ilmi ile 'āmildür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 159*)[*ḥaḥ*]

Ḥaḥ bu kim kılmadı ol lāf u güzāf / Va'deye 'ömri velī kıldı ḥilāf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 227*)[*Ḥaḥ*]

Halkı var da‘vet-i İslām eyle / **Hak** Resül olduĝuñ i‘lām eyle(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 765*)[*Hakķı Resül*]

Hak: Allah.

Hālik-ı ‘ālem olan **Hak** oldur / ‘Āleme Hākim-i mutlak oldur(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 3*)[*Hak*]

Reh-nümā olmaĝ için hūb u laṭif / Bize **Hak** kıldı ‘aṭā şer‘-i şerīf(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 7*)[*Hak*]

Çünkü **Hak** Ādeme tekrīm itdi / Kendü esmāsını ta‘līm itdi(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 31*)[*Hak*]

Çihl sāl eyledi çün şabr-ı cemīl / Geldi **Hakdan** aña bir gün Cibrīl(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 64*)[*Hakdan, -dan*]

Didi luṭf ile kılpup ‘izzet-i nām / Yā Muħammed saña **Hak** kıldı selām (*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 65*)[*Hak*]

Halkı var da‘vet-i İslām eyle / **Hak** Resül olduĝuñ i‘lām eyle(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 66*)[*Hak*]

Aña tib‘iyyet idüp çün küffār / Kıldılar **Hakķı** Resüli inkār(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 76*)[*Hakķ, -ı*]

Söyleşüp **Hakķ** ile bī-şavt u ħurūf / Oldı mi‘rācı Resülün ma‘rūf(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 90*)[*Hakķ*]

Oldı **Hakķuñ** bize tevfiķı refiķ / Gün gibi rüşenü olup toĝru tarīķ(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 117*)[*Hakķuñ, -uñ*]

Halka **Hak** nūrı tecellī kılmış / Hāllü hālince tesellī kılmış(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 130*)[*Hak*]

‘Avniyā eyle hemān **Hakķa** niyaz / ‘Ömrini devletini ide dırāz(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 162*)[*Hakķa, -a*]

Hak bilür gaybını bî-çün u çirā / Münhaşır anlara emr-i fetvā(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 178)[*Hak*]

Size bu ḥaşleti virmişdür **Hak** / Qadrün 'ālī ola gönlün alçaq(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 192)[*Hak*]

Qıla **Hak** körpe budaklarını var / Eyleye ḥaşre degin ber-ḥürdār(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 205)[*Hak*]

Gerçi kim māni' ü mu'tī **Hakdur** / Cidd ü cehd eylemeyen aḥmaḥdur(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 253*)[*Hakdur, -dur*]

Şabr idüp olma umūnda 'acül / Eylemez **Hak** seni maḥzūn u melül(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 281*)[*Hak*]

Hak bilür ben degül idüm rāzī / Olan ol Quds-i şerīfe kâzī(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, *Beyit*
376)[*Hak*]

Varıcaḥ anda te'ehhül kıldum / Rızq için **Hakka** tevekkül kıldum(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 388*)[*Hakka, -a*]

Dileyüp **Hakka** münācāt müdām / Dir idüm ağlayup ey Rabb-i enām(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 498*)[*Hakka, -a*]

Ki olur nāmları ḥayr ile yād / Qıla **Hak** cümlesinün rūḥını şād(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 521)[*Hak*]

Olıcaḥ ḳalbüme **Hakdan** ilhām / Eyledi Tuḥfe-i Hükkām aña nām(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 533*)[*Hakdan, -dan*]

Devlet [ü] zilleti viren **Hakdur** / Anı fehm eylemeyen aḥmaḥdur(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 606)[*Hakdur, -dur*]

Yatacaḥ yiri te'emmül eyle / Rızq için **Hakka** tevekkül eyle(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 825)[*Hakka, -a*]

Gelünüz eyleyelüm **Hakka** niyāz / Yād idüp cürmümüzi tül u dırāz(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 842*)[*Hakka, -a*]

Sīm ü zer cem‘ idene işte delīl / Virse biñ yıl aña **Hak** ‘ömr-i tavīl(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 864*)[*Hakk*]

Ol vilāyetde meger bir kādī / Qavl ü fi‘linden olup **Hak** rāzī(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 909*)[*Hakk*]

Ola **Hak** kullarına cümle mu‘īn / İrgüre işbu murāda āmīn(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1116*)[*Hakk*]

Kılmadum hīç kelām-ı zā‘id / Şādıķu’l-ķavlem aña **Hak** şāhid(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1130*)[*Hakk*]

Hak naşīb eyleyüp ola hāşıl / Dünyevī v’āḥirī cemī‘-i merām(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1196*)[*Hakk*]

hak: Bir kimseye sarfedilen ve ancak ona lâyıķ olmakla ödenebilecek büyük emek ve gayret.

Yā İlāhī o Ḥabībūñ **hakķı** / Cümle derdlüye ṭabībūñ **hakķı**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 46*)[*hakķı, -ı*]

Yā Rab ol ism-i Kerīmūñ **hakķı** / Rif‘at-i ‘arş-ı ‘azīmūñ **hakķı**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 50*)[*hakķı, -ı*]

Vuşlat-ı Ādem ü Ḥavvā **hakķı** / ‘İzzet-i ķurb-ı Mesīhā **hakķı**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 51*)[*hakķı, -ı*]

Şeref-i Ḥazret-i Mūsā **hakķı** / Tūrdaki nūr-ı tecellā **hakķı**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 53*)[*hakķı, -ı*]

Enbiyā ḥātemi Aḥmed **hakķı** / Yā Rab ol nūr-ı Muḥammed **hakķı**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 54*)[*hakķı, -ı*]

hak: Kazımak, yazmak.

Beni çok şoydı bu cellād-ı felek / Diledi defter-i ‘ömrüm kıla **hak**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 244*)[*hak*]

hak: Hak. İslam'ın getirdiği esaslar ve bu esaslara uyan inanç, hüküm, düşünce ve davranışları ifade eder.

Tig-ı şer' ile kesüp faşl idemez bātılı **hak** / Qādī miskīn olıcağ nā'ib olur künce bıcağ(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Matla'-ı Vālihi'l-Merhūmi'l-Üskübî /Cevāb-ı Nā'ibü'ş-Şer')
)[hak]

Ma'şiyet baḥrine olmışsın ğark / İdemezsin **hakḳı** bātıldan fark(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 939)[hakḳı, -i]

hak söz: Doğru söz.

Bī-ğaraż 'ālim ü hem 'ādilsin / **Hak söz**e rāzī vü hem kâ'ilsin(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 191)[hak sözi, -i]

Hak söze merdüm iseñ gūş itseñ / Fukarā ḥatırını hoş itseñ(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 604)[hak sözi, -i]

Hak sözi her kişi ḥod söyleyemez / Terk-i ser itmeyen anı diyemez(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 705)[hak sözi, -i]

Söylesem **hak sözi** n'ola bī-bāk / Bu cefālar ider insānı helāk(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 798)[hak sözi, -i]

hāk: Toprak.

Bu ḥaḳīre olup anlar meyyāl / **Hākden** ref' ideler sāye-mişāl(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 335)[hākden, -den]

Sāye-veş **hāk** ile olur yeksān / Der-be-der şöyle gezer ser-gerdān(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 610)[hak]

Nażar-ı pāki ider **hāki** Güher / Hāk ile birdür aña sīm ile zer(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1052)[haki, -i]

Nazar-ı pāki ider ḥāki Güher / **Ḥāk** ile birdür aña sīm ile zer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1052*)[*ḥāk*]

ḥāk it-: Helak etmek, toprak hale getirmek.

Nāle idüp yaқаñı çāk idegör / Dergehinde yüzüñi **ḥāk idegör**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1074*)[*ḥāk idegör, -e, -gör*]

ḥāk vir-: Haklı olduğunu kabul etmek.

Ḥāk virüp ḥāşıl olursa bu murād / Manşıbuñ eylemeyem nāmını yād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 730*)[*ḥāk virüp, -üp*]

ḥakikat: Asıl olan durum ve şekil, gerçek, asıl.

Ehl-i dünyāda **ḥaḳīḳat** yokdur / Ülfetüñ ḥod zararı artuḳdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1004*)[*ḥaḳīḳat*]

ḥākim: Hükmeden, yargıç.

Müstaḳil olmayıcaḳ ma'zūram / **Ḥākimüñ** emri ile me'mūram(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 112*)[*ḥākimüñ, -üñ*]

Olmayup şer'e mutī' ü münḳād / **Ḥākimüñ** hükmine eylerler 'inād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 889*)[*ḥākimüñ, -üñ*]

ḥākim-i 'aşl: Gerçek hakim.

'Ādil olursa eger **ḥākim-i 'aşl** / Tīg-ı şer' ile ider bātılı faşl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 932*)[*ḥākim-i 'aşl*]

hâkim ol-: Buyruğunu dinletmek, sözünü yürütmek, hükmü altına almak, hükmetmek.

Saña dir kâdî olur ‘âlim olan / **Hâkim olur** mı cihânda nâ-dân(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 684*)[*hâkim olur, -ur*]

Olmış iken cühelâdan ma‘dûd / **Hâkim olmasını** eyler maşşûd(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 688*)[*hâkim olmasını, -ma, -sı, -n, -ı*]

Rişvet ile şağın **olma hâkim** / Rûz-ı maşşerde olursın nâdim(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 902*)[*hâkim olma, -ma*]

Hâkim-i mutlak: (Alemlerin) Gerçek hâkimi; Allah.

Hâlik-ı ‘âlem olan Hâk oldur / ‘Âleme **Hâkim-i mutlak** oldur(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 3*)[*Hâkim-i mutlak*]

hâk-i pây: Ayağının toprağı.

Virdi te’lîfûme evşâfî şeref / **Hâk-i pâyine** olunca muthaf(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 338*)[*hâk-i pâyine, -i, -n, -e*]

hakîr: Değersiz, aşağılanmış kişi.

Bu **hakîre** ‘ulemâ rağbet ide / Hâlûme merhamet ü şefkat ide(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 232*)[*hakîre, -e*]

Bu **hakîre** olup anlar meyyâl / Hâkden ref‘ ideler sâye-mişâl(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 335*)[*hakîre, -e*]

hakîr ol-: Değersiz olmak.

Bu **hakîr oldum** anuñ dâmâdı / K’oldı Şâlih Çelebî üstâdı(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 236*)[*hakîr oldum, -du, -m*]

hāk-i siyāh: Kara toprak.

Kīmyādūr nazar u himmet-i şāh / Baḡsa sīm ü zer olur **hāk-i siyāh**(*Tuḡfetü'l-Hükkām, Beyit 358*)[*hāk-i siyāh*]

hāk-i mezellet: Ayaklar altında.

Cühelā gün gibi rif'atde olur / 'Ulemā **hāk-i mezelletde** olur(*Tuḡfetü'l-Hükkām, Beyit 692*)[*hāk-i mezelletde, -de*]

Hakk-ı 'ibād: Kulların hakkı.

Olmaduñ emr-i Hudāya münkād / N'eyler āyā seni bu **Hakk-ı 'ibād**(*Tuḡfetü'l-Hükkām, Beyit 663*)[*Hakk-ı 'ibād*]

Olmagıl ekl-i ḡarāma mu'tād / Şanma ki sende ḡalur **hakk-ı 'ibād**(*Tuḡfetü'l-Hükkām, Beyit 937*)[*hakk-ı 'ibād*]

hakkında: Üzerine, için, husûsunda, dâir, müteallik.

Vālīhiden bu laṡife meşhūr / Eylemiş nā'ibi **hakkında** şudūr(*Tuḡfetü'l-Hükkām, Beyit 933*)[*hakkında, -i, -n, -da*]

Hakk-ı Resül: Allah'ın peygamberi.

Aña tib'iyet idüp çün küffār / Kıldılar **Hakk-ı Resüli** inkār(*Tuḡfetü'l-Hükkām, Beyit 76*)[*Hakk-ı Resüli, -i*]

Aña tib'iyet idüp çün küffār / Kıldılar **Hakk-ı Resüli** inkār(*Tuḡfetü'l-Hükkām, Beyit 313*)[*Hakkı Resüli, -i*]

hak-ı üstād: Üstad hakkı.

Beni bir manşib ile eyleñ şād / Tā ri‘āyet ola **hak-ı üstād**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 313*)[*hak-ı üstād*]

hāk ol-: Toprak olmak.

‘Ākibet çünki helāk olsa gerek / Beden-i nāzüg[i] **hāk olsa** gerek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 865*)[*hāk olsa, -sa*]

hak-şinās ol-: Hakkı tanıyan olmak.

Ehl-i diller nazar idüp her çend / **Hak-şinās olan** ide belki pesend(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 529*)[*hak-şinās olan, -an*]

hāl: Hal, durum, vaziyet.

Gerçi kim luṭf ile ḳahrı mevcūd / Her kişi **hāline** rāzī hoşnūd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 45*)[*hāline, -i, -n, -e*]

Eyleseñ ḳalka su‘ālī bir bir / Her kişi **hāline** rāzī şākır(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 131*)[*hāline, -i, -n, -e*]

Hālūñi ağla birez ey ḳāme / Merḳamet ola dil-i nā-kāma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 166*)[*hālūñi, -üñ, -i*]

Ġayrlar **hāli** anuñla ma‘lūm / Māh-ı tībān ile gūyā ki nūcūm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 172*)[*hāli, -i*]

Luṭf u iḥsānına olup mu‘tād / Aldı her bir kişi **hālince** murād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 182*)[*hālince, -ince*]

Cūş idüp ey dil-i bī-şabr u ḳarār / **Hālūñi** söyle yine bir miḳdār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 207*)[*hālūñi, -üñ, -i*]

Hālūmi kime varup ağlayayın / Nār-ı ğamla cigerin dağlayayın(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 215*)[*hālūmi, -üm, -i*]

Bu ḥaḳīre 'ulemā rağbet ide / **Hālūme** merḥamet ü ŧefḳat ide(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 232*)[*hālūme, -üm, -e*]

Luṭf u iḥsān ile oldı ma'rūf / **Hālūne** eyledi taḥşil-i vüḳūf(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 275*)[*hālūne, -üñ, -e*]

Hālīne göre ḳuzāṭ u ḥükkām / Oldılar vāşıl-ı maḳşūd u merām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 287*)[*hālīne, -i, -n, -e*]

Var ümīdüm ki ḥimāyetler ide / Baña **hālümce** ri'āyetler ide(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 297*)[*hālümce, -üm, -ce*]

Merḥamet ḳılmadı **hālüm** bildi / Tezkireciye ḥavāle ḳıldı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 398*)[*hālüm, -üm*]

Dir idüm ağlayup ey Ḥudā / Neye müncerr ola **hālüm** 'acebā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 489*)[*hālüm, -üm*]

Niçe şabr eyleyeyin **hāl** ḥarāb / Çekdügüm miḥnete yok ḥadd ü ḥisāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 499*)[*hāl*]

Gezerin bunca zamāndur nā-kām / Gelmedi **hālūme** el-ḳışşa nizām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 507*)[*hālūme, -üm, -e*]

Bu tarīḳuñ olıcaḳ pā-māli / Sa'y idüp ḳāle getürdüm **hālī**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 514*)[*hālī, -i*]

Saña tā ki 'ulemā rağbet ide / **Hālūne** vāḳıf olup ŧefḳat ide(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 530*)[*hālūne, -üñ, -e*]

Bunlaruñ **hālī** diğer-gün oldı / Bī-kes olan ḳatı maḥzūn oldı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 557*)[*hālī, -i*]

Ātiye **hāle** ider gerḳi nazār / Bu taşavvurdan ider çoğı zarar(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 586*)[*hāle, -e*]

Ağniyā zümresine yoḡ sözüümüz / Fuḡarā **ḡālini** görse gözüümüz(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 603)[*ḡālini, -i, -n, -i*]

Faḡr ile **ḡālüñ** ola şöyle ḡarāb / Şatmaduḡ ḡalmaya esbāb u kitāb(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 625)[*ḡālüñ, -üñ*]

Aḡlayup **ḡālüñi** ‘arz eylesin / Ser-güzeştüñ ne ise söyleyesin(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 629)[*ḡālüñ, -üñ*]

Bār-ı ḡam ide elif ḡaddüñi nün / Giderek **ḡālüñ** ola dīger-gün(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 631)[*ḡālüñ, -üñ*]

Ḥāline vāḡıf olup raḡbet ḡıl / Ḥasb-i ḡālin oḡıyup şefḡat ḡıl(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 726)[*ḡāline, -i, -n, -e*]

Virür ol şāliḡe bu güne cevāb / Dir ki zer cem’ idenüñ **ḡāli** ḡarāb(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 859)[*ḡāli, -i*]

Ḥālin şorar mı āteş-i ḡulm ile yananuñ(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm*
‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, IV.Kıta, 3.Mısra)[*ḡālin, -i, -n*]

Oldı mā-dünü ḡuzātuñ nüvvāb / Ḥılma **ḡālin** bularuñ istiḡrāb(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 924)[*ḡālin, -in*]

Geḡdi ol **ḡāl** ile niḡe meh ü sāl / Bulmadılar anı ıtlāḡa mecāl(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 978)[*ḡāl*]

Yüri şimden girü ‘Avnī ta’cıl / Ḥāli **ḡāle** ideḡör sen tebdıl(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1111)[*ḡāle, -e*]

Mefḡar ü melce’-i efrād-ı beşer / **Ḥālüme** vāḡıf olup şefḡat ider(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1136)[*ḡālüme, -üm, -e*]

Ḥālüme vāḡıf olunca Monlā / Var ümīdüm ide iḡsānı baña(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1139)[*ḡālüme, -üm, -e*]

Munşaba oldı aña manşıblar / Gelmedi **ḡāline** cihānda niḡām(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1192)[*ḡāline, -i, -n, -e*]

hālā: Hâlâ, halen.

Lâzım olan bu maḥalde **ḥālā** / Evvelâ şâha gerek medḥ ü şenâ(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 139*)[*ḥālā*]

Fuḡarâ Ka'be'si oldur **ḥālā** / Dü maḡâm oldı anuñla iḡyâ(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1055*)[*ḥālā*]

halās eyle-: Kurtarmak.

Āsitānında idüp bende-i ḡāş / Faḡrdan **eylese** manşıbla **ḡalāş**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 295*)[*ḡalāş eylese, -se*]

halef: Sonradan gelen ve birinin yerine geçen kimse.

‘İlm ile buldı bular hep şerefi / ‘Ulemādur o Ḥabībūñ **ḡalefi**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 134*)[*ḡalefi, -i*]

hālet: Durum.

Geçdi bu **ḡālet** ile bir iki yıl / Oldı aḡvāl-i ma‘āşum müşkil(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 389*)[*ḡālet*]

El ṡarluḡı gider gibi bir **ḡālet** el virür(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi 'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi 'l-Filibevî, III.Kıta, 3.Mısra*)[*ḡālet*]

Hālūk: Yaradan. Allah.

İder ol **Ḥālūka** ṡā‘atde ḡuşūr / Dir ki ma‘lûl olan olur ma‘zûr(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1096*)[*Ḥālūka, -a*]

hāl-i ‘ālem: Âlemin hali.

Hāl-i ‘ālem budur ey ehl-i kemāl / Şimdi başdı ‘ulemāyı cühhāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 690)[*hāl-i ‘ālem*]

hāl-i dil: Gönlün hali.

Naẓm ile **hāl-i dili** şerḥ eyle / Levḥ-i dilden kederi tarḥ eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 167)[*hāl-i dili, -i*]

Ya’nī kim **hāl-i diliyle** bī-reyb / Böyle pend itdi baña hātif-i ğayb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 245)[*hāl-i diliyle, -i, -y, -le*]

halife ol-: Halife olmak, vekil olmak.

Ehl-i imāna du ‘ā lāzım u farz / Aña kim **oldı halife** fi’l-‘arz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 140)[*halife oldı, -dı*]

Hālik: Yaratıcı, Allah.

Hālikuñ zıkr-i cemīli her ān / Kimde kim dā’im ola vird-i lisān (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 4)[*Hālikuñ, -uñ*]

Her kese ‘arz-ı İslām itdi / **Hālikuñ** birligin i’lām itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 73)[*Hālikuñ, -uñ*]

Medḥ iderken anı **Hālik** bi’z-zāt / Hiç maḥlūka düşer mi kelimāt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 94)[*Hālik*]

Yoğ idi **Hālika** lāyık ‘amelüm / Çoğ idi ḥaşılı tül-i emelüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 487)[*Hālika, -a*]

Hālik-ı ‘ālem: Âlemin yaratıcısı olan Allah.

Hālik-ı ‘ālem olan Ḥaḳ oldur / ‘Āleme Ḥākım-i muṭlak oldur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 3)[*Hālik-ı ‘ālem*]

Hālik-ı ‘ālem odur hıkm̄eti çok / Rāzık-ı ‘ālem odur ni‘meti çok(*Tuḥfetü’l-Hükkām*, Beyit 36)[*Hālik-ı ‘ālem*]

Hālik-ı kevneyn: Dünya ve ahiretin (iki alemin) yaratıcısı, Allah.

Minnet ol **Hālik-ı kevneyn**e müdām / ‘İlm ile kıllarına virdi nizām(*Tuḥfetü’l-Hükkām*, Beyit 116)[*Hālik-ı kevneyn*, -e]

Hālik u Rezzāk u Raḥmān u Raḥīm: Allah’ın güzel isimlerinden Halik, Rezzak, Rahman ve Rahim.

Hālik u Rezzāk u Raḥmān u Raḥīm / Qādir ü Nāşır u ‘Allām u ‘Alīm (*Tuḥfetü’l-Hükkām*, Beyit 2)[*Hālik u Rezzāk u Raḥmān u Raḥīm*]

hāl-i kuzāt: Kadıların hali.

Şāniyen **hāl-i kuzātı** bir bir / Getürüp nazma vü eyle taḥrīr(*Tuḥfetü’l-Hükkām*, Beyit 524)[*hāl-i kuzātı*, -ı]

Ḥüb taḥmīs ü ğazel birle saña / Kıldılar **hāl-i kuzātı** inhā(*Tuḥfetü’l-Hükkām*, Beyit 876)[*hāl-i kuzātı*, -ı]

hāl-i kuzāt u hükkām: Hakim ve kadıların hali, durumu.

Eyledüñ medḥ-i mevālīyi tamām / Niçedür **hāl-i kuzāt u hükkām**(*Tuḥfetü’l-Hükkām*, Beyit 554)[*hāl-i kuzāt u hükkām*]

hāl-i māzī: (Bir kişinin) Geçmiş.

Vüs‘at ümmīdine oldum kızı / Geçdi miḥnet ile **hāl-i māzī**(*Tuḥfetü’l-Hükkām*, Beyit 240)[*hāl-i māzī*]

Geçdi zahmet ile **hāl-i mazī** / Olmadı gitdi ölince *ḳādī*(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 985*)[*hāl-i mazī*]

halk: İnsan topluluğu, insanlar, yaratılmış olanlar.

Geldi 'izzetle cihāna ol nūr / Oldı **halka** sebep-i zevḳ u sürūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 62*)[*halka, -a*]

Halkı var da'vet-i İslām eyle / Ḥaḳ Resūl olduḡuñ i'lām eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 66*)[*halkı, -ı*]

Halka Ḥaḳ nūrı tecellī ḳılmış / Ḥällü ḫāline tesellī ḳılmış(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 130*)[*halka, -a*]

Eyleseñ **halka** su'ālī bir bir / Her kişi ḫāline rāzī řāḳır(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 131*)[*halka, -a*]

Kime řekvā ideyin ḫālī 'i řūm / Beni **halk** içre ḳılıpdur mezmūm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 254*)[*halk*]

Bu cihān **halkına** luḫf eylerken / Seni itmez mi řerāḡ-ı rūřen(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 274*)[*halkına, -ı, -n, -a*]

Ġayrılar baña mu'ārız oldı / Bu ḫaber ḡuřına **halkuñ** ḫoldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 384*)[*halkuñ, -uñ*]

şabr ider faḳrımı ḫalka diyemez / şişe-i 'ırz u vaḳārın şıyamaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 608*)[*halka, -a*]

Anlaruñ olsa gerek ḫālī 'i yār / Ḥalkdan eylemez ol ḡayret ü 'ār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 689*)[*halka, -a*]

Halka medār u merci' olur sözi diñlenür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhūm 'Ubeydi'l-Edirnevī Tahmīs-i Merhūm Vecdi'l-Filibevī, III.Kita, I.Mısra*)[*halka, -a*]

halk eyle-: Yaratmak.

Seni **halk eylemedin** daħi Hudā / Rızkuñı eyledi taqđır saña(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 826)[*halk eylemedin, -me, -di, -n*]

Ol ki **halk eyledi** bu nüh felegi / Pür idüp ins ile cinn ü melegi(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 985)[*halk eyledi, -di*]

halk-ı cihān: Dünya halkı.

Menzileyne yine nāzil oldı / Bu haber **halk-ı cihāna** taldı(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
91)[*halk-ı cihāna, -a*]

‘Ulemādandur olan kādılar / Ĥükmine **halk-ı cihān** rāzīlar(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
120)[*halk-ı cihān*]

Fıkr idüp eyle dilā inşāfi / Cümleten **halk-ı cihān** vaşşāfi(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
201)[*halk-ı cihān*]

Nazmına **halk-ı cihān** ‘aşıkdur / Medhħ olursa ne kadar lāyıkdur(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 347)[*halk-ı cihān*]

Anuñ eş ‘arı olup siħr-i helāl / Eyledi **halk-ı cihānı** meyyāl(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
349)[*halk-ı cihān ı, -ı*]

Olmağ istersen eger kim rāħat / Eyle bu **halk-ı cihāndan** ‘uzlet(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 824)[*halk-ı cihāndan, -dan*]

Saña lāzım mı cihān içre varup / Başuña **halk-ı cihānı** üşürüp(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 835)[*halk-ı cihānı, -ı*]

‘İlm ile **halk-ı cihāndan** a‘lem / Ya‘nī merħüm İmām-ı A‘zam(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 966)[*halk-ı cihāndan, -dan*]

Mā’-i cārī gibi turmaz her ān / Yüz sürer ayagına **halk-ı cihān**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 1046)[*halk-ı cihān*]

Toğru söz gün gibi ĥod rüşendür / Egriye *halk-ı cihān* düşmendür(*Tuħfetü'l-*
Ĥükkām, *Beyit 1131*)[*halk-ı cihān*]

halk-ı dünyā: Dünya halkı.

İder ednā kılını şāh-ı cihān / **Halk-ı dünyāya** olur hükmi revān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 41)[*halk-ı dünyāya, -y, -a*]

Gerçi olmaz bu cihānda kâbil / **Halk-ı dünyāyı** ziyāfet müşkil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 183)[*halk-ı dünyāyı, -y, -ı*]

Zulme hāşā ki rızāsı yoğdur / **Halk-ı dünyāya** cefāsı yoğdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 710)[*halk-ı dünyayı, -y, -a*]

halk-ı vilāyet: Şehrin insanları.

Olmış ol **halk-ı vilāyet** 'āciz / Anı men' idememişler hergiz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 908)[*halk-ı vilāyet*]

halk ol-: Yaratılmak.

Şerefine dü cihān nüh eflāk / **Halk olındı** didi ol Kādir-i pāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 62)[*halk olındı, -ın, -dı*]

Halk olaldan berü bu çarḥ-ı kebūd / Gelmedi 'āleme bir böyle vücūd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 284)[*halk olaldan, -al, -dan*]

Hällāk: Yaratma gücü sınırsız olan, devamlı olarak yaratan, Allah, Tanrı.

Bir yaña āteş-i faḫr u fāḫa / Bir yaña yoğ 'amelüm **Hällāka**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
493)[*Hällāka, -a*]

hall eyle-: Çözüm yolu bularak sonuca eriştirmek, halletmek.

Yine rü'yāda görüp ke'l-evvel / Diler ol müşkilini **eyleye hall**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 763)[*hall eyleye, -y, e*]

hällü hālince: Kendi halince.

Halka Hāk nūri tecellī kılmış / **Hällü hālince** tesellī kılmış(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 130*)[*hällü hālince*]

hamākat: Ahmaklık, budalalık.

Kıymeti çokdur bu **hamākat** el-ḥaḳ / Ya'nī bostancıya ṭarḥun şatmak(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1147*)[*hamākat*]

hāme: Kalem.

Hālūni ağla birez ey **hāme** / Merḥamet ola dil-i nā-kāma(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 166*)[*hāme*]

hamd it-: Şükretmek.

Sāyesinde olalum āsūde / Rūz u şeb **hamd idelüm** ma'būda(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 749*)[*hamd idelüm, -elüm*]

hamd-i bī-ḥad: Sonsuz şükürler olsun.

Ḥamd-i bī-ḥad o Ḥudā-yı ezele / Şükr-i bī-'add ni'am-ı Lem-yezele(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 25*)[*hamd-i bī-ḥad*]

Ḥamd-i bī-ḥad Cenāb-ı Ḥaḳḳa müdām / Buldı bu nazm-ı mu'teber encām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1186*)[*hamd-i bī-ḥad*]

hamd-i ni'am-ı lutf-ı Hudā: Allah'ın lutfunun nimetlerinin şükrü.

Ba'de **hamd-i ni'am-ı lutf-ı Hudā** / Qılalum na't-ı şeh-i her dü serā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 57*)[*hamd-i ni'am-ı lutf-ı Hudā*]

hāmil: Sâhip olan, yüklenmiş olan, haiz.

Derdümüñ biñde birin ideyin ‘arz / Merḥamet **ḥāmīle** tā kim ola farz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 210*)[*ḥāmīle*]

haml-i riyā: İki yüzlülük yükü.

Ḥaberüñ toğrusı budur ammā / Kılmasunlar zurefā **ḥaml-i riyā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 541*)[*ḥaml-i riyā*]

ham ol-: Büklüm olmak, kıvrım olmak.

Bār-ı miḥnetle **olur** kāmēti **ḥam** / Olayın diyü mülāzım her dem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 577*)[*ḥam olur, -ur*]

hamūş ol-: Susmak.

Eyledi çünki ecel cāmını nūş / Bülbül-i ‘ālem iken **oldı hamūş**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 365*)[*ḥamūş oldı, -dı*]

hān: Hükümdar.

‘Abd-i fermānı Kırım **ḥānıdur** / Cān u dilden ḫulı ḫurbānıdur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 147*)[*ḥānıdur, -ı, -dur*]

Hān Ahmed-i ferhunde-ḫışāl: Güzel hasletleri bulunan Ahmed Han.

Āl-i ‘Oşmāndan olan ḫayru’l-āl / Ya’nī **Hān Ahmed-i ferhunde-ḫışāl**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 143*)[*Hān Ahmed-i ferhunde-ḫışāl*]

hānedān: Ev halkı.

Hānedānına kıllup anı beyān / ‘İrzı kıldı aña evvel ĩmān(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 69*)[*hānedānına, -ı, -n, -a*]

hāniş ol-: Yeminini bozmak, verdiği sözü tutmamak.

Hāniş olmam kâsem eylessem eger / Ola sehv ile tevārüd ya meger(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1162*)[*hāniş olmam, -ma, -m*]

harāb: Harap, perişan, kötü.

Mülk-i cihānuñ āhiri bildüm **harāb** imiş(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, I.Kıta, 1.Mısra*)[*harāb*]

Aḥvāl-i āhiretleri gāyet **harāb** imiş(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, IV.Kıta, 5.Mısra*)[*harāb*]

Niçe şabr eyleyeyin ḥāl **harāb** / Çekdüğüm miḥnete yok ḥadd ü ḥisāb(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 499*)[*harāb eyleyeyin, -y, -eyin*]

Fakr ile ḥālūñ ola şöyle **harāb** / Şatmaduḡ ḡalmaya esbāb u kitāb(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 625*)[*harāb ola, -a*]

Virür ol şālīḥe bu gūne cevāb / Dir ki zer cem’ idenūñ ḥālī **harāb**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 859*)[*harāb*]

harām: Dinin kesin bir delille yasakladığı, işlenmesi azâbı, inkâr edilmesi küfrü gerektiren şey.

Dimeyesin bu ḥelāl ü bu **harām** / Ekl idüp vaḡf ile māl-ı eytām(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 660*)[*harām*]

Birdür anlara ḥelāl ile **harām** / Varduğı yirüñ olur işi tamām(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 783*)[*harām*]

harc-ı berāt: Ferman, rütbe giderleri.

Bir yaña yoğ virecek **harc-ı berāt** / Varsañ ol mansıba yoğ anda **şebāt**(*Tuğfetü'l-Hükkām, Beyit 432*)[*harc-ı berāt*]

harc-ı ma'kūl: Uygun vergi.

Anı tebdīl ile kılduđda **ķabūl** / Gitdi nem var ise **harc-ı ma'ķūl**(*Tuđfetü'l-Hükkām, Beyit 418*)[*harc-ı ma'ķūl*]

hareket eyle-: Hareketli, canlı ve faal bir durum almak, harekete geçmek.

Varup İstanbula **eyler hareket** / Ders oğınur ķanda k'ola cem'ıyyet(*Tuğfetü'l-Hükkām, Beyit 570*)[*hareket eyler, -r*]

harc eyle-: Harcamak.

Māluñı bir yire hep derc eyle / 'Ağlı mīzānına ur **harc eyle**(*Tuğfetü'l-Hükkām, Beyit 833*)[*harc eyle*]

harf: Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi meydana getiren işaretlerden her biri.

Bilinür 'ilm ile cehlūñ şerefi / Nitekim dürr-i 'Adenle **harfi**(*Tuđfetü'l-Hükkām, Beyit 124*)[*harfi, -i*]

Nıçesi oğumadan nağv [u] şarf / Mes'ele bilmez iken hıç bir **harf**(*Tuğfetü'l-Hükkām, Beyit 687*)[*harf*]

har-ı nā-ķabil-i pūr-cehl ol-: Cahillikle dolu kabiliyetsiz cahil bir diken gibi olmak.

La‘net ol k̄atib-i nā-ehl olana / **Ḥar-ı nā-ḳābil-i pür-cehl olana**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1170)[*ḥar-ı nā-ḳābil-i pür-cehl olana, -an, -a*]

ḥarīṣ-i dīnār ol-: Altın ve para hirsına sahip olmak.

Her kim **olursa ḥarīṣ-i dīnār** / Ḥaṣr olur mūṣ-ṣıfat āḥir-i kār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 863)[*ḥarīṣ-i dīnār olursa, -ur, -sa*]

ḥarīṣ ol-: Hırslı olmak.

Manṣıba **olduğımı** gördi **ḥarīṣ** / Bernevarı baña ḳıldı telḥīs(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 459)[*ḥarīṣ oldugımı, -duğ, -um, -ı*]

Manṣıba ‘ākıl iseñ **olma ḥarīṣ** / Nefsüñi ḳıl bu cefādan taḥlīs(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1002)[*ḥarīṣ olma, -ma*]

ḥarḳ-ı ‘āde: “Ādeti yırtan” Alıṣılmıṣın üstüne çıkan, hārikulāde

Ya‘nī kim Ḥazret-i ḥvāce-zāde / Şerefi faẓl ile **ḥarḳ-ı ‘āde**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
149)[*ḥarḳ-ı ‘āde*]

ḥvār u ḥakīr ḳıl-: Değersiz ve itibarsız hale dönüştürmek.

Az ‘ömrümde çeküp derd-i keṣīr / Ṭālī‘üm **ḳıldı** beni **ḥvār u ḥakīr**(*Tuḥfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 212*)[*ḥvār u ḥakīr ḳıldı, -dı*]

‘Ulemā manṣıba olmasun esīr / **Ḳılmasun** kendülerin **ḥvār u ḥakīr**(*Tuḥfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 817*)[*ḥvār u ḥakīr ḳılmasun, -ma, sun*]

ḥvār u ḥakīr ol-: Değersiz ve itibarsız olmak.

Kime kim olmaya ‘ālemde zāḥīr / **Olur** ol bencileyin **ḥvār u ḥakīr**(*Tuḥfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 409*)[*ḥvār u ḥakīr olur, -ur*]

‘Ömrin efzûn ide ol Hayy u Kadîr / **Ola** a‘dâsı kamu **ḥvār u haqîr**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 745*)[*ḥvār u haqîr ola, -a*]

ḥvār u zelîl: Hor ve hakir.

Diyesin nâle-künân **ḥvār u zelîl** / Ne içün manşibum itdün tebdîl(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 646*)[*ḥvār u zelîl*]

hasbî: Bir karşılık beklemeden gönüllü olarak yapılan, Allah rızası için olan, karşılıksız.

Çekme bu miḥnet-i ‘azl ü naşbı / Manşib alınması müşkil **hasbî**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 246*)[*hasbî*]

hasb-i hāl: Konuşup dertleşme, halleşme, durum.

Hasb-i hālüm birez itdüm teblîg / Kılmadı luḥf ile iḥsânı dirîg(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 293*)[*hasb-i hālüm, -üm*]

Çünkü evşâfına yokdur encâm / **Hasb-i hâli** birez eyle i‘lâm(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 340*)[*hasb-i hâli, -i*]

Hasb-i hālün yazup ey ‘abd-i za‘îf / Eyle bir ḥüb kitâbı taşnîf(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 470*)[*hasb-i hālün, -ün*]

‘Arz-ı hāl itmege iḳdām idesin / **Hasb-i hālün** varup i‘lâm idesin(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 627*)[*hasb-i hālün, -ün*]

Hâline vâkıf olup rağbet kıl / **Hasb-i hâlin** okıyup şefkat kıl(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 726*)[*hasb-i hâlin, -i, -n*]

Nîk ü bed her ne ki kıldum taḥrîr / **Hasb-i hālüm** dur[ur] ol bî-taşşîr(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1128*)[*hasb-i hālüm, -üm*]

Bu durur bā'ış-i nazm u inşā / **Ḥasb-i ḥālüm** bileler tā 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1133)[*ḥasb-i ḥālüm, -üm*]

Nîk ü bed cümle **ḥasb-i ḥālümdür** / Eyledüm nazm-ı pāk ile i'lām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1188)[*ḥasb-i ḥālümdür, -üm, -dür*]

haset: Kıskançlık.

Bu temāşasını gör yārānuñ / **Ḥasedi** hep bañadur dünyānuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 255)[*ḥasedi, -i*]

hased eyle-: Kıskanmak, çekememek.

Şrefi 'ilm ile buldı 'ulemā / **Ḥased eylerse** 'aceb mi cühelā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 121)[*ḥased eylerse, -r, -se*]

Haseneyn: Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin.

Hāşşa kim seyyid-i şübbān **Ḥaseneyn** / Zīnet-i cennet olan mazlümeyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 98)[*Ḥaseneyn*]

hāşıl: Husûle gelen, olan, meydana çıkan.

Her kesüñ **hāşıl** iken me'müli / Nā-murād ide mi hîç ben kılı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 298)[*hāşıl*]

Qādî kim **hāşıl** ol 'ālim ola / İhtiyāriyla varup zālīm ola(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
677)[*hāşıl*]

Saña taqđir olan olur vāşıl / N'oldı ya bunca tama'dan **hāşıl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 938)[*hāşıl*]

N'oldı bu hırş u tama'dan **hāşıl** / Cümle maqşūd ele girmek müşkil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 998)[*hāşıl*]

hâşılı: Sonuç olarak, sözün kısası, velhâsil, hulâsa.

Ĥâşılı faqr ile maĥzûn u melûl / Eyledüm Filbe diyârına nüzûl(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 439*)[*ĥâşılı, -ı*]

Yoğ idi Ĥâlîka lâyıķ ‘amelüm / Çoğ idi **ĥâşılı** tûl-i emelüm(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 487*)[*ĥâşılı, -ı*]

Ĥâşılı manşibuñı virdüm aña / Bilürem gerçi zulum oldu saña(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 652*)[*ĥâşılı*]

Ĥâşılı cümle mürîdânı hep / Mâ’-i cārî gibi şâfi-meşreb(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 1057*)[*ĥâşılı*]

hâşıl eyle-: Ortaya çıkarmak.

Cümle maķşûdını **ĥâşıl eyle** / Raĥmetüñ baĥrine vâşıl eyle(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 56*)[*ĥâşıl eyle*]

hâşıl eyle: Elde etmek, edinmek.

Ĥidmetinde olup anuñ niçe yıl / Eyledüm ‘ilm ü ma‘ârif **ĥâşıl**(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 369*)[*ĥâşıl eyledüm, -dü, -m*]

Daĥi dünyâ şerefin **ĥâşıl idüp** / ‘Ulemâ zümresine dâĥil idüp(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 109*)[*ĥâşıl idüp, -üp*]

Gerçi kim ‘ilm ü hüner **ĥâşıl ider** / Faqr u fâķa anı lâ-ya‘ķıl ider(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 572*)[*ĥâşıl ider, -er*]

Şilada **ĥâşıl idüp** ĥaylî düyün / Manşibuñ zabtına gitdüm maĥzûn(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 394*)[*ĥâşıl idüp, -üp*]

İdemez aña taķarrüb **ĥâşıl** / Mey-i fûrķatle olur lâ-ya‘ķıl(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 760*)[*ĥâşıl idemez, -e, -mez*]

Hāşıl idince mebānī-i ‘ulūm / Nār-ı faqr ile yanar niteki mūm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 564)[*hāşıl idince, -ince*]

hāşıl ol-: Meydana gelmek, ortaya çıkmak, peydâ olmak.

Dā’ī-i devleti ol şubḥ u şām / Tā ki **hāşıl ola** maqşūd u merām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām* m,
Beyit 300)[*hāşıl ola, -a*]

Hāşıl olup iki ‘ālemde murād / Şeref-i ‘ilm ola gitdükçe ziyād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 137)[*hāşıl olup, -up*]

Kaşdı bu mansıba çün vāşıl ola / Gide ğam zevk u şafā **hāşıl ola**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 589)[*hāşıl ola, -a*]

Haq virüp **hāşıl olursa** bu murād / Mansıbuñ eylemeyem nāmını yād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 731)[*hāşıl olursa, -ur, -sa*]

Açılıp ṭali‘-i nā-mes‘ūdum / **Hāşıl olmadı** ebed maqşūdum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 801)[*hāşıl olmadı, -ma, -dı*]

Ger mu‘īn ola baña ma‘būdum / Ne ise **hāşıl olur** maqşūdum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1145)[*hāşıl olur, -ur*]

Haq naşīb eyleyüp **ola hāşıl** / Dünyevī v’āḥirī cemī‘-i merām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1196)[*hāşıl ola, -a*]

Gide tā sīret-i ḥayvāniyyet / Saña **hāşıl ola** rüḥāniyyet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1015)[*hāşıl ola, -a*]

hāşıl ol-: Erişmek.

Başa āyende revende yüzüñe / Tā şafā **hāşıl ola** kendüzüñe(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1075)[*hāşıl ola, -a*]

hasır: Saz ve kurumuş bitki saplarından örölmüş taban örtüsü

Kiminüñ cāmesi dībā vü Һarīr / Kimi bulmaz geye bir köhne **Һaşīr**(*TuҺfetü'l-Hükkām, Beyit 43*)[Һaşīr]

Һaşlet: Yaratılıştan gelen özellik, huy, tabiat.

Size bu **Һaşleti** virmişdür Һaқ / Қadrüñ ‘ālī ola göñlüñ alçaқ(*TuҺfetü'l-Hükkām, Beyit 192*)[Һaşleti, -i]

Һaşm: Düşman.

Geymesün ‘örf ü izāfet her dem / **Һaşm** olur aña İmām-ı A‘zam(*TuҺfetü'l-Hükkām, Beyit 696*)[Һaşm]

Һasret: Özleyiş, özlem, iştiyak.

Görmege ehl ü ‘ıyālin **Һasret** / İşleri güçleri faqr u zillet(*TuҺfetü'l-Hükkām, Beyit 511*)[Һasret]

Һasūd: Hasetçi, kıskanç, düşman.

N’ola eylerse **Һasūd** istihzā / Belki raħm ide kibār-ı ‘ulemā(*TuҺfetü'l-Hükkām, Beyit 1152*)[Һasūd]

Sehv ü noқşānını idüp maқşūd / Aña daħl eyler ise ba‘zı **Һasūd**(*TuҺfetü'l-Hükkām, Beyit 1165*)[Һasūd]

Һāşsa kim/ki: Özellikle, bilhassa.

Һāşsa kim Һazret-i ‘Osmān u ‘Alī / Yazdı levh üzre қalem Һatt-ı celī(*TuҺfetü'l-Hükkām, Beyit 96*)[Һāşsa]

Һāşsa kim seyyid-i şübbān Һaseneyn / Zinet-i cennet olan mazlümeyn(*TuҺfetü'l-Hükkām, Beyit 98*)[Һāşsa]

Hāşşa ki ‘Avnī-i bī-miḳdārı / Ki anuñ cürm ü günehdür kārı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 102)[*hāşşa*]

hāşşa-i şer‘e: Dini hükümlerin hususları.

Hāşşa-i şer‘e idenler ḥidmet / Buldılar iki cihānda ‘izzet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 15)[*hāşşa-i şer‘e, -e*]

hāşş u ‘āmm: Seçkin ve halktan kişiler.

Çār yārı gelicek İslāma / Hep şalā eyledi **hāşş u ‘āmma**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 72)[*hāşş u ‘āmma, -a*]

Bu kitābum iricek encāma / Tuḥfe-i nev ola **hāşş u ‘āma**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 550)[*hāşş u ‘āma, -a*]

Sefer emrinde yazup şeh-nāme / Tuḥfe kıldı anı **hāşş u ‘āma**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 718)[*hāşş u ‘āma, -a*]

hāş u hār: Seçilmiş kişi ve idraksiz kimse.

Ka‘r-ı deryāda olan gevher-vār / Kıymetüm añlayamaz her **hāş u hār**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 322)[*hāş u hār*]

hāşā: Bir kimsenin kabul edemeyeceği, mümkün görmediği bir şeyden bahsederken “asla, kat’iyen, hiçbir şekilde” anlamında kullandığı ret sözü.

Vechi olmaya şu söz ki **hāşā** / Ola ‘ākıl olana ḥātır-sā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 614)[*hāşā*]

Zulme **hāşā** ki rızası yoḳdur / Ḥalk-ı dünyāya cefāı yoḳdur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 710)[*hāşā*]

Olıcağ vāki'-i hālüm ma'lüm / Beni **hāşā** kıla anlar maħrüm(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 1153)[*hāşā*]

Hāşe li'llāh: Allah göstermesin, maazallah.

Ni'am-ı luṭfi cihāna mebzül / **Hāşe li'llāh** ki seni ide melül(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
273)[*Hāşe li'llāh*]

Hāşe li'llāh o mürüvvet kāmı / Kılmaya bendesine ihsānı(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
1137)[*Hāşe li'llāh*]

haşre dek: Kıyamete kadar.

Raħmet aña ki 'adāletle gide / Nāmını **haşre degin** zinde ide(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 24)[*haşre degin*]

Haşre dek ide Ĥudā-yı bī-çün / 'Ulemānuñ şerefini efzū(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
136)[*haşre dek*]

Haşre dek 'izzet ile var olsun / 'Avn-i Ĥağ aña nigeħ-dār olsun(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 163)[*haşre dek*]

Kıla Ĥağ körpe budağlarını var / Eyleye **haşre degin** ber-ħürdār(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 205)[*haşre degin*]

Dilerüz her birine Rabb-i celīl / Vire tā **haşre degin** 'ömr-i ṭavīl(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 334)[*haşre degin*]

Şu'arānuñ ol idi sultānı / **Haşre dek** şimdi ṭurur dīvānı(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
346)[*haşre dek*]

Haşre dek dirseñ ola nāmuñ ad / Eyle var gülşen-i nazmı ābād(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 519)[*haşre dek*]

Devleti **haşre dek** olsun mümted / Ya'nī kim Ĥağret-i Sultān Aħmed(*Tuħfetü'l-*
Ĥükkām, *Beyit 712*)[*haşre dek*]

Bu durur aña du‘āmuz ki müdām / **Ḥaṣre dek** var ola ol şāh-ı be-nām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 716*)[*ḥaṣre dek*]

Ḥaṣre dek şāh-ı cihān var olsun / ‘Avn-i Ḥaḳ aña nigeḥ-dār olsun(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 748*)[*ḥaṣre dek*]

ḥaṣr ol-: Yeniden dirilmek.

Her kim olursa ḥarīṣ-i dīnār / **Ḥaṣr olur** mūṣ-şıfat āḫir-i kār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 863*)[*ḥaṣr olur, -ur*]

ḥatt: Yazı.

Ola **ḥattı** ya nesih ya ta‘līk / Yazup anı kıla şoñra taṭbīk(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1176*)[*ḥattı, -ı*]

ḥatā: Makbul olmayan iş, kusurlu davranış, kabahat.

Bu **ḥatāsından** idüp i‘rāzı / Yine ‘avdet kılop olur ḳādī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 761*)[*ḥatāsından, -sı, -n, -dan*]

Degül insān **ḥatādan** ḥālī / Añma dilde elem ü eşgāli(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1164*)[*ḥatādan, -dan*]

ḥatā bul-: Eksiklik, kusur bulmak.

Nazm u inşāda **bulurlarsa ḥatā** / ‘Afv ide anı kibār-ı ‘ulemā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 549*)[*ḥatā bulurlarsa, -ur, -lar, -sa*]

ḥatīb-ı leyl: Geceleyin odun toplayan kişi gibi önüne geleni konuşan, iyi kötü ayırt etmeyen, başını sonunu düşünmeyen, rastgele, gelişi güzel, pervasızca ve dikkatsizce konuşan kimse.

Niçe bir manşıb ile mālā bu meyl / Cem‘ ider nitekim ol **hāṭıb-ı leyl**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1001*)[*hāṭıb-ı leyl*]

hāṭır: Düşünme, akılda tutma yeteneği, zihin, hafıza.

Şimdi **hāṭırda** budur endişe / Gel eyā fāzıl-ı himmet-pişe(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 265*)[*hāṭırda, -da*]

Sünnet-i zūhra ger itsem niyyet / **Hāṭırında** yoğ iken cem‘iyyet(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 483*)[*hāṭırında, -um, -da*]

hāṭır: Gönül.

Hak söze merdüm iseñ gūş itsen / Fukarā **hāṭırını** hoş itseñ(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 604*)[*hāṭırını, -ı, -n, -ı*]

hāṭırıçün: Hatırı için.

Umaram kim o meḥādīm-i kirām / **Hāṭırıçün** ideler luṭf-ı tamām(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 309*)[*hāṭırıçün*]

hāṭır-sā: Hatır gibi.

Vechi olmaya şu söz ki ḥāşā / Ola ‘ākıl olana **hāṭır-sā**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 614*)[*hāṭır-sā*]

hāṭif: Gaybdan seslenir gibi haber veren melek.

Bu kitābuñ tamāmına **hāṭif** / Tārīḥin didi “Tuḥfetü’l-Hükkām”(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1197*)[*hāṭif*]

hātif-i ğayb: Gaybdan seslenir gibi haber veren melek.

Ya'nī kim hāl-i diliyle bī-reyb / Böyle pend itdi baña **hātif-i ğayb**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 245*)[*hātif-i ğayb*]

Ṭab'uma lā'ih olurdu bī-reyb / Öğredürdi şanasın **hātif-i ğayb**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 542*)[*hātif-i ğayb*]

hatm ol-: Bitmek, son bulmak.

Olup ol mazhar-ı luṭf-ı Bārī / **Ḥatm olur** ḥayr ile cümle kārı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 5*)[*ḥatm olur, -ur*]

hatm ol-: Tamam olmak.

Anda **ḥatm oldı** 'adālet anda / Anda **ḥatm oldı** saḥāvet anda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 740*)[*ḥatm oldı, -dı*]

hatt-ı celī: Celi yazı, iri sülüs hat.

Ḥāşşa kim Ḥazret-i 'Osmān u 'Alī / Yazdı levḥ üzre kalem **ḥatt-ı celī**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 96*)[*ḥatt-ı celī*]

havāle kıl-: Havale etmek, göndermek, yollamak.

Merḥamet kılmadı ḥālüm bildi / Tezkireciye **ḥavāle kıldı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 398*)[*ḥavāle kıldı, -dı*]

havās: Seçkin kimseler.

Oldı maḥşüş **ḥavāşşa** bu kelām / Fehm ü idrāk idemez anı 'avām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1154*)[*ḥavāşşa, -sa*]

havf: Korku.

Āh kim **havfum** odur kim ola red / Olup ebvāb-ı murādum münsed(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1149*)[*havfum, -um*]

havf-ı Hudā-yı müte'āl: Esirgeyici olan Allah'ın korkusu.

Bir yaña hecr ü ğam-ı ehl ü 'ıyāl / Bir yaña **havf-ı Hudā-yı müte'āl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 495*)[*havf-ı Hudā-yı müte'āl*]

havf it-: Korkmak.

O kefen şoyucu aḥvāli didi / **Havf idüp** şan ki vücūdı eridi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 921*)[*havf idüp, -üp*]

havf u recā: Korku ve ümit.

Önine **havf u recāyile** varup / Faḫrdan ḫaylī şikāyetler idüp(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 628*)[*havf u recāyile*]

Şimdi bu **havf u recāda** ḫaldum / Gitdi 'aqlum bu arada ḫaldum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1150*)[*havf u recāda, -da*]

havf u ta'ab eyle-: Korkup kaçınmak.

Ḳāḍīnuñ ḫabrini açar ol şeb / **Eylemez** 'ahde ṭurup **havf u ta'ab**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 917*)[*havf u ta'ab eylemez, -mez*]

hayāl: Düşünce.

Bu durur dilde olan hūzn ü melāl / Levh-i dilde yazılıp dur bu **ḥayāl**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1143*)[*ḥayāl*]

ḥayāl id-: Zihinde tasarlayıp canlandırmak, düşünmek.

Rişveti sen gerek alma gerek al / **İder** elbette 'Amır böyle **ḥayāl**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 884*)[*ḥayāl ider, -er*]

ḥayāt-ı ebedi: Sonsuz hayat.

Ehl-i dilden taleb eyle mededi / Bulasın tā ki **ḥayāt-ı ebedi**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1013*)[*ḥayāt-ı ebedi*]

hayf: Yazık.

Ḥayf ol 'akl ile idrāküñe hayf / Sîret ü tînet-i nâ-pāküñe hayf(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 666*)[*hayf*]

Ḥayf ol mübtezel-i nâ-ḥalefe / Vaz'ın uydurmaya kâr-ı selef(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 992*)[*hayf*]

Gün gibi rüşen iken işbu delil / **Ḥayf** kim görmez anı çeşm-i 'alil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 996*)[*hayf*]

hayl: Zümre, cemaat.

Şu'arâ **ḥayline** ser-defter iken / Yâ'nî kim böyle suḥan-perver iken(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 354*)[*ḥayline, -i, -n, -e*]

haylî: Oldukça fazla, çokça, epey.

Naẓm u neşr ile koyup **ḥaylî** eser / İde 'Ālî gibi münşî-i sefer(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 226*)[*haylî*]

Şılada hâşıl idüp **haylî** düyün / Mansıbuñ zabtına gitdüm mahzün(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 394*)[*haylî*]

Bu tarîk ile gezüp **haylî** zamân / Beni kılmışdı felek ser-gerdân(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 474*)[*haylî*]

Qādîlık alsa gerekdür giderek / Çekmek ister aña da **haylî** emek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 622*)[*haylî*]

Önine ḥavf u recâyile varup / Fakrdan **haylî** şikâyetler idüp(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 628*)[*haylî*]

İtmeyüp 'adl ile dâdunda kuşūr / Şer' ile görür idüñ **haylî** umūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 767*)[*haylî*]

Eydür ki **haylî** za'fi var imiş hızānenüñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, IV.Kıta, 2.Mısra*)[*haylî*]

Vālihînüñ sözi **haylî** medḥül / Nā'ibüñ lîk cevâbı ma'ḳül(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 934*)[*haylî*]

Oldı şāhuñ sözine **haylî** melül / Kılmadı ya'nî ki emrini ḳabül(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 975*)[*haylî*]

Eydür ki **haylî** za'fi var imiş hızānenüñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, IV.Kıta, 1.Mısra*)[*haylî*]

haylice: "Epeyce, oldukça fazla" anlamlarında zarf.

Ġālibā şimdi ḳuzāt u ḥükkām / Oldılar **haylice** maġlûb-ı 'avām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 556*)[*haylice*]

hayr: Maddî veya mânevî karşılık beklenilmeden yapılan iyilik, yardım, ihsan; Her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hal ve iş.

Olup ol mazhar-ı lutf-ı Bârî / Hatm olur **hayr** ile cümle kârı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 5*)[*hayr*]

Beni kıl şer‘-i şerīfe hādīm / Niyyetüm **hayradur** Allāh ‘ālim(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 110)[*hayradur, -a, -dur*]

Oldı şāha bu ‘atā şey’-i kalīl / Līk lāzım anı bu **hayra** delīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
271)[*hayra, -a*]

Ey dil olmaḡ diler iseñ üstād / Dā’im üstāduñı kıl **hayr** ile yād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 341)[*hayr*]

Hayr ile yād iden üstādını hep / Kişinüñ ‘izzetine olsa sebep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 342)[*hayr*]

Ki olur nāmları **hayr** ile yād / Kıla Ḥaḡ cümlesinüñ rūḡını şād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 521)[*hayr*]

Ser-güzeştini yazup ḡükkāmuñ / Sen daḡı **hayr** ile añdur nāmuñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 527)[*hayr*]

Yād olup **hayr** ile nāmum muḡlaḡ / Ğarażum raḡmet-i Ḥaḡdur ancak(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 551*)[*hayr*]

Zulm anlardan olupdur merfū‘ / **Hayr** ile şerri ider aşla rücū‘(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 927)[*hayr*]

Hayr ile ‘Avnī[y]i yād eyleyeler / Dil-i ġamġinini şād eyleyeler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1183)[*hayr*]

hayret: Şaşılacak halde.

Yā İlähī bize çekdürme ḡicāb / Ḳoma **hayretde** bizi rüz-ı ḡisāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 845)[*hayretde, -de*]

hayr du’ā: Hayır duası.

Ḳılma ‘Avnī kuluñ ‘ālemde melūl / Eyle hep **hayr du’āsın** maḡbūl(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 55*)[*hayr du’āsın, -sın*]

Medħden **ħayr du‘adur** maqşud / ‘Ömrin efzün ide ol Rabb-i Vedüd(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 203*)[ħayr du‘adur, -dur]

Asl u fer‘ine Ĥudā ola mu‘in / Bu durur **ħayr du‘āmuz** āmīn(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 206*)[ħayr du‘āmuz, -muz]

İhtisār it sözi uzatma henüz /Başla var **ħayr du‘āya** şeb ü rüz(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 332*)[ħayr du‘āya, -y, -a]

ħayr işi: İşe yarar, doğru amel.

Hiç ihmāl ile taqşir itme / Gel meded **ħayr işi** te’ħir itme(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 1078*)[ħayr işi, -i]

ħayru’l-āl: Hayırlı aile.

Āl-i ‘Osmāndan olan **ħayru’l-āl** / Ya’nī Ĥān Aħmed-i ferħunde-ħuşāl(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 143*)[ħayru’l-āl]

ħayru’l-a‘māl: Hayırlı amel sahibi.

İ’tizār ile o **ħayru’l-a‘māl** / İdicek cürm ü ħaťāsını su’āl(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 764*)[ħayru’l-a‘māl]

ħayru’l-büleğā: Beliğ olanların en hayırlısı.

Server-i ümmet [ü] **ħayru’l-büleğā** / Bu ħadīşinde buyurmış zīrā(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 1092*)[ħayru’l-büleğā]

Ĥayy u Kadīr: Diri olan ve her şeye gücü yeten Allah.

‘Ömrin efzün ide ol **Ĥayy u Kadīr** / Ola a‘dāsı ħamu ħvār u ħaķīr(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 745*)[Ĥayy u Kadīr]

Hayy u Kavî: Hayat ve kudret sahibi Allah.

Kıldı lâyıķ görüp [ol] **Hayy u Kavî** / Anları vâriş-i 'ilm-i nebevî(Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 155)[Hayy u Kavî]

hā'iz: Sahip olmak.

Tāli'-i cāhil ise hûb ancak / **Hā'iziyle** katı mergûb ancak(Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 816)[hā'iziyle]

hazm it-: Hazmetmek, sindirmek.

Zehr-i kâtildür o ḥelvā didüğüñ / Korkaram **hazm idemezsin** yidüğüñ(Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1081)[hazm idemezsin, -e, -mez, -sin]

hazret: Bir büyük zattan bahsedilirken isim yerine kullanılır.

Ol kazādan olıcak āzāde / **Hazreti** hîç göremez rü'yāda(Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 759)[hazreti, -i]

Der-'aķab maķşad-ı aķşāyı bulur / **Hazretüñ** bende-i maķbūli olur(Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 762)[hazretüñ, -üñ]

Hazret-i Ahmed ü Mahmūd u Resūl: Hz. Muhammed.

Mebde'-i her dü cihān aşl u uşul / **Hazret-i Aḥmed ü Maḥmūd u Resūl** (Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 60)[Hazret-i Aḥmed ü Maḥmūd u Resūl]

Hazret-i Es'ad Efendi: Hoca Sa'deddîn Efendi'nin ikinci oğludur.

Hazret-i Es'ad Efendi ki müdām / Oldı mümtāz-ı mevālī-i 'ıẓām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 169*)[*Hazret-i Es'ad Efendi*]

Hazret-i Hak: Allah Taala.

İki 'ālemde seni **Hazret-i Hak** / Baḥr-i luḫfına ider müstağrak(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 20*)[*Hazret-i Hak*]

Eylesün **Hazret-i Hak** rūḫını şād / Budur el-ḫāşılī maḫşūd u murād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 367*)[*Hazret-i Hak*]

Hazret-i Hakdan 'ināyet oldı / Şabr ile def'-i ḫasāvet oldı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 450*)[*Hazret-i Hakdan, -dan*]

'Ālim ü 'ādil ola şol ḫādī / **Hazret-i Hakḫ** ola andan rāzī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 680*)[*Hazret-i Hak*]

Dilerüz **Hazret-i Hak'dan** her gāḥ / Müstecāb ide du'āmuz Allāḥ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 750*)[*Hazret-i Hak'dan, -dan*]

Hazret-i Hakdan idüp şerm ü ḫicāb / Hīç dimez böyle imiş ḫavl-i kitāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 885*)[*Hazret-i Hakdan, -dan*]

Hazret-i Haydar: Hz. Ali'nin lakabı.

Daḫi Bū Bekr ü 'Ömer 'Oşmāna / **Hazret-i Haydara** hep ihvāna(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 70*)[*Hazret-i Haydara, -a*]

Hazret-i 'Osmān u 'Alī: Hazret-i Osman ve Hazret-i Ali.

Hāşşa kim **Hazret-i 'Osmān u 'Alī** / Yazdı levḫ üzre ḫalem ḫaṭṭ-ı celī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 70*)[*Hazret-i 'Osmān u 'Alī*]

Hazret-i pādīşeh-i deryā-dil: Yüce gönüllü hazreti padişah.

Emr-i ma‘rûf ile ‘âmil ‘âdil / **Hâzret-i pâdişeh-i deryâ-dil**(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 142*)[*Hâzret-i pâdişeh-i deryâ-dil*]

Hâzret-i Kâdî[-i] Beyzâvî: Kadı-yı Beyzavî hazretleri.

Böyle naql itdi biri râvînüñ / **Hâzret-i Kâdî[-i] Beyzâvînüñ**(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 941*)[*Hâzret-i Kâdî[-i] Beyzâvînüñ, -nüñ*]

Hâzret-i Sultân Ahmed: Sultan Ahmed Hazretleri.

Devleti ḥaşre dek olsun mümted / Ya‘nî kim **Hâzret-i Sultân Ahmed**(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 712*)[*Hâzret-i Sultân Ahmed*]

hecr ü gam-ı ehl ü ‘iyâl: Eş ve çocukların gam ve ayrılığı.

Bir yaña **hecr ü ğam-ı ehl ü ‘iyâl** / Bir yaña ḥavf-ı Hudâ-yı müte‘âl(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 495*)[*hecr ü gam-ı ehl ü ‘iyâl*]

hecr ü ğam-ı hVİş ü tebâr: Soy, nesil ve akrabânın gamı ve ayrılığı.

Bir yaña **hecr ü ğam-ı hVİş ü tebâr** / Tatlu cânımdan idüpdür bî-zâr(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 494*)[*hecr ğam-ı hVİş ü tebâr*]

hefte: Hafta.

Anda yeksân görünür sūd u zarar / Bir sicill olmaz anuñ **hefte** geçer(*Tuḥfetü’l-Hükkâm, Beyit 465*)[*hefte*]

helâk it-: Mahvetmek, yok etmek.

Söylesem haq sözi n'ola bî-bāk / Bu cefālar **ider** insānı **helāk**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 798)[*helāk ider, -er*]

helāk ol-: Mahvolmak, perişan hale gelmek.

‘Akıbet çünki **helāk olsa** gerek / Beden-i nāzūg[i] ḥāk olsa gerek(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 865)[*helāk olsa, -sa*]

helāl: Dînin yasaklamadığı şey.

Dimeyesin bu **helāl** ü bu ḥarām / Ekl idüp vaḳf ile māl-ı eytām(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 660)[*helāl*]

Birdür anlara **helāl** ile ḥarām / Varduğı yirüñ olur işi tamām(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 783)[*helāl*]

hele: Özellikle, bilhassa, bâhusus, her şeyden önce.

Sen de fikr it **hele** bî-lāf u güzāf / Sözüñe rağbet ider mi eşrāf(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 535)[*hele*]

Hele mağlūb-ı ‘avām olmışsın / Bu tamā‘ birle tamām olmışsın(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 809)[*hele*]

Kesmezem rişte-i maḳşūdı **hele** / Ḳo ne dirlerse disünler cehele(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1151)[*hele*]

helvā: Un veya unlu maddelerle şeker ve yağdan yapılan, muhtelif şekil ve çeşitleri olan tatlı.

Senüñ ol manşiba meylüñ güyā / Aldanur görse şabîler **helvā**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1080)[*helvā*]

Zehr-i k̄atildür o **helvā** didügüñ / K̄orqaram hazm idemezsin yidügüñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1081*)[*helvā*]

hem: Üstelik, bir de, Şu da var ki, zaten.

BaḥŐ-i 'ilm oldugı dem ger aça fem / 'Ulemā sākıt olur **hem** mülzem(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 171*)[*hem*]

Ḥaḳ bu kim 'ālim ü **hem** fāzıldur / Dā'imā 'ilmi ile 'āmildür(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 159*)[*hem*]

Bī-garaż 'ālim ü **hem** 'ādilsin / Ḥaḳ söze rāzī vü hem k̄a'ilsin(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 191*)[*hem*]

Bī-garaż 'ālim ü **hem** 'ādilsin / Ḥaḳ söze rāzī vü hem k̄a'ilsin(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 191*)[*hem*]

Görmiş idi baña **hem** vech-i vecīh / Kıla bir ḥüb ze'āmet tevcīh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 224*)[*hem*]

Őu 'arādan aña beñzer bir er / Gelmedi Rūma ve **hem** gelmeyiser(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 353*)[*hem*]

hemān: Hemen.

Budur ol emr-i sa'ādet-maḳrūn / Didi kevneyne **hemān** "kūn fe-yekūn" (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 28*)[*hemān*]

Fi'l-meşel lafz-ı nübüvvetde faḳaḳ / Çār yār oldı **hemān** çār nüḳaḳ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 97*)[*hemān*]

'Avniyā eyle **hemān** Ḥaḳḳa niyaz / 'Ömrini devletini ide dırāz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 162*)[*hemān*]

Ele kāğıd ḳalem alup nā-gāh / Başladum nazma **hemān** bi'smi'llāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 531*)[*hemān*]

Çalsa dünyā ʔolusı genc-i nihān / Ol ‘azābın çeker ‘uqbāda **hemān**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 866*)[*hemān*]

hem-çü: "Gibi" edatı.

Söyledüñ sen bu maqālātı şahīḥ / Dimesünler zırafā **hem-çü** melīḥ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 617*)[*hem-çü*]

hemīn: Yalnızca, sadece.

Ya ‘ulāfe ya ze‘āmetle **hemīn** / Ola iḥsān-ı şeh-i Cem-āyīn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 268*)[*hemīn*]

Bākīnūñ kendü rızāsıyla **hemīn** / Beni kıldı o mülāzım ta‘yīn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 380*)[*hemīn*]

‘Avnī-i bī-kes ü bīçāre **hemīn** / Dā‘ī-i pādişeh-i rüy-ı zemīn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 717*)[*hemīn*]

Bil ki ‘aqluñ saña yār ise **hemīn** / Manşıba tālīb olup olma yaqın(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 870*)[*hemīn*]

hem-nām: Adaş.

Şadr-ı fetvā aña kim oldı maqām / Faḥr-ı kevneyn ile olmuş **hem-nām**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 157*)[*hem-nām*]

hem-nām-ı Resül: Resul’ün adaşı.

Eyledüñ çün beni **hem-nām-ı Resül** / Nā-murād eyleyüben itme melül (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 48*)[*hem-nām-ı Resül*]

hem-rāh: Yol arkadaşı, yoldaş.

Nefs-i emmāreye **hem-rāh** olma / Yañılıp yoluñı güm-rāh olma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1101*)[*hem-rāh*]

hem-vār ü şahīḥ ü merġūb: Doğru, raġbet edilen bir bütün halinde olan.

Raḥmet-i Ḥaḫ bula ol kātīb-i ḥūb / Yaza **hem-vār ü şahīḥ ü merġūb**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1175*)[*hem-vār ü şahīḥ ü merġūb*]

henūz: Daha şimdi, yeni.

Umaram ‘avn-ı Ḥudādan ki **henūz** / Açıla gün gibi baḫt-ı firūz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 231*)[*henūz*]

İḫtişār it sözi uzatma **henūz** /Başla var ḥayr du‘āya şeb ü rüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 332*)[*henūz*]

Lāyık oldur niçe esrār u rümüz / Furşat el virmiş iken söyle **henūz**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1029*)[*henūz*]

hep: Her zaman, daima.

Ḳılma ‘Avnī kuluñ ‘ālemde melūl / Eyle **hep** ḥayr du‘āsın maḫbūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 55*)[*hep*]

Daḫi Bū Bekr ü ‘Ömer ‘Oşmāna / Ḥazret-i Ḥaydara **hep** ihvāna(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 70*)[*hep*]

Çār yarı gelicek İslāma / **Hep** şalā eyledi ḥāşş u ‘amma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 72*)[*hep*]

Şerefine o Ḥabībūñ yā Rab / Ber-murād eyle ḫamu ümmeti **hep**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 101*)[*hep*]

Anuñ işrine gidüp **hep** ‘ulemā / Ḳıldılar şer‘-i Resūli icrā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 119*)[*hep*]

‘İlm ile buldı bular **hep** şerefi / ‘Ulemādur o Ḥabībūñ ḥalefi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 134*)[hep]

Anuñ ednā ḳulı begler begidür / Baylar **hep** ḳapusında segidür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 145*)[hep]

‘Ulemā zümresi **hep** şākirler / Nām-ı cūd u keremin zākirler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 181*)[hep]

Bu temāşāsını gör yārānuñ / Ḥasedi **hep** bañadur dünyānuñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 255*)[hep]

Olan ol rüz-ı ezelde ḳismet / Vāşıl olur saña **hep** bī-minnet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 331*)[hep]

Ḥayr ile yād iden üstādını **hep** / Ḳişinūñ ‘izzetine olsa sebep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 342*)[hep]

Bāḳī merḥūm yine itdi ḳayd / Aña **hep** vāḳıf olup ‘Amr ile Zeyd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 381*)[hep]

Kime kim ṭālī’-i sa’d olmaya yār / Anuñ aḥvālī olur **hep** düşvār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 405*)[hep]

‘İlme şuḡl eyleyüp ol şām u seḥer / Nakdīnesin **hep** aña şarf eyler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 563*)[hep]

Ne ise cümle-i ‘ilm-i şer‘ī / Ṭab‘-ı pākūñde olur **hep** ber‘ī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 565*)[hep]

Her kim olursa ḳazāya rāzī / **HeP** gider zaḥmet-i ḥāl-i māzī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 585*)[hep]

Aḡniyādan daḥi bir şıñfı **hep** / Cem‘-i māla ḳalışur rüz u şeb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 596*)[hep]

Anı te‘līfe çeküp bunca ta‘ab / Vāḳı’-ı ḥālī beyān itdüm **hep**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 619*)[hep]

Cümleñüzden bu durur **hep** me'mül / 'Özrümi ehl-i kerem ide qabül(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 620*)[*hep*]

Zālim olan kişiler cāhildür / 'İlmden ekseri **hep** gāfildür(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 678*)[*hep*]

Şarḫ ilinde daḫi āl-i surḫ-ser / Toldı **hep** düşmen ile baḫr u ber(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 701*)[*hep*]

'Ālemüñ fitnessine rüz u şeb / 'Ulemāya bu cefālardur **hep**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 702*)[*hep*]

'Ulemā vü vüzerā cümlesi **hep** / Hıvāb-ı gāfletde yaturlar ne 'aceb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 707*)[*hep*]

'Avn-i Ḥaḫdan dile maḫşūduñı **hep** / Şāhdur gerçi ki zāhirde sebeb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 738*)[*hep*]

İrişüp 'avn-i Ḥudā-yı müte'āl / Şına **hep** cümle melā'in ü kıral(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 746*)[*hep*]

Hep re'āyāya tekālīf müdām / Şalar emr ile qūzāt [u] ḫükkām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 792*)[*hep*]

'Aḫlı olan çeke mi bunca ta'ab / Buña şabr iden edānīdür **hep**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 810*)[*hep*]

Māluñı bir yire **hep** derc eyle / 'Aḫlı mīzānına ur ḫarc eyle(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 833*)[*hep*]

Şīm ü zer cem'in idüp rüz u şeb / Bir yire defn ide idi anı **hep**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 849*)[*hep*]

'Askerī tā'ifesi ḫod ne ki var / Budur 'ādetleri **hep** leyl ü nehār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 888*)[*hep*]

Bu gün aşbābını **hep** da'vet ider / O kefen şoyucıya minnet ider(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 912*)[*hep*]

Hāsılı cümle mürīdānı **hep** / Mā'-i cārī gibi şāfi-meşreb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1057*)[*hep*]

‘Avn-ı Haḫdan umaram rüz u şeb / Vāşıl olam bu murādāta **hep**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1144*)[*hep*]

Yaza hem surḫ ile **her** ser-suḫanı / Gül ile pür kıla bu encümeni(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1177*)[*hep*]

her: Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, bütün, cümle.

Her sözüñ evvelidür nām-ı Hudā / Zikr-i Hak dilde gerek subh u mesā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 6*)[*her*]

İstiḳāmet ile **her** şubḫ u mesā / İdeyin şer'-i şerīfüñ icrā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 111*)[*her*]

Dilerem **her** şeb u rüz [u] meh ü sāl / Şolmasun ol gül-i gülzār-ı kemāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 204*)[*her*]

Anda şevketle varan ser-dārı / **Her** sene zāhir olan āşārı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 220*)[*her*]

Baña **her** manşib olup mūcib-i ğam / Ne ḫazā belki ḫazā-i mübrem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 243*)[*her*]

Her ṭarīḫ ile ki ben ma'zūram / Luḫfuñ ümmīdi ile mesrūram(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 260*)[*her*]

Ḳa'r-ı deryāda olan gevher-vār / Ḳıymetüm añlayamaz **her** ḫāş u ḫār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 322*)[*her*]

Eyleyüp cān ile **her** ḫidmetini / Şoñra aldum Filibe ḫısmetini(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 372*)[*her*]

Sīm ü zer alsa ele toprak olur / Ḳadri **her** yirde anuñ alçaḫ olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 406*)[*her*]

Anı iz'ân idemez **her** ahmağ / Fuqarā qalbi durur Ka'be-i Hağ(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 605)[her]

Her tarafından olup a'dā peyda / Şerr ü şür ile pür oldı dünyā(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 698)[her]

Anatolıda Celālī elemi / Tıtdı **her** cānibi zulm ü sitemi(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 699)[her]

Emr olunur ise ben nā-kāma / Nazm idem **her** sene bir şeh-nāme(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 735)[her]

Elem ü miḥneti İstanbulıñ / Kār ider cānına **her** ma'zülüñ(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 794)[her]

Minnet Allāha ki **her** şubḥ u şām / Buldı bu Tuḥfe-i Ḥükkām encām(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1117)[her]

Yüri insāf ile kıl **her** işüñi / Tā ki her kes begene cünbişüñi(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1144)[her]

Her su'āle viremez kādī cevāb / Aña āteş ile eylerler 'azāb(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 918)[her]

Şeyḥ tefsiri ki şāha şundi / **Her** maḥalde açılıp oğundi(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 956)[her]

Eyleyüp **her** yañadan feth ü fütûh / Kıl anuñ bāb-ı murādın meftûh(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1144)[her]

Lik **her** kānda bulunmaz o güher / Üsküdar oldı meger aña mağar(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1054)[her]

Her sözüm mücib-i 'ibret olsun / Bī-bedel ḥüb naşihat olsun(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1144)[her]

Yaza hem surh ile **her** ser-suhanı / Gül ile pür kıla bu encümeni(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1144)[her]

Yaza **her** satrı mukābil ide ol / Belki etrāfına cedvel ide ol(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1144*)[*her*]

Yaza hem surḥ ile **her** ser-suḥanı / Gül ile pür kıla bu encümeni(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1177*)[*her*]

Yaza **her** satrı muḳābil ide ol / Belki etrāfına cedvel ide ol(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1178*)[*her*]

hep: Bütün.

Şarḫ ile ğarba ider 'adl ü dād / Zıll-i 'adlinde **hep** efrād [u] 'ibād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 711*)[*hep*]

her ān: Her zaman.

Ḥāliḳuñ zıkr-i cemīli **her ān** / Kimde kim dā'im ola vird-i lisān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 4*)[*her ān*]

Bu meşeldür ki añılur **her ān** / Da'vīye ma'nī vü 'uşşāḳa nişān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1012*)[*her ān*]

Mā'-i cārī gibi turmaz **her ān** / Yüz sürer ayagina ḫalk-ı cihān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1046*)[*her ān*]

her bār: Her seferinde.

Naẓm ile şāh-ı cihāna **her bār** / Pīrlık 'özrin ider idi iş'ār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 364*)[*her bār*]

O murādına irince **her bār** / Ğam ile 'ömri geçer leyl ü nehār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 580*)[*her bār*]

Ki anuñ kuvvet-i māliyyesi var / Neye şunsa eli irer **her bār**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 695*)[*her bār*]

her bir: Sayılabilen şeylerin ayrı ayrı hepsi.

Şoñra **her bir** şeh-i ‘ālī-himmet / ıldılar Bākīye küllī raġbet(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 360*)[*her bir*]

her biri: Ayrı ayrı hepsi.

Her biri lü’lü’-i şeh-vār oldı / Efser-i şāha sezā-vār oldı(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 153*)[*her biri*]

Eyleyüp **her biri** taĥşīl-i kemāl / Buldılar adr ü şeref Sidre-mişāl(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 154*)[*her biri*]

Her biri eşref-i eşrāf-ı kibār / Her biri şāhib-i temķīn ü vaār(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 156*)[*her biri*]

Bulup anlar maraz-ı fakra ‘ilāc / Eylemiş **her biri** taĥşīl-i mizāc(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 598*)[*her biri*]

osa ‘adālet itmek için **her biri** işin(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmīs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, II.Kıta, 1.Mısra*)[*her biri*]

her birine: Ayrı ayrı hepsine.

Dilerüz **her birine** Rabb-i celīl / Vire tā ĥaşre deġin ‘ömr-i tavīl(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 334*)[*her birine, -i, -n, -e*]

her bir kişi: Ayrı ayrı her birisi.

Luţf u iĥsānına olup mu‘tād / Aldı **her bir kişi** ĥālince murād(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 182*)[*her bir kişi*]

her çend: Her çeşit.

Ehl-i diller nazār idüp **her çend** / Hāğ-şinās olan ide belki pesend(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 529*)[*her çend*]

Mā'il-i sīm ü zer olan **her çend** / Bu ḥikāyetle olur fā'idemend(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 867*)[*her çend*]

her dem: Her zaman.

Anı mezmüm-ı cihān kıl **her dem** / Zālīm ü cāhil olan bir ben isem(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 187*)[*her dem*]

Bār-ı miḥnetle olur kāmēti ḥam / Olayın diyü mülāzım **her dem**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 577*)[*her dem*]

Manşiba vāşıl olunca **her dem** / Çekmesin bir iki yıl derd ü elem(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 632*)[*her dem*]

Geymesün 'örf ü izāfet **her dem** / Hāşm olur aña İmām-ı A'zam(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 696*)[*her dem*]

Tuḥfesi mūr-ı za'ifüñ **her dem** / Serverā pāy-ı meleḥ bîş ü kem(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 722*)[*her dem*]

Muḳtedāmuzken İmām-ı A'zam / Aña tābi' degülüz biz **her dem**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 988*)[*her dem*]

her gāh: Her zaman.

Dilerüz Ḥazret-i Hāğ'dan **her gāh** / Müstecāb ide du'āmuz Allāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 750*)[*her gāh*]

Andadur 'aql ile fikrüm **her gāh** / 'Acebā kimse aña buldı mı rāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 862*)[*her gāh*]

Nağş olunca dilüñde **her gāh** / Zikr ü fikrüñ senüñ olsun Allāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1099*)[*her gāh*]

hergiz: Hiçbir zaman.

Acır iseñ acı ol bī-mededi / Ki anuñ olmaya **hergiz** senedi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 407*)[*hergiz*]

Olmış ol ḥalk-ı vilāyet 'āciz / Anı men' idememişler **hergiz**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 908*)[*hergiz*]

her gūn: Her gün, daima.

Ġayrıya mihr [ü] vefālar eyler / Baña **her gūne** cefālar eyler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 505*)[*her gūne, -e*]

her kes: Kim varsa hepsi, mevcut olan bütün insanlar.

Her kese 'arz-ı İslām itdi / Ḥāliḳuñ birliğin i'lām itdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 73*)[*her kese, -e*]

Her kesüñ zannı budur kim taḥḳīḳ / Qıla sultānumı işlāḥ-ı tarīḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 186*)[*her kesüñ, -üñ*]

Her kesüñ ḥāşıl iken me'mūli / Nā-murād ide mi hīç ben ḳulı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 298*)[*her kesüñ, -üñ*]

Şehd-i 'irfānumı görüp **her kes** / Üşdiler başuma mānend-i meges(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 317*)[*her kes*]

Faḳr u fāḳa ile pür-ḡam **her kes** / Bulımaz maḩlabına [hīç] dest-res(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 795*)[*her kes*]

Yüri inşāf ile ḳıl her işüñi / Tā ki **her kes** begene cünbişüñi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 892*)[*her kes*]

Cümle aḩvāli gören ḳāḩıdur / **Her kes** anuñ sözine rāzıdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 935*)[*her kes*]

her kim: Kim olursa olsun.

Her kim olursa  azāya rāzī / Hep gider zahmet-i hāl-i māzī(*Tuĥfetü 'l-Hükkām, Beyit 585*)[*her kim*]

Her kim olursa ĥarīş-i dīnār / Ĥaşr olur mūş-şifat āĥir-i kār(*Tuĥfetü 'l-Hükkām, Beyit 863*)[*her kim*]

her kime: Herhangi birine, her kime.

Her kime eylese bir kez nazarı / 'Ālemüñ olur idi gerçek eri(*Tuĥfetü 'l-Hükkām, Beyit 944*)[*her kime*]

Luĥ ile **her kime** olsa nazarı / Bilür ol 'ilm-i ledünden ĥaberi(*Tuĥfetü 'l-Hükkām, Beyit 1048*)[*her kime*]

her kişi: Herkes.

Gerçi kim luĥ ile ĥahrı mevcūd / **Her kişi** hāliline rāzī ĥoşnūd(*Tuĥfetü 'l-Hükkām, Beyit 45*)[*her kişi*]

Eyleseñ ĥalĥa su'ālī bir bir / **Her kişi** hāliline rāzī şākīr(*Tuĥfetü 'l-Hükkām, Beyit 131*)[*her kişi*]

Ĥaĥ sözi **her kişi** ĥod söyleyemez / Terk-i ser itmeyen anı diyemez(*Tuĥfetü 'l-Hükkām, Beyit 705*)[*her kişi*]

Cem'-i māl içün urur **her kişi** lāf / Kimse[y]e ĥal[ma]dı 'adl ü inşāf(*Tuĥfetü 'l-Hükkām, Beyit 706*)[*her kişi*]

her ne deñlü: Her ne kadar.

Çünkü ol manşīb ola bī-ĥāşıl / **Her ne deñlü** olur iseñ 'ādīl(*Tuĥfetü 'l-Hükkām, Beyit 658*)[*her ne deñlü*]

her ne ise: Her ne ise, her neyse.

Bîş ü kem **her ne ise** tuhfe-i mür / Lâyık oldur ola şāhā ma‘zūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 723)[*her ne ise*]

Degül imiş ğarażı ‘izzet ü cāh / Ḥükm ider **her ne ise** emr-i İlāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 755)[*her ne ise*]

her ne ki: Ne olursa, kim olursa olsun.

Nîk ü bed **her ne ki** kıldum taḥrîr / Ḥasb-i ḥālüm dur[ur] ol bî-takşîr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1128)[*her ne ki*]

her ne kim: Kim olursa.

Şeyḥ Sa‘dî vü Nizāmî Cāmî / **Her ne kim var** şu‘arā aḳsāmı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 350)[*her ne kim*]

her şubḥ u mesā: Her sabah ve akşam.

İstiḳāmet ile **her şubḥ u mesā** / İdeyin şer‘-i şerîfün icrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
111)[*her şubḥ u mesā*]

her şubḥ u şām: Her sabah ve akşam.

Minnet Allāha ki her şubḥ u şām / Buldı bu Tuḥfe-i Ḥükkām encām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1117)[*her şubḥ u şām*]

her şeb u rüz [u] meh ü sāl: Her sabah ve akşam, ay ve yıl.

Dilerem **her ŧeb u rüz [u] meh ü sāl** / ŧolmasun ol gül-i gülzār-ı kemāl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 204*)[*her ŧeb u rüz [u] meh ü sāl*]

her yaña: Her tarafa, her yöne.

Eyleyüp **her yañadan** fetħ ü fütüh / Kıl anuñ bāb-ı murādın meftüh(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1020*)[*her yañadan, -dan*]

heves: Arzu, istek.

Fāriğ ol gel bu **hevesden** 'Avnī / Medħden zātı anuñ müstağnī(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 199*)[*hevesden, -den*]

Hevesi bu dil-i nālānında / Devleti bula kaçā yanında(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 583*)[*hevesi, -i*]

heves-i manşib u cāh: Mevki ve makam hevesi.

Iztırārī **heves-i manşib u cāh** / Düşürür anı bu hırşa nā-gāh(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 590*)[*heves-i manşib u cāh*]

hezār ol-: Binlerce, çok olmak.

Zorbā esbābumı ŧoydı ne ki var / Bir iken miħnet ü gam **oldı hezār**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 420*)[*hezār oldı, -dı*]

hırāş: Yaralamak.

İħtiyāc ile virür cāna **hırāş** / Mużtarib eyler anı fikr-i ma'āş(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 573*)[*hırāş virür, -ür*]

hırs: Bir şeyi elde etmek için duyulan, önüne geçilmez derecede kuvvetli istek.

Iztırārī heves-i manşib u cāh / Düşürür anı bu **hırşa** nā-gāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 590*)[*hırşa, -a*]

Hırş ile zālīm olasın eyvāh / Yüzüñ ola iki ‘ālemde siyāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 665*)[*hırş*]

Rızık için ğam yime ey ehl-i kemāl / **Hırş** ile olma mişāl-i Deccāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 828*)[*hırş*]

Hırşı eyle şey’-i ḳalīle iktifā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, V.Kıta, 2.Mısra*)[*hırş, -ı*]

Hırş ile sürdürüñ ol manşib u māl / Oldı Fir‘avn ile Ḳārūna mişāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1000*)[*hırş*]

hırş-ı dirāz: Uzun hırs, sonu gelmeyen hırs.

Bir yaña tül-i emel **hırş-ı dirāz** / Kime varup ideyin keşf-i rāz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 490*)[*hırş-ı dirāz*]

hırş u tama’: Hırs ve açgözlülük.

N’oldı bu **hırş u tama’dan** ḥāşıl / Cümle maḳşūd ele girmek müşkil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 998*)[*hırş u tama’dan, -dan*]

hırz-ı harem-i nusret: Allah’ın yardımının sığınağı.

Ḥāsı **hırz-ı harem-i nuşretdür** / Mīm-i āḫir ‘ālem-i rif’ atdür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1040*)[*hırz-ı harem-i nuşretdür, -dür*]

hızāne: Hazine.

Eydür ki haylî za'fî var imiş **hızānenüñ**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, IV.Kita, 2.Mısra*)[*hızānenüñ, -nüñ*]

hicāb: Perde.

Ḳalur elbette **hicāb** altında / Gencdür şan ki türāb altında(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 609*)[*hicāb*]

hicāb çek-: Utandırmak.

Yā İlāhî bize **çekdürme hicāb** / Ḳoma hayrette bizi rûz-ı hisāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 845*)[*hicāb çekdürme, -dür, -me*]

hicāb ol-: Perde olmak.

Baḅa bir ölmez oğuldur bu kitāb / Süfehā kışmı **olur** bunda **hicāb**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1159*)[*hicāb olur, -ur*]

hiç: Katiyen, asla.

Medḥ iderken anı Ḥālik bi'z-zāt / **Hiç** maḥlûḳa düşer mi kelimāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 94*)[*hiç*]

Ağlamaḳdan degülem **hiç** münfek / Kimse raḥm eylemedi şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 216*)[*hiç*]

Bir benüm gibi perîşān-aḥvāl / Görmedi **hiç** bu çarḥ-ı ḳattāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 233*)[*hiç*]

Her kesüñ ḥāşıl iken me'müli / Nā-murād ide mi **hiç** ben ḳulı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 298*)[*hiç*]

Rişvete meyl idüp ol ḡayretsüz / Virmedi manşıbı **hiç** rişvetsüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 414*)[*hiç*]

Mihnetüm artuḡ olup rüz-be-rüz / **HİÇ** açılmadı bu baht-ı firüz(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 503)[hiç]

Bilmedüñ mi çü fenādur bu cihān / Meyl ider mi aña **hİÇ** 'aklı olan(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 517)[hİÇ]

Niçesi oḡumadan naḡv [u] şarf / Mes'ele bilmez iken **hİÇ** bir ḡarf(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 687)[hİÇ]

Yıkılır gitmede mülk-i 'ālem / Gelmiyor anlara **hİÇ** derd ü elem(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 708)[hİÇ]

HİÇ ol bāba gelen redd olmaz / Bāb-ı iḡsānı şehüñ sedd olmaz(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 728)[hİÇ]

Ol ḡazādan olıcak āzāde / Ḥāzreti **hİÇ** göremez rü'yāda(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
759)[hİÇ]

Ḥāzret-i Ḥāḡdan idüp şerm ü ḡicāb / **HİÇ** dimez böyle imiş ḡavl-i kitāb(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 885)[hİÇ]

Aña üç def'a olındı teklİf / Rāzī olmaz idi **hİÇ** zāt-ı şerİf(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
979)[hİÇ]

HİÇ ihmāl ile taḡşİr itme / Gel meded hayr İşı te'ḡİr itme(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1078)[hİÇ]

Ḳılmadum **hİÇ** kelām-ı zā'id / Şādİḡu'l-ḡavlem aña Ḥāḡ şāhid(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1130)[hİÇ]

Vāḡi'-i ḡālİ bilür ma'būdum / Serİḡa olmadı **hİÇ** maḡşūdum(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1161)[hiç]

hidemāt: Hizmetler.

Şer' ile ümmetümüñ şubḡ u şām / **Ḥidemātını** iderdüñ itmām(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 766)[*hidemātını, -ı, -n, -ı*]

hidmet: “Hizmet” kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli.

Ƙula oldur gice gündüz lâzım / **Hidmetinde** ola dâ'im ƙâ'im(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 8*)[*hidmetinde, -i, -n, -de*]

Cebre'il'ün haberi virdi sürür / Ƙıldı ol **hidmete** şarf-ı maǵdūr(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 68*)[*hidmete, -e*]

Hidmetinde olup anuñ niçe yıl / Eyledüm 'ilm ü ma'ārif hāşıl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 369*)[*hidmetinde, -i, -n, -de*]

Eyleyüp cān ile her **hidmetini** / Şoñra aldum Filibe ƙısmetini(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 372*)[*hidmetini, -i, -n, -i*]

Hidmetümden niçe gün olduñ dūr / Bundan özge saña yoǵ cürm ü ƙuşūr(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 770*)[*hidmetümden, -üm, -den*]

İstiĳāmet yiridür şer'-i Resül / **Hidmetüñ** ola dir iseñ maǵbül(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 893*)[*hidmetüñ, -üñ*]

Müstaĳīm olsa eger **hidmetde** / Şāhibi anı tutar izzetde(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 895*)[*hidmetde, -de*]

İstiĳāmetde anuñ dâ'im işi / İstiĳāmetle iden **hidmetini**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 897*)[*hidmetini, -i, -n, -i*]

'Adl ile şan ki Şüreyh-i şānī / **Hidmetinde** yoǵ imiş noǵşanı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 910*)[*hidmetinde, -i, -n, -de*]

Yüri bir mürşid-i kāmīl ara bul / **Hidmetin** eyleyüp ol cān ile ƙul(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1010*)[*hidmetin, -i, -n*]

Güşş ü sa'y ile diĳkatler idüp / Mürşid-i kāmīle **hidmetler** idüp(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1067*)[*hidmetler, -ler*]

Anuñ 'aşrında geleydi Cemşid / **Hidmetin** eyleyüp olurdı ferid(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 741*)[*hidmetin, -i, -n*]

hidmet eyle-: Hizmet etmek.

Ġāfil olma ele girmez fursat / Mürşid-i kāmile eyle **hidmet**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1102*)[*hidmet eyle*]

hidmet it-: Hizmet etmek.

Ḥāşşa-i şer'e **idenler hidmet** / Buldılar iki cihānda 'izzet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 15*)[*hidmet idenler, -en, -ler*]

Mürşid-i kāmile **idüp hidmet** / Buldılar iki cihānda 'izzet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 127*)[*hidmet idüp, -üp*]

Vāķi'-i ḥālūñi eyle aña 'arz / **Ḥidmet itmek** ḳapusında saña farz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1076*)[*hidmet itmek, -mek*]

hidmetkār: Hizmetçi.

Çekmedi bu elemleri **hidmetkār** / Niçe esbābum ile ḳıldı firār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 430*)[*hidmetkār*]

Anda yanumca giden **hidmetkār** / Atum esbābum alup itdi firār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 445*)[*hidmetkār*]

hidmetkār ol-: Hizmetçi olmak.

'Ādil olmasa eger bir miḳdār / **Olmaz** saña daḫi hidmetkār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 894*)[*hidmetkār olmaz, -i, -maz*]

hidmet ol-: Hizmet olunmak, edilmek.

Efdal-i tā'at-i Rabbü'l-'izzet / 'Adl ile şer'e **olupdur hidmet**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 21*)[*hidmet olupdur, -updur*]

Hidmet-i 'asker-i İslām: İslam askerinin hizmeti.

Hidmet-i asker-i İslām[ı] tamām / Kılmağa şāh-ı cihāna i' lām(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, Beyit 221)[*hidmet-i asker-i İslām[ı]*]

hidmet-i fetvā: Fetva hizmeti.

Pirlik kıldı mizācın taḥrīf / Ol[ma]dı **hidmet-i fetvā** teklīf (*Tuḥfetü'l-Hükkām*, Beyit 363)[*hidmet-i fetvā*]

hidmet-i şer': Şeriat hizmeti.

Didi kim **hidmet-i şer'e** maḥzā / Dilerem kim ola taḳlīd-i kazā(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, Beyit 955)[*hidmet-i şer'e, -e*]

hidmet-i şer'-i Nebiyü'l-muhtār: Hz. Peygamber'in şeriatının hizmeti.

Efdal-i tā'at imiş leyl ü nehār / **Hidmet-i şer'-i Nebiyü'l-muhtār**(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, Beyit 771)[*hidmet-i şer'-i Nebiyü'l-muhtār*]

hiffet: Hafiflik, ağır olmama hāli.

Anlara cūd u kerem farz-ı 'ayn / Gele **hiffet** gide bu şiklet-i deyn(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, Beyit 1141)[*hiffet*]

hikāyet: Hikāye.

Mā'il-i sīm ü zer olan her çend / Bu **hikāyetle** olur fā'idemend(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, Beyit 867)[*hikāyetle, -le*]

Bu **hikāyet** ki olındı irād / Nedür andan bize aḳşā-yı murād(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, Beyit 987)[*hikāyet*]

hikāyet evle-: Anlatmak, nakletmek.

Fuzalādan biri sâbıkda meger / Anlara böyle **hikāyet eyler**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 753*)[*hikāyet eyler, -r*]

hikmet: Bir şeyin oluşundaki akıl erdirilemeyen sebep, gizli sebep.

Ḥālîk-ı 'âlem odur **hikmeti** çok / Rāzîk-ı 'âlem odur ni'meti çok(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 36*)[*hikmeti, -i*]

Bu ne **hikmet** bu ne kudret 'acebâ / Bir gedây[ı] şeh ider şâhı gedâ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 44*)[*hikmet*]

Meded öldürdi bizi bu gayret / Zâhiren bunda [da] vardur **hikmet**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 697*)[*hikmet*]

Bu ne **hikmet** durur ey Bâr-Ḥudâ / 'Ulemâ şadrına geçdi cühelâ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 814*)[*hikmet*]

Baňa hüküm itmedüğine **hikmet** / Zeydden kâdî alupdur rişvet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 883*)[*hikmet*]

hikmet-i Hakk: Allah'ın hikmeti.

Hikmet-i Hakk ile ol eşnâda / 'Azl ile olmağ ile âzâde(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 476*)[*hikmet-i Hakk*]

hikmet-i Rabbü'l-müte'âl: Yüce Allah'ın hikmeti.

Ne durur **hikmet-i Rabbü'l-müte'âl** / Müte'ākıb bu cemâl ü bu celâl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 37*)[*hikmet-i Rabbü'l-müte'âl*]

hilâf kıl-: Aykırı, yalan olmak; muhalif olmak, karşı olmak.

Hağ bu kim kılmadı ol lāf u güzāf / Va‘deye ‘ömri velī **kıldı hilāf**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 227*)[*hilāf kıldı, -dı*]

himāyetler it-: Korumak.

Var ümīdüm ki **himāyetler ide** / Baña ḥālümce ri‘āyetler ide(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 297*)[*himāyetler ide, -e*]

himmet: Gayret, manevi yardımı, lütuf.

‘Avniyā **himmetüñi** eyle bülend / ‘Avn-i Hağğ ile olursın ḥursend(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 329*)[*himmetüñi, -üñ, -i*]

Kendüye **himmeti** olursa bülend / İsteyen kişi olur dānişmend(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 569*)[*himmeti, -i*]

himmet eyle-: Yardım etmek.

Himmet eylerseñ eger ḳābildür / Kime şordumsa dimez müşkildür(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 269*)[*himmet eylersen, -r, -señ*]

himmet-i şeyh: Şeyhin yardımı.

Ḳalbine münḳaş olınca mefhüm / **Himmet-i şeyh** ile ol kân-ı ‘ulüm(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 950*)[*himmet-i şeyh*]

hişse: Pay.

Nağl olındı saña çün bu kışşa / Kışşadan ‘ārif iseñ al **hişse**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 869*)[*hişse*]

hitāb eyle- Birine söz söylemek.

Eyledüm kendüme ol demde **hitāb** / Didüm ey ğāfil [ü] ser-mest ü ħarāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 515*)[*hitāb eyledüm, -dü, -m*]

hod: Kendi.

Ne zamānuma ne **hod** zātuma baḡ / Ne kemāliyle mübāhātuma baḡ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 262*)[*hod*]

Kendü varmağa tenezzül itmez / Anda nüvvāb ile **hod** iş bitmez(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 777*)[*hod*]

Aña **hod** lāzım iken tib'iyet / Mesleginden niçün itdūñ nefret(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 989*)[*hod*]

Ḥaḡ sözi her kişi **hod** söyleyemez / Terk-i ser itmeyen anı diyemez(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 705*)[*hod*]

'Askerī tā'ifesi **hod** ne ki var / Budur 'ādetleri hep leyl ü nehār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 888*)[*hod*]

O kefen soyucu **hod** ba'de'l-mevt / Çäre mi var kıla ol furşatı fevt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 916*)[*hod*]

Ehl-i dünyāda ḡaḡıḡat yokdur / Ülfetūñ **hod** zararı artuḡdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1004*)[*hod*]

Sözümün lezzeti sükkerden yeg / Kıymeti **hod** dür ü gevhlerden yeg(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1072*)[*hod*]

Ṭoḡru söz gün gibi **hod** rüşendür / Egriye ḡalk-ı cihān düşmendür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1131*)[*hod*]

Kātübün ekşeri **hod** cāhil olur / Ehl-i keyf ise eger mühmil olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1173*)[*hod*]

hoş: Güzel.

‘Avniyā kışşayı gel itme dırāz / Şafha-i ƣalbe bu **hoş** pendümi yaz(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 1070*)[*hoş*]

hoş it-: Güzel kılmak, güzelleştirmek.

Hak söze merdümi iseñ güş itsen / Fukarā ģātırımı **hoş itseñ**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 604*)[*hoş itsen, -se, -ñ*]

hoşnüt: Hoşnut, razı.

Gerçi kim luƣ ile ƣahrı mevcüd / Her kişi ģāline rāzī **hoşnüd**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 45*)[*hoşnüd*]

hüb: Güzel.

Görmüş idi baña hem vech-i vecīh / Ƙıla bir **hüb** ze‘āmet tevcīh(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 224*)[*hüb*]

Ʀāli‘-i cāhil ise **hüb** ancak / Ĥā’iziyle ƣatı mergüb ancak(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 816*)[*hüb*]

Hüb taħmīs ü ģazel birle saña / Ƙıldılar ģāl-i ƣuzātı inhā(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 876*)[*hüb*]

hüb ahlāk: Güzel ahlak.

Hüb ahlākı vü iz‘ānı laƣif / Vaşfa ƣābil degül ol zāt-ı şerīf(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 303*)[*hüb ahlāk, -ı*]

hüb kitāb: Güzel kitap.

Hasb-i hālũñ yazup ey ‘abd-i za‘if / Eyle bir **hüb kitābı** taşnif(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 470)[*hüb kitābı, -ı*]

Hasb-i hālũñ yazup ey ‘abd-i za‘if / Eyle bir **hüb kitābı** taşnif(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 303)[*hüb kitābı, -ı*]

hüb naşihat: Güzel nasihat.

Her sözüüm mücib-i ‘ibret olsun / Bî-bedel **hüb naşihat** olsun(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1071)[*hüb naşihat*]

hüb u laţif: Güzel ve nazik.

Reh-nümā olmağ için **hüb u laţif** / Bize Ḥaḫ kıldı ‘aţā şer‘-i şerif(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 7)[*hüb u laţif*]

hüb u leziz: Güzel ve lezzetli.

Eyledüm ‘ucb u riyādan perhiz / Suḫanum anuñ için **hüb u leziz**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1132)[*hüb u leziz*]

Hudā: Allah.

Ādemũñ ‘izzet ü şānında **Hudā** / Buyurupdur “ve leḳad kerremnā” (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 30)[*Hudā*]

Asl u fer‘ine **Hudā** ola mu‘in / Bu durur ḫayr du‘āmuz āmīn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 206)[*Hudā*]

Eyledi dār-ı beḳāya rıḫlet / Rũḫına ola **Hudādan** raḫmet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
345)[*Hudādan, -dan*]

Dir idüm ağlayup ey **Hudā** / Neye müncerr ola ḫālüm ‘acebā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 489)[*Hudā*]

Ḳāḍī kim cāhīl ola zālīm ola / Anı rüsvāy ide maḥşerde **Ḥudā**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 679)[*Ḥudā*]

Seni ḥalḳ eylemedin daḥī **Ḥudā** / Rızḳuñı eyledi taḳdīr saña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 826)[*Ḥudā*]

Ḥudā-yı bī-çün: Emsali bulunmayan Allah.

Ḥaşre dek ide **Ḥudā-yı bī-çün** / 'Ulemānuñ şerefini efzū(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
136)[*Ḥudā-yı bī-çün*]

Ḥudā-yı ezele: Allah'ın sonsuzluğu.

Ḥamd-i bī-ḥad o **Ḥudā-yı ezele** / Şükr-i bī-'add ni'am-ı Lem-yezele (*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 25*)[*Ḥudā-yı ezele, -e*]

Ḥudā-yı müte'āl: Yüce Allah.

İftitāḥ-ı suhan-ı ehl-i kemāl / Nām-ı a'lā-yı **Ḥudā-yı müte'āl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1)[*Ḥudā-yı müte'āl*]

Rüz-ı maḥşerde **Ḥudā-yı müte'āl** / Cümle etbā'ın ider aña su'āl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 930)[*Ḥudā-yı müte'āl*]

ḥuld-ı berīn: En yüksek, en yüce cennet.

Şon nefesde virüp imān ile dīn / Meskenin eyle anuñ **ḥuld-ı berīn**(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 1022*)[*ḥuld-ı berīn*]

ḥūn eyle-: Kanatmak.

Gün mi geçdi 'acebā ṭālī' -i dūn / Bağrumı **eylemeye** ḳahr ile **ḥūn**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 211)[*ḥūn eylemeye, -me, -y, -e*]

Faqr u fāka cigerin **hūn eyler** / Ğam u miħnet anı maħzūn eyler(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 578*)[*hūn eyler, -r*]

hursend ol-: Kanaatkar olmak.

‘Avniyā himmetüñi eyle bülend / ‘Avn-i Ĥaħķ ile **olursın hursend**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 329*)[*hursend olursın, -ur, -sın*]

hūr u ğilmān: Cennetteki huri ve ğılman.

Mazhar-ı raħmet-i Raħmān olsun / **Ĥūr u ğilmān** ile miħmān olsun(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 366*)[*hūr u ğilmān*]

husrev-i ‘ālī-himmet: Himmeti ve ihsanı bol padişah, hükümdar.

Böyle bir pādişeh-i Cem-‘azamet / Böyle bir **husrev-i ‘ālī-himmet**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 714*)[*husrev-i ‘ālī-himmet*]

hussād: Hasetçi, kıskanç.

Virdi **hussād** elemi tab‘a fütür / Ķomadılar baña bir laħza ĥuzūr(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 315*)[*hussād*]

Budur ancak ğarażum dünyāda / Beni ğālib ideler **ħuşşāda**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 336*)[*ħuşşāda, -a*]

huşk ol-: Kurumak.

Şāħ-ı desti kalem-āsā kurısun / **Ĥuşk olup** berg-i lisānı çürisün(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1168*)[*huşk olup, -up*]

huzūr: İç rahatlığı, hâlimden memnun olup gönlünde rahatlık duyma.

Ehl-i dünyâdan idüp sen bizi dūr / Künc-i ‘uzletde naşīb eyle **huzūr**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1017*)[*huzūr*]

huzūr it-: Rahata kavuşmak.

Māl u cāh eyleyüp anı mağrūr / Bir nefes **itmedi** ‘ömrinde **huzūr**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 848*)[*huzūr itmedi, -me, -di*]

huzūr ko-: Huzur bırakmak.

Virdi ḥussād elemi ṭab‘a fütūr / **Ḳomadılar** baña bir laḥza **huzūr**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 315*)[*huzūr komadılar, -ma, -di, -lar*]

hüccet-i zāt: Zatının delili.

Naẓar idince kibār-ı ‘ulemā / İdeler **hüccet-i zātuñ** imzā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 471*)[*hüccet-i zātuñ, -uñ*]

hüddām: Hizmetçiler.

Ne vücūdı var ola nüvvābuñ / Ḳavm ü **hüddām** u ḳamu küttābuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 926*)[*hüddām*]

hükkām: Hakimler.

Ser-güzeştini yazup **hükkāmuñ** / Sen daḫi ḫayr ile añdur nāmuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 527*)[*hükkāmuñ, -un*]

Tā ki eglence olup **hükkāma** / Ola ilḫvāna naşīḫat-nāme(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1127*)[*hükkāma, -a*]

hükmi: Hüküm, yargı.

İder ednâ kulumı şâh-ı cihân / Halk-ı dünyâya olur **hükmi** revân(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 41*)[*hükmi, -i*]

‘Ulemâdandur olan kâdîlar / **Ḥükmüne** halk-ı cihân rāzîlar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 120*)[*hükmine, -i, -n, -e*]

Ki odur pâdişeh-i baḥr u ber / ‘Aleme **hükmi** revân ser-tâ-ser(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 144*)[*hükmi, -i*]

Alur eline **hükmini** şâh-ı yegânenüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, IV.Kıta, 1.Mısra*)[*hükmine, -i, -n, -i*]

Olmayup şer‘e mutî‘ ü münkâd / Hâkimüñ **hükmine** eylerler ‘inâd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 889*)[*hükmine, -i, -n, -e*]

Rişveti virmek olur mı cā‘iz / Rāşinüñ **hükmi** degülken nâfız(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 903*)[*hükmi, -i*]

hükmit-: Hükmetmek.

Degül imiş ğarazı ‘izzet ü câh / **Ḥükmit** ider her ne ise emr-i İlâh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 755*)[*hükmit ider, -er*]

Şer‘ ile virseñ eger Zeyde cevâb / ‘Amra dîrsen saña **hükmit** itdi kitâb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 879*)[*hükmit itdi, -di*]

Zeyde **hükmit** itseñ eger şer‘ ile sen / Saña ‘Amr itse gerekdür sū‘-i zan(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 882*)[*hükmit itseñ, -se, -ñ*]

Baña **hükmit** itmedüğine hikmet / Zeydden kâdî alupdur rişvet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 883*)[*hükmit itmedüğine, -me, -düg, -i, -n, -e*]

hüner: Sanat.

Ol suhan-perveri ihyā kıldı / **Hünerin** ‘āleme ifşā kıldı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 357*)[*hünerin, -i, -n*]

hürmet: Saygı, hatır.

O Ḥabīb-i Medenī **hürmetine** / Vāşıl eyle dü cihān ‘izzetine(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 104*)[*hürmetine, -i, -n, -e*]

hüsrev-i mülk-i meleküt: Melekler mülkünün sultanı.

Ol durur **hüsrev-i mülk-i meleküt** / Kılmaz ifşā ider ammā ki süküt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1047*)[*hüsrev-i mülk-i meleküt*]

hüzn [ü] ğam-ı ehl ü ‘ıyāl: Aile fertleri ve akrabaların kederleri.

Bir yaña **hüzn [ü] ğam-ı ehl ü ‘ıyāl** / Bir yaña ta‘n-ı ‘adū virdi melāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 440*)[*hüzn [ü] ğam-ı ehl ü ‘ıyāl*]

hüzn ü melāl: Hüzün ve sıkıntı.

Bu durur dilde olan **hüzn ü melāl** / Levḥ-i dilde yazılıpudur bu ḥayāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1143*)[*hüzn ü melāl*]

‘ırz: İffet, şeref ve haysiyet; bu beyitte Hz. Hatice.

Ḥānedānına kılop anı beyān / **‘ırzı kıldı** aña evvel ĩmān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 69*)[*‘ırzı, -ı*]

‘ırz: Bir kimsenin başkaları tarafından dokunulmaması ve kirletilmemesi gereken nāmusu, iffet, şeref ve haysiyeti.

Bir yaña derd ü ğam-ı keşret-i deyn / Bir yaña ta'n-ı 'adü 'ırzuma şeyn(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 492*)[*'ırzıma, -ı, -m, -a*]

Eylese zulmine iğmāz-ı 'ayn / Kendü 'ırzına virür kādī şeyn(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 928*)[*'ırzına, -ı, -n, -a*]

ıslāh-ı tarīk: Yolun düzenleyicisi.

Her kesüñ zannı budur kim taḥkīk / Kıla sultānumı ıslāh-ı tarīk(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 186*)[*ıslāh-ı tarīk*]

ısrār kıl-: Israr etmek.

Ḳıldılar küfr ü 'ināda ısrār / Oldılar cümle muḥalled fi'n-nār(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 80*)[*ısrār kıldılar, -dı, -lar*]

ıtlāk: Affetmek, cezadan kurtarmak.

Geçdi ol ḥāl ile niçe meh ü sāl / Bulmadılar anı ıtlāka mecāl(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 978*)[*ıtlāka, -a*]

İhtilāf üzredür anda aqvāl / Kimi dir olmadı ıtlāka mecāl(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 980*)[*ıtlāka, -a*]

ıtlak ol-: Affetmek, salıvermek.

Kimisi dir ki olındı ıtlak / Şāh ile olmadı ortada vifāk(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 983*)[*ıtlak olındı, -ı, -n, -dı*]

ıztırārī: Mecburi, zorunlu.

ıztırārī heves-i manşib u cāh / Düşürür anı bu hırşa nā-gāh(*Tuhfetü'l-Hükkām, Beyit 590*)[*ıztırārī*]

ibā it-: Uzak tutmak, eylemek.

Emr-i ma'rūf ile hem 'āmil ola / Nehy-i münkerden **ide** cümle **ibā**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 9*)[*ibā ide, -e*]

ibā kıl-: Çekinme, kaçınma, râzı olmama, içtinap ve imtinâ etme.

Faḥr idüp faḥr ile ekşer 'ulemā / **Ḳıldılar** devlet-i dünyādan **ibā**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 125*)[*ibā ḳıldılar, -dı, lar*]

İbn-i Ahī: Ahî-zâde Halîmî Efendi.

Soñra ol faẓl u kerem kâni / Ḳāḍî-i 'asker-i Rûm **İbn-i Ahī**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 385*)[*İbn-i Ahī*]

İbni Taşköprî Efendi: Taşköprî-zâde Ahmed İsâmeddîn Ebülhayr Efendi.

Câmi'-i zümre-i erbâb-ı 'ulâm / **İbni Taşköprî Efendi** merḥûm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 751*)[*İbni Taşköprî Efendi*]

İbnü'l-Hattâb: Hz.Ömer.

Çâr yâr oldu güzîn-i aşḥâb / Ya'nî Bū Bekr 'Ömer **İbnü'l-Hattâb**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 95*)[*İbnü'l-Hattâb*]

icmālâ: Kısa ve toplu hâlde, özet.

İki şımf oldu ḳuzât [u] 'ulemā / Diñle bir bir sebebin **icmālâ**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 773*)[*icmālâ*]

icmālen: Kısaca, özet.

Sābıkā derd-i dili **icmālen** / Eyledüm bir iki def'a inhā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 196*)[*icmālen*]

icrā eyle-: Yerine getirmek.

Gözedüp ḳavl-i Resūl ü Mevlā / **Eyleyüp** şer' -i şerīfi **icrā**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 17*)[*icrā eyleyüp, -y, -üp*]

‘Ālim olan kişi **icra eyler** / Emr-i ma‘rūf ile nehy-i münker(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 670*)[*icrā eyler, -r*]

icrā it-: Yerine getirmek.

İstiḳāmet ile her şubḥ u mesā / **İdeyin** şer' -i şerīfūñ **icrā**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 111*)[*icrā ideyin, -eyin*]

Şāh tevcīh-i ḳazā eyler aña / Ki **ide** şer' -i Resūli **icrā**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 754*)[*icrā ide, -e*]

Eyledi anlara teklīf-i ḳazā / **İdeler** şer' -i Resūli **icrā**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 972*)[*icrā ideler, -e, -ler*]

icrā kıl-: Yerine getirmek.

Anuñ işrine gidüp hep ‘ulemā / **Ḳıldılar** şer' -i Resūli **icrā**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 119*)[*icrā ḳıldılar, -dı, -lar*]

icrā ol-: Uygulanmak, yürütölmek

Olmaz aḥḳām-ı şerī‘at **icrā** / Zeyd ile ‘Amr ider olsa da‘vā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 878*)[*icrā olmaz, -maz*]

İç: Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil.

Bir palanķanuñ **İçinde** neferât / Cû´ u zilletle geçürür evķât(*Tuħfetü´l-Ĥükkām, Beyit 466*)[içinde, -i, -n, -de]

Āteş-i fakr anı niçe meh ü sâl / Püte-i miñnet **İçinde** ide ķâl(*Tuħfetü´l-Ĥükkām, Beyit 611*)[içinde, -i, -n, -de]

Umaruz ide Habîb-i Rahmân / Cennet **İçinde** civârında mekân(*Tuħfetü´l-Ĥükkām, Beyit 1115*)[içinde, -i, -n, -de]

İçre: İçinde.

Cürm ü ´işyānuma ol anda şefî´ / Mertebem eyle cinân **İçre** refî´(*Tuħfetü´l-Ĥükkām, Beyit 108*)[içre]

Çok zamāndur ideli terk-i vaţan / Bu tarîk **İçre** çeküp derd ü miñen(*Tuħfetü´l-Ĥükkām, Beyit 234*)[içre]

Kime şekvâ ideyin tâli´-i şüm / Beni ĥalk **İçre** kılpdur mezmüm(*Tuħfetü´l-Ĥükkām, Beyit 254*)[içre]

´İlm ü fazl ile bulupdur şöhret / ´Ulemâ **İçre** sezâ-yı ´izzet(*Tuħfetü´l-Ĥükkām, Beyit 285*)[içre]

Ol tarîk **İçre** olup çok menzil / Niçe cem´iyyete olur dâĥil(*Tuħfetü´l-Ĥükkām, Beyit 571*)[içre]

Engürüs **İçre** olan düşmen-i dîn / Āteş-i zulmi olınmaz teskîn(*Tuħfetü´l-Ĥükkām, Beyit 700*)[içre]

Böyle nakl itdi Şakāyık içre / Söylenür ehl-i ĥakāyık **İçre**(*Tuħfetü´l-Ĥükkām, Beyit 752*)[içre]

Saña lâzım mı cihân **İçre** varup / Başıña ĥalk-ı cihānı üşürüp(*Tuħfetü´l-Ĥükkām, Beyit 835*)[içre]

İçün: İçin.

Reh-nümā olmağ **İçün** hūb u laṭīf / Bize Hax kıldı ‘aṭā şer‘-i şerīf(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 7*)[içün]

Bu kamu zıkr olınan mevcūdāt / Şeref-i Aḥmed **İçün** buldı şebāt(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 84*)[içün]

Varıcağ anda te’ehhül kıldum / Rızq **İçün** Haxğa tevekkül kıldum(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 388*)[içün]

Çekme gel manşıb **İçün** sa‘y u emek / Yoğ ise sīm ü zerüñ arğa gerek(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 408*)[içün]

Ne durur manşıb-ı dünyā didüğüñ / Bī-bekā manşıb **İçün** gam yidüğüñ(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 516*)[içün]

Bezı ider manşıb **İçün** māl u menāl / Yüz tatar anlara ‘izz ü iḳbāl(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 600*)[içün]

Diyesin nāle-künān ḥvār u zelīl / Ne **İçün** manşıbum itdün tebdīl(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 646*)[içün]

Zulm iderse ‘aceb olmaz cühelā / Def‘-i zulm itmek **İçündür** ‘ulemā(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 669*)[içündür, -dür]

Cem‘-i māl **İçün** urur her kişi lāf / Kimse[y]e ḳal[ma]dı ‘adl ü inşāf(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 706*)[içün]

Saña ey ‘āḳıl u dānā ne ‘aceb / Bu şekil manşıb **İçün** bunca ta‘ab(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 807*)[içün]

Manşıb **İçün** bu rezālet niçe bir / Bu meşakḳat bu felāket niçe bir(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 808*)[içün]

Cühelā ḳat‘-ı merātib itdi / ‘İlme rağbet anuñ **İçün** gitdi(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 815*)[içün]

Yatacağ yiri te‘emmül eyle / Rızq **İçün** Haxğa tevekkül eyle(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 825*)[içün]

Rızık **içün** gam yime ey ehl-i kemāl / Hırş ile olma mişāl-i Deccāl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 828)[içün]

Ḳosa 'adālet itmek **içün** her biri işin(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm 'Ubeydi 'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi 'l-Filibevî*, II.Kita, 1.Mısra)[idüben, -üben]

'İş **içün** bir iki gün dünyāda / Yatacağ yir ḳomaduğ 'uḳbāda(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 999)[içün]

Manşibuñ almağ **içün** şām u seḫer / Ḳatlüñe bulsa şehādet eyler(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1007)[içün]

Niçe bir manşib **içün** tül-1 emel / Saña mühlet mi virür irse ecel(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1089)[içün]

Eyledüm 'ucb u riyādan perhîz / Suḫanum anuñ **içün** hûb u lezîz(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1132)[içün]

it-: Etmek, yapmak.

Aña tib 'iyyet **idüp** çün küffār / Ḳıldılar Ḥaḳḳı Resûli inkār(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
76)[idüp, -üp]

Yine fānī **ider** ol āfākı / Zāt-1 pāki durur ancağ bākī(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
76)[ider, -er]

'Aḳl-1 ḳāşır anı ta'bîr **idemez** / Ḳalem evşāfını taḫrîr idemez(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 92)[idemez, -e, -mez]

'Aḳl-1 ḳāşır anı ta'bîr idemez / Ḳalem evşāfını taḫrîr **idemez**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 92)[idemez, -e, -mez]

Medḫ **iderken** anı Ḥālîḳ bi'z-zāt / Hîç maḫlûḳa düşer mi kelimāt(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 94)[iderken, -er, -ken]

Ey 'uşāt-1 ümeme şefḳat **iden** / Mûcib-i mağfiret ü raḫmet iden(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 106)[iden, -en]

Ey ‘uşāt-ı ümeme şefkat iden / Mücib-i mağfıret ü rahmet **iden**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 106)[*iden, -en*]

Daḥi dünyā şerefin ḥāşıl idüp / ‘Ulemā zümresine dāḥil **idüp**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 109)[*idüp, -üp*]

Daḥi dünyā şerefin ḥāşıl idüp / ‘Ulemā zümresine dāḥil **idüp**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 109)[*idüp, -üp*]

İstikāmet ile her şubḥ u mesā / **İdeyin** şer‘-i şerīfūñ icrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
111)[*ideyin, -eyin*]

Ṭama‘-ı ḥām **ider** ekşer süfehā / İstikāmet idemezler aşlā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
113)[*ider, -er*]

Ṭama‘-ı ḥām ider ekşer süfehā / İstikāmet **idemezler** aşlā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
113)[*idemezler, -e, -mez, -ler*]

Beni ol zümreden **itme** yā Rab / İderem ‘adl ile inşāf ṭaleb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
113)[*itme, -me*]

Beni ol zümreden itme yā Rab / **İderem** ‘adl ile inşāf ṭaleb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
113)[*iderem, -er, -em*]

‘İlm **ider** şāḥibin elbette şerīf / Nūr olur tā ser ü pā cism-i keşīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 122)[*ider, -er*]

Mürşid-i kāmile **idüp** ḥidmet / Buldılar iki cihānda ‘izzet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
127)[*idüp, -üp*]

Ḥaşre dek **ide** Ḥudā-yı bī-çün / ‘Ulemānuñ şerefini efzū(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
136)[*ide, -e*]

Niçe evşāfını **idem** taḥrīr / Eylemez aña vefā ‘ömr-i қаşīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
161)[*idem, -em*]

‘Avniyā eyle hemān Ḥaḳḳa niyaz / ‘Ömrini devletini **ide** dırāz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 162)[*ide, -e*]

Sen o dergāha varup sūr yüzini / Raḥm **ide** şāyed işidüp sözini(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 168*)[ide, -e]

İdüp anı 'ulemādan ifrāz / Buyur ana daḥi var sen oḡı yaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 188*)[idüp, -üp]

Medh **ideydüm** ger olurduḡ ġirra / Baḥrden ḡatre güneşden zerre(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 200*)[ideydüm, -e, -y, -dü, -m]

Fıkr **idüp** eyle dilā inşāfı / Cümleten ḡalk-ı cihān vaşşāfı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 201*)[idüp, -üp]

Niçe vaşf itsün anı bu dil-i zār / **İdemez** midḡatin eş'ār iş'ār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 202*)[idemez, -e, -mez]

Medḡden ḡayr du'ādur maḡşūd / 'Ömrin efzün **ide** ol Rabb-i Vedūd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 203*)[ide, -e]

Cüş **idüp** ey dil-i bī-şabr u ḡarār / Ḥālūñi söyle yine bir miḡdār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 207*)[idüp, -üp]

Bu muşibet beni ḡıldı mecnūn / Zabt **ider** mülkümi erbāb-ı düyün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 214*)[ider, -er]

Ḥullanup ben ḡulumı yanında / Ya'nī kātib **ide** dīvānında(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 225*)[ide, -e]

Nazm u neşr ile ḡoyup ḡaylī eser / **İde** 'Ālī gibi münşī-i sefer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 226*)[ide, -e]

Bu ḡaḡıre 'ulemā raḡbet **ide** / Ḥālūme merḡamet ü şefḡat ide(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 232*)[ide, -e]

Bu ḡaḡıre 'ulemā raḡbet **ide** / Ḥālūme merḡamet ü şefḡat ide(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 232*)[ide, -e]

Çoḡ zamāndur **ideli** terk-i vaḡan / Bu ḡarīk içre çeküp derd ü miḡen(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 234*)[ideli, -eli]

Görüp ‘irfānumı ol pāk-nihād / Beni kendüye **idindi** dāmād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 238)[*idindi*]

Kime şekvā **ideyin** tāli‘-i şüm / Beni halk içre kılpdur mezmüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 254)[*ideyin, -eyin*]

Cühelādan niçesi fevka’l-ḥad / Ehl-i ‘irfāna **ider** buğz u ḥased(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 257)[*ider, -er*]

Ben tevekkül **idüp** Allāha müdām / Dergeh-i ‘adlūne geldüm nā-kām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 259)[*idüp, -üp*]

Ola manzūr-ı cenāb-ı şāhī / Ber-murād **ide** bu devlet-ḥvāhı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
257)[*ide, -e*]

Luṭf **iderse** şeh-i rub‘-ı meskūn / Bu ri‘āyet çün olupdur kânūn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 270)[*iderse, -r, -se*]

Şabr **idüp** olma umāruñda ‘acül / Eylemez Ḥaḫ seni maḥzūn u melūl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 281)[*idüp, -üp*]

Āsitānında **idüp** bende-i ḥāş / Faḫrdan eylese manşıbla ḥalāş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 295)[*idüp, -üp*]

Var ümīdüm ki ḥimāyetler **ide** / Baña ḥālümce ri‘āyetler ide(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 297)[*ide, -e*]

Var ümīdüm ki ḥimāyetler **ide** / Baña ḥālümce ri‘āyetler ide(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 297)[*ide, -e*]

Her kesüñ ḥāşıl iken me’mūli / Nā-murād **ide** mi hıç ben kılı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 298)[*ide, -e*]

Aḫ-i kih-terleri Şālih Çelebī / Niçe vaşf **idem** o ‘ālī-lebeni(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
302)[*idem, -em*]

Umaram kim o meḥādīm-i kirām / Ḥātırıyçün **ideler** luṭf-ı tamām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 309)[*ideler, -e, -ler*]

Bu haķire olup anlar meyyāl / Hākden ref **ideler** sāye-miṣāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 335)[*ideler, -e, -ler*]

Budur ancak ğarażum dünyāda / Beni ğālib **ideler** huṣṣāda(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, *Beyit*
336)[*ideler, -e, -ler*]

Nażar-ı luṭfinı kılmaya dirīĝ / Belki iḥsāna **ide** sa'y-ı belīĝ(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, *Beyit*
339)[*ide, -e*]

Ḥayr ile yād **iden** üstādını hep / Kişinüñ 'izzetine olsa sebep(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 342)[*iden, -en*]

Nażm ile şāh-ı cihāna her bār / Pīrlık 'özrin **ider** idi iş'ār(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, *Beyit*
364)[*ider, -r*]

Kāḫī-'askerken **idüp** istiḥdām / Eyledi ba'zı diyārda ḫassām(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 370)[*idüp, -üp*]

Beni isterdi mülāzım **ide** ol / Vaż'-ı maḫbülüm idüp ol medḫül(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 375)[*ide, -e*]

Beni isterdi mülāzım ide ol / Vaż'-ı maḫbülüm **idüp** ol medḫül(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 375)[*idüp, -üp*]

Dökmeci (?) başınuñ ol dāmādı / Baña luṭf ile **ider** imdādı(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, *Beyit*
378)[*ider, -r*]

Şılada ḫāşıl **idüp** ḫaylī düyün / Manşıbuñ zabtına gitdüm maḫzün(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 394*)[*idüp, -üp*]

Rişvete meyl **idüp** ol ğayretsüz / Virmedi manşıbı hıç rişvetsüz(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 414)[*idüp, -üp*]

Geldi deyn isteyi erbāb-ı düyün / Az ḫaldı ki **idem** 'arż-ı cünün(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 441)[*idem, -em*]

'Arż-ı ḫāl **idüp** aña şām u seḫer / İltifātına olurdu mazḫar(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, *Beyit*
456)[*idüp, -üp*]

Beş on ay anda olup şubh u mesā / ‘Öşrini **idemedüm** deynüñ edā(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 468*)[*idemedüm, -me, -dü, -m*]

Nazar **idince** kibār-ı ‘ulemā / İdeler hüccet-i zātuñ imzā(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 471*)[*idince, -ince*]

Nazar idince kibār-ı ‘ulemā / **İdeler** hüccet-i zātuñ imzā(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 471*)[*ideler, -e, -ler*]

Terk **idüp** kılmış idüm ‘azm-i sefer / Gāh İstanbula geh ser-dāra(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 471*)[*idüp, -üp*]

Bir zamān Filbe diyārını meger / Terk **idüp** kılmış idüm ‘azm-i sefer(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 472*)[*idüp, -üp*]

Kevkeb-i bahtum **iderken** tevbih / İrdi biñ on yediye çün tārīh(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 475*)[*iderken, -r, -ken*]

Olmış idüm yem-i derd ü ğama ğarq / **İdemezdüm** giceden gündüzi fark(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 480*)[*idemezdüm, -mez, -di, -m*]

Bilmeyen kimse **iderdi** bühtān / Beni añlardı ki mest ü ḥayrān(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 481*)[*iderdi, -r, -di*]

Öyleye kılsa mü’ezzīn kāmēt / Ben ikindüye **iderdüm** niyyet(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 484*)[*iderdüm, -er, -dü, -m*]

Bir yaña tül-i emel hırş-ı dırāz / Kime varup **ideyin** keşf-i rāz(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 490*)[*ideyin, -eyin*]

Bir yaña hecr ü ğam-ı ḥvīş ü tebār / Tatlu cānumdan **idüpdür** bī-zār(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 494*)[*idüpdür, -üp, -dür*]

Çok zamāndur ki taḥammül kıldum / Fikr **idüp** şimdī ta‘aqqul kıldum(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 506*)[*idüp, -üp*]

Ekşerī bencileyin müflis ü ‘ūr / İhtiyāc ile **ider** ‘ömri mürūr(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 509*)[*ider, -er*]

Lā-mekān olup ider geşt ü güzār / **İdemez** şu gibi bir yirde qarār(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 510)[*idemez, -e, -mez*]

Bu tarīķuñ olıcaķ pā-māli / Sa'y **idüp** ķāle getürdüm ħāli(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*, *Beyit*
514)[*idüp, -üp*]

Bilmedüñ mi çü fenādur bu cihān / Meyl **ider** mi aña hīç 'aklı olan(*Tuħfetü 'l-*
Ĥükkām, *Beyit 517*)[*ide, -,er*]

Ehl-i diller nazar **idüp** her çend / Ĥaķ-ŝinās olan ide belki pesend(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 529)[*idüp, -üp*]

Ehl-i diller nazar idüp her çend / Ĥaķ-ŝinās olan **ide** belki pesend(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 529)[*ide, -e*]

Başladuñ gerçi ki bu nazma dilā / Seni ilzām **ide** ŝāyed 'ulemā(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 534)[*ide, -e*]

Sen de fikr **it** hele bī-lāf u güzār / Sözüñe raĝbet ider mi eŝrāf(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 535)[*it*]

Sen de fikr it hele bī-lāf u güzār / Sözüñe raĝbet **ider** mi eŝrāf(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 535)[*ider, -r*]

Kej nazar **idenüñ** ey Rabb-i Ğafür / Dīdesi ola mekānından dūr(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 547)[*idenüñ, -e, -nüñ*]

Nazm u inŝāda bulurlarsa ħaṭā / 'Afv **ide** anı kibār-ı 'ulemā(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*, *Beyit*
549)[*ide, -e*]

Ķat' **idem** kişi diyü pāyesini / Cerħ ider 'ömr-i girān-māyesini(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 562)[*idem, -em*]

Ķat' idem kişi diyü pāyesini / Cerħ **ider** 'ömr-i girān-māyesini(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 562)[*ider, -er*]

Ĥāŝıl **idince** mebānī-i 'ulüm / Nār-ı faķr ile yanar niteki müm(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 563)[*idince, -ince*]

Olsa bir mes'ele fethe muhtâc / Ol maḥallinde **ider** istihrâc(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 566)[*ider, -er*]

Gerçi kim 'ilm ü hüner ḥâşıl **ider** / Faḫr u fâḫa anı lâ-ya'kıl ider(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 572)[*ider, -er*]

Âtiye hâle **ider** gerçi nazâr / Bu taşavvurdan ider çoğı zarar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 586)[*ider, -er*]

Âtiye hâle **ider** gerçi nazâr / Bu taşavvurdan ider çoğı zarar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 586)[*ider, -er*]

Ġâyet az olur olursa mâ-beyn / **İder** 'azl ile mürûr-ı seneteyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 587)[*ider, -er*]

Bezî **ider** manşib için mâl u menâl / Yüz tutar anlara 'izz ü iḫbâl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 600)[*ider, -er*]

Ḥaḫ söze merdüm iseñ güş **itsen** / Fukarâ ḫâtırını hoş itseñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 604)[*itsen, -se, -n*]

Anı iz'ân **idemez** her aḫmak / Fuḫarâ ḫalbi durur Ka'be-i Ḥaḫ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 605)[*idemez, -e, -mez*]

Şabr **ider** faḫrını ḫalka diyemez / Şişe-i 'ırz u vaḫârın şıyamaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 608)[*ider, -er*]

Âteş-i faḫr anı niçe meh ü sâl / Püte-i miḫnet içinde **ide** ḫâl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 611)[*ide, -e*]

Sizi taḫmîḫ ise ger maḫşüdum / Nâ-murâd **ide** beni ma'būdum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 615)[*ide, -e*]

Cümleñüzden bu durur hep me'mül / 'Özrümi ehl-i kerem **ide** ḫabül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 620)[*ide, -e*]

Rüz u şeb eyleyesin sa'y-ı cemîl / Âsitâneñ daḫi **idüp** tekmîl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 626)[*idüp, -üp*]

‘Arz-ı hāl itmege iqdām **idesin** / Hasb-i hālūñ varup i‘lām idesin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 627)[*mege, -me, -ge*]

‘Arz-ı hāl itmege iqdām **idesin** / Hasb-i hālūñ varup i‘lām idesin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 627)[*idesin, -e, -sin*]

Önine ḥavf u recāyile varup / Faqrđan ḥaylī ŧikāyetler **idüp**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
628)[*idüp, -üp*]

Bār-ı ğam **ide** elif qaddūñi nūn / Giderek ḥālūñ ola dīger-gūn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 631)[*ide, -e*]

Ṭotalum müddetūñ itdūñ tekmīl / Bir iki aqça **idersin** taḥşīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 636)[*idersin, -er, -sin*]

Seni ma‘zūl **ideler** ya tebdīl / Müddetūñ qalmağa anda tekmīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 641)[*ideler, -e, -ler*]

Qıldılar anı ŧefā‘at n’ideyin / Qanğısınıñ sözini redd **ideyin**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 649)[*ideyin, -eyin*]

Manşibuñ eylediler aña murād / Virmeyüp **idemedüm** ben de ‘inād(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 651*)[*idemedüm, -me, -dü, -m*]

Bi‘z-zarūre ṭama‘-ı ḥām **idesin** / Cem‘-i māl itmege iqdām idesin(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 659*)[*idesin, -e, -sin*]

Bi‘z-zarūre ṭama‘-ı ḥām idesin / Cem‘-i māl itmege iqdām **idesin**(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 659*)[*idesin, -e, -sin*]

Dimeyesin bu ḥelāl ü bu ḥarām / Ekl **idüp** vaqf ile māl-ı eytām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 660)[*idüp, -üp*]

Saña lāyıq mı bu gūne a‘māl / ‘Ulemā nāmın **idesin** pā-māl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
667)[*idesin, -e, -sin*]

Zulm **iderse** ‘aceb olmaz cūhelā / Def‘-i zulm itmek içündür ‘ulemā(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 669*)[*iderse, -er, -se*]

Āteş-i zulm ile mazlûm **ider** āh / Āsumānı tutar ol dūd-ı siyāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 703)[*ider, -er*]

Zāhir eylese anı şāh-ı be-nām / Def^ç ü ref^ç ine **iderdi** iḳdām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
709)[*iderdi, -er, -di*]

Şarḳ ile ğarba **ider** ʿadl ü dād / Zıll-ı ʿadlinde hep efrād [u] ʿibād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 711)[*ider, -er*]

Var ümīdüm kı lup aña nazarı / Ber-murād **ide** bu ehl-i hüneri(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 720)[*ide, -e*]

Emr olunur ise ben nā-kāma / Nazm **idem** her sene bir şeh-nāme(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 735)[*idem, -em*]

ʿÖmrin efzūn **ide** ol Ḥayy u Kadīr / Ola a ʿdāsı kamu ḥvār u ḥaḳīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 745)[*ide, -e*]

Sāyesinde olalum āsūde / Rūz u şeb ḥamd **idelüm** ma ʿbūda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
749)[*idelüm, -elüm*]

Dilerüz Ḥazret-i Ḥaḳʻdan her gāh / Müstecāb **ide** du ʻāmuz Allāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 750)[*ide, -e*]

Şāh tevcīh-i ḳazā eyler aña / Ki **ide** şerʻ-i Resūli icrā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
754)[*ide, -e*]

Degül imiş ğarazı ʻizzet ü cāh / Ḥükm **ider** her ne ise emr-i İläh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 755)[*ider, -er*]

İdemez aña taḳarrüb ḥāşıl / Mey-i fūrḳatle olur lā-ya ʻḳıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
760)[*idemez, -e, -mez*]

Bu ḥaḳāsından **idüp** i ʻrāzı / Yine ʻavdet kı lup olur ḳādī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
761)[*idüp, -üp*]

İ ʻtizār ile o ḥayruʻl-a ʻmāl / **İdicek** cürm ü ḥaḳāsını su ʻāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
764)[*idicek, -icek*]

Şer' ile ümmetümüñ şubḥ u şām / Hıdemātını **iderdüñ** itmām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 766)[*iderdüñ, -er, -dü, -ñ*]

Terk **idüp** soñra teferrüd itdüñ / Kendü nefsiñle taḳayyüd itdüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 769)[*idüp, -üp*]

Terk idüp soñra teferrüd **itdüñ** / Kendü nefsiñle taḳayyüd itdüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 769)[*itdüñ, -düñ*]

Arturur gün olıcaḳ rüz-ı cezā / Ne cevāb **idebilür** bilsem aña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 779)[*idebilür, -ebilür*]

Elem ü miḥneti İstanbuluñ / Kār **ider** cānına her ma' zülüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
794)[*ider, -er*]

Söylesem ḫaḳ sözi n'ola bī-bāk / Bu cefālar **ider** insānı helāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 798)[*ider, -er*]

Faḳr ile mañşıba varup gidemez / Varsa mañşıblarını zabt **idemez**(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 797*)[*idemez, -e, -mez*]

Söylesem ḫaḳ sözi n'ola bī-bāk / Bu cefālar **ider** insānı helāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 798)[*ider, -er*]

Ne durur zann u kıyāsuñ 'acebā / Şabr **ider** mi bu cefāya 'uḳalā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 806)[*ider, -er*]

'Aḳlı olan çeke mi bunca ta'ab / Buña şabr **iden** edānīdür hep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 810)[*iden, -en*]

Cem' **idüp** bir niçe mañgur-ı ḫarām / İdesin anı daḫi bezl-i 'avām(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 836*)[*idüp, -üp*]

Cem' idüp bir niçe mañgur-ı ḫarām / **İdesin** anı daḫi bezl-i 'avām(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 836*)[*idesin, -e, -sin*]

İl yiyüp **ide** şafa dünyāda / Sen cevābın viresin 'uḳbāda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
837)[*ide, -e*]

Luţf **idüp** pendümi diñleñ ihvân / K'olasuz mazhar-ı luţf-ı Raĥmân(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 840*)[*idüp, -üp*]

Gelüñüz eyleyelüm Haĥka niyâz / Yâd **idüp** cürmümüzi tül u dirâz(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 842*)[*idüp, -üp*]

Sîm ü zer cem'in **idüp** rüz u ŧeb / Bir yire defn ide idi anı hep(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 849*)[*idüp, -üp*]

Sîm ü zer cem'in idüp rüz u ŧeb / Bir yire defn **ide** idi anı hep(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 849*)[*ide, -e*]

O maĥilde zer aña olmaz yâr / Terk-i dünyâ **ider** âĥir nâ-ĥâr(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 851*)[*ider, -er*]

Aña ol ŧalih **ider** ĥünkü su'al / Bile tâ kim ne durur vâĥı'-i ĥâl(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 858*)[*ider, -er*]

Sîm ü zer cem'in **iden** dünyâda / Bu 'amel birle ĥopar 'uĥbâda(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 860*)[*iden, -en*]

Sîm ü zer cem' **idene** iŧte delîl / Virse biñ yıl aña Haĥ 'ömr-i ŧavîl(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 864*)[*idene, -en, -e*]

İdüp aĥvâl-i ĥuzâtı ma'lüm / Bir ĥazel dimiŧ 'Ubeydî merĥûm(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 874*)[*idüp, -üp*]

Sen bu aĥvâli **iderseñ** âŧikâr / Diñle tafsîl idelüm bir miĥdâr(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 877*)[*iderseñ, -er, -se, -ñ*]

Sen bu aĥvâli iderseñ âŧikâr / Diñle tafsîl **idelüm** bir miĥdâr(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 877*)[*idelüm, -elüm*]

Olmez aĥkâm-ı ŧerî'at icrâ / Zeyd ile 'Amr **ider** olsa da'vâ(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 878*)[*ider, -er*]

Riŧveti sen gerek alma gerek al / **İder** elbette 'Amır böyle ĥayâl(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 884*)[*ider, -er*]

Hazret-i Haqdan **idüp** şerm ü hicab / Hiç dimez böyle imiş kavlı-i kitâb(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 885*)[*idüp, -üp*]

‘Adl **iderseñ** eyâ efdal-i nâs / Ne belâdur ideler böyle kıyâs(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 887*)[*iderseñ, -er, -se, -ñ*]

İstiķâmetle **iden** ḥidmetini / İki ‘âlemde bulur rağbetini(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 897*)[*ider, -en*]

Olmış ol ḥalk-ı vilâyet ‘âciz / Anı men’ **idememişler** hergiz(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 908*)[*idememişler, -e, -me, -miş, -ler*]

O kefen şoyucu aḥvâli didi / Ḥavf **idüp** şan ki vücûdı eridi(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 921*)[*idüp, -üp*]

Bu gün aşbâbını hep da‘vet **ider** / O kefen şoyucıya minnet ider(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 912*)[*ider, -er*]

Kefenüñ kıymetini benden al / Qabrümi açma **idüp** kaşd-ı vebâl(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 914*)[*idüp, -üp*]

Böyle anuñla **idüp** kavlı ü qarâr / Qâdî [ki] defn olıcaq âḥir-i kâr(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 915*)[*idüp, -üp*]

Tevbe **ider** görüp anı nâ-çâr / Bu sözi vird idinür leyl ü nehâr(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 919*)[*ider, -er*]

Tevbe ider görüp anı nâ-çâr / Bu sözi vird idinür leyl ü nehâr(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 919*)[*idinür*]

Qâdîda ‘adle ise ger niyyet / Aña nüvvâbı **ider** tib‘iyyet(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 925*)[*ider, -er*]

Rüz-ı maşşerde Ḥudâ-yı müte‘âl / Cümle etbâ‘ın **ider** aña su‘âl(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 930*)[*ider, -er*]

‘Âdil olursa eger ḥâkim-i ‘aşl / Tîğ-ı şer’ ile **ider** bâtlı faşl(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 932*)[*ider, -er*]

Tig-ı şer‘ ile kesüp faşl **idemez** bātılı haq / Kādī miskīn olıcaq nā’ib olur künce
bıcaq(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Matla’-ı Vālihi’l-Merhūmi’l-Üskübî /Cevāb-ı Nā’ibü’ş-Şer’*
)*[idemez, -e, -mez]*

Ma‘şiyet baħrine olmışsın ğark / **İdemezsın** haqķı bātıldan fark(*Tuḥfetü’l-Hükkām,*
*Beyit 939)**[idemezsın, -e, -mez, -sın]*

Aḥsen-i vech ile **idüp** taħrīr / Eyle Qur‘ān-ı Şerīfi tefsīr(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit*
*946)**[idüp, -üp]*

Şeyḥden kādī **idüp** şerm ü hicāb / İ‘tizār ile virür aña cevāb(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit*
*947)**[idüp, -üp]*

Ne murāduñ var ise eyle beyan / Tā ki iḥsān **ide** ol şāh-ı cihān(*Tuḥfetü’l-Hükkām,*
*Beyit 954)**[ide, -e]*

İltimās[1] **idüp** ol demde qabül / Didi dūzaḥda mekān istemiş ol(*Tuḥfetü’l-Hükkām,*
*Beyit 959)**[idüp, -üp]*

Naql **idicek** anı şeyḥ-i murtāz / Eyledi kādī qazādan i‘rāz(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit*
*961)**[idicek, -icek]*

Emr **ider** ḥāke (?) şāh-ı ‘ālem / Mezheb ü qavl-i İmām-ı A‘zam(*Tuḥfetü’l-Hükkām,*
*Beyit 969)**[ider, -er]*

Eyledi anlara teklīf-i qazā / **İdeler** şer‘-i Resūli icrā(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit*
*972)**[iderler, -e, -ler]*

Habs iken rūḥı **ider** ‘azm-i cinān / “Raḥima’l-lāhü lehü bi’l-ġufrān” (*Tuḥfetü’l-*
*Hükkām, Beyit 982)**[ider, -er]*

Māl taḥşlını **idüp** ümmīd / Qomışuz biz daḥi bir vaz‘-ı cedīd(*Tuḥfetü’l-Hükkām,*
*Beyit 993)**[idüp, -üp]*

Dā’im **idüp** taleb-i zevk u sūrūr / Olmışuz manşıb u māla maġrūr(*Tuḥfetü’l-Hükkām,*
*Beyit 997)**[idüp, -üp]*

Niçe bir manşıb ile māla bu meyl / Cem‘ **ider** nitekim ol ḥāṭıb-ı leyl(*Tuḥfetü’l-*
*Hükkām, Beyit 1001)**[ider, -er]*

Bî-ħuzûr olsa kaçan bir miqdâr / **İder** ol cümle ‘uyübın izhâr(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 1006)[*ider, -er*]

Ehl-i dünyâdan **idüp** sen bizi dūr / Künc-i ‘uzletde naşib eyle ħuzûr(*Tuħfetü’l-
Ĥükkām*, *Beyit 1017*)[*idüp, -üp*]

‘Uqalā yoğ yire açmaz deheni / ‘Arz **ider** ehline dürr-i suĥanı(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 1027)[*ider, -er*]

Ṭūtî-i ṭab‘-ı ħümā-pervāzuñ / Ehline keşf **ide** gizlü rāzuñ(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit
1030*)[*ide, -e*]

Niçe ta‘bîr **idem** ammā el-ħaq / Qıṭb-ı ‘ālem disem aña elyak(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 1045)[*idem, -em*]

Ol durur ħüsrev-i mülk-i melekût / Qılmaz ifşā **ider** ammā ki sükût(*Tuħfetü’l-
Ĥükkām*, *Beyit 1047*)[*ider, -er*]

Nazar-ı pāki **ider** ĥāki güher / Ĥāk ile birdür aña sîm ile zer(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit
1052*)[*ider, -er*]

Mā-sivādan **idüben** qaṭ‘-ı recā / Qıldılar ‘azm-i reh-i qurb-ı Ĥudā(*Tuħfetü’l-
Ĥükkām*, *Beyit 1064*)[*idüben, -üben*]

Güşş ü sa‘y ile diğkatler **idüp** / Mürşid-i kāmile ĥidmetler idüp(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 1067)[*idüp, -üp*]

Nāle **idüp** yaqañı çāk idegör / Dergehinde yüzüñi ĥāk idegör(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 1074)[*idüp, -üp*]

Zehr-i kätildür o ĥelwā didügüñ / Qorqaram ĥazm **idemezsın** yidügüñ(*Tuħfetü’l-
Ĥükkām*, *Beyit 1081*)[*idemezsın, -e, -mez, -sın*]

İder ol Ĥālîka ṭā‘atde kuşūr / Dir ki ma‘lül olan olur ma‘zür(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 1096)[*ider, -er*]

Gelüp anda saña Münkir ü Nekîr / İdeler çünki su‘ālî bir bir(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit
1106*)[*ideler, -e, -ler*]

Göñül āyīnesin **idüp** sāfī / Bu naşīhat saña vāfī kāfī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1110*)[*idüp, -üp*]

Umaruz **ide** Ḥabīb-i Raḥmān / Cennet içinde civārında mekān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1115*)[*ide, -e*]

Oқыyup yazmağa **iden** niyyet / Çekmeye aña ziyāde zaḥmet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1120*)[*iden, -en*]

Ben **idüp** ehl-i mezāka taḳlīd / Muḫtaşar kıldum anuñ nazmı müfīd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1126*)[*idüp, -üp*]

Buğz **idüp** kimseye daḥl eylemedüm / Қаşd ile ya'nī yalan söylemedüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1129*)[*idüp, -üp*]

Var ümīdüm ki mürüvvet **ideler** / Nazm-i pākīzeme rağbet ideler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1134*)[*ideler, -e, -ler*]

Mefḥar ü melce'-i efrād-ı beşer / Ḥālūme vāqıf olup şefkat **ider**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1136*)[*ider, -er*]

Ḥālūme vāqıf olunca Monlā / Var ümīdüm **ide** iḥsānı baña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1139*)[*ide, -e*]

N'ola eylerse ḥasūd istihzā / Belki raḥm **ide** kibār-ı 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1152*)[*ide, -e*]

Oldı maḥşüş ḥavāşşa bu kelām / Fehm ü idrāk **idemez** anı 'avām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1154*)[*idemez, -e, -mez*]

Fehm **ider** sözümi ehl-i diller / Ğam degül añlamasa cahiller(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1155*)[*ider, -er*]

Raḥmet ol ehl-i kemāle ki müdām / Bir eşer қоmağa **ide** iḳdām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1156*)[*ide, -e*]

Şā'-ı 'aql ile anı keyl **ideler** / Ehl-i diller oқыyup meyl ideler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1157*)[*ideler, -e, -ler*]

İdemezler baña ta'n u teşnī' / Kimseden almamışam nazm-ı bedī' (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1160*)[*idemezler, -e, -mez, -ler*]

Sehv ü noqşānını **idüp** maqşūd / Aña daḥl eyler ise ba'zı ḥasūd (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1165*)[*idüp, -üp*]

İki 'ālemde anı ma'būdum / Nā-murād **ide** budur maqşūdum (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1166*)[*ide, -e*]

Veznden nazmı **ider** cehl ile dūr / Okıyan kimse bulur anda kuşūr (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1174*)[*ider, -er*]

Yaza her saṭrı muqābil **ide** ol / Belki eṭrāfına cedvel ide ol (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1178*)[*ide, -e*]

Fi'l-meşel sīnesini **idüp** çāk / Yarı koynına koyar 'aşık-ı pāk (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1180*)[*idüp, -üp*]

Var ümīdüm **ide** raġbet 'ulemā / Ola şāyed sebab-i medḥ ü senā (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1182*)[*ide, -e*]

Umaram okıyup teraḥḥum **ide** / Qādī-i 'asker-i ḥuceste-kelām (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1189*)[*ide, -e*]

'Ulemā-i kibārdan umaram / İltifāt **ideler** faḳīre müdām (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1195*)[*ideler, -e, -ler*]

idi: "imek" fiilinin görülen geçmiş zaman çekimi.

Leyle-i Qadr **idi** bir gice meger / Buldı 'ālem dükeli zīnet ü fer (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 76*)[*idi*]

Fazl ile olmuş **idi** meḥar-ı Rüm / Ya'nī kim ol şadef-i baḥr-i 'ulüm (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 151*)[*idi*]

Baña luṭf itmege 'ahd itmiş **idi** / Ol tekellüf aradan gitmiş idi (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 223*)[*idi*]

Baňa luř itmege ‘ahd itmiş idi / Ol tekellüf aradan gitmiş **idi**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 223*)[*idi*]

Görmüş **idi** baňa hem vech-i vecīh / Kıla bir ħüb ze‘āmet tevcīh(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 224*)[*idi*]

Şu‘arānuñ ol **idi** sulţānı / Haşre dek şimdi turur dīvānı(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 346*)[*idi*]

Naẓm ile şāh-ı cihāna her bār / Pīrlık ‘özrin ider **idi** iş‘ār(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 364*)[*idi*]

Aña mā’il **idi** bu řab‘-ı bülend / Giderek oldum aña dānişmend(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 368*)[*idi*]

Daħi rüz-nāmçecisi olmuş **idüm** / İltifātını tamām bulmuş idüm(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 371*)[*idüm, -m*]

Daħi rüz-nāmçecisi olmuş idüm / İltifātını tamām bulmuş **idüm**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 371*)[*idüm, -m*]

Haķ bilür ben degül **idüm** rāzī / Olan ol Kıuds-i şerīfe ķāzī(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 376*)[*idüm, -m*]

Yoğ **idi** virmege zehr-i ķātil / Bir ķazā virdi baňa bī-ħāşıl(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 401*)[*idi*]

Vaz‘ı mekr ü ħīle ol türk-i denī / Görecek gözleri yoğ **idi** beni(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 415*)[*idi*]

Bir zamān Filbe diyārını meger / Terk idüp kılmış **idüm** ‘azm-i sefer(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 472*)[*idüm, -m*]

Olmüş **idüm** yem-i derd ü ğama ğarķ / İdemezdüm giceden gündüzi fark(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 480*)[*idüm, -m*]

Ķāmet olsa irişüp vaķt-i namāz / Nāleye eyler **idüm** ben āĝāz(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 482*)[*idüm, -m*]

Bilmez **idüm** ne kırā'at itdüm / Zuhra mı 'aşra mı niyyet itdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 485)[*idüm, -m*]

Yoğ idi Ḥālīka lāyık 'amelüm / Çoğ **idi** ḥāşılı tül-i emelüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
487)[*idi*]

Ya'nī kim gālib **idi** nisyānum / Oldı nisyāna sebep 'işyānum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 488)[*idi*]

Dir **idüm** ağlayup ey Ḥudā / Neye müncerr ola ḥālüm 'acebā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 489)[*idüm, -m*]

Çarḥa irişmiş **idi** feryādum / Ağlamak olmuş idi mu 'tādum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
497)[*idi*]

Çarḥa irişmiş **idi** feryādum / Ağlamak olmuş **idi** mu 'tādum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
497)[*idi*]

Yoğ **idi** nazma benüm miqdārum / Bir kitābdı [benüm] ancak kārüm(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 543*)[*idi*]

Meclis[in] görse eger Rüstem-i Zāl / Pāy-māl olur **idi** sāye-mişal(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 742)[*idi*]

İtmeyüp 'adl ile dāduñda kuşūr / Şer' ile görür **idüñ** ḥaylī umūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 767)[*idüñ, -ñ*]

İtmeyüp 'adl ile dāduñda kuşūr / Şer' ile görür **idüñ** ḥaylī umūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 767)[*idüñ, -ñ*]

Olup anuñ ile me'cūr u meşāb / Müntefi' olur **idi** şeyḥ ile şāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 768)[*idi*]

Sābıkā var **idi** bir şahs-ı ḥasīs / Aña sīm ü zer idi yār u enīs(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
847)[*ideñ*]

Var **idi** bir ulu şeyḥi meşhūr / Mürşid-i nās **idi** ol pīr-i vaḫūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 942)[*ideñ*]

Bī-riyā ‘ālim-i Rabbānī **idi** / Ehl-i ‘ilm **idi** kerem kāmı **idi**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 943*)[ideñ]

Her kime eylese bir kez nazarı / ‘Ālemüñ olur **idi** gerçek eri(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 944*)[ideñ]

Didi ithāf idelüm sultāna / Tā ki mazhar olasıñ iḥsāna(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 953*)[ideñ]

Aña üç def’a olındı teklīf / Rāzī olmaz **idi** hīç zāt-ı şerīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 979*)[ideñ]

ide gör: Devam ettirmek.

‘Ākıl iseñ **ide gör** ‘adl ile dād / Tā ki senden kıala bir yaḥşı ad(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 936*)[idegör, -e, -gör]

Yüri şimden girü ‘Avnī ta‘cīl / Kāli ḥāle **idegör** sen tebdīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1111*)[ide gör, -e, -gör]

idrāk: Anlama yeteneği, akıl erdirme, anlayış.

Ḥayf ol ‘aql ile **idrāküñe** ḥayf / Sīret ü tīnet-i nā-pāküñe ḥayf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 666*)[idrāküñe, -üñ, -e]

idüben: Edip, yapıp.

Mā-sivādan **idüben** kaṭ‘-ı recā / Kıldılar ‘azm-i reh-i kıurb-ı Ḥudā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1064*)[idüben, -üben]

ifrāz it-: Ayırmak.

İdüp anı ‘ulemādan **ifrāz** / Buyur ana daḥi var sen oķı yaz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 188*)[ifrāz idüp,, -üp]

ifşā it-: Gizli bir şeyi veya konuyu açığa çıkarmak, yaymak.

Ol durur hüsrev-i mülk-i melekût / Kılmaz **ifşā ider** ammā ki sükût(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1047*)[*ifşā ider, -er*]

ifşā kıl-: Açık etmek, açığa çıkarmak.

Ol suḥan-perveri ihyā kıldı / Hünerin 'āleme **ifşā kıldı**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 357*)[*ifşā kıldı, -dı*]

iftitāh-ı suhan-ı ehl-i kemāl: Kemāl sahibi kimsenin(insân-ı kâmil) söze başlaması.

İftitāh-ı suhan-ı ehl-i kemāl / Nām-ı a'lā-yı Ḥudā-yı müte'al (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1*)[*iftitāh-ı suhan-ı ehl-i kemāl*]

iğmāz-ı 'ayn: Göz yummak, görmezlikten gelmek.

Eylese zulmine **iğmāz-ı 'ayn** / Kendü 'ırzına virür kâdī şeyn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 928*)[*iğmāz-ı 'ayn*]

iğvā eyle-: Kandırmak.

Eyledi anları şeytān **iğvā** / La'netu'llāhi 'Aleyhim ebedā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 81*)[*iğvā eyledi, -di*]

iğvā kıl-: Ayartmak, ayartılmak.

Kılmasun nefis ile şeytān **iğvā** / Tāzelük tā'at-i Ḥaḳḳa evlā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1097*)[*iğvā kılmasun, -ma, -sun*]

ihmāl it-: Üstüne düşeni zamanında yapmama, gereken ilgiyi göstermemek, önem vermeyip kendi hâline bırakmak.

Hîç **ihmāl** ile taqşîr **itme** / Gel meded hayr işi te'hîr itme(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1078*)[*ihmāl itme, -me*]

ihsā: Saymak.

Qalmadı mansıb-ı dünyāda şafā / 'Azl ü naşbına bulunmaz **ihsā**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 818*)[*ihsā*]

ihsān: İhsan, bağışlama.

Var o dergāh-ı refi' u'ş-şāna / Yüz sürüp muntazır ol **ihsāna**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 252*)[*ihsāna, -a*]

Hasb-i hālüm birez itdüm teblîg / Qılmadı luṭf ile **ihsānı** dirîg(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 293*)[*ihsānı, -ı*]

Var liyākat kılına **ihsāna** / Degülem ol kâpuda bîgâne(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 296*)[*ihsāna, -a*]

Naẓar-ı luṭfını kılmaya dirîg / Belki **ihsāna** ide sa'y-ı belîg(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 339*)[*ihsāna, -a*]

Didi ithāf idelüm sultāna / Tā ki mazhar olasın **ihsāna**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 953*)[*ihsāna, -a*]

ihsān eyle: Bağışlamak, armağan etmek, vermek, bahşetmek.

'Ulemā cümle degüldür yeksan / Ehl-i 'ilm olana **eyle ihsān**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 190*)[*ihsān eyle*]

ihsān it-: Bağışlamak, armağan etmek, vermek, bahşetmek.

Bildi derd-i dili dermān itdi / Baña bir medrese **ihsān itdi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 386*)[*ihsān itdi, -di*]

Ne murāduñ var ise eyle beyan / Tā ki **ihsān ide** ol şāh-ı cihān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 954*)[*ihsān ide, -e*]

Ḥālūme vāqıf olunca Monlā / Var ümīdüm **ide ihsānı** baña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1139*)[*ihsānı ide, -e*]

ihsān kıl-: Bağışlamak, armağan etmek, vermek, bahşetmek.

Ƙıldı Ƙurşunlı Ƙazāsın **ihsān** / Der-‘aƘab mā-melek oldı tālān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 392*)[*ihsān Ƙıldı, -dı*]

Ḥāşe li’llāh o mürüvvet kānı / **Ƙılmaya** bendesine **ihsānı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1137*)[*ihsānı Ƙılmaya, -ma, -y, -a*]

ihsān ol-: Bağışlanmak, armağan edilmek.

Allāh Allāh bu zehī luḥf-ı ‘azīm / Bize **ihsān ola** cennāt-ı na’īm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 82*)[*ihsān ola, -a*]

ihtilāf: Birbirine aykırı.

İhtilāf üzredür anda aƘvāl / Kimi dir olmadı ıtlāƘa mecāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 980*)[*ihtilāf*]

ihtimām: İşini güzel şekilde yapmaya çalışmak, özen.

Zühd ü taƘvāda olup Ƙāmeti lām / **İhtimām** üzre iken şubḥ u şām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 756*)[*ihtimām*]

ihtirāz: Çekinme, kaçınma, sakınma.

Diler iseñ bula mâluñ bereket / **İhtirâz it** şaķın alma rişvet(Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 900)[ihtirâz it]

İhtişâr it- Kısa tutmak.

Degül ol kıabil-i medħ ü ta'rîf / **İhtişâr it** sözi ey 'abd-i za'îf(Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 299)[ihtişâr it]

İhtişâr it sözi uzatma henüz / Başla var ħayr du'āya şeb ü rüz(Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 332)[ihtişâr it]

İhtiyâc: Gereklı olan, elde bulunmayan bir şeyin eksikliğini duyma.

Ekşerî bencileyin müflis ü 'ür / **İhtiyâc** ile ider 'ömri mürür(Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 509)[ihtiyâc]

İhtiyâc ile virür cāna ħurâş / Mużtarib eyler anı fikr-i ma'âş(Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 573)[ihtiyâc]

İhtiyâr: Kendi isteğiyle.

Didi kim istemez illā ki kaçā / **İhtiyâr** ile aña virdi rızā(Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 958)[ihtiyâr]

Ķādî kim ħāşıl ol 'ālim ola / **İhtiyârıyla** varup zālîm ola(Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 677)[ihtiyârıyla, -ı, -y, -la]

İhtiyâr eyle- Seçmek, tercih etmek.

Ne sefâhat ne kıabâħat eyvâħ / **İhtiyâr eylesin** bunca günâħ(Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 839)[ihtiyâr eylesin, -y, -e, -sin]

iẖtiyārī: Mecbûrî olmayan, insanın kendi irâde ve isteğine bırakılmış olan.

İhtiyārī ya olursın ma‘zûl / Ya varup manşibuñı eyle kabûl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 654*)[*iẖtiyārī*]

iẖtiyārī: İsteği.

İhtiyārī kaçāya virdi rızā / Bunca yıllardur nā-kām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1190*)[*iẖtiyārī*]

iẖtiyār it-: Seçmek.

Dîn ü dünyā virüben zûlm ü fesād / **İhtiyār it** bulasın tā ki murād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1084*)[*iẖtiyār it*]

iẖvān: Kardeşler.

Daḡi Bū Bekr ü ‘Ömer ‘Osmāna / Ḥazret-i Ḥaydara hep **iẖvāna**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 70*)[*iẖvāna, -a*]

Luṭf idüp pendümi diñleñ **iẖvān** / K’olasuz mazhar-ı luṭf-ı Raḡmān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 840*)[*iẖvān*]

Tā ki eglence olup ḡükkāma / Ola **iẖvāna** naşīḡat-nāme(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1127*)[*iẖvāna, -a*]

iẖvān-ı enīs: Samimi arkadaş.

Şoñra Vecdī anı eyler taḡmīs / Diñlesünler anı **iẖvān-ı enīs**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 875*)[*iẖvān-ı enīs*]

iẖvān ol-: Dost, arkadaş olmak.

Oldı ihvān cevāsīs-i ‘uyūb / Bendeñi kılma bu kavme mağlūb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 261)[*ihvān oldı, -dı*]

ihyā kıl-: Diriltmek, canlandırmak.

Ol suḥan-perveri **ihyā kıldı** / Hünerin ‘āleme ifşā kıldı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 357)[*ihyā kıldı, -dı*]

ihyā ol-: Canlanmak, yeniden hayat bulmak.

Fuḡarā Ka‘be’si oldur ḡalā / Dü maḡām **oldı** anuñla **ihyā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 1055)[*ihyā oldı, -dı*]

ikdām: Çabalama.

Bī-sebeb ol ṡama‘-ı ḡāmı koyup / Cem‘-i māl itmege **ikdām[ı]** koyup (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 18)[*ikdām(ı), -(ı)*]

ikdām eyle-: Çaba göstermek.

Er iseñ ‘adl ile bir nām eyle / Müstaḡīm olmaḡa **ikdām eyle**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 22)[*ikdām eyle*]

ikdām it-: Çaba göstermek, gayret etmek.

‘Arz-ı ḡāl itmege **ikdām idesin** / Ḥasb-i ḡālūñ varup i‘lām idesin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 627)[*ikdām idesin, -e, -sin*]

Bi‘z-zarūre ṡama‘-ı ḡām idesin / Cem‘-i māl itmege **ikdām idesin**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 659)[*ikdām idesin, -e, -sin*]

Zāhir eylese anı ṡāh-ı be-nām / Def‘ ü ref‘ine **iderdi ikdām**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 709)[*ikdām iderdi, -er, -di*]

Raḥmet ol ehl-i kemāle ki mūdām / Bir eṣer qomağa **ide iḳdām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1156)[*iḳdām ide, -e*]

iken: (Ek fiil) iken.

Bu felāketde **iken** şām u seḥer / Vālidüñ öldi diyü geldi ḥaber(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 213)[*iken*]

Var **iken** bāb-ı re'īsü'l-'ulemā / Ğayrı dergāha yüz urmaḳ ne revā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 272)[*iken*]

Her kesüñ ḥaşıl **iken** me'mūli / Nā-murād ide mi hıç ben ḳulı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 298)[*iken*]

Şu'arā ḥayline ser-defter **iken** / Yā'nī kim böyle suḥan-perver iken(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 354)[*iken*]

Şu'arā ḥayline ser-defter **iken** / Yā'nī kim böyle suḥan-perver iken(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 354)[*iken*]

Eyledi çünki ecel cāmını nüş / Bülbül-i 'ālem **iken** oldı ḥamūş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 354)[*iken*]

Zorbā esbābumı şoydı ne ki var / Bir **iken** miḥnet ü gam oldı hezār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 420)[*iken*]

İntizār üzre **iken** şubḥ u mesā / Geldi irdi giderek vaḳt-i ḳazā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 457)[*iken*]

Sünnet-i zuhra ger itsem niyyet / Ḥāṭırumda yoğ **iken** cem'ıyyet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 483)[*iken*]

Var **iken** nazma kemāl-i ḳudret / Birisi ḳılmadı aña cür'et(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
538)[*iken*]

Şaḳalı yoğ **iken** anuñ aḡarur / Daḡı ol kendüsini tāze şanur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
576)[*iken*]

Niçesi oqumadan naḥv [u] şarf / Mes'ele bilmez **iken** hıç bir ḥarf(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 687*)[iken]

Olmıř **iken** cühelādan ma'dūd / Ḥākim olmasını eyler maqşūd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 688*)[iken]

Zühd ü taqḩvāda olup kām̄eti lām / İhtimām üzre **iken** şubḩ u şām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 756*)[iken]

Gāhī rü'yāda Nebiyyü'l-muḩtār / Eyler **iken** aña 'arz-ı dīdār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 757*)[iken]

Aña şākird **iken** efrād u 'ibād / Kıldı da'vet anı şāh-ı Bağdād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 971*)[iken]

Şāha söz kılmadı ařlā te'sīr / Müddeti ḩabs **iken** oldı taqđır(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 981*)[iken]

ḩabs **iken** rūḩı ider 'azm-i cinān / "Raḩima'l-lāḩü lehü bi'l-ḩufrān(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 982*)[iken]

Aña ḩod lāzım **iken** tib'ıyyet / Mesleginden niçün itdüñ nefret(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 989*)[iken]

Gün gibi rüşen **iken** işbu delīl / ḩayf kim görmez anı çeşm-i 'alīl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 996*)[iken]

Lāyık oldur niçe esrār u rümüz / Furşat el virmiş **iken** söyle henüz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1029*)[iken]

iki: İki sayısı, 2.

İki def'a şeh-i ferḩunde-nazar / Kıldı Rüm iline kādī-'asker(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 179*)[iki]

İki üç def'a sa'ādetle meger / Oldı Rüm iline kādī-'asker(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 362*)[iki]

Ol **iki** şınfı kamu bî-ğamdur / ‘Azl ile naşbları tev’emdür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 601*)[iki]

İki şınf oldı kuzāt [u] ‘ulemā / Diñle bir bir sebebin icmālā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 773*)[iki]

Şu‘arādan **iki** eşrāf-ı kuzāt / Pend [ü] şı‘r[i] niçe rengin kelimāt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 873*)[iki]

İki kâğılığı bir eyledi şāh / Aña te‘bīd ile virdi nā-gāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 960*)[iki]

iki ‘ālem: İki dünya; dünya ve ahiret.

İki ‘ālemde seni Ḥazret-i Ḥaḡ / Baḡr-i luḡfına ider müstağraḡ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 20*)[iki ‘ālemde, -de]

İki ‘ālemde bulup fevz ü felāḡ / Kimisi tutdı reh-i zühd ü şalāḡ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 126*)[iki ‘ālemde, -de]

Ḥāşıl olup **iki ‘ālemde** murād / Şeref-i ‘ilm ola gitdükçe ziyād (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 137*)[iki ‘ālemde, -de]

Ḥırş ile zālīm olasın eyvāḡ / Yüzüñ ola **iki ‘ālemde** siyāḡ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 665*)[iki ‘ālemde, -de]

İstiḡāmetle iden ḡidmetini / **İki ‘ālemde** bulur rağbetini(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 897*)[iki ‘ālemde, -de]

İki ‘ālemde anı ma‘būdum / Nā-murād ide budur maḡşūdum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 1166*)[iki ‘ālemde, -de]

Oḡıyup yazan anı şağ olsun / **İki ‘ālemde** yüzi ağ olsun(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 1185*)[iki ‘ālemde, -de]

iki cihān: Dünya ve ahiret.

Yañılup keĵ giden ol yola müdām / Oldılar **iki cihānda** bed-nām(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 13)[*iki cihānda, -da*]

Ĥāşşa-i şer'e idenler ĥidmet / Buldılar **iki cihānda** 'izzet(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
15)[*iki cihānda, -da*]

Mürşid-i kāmile idüp ĥidmet / Buldılar **iki cihānda** 'izzet(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
127)[*iki cihānda, -da*]

ikindü: İkinci vakti.

Öyleye kılsa mü'ezzin kāmēt / Ben **ikindüye** iderdüm niyyet(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 484)[*ikindüye, -y, -e*]

iklīm: Ülke.

Ķalmadı milket-i ser-ĥadde yirüm / Budin **iklīmine** düşdi seferüm(*Tuĥfetü'l-*
Ĥükkām, *Beyit 477*)[*iklīmine, -i, -n, -e*]

iktifā eyle: Yetinmek.

Ĥırşı **eyle** şey'-i ĳalile **iktifā**(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-*
Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, V.Kıta, 2.Mısra)[*iktifā eyle*]

iktizās: Gerekme, gerektirme, mecburiyet,

İktizāsı bu mıdur dünyānuñ / Rif'atı artuĳ ola nā-dānuñ(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
693)[*iktizāsı, -sı*]

il: Diyar, iklim, memleket, ülke, yurt.

Engürüs **iline** olan seferi / N'eydüĳin Nemçe kıralı ĥaberi(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
218)[*iline, -i, -n, -e*]

il: Başkaları.

İl yiyüp ide şafâ dünyâda / Sen cevâbın viresin ‘uqbâda(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 838)[*il*]

ilā hāzā’l-ān: Şimdiye kadar.

Görmedi dīde-i ḥurşīd-i cihān / Devr-i Ādemden **ilā hāzā’l-ān**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 715)[*ilā hāzā’l-ān*]

‘ilāc bul-: İlaç bulmak.

Bulna ya ‘nī ki bu derde ‘**ilāc** / Olmayam gayrı kapuya muḥtāc(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 328)[*‘ilāc bulna*]

Bulup anlar maraz-ı faḫra ‘**ilāc** / Eylemiş her biri taḥşīl-i mizāc(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 598)[*‘ilāc bulup, -up*]

İlāhī: Allah’ım.

Yā **İlāhī** o Ḥabībūñ ḫaḫḫı / Cümle derdlüye ṭabībūñ ḫaḫḫı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 46)[*ilāhī*]

Yā **İlāhī** bu meḫādīm-i kirām / Olalar ‘izz ü sa‘ādetde müdām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 333)[*İlāhī*]

Yā **İlāhī** o şehen-şāh-ı be-nām / Tura ṭurduḫca cihān mülki müdām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 744)[*İlāhī*]

Yā **İlāhī** bize çekdürme ḫicāb / Ḳoma ḫayretde bizi rüz-ı ḫisāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 845)[*İlāhī*]

Ya **İlāhī** kııl anı pīşe bize / Zıkr ü fikrūñ ola endīşe bize(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 1016)[*İlāhī*]

i'lām eyle- Bildirmek, açıklamak.

Ḥalkı var da'vet-i İslām eyle / Ḥaḡ Resūl olduġuñ **i'lām eyle**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 66*)[i'lām eyle]

Çünkü evşāfına yoġdur encām / Ḥasb-i ḥāli birez **eyle i'lām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 340*)[i'lām eyle]

Söyle ey 'ārif-i pākīze-keḷām / **Eyle** aḥvāl-i ḡuzātı **i'lām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 552*)[i'lām eyle]

Tama'u ḥırş ile gör ol bed-nām / **Eylemez** vārişe anı **i'lām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 853*)[i'lām eyle]

Nīk ü bed cümle ḥasb-i ḥālümdür / **Eyledüm** nazm-ı pāk ile **i'lām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1188*)[i'lām eyledüm, -dii, -m]

Bildür anı daḡı **i'lām eyle** / Vāḡı'-ı ḥāl-i yār u iḡdām eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 555*)[i'lām eyle]

i'lām it- Bildirmek.

Her kese 'arz-ı İslām itdi / Ḥāliḡuñ birligin **i'lām itdi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 73*)[i'lām itdi, -di]

'Arz-ı ḥāl itmege iḡdām idesin / Ḥasb-i ḥālüñ varup **i'lām idesin**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 627*)[i'lām idesin, -e, -sin]

i'lām kıl- Bildirmek, anlatmak.

Ḥidmet-i 'asker-i İslām[ı] tamām / **Ḳılmaġa** şāh-ı cihāna **i'lām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 221*)[i'lām kılmaġa, -ma, -ġa]

ile: İki kelimeyi, iki öbeġi birbirine baġlayan baġlaç.

Olup ol mazhar-ı lutf-ı Bārî / Hatm olur hayr **ile** cümle kârı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 5*)[ile]

Emr-i ma'rûf **ile** hem 'âmil ola / Nehy-i münkerden ide cümle ibâ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 9*)[ile]

Ne sa'âdet bu ki 'âlim olasın / 'Adl **ile** kādî vü hâkim olasın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 16*)[ile]

Efdal-i tâ'at-i Rabbü'l-'izzet / 'Adl **ile** şer'e olupdur hidmet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 21*)[ile]

Er iseñ 'adl **ile** bir nâm eyle / Müstakîm olmaga ikdâm eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 22*)[ile]

Dâ'imâ 'ilm **ile** 'âmil olıgör / 'Adl ü dâd itmege mâ'il olıgör(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 23*)[ile]

Ol ki ḥalk eyledi bu nüh felegi / Pür idüp ins ile cinn ü melegi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 26*)[ile]

Lutf ider bir kulına taht **ile** tâc / Bir kulin habbeye eyler muhtâc(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 42*)[ile]

Gerçi kim luṭf ile ḳahrı mevcûd / Her kişi ḥâline râzî hoşnûd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 45*)[ile]

Didi luṭf **ile** ḳılup 'izzet-i nâm / Yâ Muhammed saña Ḥaḳ ḳıldı selâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 65*)[ile]

Gûş idüp anı Resûlü's-sakaleyn / Oldı envâr-ı nübüvvet **ile** zeyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 67*)[ile]

Ḳıldı İslâm **ile** 'arz-ı iḳbâl / Geldi imâna işiden f'il-ḥâl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 71*)[ile]

Mu'cizât istedi niçe aḥmaḳ / Bir işâret **ile** mâh oldı dü şaḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 77*)[ile]

Cebre’l itdi Burāk **ile** nüzül / Tā ki mi ‘rāc ide ol gice Resül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 87*)[ile]

Söyleşüp Ḥaḳḳ **ile** bī-şavt u ḥurūf / Oldı mi ‘rācı Resülün ma ‘rūf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 90*)[ile]

İstikāmet **ile** her subh u mesā / İdeyin şer’-i şerîfün icrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 111*)[ile]

Müstaḳil olmayıcaḳ ma ‘zūram / Ḥākimün emri **ile** me’mūram(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 112*)[ile]

Beni ol zümreden itme yā Rab / İderem ‘adl **ile** inşāf taleb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 114*)[ile]

Minnet ol Ḥālik-ı kevneyne müdām / ‘İlm **ile** ḳullarına virdi nizām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 116*)[ile]

Şerefi ‘ilm **ile** buldı ‘ulemā / Ḥased eylerse ‘aceb mi cūhelā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 121*)[ile]

‘Ulemānuñ şerefine bu delil / Bu ḥadīs **ile** olındı tebcil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 123*)[ile]

Bilinür ‘ilm **ile** cehlün şerefi / Nitekim dürr-i ‘Adenle ḥarfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 124*)[ile]

Faḥr idüp faḳr **ile** ekşer ‘ulemā / Ḳıldılar devlet-i dünyādan ibā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 125*)[ile]

‘Avniyā ḳılma sözi tül u dırāz / ‘Ulemā ‘ilm **ile** oldı mümtāz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 132*)[ile]

‘İlm **ile** buldı bular hep şerefi / ‘Ulemādur o Ḥabībün ḥalefi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 134*)[ile]

Virdiler ‘ilm **ile** dünyāya nizām / Geldiler bunca mevālī-i ‘ızām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 135*)[ile]

Emr-i ma'rûf **ile** 'âmil 'âdil / Hâzret-i pâdişeh-i deryâ-dil(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 142*)[ile]

İstiḳâmet **ile** her şubḥ u mesâ / İdeyin şer'-i şerîfün icrâ(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 111*)[ile]

Ya'nî kim Hâzret-i ḥvâce-zâde / Şerefi faẓl **ile** ḥarḳ-ı 'âde(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 149*)[ile]

Faẓl **ile** olmuş idi meḥḥar-ı Rûm / Ya'nî kim ol şadef-i baḥr-i 'ulûm(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 151*)[ile]

Şadr-ı fetvâ aña kim oldu maḳâm / Faḥr-ı kevneyn **ile** olmuş hem-nâm(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 157*)[ile]

Hâḳ bu kim 'âlim ü hem fâzıldur / Dâ'imâ 'ilmi **ile** 'âmildür(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 159*)[ile]

Haşre dek 'izzet **ile** var olsun / 'Avn-i Hâḳ aña nigeḥ-dâr olsun(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 163*)[ile]

Naẓm **ile** ḥâl-i dili şerḥ eyle / Levḥ-i dilden kederi ṭarḥ eyle(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 167*)[ile]

'İlm ü faẓl **ile** ferîdi 'aşruñ / 'Adl ü dâd ile vahîdi dehrüñ(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 170*)[ile]

'İlm ü faẓl **ile** ferîdi 'aşruñ / 'Adl ü dâd ile vahîdi dehrüñ(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 170*)[ile]

Gayrlar ḥâl-i anuñla ma'lûm / Mâh-ı tâbân **ile** güyâ ki nücûm(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 172*)[ile]

'İzz ü câh **ile** degüldür maḡrûr / Manşib anuñ şerefiyle mesrûr(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 177*)[ile]

'İlm ü 'irfândur anuñ âlâtı / İmtihân **ile** bilinsün zâtı(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 189*)[ile]

Pey-rev olup şu 'arā-yı selef / N'ola 'irfān **ile** irsem şerefe(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 194*)[ile]

Ṭākatüm yok suḥana lāl oldum / Ğam **ile** münkesiru'l-bāl oldum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 198*)[ile]

Gün mi geçdi 'acebā ṭāli' -i dün / Bağrumı eylemeye qahr **ile** ḥün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 211*)[ile]

Naẓm u neşr **ile** koyup ḥaylī eser / İde 'Ālī gibi münşī-i sefer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 226*)[ile]

'İlm ü faẓl **ile** olup müstesnā / Filbe fetvāsı virilmişdür aña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 237*)[ile]

Vüs'at ümmīdine oldum kâzī / Geçdi miḥnet **ile** ḥāl-i māzī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 240*)[ile]

Baḥa manşib zarar-ı maḥz oldı / Ser-güzeştüm **ile** dünyā ṭoldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 241*)[ile]

Her ṭarīk ile ki ben ma'zūram / Luṭfuñ ümmīdi **ile** mesrūram(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 260*)[ile]

Her ṭarīk ile ki ben ma'zūram / Luṭfuñ ümmīdi **ile** mesrūram(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 260*)[ile]

Dest-i luṭf **ile** beni kıl infāk / Manşiba yoğ ise ger istihkāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 264*)[ile]

Ol beyāz eyledüğüm Şeh-nāme / Mu'teber nazm **ile** Nuşret-nāme(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 266*)[ile]

Luṭf u iḥsān **ile** oldı ma'rūf / Ḥālūne eyledi taḥşil-i vüķūf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 275*)[ile]

Seni ağyār **ile** ol bir görmez / Ğayrı qapulara yüz[üñ] sürmez(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 276*)[ile]

Saňa luř eyler ise ma‘būduñ / Bir kelām **ile** olur maqşūduñ(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 278*)[ile]

Rābi‘an baħr-i ‘atā ‘Abd-i ‘Azīz / Ol daħi fażl **ile** şöhret-āmīz(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 282*)[ile]

‘İlm ü fażl **ile** bulupdur şöhret / ‘Ulemā içre sezā-yı ‘izzet(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 285*)[ile]

Oldı bu ‘izzet ü rif‘at **ile** ol / Qāđı-i ‘asker-i mülk-i Anağol(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 286*)[ile]

Gā‘ibāne idüp evşafını gūş / Şevk **ile** baħr-şıfat kıldum cūş(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 290*)[ile]

Bir kaşıd **ile** varup bī-icmāl / Ağlayup kıldum aña ‘arz-ı melāl(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 291*)[ile]

Hasb-i hālüm birez itdüm teblīg / Qılmadı luş **ile** iħsānı dirīg(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 293*)[ile]

Fażl **ile** şöhreti var dünyāda / Filbe müftisi o Şarrāf-zāde(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 306*)[ile]

Beni bir manşıb **ile** eyleñ şād / Tā ri ‘āyet ola haqq-ı üstād(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 313*)[ile]

Baňa bir manşıbı çok gördiler / Ta‘n u teşnī‘ **ile** öldürdiler(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 316*)[ile]

Gerçi bir ‘abd-i ħakīrem ammā / Oldum ‘irfānum **ile** müşteşnā(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 319*)[ile]

Biñde bir kılma olur ancağ / Bu şekil nazm **ile** bahşāyiş-i Ĥağ(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 320*)[ile]

‘Avniyā himmetüñi eyle bülend / ‘Avn-i Ĥağğ **ile** olursın ĥursend(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 329*)[ile]

Ey dil olmak diler iseñ üstād / Dā'im üstāduñı kıl hayr **ile** yād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 341)[ile]

Ḥayr **ile** yād iden üstādını hep / Kişinüñ 'izzetine olsa sebep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 342)[ile]

Naẓm **ile** şāh-ı cihāna her bār / Pīrlık 'özrin ider idi iş'ār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
364)[ile]

Mazhar-ı rahmet-i Raḥmān olsun / Ḥūr u ğılmān **ile** mihmān olsun(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 366)[ile]

Eyleyüp cān **ile** her ḥidmetini / Şoñra aldum Filibe kısmetini(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 372)[ile]

Dökmeci (?) başınuñ ol dāmādı / Baña luṭf **ile** ider imdādı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
378)[ile]

Bākî merhûm yine itdi kayd / Aña hep vākıf olup 'Amr **ile** Zeyd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 381)[ile]

Geçdi bu ḥalet **ile** bir iki yıl / Oldı aḥvāl-i ma'aşum müşkil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
389)[ile]

Faqr **ile** mübtezel ü āvāre / 'Arz-ı ḥāl itdüm o dem ser-dāra(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
397)[ile]

Çünkü açılmadı bu baḥt-ı siyāh / Oldı dil āteş-i faqr **ile** tebāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 403)[ile]

Anı tebdil **ile** kılduğda kabül / Gitdi nem var ise ḥarc-ı ma'kül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 418)[ile]

Bu felāket **ile** 'avdet itdüm / Manşıba toğr[u] çeküldüm gitdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 419)[ile]

Anda cem' olmağ **ile** üç kâzî / Birisi olmadı 'azle rāzî(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
422)[ile]

Çekmedi bu elemlî hîdmetkâr / Niçe esbâbum **ile** kıldı firâr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 430*)[ile]

Hâşılı fakr **ile** maḥzûn u melûl / Eyledüm Filbe diyârına nüzûl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 439*)[ile]

Bu ğam u derd **ile** maḥzûn u melûl / Eyledüm çünki Sitanbula nüzûl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 444*)[ile]

Şabr **ile** ba`de mürûru'l-eyyâm / Yitişüp mîve-i maḥşûd-ı merâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 449*)[ile]

Hâzret-i Ḥaḳdan `inâyet oldı / Şabr **ile** def`-i ḳasâvet oldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 450*)[ile]

İnkisâr **ile** varup dîvâna / `Arz-ı ḥâl itdüm o `âlî-şâna(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 452*)[ile]

Niçe derd ü ğam **ile** ve`l-ḥâşıl / Giderek maḥşiba oldum dâḥil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 463*)[ile]

Bu tarîḳ **ile** gezüp ḥaylî zamân / Beni ḳılmışdı felek ser-gerdân(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 474*)[ile]

Hikmet-i Ḥaḳḳ **ile** ol eṣnâda / `Azl ile olmağ ile âzâde(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 476*)[ile]

`Azl **ile** `âlem olup başuma teng / Ṭâli`-i naḥs ile eylerdüm ceng(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 478*)[ile]

`Azl **ile** `âlem olup başuma teng / Ṭâli`-i naḥs ile eylerdüm ceng(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 478*)[ile]

Yâr olmamağ **ile** ṭâli`-i dūn / Miḥnet-i dehri çeküp gün-â-gün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 479*)[ile]

Teng olup başuma bu mülk-i cihân / Olmuşam fakr **ile** mezmûm-ı miḥân(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 502*)[ile]

Ekşerî bencileyin müflis ü 'ür / İhtiyâc **ile** ider 'ömri mürür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 509*)[ile]

Şu'arâdan bu cihânda niçeler / Nazm u neşr **ile** eşerler qodılar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 520*)[ile]

Ki olur nâmları ḥayr **ile** yâd / Kıla Ḥaḫ cümlesinüñ rûḥını şâd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 521*)[ile]

Sen de var nazm **ile** ey 'Avnî-i zâr / Eyle aḥvâl-i kużâtı iş'âr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 522*)[ile]

Ser-güzeştini yazup ḥükkāmuñ / Sen daḥi ḥayr **ile** añdur nāmuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 527*)[ile]

Bu maḳâlât-ı sa'âdet-encām / 'Avn-i Ḥaḫḫ **ile** bulınca itmām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 545*)[ile]

Sehv **ile** var ise de anda kuşûr / Ehl-i inşâf anı tutsun ma'zûr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 548*)[ile]

Yâd olup ḥayr **ile** nāmum muṭlaḳ / Ğarazum raḥmet-i Ḥaḫdur ancak(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 551*)[ile]

Ḥâşıl idince mebânî-i 'ulûm / Nâr-ı faḫr **ile** yanar niteki mûm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 564*)[ile]

İhtiyâc **ile** virür cāna ḥırâş / Mużtarib eyler anı fikr-i ma'âş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 573*)[ile]

O murâdına irince her bār / Ğam **ile** 'ömri geçer leyl ü nehâr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 580*)[ile]

Ğāyet az olur olursa mā-beyn / İder 'azl **ile** mürür-ı seneteyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 587*)[ile]

Ne ḳadar zaḫmet ise şabr eyler / Bu ümîd **ile** dile cebr eyler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 588*)[ile]

Oldı bir şınfı anuñ lāgar u zerd / Faqr u fāka **ile** olmış pür-derd(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 593*)[ile]

Bulmayup kendüye cāy-ı rāhat / Ža'f **ile** bī-meded ü bī-tākat(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 594*)[ile]

Ol iki şınfı qamu bī-ğamdur / 'Azl **ile** naşbları tev'emdür(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 601*)[ile]

Aña raḥm eyle ki nā-çār ola ol / Faqr **ile** bī-kes ü bī-şkār ola ol(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 607*)[ile]

Sāye-veş ḥāk **ile** olur yeksān / Der-be-der şöyle gezer ser-gerdān(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 610*)[ile]

Bī-sebeb siz baña dūşnām itmeñ / Bu söz **ile** beni ilzām itmeñ(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 616*)[ile]

Ḳāḍī- 'askerlere varmağ **ile** / El urup qarşuda tırmağ ile(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 623*)[ile]

Faqr **ile** ḥālūñ ola şöyle ḥarāb / Şatmaduğ qalmaya esbāb u kitāb(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 625*)[ile]

Manşibuñ olur ise bī-ḥāşıl / Olasın bu ğam **ile** lā-ya'qıl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 635*)[ile]

Bī-kes olmağ **ile** sen 'ālemde / Olasın bunca belā vü ğamda(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 640*)[ile]

Zāhir ol manşib olupdur mercūḥ / Olasın bu ğam **ile** sen mecrūḥ(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 642*)[ile]

Böyle virince su'al **ile** cevāb / Viresin āyīne-i fikrete tāb(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 655*)[ile]

Dimeyesin bu ḥelāl ü bu ḥarām / Ekl idüp vaqf **ile** māl-ı eytām(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 660*)[ile]

İ'tizār **ile** o hayru'l-a'māl / İdicek cürm ü haṭāsını su'āl(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 664)[ile]

Hırş **ile** zālīm olasın eyvāh / Yüzüñ ola iki 'ālemde siyāh(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 665)[ile]

Ḥayf ol 'aql **ile** idrāküñe ḥayf / Sıret ü tınet-i nā-pāküñe ḥayf(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 666)[ile]

Zulm olur mı 'ulemādan şadır / Olup 'ilm **ile** 'amelde kâşır(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 668)[ile]

'Ālim olan kişi icrāeyler / Emr-i ma'rūf **ile** nehy-i münker(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 670)[ile]

Ḳılma inkār **ile** kizb ü telbīs / Saña yitmez mi bu maẓmūn-ı ḥadīs(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 671)[ile]

Bu ḥadīs **ile** kim olmaz 'āmīl / Zāhir ol kimse olupdur cāhil(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 675)[ile]

Ḳādī olmağ ile ba'zı 'āmī / Zulm **ile** çıkdı ḳuzātuñ nāmı(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 676)[ile]

Ḳuvvet-i māl **ile** niçe cāhil / Ḳādī vü ḥākim olur bir niçe yıl(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 686)[ile]

Her ṭarafdan olup a'dā peyda / Şerr ü şūr **ile** pür oldı dünyā(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 698)[ile]

Şarḳ ilinde daḫi āl-i surḥ-ser / Ṭoldı hep düşmen **ile** baḥr u ber(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 701)[ile]

Āteş-i zulm **ile** maẓlūm ider āh / Āsumānı ṭatar ol dūd-ı siyāh(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 703)[ile]

Şarḳ **ile** ġarba ider 'adl ü dād / Zıll-i 'adlinde hep efrād [u] 'ibād(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 711)[ile]

Eylese şāh-ı ‘adālet-‘unvān / Baña bu vech **ile** luṭf u iḥsān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 734*)[ile]

İ‘tizār **ile** o ḥayru’l-a‘māl / İdicek cürm ü ḥaṭāsını su‘āl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 764*)[ile]

Şer‘ **ile** ümmetümüñ şubḥ u şām / Ḥidemātını iderdüñ itmām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 766*)[ile]

İtmeyüp ‘adl **ile** dāduñda kuşūr / Şer‘ ile görür idüñ ḥaylī umūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 767*)[ile]

İtmeyüp ‘adl **ile** dāduñda kuşūr / Şer‘ ile görür idüñ ḥaylī umūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 768*)[ile]

Bir niçe manşıbı bir eydürüp ol / Arpalık nāmı **ile** itdi kabūl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 776*)[ile]

Kendü varmağa tenezzül itmez / Anda nüvvāb **ile** ḥod iş bitmez(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 777*)[ile]

Birdür anlara ḥelāl **ile** ḥarām / Varduğı yirüñ olur işi tamām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 783*)[ile]

Oldı bir şınfı da bī-kes fuḡarā / ‘Azl **ile** ‘ömri geçer şubḥ u mesa(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 787*)[ile]

‘İlm **ile** yoğ ise ger aḡrāmı / ‘Adlde olsa Şüreyḥ-i şānī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 788*)[ile]

Ne ḡadar eylese sa’y u ilḥāḥ / Bulımaz faḡr **ile** el-kışşa felāḥ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 789*)[ile]

Hep re‘āyāya tekālīf müdām / Şalar emr **ile** kuḡāt [u] ḥükkām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 792*)[ile]

Faḡr u fāḡa **ile** pür-ḡam her kes / Bulımaz maṭlabına [hīç] dest-res(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 795*)[ile]

Faqr **ile** manşıba varup gidemez / Varsa manşıblarını zâbı idemez(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 797*)[ile]

Eylemek ister iseñ def'-i kesel / Gel benüm pendüm **ile** eyle 'amel(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 819*)[ile]

Rızık içün gam yime ey ehl-i kemāl / Hırs **ile** olma misāl-i Deccāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 828*)[ile]

Kalmaya cürm **ile** 'isyānumuza / Bakmaya defter [ü] dīvānumuza(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 843*)[ile]

Tama' u hırs **ile** gör ol bed-nām / Eylemez vārise anı i'lām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 853*)[ile]

Andadur 'akl **ile** fikrüm her gāh / 'Acebā kimse aña buldı mı rāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 862*)[ile]

Döndürse seyle girye **ile** gözleri yaşın(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, II.Mısra, 3.Kıta*)[ile]

Kādîlaruñ bu derd **ile** bagrı kebāb imiş(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, II.Kıta, 5.Mısra*)[ile]

Tenfiz-i hükm-i şer'-i şerîf **ile** eglenür(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, III.Kıta, 2.Mısra*)[ile]

Hālın sorar mı âteş-i zulm **ile** yananuñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, IV.Kıta, 3.Mısra*)[ile]

Olmaz ahkām-ı şerî'at icrā / Zeyd **ile** 'Amr ider olsa da'vā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 878*)[ile]

Şer' **ile** virseñ eger Zeyde cevāb / 'Amra dirsen saña hükm itdi kitāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 879*)[ile]

Zeyde hükm itseñ eger şer' **ile** sen / Saña 'Amr itse gerekdür sū'-i zan(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 882*)[ile]

Yüri insāf **ile** kıl her işüñi / Tā ki her kes begene cünbişüñi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 892*)[ile]

Rişvet **ile** şaқın olma ḥākim / Rūz-ı maḥşerde olursın nādım(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 902*)[ile]

Rāşī vü mürteşī vü rā'ış olan / Bu ḥadīs **ile** olup naқl-i şaḥīḥ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 905*)[ile]

'Adl **ile** şan ki Şüreyḥ-i şānī / Ḥidmetinde yoğ imiş noқşānı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 910*)[ile]

Aña dir rıfқ **ile** ey merd-i ḡarīb / Baña şimden girü mevt oldı ḡarīb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 913*)[ile]

Her su'āle viremez ḡāḍī cevāb / Aña āteş **ile** eylerler 'azāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 918*)[ile]

Zulm anlardan olupdur merfū' / Ḥayr **ile** şerri ider aşla rücū'(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 927*)[ile]

'Ādil olursa eger ḥākim-i 'aşl / Tīḡ-ı şer' **ile** ider bātılı faşl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 932*)[ile]

Tīḡ-ı şer' **ile** kesüp faşl idemez bātılı ḥaқ / Ḳāḍī miskīn olıcaқ nā'ib olur künce bıcaқ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Matla'-ı Vālihi'l-Merḥūmi'l-Üskübî /Cevāb-ı Nā'ibü's-Şer'*)[ile]

'Ākıl iseñ ide gör 'adl **ile** dād / Tā ki senden ḡala bir yahşı ad(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 936*)[ile]

Aḥsen-i vech **ile** idüp taḥrīr / Eyle Ḳur'an-ı Şerīfi tefsīr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 946*)[ile]

Şeyḥden ḡāḍī idüp şerm ü ḥicāb / İ tizār **ile** virür aña cevāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 947*)[ile]

Şeyḥ defa'āt **ile** eyler teklīf / Tā ki ḡāḍī yaza tefsīr-i şerīf(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 948*)[ile]

albine münaş olunca mefhüm / Himmet-i şeyh **ile** ol kân-ı ‘ulüm(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 950*)[ile]

ıldı ta‘zîm **ile** çün anı abül / Didi şeyhüm ne diler benden ol(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 957*)[ile]

Didi kim istemez illâ ki azâ / İhtiyâr **ile** aña virdi rızâ(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 958*)[ile]

İki ağılığı bir eyledi şâh / Aña te‘bîd **ile** virdi nâ-gâh(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 960*)[ile]

‘İlm **ile** halk-ı cihândan a‘lem / Ya‘nî merhüm İmâm-ı A‘zam(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 966*)[ile]

Geçdi ol hâl **ile** niçe meh ü sâl / Bulmadılar anı ıtlâa mecâl(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 978*)[ile]

Kimisi dir ki olındı ıtlâ / şâh **ile** olmadı ortada vifâ(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 983*)[ile]

Geçdi zahmet **ile** hâl-i mâzî / Olmadı gitdi ölince kâdî(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 985*)[ile]

Yazuk ol cübbe vü destârumuza / Yazu ol ayret ile ‘ârumuza(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 994*)[ile]

Hırş ile sürdüđüñ ol manşıb u mâl / Oldı Fir‘avn **ile** ârûna mişâl(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 1000*)[ile]

Niçe bir manşıb **ile** mâla bu meyl / Cem‘ ider nitekim ol hâtıb-ı leyl(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 1001*)[ile]

Var ise zerrece sende ayret / Ehl-i dünyâ **ile** ılma ülfet(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 1003*)[ile]

Yüri bir mürşid-i kâmil ara bul / Hıdmetin eyleyüp ol cân **ile** ul(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 1010*)[ile]

Ni‘met-i luţfuña şâkir eyle / Dilimüz şıdk **ile** zâkir eyle(*Tuĥfetü’l-Hükkâm, Beyit 1018*)[ile]

Şon nefesde virüp imân **ile** dîn / Meskenin eyle anuñ ĥuld-ı berîn(*Tuĥfetü’l-Hükkâm, Beyit 1022*)[ile]

Luţf **ile** her kime olsa nazarı / Bilür ol ‘ilm-i ledünden ĥaberi(*Tuĥfetü’l-Hükkâm, Beyit 1048*)[ile]

Mürşid-i kâmil odur kim tahkik / Eylemez ‘Amr **ile** Zeyde ta’lîk(*Tuĥfetü’l-Hükkâm, Beyit 1049*)[ile]

Dâ’imâ emr-i Ĥaĥ **ile** ‘âmil / Aña dirsem n’ola şeyĥ-i kâmil(*Tuĥfetü’l-Hükkâm, Beyit 1051*)[ile]

Nazar-ı pâki ider ĥâki Güher / Ĥâk ile birdür aña sîm **ile** zer(*Tuĥfetü’l-Hükkâm, Beyit 1052*)[ile]

Kim k’olur anda niçe şeyĥ **ile** şâb / Bulnur anda şafâ-yı aşĥâb(*Tuĥfetü’l-Hükkâm, Beyit 1056*)[ile]

Sevegör cân **ile** anı seveni / K’oldılar târik-i dünyâ-yı denî(*Tuĥfetü’l-Hükkâm, Beyit 1063*)[ile]

Güşş ü sa’y **ile** diĥĥatler idüp / Mürşid-i kâmile ĥidmetler idüp(*Tuĥfetü’l-Hükkâm, Beyit 1067*)[ile]

Hîĥ ihmâl **ile** taĥşîr itme / Gel meded hayr işi te’ĥîr itme(*Tuĥfetü’l-Hükkâm, Beyit 1078*)[ile]

Rüz u şeb görme misin ‘ömr-i ‘azîz / Bâd-veş sür‘at **ile** geçmede şîz(*Tuĥfetü’l-Hükkâm, Beyit 1086*)[ile]

Altmış üç olmağ **ile** ‘ömr-i Ĥabîb / Ümmetüñ ekşerine oldı naşîb(*Tuĥfetü’l-Hükkâm, Beyit 1091*)[ile]

Kılmasun nefis **ile** şeytân igvâ / Tâzelük tâ‘at-i Ĥaĥĥa evlâ(*Tuĥfetü’l-Hükkâm, Beyit 1097*)[ile]

Keşret **ile** kişide olsa kelâm / Ol sefâhatle bulur şöhret [ü] nâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1121)[ile]

Buğz idüp kimseye daḥl eylemedüm / Kaşd **ile** ya'nî yalan söylemedüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1129)[ile]

Qāḍī-i 'asker-i Rüm u Anaṭol / Luṭf u ṭab' **ile** olupdur mecbül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1140)[ile]

Şā'-ı 'aql **ile** anı keyl ideler / Ehl-i diller okıyup meyl ideler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1157)[ile]

Ḥāniş olmam kaşem eylersem eger / Ola sehv **ile** tevārüd ya meger(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1162)[ile]

Veẓnden nazmı ider cehl **ile** dūr / Okıyan kimse bulur anda kuşūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1174)[ile]

Yaza hem surḥ **ile** her ser-suḥanı / Gül ile pür kıla bu encümeni(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1177)[ile]

Ḥayr **ile** 'Avnī[y]i yād eyleyeler / Dil-i ğamgīnini şād eyleyeler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1183)[ile]

Nīk ü bed cümle ḥasb-i ḥālümdür / Eyledüm nazm-ı pāk **ile** i'lām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1188)[ile]

Nār-ı faqr ile yandı ser-tā-pā / Miḥnet **ile** geçüp şühūr a'vām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1191)[ile]

ilerü: İleri doğru.

Şüfe'āsı yoğ ise bir kişinüñ / Birisi ilerü gelmez işinüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
785)[ilerü]

ilhām ol-: İçe doğmak, esinlenmek.

Olıcak albüme adan **ilhām** / Eyledi Tufe-i ükkām aa nām(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 533*)[*ilhām olıcak, -ıcak*]

illā ki: Muhakkak.

Didi kim istemez **illā ki** azā / İhtiyār ile aa virdi rızā(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 958*)[*illā ki*]

‘illet: Hastalık.

Düer a ‘zāsına küllī ‘**illet** / almaz alā bedeninde uvvet(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 1095*)[*‘illet*]

‘ilm: İlim, bilme, bili.

Dā‘imā ‘**ilm** ile ‘āmil olıör / ‘Adl ü dād itmege mā‘il olıör(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 23*)[*‘ilm*]

Minnet ol ālī-ı kevneyne müdām / ‘**İlm** ile ullarına virdi nizām(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 116*)[*‘ilm*]

erefi ‘**ilm** ile buldı ‘ulemā / ased eylerse ‘aceb mi cühelā(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 121*)[*‘ilm*]

Bilinür ‘**ilm** ile cehlün erefi / Nitekim dürr-i ‘Adenle arfi(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 124*)[*‘ilm*]

‘Avniyā ılma sözi tül u dırāz / ‘Ulemā ‘**ilm** ile oldı mümtāz(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 132*)[*‘ilm*]

‘**İlm** ile buldı bular hep erefi / ‘Ulemādur o abībün alefi(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 134*)[*‘ilm*]

Virdiler ‘**ilm** ile dünyāya nizām / Geldiler bunca mevālī-i ‘ızām(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 135*)[*‘ilm*]

Hağ bu kim ‘ālim ü hem fāzıldur / Dā’imā ‘**ilmi** ile ‘āmildür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 159)[‘ilmi, -i]

‘**İlme** şugl eyleyüp ol şām u seher / Nakdīnesin hep aña şarf eyler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 563)[ilme, -e]

Zulm olur mı ‘ulemādan şadır / Olup ‘**ilm** ile ‘amelde qāşır(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 668)[ilm]

Zālim olan kişiler cāhildür / ‘**İlmden** ekseri hep gāfildür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 678)[ilmden, -den]

Bu söz ‘aқıllara ne lāyıqdur / Şanur ol ‘**ilmi** qabā şarıqdur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 685)[‘ilmi, -i]

‘**İlm** ile yoğ ise ger aqrānı / ‘Adlde olsa Şüreyḥ-i şānī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 788)[‘ilm]

Cūhelā qat‘-ı merātib itdi / ‘**İlme** rağbet anuñ içün gitdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 815)[ilme, -e]

‘**İlm** ile ḥalq-ı cihāndan a‘lem / Ya‘nī merḥūm İmām-ı A‘zam(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 966)[‘ilm]

‘**İlm** ider şāhibin elbette şerīf / Nūr olur tā ser ü pā cism-i keşīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 122)[‘ilm ider, -er]

‘ilm ü fazl: İlim ve fazilet.

‘**İlm ü fazl** ile ferīdi ‘aşruñ / ‘Adl ü dād ile vahīdi dehrüñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 170)[‘ilm ü fazl]

‘**İlm ü fazl** ile bulupdur şöret / ‘Ulemā içre sezā-yı ‘izzet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 237)[‘ilm ü fazl]

‘**İlm ü fazl** ile bulupdur şöret / ‘Ulemā içre sezā-yı ‘izzet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 285)[‘ilm ü fazl]

‘ilm ü hüner: İlim ve hüner.

Gerçi kim ‘ilm ü hüner hâşıl ider / Faqr u fâka anı lâ-ya kııl ider(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 572)[‘ilm ü hüner]

‘ilm ü ‘irfān: İlim ve irfan.

‘İlm ü ‘irfāndur anuñ ālātı / İmtihān ile bilinsün zātı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
189)[‘ilm ü ‘irfāndur, -dur]

Ya’nī ol Bākī Efendi merḥūm / ‘İlm ü ‘irfānda nazrī ma’dūm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 343)[‘ilm ü ‘irfānda, -da]

‘ilm -i ledün: Ledün ilmi, ilâhî sırlara ait ilim.

Luṭf ile her kime olsa nazarı / Bilür ol ‘ilm-i ledünden ḥaberi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1048)[‘ilm -i ledünden, den]

Luṭf ile her kime olsa nazarı / Bilür ol ‘ilm-i ledünden ḥaberi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1048)[‘ilm-i ledünden, -den]

‘ilm ü ma‘ārif: İlim ve marifet.

Ḥidmetinde olup anuñ niçe yıl / Eyledüm ‘ilm ü ma‘ārif hâşıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 369)[‘ilm ü ma‘ārif]

‘ilm-i şer‘i: Şer‘i ilim.

Çalışup bunca meh ü sāl o faqır / ‘İlm-i şer‘iden olur cümle ḥabir(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 567)[‘ilm-i şer‘ide, -den]

‘ilm-i tefsir: Tefsir ilmi; şerh ilmi.

‘İlm-i tefsîre olurken meşğül / Didi Kâdıya meger bir gün ol(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 945)[‘ilm-i tefsîre, -e]

iltifāt: Lütfuna nail olmak.

Daḡı rüz-nāmçecisi olmuş idüm / **İltifātını** tamām bulmuş idüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 371)[iltifātını, -ı, -n, -ı]

‘Arz-ı hāl idüp aña şām u seḡer / İltifātına olurдум mazḡar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
456)[iltifātına, -ı, -n, -a]

iltifāt eyle-: İyilik ile muamele etmek.

Dest-gîr olsa n’ola bendesine / **İltifāt eylese** efkendesine(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
294)[iltifāt eylese, -se]

iltifāt it-: Lutf etmek.

Olup ol mā’il-i ebyāt eş‘ār / **İltifāt itdi** baña bir miḡdār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
218)[iltifāt itdi, -di]

Bākîye ol şeh-i ferḡunde-ḡıḡāl / **İltifāt itdi** virüp manşıb u māl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 359)[iltifāt itdi, -di]

‘Ulemā-i kibārdan umaram / **İltifāt ideler** faḡîre müdām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1195)[iltifāt ideler, -e, -ler]

iltimās: Ayrıcalık.

Nāmı ol zāt-ı şerîfün Aḡmed / **İltimāsını** anuñ kılmaz red(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
377)[iltimāsını -ı, -n, -ı]

İltimās[ı] idüp ol demde ḡabül / Didi düzaḡda mekân istemiş ol(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 959)[iltimās(ı)]

ilzām it-: Bir tartışmada kuvvetli delil ve fikirlerle karşısındakini cevap veremez duruma getirme, susturma, susmaya mecbur etme.

Başladuñ gerçi ki bu nazma dilā / Seni **ilzām ide** şāyed ‘ulemā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 534)[*ilzām ide, -e*]

Bī-sebeb siz baña düşnām itmeñ / Bu söz ile beni **ilzām itmeñ**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 616)[*ilzām itmeñ*]

İmāmeyn: “İki imam” İki büyük dîn âlimi, dînî bilgileriyle müslümanlara önderlik eden iki müçtehit [Hanefî mezhebinin kurucusu Ebû Hanîfe’nin iki talebesi Ebû Yûsuf ve Muhammed için kullanılır].

Gerçi olunmaz **İmāmeyn** taḥfif / Līk mezhebleridür kavlı-i za‘if(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 968)[*İmāmeyn*]

İmām-ı A‘zam: İmamı Azam Ebu Hanife.

Gelüp ol efdal-i ḥalk-ı ‘ālem / Mūcid-i mezheb **İmām-ı A‘zam**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 118)[*İmām-ı A‘zam*]

Geymesün ‘örf ü izāfet her dem / Ḥaşm olur aña **İmām-ı A‘zam**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 696)[*İmām-ı A‘zam*]

Dir iseñ keşf ola sırr-ı mübhem / N’eyledi diñle **İmām-ı A‘zam**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 963)[*İmām-ı A‘zam*]

‘İlm ile ḥalk-ı cihāndan a‘lem / Ya‘nī merḥūm **İmām-ı A‘zam**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 966)[*İmām-ı A‘zam*]

Muḳtedāmuzken **İmām-ı A‘zam** / Aña tābi‘ degülüz biz her dem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 988)[*İmām-ı A‘zam*]

īmāna gel-: İslam dinini kabul etmek.

Ƙıldı İslām ile ‘arz-ı iƙbāl / Geldi **īmāna** işiden f’il-hāl(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 71*)[*īmāna, -a*]

Gördiler gelmediler **īmāna** / İ’timād itmediler Ƙur’āna(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 79*)[*īmāna, -a*]

īmān kıl-: İman etmek.

Ĥānedānına ƙılup anı beyān / ‘İrzı ƙıldı aña evvel **īmān**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 69*)[*īmān*]

Şon nefesde virüp **īmān** ile dīn / Meskenin eyle anuñ ĥuld-ı berīn(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 1022*)[*īmān*]

imdāt: Yardım.

Dökmeci (?) başınuñ ol dāmādı / Baña luř ile ider **imdādı**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 378*)[*imdādı, -ı*]

imlā: Yazım kuralları.

Bilmeyüp kâ‘ide-i ĥařı faĥat / Yaza **imlāsını** ma‘lül u ġalat(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 1171*)[*imlasını, -sı, -n, -ı*]

imiş: "-i" ek fiili (duyulan geçmiş zaman çekimi).

Bir ƙavī kimseye mensüb **imiş** ol / Ƙuvvet-i ƙāhiresiyle maĥbül(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 650*)[*imiş*]

Degül **imiş** ġarazı ‘izzet ü cāh / Ĥükm ider her ne ise emr-i İlāh(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 755*)[*imiş*]

Efdal-i tā‘at **imiş** leyl ü nehār / Hı̄dmet-i şer‘-i Nebiyyü’l-muhtār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 771)[*imiş*]

Çekdükleri belâlar evet bî-hisâb **imiş**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî*, III.Kıta, 5.Mısra)[*imiş*]

Eydür ki ḥaylî za‘fı var imiş ḥızānenüñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî*, IV.Kıta, 1.Mısra)[*imiş*]

Aḥvâl-i âhiretleri gâyet ḥarâb **imiş**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî*, IV.Kıta, 5.Mısra)[*imiş*]

‘Uzlet iden kimesne şeh-i kām-yâb **imiş**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî*, V.Kıta, 5.Mısra)[*imiş*]

Hâzret-i Ḥaḫdan idüp şerm ü ḥicâb / Hı̄ç dimez böyle **imiş** ḫavl-i kitâb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 885)[*imiş*]

Bir kefen şoyucu şaḫş-ı bî-‘âr / Bu **imiş** kârı anuñ leyl ü nehār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 906)[*imiş*]

‘Adl ile şan ki Şüreyḫ-i şânî / Hı̄dmetinde yoğ **imiş** noḫşanı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 910)[*imiş*]

imsāk eyle: Bir şeyi yapmaktan el çekmek, perhiz.

Sende ger var ise ‘aḫl u idrāk / Var birez rızḫuñı **eyle imsāk**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 832)[*imsāk eyle*]

imtiḫān: Sınav.

‘İlm ü ‘irfāndur anuñ ālāti / **İmtiḫān** ile bilinsün zātı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 189)[*imtiḫān*]

imtilā eyle-: Dolmak. / Tıka basa yemekten gelen mîde dolgunluğu, dolgunluk; hazımsızlık.

Az ni‘met olur elbette lezīz / **İmtilā** eyler anuñ çoğı ‘azīz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 1122*)[*imtilā*]

‘ināt: Dediğinden vazgeçmeme, ayak direme, direnme.

Ādeme oldu melā’ik mescūd / Kıldı şeytān[1] **‘inādı** merdād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 32*)[*‘inādı, -ı*]

‘ināt eyle-: Direnmek, vazgeçmemek.

Olmayup şer‘e mutī‘ ü münkād / Ḥākimüñ ḥükmüne **eylerler** ‘inād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 889*)[*‘inād eylerler, -r, -ler*]

‘ināt it-: İnat etmek.

Çün **‘inād itdi** Ebū Cehl-i la‘in / Āķıbet gitdi caḥīme bī-dīn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 75*)[*‘inād itdi, -di*]

Manşıbuñ eylediler aña murād / Virmeyüp **idemedüm** ben de ‘inād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 651*)[*‘inād idemedim, -e, -me, -di, -m*]

‘ināt kıl-: İnat etmek, direnmek.

Ümmet-i Aḥmed iseñ **kılma** ‘inād / Yüri ol şer‘e mutī‘ u münkād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 11*)[*‘inād kılma, -ma*]

‘ināyet ol-: Yardım gelmek.

Ḥāzret-i Ḥāķdan **‘ināyet oldu** / Şabr ile def‘-i ḳasāvet oldu(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 450*)[*‘ināyet oldu, -dı*]

incit-: Gönlnü kırmak, gücendirip üzülmüne sebep olmak.

Ḳāḍī-‘askerden alan zabt itdi / Beni bu ğurbet ü ğam **incitdi**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 436*)[*incitdi, -di*]

infāk kıl-: Nafakasını verme, besleme, geçindirme, yedirip içirme.

Dest-i luṭf ile beni **ḳıl infāk** / Manşıba yoĝ ise ger istiḥḳāk(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 264*)[*infāk ḳıl*]

inhā eyle-: Bildirmek, haber vermek.

Sābıḳā derd-i dili icmālen / **Eyledüm** bir iki def‘a **inhā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 196*)[*inhā eyledüm, -dü, -m*]

inhā kıl-: Bildirmek, haber vermek.

Ḥüb taḥmīs ü ğazel birle saña / **Ḳıldılar** ḥāl-i ḳuzāti **inhā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 876*)[*inhā ḳıldılar, -dı, -lar*]

inkār: Kabul etmeme.

Zerrece yoḳdur aña **inkārum** / Bilürem gerçi ki ben miḳdārum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 539*)[*inkārum, -um*]

inkār kıl-: İnkâr etmek.

Aña tib‘iyyet idüp çün küffār / **Ḳıldılar** Ḥaḳḳı Resüli **inkār**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 76*)[*inkār ḳıldılar, -dı, -lar*]

Ƙılma inkār ile kizb ü telbīs / Saña yitmez mi bu maẓmūn-ı ĥadīs(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 671*)[*inkār Ƙılma, -ma*]

inkisār: Gönül kırıklığı.

inkisār ile varup dīvāna / 'Arz-ı ĥāl itdüm o 'ālī-şāna(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 452*)[*inkisār*]

inle-: Acı ve üzüntü ifade eden kesik kesik sesler çıkarmak.

Düşdi bu derde ahālī **inler** / Bu 'aşırda kim ölür kim diñler(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 452*)[*inler, -r*]

ins: İnsan.

Ol ki ĥalƘ eyledi bu nüh felegi / Pür idüp **ins** ile cinn ü melegi(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 452*)[*ins*]

inşāf: Hakça davranmak, adâlet göstermek, acıyıp merhamet etmek.

Beni ol zümreden itme yā Rab / İderem 'adl ile **inşāf** taleb(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 114*)[*inşāf*]

Fikr idüp eyle dilā **inşāfi** / Cümleten ĥalƘ-ı cihān vaşşāfi(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 201*)[*inşāfi, -i*]

Yüri **inşāf** ile Ƙıl her işüñi / Tā ki her kes begene cünbişüñi(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 892*)[*inşāf*]

Saña yāhū daĥi gelmez mi yaƘīn / Oldı **inşāf** didüğüñ mışfu'd-dīn(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 899*)[*inşāf*]

insān: İnsan, şahıs.

Söylesem haq sözi n'ola bî-bāk / Bu cefālar ider **insānı** helāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 798)[*insānı, -ı*]

Nuş u pendı olup **insāna** müfid / İrişür menzil-i maqşūda mürīd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1050)[*insāna, -a*]

Degül **insān** ḥaṭādan ḥālī / Añma dilde elem ü eşğāli(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1164)[*insān*]

insān-ı za'if: Gücsüz, zayıf insan.

Aña qādir degül **insān-ı za'if** / Qıla evşāf-ı Resūli ta'rīf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
93)[*insān-ı za'if*]

intizār: Bekleme, bekleyiş.

İntizār üzre iken şubḥ u mesā / Geldi irdi giderek vaqt-i qazā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 457)[*intizār*]

intizār-ı ehl ü 'iyāl: Yakınlarını bekleme.

Bir yaña **intizār-ı ehl ü 'iyāl** / Bir yaña ta'n-ı düşmen-i bed-nām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1193)[*intizār-ı ehl ü 'iyāl*]

ir-: Ermek.

Pey-rev olup şu'arā-yı sefe / N'ola 'irfān ile **irsem** şerefe(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
194)[*irsem, -se, -m*]

İntizār üzre iken şubḥ u mesā / Geldi **irdi** giderek vaqt-i qazā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 457)[*irdi, -di*]

Kevkeb-i baḥtum iderken tevbīḥ / **İrdi** biñ on yediye çün tārīḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 475)[*irdi, -di*]

O murādına **irince** her bār / Ğam ile ‘ömri geçer leyl ü nehār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 480)[*irince, -ince*]

Bu meşeldür ki dimişler ‘uḳalā / Kişi a‘mā olur irdükde ḳazā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 584)[*irdükde*]

Ki anuñ ḳuvvet-i māliyyesi var / Neye şunsa eli **irer** her bār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 695)[*irer, -er*]

‘Avniyā ‘avn-i Ḥudā ger ola yār / Bu murāda iresin āḥir-i kār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 737)[*iresin, -e, -sin*]

İrdi sī sāle bu ‘ömr-i kütāh / Yine bir günce görünmez eyvāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1087)[*irdi, -di*]

Gözün aç irmeden ey dil saña mevt / Tevbe vü tā‘atüni eyleme fevt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1088)[*irmeden*]

Niçe bir manşib için ṭül-ı emel / Saña mühlet mi virür irse ecel(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1089)[*irse, -se*]

İre ol kātibe biñ derd şarīḥ / Yazduğın eylemez ise taşḥīḥ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1169)[*ire, -e*]

irād olun-: Ortaya konulmak, söylendi.

Bu hikāyet ki **olındı irād** / Nedür andan bize aḳşā-yı murād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 987)[*irād olındı, -dı*]

i‘rāz eyle-: Geri çekilmek.

Naḳl idicek anı şeyḥ-i murtāz / **Eyledi** ḳāḍi ḳazādan **i‘rāz**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
961)[*i‘rāz eyledi, -di*]

Künc-i ‘uzletde o şeyḥ-i murtāz / **Eyledi** emr-i ḳazādan **i‘rāz**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 974)[*i‘rāz eyledi, -di*]

i'rāzı it-: Geri çekilmek.

Bu haşasından **idüp i'rāzı** / Yine 'avdet kıluş olur kādī(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 761*)[i'rāzı idüp, -üp]

'irfān: Bilme, anlama, biliş, anlayış.

Pey-rev olup şu'arā-yı selege / N'ola '**irfān** ile irsem şerefe(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 194*)['irfān]

Görüp '**irfānumı** ol pāk-nihād / Beni kendüye idindi dāmād(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 238*)['irfānumı, -um, -ı]

Gerçi bir 'abd-i ĥakīrem ammā / Oldum '**irfānum** ile müřteřnā(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 319*)['irfānum, -um]

irgür-: Ulaşmak, erişmek.

Ola Hak kullarına cümle mu'în / **İrgüre** işbu murāda āmīn(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1116*)[irgüre, -e]

iriş-: Erişmek, ulaşmak.

İrişüp 'avn-i Ĥudā-yı müte'āl / şına hep cümle melā'īn ü kıral(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 746*)[irişüp, -üp]

Nuř u pendi olup insāna müfid / **İriřür** menzil-i maķřūda mürīd(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1050*)[iriřür, -ür]

Bir yañadan **iriřüp** vaķt-i řitā / Ĥadden efzūn olur anda belā(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 461*)[iriřüp, -üp]

Kāmet olsa **irişüp** vaķt-i namāz / Nāleye eyler idüm ben āğāz(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 482*)[irişüp, -üp]

Olmayup rāğīb-ı hayr u ḥāsenat / Aña nā-gāh **irişür** vaqt-i memāt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 850*)[*irişür, -ür*]

Va' desı **irişür** anuñ nā-gāh / Ol kefen şoyucıdan eyler āh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 911*)[*irişür, -ür*]

Çarḥa **irişmiş** idi feryādum / Ağlamak olmuş idi mu'tādum(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 497*)[*irişmiş, -miş*]

irşād kıl-: Doğru yolu gösterme.

Bāreka'l-lāh o şeh-i pāk-nijād / **Ƙıldı** Ƙādīyı bu güne **irşād**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 962*)[*irşād Ƙıldı, -dı*]

Ya'nī el-Ƙışşa o muḥtār-ı 'ibād / **Ƙıldı** eşnāf-ı Ƙuzātı **irşād**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 984*)[*irşād Ƙıldı, -dı*]

isbāt: Delil.

Var bu da'vāya benüm **isbātum** / Buldı şöret niçe te'lifātum(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 228*)[*isbātum, -um*]

ise: İse, "i" ek fiilinin şart eki (-sA) almış şekli.

'Ulemānuñ bilinüp evşāfi / Yār olur kimler **ise** eşrāfi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 138*)[*ise*]

Anı mezmüm-ı cihān Ƙıl her dem / Zālīm ü cāhil olan bir ben **isem**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 187*)[*isem, -m*]

Yañılup eylemez **iseñ** taşdı' / Belki eşrāf-ı kibār ola şefi' (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 208*)[*iseñ, -ñ*]

Geçdi 'ömrüm dükeli ğurbetde / Āteş-i faƘr **ise** germiyyetde(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 235*)[*ise*]

Saňa luřf eyler **ise** ma‘būduñ / Bir kelām ile olur maqşūduñ(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 278*)[ise]

Acır **iseñ** acı ol bī-mededi / Ki anuñ olmaya hergiz senedi(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 407*)[iseñ, -ñ]

Çekme gel mansıb için sa‘y u emek / Yoğ **ise** sım ü zeruñ arka gerek(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 408*)[ise]

Turmadum n’eyledüm ise itdüm / Āsitāneye çekildüm gitdüm(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 443*)[ise]

‘Ākıbet n’eyledüm **ise** itdüm / Budine toğru çekildüm gitdüm(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 469*)[ise]

Yañılıp eylemez iseñ taşdı‘ / Belki eşraf-ı kibār ola şef‘(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 528*)[iseñ, -ñ]

Sehv ile var **ise** de anda kuşūr / Ehl-i inşāf anı tutsun ma‘zūr(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 548*)[ise]

Ne **ise** cümle-i ‘ilm-i şer‘ī / Tab‘-ı pākūñde olur hep ber‘ī(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 565*)[ise]

Ol tarīkuñ ne **ise** erkānı / Getürür yirine bir bir anı(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 579*)[ise]

Ne kadar zaħmet **ise** şabr eyler / Bu ümīd ile dile cebr eyler(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 588*)[ise]

Ƙangı sınıfdan **iseñ** kendüñi bil / Şımf-ı evvelde menem ve’l-hāşıl(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 602*)[iseñ, -ñ]

Hağ söze merdüm **iseñ** gūş itsen / Fukarā hātırını hoş itseñ(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 604*)[iseñ, -ñ]

Sizi taħmīk **ise** ger maqşūdum / Nā-murād ide beni ma‘būdum(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 615*)[ise]

Ağlayup hālūñi ‘arz eylesesin / Ser-güzeştüñ ne **ise** söyleyesin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 629*)[ise]

Manşibuñ olur **ise** bī-ḥāşıl / Olasın bu ğam ile lā-ya‘kıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 635*)[ise]

Ger qabül eyler **iseñ** sen anı / Qazanursın bir iki ‘Oşmāñi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 634*)[iseñ, -ñ]

Yañılup varur **iseñ** İstanbula / Anda rağbet mi olur ma‘zūle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 644*)[iseñ, -ñ]

‘Azlden ise kıilup re’y-i şahih / Manşıbı eyler **iseñ** sen tercih(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 656*)[ise]

‘Azlden ise kıilup re’y-i şahih / Manşıbı eyler **iseñ** sen tercih(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 656*)[iseñ, -ñ]

Çünkü ol manşıb ola bī-ḥāşıl / Her ne deñlü olur **iseñ** ‘ādil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 658*)[iseñ, -ñ]

Kimde kim var **ise** ‘adl ü inşaf / Yoq yire eylemez ol lāf u güzāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 673*)[ise]

‘Aqıl **iseñ** gel eyā merd-i suhan / ‘Ulemāya şaқın itme sū’-i zan(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 681*)[iseñ, -ñ]

Bāb-ı rişvet **ise** mesned olamaz / Rif‘ata kimse muқayyed olamaz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 704*)[ise]

Emr olunur **ise** ben nā-kāma / Nazm idem her sene bir şeh-nāme(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 735*)[ise]

Şüfe‘ası yoğ **ise** bir kişinüñ / Birisi ilerü gelmez işinüñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 785*)[ise]

‘İlm ile yoğ **ise** ger aqrāñı / ‘Adlde olsa Şüreyh-i şāñi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 788*)[ise]

Tāli‘ -i cāhil **ise** hūb ancak / Hā’iziyle katı mergüb ancak(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 815*)[ise]

Eylemek ister **iseñ** def‘-i kesel / Gel benüm pendüm ile eyle ‘amel(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 819*)[iseñ, -ñ]

Diñle ey mā’il-i erbāb-ı hüner / Dir **iseñ** gūşuñ ola pür-gevher(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 868*)[iseñ, -ñ]

Naql olındı saña çün bu kışsa / Kışşadan ‘ārif **iseñ** al hişşe(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 869*)[iseñ, -ñ]

Bil ki ‘aqluñ saña yār **ise** hemīn / Manşıba t̄alib olup olma yakın(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 870*)[ise]

Benden naşīhat ister **iseñ** diñle Vecdiyā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, V.Kıta, I.Mısra*)[ister iseñ, -r, -iseñ, -ñ]

Zeyd aña olmaz **ise** ger rāzī / N’eylesün ya baña diyor k̄āzī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 880*)[ise]

Şimdi ‘ālemde eyā vākıf-ı rāz / Haqqa rāzī var **ise** var katı az(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 881*)[ise]

Eyleme mü’min **iseñ** lāf u güzāf / Saña lazım durur ‘adl ü inşāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 891*)[iseñ, -ñ]

İstikāmet yiridür şer‘-i Resûl / Hıdmetüñ ola dir **iseñ** maqbûl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 893*)[iseñ, -ñ]

Diler **iseñ** bula mālūñ bereket / İhtirāz it şaķın alma rişvet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 900*)[iseñ, -ñ]

Kāḫīda ‘adle **ise** ger niyyet / Aña nüvvābı ider tib‘iyyet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 925*)[ise]

Def‘-i zulm itmek aña lāzımdur / Gāfil **ise** soñucı nādımdür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 929*)[ise]

Zaleme zulm ider **ise** n'ola teskîn gerek / Qādî miskîn olıcak nâ'ibi keskin gerek(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Matla'-ı Vâlihi'l-Merhûmi'l-Üskübî*)[ise]

'Âkıl **iseñ** ide gör 'adl ile dâd / Tâ ki senden qala bir yahşî ad(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 936*)[iseñ, -ñ]

Ne murâduñ var **ise** eyle beyan / Tâ ki ihsân ide ol şâh-ı cihân(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 954*)[ise]

Dir **iseñ** keşf ola sırr-ı mübhem / N'eyledi diñle İmâm-ı A'zam(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 963*)[iseñ, -ñ]

Manşiba 'âkıl **iseñ** olma harîş / Nefsüñi kııl bu cefâdan tañlîş(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1002*)[iseñ, -ñ]

Var **ise** zerrece sende ğayret / Ehl-i dünyâ ile kıılma ülfet(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1003*)[ise]

Bârî 'uzlet kıılup ol ğuşe-nişîn / Olma 'âkıl **iseñ** anlara yaqın(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1008*)[iseñ, -ñ]

Olmaduñ mı bu haberden âġâh / Müddet-i 'ömr **ise** şaş u pencâh(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1090*)[ise]

Şihhat ü devlet **ise** bir ândur / Menzilüñ vâdî-i hâmûşândur(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1103*)[ise]

Ne virürsin 'acebâ anda cevâb / Olmaz **ise** saña 'avn-i Vehhâb(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1107*)[ise]

Ehl-i dillerde meşeldür añılur / Kim ki çok söyler **ise** çok yañılur(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1123*)[ise]

Qavl ü fi'lümde eger şâdıq isem / Nazar-ı merhamete lâyıq isem(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1135*)[isem, -m]

Ger mu'în ola baña ma'bûdum / Ne **ise** hâşıl olur maqşûdum(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1145*)[ise]

Olur itmām bu nazm-ı medhūl / ‘Ulemā eyler **ise** anı kabūl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1148*)[ise]

Ol daḥi var **ise** ger şey’-i ḳalīl / Yañılup yazmayan ol Rabb-i celīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1163*)[ise]

Sehv ü noḳşānını idüp maḳşūd / Aña daḥl eyler **ise** ba’zı ḥasūd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1165*)[ise]

İre ol kātibe biñ derd şarīḥ / Yazduḡın eylemez **ise** taşḥīḥ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1169*)[ise]

Kātibūñ ekşeri ḥod cāhil olur / Ehl-i keyf **ise** eger mühmil olur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1173*)[ise]

İslām: Allah’ın Kur’an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, Müslümanlık.

Ḳıldı **İslām** ile ‘arz-ı iḳbāl / Geldi ĩmāna işiden f il-ḥāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 71*)[İslām]

İslāma gel-: İslam’a girmek.

Çār yāri gelicek **İslāma** / Hep şalā eyledi ḥāşş u ‘amma(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 72*)[İslāma gelicek]

ism-i Kerīm: Kerim ismi. (Kerim, Allah'ın isimlerindedir).

Yā Rab ol **ism-i Kerīmüñ** ḥaḳḳı / Rif at-i ‘arş-ı ‘azīmüñ ḥaḳḳı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 50*)[ism-i Keīmüñ, -üñ]

ism ü resm: İsim ve şekil.

Oldı bir şınfı mevālī kısmı / Şöhre-i dehr olup **ism ü resmi**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 774*)[*ism ü resmi, -i*]

isr: Yol, iz.

Anuñ **isrine** gidüp hep 'ulemā / Kıldılar şer'-i Resüli icrā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 119*)[*isrine, -i, -n, -e*]

isrāf kıl-: Gereksiz yere harcamak, boşuna sarfetmek.

Eyle āyine-şıfat kalbüni şāf / Rızkuñı yok yire **kılma isrāf**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 829*)[*isrāf kılma, -ma*]

İstanbul: İstanbul şehri.

Deyne girdüm yine maḥzün u melül / Meskenüm oldı yine **İstanbul**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 390*)[*İstanbul*]

Bilmeyen şandı gider maḥlūla / Yine 'azm eyledüm **İstanbula**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 442*)[*İstanbula, -a*]

Gāh **İstanbula** geh ser-dāra / Tākatüm qalmanı vara vara(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 473*)[*İstanbula, -a*]

Varup **İstanbula** eyler hareket / Ders okınur qanda k'ola cem'ıyyet(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 570*)[*İstanbula, -a*]

Yañılup varur iseñ **İstanbula** / Anda rağbet mi olur ma'züle(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 644*)[*İstanbula, -a*]

Elem ü miḥneti **İstanbuluñ** / Kār ider cānına her ma'zülüñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 794*)[*İstanbuluñ, -uñ*]

iste-: Dilemek, talep etmek.

Mu‘cizāt **istedi** niçe ahmaḡ / Bir işāret ile māh oldı dü şaḡ(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām, Beyit 77*)[*istedi, -di*]

Beni **isterdi** mülāzım ide ol / Vaz‘-ı maḡbülüm idüp ol medḡül(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām, Beyit 375*)[*isterdi, -r, -di*]

Geldi deyn **isteyi** erbāb-ı düyün / Az ḡaldı ki idem ‘arz-ı cünün(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām, Beyit 441*)[*isteyi*]

Kendüye himmeti olursa bülend / İsteyen kişi olur dānişmend(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām, Beyit 569*)[*isteyen, -y, -en*]

Ḳādīlık alsa gerekdür giderek / Çekmek ister aña da ḡaylī emek(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām, Beyit 622*)[*ister, -r*]

Şāhlar luḡfa bahāne ister / Luḡf-ı şāha ne bahāne **ister**(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām, Beyit 725*)[*ister, -r*]

Şāhlar luḡfa bahāne ister / Luḡf-ı şāha ne bahāne ister(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām, Beyit 725*)[*ister, -r*]

Cem‘ olan nüzl ü ‘avāriż ne ki var / Ḳādīdan **ister** anı defter-dār(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām, Beyit 793*)[*ister, -r*]

Eylemek **ister iseñ** def‘-i kesel / Gel benüm pendüm ile eyle ‘amel(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām, Beyit 819*)[*ister iseñ, -r, -iseñ*]

Bu cihān mañşıbını itme ḡabül / Olmamaḡ **ister iseñ** soñra melül(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām, Beyit 821*)[*ister iseñ, -r, -iseñ*]

İste ol mañşıbı kim ey dānā / Ebedī olsa o mañşıbdā beḡā(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām, Beyit 822*)[*iste*]

Olmaḡ **istersen** eger kim rāḡat / Eyle bu ḡalk-ı cihāndan ‘uzlet(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām, Beyit 824*)[*istersen, -r, -se, -n*]

Benden naşīhat **ister iseñ** diñle Vecdiyā(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, V.Kıta, I.Mısra*)[*ister iseñ, -r, -iseñ*]

İster iseñ bu maqālāta delil / Diñle bir nādire temşil-i cemil(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 940)[*ister iseñ, -r, -iseñ*]

Didi kim **istemez** illā ki ƙazā / İhtiyār ile aña virdi rızā(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 958)[*istemez, -mez*]

İltimās[1] idüp ol demde ƙabül / Didi dūzaħda mekān **istemiş** ol(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 959)[*istemiş, -miş*]

Eylemek **ister iseñ** zevƙ u sürür / Mā-sivā fikrini dilden ƙıl dūr(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 1098)[*ister iseñ, -r, -iseñ*]

istiğrāb kıl- Garip bulmak, şaşmak.

Oldı mā-dūnı ƙuzātuñ nüvvāb / **Ƙılma** ħālin bularuñ **istiğrāb**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 924)[*istiğrāb kılma, -ma*]

istiħāre: Girişilecek bir işin hayırlı olup olmadığını rüyadan anlamak için abdest alıp dua okuyarak uyuma.

İstiħāreyle tefe'ül ƙıldum / Dergeh-i Ĥaƙƙa tevekkül ƙıldum(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 532)[*istiħāreyle, -y, -le*]

istiħdām it- Bir hizmette kullanma, bir işte çalıştırma.

Ƙāđī-'askerken **idüp istiħdām** / Eyledi ba'zı diyārda ƙassām(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 370)[*istiħdām idüp, -üp*]

istiħkāk: Hakkı olma, hak etme, liyākat kazanma, lâyıq olma.

Dest-i luş ile beni ƙıl infāk / Manşiba yoğ ise ger **istiħkāk**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 264)[*istiħkāk*]

istihrāc it-: Sonuçlandırmak.

Olsa bir mes'ele fethe muhtāc / Ol maḥallinde **ider istihrāc**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 566*)[*istihrāc ider, -er*]

istihsān eyle-: Beğenme, güzel bulma, güzel sayma.

Oқыyup dinleyecek şāh-ı cihān / **Eyleye** ben ıulına **istihsān**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 736*)[*istihsān eyleye, -y, -e*]

Al gidüp şeyhe şunınca anı / Oқыyup **eyledi istihsānı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 952*)[*istihsānı eyledi, -di*]

istihzā eyle-: Alay etmek, eğlenmek.

N'ola **eylerse** ḥasūd **istihzā** / Belki raḥm ide kibār-ı 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1152*)[*istihzā eylerse, -r, -se*]

istikāmet: Doğruluk, dürüstlük.

İstikāmet ile her şubḥ u mesā / İdeyin şer'-i şerīfūñ icrā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 111*)[*istikāmet*]

İstikāmet yiridür şer'-i Resūl / Ḥidmetūñ ola dir iseñ maḥbūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 893*)[*istikāmet*]

Ḥādım-i şer'-i şerīf olsa kişi / **İstikāmetde** anuñ dā'im işi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 896*)[*istikāmetde, -de*]

İstikāmetle iden ḥidmetini / İki 'ālemde bulur raḡbetini(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 897*)[*istikāmetle, -le*]

istikāmet it-: Doğru yolu bulmak.

Ṭama‘-ı hām ider ekşer süfehā / **İstikāmet idemezler** aşlā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 113*)[istikāmet idemezler, -e, -mez, -ler]

‘iṣyān: Karşı gelme, itaatsizlik etme, baş kaldırma.

Ya‘nī kim ġālib idi nisyanum / Oldı nisyanā sebep **‘iṣyānum**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 488*)[‘iṣyānum, -um]

Ḳalmaya cürm ile **‘iṣyānumuza** / Baḳmaya defter [ü] dīvānumuza(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 843*)[‘iṣyānumuza, -umuz, -a]

iş: Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

Yañılıp kendüme çok **iş** itdüm / Çünkü merḥūm yanından gitdüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 373*)[iş]

Şükrdür zāhir **işi** nā-çāruñ / Yine düşdüm yanına ser-dāruñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 437*)[iş, -i]

Görmege ehl ü ‘ıyālin ḥasret / **İşleri** güçleri faḳr u zillet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 511*)[işleri, -ler, -i]

Ṭotalum **işte** mülāzım oldı / Manşıb almaḳ aña lāzım oldı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 581*)[işte, -te]

Kendü varmaḡa tenezzül itmez / Anda nüvvāb ile ḥod **iş** bitmez(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 777*)[iş]

Birdür anlara ḥelāl ile ḥarām / Varduḡı yirüñ olur **işi** tamām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 783*)[iş, -i]

Şüfe‘ası yoḡ ise bir kişinüñ / Birisi ilerü gelmez **işinüñ**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 785*)[işinüñ, -i, -n, -üñ]

Ḳosa ‘adālet itmek için her biri **işin**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhūm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmīs-i Merhūm Vecdi’l-Filibevî, II.Kita, I.Mısra*)[işin, -in]

Yüri inşâf ile kıl her **işüñi** / Tâ ki her kes begene cünbişüñi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 892*)[*işüñi, -ñ, -i*]

Ḥādim-i şer'-i şerīf olsa kişi / İstikāmetde anuñ dā'im **işi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 896*)[*işi, -i*]

iş güc: Çeşitli işler, meşguliyet.

Görmege ehl ü 'ıyālin ḥasret / **İşleri güçleri** faqr u zillet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 511*)[*işleri güçleri, -ler, -i*]

iş'ār: Yazı ile bildirme.

Niçe vaşf itsün anı bu dil-i zār / İdemez midḥatin eş'ār **iş'ār**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 202*)[*iş'ār idemez, -e, -mez*]

iş'ār eyle-: Yazarak bildirmek.

Sen de var nazm ile ey 'Avnī-i zār / **Eyle** aḥvāl-i kuẓātı **iş'ār**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 522*)[*iş'ār eyle*]

işāret: Bir şeyi, anlatılmak istenen bir mânâyı el, parmak, kaş, göz, baş ile gösterme.

Mu'cizāt istedi niçe aḥmak / Bir **işāret** ile māh oldı dü şaḡ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 77*)[*işāret*]

işbu: İşte bu.

Var ümīdüm ki olup fetḥ-i bāb / Bā'ış-i şöhret ola **işbu** kitāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 324*)[*işbu*]

Sen Süleymān-şıfat ben mūram / **İşbu** ma'nāya 'aceb mesrūram(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 724*)[*işbu*]

Gün gibi rüşen iken **işbu** delil / Hayf kim görmez anı çeşm-i ‘alil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 996)[*işbu*]

Ola Hak kullarına cümle mu’în / İrgüre **işbu** murāda āmîn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1116)[*işbu*]

işit- İşitmek, duymak.

Sen o dergāha varup sür yüzini / Raḥm ide şāyed **işidüp** sözini(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 168)[*işidüp, -üp*]

Ƙıldı İslām ile ‘arz-ı iƙbāl / Geldi imāna **işiden** f il-ḥāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
71)[*işiden, -en*]

işiden geldi müselmān oldı / Maḫhar-ı raḥmet-i Raḥmān oldı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 74)[*işiden, -en*]

Bir ‘azīz **işidicek** ƙıldı su’āl / Bile tā kim ne durur vāƙi‘-i ḥāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 920)[*işidicek, -icek*]

Didiler ƙışşayı şāha nā-gāh / Bī-ḫuzūr oldı **işitdükde** o şāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
976)[*işitdükde, -dük, -de*]

iş it- Kötülük etmek, fenalık yapmak.

Yañılup kendüme çok **iş** itdüm / Çünkü merḫüm yanından gitdüm(*Tuḥfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 373*)[*iş itdüm*]

işte: Bir kimse, şey veya durumu işaret etmek için kullanılır.

Sīm ü zer cem‘ idene **işte** delil / Virse biñ yıl aña Ḥaƙ ‘ömr-i taḫvīl(*Tuḥfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 864*)[*işte*]

La‘l ü mercān olur alsa ele seng / Kīmīyā **işte** budur eyleme ceng(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1053)[*işte*]

it-: "Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Degül ol kâbil-i medh ü ta'rîf / İhtîşâr **it** sözi ey 'abd-i za'îf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 299)[*it*]

İhtîşâr **it** sözi uzatma henüz /Başla var ḥayr du'āya şeb ü rüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 332)[*it*]

Diler iseñ bula mâluñ bereket / İhtirâz **it** şaķın alma rişvet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
900)[*it*]

Dîn ü dünyâ virüben zulum ü fesâd / İhtiyâr **it** bulasın tâ ki murâd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1084)[*it*]

Her kese 'arz-ı İslâm itdi / Ḥâliķuñ birligin i'lâm **itdi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
73)[*itdi, -di*]

Her kese 'arza-i İslâm **itdi** / Ḥâliķuñ birligin i'lâm itdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
73)[*itdi, -di*]

Çün 'inâd **itdi** Ebü Cehl-i la'în / 'Âķibet gitdi caḥîme bî-dîn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 75)[*itdi, -di*]

Cebre'îl **itdi** Burâķ ile nüzül / Tâ ki mi'râc ide ol gice Resül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 76)[*itdi, -di*]

Gördiler gelmediler imâna / İ'timâd **itmediler** Ḳur'âna(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
79)[*itmediler, -me, -di, -ler*]

Beni ol zümreden **itme** yâ Rab / İderem 'adl ile inşâf taleb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
114)[*itme, -me*]

'Ulemâdan birin **itse** mesrür / K'ola zâtı vü zamâni ma'mûr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 181)[*itse, -se*]

Manşıbı ehline tevcîh **itmek** / Olmadı buncılayın şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 185)[*itmek, -mek*]

Niçe vaşf **itsün** anı bu dil-i zār / İdemez midhâtin eş‘ār iş‘ār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 202)[*itsün, -sün*]

Olup ol mā’il-i ebyāt eş‘ār / İltifāt **itdi** baña bir miqdār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
218)[*itdi, -di*]

Baña luḥf itmege ‘ahd **itmiş** idi / Ol tekellüf aradan gitmiş idi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 223)[*itmege, -me, -ge*]

Baña luḥf itmege ‘ahd **itmiş** idi / Ol tekellüf aradan gitmiş idi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 223)[*itmiş, -miş*]

Ġayrılar kıymetümi şimdiye dek / Fehm **itmez** çekerin bunca emek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 230)[*itmez, -mez*]

Ya’nī kim ḥāl-i diliyle bī-reyb / Böyle pend **itdi** baña hâtif-i ğayb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 245)[*itdi, -di*]

Manşibuñ şimdi şafası gitdi / ‘Uḫalā ‘uzleti tercih itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
247)[*itdi, -di*]

Bu cihān ḫalkına luḥf eylerken / Seni **itmez** mi çerāğ-ı rüşen(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 274)[*itmez, -mez*]

Bilüp aḫvālünü eşrāf-ı kibār / Nā-murād **itmek** olur anlara ‘ār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 277)[*itmek, -mek*]

Kim gelüp eylese maşşüdını ‘arz / Ber-murād **itmek** olur kendüye farz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 288)[*itmek, -mek*]

Ḥasb-i ḥālüm birez **itdüm** teblīg / Kılmadı luḥf ile iḫsānı dirīg(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 293)[*itdüm, -dü, -m*]

Dār-ı ‘uḫbāya çü rıḫlet **itdi** / Bu sözi baña vaşıyyet itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
307)[*itdi, -di*]

Dār-ı ‘uḫbāya çü rıḫlet **itdi** / Bu sözi baña vaşıyyet itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
307)[*itdi, -di*]

Şimdi lutf u kerem **itseñ** demidür / Kıl şefa'at kuluña mevsimidür(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 311*)[*itsen, -se, -ñ*]

Lik bunuñla mübāhāt **itmēm** / Süfehā gitdügi yola gitmem(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 325*)[*itmēm, -me, -m*]

İtmedi kimse kemālin ma'lūm / Bildi Şultān Süleymān merḥūm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 355*)[*itmedi, -me, -di*]

Bākīye ol şeh-i ferḥunde-ḥıṣāl / İltifāt **itdi** virüp manşıb u māl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 359*)[*itdi, -di*]

Yañılup kendüme çok iş **itdüm** / Çünkü merḥūm yanından gitdüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 359*)[*itdim, -di, -m*]

Bākī merḥūm yine **itdi** kayd / Aña hep vākıf olup 'Amr ile Zeyd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 381*)[*itdi, -di*]

Bildi derd-i dili dermān **itdi** / Baña bir medrese iḥsān itdi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 386*)[*itdi, -di*]

Bildi derd-i dili dermān itdi / Baña bir medrese iḥsān itdi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 386*)[*itdi, -di*]

Varup **itdüm** aña kaṭ'-ı menzil / Manşıbuñ olmadı zabtı kâbil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 386*)[*itdim, -di, -m*]

Yine ser-dār elemin yād itdüm / 'Ākıbet 'azm-i Beligrad **itdüm**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 396*)[*itdüm, -dü, -m*]

Faqr ile mübtezel ü āvāre / 'Arz-ı ḥāl **itdüm** o dem ser-dāra(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 397*)[*itdüm, -dü, -m*]

Bakmadı ol daḥi aṣlā yüzüme / İ'tibār **itmedi** ya'nī sözüme(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 412*)[*itmedi, -me, -di*]

Gördi rahm **itdi** baña defter-dār / Oldı telḥiṣ-i Trebçe nā-çār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 417*)[*itdi, -di*]

Bu felâket ile ‘avdet **itdüm** / Mansıba toğr[u] çeküldüm gitdüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 419)[itdüm, -dü, -m]

Esb-i maqşūdum ‘özr-i leng **itdi** / Yele yalayalı kıyruq gitdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 425)[itdi, -di]

Ağlayup derd-i dili ‘arz **itdüm** / Ehl-i diller revişine gitdüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 427)[itdüm, -dü, -m]

Qādī-‘askerden alan zabt **itdi** / Beni bu ğurbet ü ğam incitdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 436)[itdi, -di]

Menzile varmağa sür‘at **itdüm** / Vaṭana toğru çekildüm gitdüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 438)[itdüm, -dü, -m]

Ṭurmadum n’eyledüm ise **itdüm** / Āsitāneye çekildüm gitdüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 443)[itdüm, -dü, -m]

Anda yanumca giden ḥidmetkār / Atum esbābum alup **itdi** firār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 445)[itdi, -di]

İnkisār ile varup dīvāna / ‘Arz-ı ḥāl **itdüm** o ‘ālī-şāna(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
452)[itdüm, -dü, -m]

‘Ākıbet n’eyledüm ise **itdüm** / Budine toğru çekildüm gitdüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 469)[itdüm, -dü, -m]

Sünnet-i zuhra ger **itsem** niyyet / Ḥāṭırumda yoğ iken cem‘iyyet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 483)[itsem, -se, -m]

Bilmez idüm ne kıra‘at **itdüm** / Zuhra mı ‘aşra mı niyyet **itdüm**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 485)[itdüm, -dü, m]

Bī-sebeb siz baña düşünām **itmeñ** / Bu söz ile beni ilzām **itmeñ**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 616)[itmen, -me, -ñ]

Anı te‘lîfe çeküp bunca ta‘ab / Vāqı‘-ı ḥālî beyān **itdüm** hep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 619)[itdüm, -dü, -m]

‘Arz-ı hāl **itmege** ikdām idesin / Hasb-i hālūñ varup i‘lām idesin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 627)[*itmeğe, -me, -ge*]

Ṭotalum müddetūñ **itdūñ** tekmiñ / Bir iki aqça idersin taḥṣil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 636)[*itdūñ itdūñ*]

İtmeye ol daḥi deynūñe vefā / Çekdüğüñ derd ü elem qala saña(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 637)[*itmeye, -me, -y, -e*]

Diyesin nāle-künān ḥvār u zelil / Ne için manşıbum **itdūñ** tebdil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 645)[*itdūñ*]

Gayrısına seni **itdüm** tebdil / Müddetūñ eyle var anda tekmiñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 653)[*itdüm, -dü, -m*]

Bi‘z-zarūre ṭama‘-ı hām idesin / Cem‘-i māl **itmege** ikdām idesin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 659)[*itmege, -mek, -e*]

Anı gūş **itmek** olur farz-ı ‘ayn / Böyle buyurdu Resülü’s-şakaleyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 672)[*itmek, -mek*]

‘Aqıl iseñ gel eyā merd-i suḥan / ‘Ulemāya şaḥın **itme** sū’-i zan(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 681)[*itme, -me*]

Ḥaḥ sözi her kişi ḥod söyleyemez / Terk-i ser **itmeyen** anı diyemez(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 705)[*itmeyen, -me, -y, -e, -n*]

Böyle naql **itdi** Şaḥāyık içre / Söylenür ehl-i ḥaḥāyık içre(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
752)[*itdi, -di*]

İtmeyüp ‘adl ile dāduñda kuşūr / Şer‘ ile görür idūñ ḥaylī umūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 767)[*itmeyüp, -me, -y, -üp*]

Terk idüp şoñra teferrüd itdūñ / Kendü nefşūñle taḥayyüd **itdūñ**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 769)[*itdūñ, -dūñ*]

Bir niçe manşıbı bir eydürüp ol / Arpalık nāmı ile **itdi** ḥabül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 776)[*itdi, -di*]

Kendü varmağa tenezzül **itmez** / Anda nüvvâb ile h od iŖ bitmez(*Tuĥfetü 'l-H ukk am, Beyit 777*)[itmez, -mez]

Zeyde h ukm **itseñ** eger Ŗer' ile sen / Saña 'Amr itse gerekdür s '-i zan(*Tuĥfetü 'l-H ukk am, Beyit 882*)[itsen, -se, -ñ]

C hel  kaĥ'-ı mer tib **itdi** / 'İlme rağbet anuñ iĥ n gitdi(*Tuĥfetü 'l-H ukk am, Beyit 815*)[itdi, -di]

Bu cih n mansıbını **itme** kab l / Olmamaĥ ister iseñ soñra mel l(*Tuĥfetü 'l-H ukk am, Beyit 821*)[itme, -me]

M l u c h eyleyüp anı mağr r / Bir nefes **itmedi** 'ömrinde h z r(*Tuĥfetü 'l-H ukk am, Beyit 848*)[itmedi, -me, -di]

Kosa 'ad let **itmek** iĥ n her biri iŖin(*Tuĥfetü 'l-H ukk am, Gazel-i Merh m 'Ubeydi 'l-Edirnev  Tahm s-i Merh m Vecdi 'l-Filibev , II.Kıta, 1.Mısra*)[itmek, -mek]

Ŗarf **itse** d da cümleten eĥv r u c nbiŖin(*Tuĥfetü 'l-H ukk am, Gazel-i Merh m 'Ubeydi 'l-Edirnev  Tahm s-i Merh m Vecdi 'l-Filibev , II.Kıta, 2.Mısra*)[itse, -se]

Ŗer' ile virseñ eger Zeyde cev b / 'Amra dırsen saña h ukm **itdi** kit b(*Tuĥfetü 'l-H ukk am, Beyit 879*)[itdi, -di]

Baña h ukm **itmed gine** hikmet / Zeydden k d  alupdur riŖvet(*Tuĥfetü 'l-H ukk am, Beyit 883*)[itmed gine]

Def'-i zulm **itmek** aña l zımdur / G fil ise soñucu n dimd r(*Tuĥfetü 'l-H ukk am, Beyit 929*)[itmek, -mek]

Olsa zulm **itmege** k d  ma'il / Nef'i yoĥ f 'il olursa ' dil(*Tuĥfetü 'l-H ukk am, Beyit 931*)[itmege, -me, -ge]

B yle naĥl **itdi** biri r v n ñ / H zret-i K d [-i] Beyz v n ñ(*Tuĥfetü 'l-H ukk am, Beyit 941*)[itdi, -di]

H bs olunmasın anuñ emr **itdi** / Ol k d m  olan  lfet gitdi(*Tuĥfetü 'l-H ukk am, Beyit 977*)[itdi, -di]

Aña h d l zım iken tib‘iyyet / Mesleginden niun **itd n** nefret(*Tu fet ’l-H kk m, Beyit 989*)[*itd n*]

 b-1 tevbeyle seni p k **its n** / Menzil n  afha-i efl k itsün(*Tu fet ’l-H kk m, Beyit 1011*)[*itsün, -s n*]

M -siv  fikrini dilden d r **it** / Tenüni ba dan ayaĝa n r it(*Tu fet ’l-H kk m, Beyit 1014*)[*it*]

‘Avniy  kışsayı gel **itme** dir z /  afha-i  albe bu hoş pendümi yaz(*Tu fet ’l-H kk m, Beyit 1070*)[*itme, -me*]

Nu  u pendüm  tag r **itme**  ar r / Ayaĝına d   o sult n n var(*Tu fet ’l-H kk m, Beyit 1073*)[*itme, -me*]

V ki‘-i h l ni eyle a a ‘arz / H dmet **itmek**  apusunda sa a farz(*Tu fet ’l-H kk m, Beyit 1076*)[*itmek, -mek*]

H c ihm l ile ta  ir itme / Gel meded hayr i i te’h r **itme**(*Tu fet ’l-H kk m, Beyit 1078*)[*itme, -me*]

‘it b: Azarlama.

Ma‘n  yüzinde devlet-i dünya ‘**it b** imiş(*Tu fet ’l-H kk m, Gazel-i Merh m ‘Ubeydi’l-Edirnev  Tahm s-i Merh m Vecdi’l-Filibev , I.Kıta, 4.Mısra*)[‘*it b*]

ith f it-: Hediye olarak vermek, takdim etmek.

Didi **ith f idelüm** sult na / T  ki mazhar olasın i s na(*Tu fet ’l-H kk m, Beyit 953*)[*ith f idelüm, -el m*]

i‘tib r it-:  nem vermek, itibar etmek.

Ba madı ol daĝi a l  yüzüme / **i‘tib r itmedi** ya‘n  sözüme(*Tu fet ’l-H kk m, Beyit 412*)[*i‘tib r itmedi, -me, -di*]

i'timād it-: İnanmak, güvenmek.

Gördiler gelmediler ĩmāna / **İ'timād itmediler** ur'āna(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 77*)[i'timād itmediler, -di, -ler]

iẖtiraz it-: Çekinme, kaçınma, sakınma.

Diler iseñ bula mālũ bereket / **İẖtirāz it** şaın alma rişvet(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 900*)[i'tizār it]

i'tizār: Özur dileme.

İ'tizār ile o ayru'l-a'māl / İdicek cürm ü aasını su'al(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 764*)[i'tizār]

Şeyhden aı idüp şerm ü hicāb / **İ'tizār** ile virür aña cevāb(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 947*)[i'tizār]

itmām: Bitirme, tamamlama.

Bu maālāt-ı sa'ādet-encām / 'Avn-i a ile bulınca **itmām**(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 545*)[itmām]

itmām it-: Bitirmek, tamamlamak.

Şer' ile ümmetümüñ şubh u şām / idemātını **iderdüñ itmām**(*Tufetü'l-ükkām, Beyit 766*)[itmām iderdüñ, -er, -düñ]

itmām kıl-: Bitirmek, tamamlamak.

Rūz u ŧeb eyledi sa'y u iĸdām / ıldı tefsiri aan kim **itmām**(*Tuĸfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 951)[*itmam ıldı, -dı*]

itmām ol-: Tamam olmak.

Olur itmām bu nazm-ı medĸul / 'Ulemā eyler ise anı abul(*Tuĸfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 1148)[*itmām olur, -ur*]

iz'ān: Basiret, anlayıŧ, kavrayıŧ.

Ĥüb aĸlāı vü **iz'ānı** laıf / Vaŧfa ābil degül ol zāt-ı ŧerif(*Tuĸfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
303)[*iz'ānı, -ı*]

iz'ān it-: Anlamak, idrak etmek.

Anı **iz'ān idemez** her aĸmak / Fuarā albi durur Ka'be-i Ĥa(*Tuĸfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 605)[*iz'ān idemez, -e, -mez*]

iz'ān ıl-: Anlamak, idrak etmek.

Aña ba'ıŧ ne durur eyle beyān / Bilmeyenler **ıla** tā kim **iz'ān**(*Tuĸfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 561)[*iz'ān ıla, -a*]

izhār it-: Ortaya koymak, meydana ıkarmak.

Yoĸ iken 'ālemi ol var itdi / udret ü ĸımetin **izhār itdi**(*Tuĸfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
27)[*izhār itdi, -di*]

Bı-ĸuzür olsa aan bir midār / **İder** ol cümle 'uyübın **izhār**(*Tuĸfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 1006)[*izhār ider, -er*]

‘izz ü cāh: Makam ve mevki.

‘İzz ü cāh ile degüldür mağrūr / Manşib anuñ şerefiyle mesrūr(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 177)[‘izz ü cāh]

‘izz ü iqbāl: Yücelik ve saadet.

Bez̄ı ider manşib için māl u menāl / Yüz tutar anlara ‘izz ü iqbāl(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 600)[‘izz ü iqbāl]

‘izz ü sa’ādet: Mutluluk ve saadet.

Yā İlähī bu meḥādīm-i kirām / Olalar ‘izz ü sa’ādetde müdām(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 333)[‘izz ü sa’ādetde, -de]

‘izzet: Şeref, yücelik.

Ḥāşşa-i şer‘e idenler ḥidmet / Buldılar iki cihānda ‘izzet(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
15)[‘izzet]

Geldi ‘izzetle cihāna ol nūr / Oldı ḥalka sebep-i zevk u sürūr(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 63)[‘izzetle, -le]

O Ḥabīb-i Medenī ḥürmetine / Vāşıl eyle dü cihān ‘izzetine(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 104)[‘izzetine, -i, -n, -e]

Mürşid-i kāmile idüp ḥidmet / Buldılar iki cihānda ‘izzet(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
127)[‘izzet]

Haşre dek ‘izzet ile var olsun / ‘Avn-i Ḥaḳ aña nigeḥ-dār olsun(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 163)[‘izzet]

Ḥayr ile yād iden üstādını hep / Kişinüñ ‘izzetine olsa sebep(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 342)[‘izzetine, -i, -n, -e]

‘izzet-i kurb-ı Mesīhā: Hz.İsa’ya yakınlığının yüceliği.

Vuşlat-ı Âdem ü Havvâ hakkı / ‘İzzet-i kurb-ı Mesīhā hakkı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 51)[‘izzet-i kurb-ı Mesīhā]

‘izzet ü cāh: Şeref ve makam.

‘İzz ü cāh ile degüldür mağrūr / Manşib anuñ şerefiyle mesrūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 177)[‘izzet ü cāh]

Degül imiş garaızı ‘izzet ü cāh / Ḥükm ider her ne ise emr-i İläh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 755)[‘izzet ü cāh]

‘izzet ü rif’at: Şeref ve yücelik.

Oldı bu ‘izzet ü rif’at ile ol / Kāḍī-i ‘asker-i mülk-i Anaṭol(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
286)[‘izzet ü rif’at]

‘izzet ü şān: Yücelik ve şan, şöhret.

Âdemüñ ‘izzet ü şānında Ḥudā / Buyurupdur “ve leḳad kerremnā” (*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 30*)[‘izzet ü şānında, -ı, -n, -da]

‘izzet-i nām kıl- : Şanımı değerli etmek, ismini yüceltmek.

Didi luṭf ile kılup ‘izzet-i nām / Yā Muḥammed saña Ḥaḳ kıldı selām(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 65*)[‘izzet-i nām]

kabā: Kaftan.

Bu söz ‘aḳıllara ne lâyıḳdur / Şanur ol ‘ilmi kabā şarıḳdur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
65)[kabā]

kabāhat: Suç, kusur.

Ne sefāhat ne kabāhat eyvāh / İhtiyār eylesin bunca günāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 839)[*kabāhat*]

Ka'be-i Hak: Allah'ın Kabe'si

Anı iz'ān idemez her aḥmak / Fuḡarā ḡalbi durur **Ka'be-i Hak**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 605)[*Ka'be-i Hak*]

kābe kavseyni ev ednā: “İki yay mesafesi kalıncaya kadar, hatta daha da yakınına.”
mealindeki ayet ibaresi (Necm, 53/9).

“**Kābe kavseyni ev ednā**” da Ḥabīb / Oldı ḡurb-ı “fetedellā” ya ḡarīb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 89)[*Kābe kavseyni ev ednā*]

kābil: Mümkün.

Himmet eylerseñ eger **ḡābildür** / Kime şordumsa dimez müşkildür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 269)[*ḡābildür, -dür*]

kābil ol-: Mümkün olmak.

Gerçi **olmaz** bu cihānda **ḡābil** / Ḥalk-ı dünyāyı ziyāfet müşkil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 183)[*kābil olmaz, -maz*]

Varup itdüm aña ḡat'-ı menzil / Manşibuñ **olmadı** zabtı **ḡābil**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 395)[*kābil olmadı, -ma, -dı*]

kābil degül: Mümkün değil.

Hüb ahlākı vü iz'ānı laṭīf / Vaşfa **ķābil degül** ol zāt-1 şerīf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 303*)[*ķābil degül*]

Oldılar ya'nī faķīre düşmen / Şerḥe **ķābil degül** anda çekilen(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 429*)[*ķābil degül*]

ķābil-i medḥ ü ta'rīf degül: Tarif ve meth etmek mümkün değil.

Degül ol **ķābil-i medḥ ü ta'rīf** / İhtişār it sözi ey 'abd-i za'īf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 299*)[*ķābil-i medḥ ü ta'rīf degül*]

Çü **degül ķābil-i medḥ ü ta'rīf** / Kıl du'ā dā'im eyā 'abd-i za'īf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 743*)[*ķābil-i medḥ ü ta'rīf degül*]

ķabr: Mezar.

Kefenüñ kıymetini benden al / **Ķabrümi** açma idüp ķaşd-1 vebāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 914*)[*ķabrümi, -üm, -i*]

Ķādīnuñ **ķabrini** açar ol şeb / Eylemez 'ahde ṭurup ḥavf u ta'ab(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 917*)[*ķabrini, -i, -n, -i*]

ķabül eyle-: Kabul etmek.

İhtiyārī ya olursın ma'zül / Ya varup manşibuñı **eyle ķabül**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 654*)[*ķabül eyle*]

Nā-gehān düşdi Srişnik maḥlül / **Eyledüm** anı zārüretle **ķabül**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 431*)[*ķabül eyledüm, -dü, -m*]

Ger **ķabül eyler** iseñ sen anı / Ķazanursın bir iki 'Oşmānī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 643*)[*ķabül eyler, -r*]

'Āķıbet **eyleyüp** emrini **ķabül** / Oldı taḥrīrine anuñ meşğül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 949*)[*ķabül eyleyüp, -y, -üp*]

Olur itmām bu nazm-ı medhūl / ‘Ulemā **eyler** ise anı **ķabūl**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 1148)[ķabūl eyler, -r]

ķabūl it-: Bir Őeye isteyerek veya istemeyerek peki demek, razı olma, muvafakat etmek.

Cümleñüzden bu durur hep me’mūl / ‘Özrümi ehl-i kerem **ide ķabūl**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 620)[ķabūl ide, -e]

Bir niçe manşıbı bir eydürüp ol / Arpalık nāmı ile **itdi ķabūl**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 776)[ķabūl itdi, -di]

Bu cihān manşıbını **itme ķabūl** / Olmamaķ ister iseñ Őoñra melūl(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 821)[ķabūl itme, -me]

İltimās[1] **idüp** ol demde **ķabūl** / Didi dūzaħda mekān istemiş ol(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 959)[ķabūl idüp, -üp]

ķabūl kıl-: Kabul etmek.

Anı tebdīl ile **ķılduħda ķabūl** / Gitdi nem var ise ħarc-ı ma’ķūl(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 418)[ķabūl kılduħda, -duk, -da]

ķıldı ta’zīm ile çün anı **ķabūl** / Didi Őeyħüm ne diler benden ol(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 957)[ķabūl kıldı, -dı]

Oldı Őāhuñ sözine ħaylī melūl / **ķılmadı** ya’nī ki emrini **ķabūl**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 975)[ķabul kılmadı, -ma, -dı]

ķaçan: Ne vakit.

Geldi mürde ħaberi çün[ki] anuñ / Gitdi Bāķisi **ķaçan** dūnyānuñ(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 382)[ķaçan]

Bī-ḥuzūr olsa **kaçan** bir miqdār / İder ol cümle ‘uyübın izhār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1006)[*kaçan*]

Yetmişe yitse **kaçan** bir ādem / Erzel-i ‘ömre başar soñra **ka-dem**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1094)[*kaçan*]

kaçan kim: Ne zaman ki.

Rüz u şeb eyledi sa’y u ikdām / Kıldı tefsiri **kaçan** kim itmām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 951)[*kaçan*]

kadar: Ölçüde, derecede.

Ma’rifet baħrine olup ğavvāş / Bulmazdum bu **kadar** cevher-i ḥaş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 540)[*kadar*]

kadd: Boy, kamet.

Bār-ı ğam ide elif **kaddüñi** nün / Giderek ḥālüñ ola dīger-gün(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 540)[*kaddüñi, -üñ, -i*]

kadem bas-: Ayak basmak.

Yetmişe yitse kaçan bir ādem / Erzel-i ‘ömre **başar** soñra **ka-dem**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1094)[*kadem basar, -ar*]

kadh: Kötülemek, yermek.

Kādīya cevr ü cefā-pişeleri / ‘Ulemā **ka-dıdur** endişeleri(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
890)[*ka-dıdur, -ı, -dur*]

kadh eyle- Kınamak.

‘Ulemādan olanı medh eyle / Cühelādan olanı **ḳadh eyle**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 525*)[*kadh eyle*]

kādī: Hakim.

‘Ulemādandur olan **ḳādīlar** / Ḥüḳmine ḥalḳ-ı cihān rāzīlar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 120*)[*ḳādīlar, -lar*]

Ağladum anı görince nā-çār / Ol ḳazāda daḥi üç **ḳādī** var(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 434*)[*ḳādī*]

Anda **ḳādī** boğazın besleyemez / Görmeyince kişi vaşfın diyemez(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 467*)[*ḳādī*]

Ḳādīlık alsa gerekdür giderek / Çekmek ister aña da ḥaylī emek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 622*)[*ḳādīlık, -lık*]

Ḳādī kim ḥāşıl ol ‘ālim ola / İhtiyāriyla varup zālīm ola(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 677*)[*ḳādī*]

Ḳādī kim cāhil ola zālīm ola / Anı rüsvāy ide maḥşerde Ḥudā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 679*)[*ḳādī*]

‘Ālim ü ‘ādil ola şol **ḳādī** / Ḥāzret-i Ḥaḳḳ ola andan rāzī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 680*)[*ḳādī*]

Zāhir aḳvālī ḳo bid‘at zulem / Oldı **ḳādīlar** aña ālet-i zulm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 791*)[*ḳādīlar, -lar*]

Cem‘ olan nüzl ü ‘avārız ne ki var / **Ḳādīdan** ister anı defter-dār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 793*)[*ḳādīdan, -dan*]

Ṭaleb-i manşıbı ḳılma tedbīr / **Ḳādīlık** oldı ḳatı emr-i ‘asīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 871*)[*ḳādīlık, -lık*]

Ḳādīlaruñ bu derd ile bağrı kebāb imiş(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, II.Kıta, 5.Mısra)[ḳādīlaruñ, -lar, -uñ]

Baña ḥükm itmedüğine ḥikmet / Zeydden **ḳādī** alupdur rişvet(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 883)[ḳādī]

Yok yire **ḳādīya** bühtān eyler / Meskenin āteř-i sūzān eyler(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 886)[ḳādīya, -y, -a]

Ḳādīya cevr ü cefā-pişeleri / 'Ulemā ḳadhıdur endişeleri(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 890)[ḳādīya, -y, -a]

Ol vilāyetde meger bir **ḳādī** / Ḳavl ü fi'linden olup Ḥaḳ rāzi(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 909)[ḳādī]

Böyle anuñla idüp ḳavl ü ḳarār / **Ḳādī** [ki] defn olıcaḳ āḥir-i kār(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 915)[ḳādī]

Ḳādīnuñ ḳabrini açar ol şeb / Eylemez 'ahde ṡurup ḥavf u ta'ab(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 917)[ḳādīnuñ, -nuñ]

Her su'āle viremez **ḳādī** cevāb / Aña āteř ile eylerler 'azāb(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 918)[ḳādī]

Ḳādīda 'adle ise ger niyyet / Aña nüvvābı ider tib'ıyyet(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 925)[ḳādīda, -da]

Eylese zulmine iğmāz-ı 'ayn / Kendü 'ırzına virür **ḳādī** şeyn(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 928)[ḳādī]

Olsa zulum itmege **ḳādī** ma'il / Nef'i yok fā'il olursa 'ādil(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 931)[ḳādī]

Zaleme zulum ider ise n'ola teskīn gerek / **Ḳādī** miskīn olıcaḳ nā'ibi keskin gerek(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Matla'-ı Vālihi'l-Merhûmi'l-Üskübî)[ḳādī]

Tig-ı şer' ile kesüp faşl idemez bâtilı haq / **Ķādī** miskīn olıcaq nā'ib olur künce
bıcaq(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Matla'-ı Vālihi'l-Merhūmi'l-Üskübî / Cevāb-ı Nā'ibü's-Şer'*)[*kādī*]

Cümle aḥvāli gören **ḳādīdur** / Her kes anuñ sözine rāzīdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 935*)[*kādīdur, -dur*]

İlm-i tefsīre olurken meşgūl / Didi **ḳādīya** meger bir gün ol(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 945*)[*ḳādīya, -y, -a*]

Şeyḥden **ḳādī** idüp şerm ü hicāb / İ'tizār ile virür aña cevāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 947*)[*kādī*]

Şeyḥ defa'āt ile eyler teklīf / Tā ki **kādī** yaza tefsīr-i şerīf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 948*)[*kādī*]

İki **ḳādīlığı** bir eyledi şāh / Aña te'bīd ile virdi nā-gāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 960*)[*kādīlığı, -lığı, -ı*]

Naql idicek anı şeyḥ-i murtāz / Eyledi **ḳādī** ḳazādan i'rāz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 961*)[*kādī*]

Bāreka'l-lāh o şeh-i pāk-nijād / Ḳıldı **ḳādīyı** bu gūne irşād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 962*)[*kādīyı, -y, -ı*]

Geçdi zaḥmet ile ḥāl-i māzī / Olmadı gitdi ölince **ḳādī**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 985*)[*kādī*]

kādī-asker: Eskiden ilmiye sınıfının en yüksek rütbelerinden biri. Kazasker.

ḳādī-askerken idüp istiḥdām / Eyledi ba'zı diyārda ḳassām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 370*)[*kādī-askerdenken, -ken*]

ḳādī-askerden alan zabt itdi / Beni bu gurbet ü ḡam incitdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 436*)[*kādī-askerden, -den*]

ḳādī-asker ḳapusın rüz u şeb / Bekler ol vird-i lisānı maṭlab(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 591*)[*kādī-asker*]

Ḳāḍī-‘askerlere varmağ ile / El urup karşıda tırmağ ile(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 623*)[*ḳāḍī-‘asker lere, -ler, -e*]

Sözünü eyleyüp evvel ez-ber / Varacaguñ yine **ḳāḍī-‘asker**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 645*)[*ḳāḍī-‘asker*]

N’eylesün anlara **ḳāḍī-‘asker** / Virse ba‘zılarına manşib eger(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 796*)[*ḳāḍī-‘asker*]

ḳāḍī-‘asker kıl-: Eskiden ilmiye sınıfının en yüksek rütbelerinden birine sahip olmak.

İki def‘a şeh-i ferḥunde-nażar / **Ḳıldı** Rüm iline **ḳāḍī-‘asker**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 179*)[*ḳāḍī-‘asker kıldı, -dı*]

ḳāḍī-‘asker ol-: Eskiden ilmiye sınıfının en yüksek rütbelerinden birine sahip olmak.

İki üç def‘a sa‘ādetle meger / **Oldı** Rüm iline **ḳāḍī-‘asker**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 362*)[*ḳāḍī-‘asker oldı, -dı*]

ḳāḍī-i ‘asker: Kazasker.

Kimisi **ḳāḍī-i ‘asker** kimi mīr / Kimisi ya‘nī ḡanī kimi faḳīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 129*)[*ḳāḍī-i ‘asker*]

ḳāḍī-‘asker: Kazasker.

İki def‘a şeh-i ferḥunde-nażar / **Ḳıldı** Rüm iline **ḳāḍī-‘asker**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 179*)[*ḳāḍī-‘asker*]

Ḳāḍī-‘asker ḳapusın rüz u şeb / Bekler ol vird-i lisānı maṭlab(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 591*)[*ḳāḍī-‘asker*]

kādī-i ‘asker-i huceste-kelām: Mübarek sözlü kazasker.

Umaram okıyup teraḥḥum ide / **Ḳādī-i ‘asker-i huceste-kelām**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1189)[*kādī-i ‘asker-i huceste-kelām*]

kādī-i ‘asker-i mülk-i Anaṭol: Anadolu topraklarının kazaskeri.

Oldı bu ‘izzet ü rif‘at ile ol / **Ḳādī-i ‘asker-i mülk-i Anaṭol**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 286)[*kādī-i ‘asker-i mülk-i Anaṭol*]

kādī-i ‘asker-i Rūm: Rumeli kazaskeri.

Soñra ol faẓl u kerem kānı / **Ḳādī-i ‘asker-i Rūm** İbn-i aḥī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
385)[*kādī-i ‘asker-i Rūm*]

kādī-i ‘asker-i Rūm ol-: Rumeli kazaskeri olmak.

Ḳādī-i ‘asker-i Rūm olsa ne var / Cāmi‘-i şehri-i ‘ulūm olsa ne var(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 175)[*kādī-i ‘asker-i Rūm olsa, -sa*]

kādī-i ‘asker-i Rūm u Anaṭol: Anadolu ve Rumeli kazaskeri.

Ḳādī-i ‘asker-i Rūm u Anaṭol / Luṭf u ṭab‘ ile olupdur mecbūl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1140)[*kādī-i ‘asker-i Rūm u Anaṭol*]

kādī-i şūm: Uğursuz kadı.

Aḳribādan yine bir **ḳādī-i şūm** / Bu şerefdən beni ḳıldı maḥrūm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 374)[*kādī-i şūm*]

kadīmī: Eski.

Habs olunmasın anuñ emr itdi / Ol **kadīmī** olan ülfet gitdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 977*)[*kadīmī*]

kādī ol-: Kadı olmak, hakim olmak.

Ḳādī olmağ ile ba'zı 'āmī / Zılm ile çıqdı quzātuñ nāmı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 676*)[*kādī olmağ, -mağ*]

Saña dir **Ḳādī olur** 'ālīm olan / Ḥākīm olur mı cihānda nā-dān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 684*)[*kādī olur, -ur*]

Bu ḥaṭāsından idüp i'rāzı / Yine 'avdet kırup olur **Ḳādī**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 761*)[*kādī olur, -ur*]

Geçdi zaḥmet ile ḥāl-i māzī / **Olmadı** gitdi ölince **Ḳādī**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 985*)[*kādī olmadı, -ma, -dı*]

kādir: Kudret ve kuvvet sâhibi, yapabilme gücüne mâlik olan (kimse), muktedir.

Sende ol deñlü bîzā'a yoğdur / 'Ulemādan aña **Ḳādir** çoğdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 537*)[*kādir*]

kādir degül: Gücü yetmemek.

Aña kādir degül insān-ı za'īf / Ḳıla evşāf-ı Resūli ta'rīf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 93*)[*kādir degül*]

Kādir ü Nāsır u 'Allām u 'Alīm: Allah'ın Kadir, Nasır, Allām ve Alīm isimleri.

Ḥālīk u Rezzāk u Raḥmān u Raḥīm / Ḳādir ü Nāsır u 'Allām u 'Alīm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 2*)[*Ḳādir ü Nāsır u 'Allām u 'Alīm*]

kādī vü hâkim ol-: Kadı ve hâkim olmak.

Ne sa'âdet bu ki 'âlim olasın / 'Adl ile **ḳādī vü ḥâkim olasın**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 686)[*ḳādī vü ḥâkim olasın, -a, -sın*]

Ḳuvvet-i mâl ile niçe câhil / **Ḳādī vü ḥâkim olur** bir niçe yıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 686)[*ḳādī vü ḥâkim olur, -ur*]

Ḳādir-i pāk: Allah.

Ḳudret ü ḥiḳmeti çok **Ḳādir-i pāk** / İremez künhine 'aḳl ü idrāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 40)[*Ḳādir-i pāk*]

Şerefine dü cihân nüh eflāk / Halk olındı didi ol **Ḳādir-i pāk**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 62)[*Ḳādir-i pāk*]

ḳadr: Kıymet.

Size bu ḥaşleti virmişdür Ḥaḳ / **Ḳadrüñ** 'ālī ola göñlüñ alçaḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 192)[*ḳadrüñ, -üñ*]

Ḳadri günden güne efzün oldı / Meh-i nev gibi kemālin buldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 361)[*ḳadri, -i*]

Sīm ü zer alsa ele toprak olur / **Ḳadri** her yirde anuñ alçaḳ olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 406)[*ḳadri, -i*]

Söyle ey 'ârif-i pākīze-hüner / **Ḳadrüñ** añlar bilür erbāb-ı naẓar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1024)[*ḳadrüñ, -üñ*]

ḳadr ü şeref bul-: Kıymet ve şeref bulmak.

Eyleyüp her biri taḥşil-i kemāl / **Buldılar ḳadr ü şeref** Sidre-mişāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 154)[*ḳadr ü şeref buldılar, -dı, -lar*]

kāfi: Yeterli.

Göñül āyīnesin idüp şāfi / Bu naşīhat saña vāfi **kāfi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1110*)[*kāfi*]

kāfi ol-: Kāfi olmak, yeterli olmak.

‘Uḫalāya bu cevāb-ı şāfi / **Olisar** genc-i ḫanā‘at **kāfi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 518*)[*kāfi olisar*]

kāğid: Yazı yazmak, kitap basmak, sarmak, kaplamak gibi birçok işte kullanılan ince yaprak.

Ele **kāğid** ḫalem alup nā-gāh / Başladum naẓma hemān bi’smi’llāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 531*)[*kāğid*]

ḫahr: İnsanın içine işleyen derin üzüntü, sıkıntı, keder.

Gerçi kim luḫ ile **ḫahrı** mevcūd / Her kişi ḫāline rāzī ḫoşnūd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 45*)[*ḫahrı, -ı*]

Gün mi geçdi ‘acebā ṭāli‘-i dūn / Bağrumı eylemeye **ḫahr** ile ḫūn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 211*)[*ḫahr*]

Saña yoḫ çünki ḫazādan behre / Mübtelā olma bu derd ü **ḫahra**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 248*)[*ḫahra, -a*]

kā‘ide-i hat: Yazı kuralları.

Bilmeyüp **kā‘ide-i ḫaṭṭı** faḫat / Yaza imlāsını ma‘lūl u ḡalat(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1171*)[*kā‘ide-i ḫaṭṭı*]

kā‘il: İnanmış, kabul etmiş.

Bî-garaz ‘ālim ü hem ‘ādilsin / Hāḡ söze rāzī vü hem **ḡā’ilsin**(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 191)[*ḡā’ilsin, -sin*]

ḡā’il ol-: Razı olmak.

Ki ḡaleb ḡılsa [da] sā’il sā’il / Mezhebine **olur** anuñ **ḡā’il**(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
967)[*ḡā’il olur, -ur*]

ḡā’im: Ayakta durmak.

Giceler **ḡā’im** ü gündüz sā’im / Zıkr u tesbīḡ-i Ḥudāda dā’im(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1042)[*ḡā’im*]

ḡā’im ol-: Varlıḡı sürüp gitmek, daim olmak.

ḡula oldur gice gündüz lāzım / Ḥıdmetinde **ola** dā’im **ḡā’im**(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 8)[*ḡā’im ola, -a*]

ḡal-: Kalmak.

Gāḡ İstanbula geh ser-dāra / Tāḡatüm **ḡalmadı** vara vara(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
473)[*ḡalmadı, -ma, -dı*]

ḡalmadı milket-i ser-ḡadde yirüm / Budin iḡlīmine düḡdi seferüm(*Tuḡfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 477*)[*ḡalmadı, -ma, -dı*]

ḡalur elbette ḡicāb altında / Gencdür ḡan ki türāb altında(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
609)[*ḡalur, -ur*]

Faḡr ile ḡālūñ ola ḡöyle ḡarāb / ḡatmaduḡ **ḡalmaya** esbāb u kitāb(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 625)[*ḡalmaya, -ma, -y, -a*]

İtmeye ol daḡı deynüñe vefā / Çekdüḡüñ derd ü elem **ḡala** saña(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 637)[*ḡala, -a*]

Seni ma‘zül ideler ya tebdil / Müddetüñ **qalmağa** anda tekmiñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 641)[*qalmağa, -ma, -ğa*]

Cem‘-i māl için urur her kişi lāf / Kimse[y]e **qal[ma]dı** ‘adl ü inşāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 706)[*qal(ma)dı, -(ma), -dı*]

Çünkü çoğaldı mevālī giderek / **Qalmadı** anlara āḥar meslek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 775)[*qalmadı, -ma, -dı*]

Manşibuñ eyüsini anlar alur / Bī-kes olan kişi yābānda **qalur**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 784)[*qalur, -ur*]

Qalmadı manşib-ı dünyāda şafā / ‘Azl ü naşbına bulunmaz iḥşā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 818)[*qalmadı, -ma, -dı*]

Qalmaya cürm ile ‘işıyanumuza / Baqmaya defter [ü] dīvānumuza(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 843)[*qalmaya, -ma, -y, -a*]

Qalsa dünyā tolusı genc-i nihān / Ol ‘azābın çeker ‘uqbāda hemān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 866)[*qalsa, -sa*]

‘Ākıl iseñ ide gör ‘adl ile dād / Tā ki senden **qala** bir yahşı ad(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 936)[*qala, -a*]

Olmağıl ekl-i ḥarāma mu‘tād / Şanma ki sende **qalur** ḥaqq-ı ‘ibād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 937)[*qalur, -ur*]

Ben çekem bunca ğam-ı āfākı / Bu melālet **qala** bende bāqī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1138)[*qala, -a*]

Olmayınca aña luṭf-ı Bārī / Qoduğı yirde **qalur** dīnārı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
852)[*qalur, -ur*]

Şimdi bu ḥavf u recāda qaldum / Gitdi ‘aqlum bu arada **qaldum**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1150)[*qaldum, -du, -m*]

qalb: Kalp, yürek.

Olıcağ **qalbüme** Hağdan ilhām / Eyledi Tuħfe-i Ĥükkām aña nām(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 533*)[*qalbüme, -üm, -e*]

Anı iz'ân idemez her aħmaq / Fuğarā **qalbi** durur Ka'be-i Hağ(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 605*)[*qalbi, -i*]

Eyle āyîne-şıfat **kalbüñi** şāf / Rızquñı yoğ yire kıлма isrāf(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 829*)[*kalbüñi, -üñ, -i*]

Qalbine münkaş olınca mefhüm / Himmet-i şeyh ile ol kân-ı 'ulüm(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 950*)[*qalbine, -i, -n, -e*]

Qalbi gencîne-i sırr-ı ihlāş / Dergeh-i Hağda olan bende-i ĥāş(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1034*)[*qalbi, -i*]

kāle getür-: Dile getirmek.

Bu tariğquñ olıcağ pā-māli / Sa'y idüp **qāle getürdüm** ĥāli(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1034*)[*qāle getürdüm*]

kalem: Yazı yazmaya mahsus, genellikle çubuk biçiminde âlet.

'Ağl-ı kâşır anı ta'bır idemez / **Qalem** evşāfını taħrır idemez(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 92*)[*qalem*]

Ĥāşşa kim Ĥazret-i 'Oğmān u 'Alī / Yazdı levğ üzre **qalem** ĥatt-ı celī(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 96*)[*qalem*]

Ele kâğıd **qalem** alup nā-gāh / Başladum nazma hemān bi'smi'llāh(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 531*)[*qalem*]

kalem-āsā: Kalem gibi, kalemin yazdığı gibi.

Şāğ-ı desti **qalem-āsā** kurısun / Ĥuşk olup berg-i lisānı çürisün(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1168*)[*qalem-āsā*]

kāl: Söz, laf.

Yüri şimden girü ‘Avnī ta‘cīl / **Ḳāli** hāle idegör sen tebdīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1111*)[*kāli*]

kāl it-: Eritmek.

Āteş-i faḳr anı niçe meh ü sāl / Pūte-i miḥnet içinde **ide ḳāl**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 611*)[*kāl ide, -e*]

kāmeti ham ol-: Boyu bükülmek.

Bār-ı miḥnetle **olur ḳāmeti ham** / Olayın diyü mülāzım her dem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 577*)[*kāmeti ham olur*]

kāmeti lām ol-: Boyu lam gibi bükülmek.

Zühd ü taḳvāda olup **ḳāmeti lām** / İhtimām üzre iken şubḥ u şām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 756*)[*kāmeti lām olup*]

kāmet kıl-: Namaza kalkılması için “kad kāmēti’s-salâ” diyerek ezan okumak.

Öyleye ḳılsa mü’ezzin **ḳāmet** / Ben ikindüye iderdüm niyyet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 484*)[*kāmet ḳılsa, -sa*]

kāmet ol-: Namaza kalkılması için “kad kāmēti’s-salâ” diyerek ezan okumak.

Ḳāmet olsa irişüp vaḳt-i namāz / Nāleye eyler idüm ben āgāz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 482*)[*kāmet olsa, -sa*]

kāni‘ ol-: Kanaat etmek.

Rızık-ı maḫsūmuña **ḫāni**‘ olasin / Zālīmūñ zulmine māni‘ olasin(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 482*)[*kāni*‘ olasin, -a, -sın]

kamu: Hep, bütün.

Bu **ḫamu** zıkr olınan mevcūdāt / Şeref-i Aḫmed için buldı şebāt(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 84*)[*ḫamu*]

Sā’ir etbā‘ı **ḫamu** aşḫābı / Tābi’in ümmet olan aḫbābı(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 99*)[*ḫamu*]

Şerefine o Ḥabībūñ yā Rab / Ber-murād eyle **ḫamu** ümmeti hep(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 101*)[*ḫamu*]

Ol iki şınfi **ḫamu** bī-ğamdur / ‘Azl ile naşbları tev’emdür(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 601*)[*ḫamu*]

‘Ömrin efzūn ide ol Ḥayy u Kadīr / Ola a’dāsı **ḫamu** ḫvār u ḫaḫīr(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 745*)[*ḫamu*]

Rūmda niçe menāşib yek-sū / Arpalık oldı mevālīye **ḫamu**(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 780*)[*ḫamu*]

Ne vücūdı var ola nüvvābuñ / Ḳavm ü ḫüddām u **ḫamu** küttābuñ(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 926*)[*ḫamu*]

kān: Kaynak, maden.

Şoñra ol fażl u kerem **kānı** / Ḳāḏī-i ‘asker-i Rūm İbn-i aḫī(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 385*)[*kānı*]

Bī-riyā ‘ālim-i Rabbānī idi / Ehl-i ‘ilm idi kerem **kānı** idi(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 943*)[*kānı*]

Oldılar bunca fezā'il **kānı** / Sākinān-ı harem-i Sübhānī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1058*)[*kānı*]

Gele ey fehm ü firāset **kānı** / Qoya bu mel'abe-i şıbyānı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1082*)[*kānı*]

Ḥāşe li'llāh o mürüvvet **kānı** / Qılmaya bendesine iḥsānı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1137*)[*kānı*]

kanā'at eyle-: Yetinmek, kanaat etmek.

Olmaz **kanā'at eylemeden** özge kīmyā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, V.Kıta, 3.Beyit*)[*kanā'at eylemeden, -me, -den*]

kanā'at kııl -: Yetinmek, razı olmak.

Bu teqā'üdle **kanā'at kıılsam** / Gāhī dīvānda kitābet **kıılsam**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 730*)[*kanā'at kıılsam, -sa, -m*]

kanda: Nerede.

Varup İstanbula eyler hareket / Ders okınur **kanda** k'ola cem'ıyyet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 570*)[*kanda*]

kanda: Yer.

Lık her **kanda** bulunmaz o güher / Üsküdar oldu meger aña maqar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1054*)[*kanda*]

kangı: Hangi.

Ḳangı şınıfdan iseñ kendüñi bil / Şımf-ı evvelde menem ve'l-hāşıl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 602*)[*ḳangı*]

Ḳıldılar anı şefā'at n'ideyin / **Ḳangısınuñ** sözini redd ideyin(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 649*)[*ḳangısınuñ, -sı, -nuñ*]

Ḳangı 'ālim ki ola efḳar-ı nās / Anı ol cāhile sen itme ḳıyās(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 694*)[*ḳangı*]

Ḳangı manşıb ki degüldür bākī / 'Uḳalā olmaz anuñ 'uşşāḳı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 823*)[*ḳangı*]

Ḳangı meyyit ki olursa medfūn / Kefenin şoyar alurmuş mel'un(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 907*)[*ḳangı*]

ḳangı birin: Hangi biri.

Ḳangı birin diyeyüm miḥnet çok / Şerḥ ü tahrıre anı ḥācet yok(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 496*)[*ḳangı birin*]

ḳān-ı kerem: Kerem, bağış kaynağı.

Böyle bir şāh-ı 'azīmü's-şānı / Böyle bir **ḳān-ı kerem** sulṭānı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 713*)[*ḳān-ı kerem*]

ḳān-ı 'ulūm: İlimlerin kaynağı.

Ḳalbine münḳaş olınca mefhūm / Himmet-i şeyḥ ile ol **ḳān-ı 'ulūm**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 950*)[*ḳān-ı 'ulūm*]

ḳāni' ol-: Tatmin olmak, ikna olmak, inanmak.

Rızḳ-ı maḳsūmuña ḳāni' olasın / Zālīmüñ zulmine māni' olasın(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 19*)[*ḳāni' olasın, -a, -sın*]

kānūn ol-: Kanun olmak.

Luṭf iderse şeh-i rub‘-ı meskūn / Bu ri‘āyet çün **olupdur kānūn**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 270)[*kānūn olupdur, -up, -dur*]

Aña tevcīh olıcaḳ Ḳuds-i şerīf / **Oldı kānūn** alınur üç (?) şerīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 379)[*kānūn oldı, -dı*]

kapu: Kapı.

Anuñ ednā ḳulıa begler begidür / Baylar hep **ḳapusında** segidür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 145)[*ḳapusında, -sı, -n, -da*]

Seni aḡyār ile ol bir görmez / Ğayrı **ḳapulara** yüz[üñ] sürmez(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 276)[*ḳapulara, -lar, -a*]

Var liyāḳat ḳulına iḥsāna / Degülem ol **ḳapuda** bīgāne(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
296)[*ḳapuda, -da*]

Bulına ya‘nī ki bu derde ‘ilāc / Olmayam ḡayrı **ḳapuya** muḥtāc(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 328)[*ḳapuya, -y, -a*]

Ḳādī-‘asker **ḳapusın** rüz u şeb / Bekler ol vird-i lisānı maṭlab(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 591)[*ḳapusın, -sı, -n*]

Vara gele uşanup **ḳapusına** / Ṭura ṭura yorılup ṭapusına(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
624)[*ḳapusına, -sı, -n, -a*]

‘Avnī-i ‘āciz ü dil-ḥaste mizāc / Olmasun ḡayrı **ḳapuya** muḥtāc(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1019)[*ḳapuya, -y, -a*]

Vāḳi‘-i ḥālūñi eyle aña ‘arz / Ḥidmet itmek **ḳapusında** saña farz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1076)[*ḳapusında, -sı, -n, -da*]

kapudan: Kaptan.

Bir kulum MıŖra ki eyler sultān / Biri baħre gider olur **ķapudan**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 146*)[*ķapudan, -dan*]

ķār: İş.

HāŖsa ki 'Avnī-i bī-miķdārı / Ki anuñ cürm ü günehdür **ķārı**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 102*)[*ķārı, -ı*]

Olup ol maźhar-ı luťf-ı Bārı / Hātım olur ĥayr ile cümle **ķārı**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 5*)[*ķārı, -ı*]

Kimine bā' iş-i raħmet oldu / Kiminüñ **ķārı** Ŗekāvet oldu(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 35*)[*ķārı, -ı*]

Yoğ idi nazma benüm miķdārım / Bir kitābdı [benüm] ancak **ķārım**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 543*)[*ķārım, -um*]

Bir kefen Ŗoyucu ŖaħŖ-ı bī-'ār / Bu imiŖ **ķārı** anuñ leyl ü nehār(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 906*)[*ķārı, -ı*]

ķār it-: Fayda, kazanç sağlamak.

Elem ü miħneti İstanbuluñ / **ķār ider** cānına her ma'zülüñ(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 794*)[*ķār ider, -er*]

ķarār it-: Durmak.

NuŖ u pendüm tutağör **itme ķarār** / Ayağına düŖ o sultānuñ var(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1073*)[*ķarār itme, -me*]

Lā-mekān olup ider geŖt ü güzār / **İdemez** Ŗu gibi bir yirde **ķarār**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 510*)[*ķarār idemez, -e, -mez*]

ka´r-ı deryā: Denizin derinlikleri, denizin dibi.

Ka´r-ı deryāda olan gevher-vār / Kıymetüm añlayamaz her hāş u hār(*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 322*)[ka´r-ı deryāda, -da]

Ehl-i diller bu sözi söylerler / **Ka´r-ı deryāda** dürer cīfe zeber(*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 559*)[ka´r-ı deryāda, -da]

karīb ol-: Yakın olmak.

Aña dir rıfķ ile ey merd-i ğarīb / Baña şimden girü mevt **oldı karīb**(*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 913*)[karīb oldı, -dı]

kār-ı selef: Eskilerin işi.

Hayf ol mübtezel-i nā-ḥalefe / Vaz´ın uydurmaya **kār-ı selefe**(*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 992*)[kār -ı selefe, -e]

karşuda: Karşısında.

Qāḏī-´askerlere varmağ ile / El urup **karşuda** turmağ ile(*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 623*)[karşuda, -da]

kaşd: Niyet, istek, amaç, gāye.

Kaşdı bu manşiba çün vāşıl ola / Gide ğam zevķ u şafā hāşıl ola(*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 589*)[kaşdı, -ı]

Buğz idüp kimseye daḥl eylemedüm / **Kaşd** ile ya´nī yalan söylemedüm(*Tuḥfetü´l-Hükkām, Beyit 1129*)[kaşd]

kaşd-ı vebāl id-: Günaha niyetlenmek, kastdetmek.

Kefenüñ kıymetini benden al / **Ḳabrümi açma idüp ḳaşd-ı vebāl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 914*)[*ḳaşd-ı vebāl idüp, -üp*]

ḳasem eyle-: Yemin etmek.

Ḥāniṣ olmam **ḳasem eylersem** eger / Ola sehv ile tevārüd ya meger(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1162*)[*ḳasem eylersem, -r, -se, -m*]

ḳasıṭ: Niyet, istek, amaç, gaye.

Bir **ḳaşıd** ile varup bī-icmāl / Ağlayup ḳıldum aña 'arz-ı melāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 291*)[*ḳaşıd*]

ḳāşır ol-: Eksik davranmak, kusurlu olmak.

Zulm olur mı 'ulemādan şādır / **Olup** 'ilm ile 'amelde **ḳāşır**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 668*)[*ḳāşır olup, -up*]

ḳaşr: Saray, köşk.

Evvelā medḥ-i mevālī ḳılduñ / Suḥānuñ **ḳaşırını** 'ālī ḳılduñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 523*)[*ḳaşırını, -i, -n, -ı*]

ḳaşr-ı suhan: Söz köşkü, sarayı.

Ṭurma **ḳaşr-ı suhana** ur bünyād / Tā güşāde ola ebvāb-ı murād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1026*)[*ḳaşr-ı suhana, -a*]

ḳassām eyle-: Eskiden bir mirası vârisler arasında bölen, yetimlerin hakkını muhafaza ve idare eden şer'î memur olmak.

Ḳāḍī-'askerken idüp istiḥdām / **Eyledi** ba'zı diyārda **ḳassām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 370)[*ḳassām eyledi, -di*]

kāşif-i genc-i ḥaḳīḳat: Doğruluk hazinesini keşfeden.

'Ālim-i 'ilm-i ṭarīḳat kimdür / **Kāşif-i genc-i ḥaḳīḳat** kimdür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1032)[*kāşif-i genc-i ḥaḳīḳat*]

kāşif-i sırr-ı ṭarīkat: Tarikat sırlarını keşfeden.

Kāşif-i sırr-ı ṭarīkat nebevī / 'Ākif-i zāviye-i Muştafavī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1037)[*kāşif-i sırr-ı ṭarīkat nebevī*]

ḳatı: Çok.

Ṭāli'-i cāhil ise ḥüb ancak / Ḥā'iziyle **ḳatı** mergüb ancak(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
816)[*ḳatı*]

Ṭaleb-i manşıbı ḳılma tedbīr / Ḳāḍīlık oldu **ḳatı** emr-i 'asīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
871)[*ḳatı*]

Şimdi 'ālemde eyā vāḳıf-ı rāz / Ḥaḳḳa rāzī var ise var **ḳatı** az(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 881)[*ḳatı*]

Bunlaruñ ḥāli dīger-gün oldu / Bī-kes olan **ḳatı** maḥzūn oldu(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 557)[*ḳatı*]

ḳat'-ı menāzil eyle-: Yol almak.

Eyleyüp ḳat'-ı menāzil niceler / Ḳıldılar ṭayy-ı merāḥil niçeler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1068)[*ḳat'-ı menāzil eyleyüp, -üp*]

ḳat'-ı menzil it-: Mesafe katetmek, yol almak.

Varup **itdüm** aña **kaṭ'-ı menzil** / Mansıbuñ olmadı zıbtı **kābil**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 395)[*kaṭ'-ı menzil itdüm, -dü, -m*]

kaṭ'-ı merātib it- Yeni makamlara yükselmek.

Cühelā **kaṭ'-ı merātib itdi** / İlme rağbet anuñ içün gitdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 815)[*kaṭ'-ı merātib itdi, -di*]

kaṭ'-ı recā id- Ümidi kesmek.

Mā-sivādan **idüben kaṭ'-ı recā** / Kıldılar 'azm-i reh-i qurb-ı Hudā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1064)[*kaṭ'-ı recā idüben, -üben*]

kātib: Kitabet edici, eden.

İre ol **kātibe** biñ derd şarīḥ / Yazduğın eylemez ise taşḥīḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1169)[*kātibe, -e*]

Kātibüñ ekşeri ḥod cāhil olur / Ehl-i keyf ise eger mühmil olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1173)[*kātibüñ, -üñ*]

kātib it- Katip yapmak.

Ḳullanup ben ḳulımı yanında / Ya'nī **kātib ide** dīvānında(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 225)[*kātib ide, -e*]

kātib-i hūb: Güzel kâtip.

Raḥmet-i Ḥaḳ bula ol **kātib-i hūb** / Yaza hem-vār ü şaḥīḥ ü mergüb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1175)[*kātib-i hūb*]

kātib-i nā-ehl: Beceriksiz kâtip.

La 'net ol **kātib-i nā-ehl** olana / Har-ı nā-ķābil-i pür-cehl olana(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 1170)[*kātib-i nā-ehl*]

kat' it-: Yol almak.

Ķat' idem kişi diyü pāyesini / Cerħ ider 'ömr-i girān-māyesini(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 562)[*kat' idem, -em*]

katl: Katletmek, öldürmek.

Manşibuñ almag için şām u seħer / **Ķatlüñe** bulsa şehādet eyler(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 1007)[*katlüñe, -üñ, -e*]

katre: Damla.

Medh ideydüm ger olurdu ĝirra / Baħrden **katre** güneşden zerre(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 200)[*katre*]

Ne diyem ol şeh-i baħr u berre / Baħrden **katre** güneşden zerre(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 739)[*katre*]

kavī: Kuvvetli, güçlü.

Bir **ķavī** kimse ala ķāzılıĝuñ / Yok durur gerçi aña rāzılıĝuñ(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 639)[*kavī*]

Bir **ķavī** kimseye mensüb imiş ol / Ķuvvet-i ķāhiresiyle maķbül(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām*,
Beyit 650)[*kavī*]

kavī ol-: Kuvvetli olmak.

Āsitāne tarafı **oldı kavī** / Oldı ol hādīm-i şer‘-i nebevī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 423*)[*kavī oldı, -dı*]

kavl: Söz, kelam.

Bu hadīs ile olup naql-i şaḥīḥ / Kıldı Peygāmbere o **kavli** taşrīḥ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 905*)[*kavli, -i*]

kavl-i kitāb: Kitabın sözü.

Hāzret-i Ḥaḳdan idüp şerm ü hicāb / Hīç dimez böyle imiş **kavl-i kitāb**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 885*)[*kavl-i kitāb*]

kavl-i Resūl ü Mevlā gözet-: Allah’ın ve peygamberin sözünü gözetmek.

Gözedüp **kavl-i Resūl ü Mevlā** / Eyleyüp şer‘-i şerīfi icrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 17*)[*kavl-i Resūl ü Mevlā gözedüp, -e, -düp*]

kavl-i za‘if: Zayıf söz.

Gerçi olunmaz İmāmeyn taḥfif / Līk mezhebeleridür **kavl-i za‘if**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 968*)[*kavl-i za‘if*]

kavl ü fi’l: Söz ve eylem.

Ol vilāyetde meger bir kādī / **Ḳavl ü fi’linden** olup Ḥaḳ rāzī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 909*)[*kavl ü fi’linden, -i, -n, -den*]

Ḳavl ü fi’lümde eger şādīḳ isem / Naẓar-ı merḥamete lāyīḳ isem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1135*)[*kavl ü fi’lümde, -üm, -de*]

kavl ü karar it-: Söz ve karar eylemek.

Böyle anuñla idüp **qavl ü karar** / Qadı [ki] defn olıcaq aħir-i kār(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 915)[*kavl ü karar idüp, -üp*]

kavm: Topluluk.

Oldı ihvān cevāsīs-i 'uyüb / Bendeñi qılma bu **qavme** maqlüb(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 261)[*qavme, -e*]

Ne vücūdı var ola nüvvābuñ / **Qavm** ü ĥüddām u qamu küttābuñ(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 926)[*qavm*]

kayd it-: Kaydetmek.

Bākī merħūm yine **itdi kayd** / Aña hep vāqıf olup 'Amr ile Zeyd(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 381)[*qayd itdi, -di*]

qazā: Eskiden memleketin idārî taksîmâtında bir kadının ĥükmü ve idâresi altında bulunan, daha sonra bir kaymakam tarafından yönetilen yer, kaymakamlık, ilçe.

Baña her manşıb olup mücib-i ġam / Ne **qazā** belki qazā-i mübrem(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 243)[*qazādan, -dan*]

Kıldı Kurşunlı **kazāsın** ihsān / Der-'akab mā-melek oldı tālān(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 392)[*kazāsın*]

Ağladum anı görince nā-çār / Ol **qazāda** daħi üç qādī var(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 434)[*qazāda, -da*]

qazā: Kaderin, Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi.

Saña yok çünkü **każādan** behre / Mübtelā olma bu derd ü qahra(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 248)[*każādan, -dan*]

Didüm ey efdal-i eşraf-ı 'ibād / Bir **każāyile** kuluñ kılsañ şād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 455)[*każāyile*]

Gösterür çünkü **każāya** o rızā / Medresedür yolu anuñ ya każā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 582)[*każā*]

Hevesi bu dil-i nālānında / Devleti bula **każā** yanında(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
583)[*każā*]

Her kim olursa **każāya** rāzī / Hep gider zaḥmet-i ḥāl-i māzī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
585)[*każāya, -y, -a*]

Ol **każādan** olıcak āzāde / Ḥazreti hiç göremez rü'yāda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
759)[*każādan, -dan*]

Bu cevābı buyurur aña Resül / Sen **każāyāya** olurken meşğül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 765)[*każāyaya*]

Didi kim istemez illā ki **każā** / İhtiyār ile aña virdi rızā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
958)[*każā*]

Naql idicek anı şeyḥ-i murtāz / Eyledi kādī **każādan** i 'rāz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
961)[*każādan, -dan*]

Allāh Allāh ne 'aceb rāy-ı şahīḥ / Eyledi habs[i] **każādan** tercīḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 986)[*każādan, -dan*]

İhtiyārī **każāya** virdi rızā / Bunca yıllardur nā-kām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1190)[*każāya, -y, -a*]

każā -i mübrem: Vazgeçilmez kaza.

Baña her manşıb olup mücib-i gam / Ne każā belki **każā-i mübrem**(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 243*)[*każā-i mübrem*]

Åşikâr oldı bu sırr-ı mübhem / Geldi yaklaşdı **ķazā-i mübrem**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 458*)[*ķazā-i mübrem*]

Ėayrıya mansıb olur dāfi'-i Ėam / Baña ammā ki **ķazā-i mübrem**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 500*)[*ķazā-i mübrem*]

ķazā irdükte ķiři a'mā olur: "Kaza görünerek gelmez" anlamına gelmiş şekli olmalıdır.

Bu meşeldür ki dimişler 'uķalā / **Ėiři a'mā olur irdükde ķazā**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 584*)[*ķazā irdükde, -dük, -de*]

ķazā vir-: Kaza vermek.

Yoğ idi virmege zehr-i ķātil / Bir **ķazā virdi** baña bī-ħāşıl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 401*)[*ķazā virdi, -di*]

ķazan-: Kazanmak.

Ger ķabül eyler iseñ sen anı / **Ėazanursın** bir iki 'Oşmānī(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 634*)[*ķazanursın, -ur, -sın*]

ķāzī: Kadı.

Anda cem' olmağ ile üç **ķāzī** / Birisi olmadı 'azle rāzī(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 422*)[*ķāzī*]

Bir ķavī kimse ala **ķāzīlĖuñ** / Yoķ durur gerçi aña rāzīlĖuñ(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 639*)[*ķāzīlĖuñ, -lĖĖ, -uñ*]

Zeyd aña olmaz ise ger rāzī / N'eylesün ya baña diyor **ķāzī**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 880*)[*ķāzī*]

kāzī ol-: Kadı olmak.

Vüs‘at ümmîdine oldum **ķāzī** / Geçdi miħnet ile ħāl-i māzī(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 240*)[*ķāzī*]

Ĥaķ bilür ben degül idüm rāzī / Olan ol Ĥuds-i Őerīfe **ķāzī**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 376*)[*ķāzī*]

İki üç def‘a ki **ķāzī** oldum / Ĥekilen miħnete rāzī oldum(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 501*)[*ķāzī*]

kebāb: Yanmış, yanık.

Ĥāđılarıñ bu derd ile bağrı **kebāb** imiş(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, II.Kıta, 5.Mısra*)[*kebāb*]

kebîr-i vüzerā: Vezirlerin büyükleri.

Sābıķā gerĤi **kebîr-i vüzerā** / Ya’nî merħûm Muħammed Paşa(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 217*)[*kebîr-i vüzerā*]

keder: Gönül üzüntüsü, iç darlığı, gam, tasa.

Nażm ile ħāl-i dili Őerħ eyle / Levħ-i dilden **kederi** tarħ eyle(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 167*)[*kederi, -i*]

kefen: Gömülmek için hazırlanan bir Müslüman ölüsünün kabre konmak üzere yıkandıktan sonra sarıldığı amerikan bezi, kefin.

Ĥađı meyyit ki olursa medfün / **Kefenin** Şoyar alurmuş mel‘ün(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 907*)[*kefenin, -i, -n*]

Kefenüñ kıymetini benden al / Ĥabrümi açma idüp ķaŐd-ı vebāl(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 914*)[*kefenüñ, -üñ*]

kefen soyucu: Mezar açıp ölülerin kefenini çalan aşağılık hırsız, ölü soyucu, kefen soyucu.

Bir **kefen soyucu** şahş-ı bî-‘ār / Bu imiş kārı anuñ leyl ü nehār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 906)[*kefen soyucu*]

Va‘desi irişür anuñ nā-gāh / Ol **kefen soyucudan** eyler āh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 911)[*kefen soyucu*]

Bu gün aşbābını hep da‘vet ider / O **kefen soyucıya** minnet ider(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 912)[*kefen soyucu*]

O **kefen soyucu** ḥod ba‘de’l-mevt / Çāre mi var kıla ol fırsatı fevt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 916)[*kefen soyucu*]

O **kefen soyucu** aḥvāli didi / Ḥavf idüp şan ki vücūdı eridi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 921)[*kefen soyucu*]

kej: Eğri, kötü.

Yañılup **kej** giden ol yola müdām / Oldılar iki cihānda bed-nām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 13)[*kej*]

Kej nażar idenüñ ey Rabb-i Ğafūr / Dīdesi ola mekānından dūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 547)[*kej*]

kelām: Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade.

Saña luḥf eyler ise ma‘būduñ / Bir **kelām** ile olur maḳşūduñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 278)[*kelām*]

Oldı maḳşūş ḥavāşşa bu **kelām** / Fehm ü idrāk idemez anı ‘avām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 1154)[*kelām*]

kelām-ı zā'id kıl-: Gereksiz söz söylemek.

Ƙılmadum hıç **kelām-ı zā'id** / Şadıķu'l-kavlem aña Hıķ şāhid(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 1130)[*kelām-ı zā'id Ƙılmadum, -ma, -du, -m*]

kelām ol-: Söz, ifade olmak.

Keşret ile kişide **olsa kelām** / Ol sefāhatle bulur şöhret [ü] nām(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 1121)[*kelām olsa, -sa*]

ke'l-evvel: Bir önceki gibi.

Yine rü'yāda görüp **ke'l-evvel** / Diler ol müşkilini eyleye ĥall(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 763)[*ke'l-evvel*]

kelimāt: Kelimeler.

Medħ iderken anı Hāliķ bi'z-zāt / Hıç maħlūķa düşer mi **kelimāt**(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 94)[*kelimāt*]

Şu'arādan iki eşrāf-ı kużāt / Pend [ü] şi'r[i] niçe rengin **kelimāt**(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 873)[*kelimāt*]

Medħ ü ta'rife ne ĥacet ol zāt / Ƙıl süķüt eyleme zā'id **kelimāt**(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 1061)[*kelimāt*]

kemāl: Olgunluk, kemal.

Ne zamānuma ne ĥod zātuma baķ / Ne **kemāliyle** mübāhātuma baķ(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 262)[*kemaliyle, -i, -y, -le*]

İtmedi kimse **kemālin** ma'lüm / Bildi Şulţān Süleymān merħüm(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 355)[*kemalini -i, -n*]

adri günden güne efzn oldu / Meh-i nev gibi **kemlin** buldı(*Tufet'l-Hkkm, Beyit 361*)[*kemalin, -i, -n*]

keml-i kudret: Kudretin mükemmelliği.

Var iken nazma **keml-i kudret** / Birisi kılmadı ana cr'et(*Tufet'l-Hkkm, Beyit 538*)[*keml-i kudret*]

kem-yb ol-: Bulunmayacak kadar az olmak.

Nazm u neri anu **olup kem-yb** / n beyz olup ola 'arz-ı rikb(*Tufet'l-Hkkm, Beyit 719*)[*kem-yb olup, -up*]

kendü: Kendi.

Çünki Ha deme tekrm itdi / **Kendü** esmsını ta'lim itdi(*Tufet'l-Hkkm, Beyit 31*)[*kendü*]

ab'-ı pki nitekim b-ı zll / Dilleri **kendüye** kıldı meyyl(*Tufet'l-Hkkm, Beyit 174*)[*kendüye, -y, -e*]

Görüp 'irfnımı ol pk-nihd / Beni **kendüye** idindi dmd(*Tufet'l-Hkkm, Beyit 238*)[*kendüye, -y, -e*]

'Avniy niçeye dek tl-i emel / **Kendü** hddn bil 'abe söyleme gel(*Tufet'l-Hkkm, Beyit 279*)[*kendü*]

Kim gelüp eylese madını 'arz / Ber-murd itmek olur **kendüye** farz(*Tufet'l-Hkkm, Beyit 288*)[*kendüye, -y, -e*]

Yanı lup **kendüme** ok i itdüm / çünki merm yanından gitdüm(*Tufet'l-Hkkm, Beyit 373*)[*kendüme, -m, -e*]

Bknn **kendü** rızsıyla hemn / Beni kıldı o mlzım ta'yn(*Tufet'l-Hkkm, Beyit 380*)[*kendü*]

Eyledüm **kendüme** ol demde hitāb / Didüm ey gāfil [ü] ser-mest ü harāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 515*)[*kendüme, -ü, -m*]

Kendüye himmeti olursa bülend / İsteyen kişi olur dānişmend(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 569*)[*kendüye, -y, -e*]

Şakalı yoğ iken anuñ aġarur / Daġı ol **kendüsini** tāze şanur(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 576*)[*kendüsini, -si, -n, -i*]

Bulmayup **kendüye** cāy-ı rāḥat / Za'f ile bī-meded ü bī-ṭāḳat(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 594*)[*kendüye, -y, -e*]

Eyleyüp **kendüni** maġlūb-ı 'avām / Olasın rüz-ı cezāda bed-nām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 664*)[*kendüni, -ni*]

Terk idüp şoñra teferrüd itdün / **Kendü** nefsüñle taḳayyüd itdün(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 769*)[*kendü*]

Kendü varmaġa tenezzül itmez / Anda nüvvāb ile ḥod iş bitmez(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 777*)[*kendü*]

'Ulemā manşıba olmasun esīr / Qılmasun **kendülerin** ḥvār u ḥaḳīr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 817*)[*kendülerin, -ler, -i, -n*]

Eylese zulmine iġmāz-ı 'ayn / **Kendü** 'ırzına virür ḳādī şeyn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 928*)[*kendü*]

Āsumān-ı hünere **kendüsi** şāh / Ol mürīdān aña gūyā [ki] sipāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1059*)[*kendüsi, -s, -i*]

Başa āyende revende yüzüñe / Tā şafā ḥāşıl ola **kendüzüñe**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1075*)[*kendüzüñe, -üñ, -e*]

kendüni bil-: Kendini bilmek.

Qangı şımfıdan iseñ **kendüni bil** / Şımf-ı evvelde menem ve'l-ḥāşıl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 602*)[*kendüni, -ni*]

kerem: Lütuf, cömertlik.

Didi var sür yüzüñ ol dergāha / Ki pür oldı **keremi** efvāha(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 308*)[*keremi, -i*]

Bī-riyā 'ālim-i Rabbānī idi / Ehl-i 'ilm idi **kerem** kāmı idi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 943*)[*kerem*]

kerem: Lütuf, kerem sahibi kimse.

Faḫruma vāḳıf olınca zāleme / Beni suḫriyye kırup bir **kereme**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 428*)[*kereme, -e*]

kerem ü rütbe: Cömertlik ve derece.

Enbiyānuñ şeref ü 'izzetiçün / Evliyānuñ **kerem ü rütbetiçün**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 49*)[*kerem ü rütbetiçün*]

kes-: Kesmek.

Tıg-ı şer' ile **kesüp** faşl idemez bātılı ḫaḫ / Ḳādī miskīn olıcaḫ nā'ib olur künce bıcaḫ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Matla'-ı Vālihi'l-Merhûmi'l-Üskübî /Cevāb-ı Nā'ibü'ş-Şer'*)[*kesüp, -üp*]

Kesmezem rişte-i maḫşûdı hele / Ḳo ne dirlerse disünler cehele(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1151*)[*kesmezem, -mez, -em*]

keskin: İyi kesen, çok kesici.

Zaleme zulm ider ise n'ola teskīn gerek / Ḳādī miskīn olıcaḫ nā'ibi **keskin** gerek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Matla'-ı Vālihi'l-Merhûmi'l-Üskübî*)[*keskin*]

kesret: Çokluk.

Vahdeti **keşrete** bâ'is oldı / Yir yüzi nev'-i beşerle taldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 33)[*keşrete, -e*]

Keşret ile kişide olsa kelām / Ol sefāhatle bulur şöhret [ü] nām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1121)[*keşrete, -e*]

keşf it-: Çözmek, ortaya çıkarmak, keşfetmek.

Tūtī-i ṭab'-ı hümā-pervāzuñ / Ehline **keşf ide** gizlü rāzuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1030)[*keşf ide, -e*]

keşf-i rāz it-: Sırrı açığa çıkarmak.

Bir yaña ṭul-i emel hırş-ı dırāz / Kime varup **ideyin keşf-i rāz**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 490)[*keşf-i rāz ideyin, -eyin*]

keşf ol-: Çözmek, ortaya çıkarmak, keşfetmek.

Dir iseñ **keşf ola** sırr-ı mübhem / N'eyledi diñle İmām-ı A'zam(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 963)[*keşf ola, -a*]

kevkeb-i baht: Talih yıldızı.

Luṭf-ı Ḥaḳ şāyed ola anda delīl / Kıla bu **kevkeb-i bahtuñ** taḥvīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 251)[*kevkeb-i bahtuñ, -un*]

Kevkeb-i bahtum iderken tevbīḥ / İrdi biñ on yediye çün tārīḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 475)[*kevkeb-i bahtum, -um*]

kevneyn: İki cihan; dünya ve ahiret.

Budur ol emr-i sa'adet-maḳrūn / Didi **kevneyne** hemān "kūn fe-yekūn" (*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 28)[*kevneyne, -e*]

keyl it-: Ölçmek.

Şā‘-ı ‘aql ile anı **keyl ideler** / Ehl-i diller okıyup meyl ideler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1157)[*keyl ideler, -e, -ler*]

kıl-: Etmek, eylemek, yapmak.

Çünkü zāhir ola rüz-ı maḥşer / Luṭfuñı **kıl** baña anda reh-ber(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 107)[*kıl*]

Beni **kıl** şer‘-i şerīfe ḥādim / Niyyetüm ḥayradur Allāh ‘ālim(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 110)[*kıl*]

Anı mezmūm-ı cihān **kıl** her dem / Zālim ü cāhil olan bir ben isem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 187)[*kıl*]

Gayrılardan ḳuluñı **kıl** taḳdīm / Olmuşam munṭazır-ı luṭf-ı ‘azīm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 197)[*kıl*]

Ey dil olmak diler iseñ üstād / Dā‘im üstāduñı **kıl** ḥayr ile yād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 241)[*kıl*]

Ola dirseñ bu ma‘āş emri geñez / Ṭāli‘üñ tecrībe **kıl** bir niçe kez(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 249)[*kıl*]

Dest-i luṭf ile beni **kıl** infāk / Manşıba yoğ ise ger istihḳāk(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
264)[*kıl*]

Söyle ey ‘ārif-i pākīze-edā / Ṭurma **kıl** yine ser-āğāz-ı şenā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 301)[*kıl*]

Şimdi luṭf u kerem itseñ demidür / **Kıl** şefa‘āt ḳuluña mevsimidür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 311)[*kıl*]

Kıl tevekkül yūri Allāha müdām / Ḳona bir gün ele şāh-bāz-ı merām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 330)[*kıl*]

Hāline vākıf olup rağbet kııl / Hasb-i hālin okıyup şefkat **kııl**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 726*)[kııl]

Çü degül kâbil-i medħ ü ta' rîf / **Qıl** du'ā dā'im eyā 'abd-i za'îf(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 743*)[kııl]

Yüri inşāf ile **kııl** her işüñi / Tā ki her kes begene cünbişüñi(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 892*)[kııl]

Manşıba 'ākıl iseñ olma ħarîş / Nefsüñi **kııl** bu cefādan taħlîş(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1003*)[kııl]

Ya İlähî **kııl** anı pîşe bize / Zıkr ü fikrün ola endîşe bize(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1006*)[kııl]

Eyleyüp her yañadan feth ü fütüh / **Qıl** anuñ bāb-ı murādın meftüh(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1020*)[kııl]

Vir aña ni'met-i bî-pāyānı / Dil-i mecrühına **kııl** dermānı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1021*)[kıılup]

Medħ ü ta' rîfe ne ħācet ol zāt / **Qıl** süküt eyleme zā'id kelimāt(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1061*)[kııl]

Eylemek ister iseñ zevk u sürür / Mā-sivā fikrini dilden **kııl** dūr(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1098*)[kııl]

Reh-nümā olmağ için ħüb u laţif / Bize Ĥağ **kıldı** 'aţā şer'-i şerîf(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 7*)[kııldı, -dı]

Ümmet-i Aħmed iseñ **kılma** 'inād / Yüri ol şer'e muţî' u münkād(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 11*)[kıılma, -ma]

Bir avuç balçuğa **kıldığda** nazār / Oldı anda şuver-i nev'-i beşer(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 29*)[kııldığda, -duk, -da]

Ādeme oldı melā'ik mescüd / Qıldı şeytān[ı] 'inādı merdüd(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 32*)[kııldı, -dı]

Enbiyā geldiler olmağa delil / **Ƙıldılar** ni‘meti ğufrān-1 sebil(*Tuħfetü’l-Hükkām*,
Beyit 34)[*Ƙıldılar, -dı, -lar*]

Ƙılma ‘Avnī kuluñ ‘ālemde melül / Eyle hep ğayr du‘āsın mağbül(*Tuħfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 55*)[*Ƙılma. -ma*]

Ba‘de ğamd-i ni‘am-1 luşf-1 Ğudā / **Ƙılalum** na‘t-1 şeh-i her dü serā(*Tuħfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 57*)[*Ƙılalum, -a, -lum*]

Didi luřf ile **Ƙılup** ‘izzet-i nām / Yā Muħammed saña Ğağ Ƙıldı selām(*Tuħfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 65*)[*Ƙılup, -up*]

Didi luřf ile Ƙılup ‘izzet-i nām / Yā Muħammed saña Ğağ **Ƙıldı** selām(*Tuħfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 65*)[*Ƙıldı, -dı*]

Cebre’ıl’uñ ğaberi virdi sürür / **Ƙıldı** ol ğidmete şarf-1 mağdür(*Tuħfetü’l-Hükkām*,
Beyit 68)[*Ƙıldı, -dı*]

Ğānedānına Ƙılup anı beyān / ‘Arza **Ƙıldı** aña evvel imān(*Tuħfetü’l-Hükkām*, *Beyit*
68)[*Ƙılup, -up*]

Ƙıldı İslām ile ‘arz-1 iğbāl / Geldi imāna işiden f’il-ğāl(*Tuħfetü’l-Hükkām*, *Beyit*
71)[*Ƙıldı, -dı*]

Aña tib‘iyyet idüp çün küffār / **Ƙıldılar** Ğağğı Resüli inkār(*Tuħfetü’l-Hükkām*, *Beyit*
76)[*Ƙıldılar, -dı, -lar*]

Söyledi bunca cemādāt u tıyūr / Böyle çok mu‘cizeler **Ƙıldı** zıhūr(*Tuħfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 78*)[*Ƙıldı, -dı*]

Ƙıldılar küfr ü ‘ināda işrār / Oldılar cümle muğalled fi’n-nār(*Tuħfetü’l-Hükkām*,
Beyit 80)[*Ƙıldılar, -dı, -lar*]

Rūğ-1 Ƙudsī ğibi mağbüb-1 Vedūd / **Ƙıldı** bir ānda semāvāta řu‘ūd(*Tuħfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 88*)[*Ƙıldı, -dı*]

Aña Ƙādir degül insān-1 za‘ıf / **Ƙıla** evřāf-1 Resüli ta‘rīf(*Tuħfetü’l-Hükkām*, *Beyit*
93)[*Ƙıla, -a*]

Anuñ işrine gidüp hep ‘ulemā / **Ƙıldılar** şer‘-i Resūli icrā(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit 119*)[*Ƙıldılar, -dı, -lar*]

Fahr idüp faħr ile ekşer ‘ulemā / **Ƙıldılar** devlet-i dünyādan ibā(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit 125*)[*Ƙıldılar, -dı, -lar*]

Ĥalka Ĥaħ nūri tecellī **Ƙılmış** / Ĥällü ĥālince tesellī **Ƙılmış**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit 130*)[*Ƙılmış, -mış*]

‘Avniyā **Ƙılma** sözi ƣül u dirāz / ‘Ulemā ‘ilm ile oldı mümtāz(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit 132*)[*Ƙılma, -ma*]

Ƙıldı lāyık görüp [ol] Ĥayy u Ĥavī / Anları vāriş-i ‘ilm-i nebevī(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit 155*)[*Ƙıldı, -dı*]

Zātı pākini ne ĥacet ta‘rīf / Şadr-ı fetvā[y]ı **Ƙılupdur** teşrīf(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit 158*)[*Ƙılupdur, -up, -dur*]

Ƥab‘-ı pāki nitelim āb-ı zülāl / Dilleri kendüye **Ƙıldı** meyyāl(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit 160*)[*Ƙıldı, -dı*]

Ƥab‘-ı pāki nitelim āb-ı zülāl / Dilleri kendüye **Ƙıldı** meyyāl(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit 174*)[*Ƙıldı, -dı*]

İki def‘a şeh-i ferħunde-nazar / **Ƙıldı** Rūm iline Ƙādī-‘asker(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit 179*)[*Ƙıldı, -dı*]

Her kesüñ zannı budur kim taħķīķ / **Ƙıla** sultānumı ıslāh-ı tarīķ(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit 186*)[*Ƙıla, -a*]

Ƙıla Ĥaħ körpe budaķlarını var / Eyleye ĥaşre deĥin ber-ħürdār(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit 205*)[*Ƙıla, -a*]

Az ‘ömrümde çeküp derd-i keşir / Ƥālī‘üm **Ƙıldı** beni ĥvār u ĥaķir(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit 212*)[*Ƙıldı, -dı*]

Bu muşbet beni **Ƙıldı** mecnūn / Zabt ider mülkümi erbāb-ı düyün(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit 214*)[*Ƙıldı, -dı*]

Hidmet-i 'asker-i İslām[1] tamām / **Qılmağa** şāh-ı cihāna i' lām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 221)[*kılmağa, -ma, -ğa*]

Oldı eṣrāfa bu kıṣṣa ma'lūm / Beni ṣeh-nāmecı **kıldı** merḥūm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 222)[*kıldı, -dı*]

Görmüş idi baña hem vech-i vecīh / **Qıla** bir ḥūb ze'āmet tevcīh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 224)[*kıla, -a*]

Haḡ bu kim **kılmadı** ol lāf u güzāf / Va'deye 'ömri velī kıldı ḥilāf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 227)[*kılmadı, -ma, -dı*]

Haḡ bu kim kılmadı ol lāf u güzāf / Va'deye 'ömri velī kıldı ḥilāf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 227)[*kıldı, -dı*]

Faḡr u fāḡayla te'ehhül **kıldum** / Bilmeyüp toğrusına yañıldum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 239)[*kıldum, -du, -m*]

Beni çok ṣoydı bu cellād-ı felek / Diledi defter-i 'ömrüm **qıla** ḡaḡ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 244)[*kıla, -a*]

Luṭf-ı Haḡ ṣāyed ola anda delīl / **Qıla** bu kevkeb-i baḡtuñ taḡvīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 251)[*kıla, -a*]

Kime ṣekvā ideyin ṭāli'-i ṣūm / Beni ḡaḡ içre **kılpdur** mezmūm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 254)[*kılpdur, -ıp, -dur*]

Oldı iḡvān cevāsīs-i 'uyūb / Bendeñi **qılma** bu ḡavme maḡlūb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 261)[*kılma, -ma*]

Ġā'ibāne idüp evṣāfını gūṣ / Ṣevḡ ile baḡr-ṣıfat **kıldum** cūṣ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 290)[*kıldım, -dı, -m*]

Bir ḡaṣıd ile varup bī-icmāl / Aḡlayup **kıldum** aña 'arz-ı melāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 291)[*kıldum, -du, -m*]

Bilmedin baña teraḡḡum **kıldı** / Tesliyet birle tekellüm **kıldı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 292)[*kıldı, -dı*]

Hasb-i hālüm birez itdüm teblîğ / **Ƙılmadı** luţf ile ihsānı dirîğ(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 293)[*Ƙılmadı, -ma, -dı*]

Vechi var **Ƙılsam** aña 'arz-ı ĥulūş / Luţf u ihsānı faĥıre maĥşūş(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 304)[*Ƙılsam, -sa, -m*]

Bunca yıl anlara olan üstād / **Ƙıldı** çün kim bu faĥıri dāmād(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
305)[*Ƙıldı, -dı, -*]

Ƙılmaĝa vāĥi'-i hālüm ta'rîf / Tercemāndur baña bu nazm-ı laţîf(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 321)[*Ƙılmaĝa, -ma, -ĝa*]

Nazar-ı luţfını **Ƙılmaya** dirîğ / Belki ihsāna ide sa'y-ı belîğ(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
339)[*Ƙılmaya, -ma, -y, -a*]

Ol suĥan-perveri ihyā Ƙıldı / Hünerin 'āleme ifşā **Ƙıldı**(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
357)[*Ƙıldı, -dı*]

Ol suĥan-perveri ihyā Ƙıldı / Hünerin 'āleme ifşā **Ƙıldı**(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
357)[*Ƙıldı, -dı*]

Şoñra her bir şeh-i 'ālî-himmet / **Ƙıldılar** Bāĥıye küllî raĝbet(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 360)[*Ƙıldılar, -dı, -lar*]

Pirlik **Ƙıldı** mizācın taĥrîf / Ol[ma]dı ĥidmet-i fetvā teklîf(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
363)[*Ƙıldı, -dı*]

Aĥribādan yine bir ĥādî-i şüm / Bu şerefden beni **Ƙıldı** maĥrûm(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 374)[*Ƙıldı, -dı*]

Nāmı ol zāt-ı şerîfüñ Aĥmed / İltimāsını anuñ **Ƙılmaz** red(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
377)[*Ƙılmaz, -maz*]

Bāĥınuñ kendü rızāsıyla hemîn / Beni **Ƙıldı** o mülāzım ta'yîn(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 380)[*Ƙıldı, -dı*]

Çünki bu luţf u kerem **Ƙıldı** zuĥūr / Şılaya gitdüm o yılda mesrûr(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 387)[*Ƙıldı, -dı*]

Varıcağ anda te'ehhül kıldum / Rızık için Hağğa tevekkül **kıldum**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 388*)[*kıldum, -du, -m*]

Kıldı Qurşunlı kazāsın ihsān / Der-‘ağab mā-melek oldı tālān(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 392*)[*kıldı, -dı*]

Merħamet **kılmadı** hālüm bildi / Tezkireciye havāle kıldı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 398*)[*kılmadı, -ma, -dı*]

Merħamet **kılmadı** hālüm bildi / Tezkireciye havāle kıldı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 398*)[*kıldı, -dı*]

Anı tebdīl ile **kıldığda** kabūl / Gitdi nem var ise ħarc-ı ma‘kūl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 418*)[*kıldığda, -duk, -da*]

Fağruma vāqıf olınca zaleme / Beni suħriyye **kıluğ** bir kereme(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 428*)[*kıluğ, -uğ*]

Çekmedi bu elemi ħidmetkār / Niçe esbābum ile **kıldı** firār(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 430*)[*kıldı, -dı*]

Didüm ey efdal-i eşrāf-ı ‘ibād / Bir kazāyile kuluñ **kılsañ** şād(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 455*)[*kılsañ, -sa, -ñ*]

Manşiba olduğımı gördi ħarīş / Bernevarı baña **kıldı** telhīş(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 459*)[*kıldı, -dı*]

Bir zamān Filbe diyārını meger / Terk idüp **kılmış** idüm ‘azm-i sefer(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 472*)[*kılmış, -mış*]

Bu tarīğ ile gezüp ħaylī zamān / Beni **kılmışdı** felek ser-gerdān(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 474*)[*kılmıştı, -mış, -tı*]

Öyleye **kıl**sa mü’ezzin kāmēt / Ben ikindüye iderdüm niyyet(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 484*)[*kılsa, -sa]*

Çoğ zamāndur ki taħammül kıldum / Fikr idüp şimdi ta‘ağkul **kıldum**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 506*)[*kıldum, -du, -m*]

Ki olur nāmları hayr ile yād / **Ƙıla** Haḡ cümlesinüñ rüḡını şād(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 521)[*Ƙıla, -a*]

Evvelā medḡ-i mevālī **Ƙılduñ** / Suḡanuñ ḡaşrını 'ālī Ƙılduñ(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
523)[*Ƙılduñ*]

İstiḡāreyle tefe'ül **Ƙıldum** / Dergeh-i Haḡḡa tevekkül **Ƙıldum**(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 532)[*Ƙıldum, -du, -m*]

Var iken nazma kemāl-i ḡudret / Birisi **Ƙılmadı** aña cür'et(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
538)[*Ƙılmadı, -ma, -dı*]

Ḥaberüñ toḡrusı budur ammā / **Ƙılmasunlar** zurefā ḡaml-i riyā(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 541)[*Ƙılmasunlar, -ma, -sun, -lar*]

Aña ba'ış ne durur eyle beyān / Bilmeyenler Ƙıla tā kim iz'an(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 561)[*Ƙıla, -a*]

Bu mülāzımları bir tab'ı selīm / Cümle üç Ƙısma **Ƙılupdur** taḡsīm(*Tuḡfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 592*)[*Ƙılupdur, -updur*]

Ƙıldılar anı şefa'at n'ideyin / Ḡangısınıñ sözünü redd ideyin(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 649)[*Ƙıldılar, -dı, -lar*]

'Azlden ise **Ƙılup** re'y-i şaḡḡ / Manşıbı eyler iseñ sen terciḡ(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 656)[*Ƙılup, -up*]

Ƙılma inkār ile kizb ü telbīs / Saña yitmez mi bu maẓmün-ı ḡadīs(*Tuḡfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 671*)[*Ƙılma, -ma*]

Sefer emrinde yazup şeh-nāme / Tuḡfe **Ƙıldı** anı ḡāşş u 'āma(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 718)[*Ƙıldı, -dı*]

Var ümīdüm **Ƙılup** aña nazarı / Ber-murād ide bu ehl-i hüneri(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 720)[*Ƙılup, -up*]

Budur āyīn-i şehen-şāḡ-ı cihān / Şu'arāya **Ƙıla** luḡ u iḡsān(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
721)[*Ƙıla, -a*]

Ꞑulına **ꞑılsa** Őeh-i rűy-ı zemĭn / Yevmĭ kırꞑ aꞑça vazĭfe ta'yĭn(*Tuĥfetü'l-Hűkkām*,
Beyit 729)[*ꞑılsa, -sa*]

Bu teꞑā'űdle ꞑanā'at ꞑılsam / Gāhĭ dĭvānda kitābet **ꞑılsam**(*Tuĥfetü'l-Hűkkām*, Beyit
730)[*ꞑılsam, -sa, -m*]

Bu teꞑā'űdle ꞑanā'at ꞑılsam / Gāhĭ dĭvānda kitābet **ꞑılsam**(*Tuĥfetü'l-Hűkkām*, Beyit
730)[*ꞑılsam, -sa, -m*]

Bu ĥaꞑāsından idűp i'rāzı / Yine 'avdet **ꞑı lup** olur ꞑāđĭ(*Tuĥfetü'l-Hűkkām*, Beyit
761)[*ꞑı lup, -up*]

Sebeb oldur ki edānĭ ekŐer / **ꞑıldılar** manŐıb-ı 'ālĭde maꝼar(*Tuĥfetü'l-Hűkkām*, Beyit
812)[*ꝼıldılar, -dı, -lar*]

'Ulemā manŐıba olmasun eŐĭr / **ꝼılmasun** kendűlerin ĥvār u ĥaꝼĭr(*Tuĥfetü'l-
Hűkkām*, Beyit 817)[*ꝼılmasun, -ma, -sun*]

Eyle āyĭne-Őıfat kalbűnĭ Őāf / Rızꝼuñı yoꝼ yire **ꝼılma** isrāf(*Tuĥfetü'l-Hűkkām*, Beyit
829)[*ꝼılma, -ma*]

Luꝼf u iĥsāna **ꝼı lup** műstaĝraꝼ / Baĥr-i ĝufrāna bizi eyleye ĝarꝼ(*Tuĥfetü'l-Hűkkām*,
Beyit 844)[*ꝼı lup, -up*]

ꝼaleb-i manŐıbı **ꝼılma** tedbĭr / ꝼāđĭlık oldı ꝼatı emr-i 'asĭr(*Tuĥfetü'l-Hűkkām*, Beyit
871)[*ꝼılma, -ma*]

Ĥűb taĥmĭs ű ĝazel birle Őaña / **ꝼıldılar** ĥāl-i ꝼuzātı inhā(*Tuĥfetü'l-Hűkkām*, Beyit
876)[*ꝼıldılar, -dı, -lar*]

Bu ĥadĭs ile olup naꝼl-i Őaĥĭĥ / **ꝼıldı** Peyĝāmbere o ꝼavli taŐrĭĥ(*Tuĥfetü'l-Hűkkām*,
Beyit 905)[*ꝼıldı, -dı*]

O kefen soyucı ĥod ba'de'l-mevt / ꝼāre mi var **ꝼıla** ol fursatı fevt(*Tuĥfetü'l-Hűkkām*,
Beyit 916)[*ꝼıla, -a*]

Bir 'azĭz iŐidicek **ꝼıldı** su'al / Bile tā kim ne durur vāꝼi'-i ĥāl(*Tuĥfetü'l-Hűkkām*,
Beyit 920)[*ꝼıldı, -dı*]

Oldı mā-dūnı ƙuzātuñ nüvvāb / **Ƙılma** hālin bularuñ istiğrāb(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 924)[*ƙılma, -ma*]

Rūz u ŧeb eyledi sa'y u iƙdām / **Ƙıldı** tefsiri ƙaçan kim itmām(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 951)[*ƙıldı, -dı*]

Ƙıldı ta'zīm ile çün anı ƙabūl / Didi ŧeyħüm ne diler benden ol(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 957)[*ƙıldı, -dı*]

Bāreka'l-lāh o ŧeh-i pāk-nijād / **Ƙıldı** ƙādīyı bu gūne irŧād(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
962)[*ƙıldı, -dı*]

Ki ŧaleb **ƙılsa** [da] sā'il sā'il / Mezhebine olur anuñ ƙā'il(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
967)[*ƙılsa, -sa*]

Aña ŧākirde iken efrād u 'ibād / **Ƙıldı** da'vet anı ŧāh-ı Bağdād(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 971)[*ƙıldı, -dı*]

Oldı ŧāhuñ sözine ħaylī melūl / **Ƙılmadı** ya'nī ki emrini ƙabūl(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 975)[*ƙılmadı, -ma, -dı*]

ŧāha söz **ƙılmadı** aŧlā te'ŧir / Müddeti ħabs iken oldı takdīr(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
981)[*ƙılmadı, -ma, -dı*]

Ya'nī el-ƙıŧŧa o muħtār-ı 'ibād / **Ƙıldı** eŧnāf-ı ƙuzātu irŧād(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
984)[*ƙıldı, -dı*]

Bārī 'uzlet **ƙılup** ol gūŧe-niŧin / Olma 'āƙıl iseñ anlara yaƙın(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 1008)[*ƙılup, -up*]

Ol durur ħüsrev-i mülk-i melekūt / **Ƙılmaz** iŧŧā ider ammā ki sükūt(*Tuħfetü'l-*
Ĥükkām, *Beyit 1047*)[*ƙılmaz, -maz*]

Mā-sivādan idüben ƙaŧ'-ı recā / **Ƙıldılar** 'azm-i reh-i ƙurb-ı Ĥudā(*Tuħfetü'l-*
Ĥükkām, *Beyit 1064*)[*ƙıldılar, -dı, -lar*]

Bāreka'l-lāh ne güzel rāy-ı ŧāħiħ / Ƙurb-ı Mevlāyı **ƙılanlar** tercīħ(*Tuħfetü'l-*
Ĥükkām, *Beyit 1065*)[*ƙılanlar, -an, -lar*]

Eyleyüp kaç' -1 menâzil niceler / **Ƙıldılar** tayy-1 merâhil niçeler(*Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 1068*)[*Ƙıldılar, -dı, -lar*]

Ƙılmasun nefis ile şeytân igvâ / Tâzelük tâ'at-i Ĥaĥĥa evlâ(*Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 1097*)[*Ƙılmasun, -ma, -sun*]

Ger mü'ellif **Ƙıla** te'lîfi büyük / Dâ'imâ ellere olur bir yük(*Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 1125*)[*Ƙıla, -a*]

Ben idüp ehl-i mezâĥa taklîd / Muztaşar **Ƙıldum** anuñ nazmı müfîd(*Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 1126*)[*Ƙıldum, -du, -m*]

Nîk ü bed her ne ki **Ƙıldum** taħrîr / Ĥasb-i ĥâlüm dur[ur] ol bî-taĥşîr(*Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 1128*)[*Ƙıldum, -du, -m*]

Ƙılmadum hîç kelâm-ı zâ'id / Şadıĥu'l-ĥavlem aña Ĥaĥ şâhid(*Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 1130*)[*Ƙılmadum, -ma, -du, -m*]

Ĥâşe li'llâh o mürüvvet kânı / **Ƙılmaya** bendesine iħsânı(*Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 1137*)[*Ƙılmaya, -ma, -y, -a*]

Olıcaĥ vâĥi'-i ĥâlüm ma'lüm / Beni ĥâşâ Ƙıla anlar maħrûm(*Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 1153*)[*Ƙıla, -a*]

Ola ĥattı ya nesih ya ta'lîĥ / Yazup anı **Ƙıla** soñra taṭbîĥ(*Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 1176*)[*Ƙıla, -a*]

Yaza hem surĥ ile her ser-suĥanı / Gül ile pür **Ƙıla** bu encümeni(*Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 1177*)[*Ƙıla, -a*]

Ƙırâ'at it-: Okumak.

Bilmez idüm ne **Ƙırâ'at itdüm** / Zuhra mı 'aşra mı niyyet itdüm(*Tuħfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 485*)[*Ƙırâ'at itdüm, -düm*]

Ƙıral: Kral.

Engürüs iline olan seferi / N'eydügin Nemçe **kıralı** haberi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 219*)[*kıralı, -ı*]

Kırım: Kırım toprağı.

'Abd-i fermānı **Qırım** ḥānıdur / Cān u dilden qulı qurbānıdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 147*)[*Qırım*]

kırk: Kırk sayısı, 40.

Qulına kılsa şeh-i rüy-ı zemīn / Yevmī **qırq** aqça vazīfe ta'yīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 729*)[*qırq*]

kısm: Bölüm.

Bu mülāzımları bir tab'ı selīm / Cümle üç **kısm**a kılpdur taqsīm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 592*)[*kısm*a, -a]

kısm: Cins, nevi.

Oldı bir şımfı mevālī **kısmı** / Şöhre-i dehr olup ism ü resmi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 774*)[*kısmı, -ı*]

Baḥa bir ölmez oğuldur bu kitāb / Süfehā **kısmı** olur bunda ḥicāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1159*)[*kısmı, -ı*]

kısmet: Takdir edilmiş olan şey, nasip.

Eyleyüp cān ile her ḥıdmetini / Şoñra aldum Filibe **kısmetini**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 372*)[*kısmetini, -i, -n, -ı*]

kısmet ol-: Nasip olmak, kader olarak gerçekleşmek:.

Olan ol rüz-ı ezelde **kısmet** / Vâşıl olur saña hep bî-minnet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 331*)[*kısmet olan, -an*]

kıssa: Kısa hikâye, ibretli hikâye, fikra, rivâyet.

Oldı eṣrâfa bu **kıssa** ma'lûm / Beni şeh-nâmecı kıldı merḥûm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 222*)[*kıssa*]

Naql olındı saña çün bu **kıssa** / Kıssadan 'ârif iseñ al hişse(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 869*)[*kıssa*]

Didiler **kıssayı** şâha nâ-gâh / Bî-ḥuzûr oldı işitdükde o şâh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 976*)[*kıssayı, -y, -i*]

'Avniyâ **kıssayı** gel itme dırâz / Şafḥa-i ḳalbe bu hoş pendümi yaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1070*)[*kıssayı, -y, -i*]

kıyâs eyle-: Mukayese etmek, karşılaştırmak.

Ḳorḳaram ben ḳulın ol eṣref-i nâs / Bilmeyüp **eyledi** aḡyâra **kıyâs**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 323*)[*kıyâs eyledi, -di*]

kıyâs it-: Mukayese etmek, karşılaştırmak.

Kangı 'âlim ki ola efkar-ı nâs / Anı ol câhile sen **itme kıyâs**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 694*)[*kıyas itme, -me*]

'Adl iderseñ eyâ efḳal-i nâs / Ne belâdur **ideler** böyle **kıyâs**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 887*)[*kıyâs ideler, -e, -ler*]

kıyâs ol-: Karşılatılmak.

Yetmiş varmadılar ekser-i nās / Ekşere n'ola eçal **olsa kıyās**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1093*)[*kıyās olsa, -sa*]

kıymet: Bir şeyin taşıdığı maddî varlığa göre tespit edilen karşılık, hakkında biçilen değer.

Gayrılar **kıymetümi** şimdiye dek / Fehm itmez çekerin bunca emek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 230*)[*kıymetümi, -üm, -i*]

Ka'r-ı deryâda olan gevher-vâr / **Ḳıymetüm anılayamaz** her ḥāş u ḥār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 322*)[*kıymetüm anılayamaz, -y, -a, -maz*]

Kefenüñ **kıymetini** benden al / Ḳabrümi açma idüp kaşd-ı vebâl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 914*)[*kıymetini, -i, -n, -i*]

Sözümün lezzeti sükkerden yeg / **Ḳıymeti** ḥod dür ü gevherden yeg(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1072*)[*kıymeti, -i*]

Sözi uzatma yeter lâf u güzâf / Cevherin **kıymetin** añlar şarrâf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1072*)[*kıymetin, -i, -n*]

Ḳıymeti çokdur bu ḥamâkat el-ḥaḳ / Ya'nî bostancıya tarḥun şatmaḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1147*)[*kıymeti, -i*]

kıymetin bil-: Değer vermek ve bunu sonucunda önemli olduğunu kavrayabilmek.

Kim ola dürr-i suḥan şarrâfı / **Bilür** ol **kıymetin** urma lâfı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1028*)[*kıymetin bilür, -ür*]

ki: -ki bağlacı; Özneyi, bâzan da bir tümleci kuvvetlendirerek cümlenin temel bölümüne bağlar.

Ḥāşsa **ki** 'Avnî-i bî-miḳdârı / **Ki** anuñ cürm ü günehdür kârı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 102*)[*ki*]

Ki odur pâdişeh-i baħr u ber / ‘Āleme ħüķmi revān ser-tā-ser(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 144)[*ki*]

Bir ħulm Mışra **ki** eyler sultān / Biri baħre gider olur ħapudān(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 146)[*ki*]

Nūr-ı Aħmed **ki** delil oldı bize / Ol ŧefi’ olsa n’ola cümlemüze(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 83)[*ki*]

Ĥazret-i Es’ad Efendi **ki** müdām / Oldı mümtāz-ı mevālī-i ‘ızām(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 169)[*ki*]

Ġayrlar ħālī anuñla ma’lūm / Māh-ı tābān ile ħüyā **ki** nücum(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 172)[*ki*]

Umaram ‘avn-ı Ĥudādan **ki** henüz / Aħıla ħün gibi baħt-ı firüz(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 231)[*ki*]

Her tarıķ ile **ki** ben ma’zūram / Luṭfuñ ümmīdi ile mesrūram(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 260)[*ki*]

Ni’am-ı luṭfi cihāna mebzül / Ĥāşe li’llāh **ki** seni ide melül(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
273)[*ki*]

Var ümīdüm **ki** ħimāyetler ide / Baña ħālümce ri’āyetler ide(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 297)[*ki*]

Didi var sür yüzüñ ol dergāha / **Ki** pür oldı keremi efvāha(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
308)[*ki*]

Var ümīdüm **ki** olup fetħ-i bāb / Bā’iṣ-i ŧöhret ola işbu kitāb(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 324)[*ki*]

Bulna ya’nī **ki** bu derde ‘ilāc / Olmayam ħayrı ħapuya muħtāc(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 328)[*ki*]

Acır iseñ acı ol bī-mededi / **Ki** anuñ olmaya herħiz senedi(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
407)[*ki*]

Geldi deyn isteyi erbāb-ı dūyūn / Az ҡaldı **ki** idem ‘arz-1 cūnūn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 441)[ki]

Bilmeyen kimse iderdi bühtān / Beni añlardı **ki** mest ü ḥayrān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 481)[ki]

Ġayrıya mansıb olur dāfi‘-i ğam / Baña ammā **ki** ҡazā-i mübrem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 500)[ki]

İki üç def‘a **ki** ҡāzī oldum / Çekilen miḥnete rāzī oldum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
501)[ki]

Çok zamāndur **ki** taḥammül ҡıldum / Fıkr idüp şimdi ta‘aḳkıl ҡıldum(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 506*)[ki]

Ki olur nāmları ḥayr ile yād / Ƙıla Ḥaḳ cümlesinüñ rūḥımı şād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 521)[ki]

Sözüme vāḳıf olur ehl-i kemāl / Bu meşeldür **ki** yok elçiye zevāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 544)[ki]

Bu meşeldür **ki** dimişler ‘uḳalā / Kişi a‘mā olur irdükde ҡazā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 584)[ki]

Def‘-i ğam diyü yir afyon sıḳılır / Şöyle lāġar **ki** toḳınsañ yıḳılır(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 585)[ki]

Aña raḥm eyle **ki** nā-çār ola ol / Faḳr ile bī-kes ü bī-şkār ola ol(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 607)[ki]

Ƙalur elbette ḥicāb altında / Gencdür şan **ki** türāb altında(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
609)[ki]

Vechi olmaya şu söz **ki** ḥāşā / Ola ‘ākıl olana ḥātır-sā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
614)[ki]

Ki anuñ ƙuvvet-i māliyyesi var / Neye şunsa eli irer her bār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
694)[ki]

Zulme hāşā ki rızāsı yoǧdur / Hālk-ı dūnyāya cefāsı yoǧdur(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 710*)[ki]

Bu durur aña du‘āmuz **ki** müdām / Haşre dek var ola ol şāh-ı be-nām(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 716*)[ki]

‘Avniyā kim bilür ol şāh-ı kerīm / Qulımı eyleye şāyed **ki** za‘īm(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 732*)[ki]

Şāh tevcīh-i kazā eyler aña / **Ki** ide şer‘-i Resūli icrā(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 754*)[ki]

Yār olup bir niçe rişvet bedeliye (?) / Dir **ki** ol al gididen vir gidiye(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 782*)[ki]

Sebeb oldur **ki** edānī ekşer / Qıldılar manşib-ı ‘ālīde maqar(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 812*)[ki]

Qangı manşib **ki** degüldür bākī / ‘Uqalā olmaz anuñ ‘uşşākı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 823*)[ki]

Bil **ki** sevmez bu cihānda o Ğanī / Mālını yoǧ yire şarf eyleyeni(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 834*)[ki]

Virür ol şālihe bu güne cevāb / Dir **ki** zer cem’ idenüñ hāli ħarāb(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 859*)[ki]

Bil **ki** ‘aqluñ saña yār ise hemīn / Manşiba tālīb olup olma yaqın(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 870*)[ki]

Eydür **ki** ħaylī za‘fī var imiş ħızānenüñ(*Tuħfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, IV.Kita, 1.Mısra*)[gözleri, -i]

Qangı meyyit **ki** olursa medfün / Kefenin şoyar alurmuş mel‘ün(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 907*)[ki]

Şeyħ tefsîri **ki** şāha şundı / Her maħalde açılıp oqındı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 956*)[ki]

Didi kim istemez illā **ki** kaçā / İhtiyār ile aña virdi rızā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 958*)[ki]

Ki taleb kılsa [da] sā'il sā'il / Mezhebine olur anuñ qā'il(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 967*)[ki]

Ki odur mes'elenüñ aqvāsı / Rāzī olmaqdur aña evlāsı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 970*)[ki]

Oldı şāhuñ sözine ḥaylī melül / Qılmadı ya'nī **ki** emrini qabül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 975*)[ki]

Kimisi dir **ki** olındı ıtlak / Şāh ile olmadı ortada vifāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 983*)[ki]

Bu ḥikāyet **ki** olındı irād / Nedür andan bize aqşā-yı murād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 987*)[ki]

Biz **ki** nā-qābil-i māder-zāduz / Zülme meyl eylemişüz bī-dāduz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 991*)[ki]

Bu meşeldür **ki** añılur her ān / Da'vīye ma'nī vü 'uşşāka nişān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1012*)[ki]

Ol durur ḥüsrev-i mülk-i meleküt / Qılmaz ifşā ider ammā **ki** süküt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1047*)[ki]

İder ol Ḥālīka tā'atde kuşūr / Dir **ki** ma'lül olan olur ma'zūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1096*)[ki]

Minnet Allāha **ki** her şubḥ u şām / Buldı bu Tuḥfe-i Ḥükkām encām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1117*)[ki]

Var ümīdüm **ki** mürüvvet ideler / Nazm-i pākīzeme rağbet ideler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1134*)[ki]

Raḥmet ol ehl-i kemāle **ki** müdām / Bir eşer qomağa ide iqdām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1156*)[ki]

kibār-ı ‘ulemā: Âlimlerin büyükleri.

Nazar idince **kibār-ı** ‘ulemā / İdeler hücet-i zātuñ imzā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 471*)[*kibār-ı* ‘ulemā]

Nazm u inşāda bulurlarsa ḥaṭā / ‘Afv ide anı **kibār-ı** ‘ulemā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 549*)[*kibār-ı* ‘ulemā]

N’ola eylerse ḥasūd istihzā / Belki raḥm ide kibār-ı ‘ulemā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1152*)[*kibār-ı* ‘ulemā]

kim: -ki bağlacı.

Gerçi **kim** luṭf ile ḳahrı mevcūd / Her kişi ḥāline rāzī ḥoşnūd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 39*)[*kim*]

Ehl-i imāna du ‘ā lāzım u farz / Aña **kim** oldu ḥalīfe fi’l-‘arz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 140*)[*kim*]

Şadr-ı fetvā aña **kim** oldu maḳām / Faḥr-ı kevneyn ile olmış hem-nām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 157*)[*kim*]

Ḥaḳ bu **kim** ‘ālim ü hem fāzıldur / Dā’imā ‘ilmi ile ‘āmildür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 159*)[*kim*]

Her kesüñ zannı budur **kim** taḥḳıḳ / Kıla sulṭānumı işlāḥ-ı tarīḳ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 186*)[*kim*]

Ḥaḳ bu **kim** ḳılmadı ol lāf u güzāf / Va’deye ‘ömri velī ḳıldı ḥilāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 227*)[*kim*]

Umaram **kim** o meḥādīm-i kirām / Ḥāṭırıyçün ideler luṭf-ı tamām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 309*)[*kim*]

Ḳāḍī **kim** ḥāşıl ol ‘ālim ola / İḥtiyārıyla varup zālim ola(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 679*)[*kim*]

Ḳāḍī **kim** cāhil ola zālim ola / Anı rüsvāy ide maḥşerde Ḥudā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 679*)[*kim*]

Olmağ istersen eger **kim** rāḥat / Eyle bu ḥalk-ı cihāndan ‘uzlet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 824)[kim]

Didi kim ḥidmet-i şer‘e maḥzā / Dilerem **kim** ola taḳlīd-i ḳazā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 955)[kim]

Gün gibi rüşen iken işbu delīl / Ḥayf **kim** görmez anı çeşm-i ‘alīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 996)[kim]

Mürşid-i kāmīl odur **kim** taḥḳīḳ / Eylemez ‘Amr ile Zeyde ta‘līḳ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1049)[kime, -e]

Āh kim ḥavfum odur **kim** ola red / Olup ebvāb-ı murādum münsed(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1149)[kim]

kim: "Hangi kişi?" anlamında.

Bu ḥadīṣ ile **kim** olmaz ‘āmil / Zāhir ol kimse olupdur cāhil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
675)[kim]

Düşdi bu derde ahālī iñler / Bu ‘aşırda **kim** ölür kim diñler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
691)[kim]

Rüz u şeb eyledi sa‘y u iḳdām / Ḳıldı tefsīri ḳaçan **kim** itmām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 951)[kim]

Kim ola dürr-i suḥan şarrāfi / Bilür ol ḳıymetin urma lāfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1028)[kim]

‘Ālim-i ‘ilm-i tarīḳat **kimdür** / Kāşif-i genc-i ḥaḳīḳat kimdür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1032)[kimdür, -dür]

Kimdür ol bay u gedā sultāni / Kişver-i faḳr u fenā sultāni(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1033)[kimdür, -dür]

Kim k’olur anda niçe şeyḫ ile şāb / Bulınur anda şafā-yı aşḫāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1056)[kim]

‘Ulemānuñ bilinüp evşāfi / Yār olur **kimler** ise eşrāfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 138*)[kimler, -ler]

Hālūmi **kime** varup ağlayayın / Nār-ı ğamla cigerin dağlayayın(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 215*)[kime, -e]

Kime şekvā ideyin tāli‘-i şūm / Beni ḥalk içre kılpudur mezmūm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 254*)[kime, -e]

Himmet eylerseñ eger kıbildür / **Kime** şordumsa dimez müşkildür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 269*)[kime, -e]

Kim gelüp eylese maşşūdını ‘arz / Ber-murād itmek olur kendüye farz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 288*)[kim]

Bir yaña tül-i emel hırş-ı dırāz / **Kime** varup ideyin keşf-i rāz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 490*)[kime, -e]

kim bilür: Kim bilir.

‘Avniyā **kim bilür** ol şāh-ı kerīm / Kıulını eyleye şāyed ki za‘īm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 732*)[kim bilür]

kim ki: Her kim ki.

Ehl-i dillerde meşeldür añılur / **Kim ki** çok söyler ise çok yañılur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 1123*)[kim ki]

kimde kim: Kimde ki.

Ḥālīkuñ zıkr-i cemīli her ān / **Kimde kim** dā’im ola vird-i lisān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 4*)[kimde kim]

Kimde kim var ise ‘adl ü inşāf / Yoķ yire eylemez ol lāf u ğüzāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 673*)[kimde kim]

kime kim: Her kime ki.

Kime kim ʔālī ‘-i sa‘d olmaya yār / Anuñ aḥvālī olur hep düřvār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 405*)[*kime kim*]

Kime kim olmaya ‘ālemde ẓahīr / Olur ol bencileyin ḥvār u ḥaḳīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 409*)[*kime kim olmaya*]

kimesne: Kimseler.

‘Uzlet iden **kimesne** şeh-i kām-yāb imiş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, V.Kıta, 5.Mısra*)[*kimesne*]

kimi: Bahsedilen kimse veya şeylerden yalnız bir kısmını kastetmek için tekrar edilerek kullanılır, bazısı.

Kimisi kādī-i ‘asker kimi mīr / Kimisi ya‘nī ğanī **kimi** faḳīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 129*)[*kimi*]

İḥtilāf üzredür anda aḳvāl / **Kimi** dir olmadı ıtlāka mecāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 980*)[*kimi*]

kimine: Bazısına.

Kimine bā’iş-i raḥmet oldı / Kiminüñ kārı řekāvet oldı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 35*)[*kimine*]

Diyesin **kimine** resm-i kısmet / Nişf-ı mālın alasın bī-minnet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 661*)[*kimine*]

kimini: Bazısını.

Kimini ‘āşık-ı dīdār eyler / **Kimini** derde giriftār eyler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 39*)[kimini, -i, -n, -i]

Kimini ‘āşık-ı dīdār eyler / Kimini derde giriftār eyler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 39*)[kimini, -i, -n, -i]

kiminüñ: Bazısının.

Kiminüñ cāmesi dībā vü ḥarīr / Kimi bulmaz geye bir köhne ḥaşīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 39*)[kiminüñ, -nüñ]

kimisi: Kimisi, bazısı.

İki ‘ālemde bulup fevz ü felāḥ / **Kimisi** tutdı reh-i zühd ü şalāḥ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 126*)[kimisi, -i, -si]

Faḫr u fākayla **kimisi** mużtar / ‘Ömri zilletde geçer şām u seḥer(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 128*)[kimisi, -i, -si]

Kimisi ḳādī-i ‘asker kimi mīr / Kimisi ya ‘nī ḡanī kimi faḳīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 129*)[kimisi, -i, -si]

Kimisi dir ki olındı ıtlāḳ / Şāḥ ile olmadı ortada vifāḳ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 983*)[kimisi, -si]

kimse: . Herhangi bir kişi, kim olduğu belirtilmeyen bir şahıs; (Olumsuz cümlelerde) Hiçbir şahıs, hiçbir insan.

Aḡlamaḳdan degülem hīç münfek / **Kimse** raḥm eylemedi şimdiye dek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 216*)[kimse]

İtmedi **kimse** kemālin ma‘lūm / Bildi Şulṭān Süleymān merḥūm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 355*)[kimse]

Bilmeyen **kimse** iderdi bühtān / Beni añlardı ki mest ü hayrān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 481)[*kimse*]

Bir kavī **kimse** ala k̄azīlīguñ / Yoq durur gerçi aña rāzīlīguñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 639)[*kimse*]

Bir kavī **kimseye** mensüb imiş ol / Quvvet-i k̄ahiresiyle maqbūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 650)[*kimseye, -y, -e*]

Bu ḥadīs ile kim olmaz 'āmil / Zāhir ol **kimse** olupdur cāhil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
675)[*kimse*]

Bāb-ı rişvet ise mesned olamaz / Rif'ata **kimse** muqayyed olamaz(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 704*)[*kimse*]

Cem'-i māl içün urur her kişi lāf / **Kimse**[y]e kal[ma]dı 'adl ü inşāf(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 706*)[*kimse(y)e, -(y), -e*]

Şehlerüñ olur 'atāsı mebzūl / **Kimse** olmaz der-i 'adlinde melūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 727)[*kimse*]

Andadur 'aql ile fikrüm her gāh / 'Acebā **kimse** aña buldı mı rāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 862)[*kimse*]

Buğz idüp **kimseye** daḥl eylemedüm / Qaşd ile ya'nī yalan söylemedüm(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 1129*)[*kimseye, -y, -e*]

İdemezler baña ta'n u teşnī' / **Kimseden** almamışam nazm-ı bedī'(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 1160*)[*kimseden, -den*]

Veznden nazmı ider cehl ile dūr / Okıyan **kimse** bulur anda kusūr(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 1174*)[*kimse*]

kīmyā: Kimya ilmi, simya.

Kīmyādur nazar u himmet-i şāh / Baqsa sīm ü zer olur ḥāk-i siyāh(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 358*)[*kīmyādur, -dur*]

Olmaz kanā‘at eylemeden özge **kīmyā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî V. kıta, 2. mısra*)[*kīmyā*]

La‘l ü mercân olur alsa ele seng / **Kīmyā** işte budur eyleme ceng(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1053*)[*kīmyā*]

kişi: İnsan, kimse, şahıs.

Sâlik olan **kişiler** ol rāha / Buldılar toğru yolu Allāha(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 12*)[*kişiler, -ler*]

Gerçi kim lutf ile kahrı mevcûd / Her **kişi** hâline rāzî hoşnûd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 45*)[*kişi*]

Eyleseñ halka su‘âlî bir bir / Her **kişi** hâline rāzî şâkir(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 131*)[*kişi*]

Luṭf u iḥsânına olup mu‘tād / Aldı her bir **kişi** hâlince murād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 182*)[*kişi*]

Ḥayr ile yād iden üstādını hep / **Kişinüñ** ‘izzetine olsa sebep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 342*)[*kişinüñ, -nüñ*]

Anda kâḏî boğazın besleyemez / Görmeyince **kişi** vaşfin diyemez(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 467*)[*kişi*]

Ḳat‘ idem **kişi** diyü pāyesini / Cerḥ ider ‘ömr-i girân-māyesini(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 562*)[*kişi*]

Kendüye himmeti olursa bülend / İsteyen **kişi** olur dānişmend(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 569*)[*kişi*]

Bu meşeldür ki dimişler ‘uḳalā / **Kişi** a‘mā olur irdükde ḳazā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 584*)[*kişi*]

‘Ālim olan **kişi** icrāeyler / Emr-i ma‘rûf ile nehy-i münker(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 670*)[*kişi*]

Zālim olan **kişiler** cāhildür / ‘İlmden ekseri hep gāfildür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 678*)[*kişiler, -ler*]

Hak sözi her **kişi** hod söyleyemez / Terk-i ser itmeyen anı diyemez(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 705*)[*kişi*]

Cem’-i māl içün urur her **kişi** lāf / Kimse[y]e kal[ma]dı ‘adl ü insāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 706*)[*kişi*]

Manşibuñ eyüsini anlar alur / Bī-kes olan kişi yābānda qalur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 784*)[*kişi*]

Şüfe’ası yoğ ise bir **kişinüñ** / Birisi ilerü gelmez işinüñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 785*)[*kişinüñ, -nüñ*]

Bī-kes olan **kişi** manşıb alımaz / Eger alursa da nef’in bulımaz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 786*)[*kişi*]

Cümleden biri bu ‘abd-i nā-çiz / Bu meşeldür **kişinüñ** nefsi ‘aziz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 799*)[*kişinüñ, -nüñ*]

Hādım-i şer’-i şerif olsa **kişi** / İstikāmetde anuñ dā’im işi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 896*)[*kişi*]

Keşret ile **kişide** olsa kelām / Ol sefāhatle bulur şöhret [ü] nām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1121*)[*kişide, -de*]

kişver-i fakr u fenā: Yoksunluk ve yokluk ülkesi.

Kimdür ol bay u gedā sultānı / **Kişver-i fakr u fenā** sultānı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1033*)[*kişver-i fakr u fenā*]

kitāb: Herhangi bir konuda yazılmış manzum veya mensur eser.

Gerçi kim derdüme yoğ ḥadd ü hisāb / Cümlesin yazsam olur niçe **kitāb**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 209*)[*kitāb*]

Var ümîdüm ki olup feth-i bâb / Bâ'îş-i şöhret ola işbu **kitâb**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 324)[*kitâb*]

Hasb-i hâlûñ yazup ey 'abd-i za'îf / Eyle bir ḥüb **kitâbı** tašnîf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 470)[*kitâbı, -ı*]

Yoğ idi nazma benüm miqdârum / Bir **kitâbdı** [benüm] ancak kârum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 543)[*kitâbdı, -dı*]

Bu **kitâbum** iricek encâma / Tuḥfe-i nev ola ḥaşş u 'âma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
550)[*kitâbum, -um*]

Şer' ile virseñ eger Zeyde cevâb / 'Amra dirsen saña ḥükm itdi **kitâb**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 879)[*kitâb*]

Nitekim Şâh [u] Gedâ-yı Yaḥyâ / Muḥtaşar oldı **kitâbum** zîrâ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1119)[*kitâbum, -um*]

Baña bir ölmez oğuldur bu kitâb / Süfehâ kısmı olur bunda ḥicâb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1159)[*kitâb*]

Ser-güzeştüm olurdı niçe kitâb / Şerḥ olınsa bu miḥnet ü âlâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1194)[*kitâb*]

Bu **kitâbuñ** tamâmına hâtif / Târîḥin didi “Tuḥfetü'l-Ḥükkām”(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1197)[*kitâbuñ, -uñ*]

kitâbet kıl-: Yazı yazmak.

Bu tekâ'üdle ḳanâ'at ḳılsam / Gâhî dîvânda **kitâbet ḳılsam**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
730)[*kitâbet kılsam, -sa, -m*]

kizb ü rivâ: Yalan ve gösteriş.

Nazm u inşâya gelen taḥrîrât / Olmadı **kizb ü riyâ** taḳşîrât(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
618)[*kizb ü riyâ*]

kizb ü telbīs: Yalan ve hile.

Ƙılma inkār ile **kizb ü telbīs** / Saña yitmez mi bu maẓmūn-ı ḥadīṣ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 671*)[*kizb ü telbīs*]

ko-: Koymak, bir şeyi bir yere bırakmak. .

Ƙodı birkaç dūr-i pākīzesini / Gūş-ı cān u dili āvīzesini(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 152*)[*Ƙodı, -dı*]

Virdi ḥussād elemi ṭab‘a fütūr / **Ƙomadılar** baña bir laḥza ḥuzūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 315*)[*Ƙomadılar, -ma, -dı, -lar*]

Şu‘arādan bu cihānda niçeler / Nazm u neşr ile eşerler **Ƙodılar**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 520*)[*Ƙodılar, -dı, -lar*]

Zāhir aḳvāli **Ƙo** bid‘at zulem / Oldı ḳādīlar aña ālet-i zulm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 791*)[*Ƙo*]

Yā İlähī bize çekdürme ḥicāb / **Ƙoma** ḥayretde bizi rüz-ı ḥisāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 845*)[*Ƙoma, -ma*]

Olmayınca aña luṭf-ı Bārī / **Ƙoduğı** yirde ḳalur dīnārı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 852*)[*Ƙodığı*]

Ƙosa ‘adālet itmek için her biri için(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi'l-Edirnevî Tahmīs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, II.Kıta, 1.Mısra*)[*Ƙosa, -sa*]

Māl taḥşīlini idüp ümmīd / **Ƙomişuz** biz daḥi bir vaż‘-ı cedīd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 993*)[*Ƙomişuz, -mış, -uz*]

‘İş için bir iki gün dünyāda / Yatacaḳ yir **Ƙomaduk** ‘uḳbāda(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 999*)[*Ƙomaduk, -ma, -duk*]

Gele ey fehm ü firāset kānı / **Ƙoya** bu mel‘abe-i şıbyānı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1082*)[*Ƙoya, -y, -a*]

Kesmezem rişte-i maşşudı hele / o ne dirlerse disünler cehele(*Tuħfetü'l-H kk m, Beyit 1151*)[odular, -dı, -lar]

k'ola: Ki ola, ki olsun.

'Ulem dan birin itse mesr r / **K'ola** z t  v  zam n  ma'm r(*Tuħfetü'l-H kk m, Beyit 184*)[k'ola]

Varup  stanbula eyler  areket / Ders oınur anda **k'ola** cem'iyet(*Tuħfetü'l-H kk m, Beyit 570*)[k'ola]

Lu idup pendümi di nle  ihv n / **K'olasuz** ma har-ı luf-ı Raħm n(*Tuħfetü'l-H kk m, Beyit 840*)[k'olasuz, -suz]

k'oldı: Ki oldu.

Bu  ak r oldum anu  d m d  / **K'oldı** Ő lih eleb   st d (*Tuħfetü'l-H kk m, Beyit 236*)[k'oldı]

k'olur: Ki olur (ki bağlacının ve olmak yardımcı fiilinin birleŐimi).

Kim **k'olur** anda nie Őeyħ ile Ő b / Bulınur anda Őaf -y  aŐħ b(*Tuħfetü'l-H kk m, Beyit 1056*)[k'olur]

kon-: Konmak, (Uucu Şey) Umasına son verip bir yerde durmak.

ıl tevekkül y ri All ha m d m / **ona** bir gün ele Ő h-b z-ı mer m(*Tuħfetü'l-H kk m, Beyit 330*)[ona, -a]

kork: Korkuya kapılmak,  rkmek.

oraram ben ulın ol eşref-i n s / Bilmeyüp eyledi ağy ra ıy s(*Tuħfetü'l-H kk m, Beyit 323*)[oraram, -ar, -am]

Zehr-i k̄atildür o elvā didüğüñ / **oraram** hażm idemezsin yidüğüñ(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1081*)[oraram, -ar, -am]

kop-: Kıyamet gününde dirilmek, haşrolmak.

Sīm ü zer cem‘in iden dünyāda / Bu ‘amel birle **opar** ‘ubāda(*Tuħfetü'l-Hükkām Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 860*)[opar, -ar]

koy-: Bırakmak.

Bu mübāhātı **oyup** haddüñi bil / Saña düşmez bu mübāhāt ey dil(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 536*)[oyup, -up]

koy-: Koymak.

Fi‘l-meşel sīnesini idüp āk / Yārı oynına **oyar** ‘aşı-ı pāk(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1180*)[oyar, -ar]

koyun: Koyun, kucak, bağır.

Fi‘l-meşel sīnesini idüp āk / Yārı **oynına** oyar ‘aşı-ı pāk(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1180*)[oynına, -ı, -n, -a]

köhne: Eski, eskimiş.

Kiminüñ cāmesi dībā vü arīr / Kimi bulmaz geye bir **köhne** aşır(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 43*)[köhne]

körpe budak: Taze dal.

Qıla Haq körpe budaqlarını var / Eyleye haşre degin ber-hürdār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 205*)[körpe budaqlarını, -lar, -i, -n, -ı]

kudret: Güç, takat.

Bu ne ḥikmet bu ne kudret 'acebā / Bir gedāy[1] şeh ider şāhı gedā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 44*)[kudret]

kudret ü hikmet: Güç ve hikmet.

Yoğ iken 'ālemi ol var itdi / Kudret ü ḥikmetin izhār itdi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 27*)[kudret ü ḥikmetin, -i, -n]

Kudret ü ḥikmeti çok Kādir-i pāk / İremez künhine 'aql ü idrāk(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 40*)[kudret ü ḥikmeti, -i]

Kuds-i şerif: Mübarek Kudüs, Kuds-i Şerif.

Haq bilür ben degül idüm rāzī / Olan ol Kuds-i şerife kâzī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 376*)[Kuds-i şerife, -e]

Aña tevcīh olıcaq Kuds-i şerif / Oldı kânün alınur üç (?) şerif(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 379*)[Kuds-i şerif]

kufl-ı ebvāb-ı ma'ānī: Mana kapılarının kilidi.

Kufl-ı ebvāb-ı ma'ānīsin sen / Vākıf-ı sırr-ı nihānīsin sen(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1031*)[kufl-ı ebvāb-ı ma'ānīsin, -sin]

kul: Kul, insan.

Kula oldur gice gündüz lāzım / Hidmetinde ola dā'im kâ'im(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 8*)[kula, -a]

İder ednā **ķulmı** ŧāh-1 cihān / Hālk-1 dūnyāya olur hūkmı revān (*Tuħfetü'l-Hūkkām, Beyit 41*)[*ķulmı, -ı, -nı*]

Luť ider bir **ķulina** taht ile tāc / Bir ķulın ħabbeye eyler muhtāc(*Tuħfetü'l-Hūkkām, Beyit 42*)[*ķulina, -ı, -n, -a*]

Luť ider bir ķulma taht ile tāc / Bir **ķulın** ħabbeye eyler muhtāc(*Tuħfetü'l-Hūkkām, Beyit 42*)[*ķulın, -ı, -n*]

Ķılma ‘Avnī **ķuluñ** ‘ālemde melūl / Eyle hep ħayr du‘āsın maķbūl(*Tuħfetü'l-Hūkkām, Beyit 55*)[*ķuluñ, -uñ*]

Minnet ol Hālik-1 kevneyne mūdām / ‘İlm ile **ķullarına** virdi nizām(*Tuħfetü'l-Hūkkām, Beyit 116*)[*ķullarına, -lar, -ı, -n, -a*]

Anuñ ednā **ķulı** begler begidür / Baylar hep ķapusında segidür(*Tuħfetü'l-Hūkkām, Beyit 145*)[*ķulı, -ı*]

Bir **ķulın** Mıŧra ki eyler sultān / Biri baħre gider olur ķapudān(*Tuħfetü'l-Hūkkām, Beyit 146*)[*ķulın, -ı, -n*]

‘Abd-i fermānı Ķırım ħānidur / Cān u dilden **ķulı** ķurbānidur(*Tuħfetü'l-Hūkkām, Beyit 147*)[*ķulı, -ı*]

Ķayrılardan **ķuluñı** kıl taķdīm / Olmıŧam muntāzır-1 luť-1 ‘azīm(*Tuħfetü'l-Hūkkām, Beyit 197*)[*ķuluñı, -uñ, -ı*]

Ķullanup ben **ķulmı** yanında / Ya‘nī kātib ide dīvānında(*Tuħfetü'l-Hūkkām, Beyit 225*)[*ķulmı, -ı, -n, -ı*]

Ne ķadar eyleseler buĝz-1 ‘azīm / Dergehüñde **ķuluña** yoķdur bīm(*Tuħfetü'l-Hūkkām, Beyit 258*)[*ķuluna, -uñ, -a*]

Var liyāķat **ķulina** iħsāna / Degülem ol ķapuda bīgāne(*Tuħfetü'l-Hūkkām, Beyit 296*)[*ķulina, -ı, -n, a*]

Her kesüñ ħāŧıl iken me‘mūli / Nā-murād ide mi hīĉ ben **ķulı**(*Tuħfetü'l-Hūkkām, Beyit 298*)[*ķulı, -ı*]

Şimdi luţf u kerem itseñ demidür / ıl Şefa‘at **uluña** mevsimidür(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 311*)[*uluna, -uñ, -a*]

Biñde bir **ulina** olur ancak / Bu Şekil nazm ile bahŐayıŐ-i Ĥa(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 320*)[*ulina, -i, -n, -a*]

oraram ben **ulın** ol eşref-i nās / Bilmeyüp eyledi aĥyāra ıyās(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 323*)[*ulın, -i, -a*]

Didüm ey efdal-i eŐrāf-ı ‘ibād / Bir azāyile **uluñ** ılsañ Őād(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 455*)[*uluñ, -uñ*]

ulina ılsa Şeh-i rüy-yı zemīn / Yevmī kır aa vazīfe ta‘yīn(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 729*)[*ulina, -i, -n, -a*]

‘Avniyā kim bilür ol Őāh-ı kerīm / **ulını** eyleye Őāyed ki za‘īm(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 732*)[*ulını, -, -n, -a*]

Oıyup dinleyecek Őāh-ı cihān / Eyleye ben **ulina** istiĥsān(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 736*)[*ulina, -i, -n, -a*]

Bāb-ı rızuñ senüñ olmaz mesned / **ulınuñ** rızına zāmin ol Aĥad(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 827*)[*ulınuñ, -i, -nuñ*]

Daĥı ‘Avnī **ulını** Őād eyle / Luţf u iĥsānuña mu‘tād eyle(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 846*)[*ulını, -i, -n, -i*]

Yüri bir mürşid-i kāmīl ara bul / Ĥidmetin eyleyüp ol cān ile **ul**(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 1010*)[*ul*]

Var anuñ bendesinüñ bendesi ol / **ulı** urbānı ser-efkendesini ol(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 1062*)[*ulı, -i*]

ulınuñ ulı olursañ da eger / Müjdegāne vir aña cān u ser(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 1077*)[*ulınuñ, -i, -nuñ*]

ulınuñ **ulı** olursañ da eger / Müjdegāne vir aña cān u ser(*Tuĥfetü’l-Hükkām, Beyit 1077*)[*ulı, -i*]

Ola Hıağ **ķullarına** cümle mu‘ın / İrgüre işbu murāda āmîn(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 1116*)[*ķullarına, -ı, -n, -a*]

ķulı ķurbānı: Tam bir doğruluk içinde gönülden bağlı ve bu bağlılığın gerektirdiği fedakarlığı yapmaya hazır.

‘Abd-i fermānı Ķırım ĥānıdır / Cān u dilden **ķulı ķurbānıdır**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 147*)[*ķulı ķurbānıdır, -ı, -dur*]

Var anuñ bendesinüñ bendesi ol / **Ķulı ķurbānı** ser-efkendesı ol(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 1062*)[*ķulı ķurbanı, -ı*]

ķullan-: (Bir kimseyi) Bir hizmette ĉalıřtırmak, bir hizmette bulundurmak.

Ķullanup ben ķulını yanında / Ya‘nı kātib ide dıvānında(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 225*)[*ķullanup, -up*]

Ķur‘ān: Allah tarafından Hz. Muhammed’e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Ķur‘an-ı Kerim.

Gördiler gelmediler ĩmāna / İ‘timād itmediler **Ķur‘āna**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 79*)[*Ķur‘āna, -a*]

Ķur‘ān-ı Şerif: Şerefli Ķur‘an-ı Kerim.

Aĥsen-i vech ile idüp taħrır / Eyle Ķur‘ān-ı Şerifi tefsir(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 946*)[*Ķur‘ān-ı Şerifi, -i*]

ķurb-ı “fetedellā” ya ķarib ol-: Allah’ın yüce yakınlığına erişmek.

“Ķābe ķavseyni ev ednā” da Ĥabīb / Oldı **ķurb-ı “fetedellā”ya ķarib**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 89*)[*ķurb-ı “fetedellā”ya ķar’ib oldı, -dı*]

kurb-ı Mevlā: Allah'ın yakınlığı.

Bāreka'l-lāh ne güzel rāy-ı şahīḥ / **Ḳurb-ı Mevlāyı** kılanlar tercīḥ(Tuḥfetü'l-
Ḥükkām, Beyit 1065)[ḳurb-ı Mevlāyı, -y, -ı]

ḳurı: Boş, gereksiz, bir esāsa dayanmayan, faydasız, abes.

Çekesin bunca ğam u derd-i keṣīr / Olasın bir **ḳurı** 'unvāna esīr(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 837)[ḳurı]

ḳurı-: Islaklığı, yaşlığı kaybolarak kuru duruma gelmek.

Şāḥ-ı desti ḳalem-āsā **ḳurısun** / Ḥuşk olup berg-i lisānı çürisün(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 1168)[ḳurısun, -sun]

Oldı rûşen bu mesel ehl-i dile / Ki yanar yaş **ḳurı** yanınca bile(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 682)[ḳurı]

Ḳurşunlı: Sırbistan'da bir nahiye merkezidir.

Ḳıldı **Ḳurşunlı** ḳazāsın iḥsān / Der- 'aḳab mā-melek oldı tālān(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 392)[Ḳurşunlı]

ḳuşūr: Eksiklik, noksan.

Sehv ile var ise de anda **ḳuşūr** / Ehl-i inşāf anı ḫutsun ma'zūr(Tuḥfetü'l-Ḥükkām,
Beyit 548)[ḳuşūr]

ḳuşūr bul-: Hata veya eksiklik görmek.

Veznden nazmı ider cehl ile dūr / Okıyan kimse **bulur** anda **kuşūr**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1174*)[*kuşūr bulur, -ur*]

kuşūr it-: Kusur etmek, hata yapmak.

İtmeyüp ‘adl ile dāduñda **kuşūr** / Şer‘ ile görür idüñ ḥaylī umūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 767*)[*kuşūr itmeyüp, -me, -y, -üp*]

İder ol Ḥālīka ṯā‘atde **kuşūr** / Dir ki ma‘lül olan olur ma‘zūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1096*)[*kuşūr ider, -er*]

kuṭb-ı ‘ālem: Dünyanın ekseni, dünyadakilerin kutbu, âlemin ulusu, büyüğü.

Niçe ta‘bīr idem ammā el-ḥaḳ / **Ḳuṭb-ı ‘ālem** disem aña elyak(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1045*)[*kuṭb-ı ‘ālem*]

kuṭb-ı murād: İsteğin doğrultusu.

Bilmezem aşlı nedür şimdiye dek / Doğmadı **kuṭb-ı murādumca** felek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 504*)[*kuṭb-ı murādumca, -um, -ca*]

kuvvet: Güç.

Düşer a‘zāsına küllī ‘illet / Ḳalmaz aşlā bedeninde **kuvvet**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1095*)[*kuvvet*]

kuvvet-i kāhire: Ezici üstünlük.

Bir ḳavī kimseye mensüb imiş ol / **Ḳuvvet-i kāhiresiyle** maḳbūl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 650*)[*kuvvet-i kāhire*]

kuvvet-i māl: Mal kuvveti.

Ƙuvvet-i māl ile niçe cāhil / Ƙādī vü hākim olur bir niçe yıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 686)[*Ƙuvvet-i māl*]

kuvvet-i māliyye: Mali kuvvet.

Ki anuñ **Ƙuvvet-i māliyyesi** var / Neye şunsa eli irer her bār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 695)[*Ƙuvvet-i māliyyesi, -si*]

kuzāt: Kadılar.

Ƙādī olmağ ile ba'zı 'āmī / Zülm ile çıqđı **Ƙuzātuñ** nāmı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
676)[*Ƙuzātuñ, -uñ*]

Oldı mā-dūnı **Ƙuzātuñ** nüvvāb / Ƙılma ḥālin bularuñ istiğrāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 924)[*Ƙuzātuñ, -un*]

kuzāt-ı zamāne: Zamanın kadıları.

'Azmi muşālahayla **Ƙuzāt-ı zamānenüñ**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm*
'*Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî IV.kıta, 4. mısra*)[*Ƙuzāt-ı*
zamānenüñ, -nüñ]

kuzāt u hükkām: Kadılar ve hakimler.

Şād olup cümle **Ƙuzāt u hükkām** / Luḥfına mazhar olurlar çü tamām(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 180*)[*Ƙuzāt u hükkām*]

Hāline göre **Ƙuzāt u hükkām** / Oldılar vāşıl-ı maqşūd u merām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 287)[*Ƙuzāt u hükkām*]

Ġalibā şimdi **Ƙuzāt u hükkām** / Oldılar ḥaylice mağlûb-ı 'avām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 556)[*Ƙuzāt u hükkām*]

Hep re'āyāya tekālīf müdām / Şalar emr ile **kuzāt** [u] hükkām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 792)[*kuzāt u hükkām*]

kuzāt [u] 'ulemā: Kadılar ve âlimler.

İki şıf oldu **kuzāt** [u] 'ulemā / Diñle bir bir sebebin icmālā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
773)[*kuzāt [u] 'ulemā*]

küffār: Kafirler.

Aña tib'iyet idüp çün küffār / ıldılar Haqqı Resüli inkār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
76)[*küffār*]

küfr ü 'ināda: İnanmama ve inat etme.

ıldılar **küfr ü 'ināda** ısrār / Oldılar cümle muḥalled fi'n-nār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 80)[*küfr ü 'ināda, -a*]

küllī: Bütün, hep.

Şoñra her bir şeh-i 'ālī-himmet / ıldılar Bākīye **küllī** rağbet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 360)[*küllī*]

Düşer a'zāsına **küllī** 'illet / almaz aślā bedeninde kuvvet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1095)[*küllī*]

künc: Köşe.

Bekleyüp niçe mevālī-i 'ızām / Medrese **künci** olur aña maqām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 575)[*künci, -i*]

Tīg-ı şer‘ ile kesüp faşl idemez bâtılı haq / Qādī miskīn olıcaq nā‘ib olur **künce**
bıcaq(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Matla’-ı Vālihi’l-Merhūmi’l-Üskübî / Cevāb-ı Nā‘ibü’ş-Şer’*
)*[künce, -e]*

künc-i ‘uzlet: İnziva köşesi.

Künc-i ‘uzletde o şeyḥ-i murtāz / Eyledi emr-i qazādan i‘rāz(*Tuḥfetü’l-Hükkām,*
*Beyit 974)**[künc-i ‘uzletde, -de]*

Ehl-i dünyādan idüp sen bizi dūr / **Künc-i ‘uzletde** naşib eyle ḥuzūr(*Tuḥfetü’l-*
*Hükkām, Beyit 1017)**[künc-i ‘uzletde, -de]*

kün fe-yekün: "Ol (der) o da oluverir." (Bakara, 2/117)

Budur ol emr-i sa‘ādet-maqrūn / Didi kevneyne hemān "**kün fe-yekün**" (*Tuḥfetü’l-*
*Hükkām, Beyit 28)**[kün fe-yekün]*

küh: Öz.

Qudret ü ḥikmeti çok Qādir-i pāk / İremez **kühine** ‘aql ü idrāk(*Tuḥfetü’l-Hükkām,*
*Beyit 40)**[kühine, -i, -n, -e]*

küttāb: Kâtipler, yazıcılar.

Ne vücūdı var ola nüvvābuñ / Qavm ü ḥüddām u kamu **küttābuñ**(*Tuḥfetü’l-*
*Hükkām, Beyit 926)**[küttābuñ, -uñ]*

lāf: Bir düşünce anlatan kelime veya kelime dizisi, söz, lakırdı.

Cem‘-i māl içün urur her kişi **lāf** / Kimse[y]e qal[ma]dı ‘adl ü inşāf(*Tuḥfetü’l-*
*Hükkām, Beyit 706)**[lāf]*

lāf u güzāf: Boş söz, dedikodu.

Sözi uzatma yeter **lāf u güzāf** / Cevherin kıymetin añlar şarrāf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1146*)[*lāf u güzāf*]

lāf u güzāf eyle-: Boş söz söylemek.

Kimde kim var ise 'adl ü inşāf / Yok yire **eylemez** ol **lāf u güzāf**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 673*)[*lāf u güzāf eylemez, -mez*]

Eyleme mü'min iseñ **lāf u güzāf** / Saña lāzım durur 'adl ü inşāf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 891*)[*lāf u güzāf eyleme, -me*]

lāf u güzāf kıl-: Boş lakırdı etmek, boş konuşmak.

Ḥaḡ bu kim ol **lāf u güzāf** / Va'deye 'ömri velī kıldı ḥilāf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 227*)[*lāf kılmadı u güzāf kılmadı, -ma, -dı*]

laf ur-: Laf söylemek.

Cem'-i māl için **urur** her kişi **lāf** / Kimse[y]e ḡal[ma]dı 'adl ü inşāf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 706*)[*lāf urur, -ur*]

lāfi ur-: Lafi (yüzüne) vurmak.

Kim ola dürr-i suḡan şarrāfi / Bilür ol kıymetin **urma lāfi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1028*)[*lāfi urma, -ma*]

lafz-ı nübüvvet: Peygamberlik lafzı, sözleri.

Fi'l-meşel **lafz-ı nübüvvetde** faḡat / Çār yār oldı hemān çār nūḡat(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 97*)[*lafz-ı nübüvvetde, -de*]

lāġar: Zayıf.

Def-i ġam diyü yir afyon sıkılır / Şöyle **lāġar** ki toġınsañ yıķılır(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 595*)[*lāġar*]

lāġar u zerd ol-: Zayıf ve solgun olmak.

Oldı bir sınıfı anuñ **lāġar u zerd** / Faķr u fāķa ile olmuş pür-derd(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 593*)[*lāġar u zerd oldı, -dı*]

lahza: An.

Virdi ĥussād elemi taḅ'a fütür / Ķomadılar baña bir **lahza** ĥuzür(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 315*)[*lahza*]

lāl ol-: Dilsiz olmak.

Ṭāķatüm yoķ suĥana **lāl oldum** / Ķam ile münkesiru'l-bāl oldum(*Tuĥfetü'l-Hükkām m, Beyit 198*)[*lāl oldum, -du, -m*]

la'l ü mercān: Yakut ve mercan.

La'l ü mercān olur alsa ele seng / Kīmyā işte budur eyleme ceng(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 1053*)[*la'l ü mercān*]

lā-mekān ol-: Mekānsız olmak.

Lā-mekān olup ider geşt ü ġüzār / İdemez şu gibi bir yirde ķarār(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 510*)[*lā-mekān olup, -up*]

lām: "Lam" harfî.

Zühd ü taqvâda olup kâmeti **lām** / İhtimâm üzre iken şubh u şâm(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 756)[*lām*]

lāmi': Parlayan, parıldayan.

Nūr-ı Yezdānî yüzinde **lāmi'** / Gün gibi 'āleme nāmı şayi'(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1043)[*lāmi'*]

la'net: Allah'ın rahmetinden, af ve merhametinden mahrum olma.

La'net ol kâtib-i nā-ehl olana / Ḥar-ı nā-ķābil-i pür-cehl olana(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1170)[*la'net*]

La'netu'llāhi 'Aleyhim ebedā: "Allah'ın laneti sonsuza kadar onun üzerine olsun."

Eyledi anları şeyṭān iğvā / **La'netu'llāhi 'Aleyhim ebedā**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
81)[*La'netu'llāhi 'Aleyhim ebedā*]

latīf: Hoş.

Ḥüb aḥlākı vü iz'ānı **latīf** / Vaşfa ķābil degül ol zāt-ı şerīf(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
303)[*latīf*]

latīfe: Nükteli söz.

Vālīhiden bu **latīfe** meşhūr / Eylemiş nā'ibi ḥaḳķında şudūr(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 933)[*latīfe*]

lā-va'kıl it-: Aklını başından almak.

Gerçi kim ‘ilm ü hüner hâşıl ider / Faqr u fâka anı **lā-ya ‘kıl ider**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 572)[*lā-ya ‘kıl ider, -er*]

lā-ya ‘kıl ol-: Aklı başından gitmek.

Manşibuñ olur ise bī-hâşıl / **Olasın** bu ğam ile lā-ya ‘kıl(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
635)[*lā-ya ‘kıl olasın, -a, -sın*]

Manşib alınca geçer bir niçe yıl / Alsa zabtında **olur lā-ya ‘kıl**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 512)[*lā-ya ‘kıl olur, -ur*]

İdemez aña taḳarrüb hâşıl / Mey-i fūrkatle **olur lā-ya ‘kıl**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
760)[*lā-ya ‘kıl olur, -ur*]

lā’ih ol-: Parlayan, açıkça görünen.

Ṭab ‘uma **lā’ih olurdu** bī-reyb / Öğredürdi şanasın hâtif-i ğayb(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 542)[*lā’ih olurdu, -ur, -dı*]

lāyık: Layık.

Nazmına ḥalk-ı cihān ‘aşıḳdur / Medhḥ olursa ne kadar **lāyıkdur**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 347)[*lāyıkdur, -dur*]

Yoğ idi Ḥālīka **lāyık** ‘amelüm / Çoğ idi hâşılı tül-i emelüm(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
487)[*lāyık*]

Saña **lāyık** mı bu ğüne a ‘māl / ‘Ulemā nāmın idesin pā-māl(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
667)[*lāyık*]

Bu söz ‘ākıllara ne **lāyıkdur** / Şanur ol ‘ilmi ḳabā şarıḳdur(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
685)[*lāyıkdur, -dur*]

Biş ü kem her ne ise tuḥfe-i mūr / **Lāyık** oldur ola şāhā ma ‘zūr(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 723)[*lāyık*]

Lāyık oldur niçe esrār u rümüz / Furşat el virmiş iken söyle henüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1029*)[*lāyık*]

Ḳavl ü fi'lümde eger şādık isem / Nazar-ı merḥamete **lāyık** isem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1135*)[*lāyık*]

lāyık gör-: Layık görmek, uygun görmek.

Ḳıldı **lāyık görüp** [ol] Ḥayy u Ḳavī / Anları vāriş-i 'ilm-i nebevī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 155*)[*lāyık görüp, -üp*]

lāyık-ı meclis-i aḥbāb: Sevenler meclisinde layık olan.

Didi bu gevher-i nā-yāb ancak / **Lāyık-ı meclis-i aḥbāb** ancak(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 356*)[*lāyık-ı meclis-i aḥbāb*]

lāzım: Lazım, gerekli.

Ḳula oldur gice gündüz **lāzım** / Ḥiḍmetinde ola dā'im ḳā'im(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 8*)[*lāzım*]

Oldı şāha bu 'atā şey'-i ḳalīl / Līk **lāzım** anı bu ḥayra delīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 271*)[*lāzım*]

Sañā **lāzım** mı cihān içre varup / Başıña ḥalk-ı cihānı üşürüp(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 835*)[*lāzım*]

Eyleme mü'min iseñ lāf u güzāf / Sañā **lāzım** durur 'adl ü inşāf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 891*)[*lāzım*]

Def'-i zūlm itmek aña **lāzımdur** / Ğāfil ise soñucı nādimdür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 929*)[*lāzımdur, -dur*]

Aña ḥod **lāzım** iken tib'iyet / Mesleginden niçün itdüñ nefret(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 989*)[*lāzım*]

lāzım ol-: Gerekmek, lazım olmak.

Lāzım olan bu maħalde ħālā / Evvelā şāha gerek medħ ü şenā(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 139*)[*lāzım olan, -an*]

Ṭotalum işte mülāzım oldı / Manşıb almak aña **lāzım oldı**(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 581*)[*lāzım oldı, -dı*]

Lāzım olan yire şarf eyleyicek / Rızkı taħşīle çekilmez çok emek(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 830*)[*lāzım olan, -an*]

lāzım u farz: Gerekli ve farz.

Ehl-i ĩmāna du‘ā **lāzım u farz** / Aña kim oldı ħalīfe fi‘l-‘arz(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 140*)[*lāzım u farz*]

letāfet: Hoşluk, güzellik, incelik.

Bu selāset bu **letāfet** bu edā / Dād-ı Ĥağdur aña bī-çün u çirā(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 352*)[*letāfet*]

levh: Levha.

Ĥāşşa kim Ĥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī / Yazdı **levh** üzre kalem ħaṭṭ-ı celī(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 96*)[*levh*]

levh-i dil: Gönül levhası.

Naẓm ile ħāl-i dili şerħ eyle / **Levh-i dilden** kederi tarħ eyle(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 167*)[*levh-i dildeni, -den*]

Bu durur dilde olan ħüzn ü melāl / **Levh-i dilde** yazılıpdur bu ħayāl(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 1143*)[*levh-i dilde, -de*]

leyle-i Kadr: Kadir gecesi.

Leyle-i Kadr idi bir gece meger / Buldı ‘âlem dükeli zînet ü fer(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 86)[*leyle-i Kadr*]

leyl ü nehār: Gece ve gündüz.

O murādına irince her bār / Ğam ile ‘ömri geçer **leyl ü nehār**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 580)[*leyl ü nehār*]

Efḍal-i tā‘at imiş **leyl ü nehār** / Ḥidmet-i şer‘-i Nebiyyü’l-muḥtār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 771)[*leyl ü nehār*]

‘Askerī tā‘ifesi ḥod ne ki var / Budur ‘âdetleri hep **leyl ü nehār**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 888)[*leyl ü nehār*]

Bir kefen şoyucu şahş-ı bî-‘ār / Bu imiş kārı anuñ **leyl ü nehār**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 906)[*leyl ü nehār*]

Tevbe ider görüp anı nā-çār / Bu sözi vird idinür **leyl ü nehār**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 919)[*leyl ü nehār*]

leziz ol-: Tatlı, lezzetli olmak.

Az ni’met **olur** elbette **leziz** / İmtilā eyler anuñ çoğı ‘azîz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1122)[*leziz olur, -ur*]

lezzet: Herhangi bir şeyden alınan zevk, haz, safa.

Sözümñ **lezzeti** sükkerden yeg / Kıymeti ḥod dūr ü gevherden yeg(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1072)[*lezzeti, -i*]

lîk: Lâkin.

Oldı şāha bu ‘aṭā şey’-i ḳalīl / **Līk** lāzım anı bu ḫayra delīl(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 271*)[*līk*]

Līk bunuñla mübāhāt itmem / Süfehā gitdügi yola gitmem(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 325*)[*līk*]

Var durur dünyāda çoḳ āṣārı / **Līk** meşhūr olan eş‘ārı(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 348*)[*lik*]

Saña dir gerçi ki cürmüñ yoḳdur / **Līk** ol manşıba ṭālib çoḳdur(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 648*)[*līk*]

Vālihīnūñ sözi ḫaylī medḫūl / Nā’ibūñ **līk** cevābı ma’ḳūl(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 934*)[*līk*]

Gerçi olınmaz İmāmeyn taḫfīf / **Līk** mezhebleridür ḳavl-i za’īf(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 968*)[*līk*]

Līk her kānda bulunmaz o güher / Üsküdar oldı meger aña maḳar(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1054*)[*līk*]

liyākat: Layık olmak, yeterlilik, uygunluk.

Var **liyākat** ḳulına iḫsāna / Degülem ol ḳapuda bīgāne(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 296*)[*liyākat*]

lutf: Bağış, bağışlama, ihsan, kerem, cömertlik.

Gerçi kim **lutf** ile ḳahrı mevcūd / Her kişi ḫāline rāzī ḫoşnūd(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 45*)[*lutf*]

Didi **lutf** ile ḳıluḫ ‘izzet-i nām / Yā Muḫammed saña Ḥaḳ ḳıldı selām (*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 65*)[*lutf*]

Çünkü zāhir ola rüz-ı maḫşer / **Luṭfuñı** ḳıl baña anda reh-ber(*Tuḫfetü’l-Ḥükkām, Beyit 107*)[*lutfuñı, -u, -ñ, -ı*]

Şād olup cümle kuzāt u hükkām / **Luţfina** mazhar olurlar çü tamām(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 180*)[*lutfina, -i, -n, -a*]

Her tarīk ile ki ben ma'zūram / **Luţfuñ** ümmīdi ile mesrūram(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 260*)[*lutfuñ, -u, -ñ*]

Ĥasb-i ĥālüm birez itdüm teblīg / **Qılmağı luţf** ile iĥsānı dirīg(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 293*)[*lutf*]

Dökmeci (?) başınuñ ol dāmādı / Baña **luţf** ile ider imdādı(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 378*)[*lutf*]

Şāhlar **luţfa** bahāne ister / Luţf-ı şāha ne bahāne ister(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 725*)[*luţfa, -a*]

Luţf ile her kime olsa nazarı / Bilür ol 'ilm-i ledünden ĥaberi(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 1048*)[*lutf*]

luţf eyle-: İyi davranmak, hoş muamele etmek, iyilikte bulunmak.

Bu cihān ĥalkına **luţf eylerken** / Seni itmez mi çerāg-ı rüşen(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 274*)[*lutf eylerken, -r, -ken*]

Saña **luţf eyler** ise ma'būduñ / Bir kelām ile olur maqşūduñ(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 278*)[*lutf eyler, -r*]

luţf-ı 'azīm: Cenab-ı Allah'ın yüce lütfu.

Allāh Allāh bu zehī **luţf-ı 'azīm** / Bize iĥsān ola cennāt-ı na'im(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 82*)[*lutf-ı 'azīm*]

luţf-ı Bārī : Allah'ın lütfu.

Olmayınca aña **luţf-ı Bārī** / **Q**oduğı yirde qalır dīnārı(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 852*)[*lutf-ı Bārī*]

lutf it-: Lutf etmek, bağışlamak.

Luṭf ider bir ulına taḥt ile tc / Bir ulın ḥabbeye eyler muḥtc(*Tuḥfetü'l-Ḥükkm, Beyit 42*)[*lutf ider, -r*]

Bana **luṭf itmege** 'ahd itmiŖ idi / Ol tekellüf aradan gitmiŖ idi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkm, Beyit 223*)[*lutf itmege, -me, -ge*]

Luṭf iderse Ŗeh-i rub '-i meskn / Bu ri'yet un olupdur nn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkm, Beyit 270*)[*lutf iderse, -r, -se*]

Luṭf idüp pendümi dile iḥvn / K'olasuz mahar-ı luṭf-ı Raḥmn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkm, Beyit 840*)[*lutf idüp, -üp*]

lutf-ı Hak: Allah'ın lütfü.

Nazm u inŖda olup b-mnend / **Luṭf-ı Hak** maharıdur ṭab '-i blend(*Tuḥfetü'l-Ḥükkm, Beyit 229*)[*lutf-ı Hak*]

Luṭf-ı Hak Ŗyed ola anda delil / ıla bu kevkeb-i baḥtu taḥvl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkm, Beyit 251*)[*lutf-ı Hak*]

lutf-ı Ŗh: Sultanın lütfü, iyiliği.

Ŗhlar luṭfa bahne ister / **Luṭf-ı Ŗha** ne bahne ister(*Tuḥfetü'l-Ḥükkm, Beyit 725*)[*lutf-ı Ŗha, -a*]

lutf-ı tamm ide-: Eksiksiz, noksansız iyilik, yardım etmek.

Umaram kim o meḥdm-i kirm / Ḥtırıyun **ideler luṭf-ı tamm**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkm, Beyit 309*)[*lutf-ı tamm ideler, -e, -ler*]

lutf u iḥsn: Lütuf ve iḥsan.

Luṭf u iḥsānına olup mu‘tād / Aldı her bir kişi hālince murād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 182)[*luṭf u iḥsānına, -ı, -n, -a*]

Luṭf u iḥsān ile oldı ma‘rūf / Hālūñe eyledi taḥşil-i vüķūf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
275)[*luṭf u iḥsān*]

Vechi var kılsam aña ‘arz-ı ḥulūş / **Luṭf u iḥsānı** fakīre maḥşūş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 304)[*luṭf u iḥsān -, -ı*]

Luṭf u iḥsāna kılup müstağrak / Baḥr-i ğufrāna bizi eyleye ğark(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 844)[*luṭf u iḥsāna, -a*]

Daḥi ‘Avnī kılını şād eyle / Luṭf u iḥsānuña mu‘tād eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
846)[*luṭf u iḥsānuña, -u, -n, -a*]

luṭf u iḥsān eyle-: Cömert ve eli açık olmak.

Eylese şāh-ı ‘adālet-‘unvān / Baña bu vech ile **luṭf u iḥsān**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
734)[*luṭf u iḥsān eylese, -se*]

luṭf u iḥsān kıl-: Lutf ve ihsan eylemek.

Budur āyīn-i şehen-şāh-ı cihān / Şu‘arāya **kıla luṭf u iḥsān**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
721)[*luṭf u iḥsān kıla, -a*]

luṭf u kerem: Lütuf ve cömertlik.

Olıcaḳ **luṭf u kerem** böyle gerek / Görmedi nev‘-i beşer şimdiye dek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 289)[*luṭf u kerem*]

Çünkü bu **luṭf u kerem** kıldı zuhūr / Şılaya gitdüm o yılda mesrūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 387)[*luṭf u kerem*]

luṭf u kerem it-: İyi ve cömert olmak.

Şimdi **luḫ u kerem itseñ** demidür / Kıl şefa'at kuluña mevsimidür(*Tuḫfetü'l-Hükkām, Beyit 311*)[*lutf u kerem itsen, -se, -ñ*]

luḫ u ṭab': Güzellik ve yaratılış

Kāḏī-i 'asker-i Rüm u Anaṭol / **Luḫ u ṭab'** ile olupdur mecbül(*Tuḫfetü'l-Hükkām, Beyit 1140*)[*lutf u ṭab'*]

lü'lü'-i şeh-vār ol-: Şahlara yaraşır inci olmak.

Her biri **lü'lü'-i şeh-vār oldı** / Efser-i şāha sezā-vār oldı(*Tuḫfetü'l-Hükkām, Beyit 153*)[*lü'lü'-i şeh-vār oldı, -dı*]

ma'aş: Aylık; yaşamak ve geçinmek için gerekli olan şey, rızık.

Ola dirseñ bu **ma'aş** emri geñez / Ṭāli'üñ tecrube kıl bir niçe kez(*Tuḫfetü'l-Hükkām, Beyit 249*)[*ma'aş*]

mā-beyn ol-: Araları açılmak.

Gāyet az olur **olursa mā-beyn** / İder 'azl ile mürür-ı seneteyn(*Tuḫfetü'l-Hükkām, Beyit 587*)[*mā-beyn olursa, -sa*]

maḥbüb-ı kulüb ol-: Kalplerinin sevgilisi olmak.

Az olur buncılayın tuḫfe[-i] ḫüb / Var ümüdüm **ola maḥbüb-ı kulüb**(*Tuḫfetü'l-Hükkām, Beyit 1118*)[*maḥbüb-ı kulüb ola, -a*]

ma'būd: Allah.

Saña luḡ eyler ise **ma‘būduñ** / Bir kelām ile olur maḡşūduñ(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 278)[*ma‘būduñ, -uñ*]

Sizi taḡmīḡ ise ger maḡşūdum / Nā-murād ide beni **ma‘būdum**(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 615)[*ma‘būdum, -um*]

Sāyesinde olalum āsūde / Rūz u şeb ḡamd idelüm **ma‘būda**(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 749)[*ma‘būda, -a*]

Ger mu‘īn ola baña **ma‘būdum** / Ne ise ḡaşıl olur maḡşūdum(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1145)[*ma‘būdum, -um*]

Vāḡī‘-i ḡālī bilür **ma‘būdum** / Serīḡa olmadı ḡiḡ maḡşūdum(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1161)[*ma‘budum, -um*]

İki ‘ālemde anı **ma‘būdum** / Nā-murād ide budur maḡşūdum(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1166)[*ma‘būdum, -um*]

ma‘dūd ol-: Sayılmak

Olmuş iken cūhelādan **ma‘dūd** / Ḥākim olmasını eyler maḡşūd(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 688)[*ma‘dūd olmuş, -muş*]

ma‘dūm: Yok, var olmayan.

Ya‘nī ol Bāḡī Efendi merḡūm / ‘İlm ü ‘irfānda nazrī **ma‘dūm**(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 343)[*ma‘dūm*]

mā-dūn: Alt taraf, bir şeyin aḡaḡısında bulunan taraf; derece itibariyle aḡaḡıda olan.

Oldı **mā-dūnı** ḡuzātuñ nüvvāb / Ḳılma ḡālīn bularuñ istiḡrāb(*Tuḡfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 924)[*mā-dūnı, -ı*]

maḡfiret-i Rabb-i mu‘īn bul-: Muin olan Allah’ın maḡfiretini bulmak.

Oldılar menzil-i maqşūda yaqın / **Buldılar mağfıret-i Rabb-i mu‘ın**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1069*)[*mağfıret-i Rabb-i mu‘ın buldılar, -dı, -lar*]

mağlūb-ı ‘avām eyle-: Halka yenilmek.

Eyleyüp kendüñi **mağlūb-ı ‘avām** / Olasın rüz-ı cezāda bed-nām(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 664*)[*mağlūb-ı ‘avām eyleyüp, -y, -üp*]

mağlūb-ı ‘avām ol-: Halkın yenilgisine uğramak.

Ġālībā şimdi kızāt u hükkām / **Oldılar** haylıce **mağlūb-ı ‘avām**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 556*)[*mağlūb-ı ‘avām oldılar, -dı, -lar*]

Hele **mağlūb-ı ‘avām olmışsın** / Bu tamā‘ birle tamām olmışsın(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 809*)[*mağlūb-ı ‘avām olmışsın, -muş, -sın*]

mağlūb kıl-: Yenilgiye uğratmak.

Oldı ihvān cevāsīs-i ‘uyūb / Bendeñi **kılma** bu kavme **mağlūb**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 261*)[*mağlūb kılma, -ma*]

mağlūb ol-: Yenik düşmek.

Ben o dergāha çün oldum mensūb / **Olam** a‘dāya revā mı **mağlūb**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 314*)[*mağlūb olam, -am*]

mağrūr: Gururlu.

‘İzz ü cāh ile degüldür **mağrūr** / Manşıb anuñ şerefiyle mesrūr(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 177*)[*mağrūr*]

mağrūr eyle-: Kibirli etmek, gururlu kılmak,

Māl u cāh **eyleyüp** anı **mağrūr** / Bir nefes itmedi ‘ömrinde huzūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 848*)[*mağrūr eyleyüp, -y, -üp*]

maḥal: Yer, mekan, mevki.

Lāzım olan bu **maḥalde** ḥālā / Evvelā şāha gerek medḥ ü şenā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 139*)[*maḥalde, -de*]

Mā-şadaḳdur bu **maḥalde** Çelebī / Ma’nī-i “el-veledü sırrı ebī”(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 312*)[*maḥalde, -de*]

Olsa bir mes’ele fetḥe muḥtāc / Ol **maḥallinde** ider istiḥrāc(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 566*)[*maḥallinde, -i, -n, -de*]

O **maḥalde** olıcaḳ zer medfūn / Vārīs olanlar olur[lar] maḥzūn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 854*)[*maḥalde, -de*]

Şeyḥ tefsīri ki şāha şundı / Her **maḥalde** açılıp oḳundı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 956*)[*maḥalde, -de*]

maḥbūb-ı kulūb: Kalplerinin sevgilisi.

Az olur buncılayın tuḥfe[-i] ḥūb / Var ümīdüm ola **maḥbūb-ı kulūb**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1118*)[*maḥbūb-ı kulūb*]

maḥbūb-ı Vedūd: Çok şefkatli olan Allah'ın sevgilisi, Hz. Muhammed.

Rūḥ-ı ḳudsī gibi **maḥbūb-ı Vedūd** / Ḳıldı bir ānda semāvāta şu’ūd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 88*)[*maḥbūb-ı Vedūd*]

maḥdūm: Erkek evlāt, oḳul.

Meger ol fāzıl u ‘allāme-i Rūm / Ya‘nī kim Es‘ad Efendi **maḥdūm**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 391*)[*maḥdūm*]

maḥcūb ol-: Utanmak.

Şimdi nās oldı cevāsīs-i ‘uyūb / Ne kadar senden **olursa maḥcūb**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1005*)[*maḥcūb olursa, -ur, -sa*]

māh-ı tībān: Parlak ay.

Ġayrlar ḥālī anuñla ma‘lūm / **Māh-ı tībān** ile gūyā ki nūcūm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 172*)[*māh-ı tībān*]

maḥil: Mahal.

O **maḥilde** zer aña olmaz yār / Terk-i dünyā ider āḥir nā-çār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 851*)[*maḥilde, -de*]

mahlūk: Halk olunmuş, yaratılmış.

Medḥ iderken anı Ḥālīḳ bi’z-zāt / Hīç **mahlūka** düşer mi kelimāt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 94*)[*mahlūka, -a*]

Mahmūd: Mahmut (özel isim).

‘Ābid ü zāhid-i dergāh-ı Vedūd / Nāmı ol zāt-ı şerīfūñ **Mahmūd**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1038*)[*Mahmūd*]

māh: Ay.

Mu‘cizāt istedi niçe aḥmak / Bir işāret ile **māh** oldu dü şaḳ(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 77)[māh oldu, -dı]

maḥlūl: Bir kimsenin ölümünden sonra sahipsiz ve boş kalan (makam, mansıp, memuriyet).

Bilmeyen şandı gider **maḥlūla** / Yine ‘azm eyledüm İstanbula(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 442)[maḥlūla, -a]

Nā-gehān düşdi Srişnik **maḥlūl** / Eyledüm anı zārüretle ḳabūl(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 431)[maḥlūl]

maḥrūm kıl-: Yoksun bırakmak, mahrum etmek.

Aḳribādan yine bir ḳāḍī-i şūm / Bu şerefden beni **ḳıldı maḥrūm**(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 374)[maḥrūm ḳıldı, -dı]

Olıcaḳ vāḳi‘-i ḥālüm ma‘lūm / Beni ḥāşā **ḳıla** anlar **maḥrūm**(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1153)[maḥrūm ḳıla, -a]

maḥşūs: Özel.

Vechi var ḳılsam aña ‘arz-ı ḥulūş / Luṭf u iḥsānı faḳīre **maḥşūş**(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 304)[maḥşūş]

maḥsūs ol-: Özel olmak.

Oldı maḥşūş ḥavāşşa bu kelām / Fehm ü idrāk idemez anı ‘avām(Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1154)[maḥşūş oldu, -dı]

maḥşer: Âhiret hayâtında bütün insanların, dünyâda yaptıklarının hesabını Allah huzûrunda vermek üzere tekrar dirilip toplanacakları yer.

Qāđi kim cāhil ola zālim ola / Anı rüsvāy ide **maḥşerde** Hudā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 679)[*maḥşerde, -de*]

maḥza: Yalnız, ancak, sadece, sırf.

Didi kim ḥidmet-i şer'e **maḥzā** / Dilerem kim ola taqlīd-i qazā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 955)[*maḥzā*]

mazhar ol-: Erişmek, ulaşmak.

Didi iṭḥāf idelüm sultāna / Tā ki **mazhar olasın** iḥsāna(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
953)[*mazhar olasın, -a, -sın*]

maḥzūn: Hüzünlü.

Şılada ḥāşıl idüp ḥaylī düyün / Maşıbuñ zabtına gitdüm **maḥzūn**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 394)[*maḥzūn*]

maḥzūn eyle-: Hüzünlendirmek, üzmek.

Faqr u fāqa cigerin ḥūn eyler / Ğam u miḥnet anı **maḥzūn eyler**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 578)[*maḥzūn eyler, -r*]

maḥzūn ol-: Kederlenmek, üzülmek.

Bunlaruñ ḥāli dīger-gün oldı / Bī-kes olan qatı **maḥzūn oldı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 557)[*maḥzūn oldı, -dı*]

O maḥalde olıcaq zer medfūn / Vārīs olanlar **olur[lar] maḥzūn**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 854)[*maḥzūn olur(lar), -ur, -(lar)*]

maḥzūn u melūl: Hüzünlü ve üzgün.

Deyne girdüm yine **maḥzūn u melūl** / Meskenüm oldı yine İstanbul(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 390*)[*maḥzūn u melūl*]

Hāşılı faqr ile **maḥzūn u melūl** / Eyledüm Filbe diyārına nüzül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 439*)[*maḥzūn u melūl*]

Bu ğam u derd ile **maḥzūn u melūl** / Eyledüm çünki Sitanbula nüzül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 444*)[*maḥzūn u melūl*]

maḥzūn u melūl eyle-: Hüzünlü ve üzgün eylemek.

Şabr idüp olma umūnda 'acül / **Eylemez** Ḥaḳ seni **maḥzūn u melūl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 281*)[*maḥzūn u melūl eyleyemez, -y, -e, -mez*]

mā'-i cārī: Akar su.

Mā'-i cārī gibi turmaz her ān / Yüz sürer ayagina ḥalk-ı cihān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1046*)[*mā'-i cārī*]

Hāsilī cümle mürīdānı hep / **Mā'-i cārī** gibi şāfi-meşreb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1057*)[*mā'-i cārī*]

mā'il: Meyilli, istekli.

Aña **mā'il** idi bu ṭab'-ı bülend / Giderek oldum aña dānişmend(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 368*)[*mā'il*]

mā'il-i ebyāt ol-: Şiirlere, beyitlere meyl etmek.

Olup ol **mā'il-i ebyāt** eş'ār / İltifāt itdi baña bir miqdār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 218*)[*mā'il-i ebyāt olup, -up*]

mā'il-i erbāb-ı hüner: Hüner sahiplerine meyleden.

Diñle ey **mā'il-i erbāb-ı hüner** / Dir iseñ gūşuñ ola pür-gevher(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 868)[*mā'il-i erbāb-ı hüner*]

mā'il-i sīm ü zer: Altın ve gümüşe meyletmek.

Mā'il-i sīm ü zer olan her çend / Bu ḥikāyetle olur fā'idemend(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 867)[*mā'il-i sīm ü zer*]

mā'il ol-: Meyilli, istekli olmak.

Dā'imā 'ilm ile 'āmil olıgör / 'Adl ü dād itmege **mā'il olıgör**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 23)[*mā'il olıgör, -ıgör*]

Varup ol manşıba dāḥil olasın / Nuḳre taḥşiline **mā'il olasın**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 657)[*mā'il olasın, -a, -sın*]

Olsa zulm itmege ḳādī **ma'il** / Nef'i yoḳ fā'il olursa 'ādil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
931)[*mā'il olsa, -sa*]

maḳālāt: Sözlər.

Söyledüñ sen bu **maḳālātı** şaḥīḥ / Dimesünler zırafā hem-çü melīḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 617)[*maḳālātı, -ı*]

İster iseñ bu **maḳālāta** delīl / Diñle bir nādire temşil-i cemīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 940)[*maḳālāta, -a*]

maḳālāt-ı sa 'ādet-encām: Mutluluḡa eriştiren makaleler.

Bu **maḳālāt-ı sa 'ādet-encām** / 'Avn-i Ḥaḳḳ ile bulınca itmām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 545)[*maḳālāt-ı sa 'ādet-encām*]

maḳām: Makam, mevki.

Şadr-ı fetvā aña kim oldı **maḳām** / Faḥr-ı kevneyn ile olmış hem-nām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 157*)[*maḳām*]

Fuḳarā Ka'be'si oldur ḥālā / Dü **maḳām** oldı anuñla iḥyā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1055*)[*maḳām*]

maḳām ol-: Mekan olmak; mertebe olmak.

Bekleyüp niçe mevālī-i 'ızām / Medrese künci **olur** aña **maḳām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 575*)[*maḳām olur, -ur*]

maḳar kıl-: Yer tutmak, mesken edinmek.

Sebeb oldur ki edānī ekşer / **Ḳıldılar** manşıb-ı 'ālīde **maḳar**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 812*)[*maḳar ḳıldılar, -dı, -lar*]

maḳar ol-: Mekan olmak, mesken olmak.

LİK her kānda bulunmaz o güher / Üsküdar **oldı** meger aña **maḳar**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1054*)[*maḳar oldı, -dı*]

maḳbül: Kabul görmüş.

Bir ḳavī kimseye mensüb imiş ol / Ḳuvvet-i ḳāhiresiyle **maḳbül**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 650*)[*maḳbül*]

İstiḳāmet yiridür şer'-i Resül / Ḥidmetüñ ola dir iseñ **maḳbül**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 893*)[*maḳbül*]

maḳbül eyle-: Kabul etmek, kabul buyurmak.

Qılma ‘Avnī kuluñ ‘ālemde melūl / **Eyle** hep hayr du‘āsın **maḳbūl**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 55*)[*maḳbūl eyle*]

ma‘ḳūl: Akla uygun, mantıklı, akıllıca.

Vālihīnūñ sözi ḥaylī medḥūl / Nā’ibūñ līk cevābı **ma‘ḳūl**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, İ’tirāz-ı Mergūbe-i Makāle-[i] Sābıka, Beyit 934*)[*ma‘ḳūl*]

maḳsad-ı aksā: En yüksek maksat.

Der-‘aḳab **maḳsad-ı aḳşāyı** bulur / Ḥazretūñ bende-i maḳbūli olur(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 762*)[*maḳsad-ı aḳşāyı*]

maḳsim-i erzāk-ı enām: Halkın rızıklarının bölüştürüldüğü yer.

Bāb-ı şeh **maḳsim-i erzāk-ı enām** / Sen de var bekle o dergāhı müdām(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 733*)[*maḳsim-i erzāk-ı enām*]

maḳsūd: Dilek, istek.

Cümle **maḳsūdını** ḥāşıl eyle / Raḥmetūñ baḥrine vāşıl eyle(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 56*)[*maḳsūdını, -ı, -n, -ı*]

‘Avn-i Ḥaḳdan dile **maḳsūduñı** hep / Şāhdur gerçi ki zāhirde sebeb(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 738*)[*maḳsūduñı, -uñ, -ı*]

maḳsūd: Maksat.

Medḥden ḥayr du‘ādur **maḳsūd** / ‘Ömrin efzūn ide ol Rabb-i Vedūd(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 203*)[*maḳsūd*]

Saña luḥf eyler ise ma‘būduñ / Bir kelām ile olur **maḳsūduñ**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 278*)[*maḳsūduñ, -un*]

Kim gelüp eylese **mağşūdını** ‘arz / Ber-murād itmek olur kendüye farz(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 288*)[*mağşūdını, -ı, -n, -ı*]

‘Arz-ı hāl eylemedür **mağşūdum** / Açılıp t̄ali‘-i nā-mes‘ūdum(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 326*)[*mağşūdum, -um*]

Sizi tahmīk ise ger **mağşūdum** / Nā-murād ide beni ma‘būdum(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 615*)[*mağşūdum, -um*]

Açılıp t̄ali‘-i nā-mes‘ūdum / Hāşıl olmadı ebed **mağşūdum**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 801*)[*mağşūdum, -um*]

N’oldı bu hırş u t̄ama‘dan hāşıl / Cümle **mağşūd** ele girmek müşkil(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 998*)[*mağşūd*]

Ger mu‘īn ola baña ma‘būdum / Ne ise hāşıl olur **mağşūdum**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 1145*)[*mağşūdum, -um*]

Vāki‘-i hālī bilür ma‘būdum / Serika olmadı hīç **mağşūdum**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 1161*)[*mağşūdum, -um*]

İki ‘ālemde anı ma‘būdum / Nā-murād ide budur **mağşūdum**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 1166*)[*mağşūdum, -um*]

mağşūd eyle- Maksud, amaç, gaye edinmek.

Olmış iken cühelādan ma‘dūd / Hākīm olmasını **eyler mağşūd**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 688*)[*mağşūd eyler, -r*]

mağşūd u merām: Amaç ve istek.

Dā‘ī-i devleti ol şubh u şām / Tā ki hāşıl ola mağşūd u merām(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 300*)[*mağşūd u merām*]

Eylesün Hāzret-i Hāk rūhını şād / Budur el-hāşilī **mağşūd u murād**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 367*)[*mağşūd u merām*]

mal: Mülk, îrat, varlık, servet.

Nā-gehān **māluma** geldi bu ziyān / Aradum tırdum anı niçe zamān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 446*)[*maluma, -um, -a*]

Māluñı bir yire hep derc eyle / 'Aklı mīzānına ur ḥarc eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 833*)[*māluñı, -uñ, -ı*]

Bil ki sevmez bu cihānda o Ğanī / **Mālını** yoḡ yire şarf eyleyeni(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 834*)[*mālını, -ı, -n, -ı*]

Diler iseñ bula **māluñ** bereket / İhtirāz it şaḡım alma rişvet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 900*)[*māluñ, -uñ*]

Māl taḥşīlini idüp ümmīd / Ḳomışuz biz daḡı bir vaż'-ı cedīd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 993*)[*māl*]

Niçe bir manşıb ile **māla** bu meyl / Cem' ider nitekim ol ḥāḡıb-ı leyl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1001*)[*māla, -a*]

māl-ı eytām: Yetimlerin malı.

Dimeyesin bu ḥelāl ü bu ḥarām / Ekl idüp vaḡf ile **māl-ı eytām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 660*)[*māl-ı eytām*]

māl-ı habīs: Kötü, haram mal.

Cem' ola buncılayın **māl-ı ḡabīs** / Ğuşuña girmeye āyāt u ḡadīs(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 662*)[*māl-ı ḡabīs*]

māl-ı Ḳārūn: Karun'un serveti.

Bezı ü şarf itmege yitmez ammā / Māl-ı Ḳārūn daḡı olursa saña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 831*)[*māl-ı Ḳārūn*]

mālik ol: Kavuşmak, erişmek.

Bir tarīke daḥi var sālik ol / Mısr-ı maḫşūd-ı dile **mālik ol**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 250*)[*mālik ol*]

māl u cāh: Mal ve makam.

Māl u cāh eyleyüp anı maḡrūr / Bir nefes itmedi 'ömrinde ḫuzūr(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 848*)[*māl u cāh*]

ma 'lül ol-: Hastalanmak.

İder ol Ḥālīḫa ṭā'atde ḫuşūr / Dir ki **ma 'lül olan** olur ma 'zūr(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1096*)[*ma 'lül olan, -an*]

ma 'lül u ḡalaṭ: İletli ve yanlış.

Bilmeyüp kā'ide-i ḫaṭṭı faḫat / Yaza imlāsını **ma 'lül u ḡalaṭ**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1171*)[*ma 'lül u ḡalaṭ*]

māl u menāl: Malı, mülkü.

Bezī ider maḫşīb içün **māl u menāl** / Yüz ṭutar anlara 'izz ü iḫbāl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 600*)[*māl u menāl*]

ma 'lüm: Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey).

Ḡayrlar ḫālī anuñla **ma 'lüm** / Māh-ı tābān ile ḡüyā ki nücüm(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 172*)[*ma 'lüm*]

ma' lūm it-: Bildirmek, ortaya koymak.

İtmedi kimse kemālin **ma' lūm** / Bildi Şultān Süleymān merhūm(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, Beyit 355)[*ma' lūm itmedi, -me, -di*]

İdüp aḥvāl-i kuzātı **ma' lūm** / Bir ğazel dimiş 'Ubeydī merhūm(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, Beyit 874)[*ma' lūm idüp, -üp*]

ma' lūm ol-: Bilinmek.

Oldı eşrāfa bu kışşa **ma' lūm** / Beni şeh-nāmece kıldı merhūm(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, Beyit 222)[*ma' lūm oldı, -dı*]

Olıcak vāķi'-i ḥālüm **ma' lūm** / Beni ḥāşā kıla anlar maḥrūm(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, Beyit 1153)[*ma' lūm olıcak, -ıcak*]

mā-melek: Sahip olunan şeyler, mal varlığı.

Kıldı Qurşunlu kazāsın iḥsān / Der-'aḫab **mā-melek** oldı tālān(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, Beyit 392)[*mā-melek*]

ma' mūr: İmar edilmiş.

'Ulemādan birin itse mesrūr / K'ola zātı vü zamānı **ma' mūr**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, Beyit 184)[*ma' mūr*]

ma' nā: Asıl, öz, gerçek, hakikat.

Sen Süleymān-şifat ben mūram / İşbu **ma' nāya** 'aceb mesrūram(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, Beyit 724)[*ma' nāya, -y, -a*]

Ma' nā yüzinde devlet-i dünya'itāb imiş(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhūm 'Ubeydī 'l-Edirnevī Tahmīs-i Merhūm Vecdī 'l-Filibevī, I.Kıta, 3.Mısra*)[*ma' nā*]

mānend-i meges: Sinek gibi.

Şehd-i 'irfānumı görüp her kes / Üşdiler başuma **mānend-i meges**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 317*)[*mānend-i meges*]

mānend-i nücüm: Yıldızlar gibi.

Şubḥa dek bir gice **mānend-i nücüm** / Uyumaz eyler o taḥşil-i 'ulūm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 19*)[*mānend-i nücüm*]

manğur: Bir cins bakır para.

Bir iki **manğur** ellerine gerçi kim girür(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, III.Kita, 4.Mısra*)[*manğur*]

manğur-ı ḥarām: (mangır-ı haram) Haram para.

Cem' idüp bir niçe **manğur-ı ḥarām** / İdesin anı daḥi bezl-i 'avām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 836*)[*manğur-ı ḥarām*]

māni' ol-: Engel olmak.

Rızık-ı maḫsūmuña kāni' olasın / Zālīmüñ zulmine **māni' olasın**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 19*)[*māni' olasın -a, -sın*]

māni' ü mu'tī: Men eden ve ihsan eden.

Gerçi kim **māni' ü mu'tī** Ḥaḫdur / Cidd ü cehd eylemeyen aḫmaḫdur(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 253*)[*māni' ü mu'tī*]

ma'nī: Mana.

Bu meşeldür ki añılır her ān / Da‘vīye **ma‘nī** vü ‘uşşāka nişān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1012)[*ma‘nī vü ‘uşşāka, -a*]

ma‘nī-i “el-veledü sırrı ebī”: “Oğul babaya çeker” sözünün anlamı(dır).

Mā-şadağdur bu maḥalde Çelebī / **Ma‘nī-i “el-veledü sırrı ebī”**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 312)[*ma‘nī-i “el-veledü sırrı ebī”*]

māni‘ ol-: Engel olmak.

Rızık-ı maḫsūmuña kāni‘ olasın / Zālīmūñ zulmine **māni‘ olasın**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 568)[*māni‘ olasın, -a, -sın*]

mansıb: Mansıp (Devlet hizmetinde büyük memurluk, erişilmek istenen yüksek mevki, makam).

‘İzz ü cāh ile degüldür mağrūr / **Manşıb** anuñ şerefiyle mesrūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 177)[*mansıb*]

Manşıbı ehline tevcīh itmek / Olmadı buncılayın şimdiye dek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 185)[*manşıbı, -ı*]

Baña **manşıb** zarar-ı maḫz oldı / Ser-güzeştüm ile dünyā tıoldı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 241)[*manşıb*]

Bir iki **manşıb** olındı taḫlīd / Faḫr u fāka giderek oldı mezīd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 242)[*mansıb*]

Baña her **manşıb** olup mūcib-i ğam / Ne ḫazā belki ḫazā-i mübrem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 243)[*manşıb*]

Manşıbuñ şimdi şafāsı gitdi / ‘Uḫalā ‘uzleti tercīh itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
247)[*manşıbuñ, -uñ*]

Dest-i luṭf ile beni kıl infāk / **Manşıba** yoğ ise ger istiḥkāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 264*)[*manşıba, -a*]

Āsitānında idüp bende-i ḥāş / Fakrdan eylese **manşıbla** ḥalāş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 295*)[*manşıbla, -la*]

Beni bir **manşıb** ile eyleñ şād / Tā ri'āyet ola ḥaḳḳ-ı üstād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 313*)[*manşıb*]

Baña bir **manşıbı** çok gördiler / Ta'n u teşnī' ile öldürdiler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 316*)[*manşıbı, -ı*]

Şılada ḥāşıl idüp ḥaylī düyün / **Manşıbuñ** zabtına gitdüm maḥzün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 394*)[*manşıbuñ, -uñ*]

Varup itdüm aña ḳat'-ı menzil / **Manşıbuñ** olmadı zabtı ḳābil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 395*)[*manşıbuñ, -uñ*]

Şatdı **manşıbları** pulluḳ pulluḳ / Cānuma geçdi benüm ma'zülluḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 400*)[*manşıbları, -lar, -ı*]

Çekme gel **manşıb** için sa'y u emek / Yoğ ise sīm ü zerüñ arḳa gerek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 408*)[*manşıb*]

Rişvete meyl idüp ol ḡayretsüz / Virmedi **manşıbı** hīç rişvetsüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 414*)[*manşıbı, -ı*]

Bu felāket ile 'avdet itdüm / **Manşıba** toḡr[u] çeküldüm gitdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 419*)[*manşıba, -a*]

N'eyledi gör baña bu baḥt-ı siyāh / Żabı olınmadı o **manşıb** āḡāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 421*)[*manşıb*]

Bir yaña yoḳ virecek ḥarc-ı berāt / Varsañ ol **manşıba** yoḳ anda şebāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 432*)[*manşıba, -a*]

Çünkü ol **manşıba** oldum dāḡil / Żabt u rabtında olup müsta'cil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 433*)[*manşıba, -a*]

Manşiba gitdi şafalar sürdi / Beni bu miñnet ü ğam öldürdi(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 448)[*manşiba, -a*]

Manşiba olduğımı gördi ħarīş / Bernevarı baña kıldı telhīş(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 459)[*manşiba, -a*]

Niçe derd ü ğam ile ve'l-ħāşıl / Giderek **manşiba** oldum dāhil(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 463)[*manşiba, -a*]

Manşibuñ şorar misuñ fā'idesin / Saña naql eyleyeyin 'ā'idesin(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 464)[*manşibuñ, -uñ*]

Gayrıya **mansıb** olur dāfi'-i gam / Baña ammā ki kazā-i mübrem(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 500)[*mansıb olur, -ur*]

Ne durur manşıb-ı dünyā didüğüñ / Bī-bekā **manşıb** için ğam yidüğüñ(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 516)[*manşıb*]

Kaşdı bu **manşiba** çün vāşıl ola / Gide ğam zevk u şafā ħāşıl ola(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 589)[*manşiba, -a*]

Oldı bir şınfı da mensüb-ı kibār / Bir **manşıb[ı]** alur senedi var(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 599)[*manşıb(-ı), -(ı)*]

Bezı ider **manşıb** için māl u menāl / Yüz tutar anlara 'izz ü iķbāl(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 600)[*manşıb*]

Manşiba vāşıl olunca her dem / Çekmesin bir iki yıl derd ü elem(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 632)[*manşiba, -a*]

Giresin deyne niçe miñnetle / Varasın **manşibuña** devletle(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 634)[*manşibuña, -uñ, -a*]

Manşibuñ olur ise bī-ħāşıl / Olasın bu ğam ile lā-ya'kıl(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 635)[*manşibuñ, -uñ*]

Eyü olursa eger ol **manşıb** / Çok olur aña bilürsin tālib(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, Beyit 638)[*manşıb*]

Zāhir ol **manşib** olupdur mercūh / Olasın bu ğam ile sen mecrūh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 642*)[*manşib*]

Diyesin nāle-künān ḥvār u zelīl / Ne için **manşibum** itdüñ tebdīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 646*)[*manşibum, -um*]

Saña dir gerçi ki cürmüñ yoqdur / Līk ol **manşiba** tālīb çoqdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 648*)[*manşiba, -a*]

Manşibuñ eylediler aña murād / Virmeyüp idemedüm ben de 'inād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 651*)[*manşibuñ, -uñ*]

Hāşilī **manşibuñı** virdüm aña / Bilürem gerçi zulüm oldı saña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 652*)[*manşibuñı,]*]

İhtiyārī ya olursın ma'zül / Ya varup **manşibuñı** eyle qabül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 654*)[*manşibuñı, -uñ, -ı*]

'Azlden ise kırup re'y-i şaḥīḥ / **Manşibi** eyler iseñ sen tercīh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 656*)[*manşibi, -ı*]

Varup ol **manşiba** dāḥil olasın / Nuḳre taḥşiline mā'il olasın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 657*)[*manşiba, -a*]

Çünkü ol **manşib** ola bī-ḥāşıl / Her ne deñlü olur iseñ 'ādil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 658*)[*manşib*]

Ḥaḳ virüp ḥāşıl olursa bu murād / **Manşibuñ** eylemeyem nāmını yād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 731*)[*manşibuñ, -uñ*]

Şoñra ol fāriğ olup **manşibdan** / Güşe-i 'uzleti eyler mesken(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 758*)[*manşibdan, -dan*]

Bir niçe **manşibi** bir eydürüp ol / Arpalıḳ nāmı ile itdi qabül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 776*)[*manşibi, -ı*]

Manşibuñ eyüsini anlar alur / Bī-kes olan kişi yābānda qalur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 784*)[*manşibuñ, -uñ*]

N'eylesün anlara kâdî-‘asker / Virse ba‘zılarına **manşib** eger(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 796*)[*manşib*]

Faḡr ile manşiba varup gidemez / Varsa **manşiblarını** zabṭ idemez(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 797*)[*manşiba, -a*]

Faḡr ile **manşiba** varup gidemez / Varsa manşiblarını zabṭ idemez(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 797*)[*manşiblarını, -lar, -ı, -n, -ı*]

Fuḡarādan olanı bir bir şay / **Manşibında** ṭuramaz bir iki ay(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 804*)[*manşibında, -ı, -n, -da*]

Saḡa ey ‘ākıl u dānā ne ‘aceb / Bu şekil **manşib** içün bunca ta‘ab(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 807*)[*manşib*]

Manşib içün bu rezālet niçe bir / Bu meşakkat bu felāket niçe bir(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 808*)[*manşib*]

‘Ulemā **manşiba** olmasun esīr / Kılmasun kendülerin ḥvār u ḡaḡr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 817*)[*manşiba, -a*]

Manşibından bu cihānuñ el çek / Sözüñ evlāsı budur eyleme şek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 820*)[*manşibından, -ı, -n, -dan*]

Bu cihān **manşibını** itme ḡabūl / Olmamaḡ ister iseñ soñra melūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 821*)[*manşibını, -ı, -n, -ı*]

İste ol **manşibi** kim ey dānā / Ebedī olsa o manşibda beḡā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 822*)[*manşibi, -ı*]

İste ol manşibi kim ey dānā / Ebedī olsa o **manşibda** beḡā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 822*)[*manşibi, -ı*]

Ḳaḡı **manşib** ki degüldür bākī / ‘Uḡalā olmaz anuñ ‘uṣṣāḡı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 823*)[*manşib*]

Bil ki ‘aḡluñ saḡa yār ise hemīn / **Manşiba** ṭālib olup olma yaḡı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 870*)[*manşiba, -a*]

Manşib didükleri elem ü ıztırāb imiş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, I.Kıta, 4.Mısra*)[*manşib*]

Niçe bir **manşib** ile mālā bu meyl / Cem' ider nitekim ol ḥātib-ı leyl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1001*)[*manşib*]

Manşiba 'ākıl iseñ olma ḥarîş / Nefsüñi kııl bu cefādan taḥlîş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1002*)[*manşiba, -a*]

Senüñ ol **manşiba** meylüñ güyā / Aldanur görse şabīler ḥelwā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1080*)[*manşiba, -a*]

Rāygān çün ele girmez **manşib** / Aña 'ākıl olan olmaz rāğīb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1083*)[*manşiba, -a*]

Niçe bir **manşib** içün tül-ı emel / Saña mühlet mi virür irse ecel(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1089*)[*manşib*]

Munşaba oldı aña **manşiblar** / Gelmedi ḥāline cihānda nizām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1192*)[*manşiblar, -lar*]

manşib al-: Bir üst dereceye yükselmek, mansib almak.

Çekme bu miḥnet-i 'azl ü naşbı / **Manşib alınması** müşkil ḥasbī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 246*)[*manşib alınması, -ı, -n, -ma, -sı*]

Manşib alınca geçer bir niçe yıl / Alsa zabtında olur lā-ya' kııl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 512*)[*manşib alınca, -ınca*]

Ṭotalum işte mülāzım oldı / **Manşib almak** aña lāzım oldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 581*)[*manşib almak, -mak*]

Oldı bir şınfı da mensüb-ı kibār / Bir **manşib[ı]** alur senedi var(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 599*)[*manşib(ı) alur, -ur*]

'Ākıbet **manşib alursın** amma / Geliser başuña biñ dürlü belā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 633*)[*manşib alursın, -ur, -sın*]

Bī-kes olan kişi manşıb alımaz / Eger alursa da nef in bulımaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 786)[*manşıb alımaz*]

Manşıbuñ almağ için şām u seher / Qatlüñe balsa şehâdet eyler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1007)[*manşıbuñ almağ, -mağ*]

manşıb-ı 'ālī: Yüksek makam.

Sebeb oldur ki edānī ekşer / Qıldılar **manşıb-ı 'ālīde** maqar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 812)[*manşıb-ı 'ālīde, -de*]

manşıb-ı dünyā: Dünya makamı.

Ne durur **manşıb-ı dünyā** didüğüñ / Bī-bekā manşıb için ğam yidüğüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 516)[*manşıb-ı dünyā*]

Qalması **manşıb-ı dünyāda** şafā / 'Azl ü naşbına bulunmaz iḥşā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 818)[*manşıb-ı dünyāda, -da*]

Niçe bir **manşıb-ı dünyāyı** ümīd / Dīn ü dünyāña degül çünki müfīd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1079)[*manşıb-ı dünyāyı, -y, -ı*]

manşıb [u] cāh: Makam mevki.

Ana nisbet ne durur **manşıb [u] cāh** / Belki yanında degül berg-i giyāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 176)[*manşıb [u] cāh*]

manşıb u māl: Makam ve mal.

Dā'im idüp taleb-i zevk u sürür / Olmışuz **manşıb u māl**a mağrūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 997)[*manşıb u māl, -a*]

Hırş ile sürdüğüñ ol **manşıb u māl** / Oldı Fir'avn ile Qārūna mişāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1000)[*manşıb u māl*]

manşib u māl vir-: Makam ve mal vermek.

Bākīye ol şeh-i ferhunde-ḥıṣāl / İltifāt itdi **virüp manşib u māl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 359)[*manşib u māl virüp, -üp*]

manzūr-ı cenāb-ı şāhī ol-: Padişah hazretlerinin gözdesi olmak.

Ola manzūr-ı cenāb-ı şāhī / Ber-murād ide bu devlet-ḥvāhı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
267)[*manzūr-ı cenāb-ı şāhī ola, -a*]

maraz-ı fakr: Fakirlik derdi.

Baṅa yār oldı çün [ol] ṭālī'-i bed / **Maraz-ı fakr** ise oldı müştēd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 393)[*maraz-ı fakr*]

Bulup anlar **maraz-ı fakra** 'ilāc / Eylemiş her biri taḥşil-i mizāc(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 598)[*maraz-ı fakra, -a*]

maraz-ı ğam: Üzüntü hastalığı.

Maraz-ı ğam yine olup müştēd / Oldı nā-gāh mekānum ser-had(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 460)[*maraz-ı ğam*]

ma'rifet bahri: Marifet, hüner, sanat, ustalık denizi.

Ma'rifet bahrine olup ğavvāş / Bulımazdum bu kadar cevher-i ḥāş(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 540*)[*ma'rifet bahri, -i*]

ma'rūf ol-: Bilinmek.

Söyleşüp Hakk ile bî-şavt u hurûf / **Oldı** mi‘râcı Resülün **ma‘rûf**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 90*)[*ma‘rûf oldı, -dı*]

Luṭf u iḥsân ile **oldı ma‘rûf** / Hâlüne eyledi taḥşîl-i vüḳûf(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 275*)[*ma‘rûf oldı, -dı*]

mā-şadak: Uygun, muvafik.

Mā-şadaḳdur bu maḥalde Çelebî / Ma‘nî-i “el-veledü sırrı ebî”(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 312*)[*mā-şadaḳdur, -dur*]

mā-sivā: Allah dışındaki her şey.

Mā-sivā fikrini dilden dūr it / Tenüni başdan ayağa nūr it(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1014*)[*mā-sivā*]

Mā-sivādan idüben ḳaṭ‘-ı recā / Ḳıldılar ‘azm-i reh-i ḳurb-ı Hudā(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1064*)[*mā-sivādan, -dan*]

Eylemek ister iseñ zevḳ u sürür / **Mā-sivā** fikrini dilden ḳıl dūr(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1098*)[*mā-sivā*]

ma‘şiyet: Günah, asilik, itaatsizlik, isyan.

Ma‘şiyet baḥrine olmışsın ḡark / İdemezsin ḥaḳḳı bāṭıldan fark(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 939*)[*ma‘şiyet*]

maṭlab: Talep, istek.

Ḳādî-‘asker ḳapusın rüz u şeb / Bekler ol vird-i lisānı **maṭlab**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 591*)[*maṭlab*]

Faḳr u fāḳa ile pür-ḡam her kes / Bulmaz **maṭlabına** [hîç] dest-res(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 795*)[*maṭlabına, -ı, -n, -a*]

matlûb: Talep edilen şey, istek.

Buldılar ğayrılarını **maṭlûbın** / Aldı ser-dârı olan mektûbın(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 447*)[*maṭlûbın, -ı, -n*]

mazhar: Bir şeyin görünür duruma geldiği, görüldüğü, açığa çıktığı, zâhir olduğu yer veya kimse, tecellî yeri.

Nazm u inşâda olup bî-mânend / Luṭf-ı Hâk **mazharıdur** ṭab‘-ı bülend(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 229*)[*mazharıdur, -ı, -dur*]

mazhar-ı eltâfuñ ol-: Lütüflara erişmek.

Çünkü ben nâzım-ı evşâfuñ olam / Umaram **mazhar-ı eltâfuñ olam**(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 195*)[*mazhar-ı eltâfuñ olam, -am*]

mazhar-ı luṭf-ı Bārī ol-: Allah'ın lütüflarına nail olmak.

O olup **ol mazhar-ı luṭf-ı Bārī** / Ḥatm olur ḥayr ile cümle kârı(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 5*)[*mazhar-ı luṭf-ı Bārī olup, -up*]

mazhar-ı luṭf-ı Raḥmân k'ol-: Allah'ın lütüflarına nail olmak.

Luṭf idüp pendümi diñleñ ihvân / K'olasuz **mazhar-ı luṭf-ı Raḥmân**(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 840*)[*mazhar-ı luṭf-ı Raḥmân*]

mazhar-ı raḥmet-i Raḥmân ol-: Allah'ın rahmetine nail olmak.

İşiden geldi müselmân oldu / **Mazhar-ı raḥmet-i Raḥmân** oldu(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 74*)[*mazhar-ı raḥmet-i Raḥmân oldu, -dı*]

Mazhar-ı raḥmet-i Raḥmān olsun / Ḥūr u ğilmān ile miḥmān olsun(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 366*)[*mazhar-ı raḥmet-i Raḥmān olsun, -sun*]

mazhar ol-: Erişmek, ulaşmak.

Şād olup cümle kuzāt u ḥükkām / Luḫfına **mazhar olurlar** çü tamām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 180*)[*mazhar olurlar, -ur, -lar*]

‘Arz-ı ḥāl idüp aña şām u seḥer / İltifātına **olurdum mazhar**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 456*)[*mazhar olurdum, -ur, -du, -m*]

Didi iḥḥāf idelüm sultāna / Tā ki **mazhar** olasın iḥsāna(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 953*)[*mazhar olasın, -a, -sın*]

mazlüm: Haksızlığa uğramış, zulüm görmüş (kimse).

Āteş-i zulm ile **mazlüm** ider āh / Āsumānı tutar ol düd-ı siyāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 703*)[*mazlüm*]

mazlümeyn: İki mazlum, Hz.Hasan ve Hz.Hüseyn.

Ḥāşşa kim seyyid-i şübbān Ḥaseneyn / Zīnet-i cennet olan **mazlümeyn**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 98*)[*mazlümeyn*]

mazmün-ı hadīs: Hadisin içinde bulunan anlam.

Qılma inkār ile kizb ü telbīs / Saña yitmez mi bu **mazmün-ı hadīs**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 671*)[*mazmün-ı hadīs*]

ma‘zül: Azledilme, işinden çıkarılma.

Şatdı manşıbları pulluḫ pulluḫ / Cānuma geçdi benüm **ma‘zülluḫ**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 400*)[*ma‘zülluḫ, -luk*]

Yañılup varur iseñ İstanbula / Anda rağbet mi olur **ma'zūle**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 644*)[*ma'zūle, -e*]

Elem ü miħneti İstanbuluñ / Kār ider cānına her **ma'zūlüñ**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 794*)[*ma'zūlüñ, -üñ*]

ma'zūl it-: Azletmek, işinden çıkarmak, el çekirmek.

Seni **ma'zūl ideler** ya tebdīl / Müddetüñ kalmağa anda tekmīl(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 641*)[*ma'zūl ideler, -e, -ler*]

ma'zūl ol-: İšten çıkarılmış, işine son verilmiş, azledilmiş.

İħtiyārī ya olursın ma'zūl / Ya varup manşıbuñı eyle kabūl(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 654*)[*ma'zūl olursın, -ur, -sın*]

ma'zūr: Mazereti olan, özür sahibi olan.

Müstakīl olmayıcağ **ma'zūram** / Ĥākimüñ emri ile me'mūram(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 112*)[*ma'zūram, -am*]

Her tarīķ ile ki ben **ma'zūram** / Luṭfuñ ümmīdi ile mesrūram(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 260*)[*ma'zūram, -am*]

ma'zūr ol-: Engeli bulunmak.

Bīş ü kem her ne ise tuħfe-i mūr / Lāyık oldur **ola** şāhā **ma'zūr**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 723*)[*ma'zūr ola, -a*]

İder ol Ĥālīķa tā'atde kuşūr / Dir ki ma'lūl olan **olur** **ma'zūr**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1096*)[*ma'zūr olur, -ur*]

ma'zūr tut-: Mazur görmek, özrünü kabul etmek.

Sehv ile var ise de anda kuşūr / Ehl-i inşāf anı **ʔutsun ma ʕzūr**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 548)[*ma ʕzūr ʔutsun, -sun*]

mebānī-i ʕulūm: İlmin esasları.

Ḥāşıl idince **mebānī-i ʕulūm** / Nār-ı faqr ile yanar niteki mūm(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 564)[*mebānī-i ʕulūm*]

mebde'-i her dü cihān: Her iki cihanın başlangıcı.

Mebde'-i her dü cihān aşl u uşūl / Ḥāzret-i Aḥmed ü Maḥmūd u Resūl (*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 60)[*mebde'-i her dü cihān*]

mebzūl: Esirgemenen harcanmış, saçılmış, bol, çok.

Ni ʕam-ı luṭfi cihāna **mebzūl** / Ḥāşe li'llāh ki seni ide melūl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 273)[*mebzūl*]

mebzūl ol-: Bol bol dağıtmak.

Şehlerüñ **olur** ʕaṭāsı **mebzūl** / Kimse olmaz der-i ʕadlinde melūl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 727)[*mebzūl olur, -ur*]

mecāl bul-: İmkan bulmak, güç bulmak.

Geçdi ol ḥāl ile niçe meh ü sāl / **Bulmadılar** anı iṭlāқа **mecāl**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 978)[*mecāl bulmadılar, -ma, -di, -lar*]

mecāl ol-: Gücü, dermanı olmak.

Aradan geçdi bu deñlü meh ü sāl / **Olmadı** gerçi mülākāta **mecāl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 310*)[*mecāl olmadı, -ma, -dı, -lar*]

İhtilāf üzredür anda aqvāl / Kimi dir **olmadı** ıtlāka **mecāl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 980*)[*mecāl olmadı, -ma, -dı*]

mecbül ol- Huy haline getirmek, alışmak.

Ḳāḍī-i 'asker-i Rūm u Anaṭol / Luṭf u ṭab' ile **olupdur mecbül**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1140*)[*mecbül olupdur, -up, -dur*]

meclis: Sohbet etmek, eğlenmek amacıyla bir araya gelmiş dost ve arkadaş topluluğu.

Ehl-i 'ilmem diyüben da'vī kılan / **Meclisinde** olımaz ebced-ḥvān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 160*)[*meclisinde, -i, -n, -de*]

Meclis[in] görse eger Rüstem-i Zāl / Pāy-māl olur idi sāye-miṣal(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 742*)[*meclis[in]*]

meclis-i 'ilm ü hüner: İlim ve sanat meclisi.

Meclis-i 'ilm ü hüner sāķisi / Şu'arā-yı selefün Bāķisi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 344*)[*meclis-i 'ilm ü hüner*]

mecnün: Çılgın, delirmiş.

Niçe tiryākī vü bengī **mecnün** / Gāh olur nazmı yazar nā-mevzün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1172*)[*mecnün*]

mecnün kıl- Deli etmek.

Bu muşibet beni **kıldı mecnûn** / Zabt ider mülkümi erbâb-ı düyün(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 214*)[*mecnûn kıldı, -dı*]

mecrûḥ ol-: Yaralanmak.

Zâhir ol manşib olupdur mecrûḥ / **Olasın** bu ğam ile sen **mecrûḥ**(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 642*)[*mecrûḥ olasın, -a, -sın*]

me'cûr u mesâb: Karşılığını almak.

Olup anuñ ile **me'cûr u meşâb** / Müntefi' olur idi şeyḥ ile şâb(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 768*)[*me'cûr u meşâb*]

medâr ol-: Yardım etmek, yardımcı olmak, yardımı dokunmak.

Halka **medâr** u merci' **olur** sözi diñlenür(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, III.Kita, 1.Mısra*)[*medâr u merci' olur, -ur*]

meded: Yardım, imdat, nusret.

Meded öldürdi bizi bu ğayret / Zâhiren bunda [da] vardur ḥikmet(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 697*)[*meded*]

Ehl-i dilden taleb eyle **mededi** / Bulasın tâ ki ḥayât-ı ebedi(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1013*)[*mededi, -i*]

Hiç ihmâl ile taḫşir itme / Gel **meded** hayr işi te'ḥir itme(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1078*)[*meded*]

medfûn ol-: Gömülü olmak.

O maħalde **olıcak** zer **medfün** / Vārīs olanlar olur[lar] maħzün(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 854*)[*medfün olıcak, -ıcak*]

Ƙangı meyyit ki **olursa medfün** / Kefenin ŗoyar alurmuş mel'ün(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 907*)[*medfün olursa, -ur, -sa*]

medh: Övme.

Fārīg ol gel bu hevesden 'Avnī / **Medħden** zātı anuñ müstağnī(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 199*)[*medħden, -den*]

Medħden ħayr du'ādur maqşūd / 'Ömrin efzün ide ol Rabb-i Vedūd(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 203*)[*medħden, -den*]

medh eyle-: Övmek.

'Ulemādan olanı **medħ eyle** / Cühelādan olanı ħadħ eyle(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 525*)[*medħ eyle*]

medh it-: Övmek.

Medħ iderken anı Ĥālīķ bi'z-zāt / Hīç maħlūķa düşer mi kelimāt (*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 94*)[*medħ iderken, -er, -ken*]

Medh ideydüm ger olurduñ ğırra / Baħrden ħatre güneşden zerre(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 200*)[*medh ideydüm, -y, -dü, -m*]

medh-i mevālī: Osmanlı devlet teşkilātında mevleviyet pāyesine erişmiş üst seviyedeki ilim adamları, mollalar, büyük kadıların övülmesi.

Eyledüñ **medh-i mevālīyi** tamām / Niçedür ħāl-i ħuzāt u ħükkām(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 554*)[*medh-i mevālīyi, -y, -i*]

medh-i mevālī kıl-: Mevaliyi methetmek.

Evvelā **medh-i mevālī kılduñ** / Suḥānuñ ıaşırmı ‘ālī kılduñ(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 523)[*medh-i mevālī kılduñ, -uñ*]

medh ol-: Övülmek.

Medh olan bunca mevālī-i kibār / Bileler derd-i dili bir miqdār(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 327)[*medh olan, -an*]

Naẓmına ḥalk-ı cihān ‘āşıkdur / **Medh olursa** ne kadar lāyıkdur(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 347)[*medh olursa, -ur, -sa*]

medhül it-: Ayıplamak.

Beni isterdi mülāzım ide ol / Vaż’-ı maqbülüm **idüp ol medhül**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 375)[*medhül idüp, -üp*]

medhül: Ayıplanacak bir kusuru olan, ayıplanan, ayıplanmış.

Vālihīnūñ sözi ḥaylī **medhül** / Nā’ibūñ lık cevābı ma’kül(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *İ’tirāz-ı Mergûbe-i Makāle-[i] Sābıka*, *Beyit 934*)[*medhül*]

medh ü senā: Övgü ve methiyelerde bulunma.

Lāzım olan bu maḥalde ḥālā / Evvelā şāha gerek **medh ü senā**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 139)[*medh ü senā*]

medh ü ta’rife: Medhetme ve tarif etme.

Medh ü ta’rife ne ḥacet ol zāt / Kııl sükküt eyleme zā’id kelimāt(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1061)[*medh ü ta’rife, -e*]

medrese: Ders okutulan, İslâm dîninin koyduğu esaslara uygun olarak eğitim öğretim yapılan yer, mektep.

Bildi derd-i dili dermân itdi / Baña bir **medrese** ihsân itdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 386*)[*medrese*]

Bekleyüp niçe mevālî-i ıẓām / **Medrese** künci olur aña maḳām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 575*)[*medrese*]

Gösterür çünki ḳazāya o rızā / **Medresedür** yolu anuñ ya ḳazā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 582*)[*medresedür, -dür*]

mefhar-ı Rüm ol-: Anadolu'nun övünç kaynağı olmak.

Fazl ile **olmuş** idi **mefhar-ı Rüm** / Ya'nî kim ol şadef-i baḫr-i 'ulüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 151*)[*mefḫār-ı Rüm olmuş, -mış*]

mefhar ü melce'-i efrād-ı beşer: İnsanlığın övüncü ve sığınağı.

Mefhar ü melce'-i efrād-ı beşer / Ḥālüme vāḳıf olup ŝefḳat ider(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1136*)[*mefḫar ü melce'-i efrād-ı beşer*]

mefhüm: Anlam, mana.

Ḳalbine münḳaŝ olunca **mefhüm** / Himmet-i ŝeyḫ ile ol kân-ı 'ulüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 950*)[*mefhüm*]

mefṫüh kıl-: Açmak.

Eyleyüp her yañadan feth ü fütüh / **Ḳıl** anuñ bāb-ı murādın **mefṫüh**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1020*)[*mefṫüh kıl*]

meger: Oysaki, halbuki.

Leyle-i Kadr idi bir gice **meger** / Buldı 'ālem dükeli zīnet ü fer(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 86)[*meger*]

İki üç def'a sa'ādetle **meger** / Oldı Rūm iline kādī-'asker(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, *Beyit*
362)[*meger*]

Meger ol fāzıl u 'allāme-i Rūm / Ya'nī kim Es'ad Efendi maḥdūm(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 391*)[*meger*]

Bir zamān Filbe diyārını **meger** / Terk idüp kılmış idüm 'azm-i sefer(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 472*)[*meger*]

Fuzalādan biri sābıkda **meger** / Anlara böyle ḥikāyet eyler(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, *Beyit*
753)[*meger*]

Şuleḥādan biri ol gice **meger** / Vākı'asında görür şāhib-i zer(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 855)[*meger*]

Ol vilāyetde **meger** bir kādī / Kavl ü fi'linden olup Ḥaḳ rāzī(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 909)[*meger*]

'İlm-i tefsīre olurken meşgūl / Didi Kādīya **meger** bir gün ol(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 945)[*meger*]

Böyle naql eyledi bir ehl-i yakīn / **Meger** ol muḥteri'-i mezheb-i dīn(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 964*)[*meger*]

Başka bir başumuza çekdük boy / Eylemez anı **meger** nā-cins şoy(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 990*)[*meger*]

Lik her kānda bulunmaz o güher / Üsküdar oldı **meger** aña maḳar(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 1054)[*meger*]

Ḥāniş olmam ḳasem eylersem eger / Ola sehv ile tevārüd ya **meger**(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 1162*)[*meger*]

meger kim: Oysa ki.

Vaqt-i es'adda **meger kim** bir rüz / Açılup gün gibi baht-ı firüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 451)[*meğer kim*]

mehādīm-i kirām: Soylu kişilere hizmet edenler.

Umaram kim o **mehādīm-i kirām** / Ḥātırıyçün ideler luḥf-ı tamām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 309)[*mehādīm-i kirām*]

Yā İlāhī bu **mehādīm-i kirām** / Olalar 'izz ü sa'ādetde müdām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 333)[*mehādīm-i kirām*]

meh-i nev: Yeni ay, hilal.

Ḳadri günden güne efzün oldı / **Meh-i nev** gibi kemālin buldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 361)[*meh-i nev*]

meh ü sāl: Ay ve yıl.

Dilerem her şeb u rüz [u] **meh ü sāl** / Şolmasun ol gül-i gülzār-ı kemāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 204)[*meh ü sāl*]

Aradan geçdi bu deñlü **meh ü sāl** / Olmadı gerçi mülākāta mecāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 310)[*meh ü sāl*]

Çalışup bunca **meh ü sāl** o faḳır / 'İlm-i şer'iden olur cümle ḥabīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 567)[*meh ü sāl*]

Āteş-i faḳr anı niçe **meh ü sāl** / Püte-i miḥnet içinde ide ḳāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 611)[*meh ü sāl*]

Geçdi ol ḥāl ile niçe **meh ü sāl** / Bulmadılar anı ıtlāḳa mecāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 978)[*meh ü sāl*]

mekān: Yer, mahal.

Kej nazār idenũ ey Rabb-i Ğafūr / Dīdesi ola **mekānından** dūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 547)[mekānındanani -ı, -n, -dan]

mekān eyle- Mekan haline getirmek.

Faḡr u fākayla varup niçe zamān / Eyledüm ŧehr-i Beligradı mekān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 426)[mekān eyledüm, -dü, -m]

mekān it- Bir yere yerleşmek, bir yeri yurt edinmek.

Umaruz **ide** Ḥabīb-i Raḥmān / Cennet içinde civārında **mekān**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1115)[mekān ide, -e]

mekān ol- Bir yere yerleşmek, bir yeri yurt edinmek.

Maraz-ı ğam yine olup müŧted / **Oldı** nā-gāh **mekānum** ser-had(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 460)[mekānum oldı, -dı]

mekr ü hīle: Hile ve düzen.

Vaz'ı **mekr ü hīle** ol türk-i denī / Görecek gözleri yoĝ idi beni(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 415)[mekr ü hīle]

mektüb: Başka yerde bulunan bir kimseye haber ulaştırmak, hal hatır sormak, istek bildirmek vb. bir maksatla elden yâhut posta aracılığı ile gönderilen yazılı kâĝıt, nâme.

Buldılar ğayrılarını maṭlūbın / Aldı ser-dārı olan **mektübın**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
447)[mektübın, -ı, -n]

mel'abe-i sıbyān: Çocukların oyuncağı.

Gele ey fehm ü firāset kānı / Koya bu **mel'abe-i şıbyānı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1082*)[*mel'abe-i şıbyānı, -ı*]

melā'ik: Melekler.

Ādeme oldu **melā'ik** mescūd / Kıldı şeytān[1] 'inādı merdād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 32*)[*melā'ik*]

melā'in ü kıral: Lânetlenmiş kimseler ve krallar.

İrişüp 'avn-i Ḥudā-yı müte'āl / Şına hep cümle **melā'in ü kıral**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 746*)[*melā'in ü kıral*]

melāl vir-: Hüzün, keder vermek.

Bir yaña ḥüzn [ü] gam-ı ehl ü 'ıyāl / Bir yaña ta'n-ı 'adū **virdi melāl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 440*)[*melāl virdi, -di*]

melālet: Sıkıntı, gam.

Ben çekem bunca gam-ı āfākı / Bu **melālet** kıala bende bākī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1138*)[*melālet*]

melce'-i bay u gedā: Zengin ve fakirin sığınağı.

Āb-ı rüy-ı 'ulemādur el-ḥaḳ / **Melce'-i bay u gedādur** mutlaḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 173*)[*melce'-i bay u gedādur, -dur*]

melce'-i her bay u fakīr: Her fakir ve dilencilerin sığınağı.

Dergehi **melce'-i her bay u fakır** / Nāqıl-ı 'ilm-i hadīs ü tefsīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1036)[*melce'-i her bay u fakır*]

melih: Şirin.

Söyledün sen bu maqālātı şahīḥ / Dimesünler zurafā hem-çü **melih**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 617)[*melih*]

melül it-: Boynu bükük bırakmak.

Eyledün çün beni hem-nām-ı Resül / Nā-murād eyleyüben **itme melül** (*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 48)[*melül itme, -me*]

Ni'am-ı luḫfi cihāna mebzül / Hāşe li'llāh ki seni **ide melül**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 273)[*melül ide, -e*]

melül kıl-: Üzüntülü, sıkıntılı eylemek.

Ƙılma 'Avnī kuluñ 'ālemde **melül** / Eyle hep ḫayr du'āsın maḫbül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 55)[*melül kılma, -ma*]

melül ol-: Üzölmek, mahzun olmak.

Şehlerün olur 'aḫāsı mebzül / Kimse **olmaz** der-i 'adlinde **melül**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 727)[*melül olmaz, -maz*]

Bu cihān manşıbını itme ḫabül / **Olmamaḫ** ister iseñ soñra **melül**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 821)[*melül olmamak, -ma, -mak*]

Oldı şāhuñ sözine ḫaylī **melül** / Ƙılmadı ya'nī ki emrini ḫabül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 975)[*melül oldı, -dı*]

mel'ün: Lanetli kişi.

Çangı meyyit ki olursa medfün / Kefenin şoyar alurmuş **mel'ün**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 907)[*mel'ün*]

me'mül: Umulan, beklenen, ümit edilen.

Her kesün ḥāşıl iken **me'müli** / Nā-murād ide mi hıç ben kılı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 298)[*me'müli, -i*]

Cümleñüzden bu durur hep **me'mül** / 'Özrümi ehl-i kerem ide qabül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 620)[*me'mül*]

me'mür: Bir işi yapmakla görevlendirilen (kimse), görevli.

Müstakıl olmayıcağ ma'zūram / Ḥākimün emri ile **me'mūram**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 112)[*me'mūram, -am*]

men: Ben.

Bendeñe merḥamet eyle bi'z-zāt / **Menem** ol şā'ir-i şirīn-kelimāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 193)[*menem, -em*]

Çangı şınıfdan iseñ kendüñi bil / Şıf-ı evvelde **menem** ve'l-ḥāşıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 602)[*menem, -em*]

menāşıb: Rütbeler.

Rūmda niçe **menāşıb** yek-sū / Arpalıq oldı mevāliye kamu(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 780)[*menāşıb*]

men it-: Yasaklamak, engellemek, önüne geçmek.

Olmış ol ḥalk-ı vilāyet 'āciz / Anı **men idememişler** hergiz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 908)[*men idememişler, -e, -me, -miş, -ler*]

mensüp: Mensup olmak, bağlı olmak.

Bir kavī kimseye **mensüb** imiş ol / uvvet-i āhiresiyle mabūl(*Tufetü 'l-ükkām, Beyit 650*)[*mensüb*]

mensüb-ı kibār ol-: Büyüklerin rütbesinden olmak.

Oldı bir sınıfı da **mensüb-ı kibār** / Bir manşib[1] alur senedi var(*Tufetü 'l-ükkām, Beyit 599*)[*mensüb-ı kibār oldı, -dı*]

mensüb ol-: Mensubu olmak, bağlı olmak.

Ben o dergāha ün **oldum mensüb** / Olam a'dāya revā mı malūb(*Tufetü 'l-ükkām, Beyit 314*)[*mensüb oldum, -du, -m*]

menzil: Varılacak yer, hedef.

Menzile varmaa sür'at itdüm / Vaana toru ekildüm gitdüm(*Tufetü 'l-ükkām, Beyit 438*)[*menzile, -e*]

Ol tarī ire olup o **menzil** / Nie cem'iyete olur dāil(*Tufetü 'l-ükkām, Beyit 571*)[*menzile*]

b-ı tevbeyle seni pāk itsün / **Menzilüñ** şafa-i eflāk itsün(*Tufetü 'l-ükkām, Beyit 1011*)[*menzilüñ, -üñ*]

Şiat ü devlet ise bir āndur / **Menzilüñ** vād-i hāmūşāndur(*Tufetü 'l-ükkām, Beyit 1103*)[*menzilüñ, -üñ*]

menzileyn: İki menzil.

Menzileyne yine nāzil oldı / Bu hāber hā-ı cihāna oldı(*Tufetü 'l-ükkām, Beyit 91*)[*menzileyne, -e*]

menzil-i maḳṣūd: Varılmak istenen yer.

Oldılar **menzil-i maḳṣūda** yaḳın / Buldılar maḡfiret-i Rabb-i mu‘īn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1069*)[*menzil-i maḳṣūd, -a*]

Nuṣḥ u pendî olup insāna müfīd / İrişür **menzil-i maḳṣūda** mürīd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1050*)[*maḳṣūda mürīd irişür, -iṣ, -ür*]

merci‘ ol-: Bir iş için başvurulacak, müracaat edilecek makam veya kimse olmak.

Ḥalka medār u **merci‘ olur** sözi diñlenür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, III.Kıta, I.Mısra*)[*medār u merci‘ olur, -ur*]

mercūḥ ol-: Tercih edilmek.

Zāhir ol manşib **olupdur mercūḥ** / Olasın bu ḡam ile sen mecrūḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 642*)[*mercūḥ olupdur, -updur*]

merd-i ḡarīb: Garip, zavallı, acınacak durumdaki insan

Aña dir rıfḳ ile ey **merd-i ḡarīb** / Baña şimden girü mevt oldı ḡarīb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 913*)[*merd-i ḡarīb*]

merd-i kavī: Güçlü adam.

Zūr-ı bāzūsı olan **merd-i kavī** / Olıyor ḥādım-i şer‘-i nebevī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 805*)[*merd-i kavī*]

merd-i suhan: Sözün merdi.

‘Ākıl iseñ gel eyā **merd-i suhan** / ‘Ulemāya şaķın itme sū’-i zan(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 681)[*merd-i suhan*]

merdūd kıl-: Reddedilmek.

Ādeme oldu melā’ik mescūd / **Ķıldı** şeytān[1] ‘inādı **merdūd**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 32)[*merdūd kıldı, -dı*]

merdüm: İnsan, adam.

Ĥaķ söze **merdüm** iseñ gūş itsen / Fukarā ĥatırını ĥoş itseñ(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
604)[*merdüm*]

merfū’ ol-: Kaldırılmak.

Zulm anlardan **olupdur merfū’** / Ĥayr ile şerri ider aşla rücū’(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 927)[*merfū’ olupdur, -updur*]

mergüb: İstenilen, arzu edilen, raĥbet gösterilen (kimse veya şey).

Ṭāli’-i cāhil ise ĥüb ancak / Ĥā’iziyle ķatı **mergüb** ancak(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
816)[*mergüb*]

mergüb gör-: Raĥbet görmek.

Muĥtaşar olsa eger nazm-ı ĥüb / Ehl-i ‘irfān görür anı **mergüb**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 1124)[*mergüb görür, -ür*]

merhamet: Herhangi bir canlının acısını, kederini, mutsuzluĥunu yüreĥinde hissedip üzüntü duyma ve ona karşı yardım hisleriyle dolma, acıma.

Derdümüñ biñde birin ideyin ‘arz / **Merhamet** hāmile tā kim ola farz(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 210*)[*merhamet*]

merhamet eyle- Acımak.

Bendeñe **merhamet eyle** bi’z-zāt / Menem ol şā’ir-i şīrīn-kelimāt(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 193*)[*merhamet eyle*]

merhamet kıl- Merhamet etmek.

Merhamet kılmadı hālüm bildi / Tezkireciye havāle kıldı(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 398*)[*merhamet kılmadı, -ma, -dı*]

merhamet ol- Merhamet edilmek.

Hālüni ağla birez ey hāme / **Merhamet ola** dil-i nā-kāma(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 166*)[*merhamet ola, -a*]

merhamet ü şefkat it- Merhamet ve şefkat etmek, göstermek.

Bu ḥaḳīre ‘ulemā raġbet ide / Hālüme **merhamet ü şefkat ide**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 232*)[*merhamet ü şefkat ide, -e*]

merhūm: Allah’ın rahmetine kavuşmuş, rahmetli.

Sābıķā gerçi kebīr-i vüzerā / Ya’nī **merhūm** Muḥammed Paşa(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 217*)[*merhūm*]

Oldı eṣrāfa bu kıṣṣa ma’lūm / Beni şeh-nāmecı kıldı **merhūm**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 222*)[*merhūm*]

Ya’nī ol Bāķī Efendi **merhūm** / ‘İlm ü ‘irfānda nazrī ma’dūm(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 343*)[*merhūm*]

İtmedi kimse kemālin ma‘lūm / Bildi Şultān Süleymān **merḥūm**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 355)[*merḥūm*]

Yañılup kendüme çok iş itdüm / Çünkü **merḥūm** yanından gitdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 373)[*merḥūm*]

Bākī **merḥūm** yine itdi kayd / Aña hep vākıf olup ‘Amr ile Zeyd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 381)[*merḥūm*]

Cāmi‘-i zümre-i erbāb-ı ‘ulām / İbni Taşköprī Efendi **merḥūm**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 751)[*merḥūm*]

İdüp aḥvāl-i kuzātı ma‘lūm / Bir ğazel dimiş ‘Ubeydī **merḥūm**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 874)[*merḥūm*]

‘İlm ile ḥalk-ı cihāndan a‘lem / Ya‘nī **merḥūm** İmām-ı A‘zam(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 966)[*merḥūm*]

Oldı eṣrāfa bu kışsa ma‘lūm / Beni şeh-nāmecı kıldı **merḥūm**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 222)[*merḥūm*]

merkez-i dā’ire-i kevn ü mekân: Zamanın, mekânın ve dairesinin merkezi

İsminüñ mîmi olupdur el-ān / **Merkez-i dā’ire-i kevn ü mekân**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1039)[*merkez-i dā’ire-i kevn ü mekân*]

mertebe: Derece, kademe.

Cürm ü ‘işyānuma ol anda şefî‘ / **Mertebem** eyle cinān içre refî‘(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 108)[*mertebem, -m*]

mervî: Rivayet edilen.

Esedü'l-lāh ‘Alīden **mervî** / Naql olındı bu ḥadīṣ-i nebevī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
872)[*mervî*]

mesdūd: Önüne çekilen bir setle kapanmış, kapalı.

Bir yaña nāvek-i bühtān-ı ḥasūd / Bir yaña bāb-ı murādum **mesdūd**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 491*)[*mesdūd*]

mescūd ol-: Secde eden (kimse) olmak.

Ādeme **oldı** melā'ik **mescūd** / Kıldı şeytān[1] 'inādı merdād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 32*)[*mescūd oldı, -dı*]

mesel: Atasözü.

Sözüme vākıf olur ehl-i kemāl / Bu **meşeldür** ki yok elçiye zevāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 544*)[*meşeldür, -dür*]

Bu **meşeldür** ki dimişler 'uḳalā / Kişi a'mā olur irdükde ḳazā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 584*)[*meşeldür, -dür*]

Oldı rüşen bu **mesel** ehl-i dile / Ki yanar yaş ḳurı yanınca bil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 682*)[*mesel*]

Cümleden biri bu 'abd-i nā-çiz / Bu **meşeldür** kişinüñ nefsi 'aziz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 799*)[*meşeldür, -dür*]

Bu **meşeldür** ki añılır her ān / Da'vīye ma'nī vü 'uşşāḳa nişān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1012*)[*meşeldür, -dür*]

Ehl-i dillerde **meşeldür** añılır / Kim ki çok söyler ise çok yañılır(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1123*)[*meşeldür, -dür*]

mes'ele: Mesele, sorun.

Olsa bir **mes'ele** fetḫe muḫtāc / Ol maḫallinde ider istiḫrāc(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 566*)[*mes'ele*]

Niçesi oqumadan naḥv [u] şarf / **Mes'ele** bilmez iken hîç bir ḥarf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 687*)[*mes'ele*]

Ki odur **mes'elenüñ** aqvāsı / Rāzī olmaḡdur aña evlāsı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 970*)[*mes'elenüñ, -nüñ*]

mesken: Oturulan, ikamet edilen yer, ev, konut, ikametgâh.

Yoḡ yire kâḏīya bühtān eyler / **Meskenin** âteş-i sūzān eyler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 886*)[*meskenin, -i, -n*]

Sen bu gün niçün olursın bī-bāk / **Meskenüñ** yarın olur zīr-i meḡāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1105*)[*meskenüñ, -üñ*]

mesken eyle: Yurt edinmek.

Şon nefesde virüp īmān ile dīn / **Meskenin eyle** anuñ ḥuld-ı berīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1022*)[*meskenin eyle*]

Şoñra ol fāriḡ olup manşıbdan / Güşe-i 'uzleti **eyler mesken**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 758*)[*mesken eyler, -r*]

meskenüm ol-: Mekanı olmak.

Deyne girdüm yine maḡzūn u melül / **Meskenüm oldı** yine İstanbul(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 390*)[*meskenüm oldı, -dı*]

meslek: Bir kimsenin geçimini sağlamak maksadıyla seçtiḡi sürekli iş veya iş dalı.

Çünkü çoḡaldı mevālī giderek / Ḳalmadı anlara āḡar **meslek**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 775*)[*meslek*]

Aña ḡod lāzım iken tib'iyet / **Mesleginden** niçün itdüñ nefret(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 989*)[*mesleginden, -i, -n, -den*]

mesned ol-: Dayanmak.

Bāb-1 rişvet ise **mesned olamaz** / Rif'ata kimse muqayyed olamaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 704*)[*mesned olamaz, -a, -maz*]

Bāb-1 rızkuñ senüñ **olmaz mesned** / Qulınuñ rızqına zāmin ol Aḥad(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 827*)[*mesned olmaz, -maz*]

mesrūr: Sevinçli, mutlu.

‘İzz ü cāh ile degüldür mağrūr / Mañsıb anuñ şerefiyle **mesrūr**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 177*)[*mesrūr*]

Her ʔarıq ile ki ben ma‘zūram / Luḥfuñ ümmīdi ile **mesrūram**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 260*)[*mesrūram, -am*]

Sen Süleymān-şıfat ben mūram / İşbu ma‘nāya ‘aceb **mesrūram**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 724*)[*mesrūram, -am*]

Çünkü bu luḥ u kerem kıldı zuhūr / Şılaya gıtdüm o yılda **mesrūr**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 387*)[*mesrūr*]

mesrūr it-: Mutlu etmek.

‘Ulemādan birin **itse mesrūr** / K’ola zātı vü zamānı ma‘mūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 184*)[*mesrūr itse, -se*]

mest ü hayrān: Sarhoş ve şaşkın.

Bilmeyen kimse iderdi bühtān / Beni añlardı ki **mest ü hayrān**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 481*)[*mest ü hayrān*]

meşakkat: Zahmet, sıkıntı.

Manşib için bu rezâlet niçe bir / Bu **meşakkat** bu felâket niçe bir(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 808*)[*meşakkat*]

meşgûl ol-: Bir şeyle uğraşmak, bir iş yapmakta olmak.

Bu cevâbı buyurur aña Resûl / Sen kazâyâya **olurken meşgûl**(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 765*)[*meşgûl olurken, -ur, -ken*]

‘İlm-i tefsîre **olurken meşgûl** / Didi Kâdıya meger bir gün ol(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 945*)[*meşgûl olurken, -ur, -ken*]

‘Âkıbet eyleyüp emrini kabûl / **Oldı** tahtırine anuñ **meşgûl**(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 949*)[*meşgûl oldı, -dı*]

Oldılar zıkr-i Hudâya **meşgul** / Buldılar devlet-i dâreyne vuşûl(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1066*)[*meşgûl oldılar, -dı, -lar*]

meşhûr: Meşhur, şöhretli.

Vâlîhîden bu laţife **meşhûr** / Eylemiş nâ’ibi hakkında şudûr(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 933*)[*meşhûr*]

Var idi bir ulu şeyhi **meşhûr** / Mürşid-i nâs idi ol pîr-i vaķûr(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 942*)[*meşhûr*]

meşhûr ol-: Ün kazanmak, şöhret sâhibi olmak.

Var durur dünyâda çok âşârı / Lîk **meşhûr olan** eş’ârı(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 348*)[*meşhûr olan, -an*]

Oldı meşhûr degüldür bu hafî / Ya’nî kim ol dür-i ‘ilmüñ şadefi(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 973*)[*meşhûr oldı, -dı*]

metâ’: Mal.

Çok zamandır bu tarîke gireli / Nağd-i 'ömri o **metâ'a** vireli(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 800*)[*metâ'a, -a*]

me'vā: Yurt.

Me'vāsı mîr ü şāh u gedānuñ türāb imiş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, I.Kita, 2.Mısra*)[*me'vāsı, -sı*]

mevālî: Osmanlı devlet teşkilatında mevleviyet payesine erişmiş üst seviyedeki ilim adamları, mollalar, büyük kadılar.

Oldı bir sınıfı **mevālî** kısmı / Şöhre-i dehr olup ism ü resmi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 774*)[*mevālî*]

Çünkü çoğaldı **mevālî** giderek / Kalmadı anlara āḥar meslek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 775*)[*mevālî*]

Rūmda niçe menāşib yek-sū / Arpalık oldu **mevālîye** kamu(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 780*)[*mevālîye, -y, -e*]

mevālî-i 'izām: Yüksek rütbeli kadılar, ilim adamları.

Virdiler 'ilm ile dünyāya nizām / Geldiler bunca **mevālî-i 'izām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 135*)[*mevālî-i 'izām*]

Bekleyüp niçe **mevālî-i 'izām** / Medrese künci olur aña maḳām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 575*)[*mevālî-i 'izām*]

mevālî-i kibār: Yüksek rütbeli kadılar, ilim adamları.

Medḥ olan bunca **mevālî-i kibār** / Bileler derd-i dili bir miḳdār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 327*)[*mevālî-i kibār*]

mevcūd: Var olan, bulunan.

Gerçi kim luḫ ile ḳahrı **mevcūd** / Her kiři ḫāline rāzī ḫořnūd(*Tuḫfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 45)[*mevcūd*]

mevcūdāt: Varlıklar.

Bu ḳamu zıkr olınan **mevcūdāt** / Şeref-i Aḫmed içün buldı şebāt(*Tuḫfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 84)[*mevcūdāt*]

mevsim: Bir işin yapıldığı veya bir şeyin yoğun olarak ortaya çıktığı zaman.

Şimdi luḫ u kerem itseñ demidür / Ḳıl şefa'āt ḳuluña **mevsimidür**(*Tuḫfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 311)[*mevsimidür, -i, -dür*]

mevtā: Cenaze.

Vāḳı'-ı ḫāli didüm monlāya / Dāḫil olmaḳ diledüm **mevtāya**(*Tuḫfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 383)[*mevtāya, -y, -a*]

mevt ir-: Ölüm vaktinin gelmesi.

Gözün aç **irmeden** ey dil saña **mevt** / Tevbe vü tā'atüñi eyleme fevt(*Tuḫfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1088)[*mevt irmeden, -me, -den*]

mevt ol-: Ölmek.

Aña dir rıfḳ ile ey merd-i ḡarīb / Baña şimden girü mevt oldı ḳarīb(*Tuḫfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 913)[*mevt oldı, -dı*]

mey: Şarap, bade.

Ey Ḥabīb-i Medenī vü Kureşī / V'ey nübüvvet **meyinüñ** cur'a-keşi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 105*)[meyinüñ, -i, -n, -üñ]

mey-i fūrkat: Ayrılık şarabı.

İdemez aña taḳarrüb ḥāşıl / **Mey-i fūrkatle** olur lā-ya'qıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 760*)[mey-i fūrkatle, -le]

meyl: Yönelmek, sevgi, ilgi, alaka göstermek, istek ve arzu duymak.

Niçe bir manşıb ile māla bu **meyl** / Cem' ider nitekim ol ḥāṭıb-ı leyl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1001*)[meyl]

Senüñ ol manşıba **meylüñ** gūyā / Aldanur görse şabīler ḥelvā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1080*)[meylüñ, -üñ]

meyl eyle-: Yönelmek, sevgi, ilgi, alaka göstermek, istek ve arzu duymak.

Biz ki nā-ḳābil-i māder-zādüz / Zülme **meyl eylemişüz** bī-dādüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 991*)[meyl eylemişüz, -miş, -üz]

meyl it-: Yönelmek, sevgi, ilgi, alaka göstermek, istek ve arzu duymak.

Rişvete **meyl idüp** ol ḡayretsüz / Virmedi manşıbı hīç rişvetsüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 414*)[meyl idüp, -üp]

Bilmedüñ mi çü fenādur bu cihān / **Meyl ider** mi aña hīç 'aklı olan(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 517*)[meyl ider, -er]

Şā'-ı 'aklı ile anı keyl ideler / Ehl-i diller oḳıyup **meyl ideler**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1157*)[meyl ideler, -e, -ler]

mevyāl eyle-: Hevesli eylemek.

Anuñ eñ'arı olup sihr-i helâl / **Eyledi** halk-ı ciĥâmı **meyyâl**(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 349*)[*meyyâl eyledi, -di*]

meyyâl ol-: Önünde eğilmek.

Bu ĥakîre **olup** anlar **meyyâl** / Ĥākden ref' ideler sāye-mişâl(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 335*)[*meyyâl olup, -up*]

meyyâl kıl-: Meyilli kılmak.

Tab'-ı pâki nitekim āb-ı zülâl / Dilleri kendüye **kıldı** **meyyâl**(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 174*)[*meyyâl kıldı, -dı*]

meyyit: Ölü, cenaze.

Ĥangı **meyyit** ki olursa medfün / Kefenin şoyar alurmuş mel'un(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 907*)[*meyyit*]

mezheb: Bir dinde belirli görüş ve anlayış farklılıklarından doğan kollardan her biri.

Ki taleb kılsa [da] sā'il sā'il / **Mezhebine** olur anuñ ĥā'il(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 967*)[*mezhebine, -i, -n, -e*]

Gerçi olunmaz İmāmeyn taĥfif / Lîk **mezhebleridür** ĥavl-i za'if(*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 968*)[*mezhebleridür, -ler, -i, -dür*]

mezheb ü ĥavl-i İmām-ı A'zam: İmam-ı Â'zam'ın sözleri ve mezhebi.

Emr ider ĥāke (?) şāh-ı 'ālem / **Mezheb ü ĥavl-i İmām-ı A'zam** (*Tuĥfetü'l-Ĥükkâm, Beyit 969*)[*mezheb ü ĥavl-i İmām-ı A'zam*]

mezîd ol-: Çoğalmak, artmak.

Bir iki manşib olındı taqlîd / Faqr u fâka giderek oldı **mezîd**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 242)[*mezîd oldı, -dı*]

mezmûm-ı cihân ol-: Dünyayı kötöleyen olmak.

Oldılar bu üçü **mezmûm-ı cihân** / Râşî vü mürteşî vü râ'îş olan(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 904)[*mezmûm-ı cihân oldılar, -dı, -lar*]

mezmûm-ı cihân kıl-: Dünyayı aşağılayan olmak.

Anı **mezmûm-ı cihân kıl** her dem / Zâlim ü câhil olan bir ben isem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 187)[*mezmûm-ı cihân kıl*]

mezmûm-ı mihân ol-: Mihnetleri aşağılayan olmak.

Teng olup başuma bu mülk-i cihân / **Olmuşam** faqr ile **mezmûm-ı mihân**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 502)[*mezmûm-ı mihân olmuşam, -muş, -am*]

mezmûm kıl-: Kınanmış eylemek.

Kime şekvâ ideyin ṭâli'-i şûm / Beni ḥalk içre **kılupdur mezmûm**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 254)[*mezmûm kılupdur, -updır*]

mı: "Mı" soru eki.

Ben o dergâha çün oldum mensûb / Olam a'dāya revâ **mı** mağlûb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 314)[*mı*]

Bilmez idüm ne kırâ'at itdüm / Zuhra mı 'aşra **mı** niyyet itdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 485)[*mı*]

Saňa lāyık **mi** bu gūne a‘māl / ‘Ulemā nāmın idesin pā-māl(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 667*)[*mi*]

Saňa dir kādī olur ‘ālim olan / Ĥākım olur **mi** cihānda nā-dān(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 684*)[*mi*]

Andadur ‘aql ile fikrüm her gāh / ‘Acebā kimse aňa buldı **mi** rāh(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 862*)[*mi*]

Ĥālin şorar **mi** āteş-i zılm ile yananuñ(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, IV.Kıta, 3.Mısra*)[*mi*]

Rişveti virmek olur **mi** cā’iz / Rāşīnūñ ĥükmi degülken nāfız(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 903*)[*mi*]

Muķtezā-yı beşerıyyet bu **mıdur** / Ğayret ü ‘ār u ĥamiyyet bu mıdur(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 995*)[*mıdur, -dur*]

Olmaduñ **mi** bu ĥaberden āgāh / Müddet-i ‘ömr ise şaşt u pencāh(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 1090*)[*mi*]

Mısr: Mısr ülkesi.

Bir ĥuln **Mışra** ki eyler sultān / Biri baħre gider olur ĥapudān(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 146*)[*Mışra, -a*]

Mısr-ı maķşūd-ı dil: Gönlün arzusu olan Mısr ülkesi.

Bir tarıke daħı var sālİK ol / **Mısr-ı maķşūd-ı dile** mālİK ol(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 250*)[*Mısr-ı maķşūd-ı dile, -e*]

mi: " Mi " soru eki.

Medħ iderken anı Ĥālık bi’z-zāt / Ĥiĥ maħlūķa düşer **mi** kelimāt(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 94*)[*mi*]

Şerefi ‘ilm ile buldı ‘ulemā / Hased eylerse ‘aceb **mi** cühelā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 121)[*mi*]

Gün **mi** geçdi ‘acebā ṭālī’ -i dūn / Bağrumı eylemeye qahr ile ḥūn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 211)[*mi*]

Bu cihān ḥalkına luṭf eylerken / Seni itmez **mi** çerāğ-ı rüşen(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 274)[*mi*]

Her kesūñ ḥāşıl iken me’mūli / Nā-murād ide **mi** hīç ben kılı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 298)[*mi*]

Sen de fikr it hele bī-lāf u güzāf / Sözüñe rağbet ider **mi** eşrāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 535)[*mi*]

Yañılıp varur iseñ İstanbula / Anda rağbet **mi** olur ma’zūle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
644)[*mi*]

Ḳılma inkār ile kizb ü telbīs / Saña yitmez **mi** bu maẓmūn-ı ḥadīs(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 671)[*mi*]

Ne durur zann u kıyāsuñ ‘acebā / Şabr ider **mi** bu cefāya ‘uqalā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 806)[*mi*]

‘Aklı olan çeke **mi** bunca ta‘ab / Buña şabr iden edānīdür hep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 810)[*mi*]

Sözüñ muḥaşşalın diyeyüm **mi** ‘Ubeydiyā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm*
‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmīs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, V.Kıta, 4.Mısra)[*didükleri*]

Saña yāhū daḥi gelmez **mi** yaqīn / Oldı inşāf didügūñ nışfu’d-dīn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 899)[*mi*]

O kefen soyucu ḥod ba‘de’l-mevt / Çäre **mi** var kıla ol fırsatı fevt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 916)[*mi*]

Niçe bir manşib içün tül-ı emel / Saña mühlet **mi** virür irse ecel(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1089)[*mi*]

midhat: Medhetme, övme.

Niçe vaşf itsün anı bu dil-i zār / İdemez midḥatin eş‘ār iş‘ār(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 202*)[*midḥatin, -in*]

mihmān ol-: Misafir olmak.

Mazhar-ı raḥmet-i Raḥmān olsun / Hūr u ğilmān ile **mihmān olsun**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 366*)[*mihmān olsun, -sun*]

miḥnet: Üzüntü, sıkıntı.

Yūsufa vuşlatıçün Ya‘kūbuñ / **Miḥnete** ṣabriçün Eyyūbuñ(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 52*)[*miḥnete, -e*]

Vüs‘at ümmīdine oldum kâzī / Geçdi **miḥnet** ile ḥāl-i māzī(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 240*)[*miḥnet*]

Kağı birin diyeyüm miḥnet çok / Şerḥ ü tahrīre anı ḥācet yok(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 496*)[*miḥnet*]

Niçe şabr eyleyeyin ḥāl ḥarāb / Çekdügüm **miḥnete** yok ḥadd ü ḥisāb(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 499*)[*miḥnete, -e*]

İki üç def‘a ki kâzī oldum / Çekilen **miḥnete** rāzī oldum(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 501*)[*miḥnete, -e*]

Miḥnetüm artuḥ olup rüz-be-rüz / Hiç açılmadı bu baḥt-ı firūz(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 503*)[*miḥnetüm, -üm*]

Giresin deyne niçe **miḥnetle** / Varasın manşibuña devletle(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 634*)[*miḥnetle, -le*]

Nār-ı faḫr ile yandı ser-tā-pā / **Miḥnet** ile geçüp şühūr a‘vām(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1191*)[*miḥnet*]

mihnet-i ‘azl ü naşb: Rütbe alma ve azledilme üzüntüsü.

Çekme bu **miḥnet-i ‘azl ü naşbı** / Manşıb alınması müşkil ḥasbī(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 246)[*miḥnet-i ‘azl ü naşbı, -ı*]

mihnet-i dehr: Dünya sıkıntısı.

Yār olmamağ ile ṭālī‘-i dūn / **Miḥnet-i dehr**i çeküp gūn-ā-gūn(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 479)[*miḥnet-i dehr, -i*]

mihnet ü ālām: Sıkıntı ve acı.

Ser-güzeştüm olurdı niçe kitāb / Şerḥ olınsa bu **miḥnet ü ālām**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1194)[*miḥnet ü ālām*]

mihnet ü gam: Gam ve keder.

Zorbā esbābumı şoydı ne ki var / Bir iken **miḥnet ü gam** oldu hezār(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 420)[*miḥnet ü gam*]

Manşıba gıtdi şafālar sürdi / Beni bu **miḥnet ü gam** öldürdi(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 448)[*miḥnet ü gam*]

mihr [ü] vefālar eyle-: Sevgi ve dostluk göstermek.

Ġayrıya **mihr [ü] vefālar eyler** / Baña her gūne cefālar eyler(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 505)[*mihr [ü] vefālar eyler, -ler*]

mikdār: Değer, kıymet, derece, seviye.

Zerrece yoğdur aña inkārum / Bilürem gerçi ki ben **miḥdārüm**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 539)[*miḥdārüm, -um*]

mikdār: Kabiliyet.

Yoğ idi nazma benüm **miḳdārūm** / Bir kitābdı [benüm] ancak kārūm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 543*)[*miḳdārūm, -um*]

milket-i ser-had: Sınır ülkesi.

Ḳalmadı **milket-i ser-ḥadde** yirüm / Budin iḳlīmine düşdi seferüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 477*)[*milket-i ser-ḥadde, -de*]

mīm: Mim harfi.

İsminüñ **mīmi** olupdur el-ān / Merkez-i dā'ire-i kevn ü mekān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1039*)[*mīmi, -i*]

mīm-i āhir: (Mahmut ismindeki) Son mim.

Ḥāsı ḥırz-ı ḥarem-i nuşretdür / **Mīm-i āhir** 'alem-i rif' atdür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1040*)[*mīm-i āhir*]

minnet: Yapılan iyiliğe karşı teşekkür etme, şükür, hamdetme.

Minnet ol Ḥālīḳ-ı kevneyne müdām / 'İlm ile ḳullarına virdi nizām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 116*)[*minnet*]

Minnet Allāha ki her şubḥ u şām / Buldı bu Tuḥfe-i Ḥükkām encām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1117*)[*minnet*]

minnet it-: Yapılan iyiliğe karşı teşekkür etme, şükür, hamdetmek.

Bu gün aşbâbını hep da‘vet ider / O kefen şoyucıya **minnet ider**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 912*)[*minnet ider, -er*]

mîr: Asker.

Kimisi kâdî-i ‘asker kimi mîr / Kimisi ya‘nî ğanî kimi faķır(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 129*)[*mîr*]

mi‘râc: İslâm inancına göre Hz. Muhammed’in, Cenabıhakk’ın dâveti üzerine yedi kat semayı aşır Allah’ın huzuruna yükselerek O’nunla görüşmesi mucizesi.

Söyleşüp Ḥaķķ ile bî-şavt u ḥurûf / Oldı **mi‘râc** Resülün ma‘rûf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 90*)[*mi‘râc, -ı*]

mi‘râc it-: Yükselmek.

Cebre‘îl itdi Burâķ ile nüzûl / Tâ ki **mi‘râc ide** ol gice Resûl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 87*)[*mi‘râc ide, -e*]

mir‘ât-ı felek: Feleğin aynası.

Yine göstermeye **mir‘ât-ı felek** / ‘Adl ü dâduñ yüzini şimdiye dek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 560*)[*mir‘ât-ı felek*]

mîr ü şâh u gedâ: Zengin, şah, fakir..

Me‘vâsı **mîr ü şâh u gedânuñ** türâb imiş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, 1.Kita, 2.Mısra*)[*mîr ü şâh u gedânuñ, -nuñ*]

misâl-i Deccâl: Deccal gibi.

Rızık için ğam yime ey ehl-i kemāl / Hırş ile olma **mişāl-i Deccāl**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 828*)[*mişāl-i Deccāl*]

mişāl ol-: Örnek olmak.

Hırş ile sürdüğün ol manşıb u māl / **Oldı** Fir'avn ile Qārūna **mişāl**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1000*)[*mişāl oldı, -dı*]

miskīn ol-: Miskin olma durumu, meskenet.

Zaleme zulm ider ise n'ola teskīn gerek / Qādī **miskīn olıcak** nā'ibi keskin gerek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Matla'-ı Vālihi'l-Merhūmi'l-Üskübî*)[*miskīn olıcak, -ıcak*]

Tıg-ı şer' ile kesüp faşl idemez bātlı hāq / Qādī **miskīn olıcaq** nā'ib olur künce bıcaq(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Matla'-ı Vālihi'l-Merhūmi'l-Üskübî/ Cevāb-ı Nā'ibü'ş-Şer'*)[*miskīn olıcak, -ıcak*]

mīve-i maqşūd-ı merām: İstek meyvesi.

Şabr ile ba'de müruru'l-eyyām / Yitişüp **mīve-i maqşūd-ı merām**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 449*)[*mīve-i maqşūd-ı merām*]

mizāc: Mizaç, yaratılış, tabiat.

Pırlık kıldı **mizācın** taḥrīf / Ol[ma]dı ḥidmet-i fetvā teklīf(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 363*)[*mizācın, -ın*]

'Avnī-i 'āciz ü dil-ḥaste **mizāc** / Olmasun ğayrı qapuya muḥtāc(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1019*)[*mizāc*]

Mısr-ı maksūd-ı dil: Gönlün asıl maksadı olan Mısır.

Bir tarīke daḥi var sālīk ol / **Mıŝr-ı maḳŝūd-ı dile** mālīk ol(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 250*)[*Mısr-ı maksūd-ı dile, -e*]

monlā: “Molla” kelimesinin eski metinlerde geçen bir şekli.

Vāḳı'-ı ḥālī didüm **monlāya** / Dāḥil olmaḳ diledüm mevtāya(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 383*)[*monlāya, -y, -a*]

Ḥālūme vāḳıf olunca **Monlā** / Var ümīdüm ide iḥsānı baña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1139*)[*Monlā*]

mu'ārız ol-: Karşı gelmek.

Ġayrılar baña **mu'ārız oldı** / Bu ḥaber gūŝına ḥalḳuñ ṭoldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 384*)[*mu'ārız oldı, -dı*]

mūcib-i ğam ol-: Keder çekmeye sebep olmak.

Baña her manŝıb **olup mūcib-i ğam** / Ne ḳazā belki ḳazā-i mūbrem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 243*)[*mūcib-i ğam olup, -up*]

mūcib-i 'ibret ol-: İbrete vesile olmak.

Oḳı gör **mūcib-i 'ibret olsun** / Sebeb-i zıkr u naŝıḥat olsun(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 803*)[*mūcib-i 'ibret olsun, -sun*]

Her sōzüm **mūcib-i 'ibret olsun** / Bī-bedel ḥūb naŝıḥat olsun(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1071*)[*mūcib-i 'ibret olsun, -sun*]

mūcib-i maġfired: Baġıŝlama ve ŝefkati gerektiren.

Ey 'uŝāt-ı ümeme ŝefḳat iden / **Mūcib-i maġfired** ü raḥmet iden(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 106*)[*mūcib-i maġfired*]

mūcid-i mezheb: Mezhebi kuran, inşa eden.

Gelüp ol efdal-i halk-ı 'ālem / **Mūcid-i mezheb** İmām-ı A'zam(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 118*)[*mūcid-i mezheb*]

mu' cizāt: Mucizeler.

Mu' cizātıyla Resūlu'llāhuñ / Düşmeni münhezim olsun şāhuñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 747*)[*mu' cizātıyla, -ı, -y, -la*]

mu' cizāt iste-: Mucizeler istemek.

Mu' cizāt istedi niçe aḥmak / Bir işāret ile māh oldu dü şaḥ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 77*)[*mu' cizāt istedi, -di*]

mu' cize: İnsanların benzerini yapmakta aciz kaldıkları olağanüstü iş.

Söyledi bunca cemādāt u tıyūr / Böyle çok **mu' cizeler** kıldı zuhūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 78*)[*mu' cizeler, -ler*]

muḥalled: Ebediyen, sonsuza kadar.

Ƙıldılar küfr ü 'ināda ısrār / Oldılar cümle **muḥalled** fi'n-nār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 80*)[*muḥalled*]

Muhammed: Hz.Muhammed.

Didi luṭf ile kırup 'izzet-i nām / Yā **Muḥammed** saña Ḥaḥ kıldı selām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 80*)[*Muhammed*]

Muhammed Paşa: Muhammed Paşa.

Sābıkā gerçi kebīr-i vüzerā / Ya'nī merhūm **Muhammed Paşa**(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 217)[*Muhammed Paşa*]

muhassal: Hasılı, sözün kıtası.

Sözün **muhassalın** diyeyüm mi 'Ubeydiyā(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, *Gazel-i Merhūm*
'*Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhūm Vecdi'l-Filibevî*, V.Kıta, 4.Mısra)[*muhassalın, -ı, -n*]

muhtâc eyle-: Muhtaç etmek.

Luṭf ider bir kûlına taht ile tâc / Bir kûlın ḥabbeye **eyler muhtâc**(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 42)[*muhtâc eyler, -r*]

muhtâc ol-: İhtiyaç sahibi olmak.

Bulına ya'nī ki bu derde 'ilâc / Olmayam ğayrı kapuya **muhtâc**(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 328)[*muhtâc olmayam, -ma, -y, -am*]

Olsa bir mes'ele **muhtâc** fetḥe / Ol maḥallinde ider istiḥrâc(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 566)[*muhtâc olsa, -sa*]

'Avnī-i 'âciz ü dil-ḥaste mizâc / **Olmasun** ğayrı kapuya **muhtâc**(*Tuḥfetü'l-Hükkām*,
Beyit 1019)[*muhtâc olmasun, -ma, -sun*]

muhtâr-ı 'ibād: Kulların seçilmişisi.

Ya'nī el-kıṣṣa o **muhtâr-ı 'ibād** / Kıldı eşnâf-ı kuzâtı irşâd(*Tuḥfetü'l-Hükkām*, Beyit
984)[*muhtâr-ı 'ibād*]

muhtaşar kıl-: Özetlemek.

Ben idüp ehl-i mezāka taqlīd / **Muhtaşar kıldum** anuñ nazmı müfīd(Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 984)[muhtār-ı 'ibād]

muhtaşar ol-: İhtisar olunmak, kısaltmak.

Nitekim Şāh [u] Gedā-yı Yahyā / **Muhtaşar oldu** kitābum zīrā(Tuḥfetü'l-Hükkām,
Beyit 1119)[muhtaşar oldı, -dı]

Muhtaşar olsa eger nazm-ı hūb / Ehl-i 'irfān görür anı mergüb(Tuḥfetü'l-Hükkām,
Beyit 1124)[muhtaşar olsa, -sa]

muhteri'-i mezheb-i dīn: Dine mezhep icat eden.

Böyle naql eyledi bir ehl-i yakīn / Meger ol **muhteri'-i mezheb-i dīn**(Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 964)[muhteri'-i mezheb-i dīn]

mu'īn ol-: Yardımcı olmak.

Asl u fer'ine Hūdā **ola mu'īn** / Bu durur ḥayr du'āmuz āmīn(Tuḥfetü'l-Hükkām,
Beyit 206)[mu'īn ola, -a]

Ola Ḥaḫ ḳullarına cümle **mu'īn** / İrgüre işbu murāda āmīn(Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit
1116)[mu'īn ola, -a]

Ger **mu'īn ola** baña ma'būdum / Ne ise ḥāşıl olur maḳşūdum(Tuḥfetü'l-Hükkām,
Beyit 1145)[mu'īn ola, -a]

mukābil: Karşılık.

Yaza her satrı **mukābil** ide ol / Belki eṭrāfına cedvel ide ol(Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit
1178)[mukābil]

mukayyed ol-: Dayanmak.

Bāb-1 rişvet ise mesned olamaz / Rif'ata kimse **muḳayyed olamaz**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 704*)[*muḳayyed olamaz, -a, -maz*]

muḳtedā: Rehber, kendisine uyulan, mürşit, imam.

Muḳtedāmuzken İmām-ı A'zam / Aña tābi' degülüz biz her dem(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 988*)[*muḳtedāmuzken, -muz, -ken*]

muḳtedā-yı 'ulemā-yı āfāk: Ufuktaki âlimlerin rehberi.

Muḳtedā-yı 'ulemā-yı āfāk / Müşkil-âmüz-ı Şıfāhān u 'Irāk(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 965*)[*muḳtedā-yı 'ulemā-yı āfāk*]

muḳtezā-yı beşeriyet: İnsanlığın gereği.

Muḳtezā-yı beşeriyet bu mıdur / Ğayret ü 'ār u ḫamiyyet bu mıdur(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 995*)[*muḳtezā-yı beşeriyet*]

mūm: Bir fitilin etrafına erimiş bal mumu, içyağı, stearik asit veya parafin dökülerek genellikle silindir biçiminde dondurulan ince, uzun aydınlatma aracı; şem.

Hāşıl idince mebānī-i 'ulūm / Nār-ı faqr ile yanar niteki **mūm**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 564*)[*mūm*]

munşab: Birbirine karışmış.

Munşaba oldı aña manşıblar / Gelmedi ḫāline cihānda nizām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1192*)[*munşaba, -a*]

muntazır ol: Beklemek, gözlemek.

Var o dergāh-ı refi‘u‘ş-şāna / Yüz sürüp **muntaẓır ol** ihsāna(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 252)[*muntaẓır ol*]

muntaẓır-ı luṭf-ı ‘azīm ol-: Allah’ın lütfunun bekleyeni olmak.

Ġayrılardan kuluñı kıl taqđīm / **Olmuşam muntaẓır-ı luṭf-ı ‘azīm**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 197)[*muntaẓır-ı luṭf-ı ‘azīm olmamışam, -ma, -mı, -am*]

mūr: Karınca.

Sen Süleymān-şıfat ben **mūram** / İşbu ma‘nāya ‘aceb mesrūram(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 724)[*mūr, -am*]

murād: İstek.

Ḥāşıl olup iki ‘ālemde **murād** / Şeref-i ‘ilm ola gitdükçe ziyād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 137)[*murād*]

Ḥaḳ virüp ḥāşıl olursa bu **murād** / Manşibuñ eylemeyem nāmını yād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 731)[*murād*]

Ne **murāduñ** var ise eyle beyan / Tā ki ihsān ide ol şāh-ı cihān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 954)[*murāduñ, -uñ*]

Ola Ḥaḳ kullarına cümle mu‘īn / İrgüre işbu **murāda** āmīn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1116)[*murada, -a*]

murād al-: Dileğine kavuşmak.

Luṭf u ihsānına olup mu‘tād / **Aldı** her bir kişi ḥālince **murād**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 182)[*murād aldı, -dı*]

murādāt: İstekler.

‘Avn-ı Hâkdan umaram rûz u şeb / Vâşıl olam bu **murādāta** hep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1144)[*murādāta, -a*]

murād bul-: İsteğine kavuşmak.

Dîn ü dünyā virüben zulm ü fesād / İhtiyār it **bulasın** tā ki **murād**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1084)[*murād bulasın, -a, -sın*]

murād eyle-: İstemek.

Manşibuñ **eylediler** aña **murād** / Virmeyüp idemedüm ben de ‘inād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 651)[*murād eylediler, -di, -ler*]

murāda ir-: İsteğe kavuşmak.

‘Avniyā ‘avn-i Ḥudā ger ola yār / Bu murāda iresin āḥir-i kār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 737)[*murāda iresin, -e, -sın*]

Ola Hâk ḳullarına cümle mu‘în / **İrgüre** işbu **murāda** âmîn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1116)[*murāda irgüre, -e*]

murādına ir-: İsteğine kavuşmak.

O **murādına irince** her bār / Ğam ile ‘ömri geçer leyl ü nehār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 580)[*murādına irince, -ince*]

Murād Paşa: Rumeli’de serdar Kuyucu Murād Paşa.

Faḳr u fāḳayla yine bî-māye / Vardum ağlayı **Murād Paşaya**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 411)[*Murād Paşaya, -y, -a*]

mür-ı za'if: Zayıf karınca.

Tuḥfesi **mür-ı za'ifüñ** her dem / Serverā pāy-ı meleḥ bīş ü kem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 722*)[*mür-ı za'ifüñ, -üñ*]

mürīdān: Müridler.

Āsumān-ı hünere kendüsi şāh / Ol **mürīdān** aña gūyā [ki] sipāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1059*)[*mürīdān*]

muşālahā: Anlaşma, uzlaşma.

'Azmi **muşālahayla** kużāt-ı zamānenüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, IV.Kıta, 4.Mısra*)[*muşālahayla, -y, -la*]

muşibet: Musibet, sıkıntı.

Bu **muşibet** beni kıldı mecnun / Zabt ider mülkümi erbāb-ı düyün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 214*)[*muşibet*]

müş ol-: Fare kesilmek (korkmak bağlamında)

Süreti **olmuş** anuñ niteki **müş** / Zer olan yire tutar çeşm ü güş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 856*)[*müş olmuş, -muş*]

müş-şifat: Fare gibi.

Görüñüz **müş-şifat** ol tarrār / Geh girer ol delüğe gāh çıkar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 857*)[*müş-şifat*]

Her kim olursa ḥarîş-i dīnār / Haşr olur **müş-şifat** āḥir-i kār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 863*)[*müş-şifat*]

mu‘tād: Alışılmış, âdet haline getirilmiş.

Çarha irişmiş idi feryādum / Ağlamak olmuş idi **mu‘tādum**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 497*)[*mu‘tādum, -um*]

mu‘tād eyle: Alıştırmak.

Daḥi ‘Avnī kılını şād eyle / Luṭf u iḥsānuña **mu‘tād eyle**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 846*)[*mu‘tād eyle*]

mu‘tād ol-: Alışmak.

Luṭf u iḥsānına **olup mu‘tād** / Aldı her bir kişi ḥālince murād(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 182*)[*mu‘tād olup, -up*]

Olmağıl ekl-i ḥarāma **mu‘tād** / Şanma ki sende ḳalur ḥaḳḳ-ı ‘ibād(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 937*)[*mu‘tād olmağıl, -ma, -ğıl*]

mu‘teber: İtibarlı.

Ol beyāz eyledüğüm Şeh-nāme / **Mu‘teber** nazm ile Nuşret-nāme(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 266*)[*mu‘teber*]

muthaf ol-: İfhaf etmek.

Virdi te’lîfûme evşāfî şeref / Ḥāk-i pāyine **olınca muthaf**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 338*)[*muthaf olunca, -ınca*]

muti‘ ü münkād ol-: İtaat etmek ve boyun eğmek.

Ümmet-i Aḥmed iseñ kılma ‘inād / Yüri **ol** şer‘e **muṭī‘ u münkād**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 11*)[*muṭī‘ u münkād ol*]

Olmayup şer‘e **muṭī‘ ü münkād** / Ḥākimüñ ḥükmüne eylerler ‘inād(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 889*)[*muṭī‘ ü münkād olmayup, -ma, -y, -up*]

muṭlak: Muhakkak.

Āb-ı rūy-ı ‘ulemādur el-ḥaḫ / Melce’-i bay u gedādur **muṭlak**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 173*)[*muṭlak*]

Yād olup ḥayr ile nāmum **muṭlak** / Ğarażum raḥmet-i Ḥaḫdur ancak(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 551*)[*muṭlak*]

muḫtar: Zorda kalmış.

Faḫr u fāḫayla kimisi **muḫtar** / ‘Ömri zilletde geçer şām u seḫer(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 128*)[*muḫtar*]

muḫtarib eyle-: Üzmek, acı ve ıstırap vermek.

İḫtiyāc ile virür cāna ḫırāş / **Muḫtarib eyler** anı fikr-i ma‘āş(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 573*)[*muḫtarib eyler, -r*]

mübāhāt: Güzellik ve buna benzer hususlarda tefāḫür etmek, öğünmek.

Ne zamānuma ne ḫod zātuma baḫ / Ne kemāliyle **mübāhātuma** baḫ(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 262*)[*mübāhātuma, -um, -a*]

Bu mübāhāti ḫoyup ḫaddüñi bil / Saña düşmez bu **mübāhāt** ey dil(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 536*)[*mübāhāti, -i*]

Bu **mübāhāti** ḫoyup ḫaddüñi bil / Saña düşmez bu mübāhāt ey dil(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 536*)[*mübāhāti, -i*]

mübāhāt it-: Övünmek.

LİK bunuñla **mübāhāt itmem** / Süfehā gıtdügi yola gitmem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 325)[*mübāhāt itmem, -me, -m*]

mübtelā ol-: Bağlı kalmak.

Saña yođ çünki każādan behre / **Mübtelā olma** bu derd ü қаhra(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 248)[*mübtelā olma, -ma*]

mübtezel-i nā-halef: Evlatsız değersiz.

Hayf ol **mübtezel-i nā-ḥalefe** / Vaż'ın uydurmaya kār-ı selege(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 992)[*mübtezel-i nā-ḥalefe, -e*]

mübtezel ü āvāre: Değersiz ve perişan.

Faqr ile **mübtezel ü āvāre** / 'Arz-ı ḥāl itdüm o dem ser-dāra(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 397)[*mübtezel ü āvāre*]

müdām: Her zaman, daima.

Ḥazret-i Es'ad Efendi ki **müdām** / Oldı mümtāz-ı mevālī-i 'ıẓām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 169)[*müdām*]

Ben tevekkül idüp Allāha **müdām** / Dergeh-i 'adlüñe geldüm nā-kām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 259)[*müdām*]

Ḳıl tevekkül yüri Allāha **müdām** / Ḳona bir gün ele şāh-bāz-ı merām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 330)[*müdām*]

Yā İlāhī bu meḥādīm-i kirām / **Olalar** 'ızz ü sa'adetde **müdām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 333)[*müdām*]

Dileyüp Haqqā münācāt **müdām** / Dir idüm ağlayup ey Rabb-i enām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 498*)[*müdām*]

Bu durur aña du'āmuz ki **müdām** / Haşre dek var ola ol şāh-ı be-nām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 716*)[*müdām*]

Bāb-ı şeh maḳsim-i erzāk-ı enām / Sen de var bekle o dergāhı **müdām**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 733*)[*müdām*]

Yā İlahī o şehen-şāh-ı be-nām / Tura turduḳca cihān mülki **müdām**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 744*)[*müdām*]

Hep re'āyāya tekālīf **müdām** / Şalar emr ile ḳuzāt [u] ḥükkām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 792*)[*müdām*]

Raḥmet ol ehl-i kemāle ki **müdām** / Bir eşer ḳomağa ide iḳdām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1156*)[*müdām*]

Daḫi cumhūr-ı ḳuzātu'l-İslām / Yār-ı gār eyleyeler anı **müdām**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1184*)[*müdām*]

Hamd-i bī-ḫad Cenāb-ı Haqqā **müdām** / Buldı bu nazm-ı mu'teber encām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Tārīh-i İhtitām-ı Kitāb-ı Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1186*)[*müdām*]

'Ulemā-i kibārdan umaram / İltifāt ideler faḳıre **müdām**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1195*)[*müdām*]

müdām ol-: Devam etmek.

Yañılup keḫ giden **ol** yola **müdām** / Oldılar iki cihānda bed-nām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 13*)[*müdām ol*]

Ümmetinden ola **ol** şāha **müdām** / Rūḫ-ı pākine taḫıyyāt u selām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 61*)[*müdām*]

Minnet **ol** ḫālīḳ-ı kevénye **müdām** / 'İlm ile ḳullarına virdi niḫām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 116*)[*müdām*]

müddet: Süre.

Ṭotalum **müddetüñ** itdün tekml / Bir iki aqça idersin taşıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 636*)[*müddetüñ, -üñ*]

Seni ma'zül ideler ya tebdil / **Müddetüñ** kalmağa anda tekml(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 641*)[*müddetüñ, -üñ*]

Ġayrısına seni itdüm tebdil / **Müddetüñ** eyle var anda tekml(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 653*)[*müddetüñ, -üñ*]

Şāha söz kılmadı aşlā te'sīr / **Müddeti** ḥabs iken oldı taqđır(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 981*)[*müddetin, -i, -n*]

müddet-i 'ömr: Ömür süresi.

Olmaduñ mı bu ḥaberdan āgāh / **Müddet-i 'ömr** ise şaşt u pencāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1090*)[*müddet-i 'ömr*]

mü'ellif kıl-: Telif etmek, kitap yazmak.

Ger **mü'ellif kıla** te'līfi büyük / Dā'imā ellere olur bir yük(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1125*)[*mü'ellif kıla, -a*]

mü'ezzin: Ezan okuyan kimse.

Öyleye kılsa **mü'ezzin** kāmēt / Ben ikindüye iderdüm niyyet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 484*)[*mü'ezzin*]

müfid: Faydalı.

Niçe bir manşıb-ı dünyāyı ümīd / Dīn ü dünyāña degül çünki **müfid**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1079*)[*müfid*]

Ben idüp ehl-i mezāka taqlīd / Muhtaşar kıldum anuñ nazmı **müfid**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1126*)[*müfid*]

müfid ol-: Faydalı olmak.

Nuş u pendı **olup** insāna **müfid** / İrişür menzil-i maqşūda mürīd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1050*)[*müfid olup, -up*]

müflis ü 'ür: İflas etmiş ve silahsız.

Ekşerī bencileyin **müflis ü 'ür** / İhtiyāc ile ider 'ömri mürūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 509*)[*müflis ü 'ür*]

mühlet: Müddet, süre.

Niçe bir manşib içün tül-ı emel / Saña **mühlet** mi virür irse ecel(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1089*)[*mühlet*]

mühmil ol-: İhmal etmek.

Kātübüñ ekşeri ḥod cāhil olur / Ehl-i keyf ise eger **mühmil olur**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1173*)[*mühmil olur, -ur*]

müjdegāne vir: Müjdelik vermek.

Ḳulınuñ ḳulı olursañ da eger / **Müjdegāne vir** aña cān u ser(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1077*)[*müjdegāne vir*]

mülākāt: Görüşme.

Aradan geçdi bu deñlü meh ü sāl / Olmadı gerçi **mülākāta** mecāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 310)[*mülākāta, -a*]

mülāzım: Teğmen.

Bākīnün kendü rızāsıyla hemīn / Beni kıldı o **mülāzım** ta'yīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 380)[*mülāzım*]

mülāzım: Osmanlı ilmiye teşkilatında müderris olabilmek için belli bir süre staj yapan medrese mezunu.

Bu **mülāzımları** bir tab'ı selīm / Cümle üç kısma kılpdur taḫsīm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 592)[*mülāzımları, -lar, -i*]

mülāzım it-: Mülazım yapmak.

Beni isterdi **mülāzım ide** ol / Vaż'-ı maḫbūlüm idüp ol medḥūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 375)[*mülāzım*]

mülāzım ol-: Bir kimse, şey veya yere bağıllık ve devamlılık gösteren, bir işte sürekli çalışan kimse.

Bār-ı miḥnetle olur ḳāmeti ḥam / **Olayın** diyü **mülāzım** her dem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 577)[*mülāzım olayın, -ayın*]

Ṭotalum işte **mülāzım oldı** / Manşıb almaḳ aña lāzım oldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
581)[*mülāzım oldı, -dı*]

mülk: Vakıf olmayan, mülkiyeti şahsa âit bulunan yer veya binâ.

Bu muşībet beni kıldı mecnūn / Zabtı ider **mülkümi** erbāb-ı düyün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 214)[*mülkümi, -üm, -i*]

Yā İlahî o şehen-şāh-ı be-nām / Țura ȚurduȚca cihān **mülki** müdām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 744*)[mülki, -i]

mülk-i 'ālem: Dünya mülkü, malı.

Yıkılır gitmede **mülk-i 'ālem** / Gelmiyor anlara hîç derd ü elem(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 708*)[mülk-i 'ālem]

mülk-i cihān: Dünya yurdu.

Teng olup başuma bu **mülk-i cihān** / Olmuşam faqr ile mezmüm-ı mihān(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 502*)[mülk-i cihān]

Mülk-i cihānuñ āhiri bildüm ḥarāb imiş(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî I. kıta, 1.mısra*)[mülk-i cihānuñ, -uñ]

mültefit ol-: Dikkate alan, önem veren olmak.

Nazar eylerse de gāhî yüzüñe / **Mültefit olmaya** çokluk sözüñe(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 630*)[mültefit olmaya, -ma, -y, -a]

mülzem ol-: Bir tartışma, münazara vb.nde yenilip konuşamaz, cevap veremez duruma getirilmiş, susturulmuş.

Baḥş-i 'ilm oldugı dem ger açā fem / 'Ulemā sākıt **olur** hem **mülzem**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 171*)[mülzem olur, -ur]

mü'min: İnanmış, mümin.

Eyleme **mü'min** iseñ lāf u güzāf / Saña lazım durur 'adl ü inşāf(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 891*)[mü'min]

mü'min ol-: Müslüman olmak.

Mü'min olana yiter pend-i kavī / Naşş-ı Kur'ân u hadīs-i nebevī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 10*)[*mü'min olana, -an, -a*]

mümtâz ol-: Seçkin kimseler olmak.

'Avniyâ kıılma sözi tül u dırâz / 'Ulemâ 'ilm ile **oldı mümtâz**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 132*)[*mümtâz oldı, -dı*]

mümtâz-ı mevālî-i 'ıẓâm ol-: Yüce mollaların en üstün tutulanı olmak.

Ḥazret-i Es'ad Efendi ki müdâm / **Oldı mümtâz-ı mevālî-i 'ıẓâm**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 169*)[*mümtâz-ı mevālî-i 'ıẓâm oldı, -dı*]

mümted ol-: Uzamak, sürmek.

Devleti ḥaşre dek **olsun mümted** / Ya'nî kim Ḥazret-i Sultân Aḥmed(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 712*)[*mümted olsun, -sun*]

münâcât dile-: Yakarma, Allah'a yalvarmak.

Dileyüp Ḥaḳḳa münâcât müdâm / Dir idüm ağlayup ey Rabb-i enâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 498*)[*münâcât dileyüp, -y, -üp*]

müncerr ol-: Çekilip götürülmek, çekilmek, sürüklenmek.

Dir idüm ağlayup ey Ḥudâ / Neye **müncerr ola** ḥâlüm 'acebâ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 489*)[*müncerr ola, -a*]

mümfek: Ayrılmış, kopmuş, çıkmış, sökülmiş.

Ağlamakdan degülem hiç **münfek** / Kimse rahm eylemedi şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 216*)[*münfek*]

münḥaşır: Bir şeye mahsus, özgü olan.

Ḥaḫ bilür ğaybını bī-çün u çirā / **Münḥaşır** anlara emr-i fetvā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 178*)[*münḥaşır*]

münhezim ol-: Bozguna uğramak, yenilmek.

Mu'cizātiyla Resūlu'llāhuñ / Düşmeni **münhezim olsun** şāhuñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 747*)[*mülhezim olsun, -sun*]

münkād ol-: Bağlı olmak, boyun eğmek.

Olmaduñ emr-i Ḥudāya **münkād** / N'eyler āyā seni bu Ḥaḫḫ-ı 'ibād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 663*)[*münkād olmaduñ, -ma, -duñ*]

münkaş ol-: İşlenmek.

Ḳalbine **münkaş olunca** mefhüm / Himmet-i şeyḫ ile ol kân-ı 'ulüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 950*)[*münkaş olunca, -ınca*]

münkesiru'l-bāl ol-: Kanadı kırılmak, çaresiz kalmak.

Tāḳatüm yok suḫana lāl oldum / Ğam ile **münkesiru'l-bāl oldum**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 198*)[*münkesiru'l-bāl oldum, -du, -m*]

Münkir ü Nekir: Münker ve Nekir. Ölümünden sonra insanları sorguya çekeceği belirtilen iki melek.

Gelüp anda saña **Münkir ü Nekir** / İdeler çünkü su'ali bir bir(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1106)[*Münkir ü Nekir*]

münsed ol-: Kapanmak. Kapalı olmak.

Āh kim ḥavfım odur kim ola red / **Olup** ebvāb-ı murādım **münsed**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1149)[*münsed olup, -up*]

münşī-i sefer it-: Seferleri yazan nesir üstadı.

Naẓm u neṣr ile koyup ḥaylī eser / **İde** 'Ālī gibi **münşī-i sefer**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 226)[*münşī-i sefer ide, -e*]

müntefi' ol-: Yararlanan olmak.

Olup anuñ ile me'cūr u meṣāb / **Müntefi' olur** idi şeyḥ ile şāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 768)[*müntefi' olur, -ur*]

mürde haberi: Ölüm haberi.

Geldi **mürde haberi** çün[ki] anuñ / Gitdi Bākīsi kaçan dünyānuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 382)[*mürde haberi*]

mürīd: Tarikata girip bir mürşide bağlanan kimse, kendi iradesini Hakk'ın iradesine terk edebilmek için bir mürşidin terbiyesine giren derviş.

Nuṣḥ u pendı olup insāna müfīd / İrişür menzil-i maḫşūda **mürīd**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1050)[*mürīd*]

mürīdān: Müritler.

Hāsılî cümle **mürîdânı** hep / Mâ'-i cārî gibi şâfi-meşreb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1057*)[*mürîdânı, -ı*]

Āsumân-ı hünere kendüsi şâh / Ol **mürîdân** aña gūyâ [ki] sipâh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1059*)[*mürîdânı, -ı*]

mürûr-ı seneteyn: İki yıl geçmesi.

Ġāyet az olur olursa mâ-beyn / İder 'azl ile **mürûr-ı seneteyn**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 587*)[*mürûr-ı seneteyn*]

mürûr it-: Geçmek.

Ekşerî bencileyin müflis ü 'ür / İhtiyâc ile **ider** 'ömri **mürûr**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 509*)[*mürûr ider, -er*]

mürûru'l-eyyâm: Geçen günler.

Şabr ile ba'de **mürûru'l-eyyâm** / Yitişüp mîve-i maşşud-ı merâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 449*)[*mürûru'l-eyyâm*]

mürüvvet: Lütuf.

Ḥāşe li'llāh o **mürüvvet** kânı / Kılmaya bendesine iḥsâmı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1137*)[*mürüvvet*]

mürüvvet it-: İyilik ve ihsanda bulunma, cömertlik etmek, insaf etme.

Var ümîdüm ki **mürüvvet ideler** / Nazm-i pākîzeme raġbet ideler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1134*)[*mürüvvet ideler, -e, -ler*]

mürteşî: Rüşvet alan, rüşvet yiyen (kimse)

Oldılar bu üç mez̄müm-ı cihān / Rāşî vü **mürteşî** vü rā'ış olan(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 904*)[rā'ış]

mürşid-i kāmil: Tasavvufta seyr-i sülukunu tamamlayıp irşat görevinde bulunan kişi, manevi terbiye edici.

Mürşid-i kāmile idüp ḥidmet / Buldılar iki cihānda 'izzet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 127*)[mürşid-i kāmile, -e]

Yüri bir **mürşid-i kāmil** ara bul / Ḥidmetin eyleyüp ol cān ile ḳul(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1010*)[mürşid-i kāmil]

Mürşid-i kāmil odur kim taḥḳīḳ / Eylemez 'Amr ile Zeyde ta'līḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1049*)[mürşid-i kāmil]

Mürşid-i kāmil olan böyle gerek / Görmedi nev'-i beşer şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1060*)[mürşid-i kāmil]

Güşş ü sa'y ile diḳḳatler idüp / **Mürşid-i kāmile** ḥidmetler idüp(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1067*)[mürşid-i kāmile, -e]

Gāfil olma ele girmez fırsat / **Mürşid-i kāmile** eyle ḥidmet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1102*)[mürşid-i kāmile, -e]

mürşid-i nās: İnsanların mürşidi, yol göstereni.

Var idi bir ulu şeyḥi meşhūr / **Mürşid-i nās** idi ol pīr-i vaḳūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 942*)[mürşid-i nās]

mürteşî ol-: Rüşvet almak.

Mürteşî olma vü rişvet virme / Başdan ayağa günāha girme(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 901*)[mürteşî olma, -ma]

müselmān ol-: Müslüman olmak.

İşiden geldi **müselmān oldu** / Mazhar-ı rahmet-i Raḥmān oldu(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 74)[*müselmān oldu, -dı*]

müsta'cil ol-: Aceleci davranmak.

Çünkü ol manşıba oldum dāḥil / Zābt u rabtında **olup müsta'cil**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 433)[*müsta'cil olup, -up*]

müstağnī: İhtiyaç olmaması.

Fāriğ ol gel bu hevesden 'Avnī / Medḥden zātı anuñ **müstağnī**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 199)[*müstağnī*]

müstağrak it-: Sokmak, gark etmek.

İki 'ālemde seni Ḥazret-i Ḥaḳ / Baḥr-i luṭfına **ider müstağrak**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 20)[*müstağrak*]

müstağrak kıl-: Daldırmak.

Luṭf u iḥsāna **kılup müstağrak** / Baḥr-i ğufrāna bizi eyleye ğark(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 844)[*müstağrak kılup, -up*]

müstakil ol-: Kendi başına karar vermek.

Müstakil olmayıcaḳ ma'zūram / Ḥākimüñ emri ile me'mūram(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 112)[*müstakil olmayıcaḳ, -ma, -y, -ıcaḳ*]

müstakīm ol-: Doğru yolda olmak.

Er iseñ ‘adl ile bir nām eyle / **Müstakīm olmağa** ikdām eyle (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 22*)[*müstakīm olmağa, -mağ, -a*]

Müstakīm olsa eger ḥidmetde / Şāhibi anı tutar izzetde(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 895*)[*müstakīm olsa, -sa*]

müstecāb it-: Kabul olmak.

Dilerüz Ḥazret-i Ḥaḳ’dan her gāh / **Müstecāb ide** du’āmuz Allāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 750*)[*müstecāb ide, -e*]

müstesnā ol-: Seçilmiş kimse olmak.

‘İlm ü faẓl ile **olup müstesnā** / Filbe fetvāsı virilmişdür aña(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 237*)[*müstesnā olup, -up*]

Gerçi bir ‘abd-i ḥakīrem ammā / **Oldum** ‘irfānum ile **müstesnā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 319*)[*müstesnā oldum, -du, -m*]

müşkil: Zor.

Gerçi olmaz bu cihānda kâbil / Ḥalk-ı dünyāyı ziyāfet **müşkil**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 183*)[*müşkil*]

Çekme bu miḥnet-i ‘azl ü naşbı / Manşib alınması **müşkil** ḥasbī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 246*)[*müşkil*]

Himmet eylerseñ eger kâbildür / Kime şordumsa dimez **müşkildür**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 269*)[*müşkildür, -dür*]

N’oldı bu ḥırş u tama’dan ḥāşıl / Cümle maḳşūd ele girmek **müşkil**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 998*)[*müşkil*]

müşkil: Zorluk.

Yine rü'yâda görüp ke'l-evvel / Diler ol **müşkilini** eyleye hâl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 763)[*müşkilini, -i, -n, -i*]

müşkil-âmûz-ı Şifāhān u 'Irāk: Irak ve İsfahan'ın zorlukları öğreten kişisi.

Muḳtedā-yı 'ulemā-yı āfāk / **Müşkil-âmûz-ı Şifāhān u 'Irāk**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 965)[*müşkil-âmûz-ı Şifāhān u 'Irāk*]

müşkil ol-: Sıkıntılı olmak.

Geçdi bu ḥālet ile bir iki yıl / **Oldı** aḥvāl-i ma'āşum **müşkil**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
389)[*müşkil oldı, -dı*]

müşted ol-: Artmak. Şiddetlenmek.

Baḥā yār oldı çün [ol] ṭālī'-i bed / Marāz-ı faqr ise **oldı müşted**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 393)[*müşted oldı, -dı*]

Marāz-ı ğam yine **olup müşted** / Oldı nā-gāh mekānum ser-had(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 460)[*müşted olup, -up*]

müte'ākıb: Ardında.

Ne durur ḥıḳmet-i Rabbü'l-müte'al / **Müte'ākıb** bu cemāl ü bu celāl(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 37*)[*müte'ākıb*]

nā-cins: Cinsi bozuk, soysuz.

Başka bir başumuza çekdük boy / Eylemez anı meger **nā-cins** şoy(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 990*)[*nā -cins*]

nā-çār: Çaresiz.

Ağladum anı görince **nā-çār** / Ol kaçāda daḡi üç kādī var(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 434*)[*nā-çār*]

Şükrdür zāhir işi **nā-çāruñ** / Yine düşdüm yanına ser-dāruñ(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 437*)[*nā-çāruñ, -uñ*]

O maḡilde zer aña olmaz yār / Terk-i dünyā ider āḡir **nā-çār**(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 851*)[*nā-çār*]

Tevbe ider görüp anı **nā-çār** / Bu sözi vird idinür leyl ü nehār(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 919*)[*nā-çār*]

nā-çār ol-: Çaresiz olmak.

Gördi raḡm itdi baña defter-dār / Oldı telḡış-i Trebçe **nā-çār**(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 417*)[*nā-çār oldı, -dı*]

Aña raḡm eyle ki **nā-çār ola** ol / Faḡr ile bī-kes ü bī-şkār ola ol(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 607*)[*nā-çār ola, -a*]

nā-dān: Cahil olan.

Bilmez anı niçe **nā-dān** añlar / 'Ālim ü cāhil[i] yeksān añlar(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 683*)[*nā-dān*]

Saña dir kādī olur 'ālim olan / Ḥākim olur mı cihānda **nā-dān**(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 684*)[*nā-dān*]

İktizāsı bu mıdur dünyānuñ / Rif'atı artuḡ ola **nā-dānuñ**(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 693*)[*nā-dānuñ, -nuñ*]

nādim: Pişmanlık duyan, pişman.

Def'-i zulm itmek aña lâzımdur / Ğāfil ise şoñuci **nādimdür**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 929)[*nādimdür, -dür*]

nādim ol-: Pişman olmak, pişmanlık duymak.

Rişvet ile şaķın olma ḥāķim / Rūz-ı maḥşerde **olursın nādim**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 902)[*nādim olursın, -ur, -sın*]

nādir: Az bulunur, az görülür, seyrek, ender.

İster iseñ bu maķālāta delil / Diñle bir **nādire** temşil-i cemil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 902)[*nādire, -e*]

nāfiz: Nüfuz etme, tesir etme, etkileme.

Rişveti virmek olur mı cā'iz / Rāşinüñ ḥükmi degülken **nāfiz**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 903)[*nāfiz*]

nā-gāh: Ansızın.

Maraz-ı ğam yine olup müşted / Oldı **nā-gāh** mekānum ser-had(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 460)[*nā-gāh*]

Ele kāğıd kalem alup **nā-gāh** / Başladum nazma hemān bi'smi'llāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 531)[*nā-gāh*]

Izıtrārī heves-i mañşib u cāh / Düşürür anı bu hırşa **nā-gāh**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 590)[*nā-gāh*]

Olmayup rāğib-ı ḥayr u ḥasenat / Aña **nā-gāh** irişür vaķt-i memāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 850)[*nā-gāh*]

Va' desi irişür anuñ **nā-gāh** / Ol kefen şoyucıdan eyler āh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 911)[*nā-gāh*]

İki kâdîlığı bir eyledi şâh / Aña te'bîd ile viridi **nâ-gâh**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 960*)[*nā-gāh*]

Didiler kışşayı şâha **nâ-gâh** / Bî-ḥuzūr oldı işitdükde o şâh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 976*)[*nā-gāh*]

nâ-gehân: Ansızın.

Nâ-gehân düşdi Srişnik maḥlûl / Eyledüm anı zarûretle kabûl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 431*)[*nā-gehân*]

Nâ-gehân māluma geldi bu ziyân / Aradum ṭurdum anı niçe zamân(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 446*)[*nā-gehân*]

nahv [u] şarf: Sarf ve nahiv; Kelime ve cümle bilgisi.

Niçesi okumadan **nahv [u] şarf** / Mes'ele bilmez iken hîç bir ḥarf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 687*)[*nahv [u] şarf*]

nâ'ib: Kadı vekili.

Vālîhiden bu laṭife meşhur / Eylemiş **nâ'ibi** ḥaqqında şudûr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 933*)[*nā'ibi, -i*]

Zaleme zulm ider ise n'ola teskîn gerek / Qādî miskîn olıcak **nâ'ibi** keskin gerek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Matla'-ı Vālîhi'l-Merhûmi'l-Üskübî*)[*nā'ibi, -i*]

Vālîhînüñ sözi ḥaylî medḥûl / **Nâ'ibüñ** lîk cevâbı ma'ḳûl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, İ'tirâz-ı Mergûbe-i Makāle-[i] Sābika, Beyit 934*)[*nā'ibiüñ, -üñ*]

nâ-kâbil-i māder-zād: Anadan doğma soysuz.

Biz ki **nâ-kâbil-i māder-zāduz** / Zülme meyl eylemişüz bî-dāduz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 991*)[*nā-kâbil-i māder-zāduz, -uz*]

nā-kām: Murâdına erememiş, mahrum, nasipsiz.

Ben tevekkül idüp Allâha müdâm / Dergeh-i ‘adlûne geldüm **nā-kām**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 259*)[*nā-kām*]

Gezerin bunca zamândur **nā-kām** / Gelmedi hâlûme el-kışsa nizâm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 507*)[*nā-kām*]

İhtiyarî kazâyâ virdi rızâ / Bunca yıllardur **nā-kām**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1190*)[*nā-kām*]

Emr olunur ise ben **nā-kāma** / Naẓm idem her sene bir şeh-nâme(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 735*)[*nā-kāma, -a*]

nakdîne: Sermaye, kazanım.

‘İlme şugl eyleyüp ol şām u seher / **Nakdînesin** hep aña şarf eyler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 563*)[*nakdînesin, -sin*]

nakd-i ‘ömr: Ömür sermayesi.

Çok zamândur bu tarîke gireli / **Nakd-i ‘ömr**i o metâ‘a vireli(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 800*)[*nakd-i ‘ömr, -i*]

nākıl-ı ‘ilm-i hadîs ü tefsîr: Tefsir ve hadis ilminin nakledicisi.

Dergehi melce’-i her bay u fakîr / **Nākıl-ı ‘ilm-i hadîs ü tefsîr**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1036*)[*nākıl-ı ‘ilm-i hadîs ü tefsîr*]

nākıl [ü] hâfız-ı Kur’an-ı mübîn: Her şeyi açık, ayan beyan gösteren Kur’an’ın korunmuş nakilleri.

‘Ulemādur şeref-i mezheb ü dīn / **Nāḳıl [ü] ḥāfız-ı Ḳur’ān-ı mübīn**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 133*)[*nāḳıl [ü] ḥāfız-ı Ḳur’ān-ı mübīn*]

naḳl eyle-: Anlatmak.

Manşibuñ şorar mısuñ fā’idesin / Saña **naḳl eyleyeyin** ‘ā’idesin(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 464*)[*naḳl eyleyeyin, -y, -eyin*]

Böyle **naḳl eyledi** bir ehl-i yaḳīn / Meger ol muḥteri‘-i mezheb-i dīn(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 964*)[*naḳl eyledi, -di*]

naḳl-i saḥīḥ ol-: Doğru nakiller, bir hadisenin veya sözün yalansız aktarılması.

Bu ḥadīs ile **olup naḳl-i saḥīḥ** / Ḳıldı Peygāmbere o ḳavli taṣrīḥ(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 905*)[*naḳl-i saḥīḥ olup, -up*]

naḳl it-: Bir yerden bir yere götürmek, taşımak.

Böyle **naḳl itdi** Şaḳāyık içre / Söylenür ehl-i ḥaḳāyık içre(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 752*)[*naḳl itdi, -di*]

Böyle **naḳl itdi** biri rāvīnūñ / Ḥazret-i Ḳādī[-i] Beyzāvīnūñ(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 941*)[*naḳl itdi, -di*]

Naḳl idicek anı şeyḥ-i murtāz / Eyledi ḳādī ḳazādan i‘rāz(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 961*)[*naḳl idicek, -icek*]

naḳl ol-: Anlatılmak.

Naḳl olındı saña çün bu ḳıṣṣa / Ḳıṣṣadan ‘ārif iseñ al ḥiṣṣe(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 869*)[*naḳl olındı*]

Esedü’l-lāḥ ‘Alīden mervī / **Naḳl olındı** bu ḥadīs-i nebevī(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 872*)[*naḳl olındı*]

nakş ol-: Görünmek, işlenmek.

Nakş olunca dilüñde her gāh / Zıkr ü fikrūñ senüñ olsun Allāh(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1099)[*nakş olunca, -ınca*]

nāle: İnilti, feryat.

Ḳāmet olsa irişüp vaqt-i namāz / Nāleye eyler idüm ben āgāz(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 482)[*nāleye, -y, -e*]

nāle it-: İnlemek, feryat etmek.

Nāle idüp yaқаñı çāk idegör / Dergehinde yüzüñi ḥāk idegör(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1074)[*nāle idüp, -üp*]

nāle-künān: İnleyerek, feryat ederek.

Diyesin **nāle-künān** ḥvār u zelil / Ne içün manşıbum itdūñ tebdil(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 646)[*nāle-künān*]

nām: Şöhret.

Raḥmet aña ki 'adāletle gide / **Nāmını** ḥaşre degin zinde ide(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 24)[*nāmını, -ı, -n, -ı*]

Ḥaşre dek dirseñ ola **nāmuñ** ad / Eyle var gülşen-i nazmı ābād(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 519)[*nāmuñ, -uñ*]

Ki olur **nāmları** ḥayr ile yād / Ḳıla Ḥaḳ cümlesinüñ rūḥını şād(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 521)[*nāmları, -lar, -ı*]

Olıcaḳ ḳalbüme Ḥaḳdan ilhām / Eyledi Tuḥfe-i Ḥükkām aña **nām**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 533)[*nām*]

Yād olup ḥayr ile **nāmum** muṭlaḳ / Ğarażum raḥmet-i Ḥaḳdur ancaḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 551*)[*nāmum, -um*]

Saña lāyık mı bu gūne a‘māl / ‘Ulemā **nāmın** idesin pā-māl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 667*)[*nāmın, -ı, -n*]

Ḳāḏī olmağ ile ba‘zı ‘āmī / Zūlm ile çıḳdı ḳuzātuñ **nāmı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 676*)[*nāmı, -ı*]

Ḥaḳ virüp ḥāşıl olursa bu murād / Mañşıbuñ eylemeyem **nāmını** yād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 731*)[*nāmını, -ı, -n, -ı*]

Bir niçe mañşıbı bir eydürüp ol / Arpalık **nāmı** ile itdi ḳabūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 776*)[*nāmı, -ı*]

‘Ābid ü zāhid-i dergāh-ı Vedūd / **Nāmı** ol zāt-ı şerīfūñ Maḥmūd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1038*)[*nāmı, -ı*]

Nūr-ı Yezdānī yüzinde lāmi‘ / Gün gibi ‘āleme **nāmı** şayi‘(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1043*)[*nāmı, -ı*]

Şu‘arā **nāmına** ba‘zı süfehā / El uzunluğını eylerse aña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1167*)[*nāmına, -ı, -n, -a*]

Nazmı ğarrā edāsı bī-hemtā / Nāmı oldı Menaḳıbu'l-Ḥükkām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1187*)[*nāmı, -ı*]

nām: Ad.

Nāmı ol zāt-ı şerīfūñ Aḥmed / İltimāsını anuñ ḳılmaz red(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 377*)[*nāmı, -ı*]

Ser-güzeştini yazup ḥükkāmuñ / Sen daḥi ḥayr ile añdur **nāmuñ**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 527*)[*nāmuñ, -uñ*]

nā-mevzūn: Vezinsiz.

Niçe tiryākī vü bengī mecnūn / Gāh olur nazmı yazar **nā-mevzūn**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1172*)[*nā-mevzūn*]

nām eyle- Nam salmak, adı her yere yayılmak.

Er iseñ 'adl ile bir **nām eyle** / Müstaḳīm olmağa iḳdām eyle(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 22*)[*nām eyle*]

nām-ı a'lā-yı Hudā-yı müte'āl: Yüce Allah'ın yüce ismi.

İftitāḥ-ı suhan-ı ehl-i kemāl / **Nām-ı a'lā-yı Hudā-yı müte'āl**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1*)[*nām-ı a'lā-yı Hudā-yı müte'āl*]

nām-ı cūd u kerem: Bereket ve cömertlik namı.

'Ulemā zümresi hep şākirler / **Nām-ı cūd u kerem**in zākirler(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 181*)[*nām-ı cūd u kerem*in, -i, -n]

nām-ı Hudā: Allah'ın ismi.

Her sözüñ evvelidür **nām-ı Hudā** / Zıkr-i Ḥaḳ dilde gerek şubḥ u mesā (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 6*)[*nām-ı Hudā*]

nā-murād eyle- Arzusuna, isteğine kavuşmamak.

Eyledüñ çün beni hem-nām-ı Resül / **Nā-murād eyleyüben** itme melül (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 48*)[*nā-murād eyleyüben, -y, -üben*]

nā-murād it- İsteklerini yerine getirmemek.

Bilüp aḥvālũni eṣrāf-ı kibār / **Nā-murād itmek** olur anlara ‘ār(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 277)[*nā-muād itmek, -mek*]

Her kesüñ ḥāşıl iken me’mülî / **Nā-murād ide** mi hîç ben ḳulı(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 298)[*nā-murād ide, -e*]

Sizi taḥmîḳ ise ger maḳşūdum / **Nā-murād ide** beni ma‘būdum(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 615)[*nā-murād ide, -e*]

İki ‘ālemde anı ma‘būdum / **Nā-murād ide** budur maḳşūdum(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1166)[*nā-murād ide, -e*]

nā-murād ol-: İsteğine, muradına erememek.

Bendeñi eyle çerāğ-ı rüşen / **Nā-murād olmaz** o dergāha gelen(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 263)[*nā-murād olmaz, -maz*]

nār-ı fakr: Fakirlik ateşi.

Ḥāşıl idince mebānî-i ‘ulüm / **Nār-ı fakr** ile yanar niteki mûm(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 564)[*nār-ı fakr*]

Nār-ı fakr ile yandı ser-tā-pā / Miḥnet ile geçüp şühür a‘vām(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1191)[*nār-ı fakr*]

nār-ı ğam: Gam ateşi.

Ḥālümü kime varup ağlayayın / **Nār-ı ğamla** cigerin dağlayayın(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 215)[*nār-ı ğamla, -la*]

nās ol-: İnsan, halk olmak.

Şimdi **nās oldu** cevāsîs-i ‘uyüb / Ne ḳadar senden olursa maḥcüb(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1005)[*nās oldu, -dı*]

naşb: Görev alma.

Ol iki şınfı kamu bî-gamdur / ‘Azl ile **naşbları** tev’emdür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 601*)[*naşbları, -lar, -i*]

naşib eyle: Nasip etmek, kısmet etmek.

Ehl-i dünyādan idüp sen bizi dūr / Künc-i ‘uzletde **naşib eyle** ḥuzūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1017*)[*naşib eyle*]

Bizi göndermeye ‘uqbāya ğarīb / **Eyleye** tevbe vü tevfiķi **naşib**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1113*)[*naşib eyleye, -y, -e*]

Ḥaķ **naşib eyleyüp** ola ḥaşıl / Dünyevī v’āḥirī cemī’-i merām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1196*)[*naşib eyleyüp, -y, -üp*]

naşib ol-: Nasip olmak, kısmet olmak.

Altmış üç olmağ ile ‘ömr-i Ḥabīb / Ümmetüñ ekşerine **oldı naşib**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1091*)[*naşib oldı, -dı*]

naşihat: Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, öğüt, pend.

Saña eylerse **naşihat** te’sīr / Olma bu devlet-i dünyāya esīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1109*)[*naşihat*]

Gönül āyīnesin idüp sāfi / Bu **naşihat** saña vāfi kāfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1110*)[*naşihat*]

naşihat iste-: Bir kimseden herhangi bir konu hakkında söz, öğüt beklemek.

Benden **naşihat ister** iseñ diñle Vecdiyā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm*
'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, V.Kıta, 1.Mısra)[*naşihat ister iseñ*]

naşihat-nāme: Nasihat kitabı.

Tā ki eglence olup ḥükkāma / Ola ihvāna **naşihat-nāme**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit*
1127)[*naşihat-nāme*]

naşihat ol-: Öğüt olmak.

Her sözüm mücib-i 'ibret olsun / Bî-bedel hûb **naşihat olsun**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām,*
Beyit 1071)[*naşihat olsun, -sun*]

nass-ı Kur'ân u hadîs-i nebevî: Kur'ân-ı Kerim'in açık, kesin hükmü ve Peygamber
Efendimizin hadisleri.

Mü'min olana yiter pend-i kavî / **Naşş-ı Qur'ân u hadîs-i nebevî**(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, Beyit 10)[*Naşş-ı Qur'ân u hadîs-i nebevî*]

na't-ı şeh-i her dü serā kıl-: Her iki dünyanın şahına(Hz.Muhammed) methiyeler
düzmek.

Ba'de ḥamd-i ni'am-ı luḫf-ı Ḥudā / **Ḳılalum na't-ı şeh-i her dü serā**(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, Beyit 57)[*na't-ı şeh-i her dü serā kılalum, -alum*]

nāvek-i bühtān-ı ḥasūd: Düşmanın iftira okları.

Bir yaña **nāvek-i bühtān-ı ḥasūd** / Bir yaña bāb-ı murādum mesdūd(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, Beyit 491)[*nāvek-i bühtān-ı ḥasūd*]

nazar: Bakış, bakma, göz atma.

Lutf ile her kime olsa **nazarı** / Bilür ol 'ilm-i ledünden haberi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1048)[*nazarı, -i*]

nazar eyle-: Bakmak.

Nazar eyleser de gāhī yüzüne / Mültefit olmaya çokluk sözüne(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 630)[*nazar eyleser, -r, -se*]

Her kime **eyleser** bir kez **nazarı** / 'Ālemün olur idi gerçek eri(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 944)[*nazarı eyleser, -r, -se*]

nazar kıl-: Bakmak.

Bir avuç balçuğa **kılduğda nazar** / Oldı anda şuver-i nev'-i beşer (*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 29)[*nazar kılduğda, -duk, -da*]

Var ümüdüm **kılup** aña **nazarı** / Ber-murād ide bu ehl-i hüneri(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 720)[*nazar kılup, -up*]

nazar-ı lutf: Lütuf bakışı.

Nazar-ı lutfını kılmaya dirîğ / Belki ihsāna ide sa'y-ı belîğ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
339)[*nazar-ı lutfını, -ı, -n, -i*]

nazarı olma-: İlgilenmemek.

Ber-murād oldı çoğı yārānuñ / **Nazarı olmadı** baña anuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
416)[*nazarı olmadı, -ma, -dı*]

nazar-ı pāk: Art niyetsiz, temiz bakış.

Nazar-ı pāki ider ḥāki Güher / Ḥāk ile birdür aña sīm ile zer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1052)[*nazar-ı pāki, -i*]

nazar-ı merhamet: Merhamet bakışı.

Qavl ü fi'lümde eger şādık isem / **Nazar-ı merhamete** lāyık isem(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1135*)[*nazar-ı merhamete, -e*]

nazar it-: Bakmak.

Nazar idince kibār-ı 'ulemā / İdeler ḥüccet-i zātuñ imzā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 471*)[*nazar idince, -ince*]

Ehl-i diller **nazar idüp** her çend / Ḥaḳ-şinās olan ide belki pesend(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 529*)[*nazar idüp, -üp*]

Kej **nazar idenüñ** ey Rabb-i Ğafūr / Dīdesi ola mekânından dūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 547*)[*nazar idenüñ, -n, -üñ*]

Ātiye hāle **ider** gerçi **nazar** / Bu taşavvurdan ider çoğı zarar(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 586*)[*nazar ider, -er*]

nazar kıl-: Tecelli etmek.

Bir avuç balçuğa **kılduḳda nazar** / Oldı anda şuver-i nev'-i beşer(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 586*)[*nazar kılduḳda*]

nazar u himmet-i şāh: Şahın yardımını ve bakışı.

Kīmyādur **nazar u himmet-i şāh** / Baḳsa sīm ü zer olur ḥāk-i siyāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 358*)[*nazar u himmet-i şāh*]

nāzım-ı evşāf ol-: Vasıflarını anlatan yazı yazmak.

Çünkü ben **nāzım-ı evşāfuñ olam** / Umaram mazḥar-ı eltāfuñ olam(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 195*)[*nāzım-ı evşāfuñ olam, -am*]

nāzır ol-: Bakan (kişi) olmak.

Oldum aḥvāl-i każāya **nāzır** / Fuḡarā çoğı perīşān-ḡātır(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 508*)[*nāzır oldum, -dum*]

Dilerem senden eyā Rabb-i Vedūd / **Nāzır olmaya** aña çeşm-i ḡasūd(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 546*)[*nāzır olmaya, -ma, -y, -a*]

nāzil ol-: İnmek.

Menzileyne yine **nāzil oldu** / Bu ḡaber ḡalk-ı cihāna ṡoldı(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 91*)[*nāzil oldu, -dı*]

nazrī: Benzer.

Ya 'nī ol Bāḡī Efendi merḡūm / 'İlm ü 'irfānda **nazrī** ma 'dūm(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 343*)[*nazrī*]

nazm: Nazım, şiir.

Nazm ile ḡāl-i dili şerḡ eyle / Levḡ-i dilden kederi ṡarḡ eyle(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 167*)[*nazm*]

Ol beyāz eyledüğüm Şeh-nāme / Mu'teber **nazm** ile Nuşret-nāme(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 266*)[*nazm*]

Biñde bir ḡulına olur ancaḡ / Bu şekil **nazm** ile bahşāyiş-i ḡaḡ(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 320*)[*nazm*]

Nazmına ḡalk-ı cihān 'āşıḡdur / Medḡḡ olursa ne kadar lāyıḡdur(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 347*)[*nazmına, -ı, -n, -a*]

Nazm ile şāḡ-ı cihāna her bār / Pīrlık 'özrin ider idi iş'ār(*Tuḡfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 364*)[*nazm*]

Sen de var **naẓm** ile ey ‘Avnī-i zār / Eyle aḥvāl-i kuẓātı iş‘ār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 522)[*naẓm*]

Ele kâgıd kalem alup nā-gāh / Başladum **naẓma** hemān bi’smi’llāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 531)[*naẓma, -a*]

Başladuñ gerçi ki bu **naẓma** dilā / Seni ilzām ide şāyed ‘ulemā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 534)[*naẓma, -a*]

Var iken **naẓma** kemāl-i kudret / Birisi kılmadı aña cür’et(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
538)[*naẓma, -a*]

Yoğ idi **naẓma** benüm miqdārum / Bir kitābdı [benüm] ancak kārüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 543)[*naẓma, -a*]

Ben idüp ehl-i mezāka taklīd / Muḥtaşar kıldum anuñ **naẓmı** müfid(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1126)[*naẓmı, -ı*]

Niçe tiryākī vü bengī mecnūn / Gāh olur **naẓmı** yazar nā-mevzūn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1172)[*naẓmı, -ı*]

Veznden **naẓmı** ider cehl ile dūr / Okıyan kimse bulur anda kuşūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1174)[*naẓmı, -ı*]

Ḥamd-i bī-ḥad Cenāb-ı Ḥaḳḳka müdām / Buldı bu **naẓm-ı mu‘teber**
encām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 1186*)[*naẓmı, -ı*]

Naẓmı ğarrā edāsı bī-hemtā / Nāmı oldı Menaḳıbu’l-Ḥükkām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1187)[*naẓmı, -ı*]

naẓma getir-: Şiire dökmek.

Şāniyen ḥāl-i kuẓātı bir bir / Getürüp **naẓma** vü eyle taḥrīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
524)[*naẓma getirüp*]

naẓm-ı bedī: Güzel nazım, şiir.

İdemezler baña ta'n u teşnî' / Kimseden almamışam **naẓm-ı bedî'** (*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 1160*)[*naẓm-ı bedî'*]

nāẓım-ı ḥāl-i ẓuzāt u ḥükkām: Hakimlerin, kadıların hallerini dile getiren kişi.

Söyle ey vākıf-ı aḥbār-ı enām / **Nāẓım-ı ḥāl-i ẓuzāt u ḥükkām**(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 923*)[*nāẓım-ı ḥāl-i ẓuzāt u ḥükkām*]

naẓm-ı ḥüb: Güzel şiir.

Muhtaşar olsa eger **naẓm-ı ḥüb** / Ehl-i 'irfān görür anı mergüb(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 1124*)[*naẓm-ı ḥüb*]

naẓm-ı laṭif: Güzel nazm, şiir.

Qılmağa vākı'-i ḥālüm ta'rif / Tercemāndur baña bu **naẓm-ı laṭif**(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 321*)[*naẓm-ı laṭif*]

naẓm-ı medḥül : Ayıplı, kusurlu, şiir.

Olur itmām bu **naẓm-ı medḥül** / 'Ulemā eyler ise anı ẓabül(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 1148*)[*naẓm-ı medḥül*]

naẓm-ı mu'teber: Herkes tarafından üstün ve değerli görülen şiir.

Ḥamd-i bī-ḥad Cenāb-ı Ḥaḳḳka müdām / Buldı bu **naẓm-ı mu'teber**
encām(*Tuḥfetü'l-
Hükkām, Beyit 1186*)[*naẓm-ı mu'teber*]

naẓm-ı pāk: Temiz, güzel şiir.

Nîk ü bed cümle hasb-i hâlümdür / Eyledüm **nazm-ı pāk** ile i'lām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1188*)[*nazm-ı pāk*]

nazm-i pākīze: Güzel şiirler.

Var ümīdüm ki mürüvvet ideler / **Nazm-i pākīzeme** raġbet ideler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1134*)[*nazm-i pākīzeme, -m, -e*]

nazm it-: Düzenlemek, tanzim etmek, manzum olarak kaleme almak.

Emr olunur ise ben nā-kāma / **Nazm idem** her sene bir şeh-nāme(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 735*)[*nazm idem, -em*]

nazm u inşā: Şiir ve düzyazı.

Nazm u inşāda olup bī-mānend / Luṭf-ı Ḥaġ mazharıdır taḅ'-ı bülend(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 229*)[*nazm u inşāda, -da*]

Nazm u inşāda bulurlarsa ḥaṭā / 'Afv ide anı kibār-ı 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 549*)[*nazm u inşāda, -da*]

Nazm u inşāya gelen taḥrīrāt / Olmadı kizb ü riyā taḫşīrāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 618*)[*nazm u inşāya, -y, -a*]

nazm u nesr: Şiir ve düzyazı.

Nazm u nesr ile koyup ḥaylī eser / İde 'Ālī gibi münşī-i sefer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 226*)[*nazm u nesr*]

Şu'arādan bu cihānda niçeler / **Nazm u nesr** ile eşerler ḳodılar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 520*)[*nazm u nesr*]

Nazm u nesri anuñ olup kem-yāb / Çün beyāz olup ola 'arz-ı rikāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 719*)[*nazm u nesri, -i*]

ne: Ne.

Bu **ne** hıķmet bu ne ķudret ‘acebā / Bir gedāy[1] ŧeh ider ŧāhı gedā(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 44*)[ne]

Bu ne hıķmet bu **ne** ķudret ‘acebā / Bir gedāy[1] ŧeh ider ŧāhı gedā(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 44*)[ne]

Var iken bāb-ı re’isü’l-‘ulemā / Ğayrı dergāha yüz urmaķ **ne** revā(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 272*)[ne]

Bilmez idüm **ne** kırā’at itdüm / Zuhra mı ‘aşra mı niyyet itdüm(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 485*)[ne]

Bilmezem aşlı **nedür** ŧimdiye dek / Doĝmadı ķuṭb-ı murādumca felek(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 504*)[nedür, -dür]

‘Ulemānuñ **ne** ‘aceb ṭali’i dūn / Cühelānuñ ŧerefi ğün-ā-ğün(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 558*)[ne]

Ne ise cümle-i ‘ilm-i ŧer‘ī / Ṭab‘-ı pāküñde olur hep ber‘ī(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 565*)[ne]

Ol ṭarıķuñ **ne** ise erkāmı / Getürür yirine bir bir anı(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 579*)[ne]

Aĝlayup hālünü ‘arz eylesin / Ser-ĝüzeṧtüñ **ne** ise söyleyesin(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 629*)[ne]

Çünkü ol manşıb ola bī-hāşıl / Her **ne** deñlü olur iseñ ‘ādil(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 658*)[ne]

Bu söz ‘aķıllara **ne** lāyıķdur / Şanur ol ‘ilmi ķabā ŧarıķdur(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 685*)[ne]

Ki anuñ ķuvvet-i māliyyesi var / **Neye** ŧunsa eli irer her bār(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 695*)[ne]

‘Ulemā vü vüzerā cümlesi hep / Hıvāb-ı ĝafletde yaturlar **ne** ‘aceb(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 707*)[ne]

Şāhlar luţfa bahāne ister / Luţf-ı şāha **ne** bahāne ister(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 725*)[*ne*]

Ne diyem ol şeh-i baĥr u berre / Baĥrden kaţre güneşden zerre(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 739*)[*ne*]

Arturur gün olıcaĥ rüz-ı cezā / **Ne** cevāb idebilür bilsem aña(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 779*)[*ne*]

Saña ey 'ākıl u dānā **ne** 'aceb / Bu şekil mansıb içün bunca ta'ab(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 807*)[*ne*]

Bu **ne** ĥikmet durur ey Bār-Ĥudā / 'Ulemā şadrına geçdi cühelā(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 814*)[*ne*]

Ne sefāhat **ne** kabāĥat eyvāĥ / İĥtiyār eylesesin bunca günāĥ(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 839*)[*ne*]

'Adl iderseñ eyā efdal-i nās / **Ne** belādur ideler böyle kıyās(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 839*)[*ne*]

Ne vücūdı var ola nüvvābuñ / Ķavm ü ĥüddām u ĥamu küttābuñ(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 926*)[*ne*]

Ne murāduñ var ise eyle beyan / Tā ki iĥsān ide ol şāĥ-ı cihān(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 954*)[*ne*]

Ķıldı ta'zīm ile çün anı kabūl / Didi şeyĥüm **ne** diler benden ol(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 957*)[*ne*]

Allāĥ Allāĥ **ne** 'aceb rāy-ı şāĥīĥ / Eyledi ĥabs[i] ĥazādan tercīĥ(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 986*)[*ne*]

Bu ĥikāyet ki olındı irād / **Nedür** andan bize aĥşā-yı murād(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 987*)[*nedür, -dür*]

Medĥ ü ta'rīfe **ne** ĥācet ol zāt / Ķıl sükūt eyleme zā'id kelimāt(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1061*)[*ne*]

Ne virürsin ‘acebā anda cevāb / Olmaz ise saña ‘avn-i Vehhāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1107)[*ne*]

Ger mu‘īn ola baña ma‘būdum / **Ne** ise ḥāşıl olur maḳşūdum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1145)[*ne*]

ne durur: Nedir, nasıldır.

Ne durur ḥıḳmet-i Rabbü’l-müte’āl / Müte’ākıb bu cemāl ü bu celāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 37)[*ne durur*]

Ana nisbet **ne durur** manşıb [u] cāh / Belki yanında degül berg-i giyāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 176)[*ne durur*]

Ne durur manşıb-ı dünyā didüğüñ / Bī-beḳā manşıb içün ğam yidüğüñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 516)[*ne durur*]

Aña ba‘iş **ne durur** eyle beyān / Bilmeyenler kıla tā kim iz‘ān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 561)[*ne durur*]

Ne durur cürümü ben de bileyin / Tā ki anuñla tesellı olayın(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 647)[*ne durur*]

Ne durur zann u kıyāsuñ ‘acebā / Şabr ider mi bu cefāya ‘uḳalā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 806)[*ne durur*]

Aña ol şālīḥ ider çünkü su’āl / Bile tā kim **ne durur** vāḳı‘-i ḥāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 858)[*ne durur*]

Bir ‘azīz işidicek kıldı su’āl / Bile tā kim **ne durur** vāḳı‘-i ḥāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 920)[*ne durur*]

ne güzel: Ne güzel.

Bāreka’l-lāh **ne güzel** rāy-ı şaḥīḥ / Ḳurb-ı Mevlāyı kılanlar tercīḥ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1065)[*ne güzel*]

ne hācet: Ne gerek var.

Zātı pākini **ne hācet** ta' rīf / Şadr-ı fetvā[y]ı kılpudur teşrīf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 158*)[*ne hācet*]

Medḥ ü ta' rīfe ne **hācet** ol zāt / Kııl sükküt eyleme zā'id kelimāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1061*)[*ne hācet*]

ne için: Niçin.

Diyessin nāle-künān ḥvār u zelīl / **Ne için** manşıbum itdün tebdīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 646*)[*ne*]

ne kadar: Ne ölçüde.

Ne kadar eyleseler buğz-ı 'azīm / Dergehüñde ḳuluña yoḳdur bīm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 258*)[*ne kadar*]

Nazmına ḥalk-ı cihān 'āşıkdur / Medḥḥ olursa **ne kadar** lāyıkdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 347*)[*ne kadar*]

Ne kadar zaḥmet ise şabr eyler / Bu ümīd ile dile cebr eyler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 588*)[*ne kadar*]

Ne kadar eylese sa'y u ilḥāḥ / Bulmaz faḳr ile el-ḳışşa felāḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 789*)[*ne kadar*]

Şimdi nās oldı cevāsīs-i 'uyüb / **Ne kadar** senden olursa maḥcüb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1005*)[*ne kadar*]

ne ki var: Ne varsa, olan her şey.

Zorbā esbābumı şoydı **ne ki var** / Bir iken miḥnet ü gam oldı hezār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 420*)[*ne ki var*]

Cem‘ olan nüzl ü ‘avārız **ne ki var** / Qādīdan ister anı defter-dār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 793)[*ne ki var*]

‘Askerī tā’ifesi ḥod **ne ki var** / Budur ‘ādetleri hep leyl ü nehār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 888)[*ne ki var*]

ne ne: Ne...ne.

Ne zamānuma ne ḥod zātuma baq / **Ne** kemāliyle mübāhātuma baq(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 262)[*ne ne*]

Zulm iden cāhil olandur ekşer / Bu ḥadīşi **ne** oqur **ne** diñler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 658)[*ne ne*]

ne var: Şaşılır mı?

Qādī-i ‘asker-i Rūm olsa **ne var** / Cāmi‘-i şehr-i ‘ulūm olsa **ne var**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 175)[*ne*]

nebevī: Nebiye ait, peygambere dair, peygamberle alakalı.

Kāşif-i sırr-ı tarīqat **nebevī** / ‘Ākif-i zāviye-i Muştafavī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1037)[*nebevī*]

Nebiyü’l-muhtār: Hz.Peygamber.

Gāhī rü’yāda **Nebiyü’l-muhtār** / Eycler iken aña ‘arz-ı dīdār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 757)[*Nebiyü’l-muhtār*]

nef’: Fayda.

Bī-kes olan kişi manşib alımaz / Eger alursa da **nef’in** bulımaz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 786)[*nef’in, -i, -n*]

Olsa zulm itmege kâdî ma'il / **Nef'i** yok fâ'il olursa 'âdil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 931*)[*nef'i, -i*]

Nef'i yok saña bu tül-i emelün / Gelmeden eyle tedârük ecelün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1104*)[*nef'*]

neferât: Neferler.

Bir palankanuñ içinde **neferât** / Cü' u zilletle geçürür evkât(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 466*)[*neferât*]

nefes: Bir an.

Mâl u câh eyleyüp anı mağrûr / Bir **nefes** itmedi 'ömrinde huzûr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 848*)[*nefes*]

nefes: Nefes.

Şon **nefesde** virüp imân ile dîn / Meskenin eyle anuñ huld-ı berîn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1022*)[*nefesde, -de*]

nefret it-: Birine veya bir şeye karşı nefret duygusuyla dolu olmak.

Aña ḥod lâzım iken tib'iyet / Mesleginden niçün **itdüñ nefret**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 989*)[*nefret itdüñ, -düñ*]

nefs: Öz varlık, kişilik.

Terk idüp şoñra teferrüd itdüñ / Kendü **nefsüñle** taḳayyüd itdüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 769*)[*nefsüñle, -üñ, -le*]

Cümleden biri bu 'abd-i nâ-çîz / Bu meseldür kişünüñ **nefsi** 'azîz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 799*)[*nefsi, -i*]

Manşıba ‘ākıl iseñ olma ħarış / **Nefsüñi** kııl bu cefādan taħlīş(*Tuħfetü ’l-Ĥükkām, Beyit 1002*)[*nefsüñi, -üñ, -i*]

Ƙılmasun **nefs** ile şeytān iğvā / Tāzelük tā‘at-i Ĥaħħa evlā(*Tuħfetü ’l-Ĥükkām, Beyit 1097*)[*nefs*]

nefs-i emmāre: İnsanın çirkin ve şeytanın teşviklerine itirazsız ve mücahedesiz tabi olması hāli.

Nefs-i emmāreye hem-rāh olma / Yañılıp yoluñı güm-rāh olma(*Tuħfetü ’l-Ĥükkām, Beyit 1101*)[*nefs-i emmāre*ye, -y, -e]

nehy-i münker: Kötülükler.

Emr-i ma‘rūf ile hem ‘āmil ola / **Nehy-i münkerden** ide cümle ibā(*Tuħfetü ’l-Ĥükkām, Beyit 9*)[*nehy-i münkerden, -den*]

‘Ālim olan kişi icrāeyler / Emr-i ma‘rūf ile **nehy-i münker**(*Tuħfetü ’l-Ĥükkām, Beyit 670*)[*nehy-i münker*]

Nemçe kıralı: Avusturya kralı.

Engürüs iline olan seferi / N’eydüğün **Nemçe kıralı** ħaberi(*Tuħfetü ’l-Ĥükkām, Beyit 219*)[*Nemçe kıralı, -ı*]

nem var ise: Neyim varsa.

Anı tebdīl ile kılduħda ħabūl / Gitdi **nem var ise** ħarc-ı ma‘ħūl(*Tuħfetü ’l-Ĥükkām, Beyit 418*)[*nem var ise*]

nesih: Hükmünü ortadan kaldırma, hükmü ortadan kalkma, hükümsüz bırakma, hükümsüz kalma.

Ola hattı ya **nesih** ya ta'lik / Yazup anı kıla sonra taḥbik(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1176)[nesih]

nev-heves: Yeni heves.

Nev-hevesdür niçesi yārānuñ / Bu cefasını çeker dünyānuñ(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 811)[nev-hevesdür, -dür]

nev'-i beşer: İnsan türü.

Vaḥdeti keşrete bā'is oldı / Yir yüzi **nev'-i beşerle** ḥoldı(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 33)[nev'-i beşerle, -le]

Olıcaḥ luḥf u kerem böyle gerek / Görmedi **nev'-i beşer** şimdiye dek(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 289)[nev'-i beşer]

Mürşid-i kāmil olan böyle gerek / Görmedi **nev'-i beşer** şimdiye dek(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1060)[nev'-i beşer]

n'eyledi: Ne eyledi, ne yaptı.

N'eyledi gör baña bu baḥt-ı siyāh / Zabt olunmadı o manşib āgāh(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 421)[n'eyledi]

Dir iseñ keşf ola sırr-ı mübhem / **N'eyledi** diñle İmām-ı A'zam(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 963)[n'eyledi]

n'eyler: Ne yapar.

Olmaduñ emr-i Ḥudāya münkād / **N'eyler** āyā seni bu Ḥaḥḥ-ı 'ibād(Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 663)[n'eyler]

n'eydügin: Ne ettiğın.

Engürüs iline olan seferi / **N'eydügin** Nemçe kıralı haberi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 219*)[*n'eydügin*]

n'eyledüm: "Ne yaptım" anlamında bilinmek istenen bir hususun ortaya çıkarılması amacıyla söylenen söz.

Ṭurmadum **n'eyledüm** ise itdüm / Āsitāneye çekildüm gitdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 443*)[*n'eyledüm*]

‘Ākıbet **n'eyledüm** ise itdüm / Budine toḡru çekildüm gitdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 479*)[*n'eyledüm*]

n'eylesün: “Ne yapsın” anlamında kullanılmıştır.

N'eylesün anlara kādī-‘asker / Virse ba‘zılarına manşıb eger(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 796*)[*n'eylesün*]

Zeyd aña olmaz ise ger rāzī / **N'eylesün** ya baña diyor kāzī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 880*)[*n'eylesün*]

nısf-ı māl: Malın yarısı.

Diyesin kimine resm-i kısmet / **Nısf-ı mālın** alasin bī-minnet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 661*)[*nısf-ı mālın, -ı, -n*]

nısfu'd-dīn: Dinin yarısı.

Saña yāhū daḡi gelmez mi yaḡīn / Oldı inşāf didüḡün **nısfu'd-dīn**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 899*)[*nısfu'd-dīn*]

ni‘am-ı Lem-vezel: Sonsuz Allah’ın nimetleri.

Hamd-i bî-ḥad o Ḥudā-yı ezele / Şükr-i bî-‘add **ni‘am-ı Lem-yezele**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 25*)[*ni‘am-ı Lem-yezele, -e*]

ni‘am-ı lutf: Allah'ın ihsanı olan nimetler, ihsan nimetleri.

Ni‘am-ı lutfi cihāna mebzül / Ḥāşe li’llāh ki seni ide melül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 273*)[*ni‘am-ı lutfi, -ı*]

niçe: Çok sayıda, pek çok.

Eyleyüp kaṭ‘-ı menāzil niceler / Kıldılar ṭayy-ı merāḥil **niçeler**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1068*)[*niçeler, -ler*]

Mu‘cizāt istedi **niçe** aḥmak / Bir işāret ile māh oldı dü şaḳ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 77*)[*niçe*]

Niçe evşāfımı idem taḥrīr / Eylemez aña vefā ‘ömr-i ḳaşīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 161*)[*niçe*]

Gerçi kim derdüme yoḳ ḥadd ü ḥisāb / Cümlesin yazsam olur **niçe** kitāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 209*)[*niçe*]

Var bu da‘vāya benüm işbātum / Buldı şöhret **niçe** te’līfātum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 228*)[*niçe*]

Bî-sebeb **niçeleri** oldı ‘adüv / Eylediler benüm üstüme ḡulüv(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 256*)[*niçeleri, -ler, -i*]

Cühelādan **niçesi** fevḳa’l-ḥad / Ehl-i ‘irfāna ider buḡz u ḥased(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 257*)[*nicesi, -si*]

Ḥidmetinde olup anuñ **niçe** yıl / Eyledüm ‘ilm ü ma‘ārif ḥāşıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 369*)[*niçe*]

Yüzüme baḳmadı ibni vildān / Şaldı ferdāya beni **niçe** zaman(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 399*)[*niçe*]

Dār-ı gurbetde zelīl ü nā-kām / Geçdi bir **niçe** şühür u eyyām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 404)[*niçe*]

Faḡr u fāḡayla varup **niçe** zamān / Eyledüm şehr-i Beligradı mekān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 426)[*niçe*]

Çekmedi bu elemi ḥidmetkār / **Niçe** esbābum ile kıldı firār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
430)[*niçe*]

Nā-gehān māluma geldi bu ziyān / Aradum ṭurdum anı **niçe** zamān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 446)[*niçe*]

Niçe derd ü ğam ile ve'l-ḥāşıl / Giderek manşıba oldum dāḥil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 463)[*niçe*]

Tecribem geçdi niçe def`a añā / **Niçe** kez başuma geldi bu belā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 513)[*niçe*]

Şu`arādan bu cihānda **niçeler** / Nazm u neşr ile eşerler ḡodılar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 520)[*niçeler, -ler*]

Eyledüñ medḥ-i mevālīyi tamām / **Niçedür** ḥāl-i ḡuzāt u ḥükkām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 554)[*niçedür, -dür*]

Ol ṭarīḡ içre olup çok menzil / **Niçe** cem`iyyete olur dāḥil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
571)[*niçe*]

Bekleyüp **niçe** mevālī-i `ıẓām / Medrese künci olur añā maḡām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 575)[*niçe*]

Āteş-i faḡr anı **niçe** meh ü sāl / Püte-i miḡnet içinde ide ḡāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
611)[*niçe*]

Giresin deyne **niçe** miḡnetle / Varasın manşıbuña devletle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
634)[*niçe*]

Bilmez anı **niçe** nā-dān añlar / `Ālim ü cāhil[i] yeksān añlar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 683)[*niçe*]

Ƙuvvet-i māl ile **niçe** cāhil / Ƙāđī vü hākim olur bir niçe yıl(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 686*)[niçe]

Ƙuvvet-i māl ile **niçe** cāhil / Ƙāđī vü hākim olur bir niçe yıl(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 686*)[niçe]

Niçesi oğumadan naħv [u] şarf / Mes'ele bilmez iken hīç bir ħarf(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 687*)[nicesi, -si]

Ĥidmetümden **niçe** gün olduñ dūr / Bundan özge saña yok cürm ü kuşūr(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 770*)[niçe]

Bir **niçe** mansııbı bir eydürüp ol / Arpalık nāmı ile itdi ħabül(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 776*)[niçe]

Arpalıkları silinmiş **niçe** bir / Eyledi şer'-i Resūli taħkır(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 778*)[niçe]

Rūmda **niçe** menāşıb yek-sū / Arpalık oldu mevālīye ħamu(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 780*)[niçe]

Yār olup bir **niçe** rişvet bedeliye (?) / Dir ki ol al gididen vir gidiye(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 782*)[niçe]

Mansııb içün bu rezālet niçe bir / Bu meşaqḫat bu felāket **niçe** bir(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 808*)[niçe]

Cem' idüp bir **niçe** mangur-ı ħarām / İdesin anı daħi bezl-i 'avām(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 836*)[niçe]

Şu'arādan iki eşraf-ı kużāt / Pend [ü] şı'r[i] **niçe** rengin kelimāt(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 873*)[niçe]

'Ādil olan göricek böyle 'azāb / Zālīme **niçe** olur ekl-i 'ikāb(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 922*)[niçe]

Geçdi ol ħāl ile **niçe** meh ü sāl / Bulmadılar anı ıtlāḫa mecāl(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 978*)[niçe]

Niçe bir manşıb ile mālā bu meyl / Cem´ ider nitekim ol hātib-ı leyl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1001*)[niçe]

Söyle ey ´aşıq-ı şādık söyle / **Niçe** esrār u haqāyık söyle(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1023*)[niçe]

Lāyık oldur **niçe** esrār u rümüz / Fursat el virmiş iken söyle henüz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1029*)[niçe]

Niçe ta´bīr idem ammā el-ḥaḫ / Kuṭb-ı ´ālem disem aña elyak(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1045*)[niçe]

Kim k´olur anda **niçe** şeyḫ ile şāb / Bulınur anda şafā-yı aşḫāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1056*)[niçe]

Eyleyüp kaṭ´-ı menāzil niceler / Kıldılar tayy-ı merāḫil **niçeler**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1068*)[niçeler, -ler]

Niçe bir manşıb-ı dünyāyı ümīd / Dīn ü dünyāña degül çünki müfīd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1079*)[niçe]

Niçe bir manşıb için ṭül-ı emel / Saña mühlet mi virür irse ecel(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1089*)[niçe]

Niçe tiryākī vü bengī mecnūn / Gāh olur nazmı yazar nā-mevzūn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1172*)[niçe]

Ser-güzeştüm olurdu **niçe** kitāb / Şerḫ olınsa bu miḫnet ü ālām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1194*)[niçe]

niçe: Nasıl.

Niçe vaşf itsün anı bu dil-i zār / İdemez midḫatin eş´ār iş´ār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 202*)[niçe]

Niçe şabr eyleyeyin hāl ḫarāb / Çekdügüm miḫnete yok ḫadd ü ḫisāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 499*)[niçe]

Ah-i kih-terleri Şālîh Çelebî / **Niçe** vaşf idem o ‘ālî-lebeni(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 302*)[*niçe*]

niçe bir: Daha ne kadar.

Manşib için bu rezālet **niçe bir** / Bu meşakḳat bu felāket niçe bir(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 808*)[*niçe bir*]

niçe kez: Çok kere, pek çok defa.

Ola dirseñ bu ma‘āş emri geñez / Ṭālî ‘üñ tecribe ḳıl bir **niçe kez**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 249*)[*niçe kez*]

Tecribem geçdi niçe def‘a aña / **Niçe kez** başuma geldi bu belā(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 513*)[*niçe kez*]

niçesi: Bir çoğu.

Cühelādan **niçesi** fevka’l-had / Ehl-i ‘irfāna ider bugz u hased(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 257*)[*niçe*]

Niçesi okumadan nahv [u] sarf / Mes’ele bilmez iken hîç bir harf(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 687*)[*nicesi, -si*]

Nev-hevesdür **niçesi** yārānuñ / Bu cefāsını çeker dünyānuñ(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 811*)[*nicesi, -si*]

niçeye dek: Ne zamana kadar.

‘Avniyā **niçeye dek** tül-i emel / Kendü ḥaddüñ bil ‘abeş söyleme gel(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit 279*)[*niceye dek*]

niçün: "Hangi amaçla, hangi sebeple, neden, niye" anlamında zarf.

Aña hod lâzım iken tib‘iyyet / Mesleginden **niçün** itdüñ nefret(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 989)[*niçün*]

Sen bu gün **niçün** olursın bī-bāk / Meskenüñ yarın olur zīr-i meğāk(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1105)[*niçün*]

n’ideyin: "Ne edeyim, ne yapayım?" anlamında kullanılan nida.

Qıldılar anı şefā‘at **n’ideyin** / Qağısınıñ sözini redd ideyin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 649)[*n’ideyin*]

nigeh-dār ol-: Bekçi olmak.

Haşre dek ‘izzet ile var olsun / ‘Avn-i Ḥaḳ aña **nigeh-dār olsun**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 163)[*nigeh-dār olsun, -sun*]

Haşre dek şāh-ı cihān var olsun / ‘Avn-i Ḥaḳ aña **nigeh-dār olsun**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 748)[*nigeh-dār olsun, -sun*]

nīk ü bed: İyi ve kötü.

Nīk ü bed her ne ki qıldum taḥrīr / Ḥasb-i ḥālüm dur[ur] ol bī-taḳşīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1128)[*nīk übed*]

Nīk ü bed cümle ḥasb-i ḥālümdür / Eyledüm nazm-ı pāk ile i‘lām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1188)[*nīk übed*]

ni‘met: Lutuf eseri olan iyilik, ihsan, bağış.

Enbiyā geldiler olmağa delīl / Qıldılar **ni‘meti** gufrān-ı sebīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 34)[*ni‘meti, -i*]

Ḥālīk-ı ‘ālem odur ḥīḳmeti çoḳ / Rāzīk-ı ‘ālem odur **ni‘meti** çoḳ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 36)[*ni‘meti, -i*]

Az **ni‘met** olur elbette lezīz / İmtilā eyler anuñ çoğı ‘azīz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1122*)[ni‘met]

ni‘met-i bī-pāyān: Bitmek tükenmek bilmez, sonsuz nimet, rızık, iyilik.

Vir aña **ni‘met-i bī-pāyānı** / Dil-i mecrūhına kıl dermānı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1021*)[ni‘met-i bī-pāyānı, -ı]

ni‘met-i lutf: Lütuf nimeti.

Ni‘met-i **lutfuña** şākir eyle / Dilimüz şıdık ile zākir eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1018*)[ni‘met-i lutfuña, -u, -ñ, -a]

nisbet: İnat olsun diye, kıskandırmak ve üzme için.

Ana **nisbet** ne durur mañsıb [u] cāh / Belki yanında degül berg-i giyāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 176*)[nisbet]

nisyān: Unutma, unutkanlık.

Ya‘nī kim ğālib idi **nisyānum** / Oldı nisyāna sebep ‘işyānum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 488*)[nisyānum, -um]

Ya‘nī kim ğālib idi nisyānum / Oldı **nisyāna** sebep ‘işyānum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 488*)[nisyāna, -a]

nişān: İşaret.

Bu meşeldür ki añılır her ān / Da‘vīye ma‘nī vü ‘uşşāka **nişān**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1012*)[nişān]

niteki: Cümle başında kendisinden önce gelen cümledeki hükmü doğrulamak için “gerçekten, hakîkaten, nasıl ki ... olduğu gibi” anlamlarında kullanılır.

Ḥāşıl idince mebānī-i ‘ulūm / Nār-ı faqr ile yanar **niteki** mūm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 564*)[niteki]

Sūreti olmuş anuñ **niteki** mūş / Zer olan yire tutar çeşm ü gūş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 856*)[niteki]

nitekim: Gerçekten, hakikaten.

Bilinür ‘ilm ile cehlūñ şerefi / **Nitekim** dürr-i ‘Adenle ḥarfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 124*)[nitekim]

Ṭab‘-ı pāki **nitekim** āb-ı zülāl / Dilleri kendüye kıldı meyyāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 174*)[nitekim]

Niçe bir manşıb ile māla bu meyl / Cem‘ ider **nitekim** ol ḥāṭıb-ı leyl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1001*)[nitekim]

Nitekim Şāh [u] Gedā-yı Yaḥyā / Muḥtaşar oldı kitābum zīrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1119*)[nitekim]

niyāz eyle-: Dua etmek. Yalvarmak, rica etmek.

‘Avniyā **eyle** hemān Ḥaḳḳa **niyāz** / ‘Ömrini devletini ide dırāz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 162*)[niyāz eyle]

Gelūñüz **eyleyelüm** Ḥaḳḳa **niyāz** / Yād idüp cürmümüzi ṭül u dırāz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 842*)[niyāz eyleyelüm, -y, -elüm]

niye: "Niçin, neden" soru zarfı.

‘Aleme sen **niye** geldüğüñi bil / Arayup bul yūri bir ehl-i dil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1009*)[niye]

niyyet: Niyet.

Beni kıl şer‘-i şerîfe hâdim / **Niyyetüm** hayradur Allâh ‘âlim(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 110)[*niyyetüm, -üm*]

Ḳāḍıda ‘adle ise ger **niyyet** / Aña nüvvâbı ider tib‘iyyet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Beyit*
925)[*niyyet*]

niyyet it-: Niyet etmek.

Sünnet-i zühra ger **itsem niyyet** / Ḥâtırımda yoğ iken cem‘iyyet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 483)[*niyyet itsem, -se, -m*]

Öyleye kılsa mü‘ezzın kâmet / Ben ikindüye **iderdüm niyyet**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 484)[*niyyet iderdüm, -er, -dü, -m*]

Bilmez idüm ne kırâ‘at itdüm / Zühra mı ‘aşra mı **niyyet itdüm**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 485)[*niyyet itdüm, -dü, -m*]

Okıyup yazmağa **iden niyyet** / Çekmeye aña ziyâde zaḥmet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 1120)[*niyyet iden, -en*]

nizâm gel-: Düzen gelmek.

Gezerin bunca zamândur nâ-kâm / **Gelmedi** hâlüme el-kışşa **nizâm**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 507)[*nizâm gelmedi, -me, -di*]

Munşaba oldı aña manşıblar / **Gelmedi** hâline cihânda **nizâm**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 1192)[*nizâm gelmedi, -me, -di*]

nizâm vir-: Düzen vermek.

Minnet ol Ḥâliḳ-ı kevneyne müdâm / ‘İlm ile ḳullarına **viridi nizâm**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 116)[*nizâm viridi, -di*]

Virdiler ‘ilm ile dünyāya **nizām** / Geldiler bunca mevālī-i ‘ızām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 135)[*nizām virdiler, -di, -ler*]

nīze-i nazm: Şiirin mızrağı.

Nīze-i nazmu[mı] görmez düşmen / Oldum a‘dā gözine şimdi diken(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 318)[*nīze-i nazmu(mi), -m, -(mı)*]

noqsān: Eksik.

‘Adl ile şan ki Şüreyḥ-i şānī / Ḥidmetinde yoğ imiş **noqsānı**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 910)[*noqsānı, -ı*]

n’ola: Ne olur.

Nūr-ı Aḥmed ki delīl oldu bize / Ol şefī‘ olsa **n’ola** cümlemüze(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 83)[*n’ola*]

Pey-rev olup şu ‘arā-yı selege / **N’ola** ‘irfān ile irsem şerefe(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
194)[*n’ola*]

Dest-gīr olsa **n’ola** bendesine / İltifāt eylese efkendesine(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
294)[*n’ola*]

Söylesem ḥaḳ sözi **n’ola** bī-bāk / Bu cefālar ider insānı helāk(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 798)[*n’ola*]

Zaleme zulm ider ise **n’ola** teskīn gerek / Ḳādī miskīn olıcaḳ nā’ibi keskin
gerek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Matla’-ı Vālihi’l-Merhūmi’l-Üskübī*)[*n’ola*]

Dā’imā emr-i Ḥaḳ ile ‘āmil / Aña dirsem **n’ola** şeyḥ-i kāmīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1051)[*n’ola*]

Yetmiş varmadılar ekşer-i nās / Ekşere **n’ola** eḳal olsa ḳıyās(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1093)[*n’ola*]

N'ola eylerse ḥasūd istihzā / Belki raḥm ide kibār-ı 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1152*)[*n'ola*]

n'oldı: Ne oldu.

Sañā taḳdīr olan olur vāşıl / **N'oldı** ya bunca ṭama'dan ḥāşıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 938*)[*n'oldı*]

N'oldı bu hırş u ṭama'dan ḥāşıl / Cümle maḳşūd ele girmek müşkil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 998*)[*n'oldı*]

nukat: Noktalar.

Fi'l-meşel lafz-ı nübüvvetde faḳaṭ / Çār yār oldı hemān çār **nuḳaṭ**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1152*)[*nuḳaṭ*]

nukre: Gümüş para.

Varup ol manşıba dāḥil olasın / **Nuḳre** taḥşiline mā'il olasın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 657*)[*nuḳre*]

nūn id-: Nūn gibi olmak. Nūn gibi boynunu bükme.

Bār-ı ğam **ide** elif ḳaddūni **nūn** / Giderek ḥālūñ ola dīger-gūn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 631*)[*nūn ide, -e*]

nūr: Nur, ışık.

Geldi 'izzetle cihāna ol **nūr** / Oldı ḥalḳa sebeb-i zevḳ u sürūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 63*)[*nūr*]

Ḥalḳa Ḥaḳ **nūri** tecellī ḳılmış / Ḥāllü ḥālince tesellī ḳılmış(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 130*)[*nūri, -ı*]

nūr-ı Ahmed: Peygamberimizin (a.s.m.) nuru.

Nūr-ı Aḥmed ki delīl oldı bize / Ol şefī‘ olsa n’ola cümlemüze(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 83*)[*nūr-ı Aḥmed*]

nūr-ı Muhammed: Peygamberimizin (a.s.m.) nuru.

Enbiyā ḥātemi Aḥmed ḥaḳḳı / Yā Rab ol **nūr-ı Muḥammed** ḥaḳḳı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 54*)[*nūr-ı Muḥammed*]

nūr-ı tecellā: Tecelli nuru, yüze tecelli(Manevi bakımdan aydınlanma).

Şeref-i Ḥazret-i Mūsā ḥaḳḳı / Ṭürdaki **nūr-ı tecellā** ḥaḳḳı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 53*)[*nūr-ı tecellā*]

nūr-ı Yezdānī: Allah'ın nuru.

Nūr-ı Yezdānī yüzinde lāmi‘ / Gün gibi ‘āleme nāmı şayi‘ (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1043*)[*nūr-ı Yezdānī*]

nūr it-: Aydınlanmak, nurlu bir durum almak.

Mā-sivā fikrini dilden dūr it / Tenüñi başdan ayağa **nūr it**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1014*)[*nūr it*]

nūr ol-: Nurlu olmak, aydınlanmak.

‘İlm ider şāḥibin elbette şerīf / **Nūr olur** tā ser ü pā cism-i keşīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 122*)[*nūr olur, -ur*]

nuşh u pend: Nasihat ve öğütler.

Nuşh u pendî olup insāna müfid / İrişür menzil-i maşşūda mürīd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1050*)[*nuşh u pendî, -î*]

Nuşh u pendüm tutağör itme qarār / Ayacağına düş o sulṭānuñ var(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1073*)[*nuşh u pendüm, -üm*]

Nuşret-nāme: Özel ad olmayıp tür adı olma ihtimali vardır.

Ol beyāz eyledüğüm Şeh-nāme / Mu'teber nazm ile **Nuşret-nāme**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 266*)[*Nuşret-nāme*]

nüş eyle-: İçmek.

Eyledi çünkü ecel cāmını **nüş** / Bülbül-i 'ālem iken oldı ḥamūş(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 365*)[*nüş eyledi, -dî*]

nübüvvet: Peygamberlik, nebîlik.

Ey Ḥabīb-i Medenī vü Kureşī / V'ey **nübüvvet** meyinüñ cur'a-keşi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 105*)[*nübüvvet*]

nücüm: Yıldız.

Ġayrlar ḥālî anuñla ma'lūm / Māh-ı tābān ile gūyā ki **nücüm**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 172*)[*nücüm*]

nüh eflāk: Dokuz felek.

Şerefine dü cihān **nüh eflāk** / Ḥalḫ olındı didi ol Ḳādir-i pāk(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 62*)[*nüh eflāk*]

nüh feleg: Dokuz felek, dokuz gök.

Şerefine dü cihân **nüh eflāk** / Halk olındı didi ol Kādir-i pāk(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 26)[*nüh felegi, -i*]

nüvvāb: Naipler.

Kendü varmağa tenezzül itmez / Anda **nüvvāb** ile ḥod iş bitmez(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 777)[*nüvvāb*]

Qādīda 'adle ise ger niyyet / Aña **nüvvābı** ider tib'iyet(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
925)[*nüvvābı, -ı*]

Ne vücūdı var ola **nüvvābuñ** / Kavm ü ḥüddām u kamu küttābuñ(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 926)[*nüvvābuñ, -uñ*]

nüvvāb ol-: Naip olmak.

Oldı mā-dūnı qūzātuñ **nüvvāb** / Qılma ḥālin bularuñ istiğrāb(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 924)[*nüvvāb oldı, -dı*]

nüzl ü 'avārız: Osmanlıda hububattan alınan geçici vergi.

Cem' olan **nüzl ü 'avārız** ne ki var / Qādīdan ister anı defter-dār(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 793)[*nüzl ü 'avārız*]

nüzül eyle-: İnnek.

Hāşılı faqr ile maḥzūn u melūl / **Eyledüm** Filbe diyārına **nüzül**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 439)[*nüzül eyledüm, -dü, -m*]

Bu ğam u derd ile maḥzūn u melūl / **Eyledüm** çünkü Sitanbula **nüzül**(*Tuḥfetü 'l-*
Ḥükkām, *Beyit 444*)[*nüzül eyledüm, -dü, -m*]

nüzül it-: İnmek, ulaşmak.

Cebre’ıl **itdi** Burāḳ ile **nüzül** / Tā ki mi’rāc ide ol gice Resül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 87*)[*nüzül itdi, -di*]

oğul: Cinsiyeti erkek olan evlāt.

Baḅa bir ölmez **oğuldur** bu kitāb / Süfehā kışmı olur bunda ḥicāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1159*)[*oğuldur, -dur*]

o: İşaret zamiri.

Ki **odur** pādişeh-i baḅr u ber / ‘Āleme ḥüḳmi revān ser-tā-ser(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 144*)[*odur, -dur*]

O murādına irince her bār / Ğam ile ‘ömri geḅer leyl ü nehār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 580*)[*o*]

Ki **odur** mes’elenüñ aḳvāsı / Rāzī olmaḳdur aḅa evlāsı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 970*)[*ol*]

Mürşid-i kāmil **odur** kim taḅḳīḳ / Eylemez ‘Amr ile Zeyde ta’līḳ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1049*)[*odur, -dur*]

Āḥ kim ḥavfum **odur** kim ola red / Olup ebvāb-ı murādum münsed(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1149*)[*odur, -dur*]

o: İşaret sıfatı.

Yā İläḅī **o** Ḥabībüñ ḥaḳḳı / Cümle derdlüye ḅabībüñ ḥaḳḳı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 46*)[*o*]

Şerefine **o** Ḥabībüñ yā Rab / Ber-murād eyle ḳamu ümmeti hep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 101*)[*o*]

○ Ḥabīb-i Medenī ḥürmetine / Vāşıl eyle dü cihān ‘izzetine(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 104)[o]

‘İlm ile buldı bular hep şerefi / ‘Ulemādur ○ Ḥabībūñ ḥalefi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
134)[o]

Sen ○ dergāha varup sür yüzini / Raḥm ide şāyed işidüp sözini(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 168)[ol]

Bendeñi eyle çerāğ-ı rüşen / Nā-murād olmaz ○ dergāha gelen(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 263)[o]

Aḡ-i kih-terleri Şālīḡ Çelebī / Niçe vaşf idem ○ ‘ālī-lebeni(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
302)[o]

Fazl ile şöhreti var dünyāda / Filbe müftīsi ○ Şarrāf-zāde(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
306)[o]

Umaram kim ○ meḥādīm-i kirām / Ḥātırıyçün ideler luḡ-ı tamām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 309)[o]

Ben ○ dergāha çün oldum mensüb / Olam a‘dāya revā mı mağlüb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 314)[o]

Bākīnūñ kendü rızasıyla hemīn / Beni kıldı ○ mülāzım ta‘yīn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 380)[ol]

Çünkü bu luḡ u kerem kıldı zuhūr / Şılaya gitdüm ○ yılda mesrūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 387)[o]

Faḡr ile mübtezel ü āvāre / ‘Arż-ı ḥāl itdüm ○ dem ser-dāra(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
397)[o]

Geldi tezkireci oldı çeşmi / Şüret uğrusı ○ Tañrı ḥışmı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
413)[o]

N’eyledi gör baña bu baḡt-ı siyāh / Żabḡ olunmadı ○ manşib āgāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 421)[o]

İnkisār ile varup dīvāna / ‘Arz-ı hāl itdüm o ‘ālī-şāna(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 452*)[o]

Çalışup bunca meh ü sāl o faķır / ‘İlm-i şer‘iden olur cümle ḥabīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 567*)[o]

Gösterür çünki każāya o rızā / Medresedür yolu anuñ ya każā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 582*)[o]

Feth olup anlara bāb-ı taḥşīl / Eylemişler o ‘ulümü tekml(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 597*)[o]

Bāb-ı şeh maķsim-i erzāk-ı enām / Sen de var bekle o dergāhı müdām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 733*)[o]

Yā İlāhī o şehen-şāh-ı be-nām / Tura turduķca cihān mülki müdām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 744*)[o]

İ‘tizār ile o ḥayru’l-a‘māl / İdicek cürm ü ḥaḫāsını su‘āl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 764*)[o]

Çok zamāndur bu ḫarīķe gireli / Naķd-i ‘ömri o metā‘a vireli(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 800*)[o]

İste ol mañşıbı kim ey dānā / Ebedī olsa o mañşıbda beķā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 822*)[o]

Bil ki sevmez bu cihānda o Ğanī / Mālını yoķ yire şarf eyleyeni(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 834*)[o]

O mañilde zer aña olmaz yār / Terk-i dünyā ider āḫir nā-çār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 851*)[o]

O mañalde olıcaķ zer medfün / Vārış olanlar olur[lar] maḫzün(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 854*)[o]

Bu gün aşbābını hep da‘vet ider / O kefen şoyucıya minnet ider(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 912*)[ol]

Bāreka'l-lāh o şeh-i pāk-nijād / Kıldı kādīyı bu güne irşād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 962*)[o]

Künc-i 'uzletde o şeyḥ-i murtāz / Eyledi emr-i kazādan i'rāz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 974*)[o]

Didiler kışşay şāha nā-gāh / Bī-ḥuzūr oldu işitdükde o şāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 976*)[o]

Ya'nī el-kışşa o muḥtār-ı 'ibād / Kıldı ešnāf-ı kuzātı irşād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 984*)[ol]

Lık her kānda bulunmaz o güher / Üsküdar oldu meger aña maḥar(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1054*)[o]

Nuşḥ u pendüm tutaḡor itme qarār / Ayaḡına düş o sultānuñ var(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1073*)[ol]

Zehr-i kātildür o ḥelvā didüḡüñ / Korḡaram haẓm idemezsin yidüḡüñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1081*)[o]

Ḥāşe li'llāh o mürüvvet kānı / Kılmaya bendesine iḥsānı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1137*)[o]

okı-: Okumak.

İdüp anı 'ulemādan ifrāz / Buyur ana daḡı var sen **okı** yaz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 188*)[okı]

Okı gör mücib-i 'ibret olsun / Sebeb-i zıkr u naşihat olsun(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 803*)[okı]

Varup İstanbula eyler ḡareket / Ders **okınur** ḡanda k'ola cem'iyet(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 570*)[okınur]

Hāline vāqıf olup raḡbet kıl / Ḥasb-i ḡālin okıyup şefḡat kıl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 726*)[okıyup, -y, -up]

Okıyup dinleyicek şāh-ı cihān / Eyleye ben ulına istihsān(*Tufetü'l-Hükkām, Beyit 736*)[okıyup, -y, -up]

Al gidüp şeyhe şunınca anı / **Okıyup** eyledi istihsānı(*Tufetü'l-Hükkām, Beyit 952*)[okıyup, -y, -up]

Okıyup yazmaa iden niyyet / ekmeye aa ziyāde zamet(*Tufetü'l-Hükkām, Beyit 1120*)[okıyup, -y, -up]

Şā'ı 'al ile anı keyl ideler / Ehl-i diller **okıyup** meyl ideler(*Tufetü'l-Hükkām, Beyit 1157*)[okıyup, -y, -up]

Veznden nazmı ider cehl ile dūr / **Okıyan** kimse bulur anda uşūr(*Tufetü'l-Hükkām, Beyit 1174*)[okıyan, -y, -an]

Okıyup yazan anı sa olsun / İki 'ālemdede yūzi a olsun(*Tufetü'l-Hükkām, Beyit 1185*)[okıyup, -y, -up]

Umaram **okıyup** teraum ide / āı-i 'asker-i hueste-kelām(*Tufetü'l-Hükkām, Beyit 1189*)[okıyup, -y, -up]

oku-: Okumak.

Zulm iden cāhil olandur eker / Bu hadıı ne **okur** ne diler(*Tufetü'l-Hükkām, Beyit 674*)[okur, -r]

Nıesi **okumadan** nav [u] arf / Mes'ele bilmez iken hı bir arf(*Tufetü'l-Hükkām, Beyit 687*)[okumadan, -ma, -dan]

ey tefsıri ki āha undı / Her maalde aılıp **okundi**(*Tufetü'l-Hükkām, Beyit 956*)[okundi, -n, -dı]

ol-: Üüncü teklik ahıs zamiri, O.

a bu kim ılmadı **ol** lāf u gūzāf / Va'deye 'ömri velı ıldı ilāf(*Tufetü'l-Hükkām, Beyit 227*)[ol]

Seni aġyār ile **ol** bir görmez / Ğayrı kapulara yüz[üñ] sürmez(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 276*)[ol]

Degül **ol** kâbil-i medĥ ü ta'rîf / İhtîşâr it sözi ey 'abd-i za'îf(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 299*)[ol]

Şu'arānuñ **ol** idi sultānı / Haşre dek şimdi tırur dîvānı(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 346*)[ol]

Beni isterdi mülâzım ide **ol** / Vaż'-ı maĥbûlüm idüp ol medĥül(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 375*)[ol]

Şakalı yoġ iken anuñ aġarur / Daĥi **ol** kendüsini tâze şanur(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 576*)[ol]

Kimde kim var ise 'adl ü inşâf / Yoġ yire eylemez **ol** lâf u güzâf(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 673*)[ol]

Bu ĥadîs ile kim olmaz 'âmil / Zâhir **ol** kimse olupdur câhil(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 675*)[ol]

Bu söz 'âkıllara ne lâyıĥdur / Şanur **ol** 'ilmi ĥabâ şarıĥdur(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 685*)[ol]

Bîş ü kem her ne ise tuĥfe-i mûr / Lâyıĥ **oldur** ola şâhâ ma'zûr(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 723*)[oldur, -dur]

Yâr olup bir niĥe rişvet bedeliye (?) / Dir ki **ol** al gididen vir gidiye(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 782*)[ol]

Râbi'an baĥr-i 'atâ 'Abd-i 'Azîz / **Ol** daĥi fażl ile şöhret-âmîz(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 956*)[ol]

Lâyıĥ **oldur** niĥe esrâr u rümûz / Furşat el virmiş iken söyle henüz(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 1029*)[ol]

Yaza her satrı muĥâbil ide ol / Belki eĥrâfına cedvel ide **ol**(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 1177*)[ol]

ol: O, işaret sıfatı.

Faẓl ile olmuş idi mefḥar-ı Rūm / Ya'nī kim **ol** şadef-i baḥr-i 'ulūm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 151*)[o]

Demidür ey dil-i pākīze-edā / **Ol** şenākār-ı kibār-ı 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 165*)[ol]

Dilerem her şeb u rüz [u] meh ü sāl / Şolmasun **ol** gül-i gülzār-ı kemāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 204*)[ol]

Olup **ol** mā'il-i ebyāt eş'ār / İltifāt itdi baña bir miqdār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 218*)[ol]

Baña luḫ itmege 'ahd itmiş idi / **Ol** tekellüf aradan gitmiş idi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 223*)[ol]

Görüp 'irfānumı ol pāk-nihād / Beni kendüye idindi dāmād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 238*)[ol]

Var liyāḫat ḫulına iḥsāna / Degülem **ol** ḫapuda bīgāne(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 296*)[ol]

Dā'ī-i devleti **ol** şubḫ u şām / Tā ki ḫāşıl ola maḫşūd u merām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 300*)[ol]

Ḥüb aḫlāḫı vü iz'ānı laḫif / Vaşfa ḫābil degül **ol** zāt-ı şerif(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 303*)[ol]

Didi var sür yüzüñ **ol** dergāha / Ki pür oldı keremi efvāha(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 308*)[oldı, -dı]

Ḳorḫaram ben ḫulın **ol** eşref-i nās / Bilmeyüp eyledi aḫyāra ḫıyās(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 323*)[ol]

Olan **ol** rüz-ı ezelde ḫısmet / Vāşıl olur saña hep bī-minnet(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 331*)[ol]

Ol suḫan-perveri iḫyā ḫıldı / Hünerin 'āleme iḫşā ḫıldı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 357*)[ol]

Bākīye **ol** şeh-i ferhunde-hıſāl / İltifāt itdi virüp manſıb u māl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 359*)[ol]

Beni isterdi mülāzım ide ol / Vaż'-ı maḳbülüm idüp **ol** medḥül(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 375*)[ol]

Ḥaḳ bilür ben degül idüm rāzī / Olan **ol** Ḳuds-i ſerīfe ḳāzī(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 376*)[ol]

Nāmı **ol** zāt-ı ſerīfüñ Aḥmed / İltimāsını anuñ ḳılmaz red(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 376*)[ol]

Dökmeci (?) başınuñ **ol** dāmādı / Baña luṭf ile ider imdādı(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 378*)[ol]

Soñra **ol** fażl u kerem kānı / Ḳāḏı-i 'asker-i Rüm İbn-i aḥī(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 385*)[ol]

Meger **ol** fāzıl u 'allāme-i Rüm / Ya'nī kim Es'ad Efendi maḥdüm(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 391*)[ol]

Acır iseñ acı **ol** bī-mededi / Ki anuñ olmaya hergiz senedi(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 407*)[ol]

Kime kim olmaya 'ālemde zaḥīr / Olur **ol** bencileyin ḥvār u ḥaḳīr(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 409*)[ol]

Riſvete meyl idüp **ol** ğayretsüz / Virmedi manſıbı hīç riſvetsüz(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 414*)[ol]

Āsitāne tarafı oldı ḳavī / Oldı **ol** ḥādım-i ſer'-i nebevī(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 423*)[ol]

Bir yaña yoḳ virecek ḥarc-ı berāt / Varsañ **ol** manſıba yoḳ anda ſebāt(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 432*)[ol]

Çünkü **ol** manſıba oldum dāḥil / Żabt u rabṭında olup müsta'cil(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 433*)[ol]

Ağladum anı görünce nā-çār / **Ol** kazāda daḡi üç kādī var(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām, Beyit 434*)[ol]

Eyledüm pāy-ı şerīfin taḡbīl / Gördi raḡm eyledi **ol** zāt-ı cemīl(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām, Beyit 453*)[ol]

Faḡrdan eyledüm aña şekvā / Virdi **ol** dem bir avuç aḡça baña(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām, Beyit 454*)[ol]

Hikmet-i Ḥaḡḡ ile **ol** ešnāda / 'Azl ile olmaḡ ile āzāde(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām, Beyit 476*)[ol]

Eyledüm kendüme **ol** demde ḡitāb / Didüm ey ḡāfil [ü] ser-mest ü ḡarāb(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām, Beyit 515*)[ol]

Olsa bir mes'ele fetḡe muḡtāc / **Ol** maḡallinde ider istiḡrāc(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām, Beyit 566*)[ol]

Ol ḡarīḡ içre olup çok menzil / Niçe cem'iyete olur dāḡil(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām, Beyit 571*)[ol]

Ol ḡarīḡuñ ne ise erkānı / Getürür yirine bir bir anı(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām, Beyit 579*)[ol]

Kādī-'asker ḡapusın rüz u şeb / Bekler **ol** vird-i lisānı maḡlab(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām, Beyit 591*)[ol]

Ol iki şınfı ḡamu bī-ḡamdur / 'Azl ile naşbları tev'emdür(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām, Beyit 601*)[ol]

Aña raḡm eyle ki nā-çār ola **ol** / Faḡr ile bī-kes ü bī-şkār ola **ol**(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām, Beyit 607*)[ol]

Eyü olursa eger **ol** manşıb / Çok olur aña bilürsin ḡālib(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām, Beyit 638*)[ol]

Saña dir gerçi ki cürmüñ yoḡdur / Līk **ol** manşıba ḡālib çoḡdur(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām, Beyit 648*)[ol]

Bir ḡavī kimseye mensüb imiş **ol** / Ḳuvvet-i ḡāhiresiyle maḡbūl(*Tuḡfetü'l-Ḥükkām, Beyit 650*)[ol]

Varup **ol** mansıba dāhıl olasın / Nuķre taķşılıne mā'il olasın(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 657*)[ol]

Çünkü **ol** mansıb ola bī-hāşıl / Her ne deñlü olur iseñ 'ādil(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 658*)[ol]

Hayf **ol** 'aql ile idrāküñe hayf / Sıret ü tınet-i nā-pāküñe hayf(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 666*)[ol]

Kimde kim var ise 'adl ü inşāf / Yoķ yire eylemez **ol** lāf u güzāf(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 673*)[ol]

Kādī kim hāşıl **ol** 'ālim ola / İhtiyāriyla varup zālim ola(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 679*)[ol]

Anlaruñ **olsa** gerek tālī'i yār / Halkdan eylemez **ol** ğayret ü 'ār(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 689*)[ol]

Āteş-i zulm ile mazlüm ider āh / Āsumānı tutar **ol** düd-ı siyāh(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 703*)[ol]

Bu durur aña du'āmuz ki müdām / Haşre dek var ola **ol** şāh-ı be-nām(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 716*)[ol]

Hiç **ol** bāba gelen redd olmaz / Bāb-ı ihsānı şehüñ sedd olmaz(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 728*)[ol]

'Avniyā kim bilür **ol** şāh-ı kerīm / Kılını eyleye şāyed ki za'im(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 732*)[ol]

Ne diyem **ol** şeh-i baħr u berre / Baħrden kaķre güneşden zerre(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 739*)[ol]

'Ömrin eفزün ide **ol** Hayy u Kadır / Ola a'dāsı kamu hıvār u haķır(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 739*)[ol]

Şoñra **ol** fāriğ olup mansıbdan / Güşe-i 'uzleti eyler mesken(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 758*)[ol]

Ol kazādan olıcak āzāde / Hāzreti hīç göremez rü'yāda(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 759*)[ol]

Yine rü'yāda görüp ke'l-evvel / Diler **ol** müşkilini eyleye ḥall(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 763*)[ol]

Bir niçe manşıbı bir eydürüp **ol** / Arpalık nāmı ile itdi qabūl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 776*)[ol]

Ṭama' u hırş ile gör **ol** bed-nām / Eylemez vārişe anı i'lām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 853*)[ol]

Görüñüz müş-şifat **ol** tarrār / Geh girer ol delüğe gāh çıkar(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 853*)[ol]

Aña **ol** şālih ider çünki su'al / Bile tā kim ne durur vāqı'-i ḥāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 858*)[ol]

Virür **ol** şālihe bu güne cevāb / Dir ki zer cem' idenüñ ḥāli ḥarāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 859*)[ol]

Dā'imā eyleyüp āh u zārı / Gözedür gözlerüm **ol** dīnārı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 861*)[ol]

Qalsa dünyā tolusı genc-i nihān / **Ol** 'azābın çeker 'uqbāda hemān(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 866*)[ol]

Ol vilāyetde meger bir qādī / Qavl ü fi'linden olup Ḥaḳ rāzī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 904*)[ol]

Va'desi irişür anuñ nā-gāh / **Ol** kefen şoyucıdan eyler āh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 911*)[ol]

O kefen soyucı ḥod ba'de'l-mevt / Çäre mi var kıla **ol** fırsatı fevt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 916*)[ol]

Qādīnuñ qabrini açar **ol** şeb / Eylemez 'ahde ṭurup ḥavf u ta'ab(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 917*)[ol]

Var idi bir ulu şeyhi meşhūr / Mürşid-i nās idi **ol** pīr-i vaqūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 942*)[ol]

‘İlm-i tefsīre olurken meşgūl / Didi Qādīya meger bir gün **ol**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 945*)[ol]

Qalbine münkaş olunca mefhūm / Himmet-i şeyḥ ile **ol** kām-ı ‘ulūm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 950*)[ol]

Ne murāduñ var ise eyle beyān / Tā ki iḥsān ide **ol** şāh-ı cihān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 954*)[ol]

İltimās[ı] idüp ol demde kabūl / Didi dūzaḥda mekān istemiş **ol**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 957*)[ol]

Böyle naql eyledi bir ehl-i yakīn / Meger **ol** muḥteri‘-i mezheb-i dīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 964*)[ol]

Oldı meşhūr degüldür bu ḥafī / Ya‘nī kim **ol** dūr-i ‘ilmūñ şadeḫ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 973*)[ol]

Habs olunmasın anuñ emr itdi / **Ol** qādīmī olan ülfet gitdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 977*)[ol]

Geçdi **ol** ḥāl ile niçe meh ü sāl / Bulmadılar anı ıtlāqa mecāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 978*)[ol]

Ḥayf **ol** mübtezel-i nā-ḥalefe / Vaż‘ın uydurmaya kār-ı selef(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 992*)[ol]

Yazuk **ol** cübbe vü destārumuza / Yazuq ol gayret ile ‘ārumuza(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 994*)[ol]

Hırş ile sürdüğüñ **ol** manşib u māl / Oldı Fir‘avn ile Qārūna mişāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1000*)[ol]

Niçe bir manşib ile mālā bu meyl / Cem‘ ider nitekim **ol** ḥāṭıb-ı leyl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1001*)[ol]

Bî-ḥuzûr olsa kaçan bir miqdâr / İder **ol** cümle ‘uyübün izhâr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 1006)[ol]

Bārī ‘uzlet kılp **ol** gūşe-nişîn / Olma ‘âkıll iseñ anlara yakın(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 1008)[ol]

Yüri bir müşsid-i kâmil ara bul / Ḥidmetin eyleyüp **ol** cân ile kıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 1010)[ol]

Kim ola dürr-i suḥan şarrâfı / Bilür **ol** kıymetin urma lâfı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Beyit*
1028)[ol]

Kimdür **ol** bay u gedâ sulṭânı / Kişver-i faqr u fenâ sulṭânı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Beyit*
1033)[ol]

‘Âbid ü zâhid-i dergâh-ı Vedüd / Nâmı **ol** zât-ı şerîfüñ Maḥmüd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 1038)[ol]

Ol durur ḥüsrev-i mülk-i melekût / Kılmaz ifşâ ider ammâ ki sükût(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 1047)[ol]

Gül-i gülzâr-ı şerî‘at oldur / Bülbül-i bâğ-ı tarîkat **oldur**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Beyit*
1044)[ol]

Luṭf ile her kime olsa nazarı / Bilür **ol** ‘ilm-i ledünden ḥaberi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 1048)[ol]

Âsumân-ı hünere kendüsi şâh / **Ol** mürîdân aña güyâ [ki] sipâh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 1059)[ol]

Medḥ ü ta‘rîfe ne ḥâcet **ol** zât / Kıll sükût eyleme zâ‘id kelimât(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 1061)[ol]

Senüñ **ol** manşiba meylüñ güya / Aldanur görse şabîler ḥelwâ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 1080)[ol]

İder **ol** Ḥâlîka ṭâ‘atde kuşür / Dir ki ma‘lül olan olur ma‘zür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*,
Beyit 1096)[ol]

Keşret ile kişide olsa kelām / **Ol** sefāhatle bulur şöhret [ü] nām(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1121*)[ol]

Nīk ü bed her ne ki kıldum taḥrīr / Ḥasb-i ḥālüm dur[ur] **ol** bī-taḫşīr(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1128*)[ol]

Raḥmet **ol** ehl-i kemāle ki müdām / Bir eşer ḳomağa ide iḳdām(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1156*)[ol]

Ol daḫi var ise ger şey'-i ḳalīl / Yañılıp yazmayan ol Rabb-i celīl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1163*)[ol]

İre **ol** kātibe biñ derd şarīḥ / Yazduḡım eylemez ise taşḫīḥ(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1169*)[ol]

La 'net **ol** kātib-i nā-ehl olana / Ḥar-ı nā-ḳābil-i pür-cehl olana(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1170*)[ol]

Raḥmet-i Ḥaḳ bula **ol** kātib-i ḥüb / Yaza hem-vār ü şaḫīḥ ü mergüb(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1175*)[ol]

Rāyegān vāşıl olup **ol** gence / Rüz u şeb aña olur eyence(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1181*)[ol]

ol-: Meydana gelmek, olmak.

Şerefine dü cihān nüḥ eflāk / Ḥaḳ **olndı** didi ol Ḳādir-i pāk(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 62*)[olındı, -ı, -n, -dı]

ol-: Olmak fiili.

Ḥāliḳ-ı 'ālem **olan** Ḥaḳ oldur / 'Āleme Ḥākim-i muṭlaḳ oldur(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 3*)[olan, -an]

Ḥāliḳuñ zıkr-i cemīli her ān / Kimde kim dā'im **ola** vird-i lisān(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 4*)[ola, -a]

Olup ol mazhar-1 luṭf-1 Bārī / Ḥatm olur ḥayr ile cümle kārī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 5*)[*alup, -up*]

Olup ol mazhar-1 luṭf-1 Bārī / Ḥatm **olur** ḥayr ile cümle kārī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 5*)[*olur, -ur*]

Reh-nümā **olmağ** için ḥüb u laṭīf / Bize Ḥaḳ kıldı 'atā şer'-i şerīf(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 7*)[*olmağ, -mağ*]

Ḳula oldur gice gündüz lāzım / Ḥiḍmetinde **ola** dā'im ḳā'im(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 8*)[*ola, -a*]

Emr-i ma'rūf ile hem 'āmil **ola** / Nehy-i münkerden ide cümle ibā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 9*)[*ola, -a*]

Mü'min **olana** yiter pend-i ḳavī / Naşs-ı Ḳur'ān u ḥadīs-i nebevī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 10*)[*olana, -a, -n, -a*]

Yañılıp keḳ giden ol yola müdām / **Oldılar** iki cihānda bed-nām (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 13*)[*oldılar, -dı, -lar*]

Ne sa'ādet bu ki 'ālim **olasın** / 'Adl ile ḳādī vü ḥākim **olasın**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 16*)[*olasın, -a, -sın*]

Rızḳ-ı maḳsūmuña ḳānī' **olasın** / Zālīmūñ zulmine mānī' **olasın**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 19*)[*olasın, -a, -sın*]

Efḍal-i ṭā'at-i Rabbü'l-'izzet / 'Adl ile şer'e **olupdur** ḥiḍmet(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 21*)[*olupdur, -updur*]

Er iseñ 'adl ile bir nām eyle / Müstaḳīm **olmağa** iḳdām eyle(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 22*)[*olmağa*]

Dā'imā 'ilm ile 'āmil **olgör** / 'Adl ü dād itmege mā'il olıgör(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 23*)[*olgör, -ıgör*]

Bir avuç balçuğa ḳılduḳda nazar / **Oldı** anda şuver-i nev'-i beşer(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 29*)[*oldı, -dı*]

Ādeme **oldı** melā'ik mescūd / Kıldı şeytān[1] 'inādı merdūd(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 32)[oldı, -dı]

Vaḥdeti keşrete bā'is **oldı** / Yir yüzi nev'-i beşerle tıldı(*Tuhfetü'l-Hükkām*, Beyit
33)[oldı, -dı]

Enbiyā geldiler **olmağa** delīl / Kıldılar ni'meti ğufrān-ı sebīl(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 34)[olmağa]

Kimine bā'is-i raḥmet **oldı** / Kiminüñ kārı şekāvet **oldı**(*Tuhfetü'l-Hükkām*, Beyit
35)[oldı, -dı]

İder ednā kılını şāh-ı cihān / Halk-ı dünyāya **olur** hükmi revān(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 41)[olur, -ur]

Ümmetinden **ola** ol şāha müdām / Rūḥ-ı pākine taḥiyyāt u selām(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 61)[ol, -a]

Geldi 'izzetle cihāna ol nūr / **Oldı** halka sebeb-i zevk u sürür(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 63)[ol]

Halkı var da'vet-i İslām eyle / Hāk Resül **olduğuñ** i'lām eyle(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 66)[olduğuñ, -duğ, -uñ]

Güş idüp anı Resülü'ş-şakāleyn / **Oldı** envār-ı nübüvvet ile zeyn(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 67)[oldı, -dı]

İşiden geldi müselmān **oldı** / Mazhar-ı raḥmet-i Raḥmān **oldı**(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 74)[oldı, -dı]

Mu'cizāt istedi niçe aḥmak / Bir işāret ile māh **oldı** dü şak(*Tuhfetü'l-Hükkām*, Beyit
77)[oldı, -dı]

Kıldılar küfr ü 'ināda işrār / **Oldılar** cümle muḥalled fi'n-nār(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 80)[oldılar, -dı, -lar]

Allāh Allāh bu zehī luḥf-ı 'azīm / Bize iḥsān **ola** cennāt-ı na'im(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 82)[ola, -a]

Nür-1 Aḥmed ki delîl **oldı** bize / Ol şefî‘ olsa n’ola cümlemüze(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 83)[oldı, -dı]

Nür-1 Aḥmed ki delîl oldı bize / Ol şefî‘ **olsa** n’ola cümlemüze(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 83)[olsa, -sa]

Bu kamu zıkr **olınan** mevcūdāt / Şeref-i Aḥmed için buldı sebāt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 84)[olınan]

“Ḳābe kavseyni ev ednā” da Ḥabīb / **Oldı** kurb-ı “fetedellā” ya qarīb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 89)[oldı, -dı]

Söyleşüp Ḥaḳḳ ile bî-şavt u ḥurūf / **Oldı** mi‘ rācı Resūlūñ ma‘ rūf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 90)[oldı, -dı]

Menzileyne yine nāzil **oldı** / Bu haber ḥaḳ-ı cihāna tıoldı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
91)[oldı, -dı]

Çār yār **oldı** güzīn-i aşḫāb / Ya‘nī Bū Bekr ‘Ömer İbnü’l-Ḥaṭṭāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 95)[oldı, -dı]

Fi’l-meşel lafz-ı nübüvvetde faḳaṭ / Çār yār **oldı** hemān çār nüḳat(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 97)[oldı, -dı]

Ḥāşşa kim seyyid-i şübbān Ḥaseneyn / Zīnet-i cennet **olan** maẓlümeyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 98)[olan, -an]

Sā’ir etbā’ı kamu aşḫābı / Tābi’in ümmet **olan** aḫbābı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
99)[olan, -an]

Baḥr-i medḥinde **olur** diller güm / Raḍıya’llāhu ta‘ālā ‘anhüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 100)[olur, -ur]

Çünkü zāhir **ola** rüz-ı maḥşer / Luṭfuñı kıl baña anda reh-ber(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 107)[ola, -a]

Müstakıl **olmayıcak** ma‘zūram / Ḥākimūñ emri ile me’mūram(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 112)[olmayıcak, -ma, -y, -ıcak]

Oldı Hakkıñ bize tevfiķı refiķ / Gün gibi rüſenü olup toğru tarīķ(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 117*)[oldı, -dı]

Oldı Hakkıñ bize tevfiķı refiķ / Gün gibi rüſenü **olup** toğru tarīķ(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 117*)[olup, -up]

‘Ulemādandur **olan** kādīlar / Hükmine halk-ı cihān rāzīlar(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 120*)[olan, -an]

‘İlm ider ſāhibin elbette ſerīf / Nūr **olur** tā ser ü pā cism-i keſīf(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 122*)[olur, -ur]

‘Ulemānuñ ſerefine bu delīl / Bu hadīſ ile **olındı** tebcīl(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 123*)[olındı]

‘Avniyā kılma sözi tül u dırāz / ‘Ulemā ‘ilm ile **oldı** mümtāz(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 132*)[oldı, -dı]

Hāſıl **olup** iki ‘ālemde murād / Œeref-i ‘ilm ola gitdükçe ziyād(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 137*)[olup, -up]

Hāſıl olup iki ‘ālemde murād / Œeref-i ‘ilm **ola** gitdükçe ziyād(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 137*)[ola, -a]

‘Ulemānuñ bilinüp evſāfi / Yār **olur** kimler ise eſrāfi(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 138*)[olur, -ur]

Lāzım **olan** bu maħalde hālā / Evvelā ſāha gerek medħ ü ſenā(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 139*)[olan, -an]

Ehl-i imāna du ‘ā lāzım u farz / Aña kim **oldı** ħalīfe fi ‘l-‘arz(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 140*)[oldı, -dı]

‘Al-i ‘Oſmāndan **olan** ħayru ‘l-āl / Ya ‘nī Hān Aħmed-i ferħunde-ħiſāl (*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 143*)[olan, -an]

Bir kılın Mıſra ki eyler sultān / Biri bahre gider **olur** kapudān(*Tuħfetü 'l-Hükkām, Beyit 146*)[olur, -ur]

Fazl ile **olmuş** idi mefhar-ı Rûm / Ya'nî kim ol şadef-i baħr-i 'ulûm(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 151*)[*olmuş, -muş*]

Her biri lü'lü'-i şeh-vâr **oldı** / Efser-i şāha sezā-vār oldı(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 153*)[*oldı, -dı*]

Her biri lü'lü'-i şeh-vâr **oldı** / Efser-i şāha sezā-vār **oldı**(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 153*)[*oldı, -dı*]

Şadr-ı fetvā aña kim **oldı** maķām / Faħr-ı kevneyn ile olmuş hem-nām(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 157*)[*oldı, -dı*]

Şadr-ı fetvā aña kim **oldı** maķām / Faħr-ı kevneyn ile olmuş hem-nām(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 157*)[*olmuş, -muş*]

Ehl-i 'ilmem diyüben da'vî kılan / Meclisinde **olmaz** ebced-hvân(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 160*)[*olmaz, -ı, -maz*]

Haşre dek 'izzet ile var **olsun** / 'Avn-i Ĥaķ aña nigeħ-dār **olsun**(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 163*)[*olsun, -sun*]

Hālũñi ağla birez ey hāme / Merħamet **ola** dil-i nā-kāma(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 166*)[*ola, -a*]

Ĥazret-i Es'ad Efendi ki müdām / **Oldı** mümtāz-ı mevālī-i 'ızām(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 169*)[*oldı, -dı*]

Baħş-i 'ilm **olduğı** dem ger açā fem / 'Ulemā sākıt olur hem mülzem(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 171*)[*olduğı, -duğ, -ı*]

Baħş-i 'ilm **olduğı** dem ger açā fem / 'Ulemā sākıt **olur** hem mülzem(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 171*)[*olur, -ur*]

Ĥādī-i 'asker-i Rûm **olsa** ne var / Cāmi'-i şeh-r-i 'ulûm **olsa** ne var(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 175*)[*olsa, -sa*]

Şād **olup** cümle ķuzāt u ĥükkām / Luţfına mażhar olurlar ķü tamām(*Tuħfetü'l-Hükkâm, Beyit 180*)[*olup, -up*]

Şād olup cümle kuzāt u hükkām / Luţfına mazhar **olurlar** çü tamām(*Tuḥfetü'l-Hükkām m, Beyit 180*)[*olurlar, -ur, -lar*]

Luţf u iḥsānına **olup** mu'tād / Aldı her bir kişi ḥālince murād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 182*)[*olup, -up*]

Gerçi **olmaz** bu cihānda kâbil / Halk-ı dünyāyı ziyāfet müşkil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 183*)[*olmaz, -maz*]

Manşıbı ehline tevcīh itmek / **Olmadı** buncılayın şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 185*)[*olmadı, -ma, -dı*]

Anı mezmüm-ı cihān kıl her dem / Zālīm ü cāhil **olan** bir ben isem(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 187*)[*olan, -an*]

'Ulemā cümle degüldür yeksan / Ehl-i 'ilm **olana** eyle iḥsān(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 190*)[*olana, -an, -a*]

Size bu ḥaşleti virmişdür Hāk / Kādrüñ 'ālī **ola** gönlüñ alçak(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 192*)[*ola, -a*]

Pey-rev **olup** şu'arā-yı selef / N'ola 'irfān ile irsem şerefe(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 194*)[*olup, -up*]

Çünkü ben nāzım-ı evşāfuñ **olam** / Umaram mazhar-ı elţāfuñ olam(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 195*)[*olam, -am*]

Çünkü ben nāzım-ı evşāfuñ olam / Umaram mazhar-ı elţāfuñ **olam**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 195*)[*olam, -am*]

Gayrılardan kuluñı kıl taqdīm / **Olmuşam** munţazır-ı luţf-ı 'azīm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 197*)[*olmuşam, -muş, -am*]

Tākatüm yok suḥana lāl **oldum** / Ğam ile münkesiru'l-bāl **oldum**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 198*)[*oldum, -du, -m*]

Fāriğ **ol** gel bu hevesden 'Avnī / Medḥden zātı anuñ müstağnī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 199*)[*ol*]

Medh ideydüm ger **olurdum** ğırra / Baħrden ҡatre güneşden zerre(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 200*)[*olurdum, -ur, -du, -m*]

Asl u fer'ine Ĥudā **ola** mu'in / Bu durur ĥayr du'āmuz āmīn(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 206*)[*ola, -a*]

Yañılup eylemez iseñ taşdı' / Belki eşrāf-ı kibār **ola** şefi' (*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 208*)[*ola, -a*]

Gerçi kim derdüme yoķ ĥadd ü ĥisāb / Cümlesin yazsam **olur** niçe kitāb(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 209*)[*olur, -ur*]

Derdümüñ biñde birin ideyin 'arz / Merħamet ĥāmīle tā kim **ola** farz(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 210*)[*ola, -a*]

Olup ol mā'il-i ebyāt eş'ār / İltifāt itdi baña bir miķdār(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 218*)[*olup, -up*]

Engürüs iline **olan** seferi / N'eydüĝin Nemçe ҡıralı ĥaberi(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 219*)[*olan, -an*]

Anda şevketle varan ser-dārı / Her sene zāhir **olan** āşārı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 220*)[*olan, -an*]

Oldı eşrāfa bu ҡışsa ma'lūm / Beni şeh-nāmecei ҡıldı merħūm(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 222*)[*oldı, -dı*]

Nazm u inşāda **olup** bī-mānend / Luţf-ı Ĥaķ mazħarıdur taḅ'-ı bülend(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 229*)[*olup, -up*]

Bu ĥakīr **oldum** anuñ dāmādı / K'oldı Şālih Çelebī üstādı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 236*)[*oldum, -du, -m*]

'İlm ü fażl ile **olup** müstesnā / Filbe fetvāsı virilmişdür aña(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 237*)[*olup, -up*]

Vüs'at ümmīdine **oldum** ķāzī / Geçdi miħnet ile ĥāl-i māzī(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 240*)[*oldum, -du, -m*]

Baňa manşıb zarar-ı maħz **oldı** / Ser-güzeştüm ile dünyā taldı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 241*)[oldu, -du]

Bir iki manşıb **olındı** taķlıd / Faķr u fāķa giderek oldı mezīd(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 242*)[olındı]

Bir iki manşıb olındı taķlıd / Faķr u fāķa giderek **oldı** mezīd(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 242*)[oldı, -dı]

Baňa her manşıb **olup** mūcib-i ğam / Ne ķazā belki ķazā-i mūbrem(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 243*)[olup, -up]

Saňa yoķ ķunki ķazādan behre / Mübtelā **olma** bu derd ü ķahra(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 248*)[olma, -ma]

Ola dirseñ bu ma'āş emri ğeñez / Tāli' üñ tecribe ķıl bir niķe kez(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 249*)[ola, -a]

Bir tarīke daħi var sālik **ol** / Mışr-ı maķşūd-ı dile mālik **ol**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 250*)[ol]

Luţf-ı Haķ şāyed **ola** anda delīl / Kıla bu kevkeb-i baħtuñ taħvīl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 251*)[ola, -a]

Bī-sebeb niķeleri **oldı** 'adüv / Eylediler benüm üstüme ğulüv(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 256*)[oldı, -dı]

Oldı ihvān cevāsīs-i 'uyüb / Bendeñi ķılma bu ķavme mağlüb(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 261*)[oldı, -dı]

Bendeñi eyle çerāğ-ı rüşen / Nā-murād **olmaz** o dergāha gelen(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 263*)[olmaz, -maz]

Ola manzūr-ı cenāb-ı şāhī / Ber-murād ide bu devlet-ķvāhı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 267*)[ola, -a]

Ya 'ulāfe ya ze'āmetle hemīn / **Ola** ihsān-ı şeh-i Cem-āyīn(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 268*)[ola, -a]

Luṭf iderse şeh-i rub‘-ı meskūn / Bu ri‘āyet çün **olupdur** kânūn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 270)[*olupdur, -updur*]

Oldı şāha bu ‘atā şey’-i ḳalīl / Līk lāzım anı bu ḥayra delīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
271)[*oldı, -dı*]

Luṭf u iḥsān ile **oldı** ma‘rūf / Ḥālūñe eyledi taḥşīl-i vüḳūf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
275)[*oldı, -dı*]

Bilüp aḥvālūñi eṣrāf-ı kibār / Nā-murād itmek **olur** anlara ‘ār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 277)[*olur, -ur*]

Sāña luṭf eyler ise ma‘būduñ / Bir kelām ile **olur** maḳşūduñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 278)[*olur, -ur*]

Şabr idüp **olma** umāruñda ‘acūl / Eylemez Ḥaḳ seni maḥzūn u melūl(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 281*)[*olma, -ma*]

Halk **olaldan** berü bu çarḥ-ı kebūd / Gelmedi ‘āleme bir böyle vüçūd(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 284*)[*olaldan*]

Oldı bu ‘izzet ü rif‘at ile ol / Ḳāḍī-i ‘asker-i mülk-i Anaṭol(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
286)[*oldı, -dı*]

Ḥāline göre ḳuzāt u ḥükkām / **Oldılar** vāşıl-ı maḳşūd u merām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 287)[*oldılar, -dı, -lar*]

Kim gelüp eylese maḳşūdım ‘arż / Ber-murād itmek **olur** kendüye farż(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 288*)[*olur, -ur*]

Olıcak luṭf u kerem böyle gerek / Görmedi nev‘-i beşer şimdiye dek(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 289*)[*olıcak, -ıcak*]

Dest-gİR **olsa** n’ola bendesine / İltifāt eylese efkendesine(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
294)[*olsa, -sa*]

Dā‘ī-i devleti ol şubḥ u şām / Tā ki ḥāşıl **ola** maḳşūd u merām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 300)[*ola, -a*]

Bunca yıl anlara **olan** üstād / Kıldı çün kim bu faķiri dāmād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 305*)[olan, -an]

Didi var sür yüzüñ ol dergāha / Ki pür **oldı** keremi efvāha(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 308*)[oldı, -dı]

Aradan geçdi bu deñlü meh ü sāl / **Olmadı** gerçi mülākāta mecāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 310*)[olmadı, -ma, -dı]

Beni bir manşib ile eyleñ şād / Tā ri'āyet **ola** ḥaķķ-ı üstād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 313*)[ola, -a]

Ben o dergāha çün **oldum** mensüb / Olam a'dāya revā mı mağlüb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 314*)[oldum, -du, -m]

Ben o dergāha çün oldum mensüb / **Olam** a'dāya revā mı mağlüb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 314*)[olam, -am]

Nīze-i nazmu[mı] görmez düşmen / **Oldum** a'dā gözine şimdi diken(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 318*)[oldum, -du, -m]

Gerçi bir 'abd-i ḥakīrem ammā / **Oldum** 'irfānum ile müşteşnā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 319*)[oldum, -du, -m]

Biñde bir kılına **olur** ancak / Bu şekil nazm ile bahşāyiş-i Ḥaķ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 320*)[olur, -ur]

Ka'r-ı deryāda **olan** gevher-vār / Kıymetüm añlayamaz her ḥāş u ḥār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 322*)[olan, -an]

Var ümīdüm ki **olup** fetḥ-i bāb / Bā'ış-i şöret ola işbu kitāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 324*)[olup, -up]

Var ümīdüm ki olup fetḥ-i bāb / Bā'ış-i şöret **ola** işbu kitāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 324*)[ola, -a]

Medḥ **olan** bunca mevālī-i kibār / Bileler derd-i dili bir miķdār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 327*)[olan, -an]

Bulina ya'nī ki bu derde 'ilāc / **Olmayam** ğayrı apuya muhtāc(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 328*)[*olmayam, -ma, -y, -am*]

'Avniyā himmetüñi eyle bülend / 'Avn-i Hakk ile **olursın** ğursend(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 329*)[*olursın, -ur, -sın*]

Olan ol rüz-ı ezelde kısmet / Vāşıl olur saña hep bī-minnet(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 331*)[*olan, -an*]

Olan ol rüz-ı ezelde kısmet / Vāşıl **olur** saña hep bī-minnet(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 331*)[*olur, -ur*]

Yā İlāhī bu meħādīm-i kirām / **Olalar** 'izz ü sa'ādetde müdām(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 333*)[*olalar, -a, -lar*]

Bu ğaķıre **olup** anlar meyyāl / Hākden ref' ideler sāye-mişāl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 335*)[*olup, -up*]

Ya'nī 'ālī-nazarı rüz u şeb / Şeref ü 'izzetüme **ola** sebep(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 337*)[*ola, -a*]

Virdi te'lifüme evşāfi şeref / Hāk-i pāyine **olınca** muţhaf(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 338*)[*olınca, -ınca*]

Ey dil **olmaķ** diler iseñ üstād / Dā'im üstāduñı ıl ğayr ile yād(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 341*)[*olmak, -mak*]

Ğayr ile yād iden üstādını hep / Kişinüñ 'izzetine **olsa** sebep(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 342*)[*olsa, -sa*]

Ya'nī ol Bākī Efendi merħüm / 'İlm ü 'irfānda nazrī ma'düm(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 343*)[*ol*]

Eyledi dār-ı beķāya rığlet / Rūğına **ola** Ğudādan rahmet(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 345*)[*ola, -a*]

Nazmına ğalk-ı cihān 'āşıķdur / Medħħ **olursa** ne kadar lāyıķdur(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 347*)[*olursa, -ur, -sa*]

Var durur dünyāda çok āsāri / Līk meşhūr **olan** eş‘ārı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 348*)[olan, -an]

Anuñ eş‘ārı **olup** sihr-i helāl / Eyledi ḥalk-ı ciḥānı meyyāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 349*)[olup, -up]

Kīmyādur nazar u himmet-i şāh / Baḫsa sīm ü zer **olur** ḥāk-i siyāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 358*)[olur, -ur]

Ḳadri günden güne efzūn **oldı** / Meh-i nev gibi kemālin buldı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 361*)[oldı, -dı]

İki üç def‘a sa‘ādetle meger / **Oldı** Rūm iline ḳāḏī-‘asker(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 362*)[oldı, -dı]

Pirlik ḳıldı mizācın taḫrīf / **Ol[ma]dı** ḥidmet-i fetvā teklīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 363*)[ol[ma]dı, -(-ma)dı]

Eyledi çünki ecel cāmını nūş / Bülbül-i ‘ālem iken **oldı** ḥamūş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 365*)[oldı, -dı]

Mazḫar-ı raḫmet-i Raḫmān **olsun** / Ḥūr u ḡilmān ile miḫmān olsun(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 366*)[olsun, -sun]

Mazḫar-ı raḫmet-i Raḫmān olsun / Ḥūr u ḡilmān ile miḫmān **olsun**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 366*)[olsun, -sun]

Aña mā’il idi bu ṭab‘-ı bülend / Giderek **oldum** aña dānişmend(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 368*)[oldum, -du, -m]

Ḥidmetinde **olup** anuñ niçe yıl / Eyledüm ‘ilm ü ma‘ārif ḥāşıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 369*)[olup, -up]

Daḫi rüz-nāmçecisi **olmuş** idüm / İltifātını tamām bulmuş idüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 371*)[olmuş, -muş]

Ḥaḳ bilür ben degül idüm rāzī / **Olan** ol Ḳuds-i şerīfe ḳāzī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 376*)[olan, -an]

Aña tevcih **olcaq** Quds-i şerif / Oldı kânün alınur üç (?) şerif(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 379)[*olcaq, -ıcaq*]

Aña tevcih olcaq Quds-i şerif / **Oldı** kânün alınur üç (?) şerif(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 379)[*oldı, -dı*]

Bākī merḥūm yine itdi kayd / Aña hep vākıf **olup** ' Amr ile Zeyd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 381)[*olup, -up*]

Vākı'-ı ḥālī didüm monlāya / Dāḥil **olmaq** diledüm mevtāya(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 383)[*olmaq, -maq*]

Gayrılar baña mu'arız **oldı** / Bu ḥaber gūşına ḥalkuñ ṭoldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
384)[*oldı, -dı*]

Geçdi bu ḥalet ile bir iki yıl / **Oldı** aḥvāl-i ma'aşum müşkil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
389)[*oldı, -dı*]

Deyne girdüm yine maḥzūn u melül / Meskenüm **oldı** yine İstanbul(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 390*)[*oldı, -dı*]

Qıldı Qurşunlı qazāsın iḥsān / Der-'aḳab mā-melek **oldı** tālān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 392)[*oldı, -dı*]

Baña yār oldı çün [ol] tāli'-i bed / Maraz-ı faqr ise **oldı** müştēd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 393)[*oldı, -dı*]

Varup itdüm aña qaṭ'-ı menzil / Manşıbuñ **olmadı** zabtı qābil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 395)[*olmadı, -ma, -dı*]

Çünkü açılmadı bu baḥt-ı siyāh / **Oldı** dil āteş-i faqr ile tebāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 403)[*oldı, -dı*]

Kime kim tāli'-i sa'd **olmaya** yār / Anuñ aḥvāli olur hep düşvār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 405)[*olmaya, -ma, -y, -a*]

Sīm ü zer alsa ele ṭopraq **olur** / Qadri her yirde anuñ alçaq olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 406)[*olur, -ur*]

Sīm ü zer alsa ele toprak **olur** / Kadri her yirde anuñ alçaq olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 406*)[*olur, -ur*]

Acır iseñ acı ol bī-mededi / Ki anuñ **olmaya** hergiz senedi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 407*)[*olmaya, -ma, -y, -a*]

Kime kim **olmaya** 'ālemdē zāhīr / Olur ol bencileyin ḥvār u ḥākīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 409*)[*olmaya, -ma, -y, -a*]

Kime kim olmaya 'ālemdē zāhīr / **Olur** ol bencileyin ḥvār u ḥākīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 409*)[*olur, -ur*]

Geldi tezkireci **oldı** çeşmi / Şüret uğrusı o Tañrı ḥışmı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 412*)[*oldı, -dı*]

Ber-murād **oldı** çoğı yārānuñ / Nazarı olmadı baña anuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 416*)[*oldı, -dı*]

Ber-murād oldı çoğı yārānuñ / Nazarı **olmadı** baña anuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 416*)[*olmadı, -ma, -dı*]

Gördi rahm itdi baña defter-dār / **Oldı** telḥiṣ-i Trebçe nā-çār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 417*)[*oldı, -dı*]

Zorbā esbābumı şoydı ne ki var / Bir iken miḥnet ü gam **oldı** hezār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 420*)[*oldı, -dı*]

N'eyledi gör baña bu baht-ı siyāh / Zābı **olinmadı** o manşib āgāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 421*)[*olinmadı, -ın, -ma, -dı*]

Anda cem' **olmağ** ile üç kāzī / Birisi olmadı 'azle rāzī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 422*)[*olmağ, -mağ*]

Anda cem' olmağ ile üç kāzī / Birisi **olmadı** 'azle rāzī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 422*)[*olmadı, -ma, -dı*]

Āsitāne tarafı **oldı** kavī / Oldı ol ḥādīm-i şer'-i nebevī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 423*)[*oldı, -dı*]

Faḫruma vāḳıf **olinca** zaleme / Beni suhriyye kıluḫ bir kereme(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 428)[*olinca, -inca*]

Oldılar ya'nī faḳīre düşmen / Şerḫe ḳābil degül anda çekilen(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 429)[*oldılar, -dı, -lar*]

Çünkü ol manşıba **oldum** dāḫil / Żabt u rabṫında olup müsta'cil(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 433)[*oldum, -du, -m*]

Çünkü ol manşıba oldum dāḫil / Żabt u rabṫında **olup** müsta'cil(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 433)[*olup, -up*]

Buldılar ğayrıları maṫlūbın / Aldı ser-dāri **olan** mektūbın(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
447)[*olan, -an*]

Ḥazret-i Ḥaḳdan 'ināyet **oldı** / Şabr ile def'-i ḳasāvet **oldı**(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
450)[*oldı, -dı*]

'Arz-ı ḫāl idüp aña şām u seḫer / İltifātına **olurdum** maḫzar(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 456)[*olurdum, -ur, -du, -m*]

Āşikār **oldı** bu sırr-ı mübhem / Geldi yaklaştı ḳazā-i mübrem(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 458)[*oldı, -dı*]

Manşıba **olduğımı** gördi ḫarīş / Bernevarı baña kıldı telḫīş(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
459)[*olduğımı, -duğ, -um, -ı*]

Maraz-ı ğam yine **olup** müştēd / Oldı nā-gāḫ mekānum ser-had(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 460)[*olup, -up*]

Maraz-ı ğam yine olup müştēd / **Oldı** nā-gāḫ mekānum ser-had(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 460)[*oldı, -dı*]

Bir yañadan irişüp vaḳt-i şitā / Ḥadden efzūn **olur** anda belā(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 461)[*olur, -ur*]

Niçe derd ü ğam ile ve'l-ḫāşıl / Giderek manşıba **oldum** dāḫil(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 463)[*oldum, -du, -m*]

Anda yeksān görünür sūd u zarar / Bir sicill **olmaz** anuñ hefte geçer(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 465*)[*olmaz, -maz*]

Beş on ay anda **olup** şubḥ u mesā / 'Öşrini idemedüm deynüñ edā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 468*)[*olup, -up*]

Hikmet-i Ḥaḫḫ ile ol ešnāda / 'Azl ile **olmağ** ile āzāde(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 476*)[*olmağ, -mağ*]

'Azl ile 'ālem **olup** başuma teng / Ṭāli'-i naḥs ile eylerdüm ceng(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 478*)[*olup, -up*]

Yār **olmamag** ile ṭāli'-i dūn / Miḥnet-i dehri çeküp gün-ā-gün(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 479*)[*olmamag, -ma, -mag*]

Olmuş idüm yem-i derd ü gama ğarḫ / İdemezdüm giceden gündüzi fark(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 480*)[*olmuş, -muş*]

Ḳāmet **olsa** irişüp vaḫt-i namāz / Nāleye eyler idüm ben āğāz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 482*)[*olsa, -sa*]

Ya'nī kim ğālib idi nisyānum / **Oldı** nisyāna sebep 'iṣyānum(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 488*)[*oldı, -dı*]

Dir idüm ağlayup ey Ḥudā / Neye müncerr **ola** ḫālüm 'acebā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 489*)[*ola, -a*]

Çarḫa irişmiş idi feryādum / Ağlamak **olmuş** idi mu'tādum(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 497*)[*olmuş, -muş*]

Ġayrıya manşib **olur** dāfi'-i ğam / Baña ammā ki ḫazā-i mübrem(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 500*)[*olur, -ur*]

İki üç def'a ki ḫāzī **oldum** / Çekilen miḥnete rāzī **oldum**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 501*)[*oldum, -du, -m*]

İki üç def'a ki ḫāzī **oldum** / Çekilen miḥnete rāzī **oldum**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 501*)[*oldum, -du, -m*]

Teng **olup** başuma bu mülk-i cihān / Olmuşam faqr ile mezmüm-ı mihān(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 502*)[*olup, -up*]

Teng olup başuma bu mülk-i cihān / **Olmuşam** faqr ile mezmüm-ı mihān(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 502*)[*olmuşam, -muş, -am*]

Miḥnetüm artuḵ **olup** rüz-be-rüz / Hîç açılmadı bu baḥt-ı firüz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 503*)[*olup, -up*]

Oldum aḥvāl-i kazāya nāzır / Fuḵarā çoğı perîşān-ḥātır(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 508*)[*oldum, -du, -m*]

Lā-mekān **olup** ider geşt ü güzār / İdemez şu gibi bir yirde ḵarār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 510*)[*olup, -up*]

Manşib alınca geçer bir niçe yıl / Alsa zabtında **olur** lā-ya 'kıl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 512*)[*olur, -ur*]

Bu tariḵuñ **olıcak** pā-māli / Sa'y idüp ḵāle getürdüm ḥāli(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 514*)[*olıcak, -ıcak*]

Bilmedüñ mi çü fenādur bu cihān / Meyl ider mi aña hîç 'aklı **olan**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 517*)[*olan, -an*]

'Uḵalāya bu cevāb-ı şāfi / **Olsar** genc-i ḵanā'at kāfi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 518*)[*olsar, -ısar*]

Ḥaşre dek dirseñ **ola** nāmuñ ad / Eyle var gülşen-i nazmı ābād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 519*)[*ola, -a*]

Ki **olur** nāmları ḥayr ile yād / Ḵıla Ḥaḵ cümlesinüñ rüḥımı şād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 521*)[*olur, -ur*]

'Ulemādan **olanı** medḥ eyle / Cühelādan **olanı** ḵadḥ eyle(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 525*)[*olanı, -an, -ı*]

Yañılup eylemez iseñ taşdı' / Belki eşraf-ı kibār **ola** şefi'(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 528*)[*ola, -a*]

Ehl-i diller nazar idüp her çend / Hâk-şinās **olan** ide belki pesend(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 529*)[olan, -an]

Saña tā ki 'ulemā raġbet ide / Hālūne vākıf **olup** şefkat ide(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 530*)[olup, -up]

Olcağ kalbüme Hâkdan ilhām / Eyledi Tuḥfe-i Ḥükkām aña nām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 533*)[olıcak, -ıcak]

Ma'rifet baħrine **olup** ğavvāş / Bulımazdum bu kadar cevher-i hāş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 540*)[olup, -up]

Tab'uma lā'ih **olurdu** bī-reyb / Ögredürdi şanasın hātif-i ğayb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 542*)[olurdu, -ur, -dı]

Sözüme vākıf **olur** ehl-i kemāl / Bu meşeldür ki yok elçiye zevāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 544*)[olur, -ur]

Dilerem senden eyā Rabb-i Vedūd / Nazır **olmaya** aña çeşm-i ḥasūd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 546*)[olmaya, -ma, -y, -a]

Kej nazar idenüñ ey Rabb-i Ğafūr / Dīdesi **ola** mekânından dūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 547*)[ola, -a]

Bu kitābum iricek encāma / Tuḥfe-i nev **ola** hāşş u 'āma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 550*)[ola, -a]

Yād **olup** ḥayr ile nāmum muṭlağ / Ğarazum raḥmet-i Hâkdur ancağ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 551*)[olup, -up]

Ğālibā şimdi kuzāt u ḥükkām / **Oldılar** ḥaylice maġlüb-ı 'avām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 556*)[oldılar, -dı, -lar]

Bunlaruñ ḥāli diğere-ğün **oldı** / Bī-kes olan katı maḥzün oldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 557*)[oldı, -dı]

Bunlaruñ ḥāli diğere-ğün oldı / Bī-kes **olan** katı maḥzün oldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 557*)[olan, -an]

Ne ise cümle-i 'ilm-i şer'î / Tab'-ı pākūnde **olur** hep ber'î(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 565*)[*olur, -ur*]

Olsa bir mes'ele fetḥe muḥtāc / Ol maḥallinde ider istiḥrāc(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 566*)[*olsa, -sa*]

Çalışup bunca meh ü sāl o faḳīr / 'İlm-i şer'iden **olur** cümle ḥabīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 567*)[*olur, -ur*]

Kendüye himmeti **olursa** bülend / İsteyen kişi olur dānişmend(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 569*)[*olursa, -ur, -sa*]

Kendüye himmeti olursa bülend / İsteyen kişi **olur** dānişmend(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 569*)[*olur, -ur*]

Ol tārīk içre **olup** çok menzil / Niçe cem'iyete olur dāḥil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 571*)[*olup, -up*]

Ol tārīk içre olup çok menzil / Niçe cem'iyete **olur** dāḥil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 571*)[*olur, -ur*]

Bekleyüp niçe mevālī-i 'ızām / Medrese künci **olur** aña maḳām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 575*)[*olur, -ur*]

Bār-ı miḥnetle **olur** kāmeti ḥam / Olayın diyü mülāzım her dem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 577*)[*olur, -ur*]

Bār-ı miḥnetle olur kāmeti ḥam / **Olayın** diyü mülāzım her dem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 577*)[*olayın, -ayın*]

Ṭotalum işte mülāzım **oldı** / Manşıb almak aña lāzım **oldı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 581*)[*oldı, -dı*]

Bu meşeldür ki dimişler 'uḳalā / Kişi a'mā **olur** irdükde ḳazā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 584*)[*ol, -ur*]

Her kim **olursa** ḳazāya rāzī / Hep gider zaḥmet-i ḥāl-i māzī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 585*)[*olursa, -ur, -sa*]

Ġāyet az **olur** olursa mā-beyn / İder ‘azl ile mürür-1 seneteyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 587)[*olur, -ur*]

Ġāyet az olur **olursa** mā-beyn / İder ‘azl ile mürür-1 seneteyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 587)[*olursa, -ur, -sa*]

Kaşdı bu manşıba çün vāşıl **ola** / Gide ğam zevk u şafā ḥāşıl **ola**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 586)[*ola, -a*]

Oldı bir şınfi anuñ lāġar u zerd / Faqr u fāka ile olmuş pür-derd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 593)[*oldı, -dı*]

Oldı bir şınfi anuñ lāġar u zerd / Faqr u fāka ile **olmuş** pür-derd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 593)[*olmuş, -mış*]

Feth **olup** anlara bāb-1 taḥşıl / Eylemişler o ‘ulümü tekmil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
597)[*olup, -up*]

Oldı bir şınfi da mensüb-1 kibār / Bir manşıb[1] alur senedi var(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 599)[*oldı, -dı*]

Aña raḥm eyle ki nā-çār **ola** ol / Faqr ile bī-kes ü bī-şkār **ola** ol(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 607)[*ola, -a*]

Sāye-veş ḥāk ile **olur** yeksān / Der-be-der şöyle gezer ser-gerdān(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 610*)[*olur, -ur*]

Faqr [anuñ] dūr **ola** yārānından / Bi’z-zarūrī uşana cānından(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 612)[*ola, -a*]

Vechi **olmaya** şu söz ki ḥāşā / Ola ‘ākıl olana ḥātır-sā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
614)[*olmaya, -ma, -y, -a*]

Vechi olmaya şu söz ki ḥāşā / **Ola** ‘ākıl olana ḥātır-sā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
614)[*ola, -a*]

Naẓm u inşāya gelen taḥrīrāt / **Olmadı** kizb ü riyā taḥşīrāt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
618)[*olmadı, -ma, -dı*]

Fakr ile hālūñ **ola** şöyle harāb / Şatmaduğ qalmaya esbāb u kitāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 625)[*ola, -a*]

Nazar eylerse de gāhī yüzüñe / Mültefit **olmaya** çokluk sözüñe(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 630)[*olmaya, -ma, -y, -a*]

Bār-ı ğam ide elif qaddūñi nūn / Giderek hālūñ **ola** dīger-gūn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 631)[*ola, -a*]

Manşiba vāşıl **olunca** her dem / Çekmesin bir iki yıl derd ü elem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 632)[*olunca, -unca*]

Manşibuñ **olur** ise bī-hāşıl / Olasın bu ğam ile lā-ya'kıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
635)[*olur, -ur*]

Manşibuñ olur ise bī-hāşıl / **Olasın** bu ğam ile lā-ya'kıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
635)[*olasın, -a, -sın*]

Eyü olursa eger ol manşıb / Çok **olur** aña bilürsin t̄alib(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
638)[*olursa, -ur, -sa*]

Bī-kes **olmağ** ile sen 'ālemde / Olasın bunca belā vü ğamda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 640)[*olmağ, -mağ*]

Bī-kes olmağ ile sen 'ālemde / **Olasın** bunca belā vü ğamda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 640)[*olasın, -a, -sın*]

Zāhir ol manşıb **olupdur** mercūḥ / Olasın bu ğam ile sen mecrūḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 642)[*olupdur, -updur*]

Zāhir ol manşıb olupdur mercūḥ / **Olasın** bu ğam ile sen mecrūḥ(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 642*)[*olasın, -a, -sın*]

Yañılıp varur iseñ İstanbula / Anda rağbet mi **olur** ma'zūle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 644)[*olur, -ur*]

Ne durur cürmümi ben de bileyin / Tā ki anuñla tesellī **olayın**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 647)[*olayın, -ayın*]

Hāşılı maşıbuñı virdüm aña / Bilürem gerçi zulum **oldı** saña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 652*)[oldı, -dı]

İhtiyārī ya **olursın** ma'zül / Ya varup maşıbuñı eyle kabül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 654*)[olursın, -ur, -sın]

Varup ol maşıba dāḥil olasın / Nuḳre taḥşiline mā'il **olasın**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 657*)[olasın, -a, -sın]

Çünki ol maşıb ola bī-ḥāşıl / Her ne deñlü **olur** iseñ 'ādil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 658*)[ola, -a]

Cem' **ola** buncılayın māl-ı ḥabīs / Güşuña girmeye āyāt u ḥadīs(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 662*)[ola, -a]

Olmaduñ emr-i Ḥudāya münkād / N'eyler āyā seni bu Ḥaḳḳ-ı 'ibād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 663*)[olmaduñ, -ma, -du, -ñ]

Eyleyüp kendüñi maḡlüb-ı 'avām / **Olasın** rüz-ı cezāda bed-nām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 664*)[olasın, -a, -sın]

Ḥırş ile zālīm **olasın** eyvāh / Yüzüñ ola iki 'ālemde siyāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 665*)[olasın, -s, -sın]

Ḥırş ile zālīm olasın eyvāh / Yüzüñ **ola** iki 'ālemde siyāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 665*)[ola, -a]

Zulm **olur** mı 'ulemādan şadır / Olup 'ilm ile 'amelde ḳāşır(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 668*)[olur, -ur]

Zulm olur mı 'ulemādan şadır / **Olup** 'ilm ile 'amelde ḳāşır(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 668*)[olup, -up]

Zulm iderse 'aceb **olmaz** cühelā / Def'-i zulm itmek içündür 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 669*)[olmaz, -maz]

'Ālim **olan** kişi icrāeyler / Emr-i ma'rūf ile nehy-i münker(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 670*)[olan, -an]

Anı gūş itmek **olur** farz-ı ‘ayn / Böyle buyurdı Resūlü’s-şakaleyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 672*)[*olur, -ur*]

Zulm iden cāhil **olandur** ekşer / Bu ḥadīsi ne oğur ne diñler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 674*)[*olandur, -an, -dur*]

Bu ḥadīş ile kim olmaz ‘āmil / Zāhir ol kimse **olupdur** cāhil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 675*)[*olupdur, -updur*]

Ḳāḍī **olmağ** ile ba‘zı ‘āmī / Zulm ile çığdı ḳuzātuñ nāmı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 676*)[*olmağ, -mağ*]

Ḳāḍī kim ḥāşıl ol ‘ālim **ola** / İḥtiyāriyla varup zālim ola(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 677*)[*ola, -a*]

Zālim **olan** kişiler cāhildür / ‘İlmden ekşeri hep ġāfildür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 678*)[*olan, -an*]

Ḳāḍī kim cāhil **ola** zālim ola / Anı rüsvāy ide maḥşerde Ḥudā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 679*)[*ola, -a*]

‘Ālim ü ‘ādil **ola** şol ḳāḍī / Ḥāzret-i Ḥaḳḳ **ola** andan rāzī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 680*)[*ola, -a*]

Oldı rüşen bu meşel ehl-i dile / Ki yanar yaş ḳurı yanınca bile(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 682*)[*oldı, -dı*]

Sañā dir ḳāḍī **olur** ‘ālim olan / Ḥākim **olur** mı cihānda nā-dān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 684*)[*olur, -ur*]

Ḳuvvet-i māl ile niçe cāhil / Ḳāḍī vü ḥākim **olur** bir niçe yıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 686*)[*olur, -ur*]

Olmuş iken cūhelādan ma‘dūd / Ḥākim **olmasını** eyler maḳşūd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 688*)[*olmuş, -muş*]

Olmuş iken cūhelādan ma‘dūd / Ḥākim **olmasını** eyler maḳşūd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 688*)[*olmasını, -ma, -sı, -n, -ı*]

Anlaruñ **olsa** gerek t̄ali‘i yār / H̄alkdan eylemez ol ğayret ü ‘ār(*Tuḥfetü‘l-Hükkām, Beyit 689*)[*olsa, -sa*]

Cühelā gün gibi rif‘atde **olur** / ‘Ulemā ḥāk-i mezelletde **olur**(*Tuḥfetü‘l-Hükkām, Beyit 692*)[*olur, -ur*]

İktizāsı bu mıdur dünyānuñ / Rif‘atı artuḫ **ola** nā-dānuñ(*Tuḥfetü‘l-Hükkām, Beyit 693*)[*ola, -a*]

Ḳaṅı ‘ālim ki **ola** efḫar-ı nās / Anı ol cāhile sen itme kıyās(*Tuḥfetü‘l-Hükkām, Beyit 694*)[*ola, -a*]

Geymesün ‘örf ü izāfet her dem / H̄aşm **olur** aña İmām-ı A‘zam(*Tuḥfetü‘l-Hükkām, Beyit 696*)[*olur, -ur*]

Her taraftan **olup** a‘dā peyda / Şerr ü şūr ile pür oldı dünyā(*Tuḥfetü‘l-Hükkām, Beyit 698*)[*olup, -up*]

Engürüs içre **olan** düşmen-i dīn / Āteş-i zulmi olınmaz teskīn(*Tuḥfetü‘l-Hükkām, Beyit 700*)[*olan, -an*]

Engürüs içre olan düşmen-i dīn / Āteş-i zulmi **olınmaz** teskīn(*Tuḥfetü‘l-Hükkām, Beyit 700*)[*olınmaz, -in, -maz*]

Bāb-ı rişvet ise mesned **olamaz** / Rif‘ata kimse muḳayyed **olamaz**(*Tuḥfetü‘l-Hükkām, Beyit 704*)[*olamaz, -a, -maz*]

Devleti ḥaşre dek **olsun** mümted / Ya‘nī kim H̄azret-i Sulṫān Aḫmed(*Tuḥfetü‘l-Hükkām, Beyit 712*)[*olsun, -sun*]

Bu durur aña du‘āmuz ki müdām / H̄aşre dek var **ola** ol şāh-ı be-nām(*Tuḥfetü‘l-Hükkām, Beyit 716*)[*ola, -a*]

Naẓm u neşri anuñ olup kem-yāb / Çün beyāz **olup** ola ‘arz-ı rikāb(*Tuḥfetü‘l-Hükkām, Beyit 719*)[*olup, -up*]

Naẓm u neşri anuñ olup kem-yāb / Çün beyāz olup **ola** ‘arz-ı rikāb(*Tuḥfetü‘l-Hükkām, Beyit 719*)[*ola, -a*]

Bîş ü kem her ne ise tuhfe-i mür / Lâyık oldur **ola** şāhā ma‘zūr(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 723)[*ola, -a*]

Hāline vākıf **olup** rağbet kı1 / Hāsb-i hālin okıyup şefkat kı1(*Tuhfetü'l-Hükkām*, *Beyit*
726)[*olup, -up*]

Şehlerüñ olur ‘atāsı mebzül / Kimse **olmaz** der-i ‘adlinde melül(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 727)[*olmaz, -maz*]

Hîç ol bāba gelen redd olmaz / Bāb-ı ihsānı şehüñ sedd **olmaz**(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 728)[*olmaz, -maz*]

Hağ virüp hāşıl **olursa** bu murād / Manşıbuñ eylemeyem nāmını yād(*Tuhfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 731*)[*olursa, -ur, -sa*]

Emr **olınur** ise ben nā-kāma / Nazm idem her sene bir şeh-nāme(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 735)[*olınur,*]

‘Avniyā ‘avn-i Hudā ger **ola** yār / Bu murāda iresin āhir-i kār(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 737)[*ola, -a*]

Anda hatm **oldı** ‘adālet anda / Anda hatm **oldı** şahāvet anda(*Tuhfetü'l-Hükkām*, *Beyit*
740)[*oldı, -dı*]

Anuñ ‘aşrında geleydi Cemşid / Hidmetin eyleyüp **olurdi** ferid(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 741)[*olurdi, -ur, -dı*]

Meclis[in] görse eger Rüstem-i Zāl / Pāy-māl **olur** idi sāye-mişal(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 742)[*olur, -ur*]

‘Ömrin efzün ide ol Hayy u Kadîr / **Ola** a‘dāsı kamu hıvār u hağîr(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 739)[*ola, -a*]

Mu‘cizātiyla Resülü’llāhuñ / Düşmeni münhezim **olsun** şahuñ(*Tuhfetü'l-Hükkām*,
Beyit 747)[*olsun, -sun*]

Haşre dek şāh-ı cihān var **olsun** / ‘Avn-i Hağ aña nigeħ-dār **olsun**(*Tuhfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 748*)[*olsun, -sun*]

Sāyesinde **olalum** āsūde / Rūz u şeb hamd idelüm ma‘būda(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 749*)[*olalum*]

Zühd ü taḳvāda **olup** ḳāmeti lām / İhtimām üzre iken şubḥ u şām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 756*)[*olup, -up*]

Soñra ol fāriḡ **olup** manşıbdan / Güşe-i ‘uzleti eyler mesken(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 758*)[*olup, -up*]

Ol ḳazādan **olıcak** āzāde / Ḥazreti hıç göremez rü’yāda(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 759*)[*olıcak, -ıcak*]

İdemez aña taḳarrüb ḥāşıl / Mey-i fürḳatle **olur** lā-ya‘ḳıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 760*)[*olur, -ur*]

Bu ḥaḫāsından idüp i‘rāzı / Yine ‘avdet ḳılıp **olur** ḳāḫı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 761*)[*olur, -ur*]

Der-‘aḳab maḳşad-ı aḳşayı bulur / Ḥazretüñ bende-i maḳbūli **olur**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 762*)[*olur, -ur*]

Bu cevābı buyurur aña Resül / Sen ḳazāyāya **olurken** meşḡül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 765*)[*olurken, -ur, -ken*]

Olup anuñ ile me‘cūr u meşāb / Müntefi‘ olur idi şeyḫ ile şāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 768*)[*olup, -up*]

Ḥidmetümden niçe gün **olduñ** dūr / Bundan özge saña yoḡ cürm ü ḳuşūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 770*)[*oldun, -du, -ñ*]

İki şımf **oldı** ḳuzāt [u] ‘ulemā / Diñle bir bir sebebin icmālā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 773*)[*oldı, -dı*]

Oldı bir şımfı mevālī ḳısmı / Şöhre-i dehr olup ism ü resmi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 774*)[*oldı, -dı*]

Oldı bir şımfı mevālī ḳısmı / Şöhre-i dehr **olup** ism ü resmi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 774*)[*olup, -up*]

Arturur gün **olıcağ** rüz-ı cezā / Ne cevāb idebilür bilsem aña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 779)[*olıcağ, -ıcağ*]

Rūmda niçe menāşib yek-sū / Arpalıq **oldı** mevāliye kamu(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
780)[*oldı, -dı*]

Yār **olup** bir niçe rişvet bedeliye (?) / Dir ki ol al gididen vir gidiye(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 782*)[*olup, -up*]

Birdür anlara ḥelāl ile ḥarām / Varduğı yirūn **olur** işi tamām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 783)[*olur, -ur*]

Manşibuñ eyüsini anlar alur / Bī-kes **olan** kişi yābānda qalır(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 784)[*olan, -an*]

Bī-kes **olan** kişi manşib alımaz / Eger alursa da nef in bulımaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 786)[*olan, -an*]

Oldı bir sınıfı da bī-kes fuqarā / ‘Azl ile ‘ömri geçer şubḥ u mesa(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 787)[*olsa, -sa*]

‘İlm ile yoğ ise ger aqrānı / ‘Adlde **olsa** Şüreyḥ-i şānī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
788)[*olsa, -sa*]

Zāhir aqvāli қо bid‘at zulem / **Oldı** qādīlar aña ālet-i zulm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
791)[*oldı, -dı*]

Cem‘ **olan** nūzl ü ‘avārız ne ki var / Qādīdan ister anı defter-dār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 793)[*ol*]

Açılup ḥali‘-i nā-mes‘ūdum / Hāşıl **olmadı** ebed maqşūdum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 801)[*olmadı, -ma, -dı*]

Oqı gör mücib-i ‘ibret **olsun** / Sebeb-i zıkr u naşīhat olsun(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
803)[*olsun, -sun*]

Fuqarādan **olanı** bir bir şay / Manşibında tıramaz bir iki ay(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
804)[*olanı, -an, -ı*]

Zür-1 bâzûsı olan merd-i kavî / **Olyor** hâdim-i şer‘-i nebevî(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 805)[*olıyor, -ı, -yor*]

Hele mağlûb-1 ‘avâm **olmuşsin** / Bu tamā‘ birle tamām olmuşsin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 809)[*olmuşsin, -muş, -sin*]

‘Aklı **olan** çeke mi bunca ta‘ab / Buña şabr iden edānîdür hep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 810)[*olan, -an*]

Bu cihân manşıbını itme kabûl / **Olmamak** ister iseñ soñra melûl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 821)[*olmamak, -ma, -mak*]

İste ol manşıbı kim ey dānā / Ebedî **olsa** o manşıbdā beķā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
822)[*olsa, -sa*]

Ķangı manşıb ki degüldür bākî / ‘Uķalā **olmaz** anuñ ‘uşşāķı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 823)[*olmaz, -maz*]

Olmak istersen eger kim rāḥat / Eyle bu ḥalk-ı cihāndan ‘uzlet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 824)[*olmak, -mak*]

Bāb-1 rızķuñ senüñ **olmaz** mesned / Ķulınuñ rızķına zāmin ol Aḥad(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 827)[*olmaz, -maz*]

Rızķ için ģam yime ey ehl-i kemal / Hırş ile **olma** mişāl-i Deccāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 828)[*olma, -ma*]

Lāzım **olan** yire şarf eyleyicek / Rızķı taḥşîle çekilmez çok emek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 830)[*olan, -an*]

Bezı ü şarf itmege yitmez ammā / Māl-ı Ķārūn daḥi **olursa** saña(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 831)[*olursa, -ur, -sa*]

Çekesin bunca ģam u derd-i keşir / **Olasın** bir ķurı ‘unvāna esir(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 837)[*olasın, -a, -sın*]

Tālib-i manşıb-ı ‘uķbā **olıñuz** / Rāĝıb-ı raḥmet-i Mevlā olıñuz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 841)[*olıñuz, -ı, -ñuz*]

Olmayup rāğīb-ı hayr u hasenat / Aña nā-gāh irişür vaqt-i memāt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 850*)[*olmayup, -ma, -y, -up*]

O maḥilde zer aña **olmaz** yār / Terk-i dünyā ider āhir nā-çār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 851*)[*olmaz, -maz*]

Olmayınca aña luṭf-ı Bārī / Kōduğı yirde қalur dīnārı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 852*)[*olmayınca, -ma, -y, -ınca*]

O maḥalde **olcaқ** zer medfūn / Vārış olanlar olur[lar] maḥzūn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 854*)[*olcaқ, -ıcaқ*]

Sūreti **olmuş** anuñ niteki mūş / Zer olan yire tutar çeşm ü gūş(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 856*)[*olmuş, -mış*]

Sūreti olmuş anuñ niteki mūş / Zer **olan** yire tutar çeşm ü gūş(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 856*)[*olan, -an*]

Her kim **olursa** ḥarīş-i dīnār / Ḥaşr olur mūş-şıfat āḥir-i kār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 863*)[*olursa, -ur, -sa*]

‘Ākıbet çünki helāk **olsa** gerek / Beden-i nāzūg[i] ḥāk olsa gerek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 865*)[*olsa, -sa*]

Mā’il-i sīm ü zer **olan** her çend / Bu ḥikāyetle olur fā’idemend(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 867*)[*olan, -an*]

Mā’il-i sīm ü zer olan her çend / Bu ḥikāyetle **olur** fā’idemend(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 867*)[*olur, -ur*]

Diñle ey mā’il-i erbāb-ı hüner / Dir iseñ gūşuñ **ola** pür-gevher(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 868*)[*ola, -a*]

Naql **olındı** saña çün bu kışsa / Kışsadan ‘ārif iseñ al hişşe(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 869*)[*olındı*]

Bil ki ‘aқluñ saña yār ise hemīn / Manşıba tālib **olup** olma yaқın(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 870*)[*olup, -up*]

Taleb-i mansıbbı kılma tedbır / Kādılık **oldı** çatı emr-i ‘asır(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 871*)[oldı, -dı]

Esedü’l-lāh ‘Alīden mervī / Naql **olındı** bu ḥadīs-i nebevī(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 872*)[olındı]

Ḥalka medār u merci ‘ **olur** sözi diñlenür(*Ubeydi tahmis IIIkita 1.mısra*)[olur, -ur]

Olmaz kanā‘at eylemeden özge kīmyā(*Ubeydi tahmis V.kita, 3.mısra*)[olmaz, -maz]

Olmaz aḥkām-ı şerī‘at icrā / Zeyd ile ‘Amr ider olsa da‘vā(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 878*)[olmaz, -maz]

Zeyd aña **olmaz** ise ger rāzī / N’eylesün ya baña diyor kâzī(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 880*)[olmaz, -maz]

Olmayup şer‘e mutī‘ ü münkād / Ḥākimün ḥükmine eylerler ‘inād(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 889*)[olmayup, -ma, -y, -up]

İstikāmet yiridür şer‘-i Resül / Ḥidmetün **ola** dir iseñ maqbül(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 893*)[ola, -a]

‘Ādil olmasa eger bir miqdār / **Olmaz** saña daḥi ḥidmetkār(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 894*)[olmaz]

Müstaḳīm **olsa** eger ḥidmetde / Şāhibi anı tıtar izzetde(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 895*)[olsa, -sa]

Ḥādım-i şer‘-i şerīf **olsa** kişi / İstikāmetde anuñ dā‘ım işi(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 896*)[olsa, -sa]

Saña yāhū daḥi gelmez mi yaḳın / **Oldı** inşāf didüğüñ mışfu’d-dīn(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 899*)[oldı, -dı]

Mürteşī **olma** vü rişvet virme / Başdan ayağa günāha girme(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 901*)[olma, -ma]

Rişvet ile şaḳın **olma** ḥāḳım / Rüz-ı maḥşerde olursın nādım(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 902*)[olma, -ma]

Riřvet ile řakın olma hāķim / Rūz-1 mařserde **olursın** nādim(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 902)[*olursın, -ur, -sın*]

Rişveti virmek **olur** mı cā'iz / Rāřınüñ hüķmi degülken nāfız(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 903)[*olur, -ur*]

Bu hadīs ile olup naķl-i řaħīh / Kıldı Peygāمبر o ķavli tařrīh(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 905)[*olup, -up*]

Ķangı meyyit ki **olursa** medfūn / Kefenin řoyar alurmuş mel'un(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 907)[*olursa, -ur, -sa*]

Olmuş ol hāķ-1 vilāyet 'āciz / Anı men' idememişler hergiz(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 908)[*olmuş, -mış*]

Ol vilāyetde meger bir ķāđī / Ķavl ü fi'linden **olup** Ķaķ rāzī(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 904)[*olup, -up*]

Aña dir rıfķ ile ey merd-i ģarīb / Baña şimden girü mevt **oldı** ķarīb(*Tuħfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 913*)[*oldı, -dı*]

Böyle anuñla idüp ķavl ü ķarār / Ķāđī [ki] defn **olıcak** āħir-i ķār(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 915)[*olıcak, -ıcak*]

'Ādil **olan** göricek böyle 'azāb / Zālime niķe olur ekl-i 'iķāb(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 922)[*olan, -an*]

'Ādil olan göricek böyle 'azāb / Zālime niķe **olur** ekl-i 'iķāb(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 922)[*olur, -ur*]

Oldı mā-dūnı ķuzātuñ nüvvāb / Ķılma hālin bularuñ istiġrāb(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 924)[*oldı, -dı*]

Ne vücūdı var **ola** nüvvābuñ / Ķavm ü hüddām u ķamu küttābuñ(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 926)[*ola, -a*]

Zulm anlardan **olupdur** merfū' / Ķayr ile řerri ider ařla rücu'(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 927)[*olupdur, -updur*]

Olsa zulm itmege kâdî ma'il / Nef'i yok fâ'il olursa 'âdil(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 931*)[*olsa, -sa*]

'Âdil **olursa** eger hâkim-i 'aşl / Tîg-1 şer' ile ider bâtıllı faşl(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 932*)[*olursa, -ur, -sa*]

Zaleme zulm ider ise n'ola teskîn gerek / Kâdî miskîn **olıcak** nâ'ibi keskin gerek(*Matla'-ı Vâlihi'l-Merhûmi'l-Üsküb*)[*olıcak, -ıcak*]

Tîg-1 şer' ile kesüp faşl idemez bâtıllı hağ / Kâdî miskîn **olıcak** nâ'ib olur künce bıçağ(*Cevâb-ı Nâ'ibü's-Şer'*)[*olıcak, -ıcak*]

Tîg-1 şer' ile kesüp faşl idemez bâtıllı hağ / Kâdî miskîn olıcak nâ'ib **olur** künce bıçağ(*Cevâb-ı Nâ'ibü's-Şer'*)[*olur, -ur*]

Olmağıl ekl-i harâma mu'tâd / Şanma ki sende kalur hağğ-ı 'ibâd(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 937*)[*olmağıl, -ma, -ğıl*]

Saňa tağdîr **olan** olur vâşıl / N'oldı ya bunca tama'dan hâşıl(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 938*)[*olan, -an*]

Saňa tağdîr olan **olur** vâşıl / N'oldı ya bunca tama'dan hâşıl(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 938*)[*ololur, -ur*]

Ma'siyet bahrine **olmuşsin** ğark / İdemezsin hağğı bâtıldan fark(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 939*)[*olmuşsin, -miş, -sin*]

Her kime eylese bir kez nazarı / 'Âlemüñ **olur** idi gerçek eri(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 944*)[*olur, -ur*]

'İlm-i tefsîre **olurken** meşğül / Didi Kâdîya meger bir gün ol(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 945*)[*olurken, -ur, -ken*]

'Âkıbet eyleyüp emrini kabûl / **Oldı** tağrîrine anuñ meşğül(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 949*)[*oldı, -dı*]

Kalbine münkaş **olınca** mefhûm / Himmet-i şeyh ile ol kân-ı 'ulûm(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 950*)[*olınca, -ınca*]

Didi ithāf idelüm sultāna / Tā ki mazhar **olasın** ihsāna(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 953*)[*olasın, -a, -sın*]

Didi kim ḥidmet-i şer'e maḥzā / Dilerem kim **ola** taḳlīd-i ḳazā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 955*)[*ola, -a*]

Dir iseñ keşf **ola** sırr-ı mübhem / N'eyledi diñle İmām-ı A'zam(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 963*)[*ola, -a*]

Ki ḫaleb ḳılsa [da] sā'il sā'il / Mezhebine **olur** anuñ ḳā'il(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 957*)[*olur, -ur*]

Gerçi **olunmaz** İmāmeyn taḫfif / Līk mezhebleridür ḳavl-i za'if(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 968*)[*olunmaz*]

Oldı meşhūr degüldür bu ḫafi / Ya'nī kim ol dür-i 'ilmüñ şadefi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 973*)[*oldı, -dı*]

Oldı şāhuñ sözine ḫaylī melül / Ḳılmadı ya'nī ki emrini ḳabül(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 975*)[*oldı, -dı*]

Didiler ḳışşayı şāha nā-gāh / Bī-ḫuzūr **oldı** işitdükde o şāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 976*)[*oldı, -dı*]

Ḥabs olunmasın anuñ emr itdi / Ol ḳadīmī **olan** ülfet gitdi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 977*)[*olan, -an*]

Aña üç def'a olındı teklīf / Rāzī **olmaz** idi hīç zāt-ı şerīf(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 979*)[*olmaz, -maz*]

İḫtilāf üzredür anda aḳvāl / Kimi dir **olmadı** ıtlāḳa mecāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 980*)[*olmadı, -ma, -dı*]

Şāha söz ḳılmadı ašlā te'sīr / Müddeti ḫabs iken **oldı** takdīr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 981*)[*oldı, -dı*]

Kimisi dir ki **olındı** ıtlāḳ / Şāh ile olmadı ortada vifāḳ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 983*)[*olındı*]

Geçdi zahmet ile hāl-i mazī / **Olmadı** gitdi ölince kādī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 985*)[*olmadı, -ma, -dı*]

Bu hikāyet ki **olındı** irād / Nedür andan bize aqşā-yı murād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 987*)[*olındı*]

Dā'im idüp taleb-i zevk u sürür / **Olmışuz** manşıb u māla mağrūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 997*)[*olmuşuz, -mı, -uz*]

Hırş ile sürdügün ol manşıb u māl / **Oldı** Fir'avn ile Qārūna mişāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1000*)[*oldı, -dı*]

Manşıba 'ākıl iseñ **olma** ḥarış / Nefsünü kıl bu cefādan taḥlīs(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1002*)[*olma, -ma*]

Şimdi nās **oldı** cevāsīs-i 'uyüb / Ne kadar senden olursa maḥcüb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1005*)[*oldı, -dı*]

Şimdi nās oldı cevāsīs-i 'uyüb / Ne kadar senden **olursa** maḥcüb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1005*)[*olursa, -ur, -sas*]

Bī-ḥuzūr **olsa** kaçan bir miqdār / İder ol cümle 'uyübün izhār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1006*)[*ola, -sa*]

Bārī 'uzlet kılup ol gūşe-nişin / **Olma** 'ākıl iseñ anlara yaqın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1008*)[*olma, -ma*]

Gide tā sīret-i ḥayvāniyyet / Saña ḥāşıl **ola** rūḥāniyyet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1015*)[*ola, -a*]

Ya İlāhī kıl anı pīşe bize / Zikr ü fikrün **ola** endīşe bize(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1016*)[*ola, -a*]

'Avnī-i 'āciz ü dil-ḥaste mizāc / **Olmasun** gayrı kapuya muḥtāc(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1019*)[*olmasun, -ma, -sun*]

Turma kaşr-ı suḥana ur bünyād / Tā gūşāde **ola** ebvāb-ı murād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1026*)[*ola, -a*]

Kim **ola** dürr-i suhan şarrâfi / Bilür ol kıymetin urma lâfi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1028*)[*ola, -an, -an*]

Ḳalbi gencîne-i sırr-ı ihlâş / Dergeh-i Ḥaḳda **olan** bende-i ḥâş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1034*)[*olan, -an*]

İsminüñ mîmi **olupdur** el-ân / Merkez-i dâ'ire-i kevn ü mekân(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1039*)[*olupdur, -up, durl*]

Luṭf ile her kime **olsa** nazarı / Bilür ol 'ilm-i ledünden ḥaberi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1048*)[*olsa, -sa*]

Nuşḥ u pendî **olup** insāna müfid / İrişür menzil-i maḳşûda mürîd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1050*)[*olup, -up*]

La'l ü mercân **olur** alsa ele seng / Kîmyâ işte budur eyleme ceng(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1053*)[*olur, -ur*]

Lîk her kânda bulunmaz o güher / Üsküdar **oldı** meger aña maḳar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1054*)[*oldı, -dı*]

Fuḳarâ Ka'be'si oldur ḥalâ / Dü maḳâm **oldı** anuñla iḥyâ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1055*)[*oldı, -dı*]

Oldılar bunca fezâ'il kânı / Sâkinân-ı ḥarem-i Sübhânî(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1058*)[*oldılar, -dı, -lar*]

Mürşid-i kâmil **olan** böyle gerek / Görmedi nev'-i beşer şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1060*)[*olan, -an*]

Oldılar zıkr-i Ḥudāya meşgûl / Buldılar devlet-i dâreyne vuşûl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1066*)[*oldılar, -dı, -lar*]

Oldılar menzil-i maḳşûda yakın / Buldılar maḡfîret-i Rabb-i mu'în(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1069*)[*oldılar, -dı, -lar*]

Her sözü mücib-i 'ibret **olsun** / Bî-bedel ḥüb naşîḥat **olsun**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1071*)[*olsun, -sun*]

Başa āyende revende yüzüñe / Tā şafā hāşıl **ola** kendüzüñe(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1075*)[*ola, -a*]

Ḳulınuñ ḳulı **olursañ** da eger / Müjdegāne vır aña cān u ser(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1077*)[*olursan, -ur, -sa, -ñ*]

Rāygān çün ele girmez mañşıb / Aña 'āḳıl **olan** olmaz rāğıb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1083*)[*olan, -an*]

Rāygān çün ele girmez mañşıb / Aña 'āḳıl olan **olmaz** rāğıb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1083*)[*olmaz, -maz*]

Olmaduñ mı bu ḥaberden āgāh / Müddet-i 'ömr ise şaşṭ u pencāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1090*)[*olmaduñ, -ma, -du, -ñ*]

Altmış üç **olmağ** ile 'ömr-i Ḥabīb / Ümmetüñ ekşerine oldı naşīb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1091*)[*olmağ, -mağ*]

Altmış üç olmağ ile 'ömr-i Ḥabīb / Ümmetüñ ekşerine **oldı** naşīb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1091*)[*oldı, -dı*]

Yetmiş varmadılar ekşer-i nās / Ekşere n'ola eḳal **olsa** ḳıyās(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1093*)[*olsa, -sa*]

İder ol Ḥālīḳa ṭā'atde ḳuşūr / Dir ki ma'lül **olan** olur ma'zūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1096*)[*olan, -an*]

İder ol Ḥālīḳa ṭā'atde ḳuşūr / Dir ki ma'lül olan **olur** ma'zūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1096*)[*olur, -ur*]

Naḳş **olınca** dilüñde her gāh / Zıkr ü fikrüñ senüñ olsun Allāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1099*)[*olınca, -ınca*]

Naḳş olınca dilüñde her gāh / Zıkr ü fikrüñ senüñ **olsun** Allāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1099*)[*olsun, -sun*]

Nefs-i emmāreye hem-rāh **olma** / Yañılup yoluñı güm-rāh **olma**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1101*)[*olma, -ma*]

Ġāfil **olma** ele girmez fırsat / Mürşid-i kāmile eyle h̄idmet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1102*)[*olma, -ma*]

Sen bu gün niçün olursın bī-bāk / Meskenüñ yarın **olur** zīr-i meġāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1105*)[*olur, -ur*]

Ne virürsin ‘acebā anda cevāb / **Olmaz** ise saña ‘avn-i Vehhāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1107*)[*olmaz, -maz*]

Saña eylerse naşīḥat te’şīr / **Olma** bu devlet-i dünyāya esīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1109*)[*olma, -ma*]

Ola Ḥaḫ ḫullarına cümle mu’īn / İrgüre işbu murāda āmīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1116*)[*ola, -a*]

Az **olur** buncılayın tuḥfe[-i] ḫūb / Var ümīdüm ola maḥbūb-ı ḫulūb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1118*)[*olur, -ur*]

Az olur buncılayın tuḥfe[-i] ḫūb / Var ümīdüm **ola** maḥbūb-ı ḫulūb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1118*)[*olur, -ur*]

Nitekim Şāh [u] Gedā-yı Yaḥyā / Muḥtaşar **oldı** kitābum zīrā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1119*)[*oldı, -dı*]

Keşret ile kişide **olsa** kelām / Ol sefāḥatle bulur şöhret [ü] nām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1121*)[*olsa, -sa*]

Az ni‘met **olur** elbette lezīz / İmtilā eyler anuñ çoġı ‘azīz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1122*)[*olur, -ur*]

Muḥtaşar **olsa** eger nazm-ı ḫūb / Ehl-i ‘irfān görür anı mergūb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1124*)[*olsa, -sa*]

Ger mü’ellif kıla te’līfī büyük / Dā’imā ellere **olur** bir yük(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1125*)[*olur, -ur*]

Tā ki eglence olup ḫükkāma / **Ola** ihvāna naşīḥat-nāme(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 1127*)[*ola, -a*]

Mefhâr ü melce'-i efrâd-ı beşer / Hâlûme vâkıf **olup** şefkât ider(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1136*)[*olup, -up*]

Hâlûme vâkıf **olınca** Monlâ / Var ümîdüm ide ihsânı baña(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1139*)[*olınca, -ınca*]

Qâdî-i 'asker-i Rûm u Anaol / Luţf u tab' ile **olupdur** mecbûl(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1140*)[*olupdur, -updur*]

Bu durur dilde **olan** hüzn ü melâl / Levh-i dilde yazılıpdur bu hayâl(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1143*)[*olan, -an*]

'Avn-ı Hağdan umaram rûz u şeb / Vâşıl **olam** bu murâdâta hep(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1144*)[*olam, -a, -m*]

Ger mu'in **ola** baña ma'bûdum / Ne ise hâşıl olur maşşûdum(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1145*)[*ola, -a*]

Olur itmâm bu nazm-ı medhûl / 'Ulemâ eyler ise anı kabûl(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1148*)[*olur, -ur*]

Âh kim havfum odur kim ola red / **Olup** ebvâb-ı murâdum münsed(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1149*)[*olup, -up*]

Olcağ vâkı'-i hâlûm ma'lûm / Beni hâşâ kıla anlar maşşûm(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1153*)[*olıcak, -ıcak*]

Oldı maşşûş havâşşa bu kelâm / Fehm ü idrâk idemez anı 'avâm(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1154*)[*oldı, -dı*]

Baña bir ölmez oğuldur bu kitâb / Süfehâ kışmı **olur** bunda hicâb(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1159*)[*olur, -ur*]

Vâkı'-i hâli bilür ma'bûdum / Serika **olmadı** hiç maşşûdum(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1161*)[*olmadı, -ma, -dı*]

Hâniş **olmam** kâsem eylersem eger / Ola sehv ile tevârüd ya meger(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 956*)[*olmam, -ma, -m*]

Hāniş olmam k̄asem eylessem eger / **Ola** sehv ile tevārūd ya meger(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 956*)[*ola, -a*]

Şāḥ-ı desti k̄alem-āsā kurısun / Hıuşk **olup** berg-i lisānı çürisün(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1168*)[*olup, -up*]

Niçe tiryākī vü bengī mecnūn / Gāh **olur** nazmı yazar nā-mevzūn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1172*)[*olur, -ur*]

Kātibūñ ekseri ḥod cāhil olur / Ehl-i keyf ise eger mühmil **olur**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1173*)[*olur, -ur*]

Ola ḥaṭṭı ya nesih̄ ya ta'līk / Yazup anı kıla şoñra taṭbīk(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1176*)[*ola, -a*]

Rāyegān vāşıl **olup** ol gence / Rüz u şeb aña olur eylence(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1181*)[*olup, -up*]

Rāyegān vāşıl olup ol gence / Rüz u şeb aña **olur** eylence(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1181*)[*olur, -ur*]

Var ümīdüm ide rağbet 'ulemā / **Ola** şāyed sebeb-i medḥ ü senā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1182*)[*ola, -a*]

Oқыyup yazan anı sağ olsun / İki 'ālemde yüzi ağ **olsun**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1185*)[*olsun, -sun*]

Nazmı ğarrā edāsı bī-hemtā / Nāmı **oldı** Menaķıbu'l-Hükkām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1187*)[*oldı, -dı*]

Munşaba **oldı** aña manşıblar / Gelmedi ḥāline cihānda nizām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1192*)[*oldı, -dı*]

Ser-güzeştüm **olurđı** niçe kitāb / Şerḥ olınsa bu miḥnet ü ālām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1194*)[*olurđı, -ur, -dı*]

Ḥaķ naşıb eyleyüp **ola** ḥāşıl / Dünyevī v'āḥirī cemī'-i merām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1196*)[*ola, -a*]

olan oldu: Olan oldu.

Olan oldu sözümi diñle ‘azîz / Saña bu pend-i leţâfet-âmîz(*Tuĥfetü ’l-Ĥükkâm, Beyit 802*)[*olan oldu*]

ortada: Görünür yerde, göz önünde, meydanda.

Kimisi dir ki olındı ıtlaĥ / Şâh ile olmadı **ortada** vifâĥ(*Tuĥfetü ’l-Ĥükkâm, Beyit 983*)[*ortada, -da*]

‘Osmân: Hazret-i Osman. Hulefa-i Raşidin’den.

Daĥi Bū Bekr ü ‘Ömer ‘**Osmâna** / Ĥazret-i Ĥaydara hep ihvâna(*Tuĥfetü ’l-Ĥükkâm, Beyit 477*)[‘*Osmâna, -a*]

‘Osmânî: II. Osman zamanında basılan gümüş Osmanlı parasına sonradan verilen bir isim.

Ger ĥabûl eyler iseñ sen anı / Ĥazanursın bir iki ‘**Osmânî**(*Tuĥfetü ’l-Ĥükkâm, Beyit 643*)[‘*Osmânî î*]

öğredürdi: “Öğretirdi” anlamında kullanılmıştır.

Ṭab‘uma lâ’ih olurdı bî-reyb / **Öğredürdi** şanasın hâtif-i ĥayb(*Tuĥfetü ’l-Ĥükkâm, Beyit 542*)[*öğredürdi, -dür, -di*]

öl-: Ölmek, vefat etmek.

Bu felâketde iken şâm u seĥer / Vâlidüñ **öldi** diyü geldi ĥaber(*Tuĥfetü ’l-Ĥükkâm, Beyit 213*)[*öldi, -di*]

Baña bir manşıbı ĥoĥ gördiler / Ṭa‘n u teşnî‘ ile **öldürdiler**(*Tuĥfetü ’l-Ĥükkâm, Beyit 316*)[*öldürdiler, -dür, -di, -ler*]

Manşıba gitdi şafâlar sürdi / Beni bu miñnet ü gam **öldürdi**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 448*)[öldürdi, -dür, -di]

Düşdi bu derde ahālī iñler / Bu ‘aşırda kim **ölür** kim diñler(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 691*)[ölür, -ür]

Meded **öldürdi** bizi bu ğayret / Zāhiren bunda [da] vardur ḥikmet(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 697*)[öldürdi, -dür, -di]

Geçdi zaḥmet ile ḥāl-i māzī / Olmadı gitdi **ölince** kādī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 985*)[ölince, -ince]

Baña bir **ölmez** oğuldur bu kitāb / Süfehā kışmı olur bunda ḥicāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1159*)[ölmez, -mez]

‘Ömer: Hazret-i Ömer. Hulefa-i Raşidin’den.

Daḥi Bū Bekr ü ‘**Ömer** ‘Oşmāna / Ḥazret-i Ḥaydara hep ihvāna(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 477*)[‘Ömer]

‘ömr: Ömür.

Faḫr u fāḫayla kimisi muḫtar / ‘**Ömri** zilletde geçer şām u seḫer(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 128*)[‘ömr, -i]

‘Avniyā eyle hemān Ḥaḫka niyaz / ‘**Ömrini** devletini ide dırāz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 162*)[‘ömrini, -i, -n, -i]

Medḥden ḥayr du‘ādur maḫşūd / ‘**Ömrin** efzün ide ol Rabb-i Vedūd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 203*)[‘ömrin, -i, -n]

Az ‘**ömrümde** çeküp derd-i keşir / Ṭālī‘üm kıldı beni ḥvār u ḥaḫir(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 212*)[‘ömrümde, -ü, -n, -de]

Ḥaḫ bu kim kılmadı ol lāf u güzāf / Va‘deye ‘**ömr**i velī kıldı ḥilāf(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 227*)[‘ömr, -i]

Geçdi ‘**ömrüm** dükeli ğurbetde / Āteş-i faqr ise germiyyetde(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 235)[‘ömrüm, -üm]

Ekşerī bencileyin müflis ü ‘ūr / İhtiyāc ile ider ‘**ömrü** mürür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 509)[‘ömrü, -i]

Dā’imā ‘**ömrü** felāketle geçer / Gicesi günü riyāzetle geçer(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
574)[‘ömrü, -i]

O murādına irince her bār / Ğam ile ‘**ömrü** geçer leyl ü nehār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 580)[‘ömrü, -i]

‘**Ömrin** efvün ide ol Ḥayy u Kadīr / Ola a’dāsı kamu ḥvār u ḥaḳīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
745)[‘ömrin, -i, -n]

Oldı bir şınfı da bī-kes fuḳarā / ‘Azl ile ‘**ömrü** geçer şubḥ u mesa(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 787)[‘ömrü, -i]

Māl u cāh eyleyüp anı mağrūr / Bir nefes itmedi ‘**ömrinde** ḥuzūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 848)[‘ömrinde, -i, -n, -de]

‘ömr-i ‘azīz: Aziz, yüce ömür.

Rüz u şeb görme misin ‘**ömr-i ‘azīz** / Bād-veş sür‘at ile geçmede şīz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1086)[‘ömr-i ‘azīz]

‘ömr-i Ḥabīb: Habib(Hz. Muhammed)’in ömrü.

Altmış üç olmağ ile ‘**ömr-i Ḥabīb** / Ümmetüñ ekşerine oldı naşīb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1091)[‘ömr-i Ḥabīb]

‘ömr-i girān-māyesi: Kıymetli ömrün özü.

Ḳat‘ idem kişi diyü pāyesini / Cerḥ ider ‘**ömr-i girān-māyesini**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 562)[‘ömr-i girān-māyesini, -ni]

‘ömr-i kalîl: Kısa ömür.

Saña günden daği rüşen bu delîl / Zıll-ı zâ’il gibidür **‘ömr-i kalîl**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1100*)[‘ömr-i kalîl]

‘ömr-i kaşîr: Kısa ömür.

Niçe evşâfını idem taḥrîr / Eylemez aña vefâ **‘ömr-i kaşîr**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 161*)[‘ömr-i kaşîr]

‘ömr-i kütâh: Kısa ömür.

İrdi sî sâle bu **‘ömr-i kütâh** / Yine bir günce görünmez eyvâh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1087*)[‘ömr-i kütâh irdi, -di]

‘ömr-i tavîl: Uzun ömür.

Dilerüz her birine Rabb-i celîl / Vire tâ ḥaşre degin **‘ömr-i tavîl**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 334*)[‘ömr-i tavîl]

Sîm ü zer cem‘ idene işte delîl / Virse biñ yıl aña Ḥaḳ **‘ömr-i tavîl**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 864*)[‘ömr-i tavîl vir]

ön: Bir kimse veya yerin yüzünün baktığı tarafta olan yakın yer.

Önine ḥavf u recâyile varup / Faḳrdan ḥaylî şikâyetler idüp(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 628*)[önine, -i, -n, -e]

‘örf ü izâfet: Bir şeyi diğereğine bağlayıp tabi kılmak.

Geymesün ‘**örf ü izāfet** her dem / Hāşm olur aña İmām-ı A‘zam(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 696)[‘örf ü izāfet]

öşr: Onda biri.

Beş on ay anda olup şubḥ u mesā / ‘**Öşrini** idemedüm deynüñ edā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 468)[‘öşrini, -i, -n, -i]

öyle: Öğle namazı.

Öyleye kılsa mü’ezzın kāmēt / Ben ikindüye iderdüm niyyet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 484)[öyleye, -y, -e]

özge: Başka.

Hidmetümden niçe gün olduñ dūr / Bundan **özge** saña yok cürm ü kuşūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 770)[özge]

Olmaz kanā‘at eylemeden **özge** kīmyā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm*
‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, V.Kıta, 3.Beyit)[özge]

özr: Yanlış, hatâlı bir davranışın elde olmadan veya mecbur kalındığı için yapıldığını bildirmek ve hoş görülmesini istemek üzere öne sürülen sebep, mâzeret.

Cümleñüzden bu durur hep me’mül / ‘**Özrümi** ehl-i kerem ide kabûl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 620)[‘özrümi, -üm, -i]

özr-i leng it-: Topallamak, herhangi bir durum karşısında mazeret beyan etmek, bahane uydurmak

Esb-i maşşüdüm ‘**özr-i leng itdi** / Yele yalayalı kıyruḳ gitdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 425)[‘özr-i leng itdi, -di]

‘özrin iş‘ār it-: Özrünü dile getirmek.

Naẓm ile şāh-ı cihāna her bār / Pīrlık ‘**özrin ider** idi iş‘ār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 364*)[‘özrin iş‘ār ider, -er]

pādişeh-i baḥr u ber: Deniz ve karanın padişahı.

Ki odur **pādişeh-i baḥr u ber** / ‘Āleme ḥükmi revān ser-tā-ser(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 144*)[*pādişeh-i baḥr u ber*]

pādişeh-i Cem-‘azamet: Cem büyüklüğündeki padişah.

Böyle bir **pādişeh-i Cem-‘azamet** / Böyle bir ḥusrev-i ‘ālī-himmet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 714*)[*pādişeh-i Cem-‘azamet*]

pāk: Temiz.

Zātı **pākini** ne ḥācet ta‘rīf / Şadr-ı fetvā[y]ı kılpudur teşrīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 158*)[*pākini, -i, -ni*]

pāk it-: Temizlemek.

Āb-ı tevbeyle seni **pāk itsün** / Menzilūñ şafḥa-i eflāk itsün(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1011*)[*pāk itsün, -sün*]

pāk-nihād: Temiz yaratılışlı, güzel huylu.

Görüp ‘irfānumı ol **pāk-nihād** / Beni kendüye idindi dāmād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 238*)[*pāk-nihād*]

palanka: Küçük kale.

Bir **palanķanuñ** içinde neferât / Cû´ u zilletle geķürür evķât(*Tuħfetü´l-Ĥükkām*, Beyit 466)[*palanķanuñ, -nuñ*]

pā-māl: Ayak altında kalmış, çiğnenmiş.

Bu tariķuñ olıcaķ **pā-māli** / Sa´y idüp ķāle getürdüm ģāli(*Tuħfetü´l-Ĥükkām*, Beyit 514)[*pā-māli, -i*]

pā-māl it-: Ayak altında kalmak.

Saña lāyık mı bu ģüne a´māl / ´Ulemā nāmın **idesin pā-māl**(*Tuħfetü´l-Ĥükkām*, Beyit 667)[*pā-māl idesin, -e, -sin*]

paşa: Osmanlı Devleti´nde mirlivâ (tuğgeneral)lara ve daha yüksek rütbedeki askerlerle yüksek rütbeli sivil memurlara verilen resmî unvan.

Uğradum yine ´aceb ģavģāya / Yine geldüm çekilüp **paşaya**(*Tuħfetü´l-Ĥükkām*, Beyit 435)[*paşaya, -y, -a*]

pāye: Derece.

Ķat´ idem kişi diyü **pāyesini** / Cerħ ider ´ömr-i ģirān-māyesini(*Tuħfetü´l-Ĥükkām*, Beyit 562)[*pāyesini*]

pāy-ı meleħ: Çekirge ayaģı (Karınca tarafından Hz. Süleyman´a takdim olunduģu bilinir.

Tuħfesi mür-ı za´ıfıñ her dem / Serverā **pāy-ı meleħ** bış ü kem(*Tuħfetü´l-Ĥükkām*, Beyit 722)[*pāy-ı meleħ*]

pāy-ı şerīf: Şerefli, mübarek ayak.

Eyledüm **pāy-ı şerīfin** taķbīl / Görđi raķm eyledi ol zāt-ı cemīl(*Tuķfetü'l-Hükkām, Beyit 453*)[*pāy-ı şerīfin, -i, -n*]

pāy-māl ol-: Ayaklar altında kalmak, çiğnenmek.

Meclis[in] görse eger Rüstem-i Zāl / **Pāy-māl olur** idi sāye-mişal(*Tuķfetü'l-Hükkām, Beyit 742*)[*pāy-māl olur, -ur*]

pend: Nasihat, öğüt.

Eylemek ister iseñ def'-i kesel / Gel benüm **pendüm** ile eyle 'amel(*Tuķfetü'l-Hükkām, Beyit 819*)[*pendüm, -üm*]

Luţf idüp **pendümi** diñleñ ihvān / K'olasuz mazhar-ı luţf-ı Raķmān(*Tuķfetü'l-Hükkām, Beyit 840*)[*pendümi, -üm, -i*]

'Avniyā kışşayı gel itme dırāz / Şafha-i ķalbe bu hoş **pendümi** yaz(*Tuķfetü'l-Hükkām, Beyit 1070*)[*pendümi, -üm, -i*]

pend-i kavī: Kuvvetli, sağlam nasihat.

Mü'min olana yiter **pend-i kavī** / Naşş-ı Qur'an u hadīs-i nebevī(*Tuķfetü'l-Hükkām, Beyit 10*)[*pend-i kavī*]

pend-i letāfet-āmīz: Letafet dolu nasihat.

Olan oldı sözümi diñle 'azīz / Saña bu **pend-i letāfet-āmīz**(*Tuķfetü'l-Hükkām, Beyit 802*)[*pend-i letāfet-āmīz*]

pend it-: Nasihat etmek.

Ya'nī kim hāl-i diliyle bī-reyb / Böyle **pend itdi** baña hātif-i ğayb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 245*)[*pend itdi, -di*]

pend [ü] şî'r[i]: Nasihat (ve) şiir.

Şu'arādan iki eşrāf-ı kuzāt / **Pend [ü] şî'r[i]** niçe rengīn kelimāt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 873*)[*pend (ü) şî'r(i)*]

perhîz: Kaçınmak, uzak durmak.

Eyledüm 'ucb u riyādan **perhîz** / Suḥanum anuñ için hūb u lezīz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1132*)[*perhîz*]

perîşān-ahvāl: Acınacak hal.

Bir benüm gibi **perîşān-ahvāl** / Görmedi hîç bu çarḥ-ı kıttāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 233*)[*perîşān-ahvāl*]

perîşān-hātır: Akli fikri karışık, düşünceli.

Oldum ahvāl-i kazāya nāzır / Fuḥarā çoğı **perîşān-hātır**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 508*)[*perîşān-hātır*]

pesend: Beğenmek.

Ehl-i diller nazār idüp her çend / Haḫ-şinās olan ide belki **pesend**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 529*)[*pesend ide, -e*]

pevdā ol-: Ortaya çıkmak, belirtmek, görünmek

Her tarafından **olup** a‘dā **peydā** / Şerr ü şür ile pür oldı dünyā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 698*)[*peydā olup, -up*]

Peygamber: Peygamber, Allah’ın elçisi.

Bu ḥadīs ile olup naql-i şaḥīḥ / Kıldı **Peygamber** o kavli taşrīḥ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 905*)[*Peygamber*]

pey-rev ol-: Arkası sıra gelmek.

Pey-rev olup şu‘arā-yı selefē / N’ola ‘irfān ile irsem şerefe(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 194*)[*pey-rev olup, -up*]

pīr-i vakūr: Vakar sahibi yaşlı kimse.

Var idi bir ulu şeyḫi meşhūr / Mürşid-i nās idi ol **pīr-i vaḳūr**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 942*)[*pīr-i vaḳūr*]

pīrlık: Yaşlılık.

Naẓm ile şāḥ-ı cihāna her bār / **Pīrlık** ‘özrin ider idi iş‘ār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 364*)[*pīrlık*]

Pīrlık kıldı mizācın taḥrīf / Ol[ma]dı ḥidmet-i fetvā teklīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 363*)[*pīrlık kıldı, -dı*]

pīşe kıl-: Meslek, iş, huy kıl.

Ya İlähī **kıl** anı **pīşe** bize / Zıkr ü fikrūn ola endīşe bize(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1016*)[*pīşe kıl*]

pīšvā-yı reh-i zühd ü takvā: Takva ve zühd yolunun başı, önde gideni.

Pīšvā-yı reh-i zühd ü takvā / Vākıf-ı 'ilm-i ledün sırr-ı hüdü (Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1035)[pīšvā-yı reh-i zühd ü takvā]

pulluk pulluk: Parça parça.

Şatdı manşıbları **pulluḡ pulluḡ** / Cānuma geçdi benüm ma'zülluḡ (Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 400)[pulluḡ pulluḡ]

pūte-i miḥnet: Mihnet potası.

Āteş-i faḡr anı niçe meh ü sāl / **Pūte-i miḥnet** içinde ide ḡāl (Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 611)[pūte-i miḥnet]

pür-derd ol-: Dert ile dolmak.

Oldı bir şınfı anuñ lāḡar u zerd / Faḡr u fāḡa ile **olmuş pür-derd** (Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 593)[pür-derd olmuş, -miş]

pür-ḡam: Gam dolu.

Faḡr u fāḡa ile **pür-ḡam** her kes / Bulımaz maḡlabına [hīç] dest-res (Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 795)[pür-ḡam]

pür-gevher ol-: Cevher dolu olmak..

Diñle ey mā'il-i erbāb-ı hüner / Dir iseñ ḡuşuñ **ola pür-gevher** (Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 868)[pür-gevher ola, -a]

pür it-: Doldurmak.

Ol ki halk eyledi bu nüh felegi / **Pür idüp** ins ile cinn ü melegi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 26)[pür idüp, -üp]

pür kı-: Doldurmak.

Yaza hem surḥ ile her ser-suḥanı / Gül ile **pür kıla** bu encümeni(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1177)[pür kıla, -a]

pür ol-: Dolmak.

Didi var sür yüzüñ ol dergāha / Ki **pür oldı** keremi efvāha(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
308)[pür oldı, -dı]

Her taraftan olup a'dā peyda / Şerr ü şūr ile **pür oldı** dünyā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
698)[pür oldı, -dı]

Rab: Allah.

Yā **Rab** ol ism-i Kerīmüñ ḥaḳḳı / Rif'at-i 'arş-ı 'azīmüñ ḥaḳḳı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 50)[Rab]

Enbiyā ḥātemi Aḥmed ḥaḳḳı / Yā **Rab** ol nūr-ı Muḥammed ḥaḳḳı(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 54*)[Rab]

Şerefine o Ḥabībüñ yā **Rab** / Ber-murād eyle ḳamu ümmeti hep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 101)[Rab]

Beni ol zümreden itme yā **Rab** / İderem 'adl ile inşāf ṭaleb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
114)[Rab]

Rabb-i enām: Yaratılmışların Rabbi.

Dileyüp Haḫḫa münācāt müdām / Dir idüm ağlayup ey **Rabb-i enām**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 498*)[*Rabb-i enām*]

rābi'an: Dördüncü olarak.

Rābi'an baḫr-i 'aṭā 'Abd-i 'Azīz / Ol daḫi faẓl ile şöhret-āmīz(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 282*)[*rābi'an*]

Rabb-i celīl: Yüce Allah.

Dilerüz her birine **Rabb-i celīl** / Vire tā ḫaşre degin 'ömr-i ṭavīl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 334*)[*Rabb-i celīl*]

Ol daḫi var ise ger şey'-i ḫalīl / Yañılup yazmayan ol **Rabb-i celīl**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1163*)[*Rabb-i celīl*]

Rabb-i Ğafūr: Çok şefkatli olan Allah.

Kej naẓar idenüñ ey **Rabb-i Ğafūr** / Dīdesi ola mekânından dūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 547*)[*Rabb-i Ğafūr*]

Rabb-i Vedūd: Sevgili olan Allah.

Medḫden ḫayr du'ādur maḫşūd / 'Ömrin efzün ide ol **Rabb-i Vedūd**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 203*)[*Rabb-i Vedūd*]

Dilerem senden eyā **Rabb-i Vedūd** / Naẓır olmaya aña çeşm-i ḫasūd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 546*)[*Rabb-i Vedūd*]

Raḫıya'llāhu ta'ālā 'anhüm: “Allahu Teâlâ ondan razı olsun.”

Baḫr-i medḫinde olur diller güm / **Raḫıya'llāhu ta'ālā 'anhüm**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 100*)[*Raḫıya'llāhu ta'ālā 'anhüm*]

rağbet: İstek, arzu, alâka, meyil, teveccüh.

Yañılup varur iseñ İstanbula / Anda **rağbet** mi olur ma‘zûle(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 644)[*rağbet*]

Cühelâ kaç‘-ı merātib itdi / ‘İlme **rağbet** anuñ içün gitdi(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
815)[*rağbet*]

İstiķāmetle iden ĥidmetini / İki ‘ālemde bulur **rağbetini**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
897)[*rağbetini, -i, -n, -i*]

rağbet it-: Rağbet etmek, ilgi göstermek.

Bu ĥaķīre ‘ulemā **rağbet ide** / Ĥālūme merħamet ü ŧefķat ide(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 232)[*rağbet ide, -e*]

Saña tā ki ‘ulemā **rağbet ide** / Ĥālūñe vāķıf olup ŧefķat ide(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
530)[*rağbet ide- ,e*]

Sen de fikr it hele bī-lāf u gūzāf / Sözüñe **rağbet ider** mi eŧrāf(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 535)[*rağbet ider, -er*]

Var ümīdüm ki mürüvvet ideler / Naẓm-i pākīzeme **rağbet ideler**(*Tuħfetü’l-*
Ĥükkām, *Beyit 1134*)[*rağbet ideler, -e, -ler*]

Var ümīdüm **ide rağbet** ‘ulemā / Ola ŧāyed sebep-i medħ ü senā(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 1182)[*rağbet ide, -e*]

rağbet kıl-: İstek ve alaka göstermek.

Soñra her bir ŧeh-i ‘ālī-himmet / **Ķıldılar** Bāķīye küllī **rağbet**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 360)[*rağbet Ķıldılar, -dı, -lar*]

Ĥālīne vāķıf olup **rağbet kıl** / Ĥasb-i ĥālīn okıyup ŧefķat kıl(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 726)[*rağbet kıl*]

rāġīb-ı hayr u hasenat: İyilik ve hayıra raġbet edenler.

Olmayup **rāġīb-ı hayr u hasenat** / Aña nā-gāh irişür vaġt-i memāt(*Tuġfetü'l-Ĥükkām, Beyit 850*)[*rāġīb-ı hayr u hasenat olmayup, -ma, -y, -up*]

Rāġīb-ı rahmet-i Mevlā ol-: Allah'ın rahmetine istekli olmak.

Tālib-i manşib-ı ‘uġbā olıñuz / Rāġīb-ı rahmet-i Mevlā olıñuz(*Tuġfetü'l-Ĥükkām, Beyit 841*)[*Rāġīb-ı rahmet-i Mevlā olunuz*]

rāġīb ol-: Raġbet etmek, istekli olmak.

Rāygān çün ele girmez manşib / Aña ‘āġıl olan **olmaz rāġīb**(*Tuġfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1083*)[*rāġīb olmaz, -maz*]

rāh: Yol.

Sālik olan kişiler ol **rāha** / Buldılar toġru yolu Allāha(*Tuġfetü'l-Ĥükkām, Beyit 12*)[*rāha, -a*]

Andadur ‘aġıl ile fikrüm her gāh / ‘Acebā kimse aña buldı mı **rāh**(*Tuġfetü'l-Ĥükkām, Beyit 862*)[*rāh*]

rāhat ol-: İçinde bulunduġu durum kendisine sıkıntı vermemek, o durumdan memnun olmak, rahatlık duymak.

Olmaġ istersen eger kim **rāhat** / Eyle bu ġalġ-ı cihāndan ‘uzlet(*Tuġfetü'l-Ĥükkām, Beyit 824*)[*rāhat olmaġ, -maġ*]

Rahima'l-lāhü lehü bi'l-ġufrān: “Allah ona merhamet etsin.”

Habs iken rūhı ider ‘azm-i cinān / “**Raḥima’l-lāhü lehü bi’l-ğufrān**”(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 982*)[*Raḥima’l-lāhü lehü bi’l-ğufrān*]

raḥmet: Rahmet. Allah’ın yaratıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi.

Raḥmet aña ki ‘adāletle gide / Nāmını ḥaşre degin zinde ide(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 24*)[*raḥmet*]

Cümle maḳşūdını ḥāşıl eyle / **Raḥmetüñ** baḥrine vāşıl eyle(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 56*)[*raḥmetüñ, -üñ*]

Ey ‘uşāt-ı ümeme şefkat iden / Mücib-i mağfiret ü **raḥmet** iden(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 106*)[*raḥmet*]

Raḥmet ol ehl-i kemāle ki müdām / Bir eşer ḳomağa ide iḳdām(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1156*)[*raḥmet*]

raḥmet-i Ḥaḳ: Hakkın, Allah’ın rahmeti.

Yād olup ḥayr ile nāmum muṭlaḳ / Ğarāzum **raḥmet-i Ḥaḳdur** ancak(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 551*)[*raḥmet-i Ḥaḳdur, -dur*]

Raḥmet-i Ḥaḳ bula ol kātib-i ḥüb / Yaza hem-vār ü şaḥīḥ ü mergüb (*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1175*)[*raḥmet-i Ḥaḳ*]

raḥmet ol-: Rahmet eylemek.

Eyledi dār-ı beḳāya rıḥlet / Rūḥına **ola** Ḥudādan **raḥmet**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 345*)[*raḥmet ola, -a*]

raḥm eyle: Merhamet etmek.

Aña **raḥm eyle** ki nā-çār ola ol / Faḳr ile bī-kes ü bī-şkār ola ol(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 607*)[*raḥm eyle*]

Ağlamakdan degülem hîç münfek / Kimse **rahm eylemedi** şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 216*)[*rahm eylemedi, -me, -di*]

Eyledüm pāy-ı şerīfin taḳbīl / Gördi **rahm eyledi** ol zāt-ı cemīl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 453*)[*rahm eyledi, -di*]

rahm it-: Merhamet etmek.

Sen o dergāha varup sür yüzini / **Rahm ide** şayed işidüp sözini(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 168*)[*rahm ide, -e*]

Gördi **rahm itdi** baña defter-dār / Oldı telḥīş-i Trebçe nā-çār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 417*)[*rahm itdi, -di*]

N'ola eylerse ḥasūd istihzā / Belki **rahm ide** kibār-ı 'ulemā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1152*)[*rahm ide, -e*]

rā'ış: Rüşvet alanla veren arasında aracılık eden (kimse).

Oldılar bu üçü mezmüm-ı cihān / **Rāşī** vü mürteşī vü rā'ış olan(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 904*)[*rā'ış*]

rāşī: Rüşvet veren.

Rişveti virmek olur mı cā'iz / **Rāşīnūñ** hükmī degülken nāfız(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 903*)[*rāşīnūñ, -nūñ*]

Oldılar bu üçü mezmüm-ı cihān / **Rāşī** vü mürteşī vü rā'ış olan(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 904*)[*rāşī*]

rāvī: Rivayet eden. İnsanlara haberleri nakleden. Hadis nakleden. Söyleyen anlatan.

Böyle naql itdi biri **rāvīnūñ** / Ḥazret-i Ḳādī[-i] Beyzāvīnūñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Hikāyet-i Hazret-i Kādī Beyzāvī Rahmetu'l-lāhi [‘Aleyh], Beyit 941*)[*rāvīnūñ, -nūñ*]

rāvegān: Karşılıksız, bedelsiz, bedava.

Rāvegān vāşıl olup ol gence / Rūz u şeb aña olur eyvence(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1181*)[*rāvegān*]

rāygān: Karşılıksız, bedelsiz, bedāva.

Rāygān çün ele girmez manşıb / Aña 'ākıl olan olmaz rāğıb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1083*)[*rāygān*]

rāy-ı şahih: Doğru düşünce.

Allāh Allāh ne 'aceb **rāy-ı şahih** / Eyledi habş[i] kazādan tercih(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 986*)[*rāy-ı şahih*]

Bāreka'l-lāh ne güzel **rāy-ı şahih** / Qurb-ı Mevlāyı kılanlar tercih(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1065*)[*rāy-ı şahih*]

rāz: Sır, gizlenen şey.

Ṭūtī-i ṭab'-ı hümā-pervāzuñ / Ehline keşf ide gizlü **rāzuñ**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1030*)[*rāzuñ, -uñ*]

rāzık-ı 'ālem: Âleme rızık veren, Allah.

Ḥālīk-ı 'ālem odur ḥikmeti çok / **Rāzık-ı 'ālem** odur ni'meti çok(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 36*)[*rāzık-ı 'ālem*]

rāzi: Razi, hakkına rıza gösteren.

Gerçi kim luṭf ile ḳahrı mevcūd / Her kiři ḫāline **rāzī** ḫoşnūd(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 45)[*rāzī*]

‘Ulemādandur olan ḳāḫīlar / Ḥüḳmine ḫalk-ı cihān **rāzīlar**(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
120)[*rāzīlar, -lar*]

Eyleseñ ḫalka su‘āli bir bir / Her kişi ḫāline **rāzī** şākir(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
131)[*rāzī*]

Bī-garaż ‘ālim ü hem ‘ādilsin / Ḥaḳ söze **rāzī** vü hem ḳā’ilsin(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 191)[*rāzī*]

Ḥaḳ bilür ben degül idüm **rāzī** / Olan ol Ḳuds-i şerīfe ḳāzī(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
376)[*rāzī*]

Bir ḳavī kimse ala ḳāzīlıḡuñ / Yoḳ durur gerçi aña **rāzīlıḡuñ**(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 639)[*rāzīlıḡuñ, -lıḡ, -uñ*]

Şimdi ‘ālemde eyā vāḳıf-ı rāz / Ḥaḳḳa **rāzī** var ise var ḳatı az(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 881)[*rāzī*]

Cümle aḫvāli gören ḳāḫīdur / Her kes anuñ sözine **rāzīdur**(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
935)[*rāzīdur, -dur*]

rāzī ol-: Rıza göstermek.

Anda cem‘ olmaḡ ile üç ḳāzī / Birisi **olmadı** ‘azle **rāzī**(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
422)[*rāzī olmadı, -ma, -dı*]

İki üç def‘a ki ḳāzī oldum / Çekilen miḫnete **rāzī oldum**(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
501)[*rāzī oldum, -du, -m*]

Her kim **olursa** ḳazāya **rāzī** / Hep gider zaḫmet-i ḫāl-i māzī(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 585)[*rāzī olursa, -ur, -sa*]

‘Ālim ü ‘ādil ola şol ḳāḫī / Ḥazret-i Ḥaḳḳ **ola** andan **rāzī**(*Tuḫfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
680)[*rāzī ola, -a*]

Zeyd aña **olmaz** ise ger **rāzī** / N'eyesün ya baña diyor **ķāzī**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 880*)[*rāzī olmaz, -maz*]

Ol vilāyetde meger bir **ķāđī** / Ķavl ü fi'linden **olup** Ĥaķ **rāzī**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 909*)[*rāzī olup, -up*]

Ki odur mes'elenüñ aķvāsı / **Rāzī olmaķdur** aña evlāsı(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 970*)[*rāzī olmaķdur, -mak, -dur*]

Aña üç def'a olındı teklīf / **Rāzī olmaz** idi hīç zāt-1 şerīf(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 979*)[*rāzī olmaz, -maz*]

re'āyā: Bütün halk.

Hep **re'āyāya** tekālīf müdām / Şalar emr ile **ķuzāt** [u] ĥükkām(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 792*)[*re'āyāya, -ya*]

recā: Rica.

Bu durur saña **recāmuz** taħķīķ / Ehl-i inşāfa bizi eyle refīķ(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 115*)[*recāmuz, -muz*]

redd it-: Reddetmek, geri çevirmek.

Ķıldılar anı şefā'at n'ideyin / Ķağısınüñ sözini **redd ideyin**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 649*)[*redd ideyin, -eyin*]

red kıl-: Reddetmek.

Nāmı ol zāt-1 şerīfüñ Aħmed / İltimāsını anuñ **ķılmaz red**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 377*)[*redd ķılmaz, -maz*]

red ol-: Reddedilmek.

Hîç ol bâba gelen **redd olmaz** / Bâb-1 ihsânı şehûñ sedd olmaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 728)[*redd olmaz, -maz*]

Āh kim ḥavfım odur kim **ola red** / Olup ebvâb-1 murâdum münsed(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1149)[*red ola, -a*]

ref' it-: Kaldırmak.

Bu ḥaḳîre olup anlar meyyâl / Ḥâkden **ref' ideler** sâye-mişâl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 335)[*ref' ideler, -e, -ler*]

refi' eyle: Yükseltmek.

Cürm ü 'işyânuma ol anda şefî' / Mertebem **eyle** cinân içre **refi'** (*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 108)[*refi' eyle*]

refik eyle: Arkadaş, yol arkadaşı, yoldaş olmak.

Bu durur saña recâmuz taḥḳîḳ / Ehl-i inşâfa bizi **eyle refik**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
115)[*refik eyle*]

refik ol-: Arkadaş olmak.

Oldı Ḥaḳḳuñ bize tevfiḳı **refik** / Gün gibi rüşenü olup ṭoḡru tarîḳ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 117)[*refik oldı, -dı*]

reh-ber: Yol gösteren, kılavuz.

Çünkü zâhir ola rûz-1 maḥşer / Luṭfuñı kıl baña anda **reh-ber**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 107)[*reh-ber*]

reh-nümā ol-: Yol gösterici olmak.

Reh-nümā olmağ için hūb u laṭīf / Bize Hāḫ kıldı ‘aṭā şer‘-i şerīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 7*)[*reh-nümā olmağ için*]

Reh-nümā olmağ için hūb u laṭīf / Bize Hāḫ kıldı ‘aṭā şer‘-i şerīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 126*)[*reh-nümā olmağ*]

reh-i zühd ü şalāh tut-: Dünyaya değer vermeme ve dine bağlı kalma yolunu tutma.

İki ‘ālemde bulup fevz ü felāḥ / Kimisi **tutdı reh-i zühd ü şalāh**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 126*)[*reh-i zühd ü şalāh tutdı, -dı*]

rengīn: Parlak renkli, güzel.

Şu‘arādan iki eşrāf-ı kuḫāt / Pend [ü] şı‘r[i] niçe **rengīn** kelimāt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 873*)[*rengīn*]

resm-i kısmet: Kassâmların kadı veya kazasker adına tahririni yaptıkları terekeden binde 15 ile 25 arasında değişen aldıkları harç.

Diyesin kimine **resm-i kısmet** / Nıṣf-ı mālın alasin bī-minnet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 661*)[*resm-i kısmet*]

Resūl: Hz. Peygamber.

Cebre’ıl itdi Burāḫ ile nüzūl / Tā ki mi‘rāc ide ol gice **Resūl**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 87*)[*Resūl*]

Söyleşüp Hāḫ ile bī-şavt u ḫurūf / Oldı mi‘rācı **Resūlüñ** ma‘rūf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 90*)[*Resūlüñ, -üñ*]

Bu cevābı buyurur aña **Resūl** / Sen ḫazāyāya olurken meşğūl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 765*)[*Resūl*]

Resūlu'llāh: “Allah’ın elçisi” Hz. Muhammed.

Mu‘cizātıyla **Resūlu'llāhuñ** / Düşmeni münhezim olsun şāhuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 747*)[*Resūlu'llāhuñ, -uñ*]

Resülü's-sakaleyn: İnsanların ve cinlerin peygamberi.

Güş idüp anı **Resülü's-sakaleyn** / Oldı envār-ı nübüvvet ile zeyn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 67*)[*Resülü's-sakaleyn*]

Anı güş itmek olur farz-ı ‘ayn / Böyle buyurdu **Resülü's-sakaleyn**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 672*)[*Resülü's-sakaleyn*]

revā: Yakışmak.

Var iken bāb-ı re'īsü'l-‘ulemā / Ğayrı dergāha yüz urmağ ne **revā**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 272*)[*revā*]

Ben o dergāha çün oldum mensüb / Olam a‘dāya **revā** mı mağlüb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 314*)[*revā*]

revān: Salınmak.

Ki odur pādişeh-i baḥr u ber / ‘Āleme ḥükmi **revān** ser-tā-ser(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 144*)[*revān*]

revende: Gidici, giden.

Başa āyende **revende** yüzüñe / Tā şafā ḥāşıl ola kendüzüñe(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1075*)[*revende*]

revişine git-: Yoluna gitmek.

Ağlayup derd-i dili ‘arz itdüm / Ehl-i diller **revişine girdüm**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 427)[*revişine girdüm, -dü, -m*]

re’y-i şahih: Doğru düşünce.

‘Azlden ise kırup **re’y-i şahih** / Manşıbı eyler iseñ sen terciḥ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 656)[*re’y-i şahih*]

rezālet: Rezillik, kepezelik.

Manşıb için bu **rezālet** niçe bir / Bu meşakkat bu felāket niçe bir(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 808)[*rezālet*]

rıfk: Huyda ve hareketlerde yumuşaklık, nezaketle davranma, yavaşlık, mülayimlik.

Aña dir **rıfk** ile ey merd-i ğarīb / Baña şimden girü mevt oldı qarīb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 913)[*rıfk*]

rıhlet eyle-: Ahirete göç etmek, ölmek.

Eyledi dār-ı beḳāya **rıhlet** / Rūḥına ola Ḥudādan raḥmet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
345)[*rıhlet eyledi, -di*]

rıhlet it-: Ahirete göç etmek, ölmek.

Dār-ı uḳbāya çü **rıhlet itdi** / Bu sözi baña vaşıyyet itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
307)[*rıhlet itdi, -di*]

rızā: İsteme, istek.

Bākīnūñ kendü **rızasıyla** hemīn / Beni kıldı o mülāzım ta'yīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 380)[*rızasıyla, -sı, -y, -la*]

Zulme hāşā ki **rızası** yoḡdur / Ḥalk-ı dünyāya cefāsı yoḡdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 710)[*rızası, -sı*]

rızā göster-: Uygun bulup kabul etmek, rāzı olmak.

Gösterür çünki kaçāya o **rızā** / Medresedür yolu anuñ ya kaçā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 582)[*rızā gösterür, -ür*]

rızā vir-: Rāzı olmak, kabul etmek.

Didi kim istemez illā ki kaçā / İḥtiyār ile aña **viridi rızā**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
958)[*rızā viridi, -di*]

İḥtiyarī kaçāya **viridi rızā** / Bunca yıllardur nā-kām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1190)[*rızā viridi, -di*]

rızık: Rızık, nimet.

Varıcaḡ anda te'ehhül kıldum / **Rızık** için Ḥaḡḡa tevekkül kıldum(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 388*)[*rızık*]

Yatacaḡ yiri te'emmül eyle / **Rızık** için Ḥaḡḡa tevekkül eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 825)[*rızık*]

Seni ḡalk eylemedin daḡı Ḥudā / **Rızıḡuñı** eyledi taḡdīr saña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 826)[*rızıḡuñı, -uñ, -ı*]

Bāb-ı rızıḡuñ senüñ olmaz mesned / Ḳulınuñ **rızıḡına** zāmin ol Aḡad(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 827*)[*rızıḡuñ, -ı, -n, -a*]

Rızık için ḡam yime ey ehl-i kemāl / Hırş ile olma mişāl-i Deccāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 828)[*rızık*]

Eyle āyīne-şıfat kalbüni şāf / **Rızkuñı** yoq yire kılma isrāf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 829*)[rızkuñı, -uñ, -ı]

Lāzım olan yire şarf eyleyicek / **Rızkı** taşşile çekilmez çok emek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 830*)[rızkı, -ı]

Sende ger var ise 'aql u idrāk / Var birez **rızkuñı** eyle imsāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 832*)[rızkuñı, -uñ, -ı]

rızk-ı maksüm: Kişinin payına düşen rızık.

Rızk-ı maqsūmuña kāni' olasin / Zālīmüñ zulmine māni' olasin(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 19*)[rızk-ı maqsūmuña, -uñ, -a]

ri'āyet: İtibar etme; uyma, boyun eğme.

Luḥ iderse şeh-i rub'-ı meskūn / Bu **ri'āyet** çün olupdur kânün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 270*)[ri'āyet]

Beni bir manşib ile eyleñ şād / Tā **ri'āyet** ola haqq-ı üstād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 313*)[ri'āyet]

Şāḥibi aña **ri'āyet** eyler / Rūz-ı maḥşerde şefā'at eyler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 898*)[ri'āyet]

ri'āyetler: Ağırlama, ikram, tâzim.

Var ümīdüm ki ḥimāyetler ide / Baña ḥālümce **ri'āyetler** ide(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 297*)[ri'āyetler, -ler]

rif'at: Yücelik, yükseklik, özellikle mevki yüksekliği.

Cühelā gün gibi **rif'atde** olur / 'Ulemā ḥāk-i mezelletde olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 692*)[rif'atde, -de]

İktizāsı bu mıdur dünyānuñ / **Rif'atı** artuğ ola nā-dānuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 693*)[rif'atı, -ı]

Bāb-ı rişvet ise mesned olamaz / **Rif'ata** kimse muḳayyed olamaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 704*)[rif'ata, -a]

rif'at-i 'arş-ı 'azīm: Yüce arşın yüksekliğı.

Yā Rb ol ism-i Kerīmüñ ḥaḳḳı / **Rif'at-i 'arş-ı 'azīmüñ** ḥaḳḳı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 50*)[rif'at-i 'arş-ı 'azīmüñ, -üñ]

rişte-i maksūd: Amaç/gaye ipi.

Kesmezem **rişte-i maḳşūdı** hele / Ḳo ne dirlerse disünler cehele(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1151*)[rişte-i maḳşūdı, -ı]

rişvet: Rüşvet.

Rişvete meyl idüp ol ğayretsüz / Virmedi manşıbı hıç rişvetsüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 414*)[rişvete, -e]

Rişvete meyl idüp ol ğayretsüz / Virmedi manşıbı hıç **rişvetsüz**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 414*)[rişvesüz, -süz]

Yār olup bir niçe **rişvet** bedeliye (?) / Dir ki ol al gididen vir gidiye(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 782*)[rişvet]

Rişveti sen gerek alma gerek al / İder elbette 'Amır böyle ḥayāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 884*)[rişveti, -i]

Mürteşī olma vü **rişvet** virme / Başdan ayağa günāha girme(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 902*)[rişvet]

Rişveti virmek olur mı cā'iz / Rāşīnüñ ḥüḳmi degülken nāfız(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 903*)[rişveti, -i]

rişvet al-: Rüşvet almak.

Baňa hüküm itmedüğine hikmet / Zeydden kaçdı **alupdur rişvet**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 883*)[*rişvet alupdur, -updur*]

Diler iseñ bula mâluñ bereket / İhtirâz it sakın **alma rişvet**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 900*)[*rişvet alma, -ma*]

rişvet vir-: Rüşvet vermek.

Mürteşî olma vü rişvet virme / Başdan ayağa günāha girme(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 901*)[*rişvet virme, -me*]

riyâzet: Az yiyip içme, az uyuma, çok ibâdet etme, nefsin arzuladığı şeylerin aksini yapma, dünya lezzetlerinden sakınmak sûretiyle nefsi terbiye etme, ahlâkı güzelleştirme.

Dâ'imâ 'ömri felâketle geçer / Gicesi günü **riyâzetle** geçer(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 574*)[*riyâzetle, -le*]

rüh: Ruh, can, hayat cevheri.

Eyledi dâr-ı beķāya rihlet / **Rūhına** ola Ḥudādan rahmet(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 345*)[*rūhına, -ı, -n, -a*]

Eylesün Ḥazret-i Ḥaķ **rūhını** şād / Budur el-ḥāşilî maķşūd u murād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 367*)[*rūhını, -ı, -n, -ı*]

Ki olur nāmları ḥayr ile yād / Kıla Ḥaķ cümlesinüñ **rūhını** şād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 521*)[*rūhını, -ı, -n, -ı*]

Habs iken **rūhı** ider 'azm-i cinān / "Raḥima'l-lāhü lehü bi'l-gufrān"(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 982*)[*rūhı, -ı*]

rūhāniyyet: Ruhla ilgili olma, rūhun hâkim olması durumu, rūhânîlik, mânevîlik.

Gide tâ sîret-i hayvāniyyet / Saña hâşıl ola **rūhāniyyet**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1015*)[*rūhāniyyet*]

rūh-ı kudsî: Cebrail.

Rūh-ı kudsî gibi maḥbūb-ı Vedūd / Qıldı bir ānda semāvāta şu'ūd(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 88*)[*rūh-ı kudsî*]

rūh-ı pāk: Temiz, saf ruh.

Ümmetinden ola ol şāha müdām / **Rūh-ı pākine** taḥiyyāt u selām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 61*)[*rūh-ı pākine, -i, -n, -e*]

Rūm: Anadolu.

Rūma Bākī gelicek ḍarb-ı dest / Cām-ı nazmı bularuñ buldı şikest(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 351*)[*Rūma, -a*]

Şu'arādan aña beñzer bir er / Gelmedi **Rūma** ve hem gelmeyiser(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 353*)[*Rūma, -a*]

Rūmda niçe menāşıb yek-sū / Arpalık oldı mevālīye kamu(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 780*)[*Rūmda, -da*]

Rūm ili: Rumeli.

İki def'a şeh-i ferḥunde-naẓar / Qıldı **Rūm iline** kādī-asker(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 179*)[*Rūm ili, -i*]

İki üç def'a sa'ādetle meger / Oldı **Rūm iline** kādī-asker(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 362*)[*Rūm iline, -i, -n, -e*]

Bu felâketle geçüp ‘ahd-i ba’îd / Çıkdı **Rûm iline** ser-dâr-ı cedîd(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 410)[*Rûm iline, -i, -n, -e*]

rüşen: Aydınlık.

Gün gibi **rüşen** iken işbu delîl / Hayf kim görmez anı çeşm-i ‘alîl(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 996)[*rüşen*]

Saña günden daği **rüşen** bu delîl / Zıll-ı zâ’il gibidür ‘ömr-i kalîl(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 1100)[*rüşen*]

Toğru söz gün gibi hüd **rüşendür** / Egriye halk-ı cihân düşmendür(*Tuhfetü’l-*
Hükkâm, *Beyit 1131*)[*rüşendür, -dür*]

rüşen ol-: Aydınlatmak.

Oldı Hakkûn bize tevfiķı refiķ / Gün gibi **rüşen olup** toğru tarîķ(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 117)[*rüşen olup, -up*]

rüşen ol-: Aşikar olmak.

Oldı **rüşen** bu meşel ehl-i dile / Ki yanar yaş kurı yanınca bil(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 682) [*rüşen oldı, -dı*]

rûz: Gün, gündüz.

Vaķt-i es’adda meger kim bir **rûz** / Açılıp gün gibi baħt-ı firûz(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 503)[*rûz*]

rûz-be-rûz: Günden güne.

Mihnetüm artuķ olup **rûz-be-rûz** / Hîç açılmadı bu baħt-ı firûz(*Tuhfetü’l-Hükkâm*,
Beyit 503)[*rûz-be-rûz*]

rūz-ı cezā: Kıyamet günü.

Eyleyüp kendüni mağlūb-ı ‘avām / Olasın **rūz-ı cezāda** bed-nām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 664*)[*rūz-ı cezāda, -da*]

Arturur gün olıcağ **rūz-ı cezā** / Ne cevāb idebilür bilsem aña(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 779*)[*rūz-ı cezā*]

rūz-ı ezal: Ezel günü.

Olan ol **rūz-ı ezalde** kısmet / Vāşıl olur saña hep bī-minnet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 331*)[*rūz-ı ezalde, -de*]

rūz-ı hisāb: Hesap günü, mahşer.

Yā İlähî bize çekdürme hiçāb / Qoma ḥayretde bizi rūz-ı hisāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 845*)[*rūz-ı hisāb*]

rūz-ı mahşer: Kıyamet günü.

Çünkü zāhir ola **rūz-ı mahşer** / Luṭfuñı kıl baña anda reh-ber(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 107*)[*rūz-ı mahşer*]

Şāhibi aña ri‘āyet eyler / **Rūz-ı mahşerde** şefā‘at eyler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 898*)[*rūz-ı mahşerde, -de*]

Rişvet ile şağın olma ḥākim / **Rūz-ı mahşerde** olursın nādīm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 902*)[*rūz-ı mahşerde, -de*]

Rūz-ı mahşerde Ḥudā-yı müte‘āl / Cümle etbā‘ın ider aña su‘āl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 930*)[*rūz-ı mahşerde, -de*]

Rūz-ı mahşerde Ḥabīb-i Mevlā / Umaruz yüzümüze toğru bağa(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1114*)[*rūz-ı mahşerde, -de*]

rüz-nāmçeci: Ruznamçeci (Osmanlı devlet dairelerinde ruznamçe denen yevmiye defterini tutan muhasebe katibi).

Daği **rüz-nāmçecisi** olmuş idüm / İltifâtını tamâm bulmuş idüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 371*)[*rüz-nāmçecisi, -si*]

rüz u şeb: Gündüz ve gece.

Ya'nî 'ālî-nazarı **rüz u şeb** / Şeref ü 'izzetüme ola sebab(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 337*)[*rüz u şeb*]

Yirini bulmayup erkân-ı şalât / **Rüz u şeb** böyle geçerdi evkât(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 486*)[*rüz u şeb*]

Ḳādî-'asker kapusın **rüz u şeb** / Bekler ol vird-i lisânı maṭlab(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 591*)[*rüz u şeb*]

Ağniyâdan daği bir şınfı hep / Cem'-i mâla çalışur **rüz u şeb**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 596*)[*rüz u şeb*]

Rüz u şeb eylesesin sa'y-ı cemîl / Âsitâneñ daği idüp tekmiil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 626*)[*rüz u şeb*]

'Âlemün fitnessine **rüz u şeb** / 'Ulemâya bu cefâlardur hep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 702*)[*rüz u şeb*]

Sâyesinde olalum âsüde / **Rüz u şeb** ḥamd idelüm ma'bûda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 749*)[*rüz u şeb*]

Sîm ü zer cem'in idüp **rüz u şeb** / Bir yire defn ide idi anı hep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 849*)[*rüz u şeb*]

Rüz u şeb eyledi sa'y u iḳdâm / Ḳıldı tefsîri kaçan kim itmâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 951*)[*rüz u şeb*]

Rüz u şeb görme misin 'ömr-i 'azîz / Bâd-veş sür'at ile geçmede şîz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1086*)[*rüz u şeb*]

‘Avn-ı Hâkdan umaram **rüz u şeb** / Vâşıl olam bu murādāta hep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1144)[*rüz u şeb*]

Rāyegān vâşıl olup ol gence / **Rüz u şeb** aña olur eyvence(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1181)[*rüz u şeb*]

rücū’: Dönme, geri dönmek. Sözünü geri almak, sözünden caymak

Zulm anlardan olupdur merfū’ / Ḥayr ile şerri **ider** aşla **rücū’** (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 927)[*rücū’ ider, -er*]

Rüstem-i Zāl: Zaloğlu Rüstem.

Meclis[in] görse eger **Rüstem-i Zāl** / Pāy-māl olur idi sāye-mişal(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 742*)[*Rüstem-i Zāl*]

rüsvāy it-: Rezil, itibarsız, haysiyetsiz olmak.

Ḳādī kim cāhil ola zālīm ola / Anı **rüsvāy ide** maḥşerde Ḥudā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 679)[*rüsvāy ide, -e*]

rü’yā: Uyku sırasında zihinde beliren görüntülerin bütünü, görülen hayaller dizisi,
düş.

Gāhī **rü’yāda** Nebiyü’l-muḥtār / Eyler iken aña ‘arz-ı dīdār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 757)[*rü’yāda, -da*]

Ol ḳazādan olıcak āzāde / Ḥazreti hīç göremez **rü’yāda**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
759)[*rü’yāda, -da*]

Yine **rü’yāda** görüp ke’l-evvel / Diler ol müşkilini eyleye ḥall(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 763)[*rü’yāda, -da*]

sa'ādet: Saadet, mutluluk.

Ne **sa'ādet** bu ki 'ālim olasın / 'Adl ile kādī vü hākim olasın(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 16*)[*sa'ādet*]

İki üç def'a **sa'ādetle** meger / Oldı Rüm iline kādī-'asker(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 362*)[*sa'ādetle, -le*]

sābık: Zaman bakımından geride kalan, geçen, geçmiş, önceki, evvelki.

Fuzalādan biri **sābıkda** meger / Anlara böyle hikāyet eyler(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 753*)[*sābıkda, -da*]

sābıkā: Geçmişte, evvelden.

Sābıkā derd-i dili icmālen / Eyledüm bir iki def'a inhā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 196*)[*sābıkā*]

Sābıkā gerçi kebīr-i vüzerā / Ya'nī merḥūm Muḥammed Paşa(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 217*)[*sābıkā*]

Sābıkā var idi bir şahs-ı ḥasīs / Aña sīm ü zer idi yār u enīs(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 847*)[*sābıkā*]

sabī: Küçük çocuk.

Senüñ ol manşiba meylüñ gūyā / Aldanur görse **şabīler** ḥelvā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1080*)[*şabī, -ler*]

sabr: Sabır.

Yūsufa vuşlatıçün Ya'ķūbuñ / Miḥnete şabriçün Eyyūbuñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 52*)[*şabr*]

Şabr ile ba‘de mürüru’l-eyyām / Yitişüp mīve-i maşşūd-ı merām(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 449*)[şabr]

Ḥazret-i Ḥaḫdan ‘ināyet oldı / **Şabr** ile def‘-i ḫasāvet oldı(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 450*)[şabr]

şabr eyle-: Sabr etmek, sabır göstermek.

Niçe **şabr eyleyeyin** ḫāl ḫarāb / Çekdüğüm miḫnete yok ḫadd ü ḫisāb(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 499*)[şabr eyleyeyin, -y, -eyin]

Ne ḫadar zaḫmet ise **şabr eyler** / Bu ümīd ile dile cebr eyler(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 588*)[şabr eyler, -r]

şabr-ı cemīl: Güzel bir şekilde sabretmek.

Çihl sāl eyledi çün **şabr-ı cemīl** / Geldi Ḥaḫdan aña bir gün Cibrīl(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 64*)[şabr-ı cemīl]

şabr it-: Sabr etmek, sabır göstermek.

Şabr idüp olma umāruḫda ‘acül / Eylemez Ḥaḫ seni maḫzün u melül(*Tuḥfetü’l-Hükkām 281*)[şabr idür, -üp]

Şabr ider faḫrını ḫalka diyemez / Şişe-i ‘ırz u vaḫārın şıyamaz(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 608*)[şabr ider, -er]

Ne durur zann u ḫıyāsuñ ‘acebā / **Şabr ider** mi bu cefāya ‘uḫalā(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 806*)[şabr ider, -er]

‘Aḫlı olan çeke mi bunca ta‘ab / Buña **şabr iden** edānīdür hep(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 810*)[şabr iden, -en]

şabr u tahammül eyle: Sabır ve tahammül eylemek.

Dā'im Allāha tevekkül eyle / Ğam yime **şabr u taḥammül eyle**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 280)[*şabr u taḥammül eyle*]

Sa'de'd-dīn: Hoca Sa'deddīn Efendi.

Cāmi'-i faẓl u hüner **Sa'de'd-dīn** / Hvace-i pādişeh-i rüy-ı zemīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 150)[*Sa'de'd-dīn*]

sadef: Sedef.

Oldı meşhūr degüldür bu ḥafī / Ya'nī kim ol dūr-i 'ilmüñ **şadefi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 973)[*şadefi, -i*]

sadef-i bahr-i 'ulüm: İlimler denizinin sedefi, incisi.

Faẓl ile olmuş idi mefḥar-ı Rüm / Ya'nī kim ol **şadef-i bahr-i 'ulüm**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 151)[*şadef-i bahr-i 'ulüm*]

sādık: Sadık, sadakatli.

Ḳavl ü fi'lümde eger **şādık** isem / Naẓar-ı merḥamete lāyık isem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1135)[*şādık*]

sādıku'l-kavl: Doğru sözlü, güvenilir.

Ḳılmadum hīç kelām-ı zā'id / **Şādıku'l-ḳavlem** aña Ḥaḳ şāhid(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1130)[*şādıku'l-ḳavlem, -em*]

sādır: Ortaya çıkma.

Zulm olur mı ‘ulemādan **şādır** / Olup ‘ilm ile ‘amelde kışır(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 668*)[*şādır*]

şadr: Baş, başkan, reis.ç

Turmayup dūn u denī **şadra** geçer / Ğālibā irdi gibi āḥir-i şer(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 813*)[*şadra, -a*]

Bu ne ḥikmet durur ey Bār-Ḥudā / ‘Ulemā **şadrına** geçdi cühelā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 814*)[*şadrına, -ı, -n, -a*]

şadr-ı fetvā: Fetva makamı(Şeyhülislamlık makamı).

Şadr-ı fetvā aña kim oldı maḳām / Faḥr-ı kevneyn ile olmış hem-nām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 157*)[*şadr-ı fetvā*]

Zātı pākini ne ḥacet ta‘rīf / **Şadr-ı fetvā[y]**ı kılpudur teşrīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 158*)[*şadr-ı fetvā(y), -(y), -ı*]

şāf eyle-: Temizlemek.

Eyle āyīne-şıfat kalbūñi **şāf** / Rızḳuñı yoḳ yire kıılma isrāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 829*)[*şāf eyle*]

şafā: Zevk, sefa.

Manşibuñ şimdi **şafāsı** gitdi / ‘Uḳalā ‘uzleti tercīh itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 247*)[*şafāsı, -sı*]

Manşiba gitdi **şafālar** sürdi / Beni bu miḥnet ü ğam öldürdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 448*)[*şafālar, -lar*]

İl yiyüp ide **şafa** dünyāda / Sen cevābın viresin ‘uḳbāda(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 838*)[*şafā*]

Başa āyende revende yüzüñe / Tā **şafā** hāşıl ola kendüzüñe(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 1075*)[şafā]

şafā kal-: Gönül şenliği, rahat, huzur, kedersizlik kalması.

Ķalmadı manşib-ı dünyāda **şafā** / ‘Azl ü naşbına bulunmaz iḥşā(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 818*)[şafā *ķalmadı, -ma, -dı*]

şafālar sür-: Sefa sürmek, istediği şeyi almak.

Manşiba gitdi **şafālar sürdi** / Beni bu miḥnet ü ğam öldürdi(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 448*)[şafālar *sürdi, -di*]

şafā-yı aşhāb: Dostların safası.

Kim k’olur anda niçe şeyḥ ile şāb / Bulınur anda **şafā-yı aşhāb**(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 1056*)[şafā-yı *aşhāb*]

şafha-i eflāk: Feleğin katları.

Āb-ı tevbeyle seni pāk itsün / Menzilüñ **şafha-i eflāk** itsün(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 1011*)[şafha-i *eflāk*]

şafha-i kalb: Kalbin sayfası.

‘Avniyā kışşayı gel itme dırāz / **Şafha-i kalbe** bu hoş pendümi yaz(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 1070*)[şafha-i *kalbe, -e*]

şāf eyle-: Temizlemek.

Eyle āyīne-şifat kalbūñi **şāf** / Rızkuñı yođ yire kılma isrāf(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 829*)[şāf eyle]

şāfi it-: Temiz, saf olmak.

Göñül āyīnesin **idüp şāfi** / Bu naşīhat saña vāfi kāfi(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1110*)[şāfi]

şāfi-meşreb: Temiz yaratılışlı.

Hāsili cümle mürīdanı hep / Mā'-i carī gibi **şāfi-meşreb**(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1057*)[şāfi-meşreb]

sağ ol-: Sağ olsun.

Okıyup yazan anı **sağ olsun** / İki 'ālemde yüzi ağ olsun(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1185*)[sağ olsun, -sun]

sahāvet: Cömertlik.

Anda **ĥatm oldı** 'adālet anda / Anda **ĥatm oldı** saĥāvet anda(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 740*)[saĥāvet]

şāhib: Malik; Bahsedilen şey kendisinde bulunan, o vasfi hāiz olan kimse .

'İlm ider **şāhibin** elbette şerīf / Nūr olur tā ser ü pā cism-i keşīf(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 122*)[şāhibin, -i, -n]

Müstakīm olsa eger ĥidmetde / **Şāhibi** anı tutar izzetde(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 895*)[şāhibi, -i]

Şāhibi aña ri'āyet eyler / Rüz-ı maĥşerde şefā'at eyler(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām, Beyit 898*)[şāhibi, -i]

sāhib-i temkīn ü vakār: Ciddiyet ve ağır başlılık sahibi.

Her biri eşref-i eşrāf-ı kibār / Her biri **şāhib-i temkīn ü vakār**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 156)[*şāhib-i temkīn ü vakār*]

sāhib-i zer: Altın sahibi, mal, mülk sahibi.

Şuleḥādan biri ol gice meger / Vāqı'asında görür **şāhib-i zer**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 855)[*şāhib-i zer*]

sahīh söyle-: Gerçek, doğru söylemek.

Söyledüñ sen bu maḳālātı **şahīḥ** / Dimesünler zuraḑā hem-çü melīḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 617)[*şahīḥ söyledüñ, -dü, -ñ*]

şā'-ı 'aql: Aklın terazisi.

Şā'-ı 'aql ile anı keyl ideler / Ehl-i diller oḳıyup meyl ideler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1157)[*şā'-ı 'aql*]

sahāvet: Cömertlik.

Anda ḥatm oldı 'adālet anda / Anda ḥatm oldı **sahāvet** anda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 740)[*sahāvet*]

sahīh: Yalan veya hayal ürünü olmayan, gerçek, doğru.

Söyledüñ sen bu maḳālātı **şahīḥ** / Dimesünler zuraḑā hem-çü melīḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 617)[*şahīḥ*]

sā'il sā'il: İsteye isteye.

Ki taleb kılsa [da] **sā'il sā'il** / Mezhebine olur anuñ kâ'il(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 967*)[*ā'il sā'il*]

sā'im: Oruç tutan (kimse), oruçlu.

Giceler kâ'im ü gündüz **sā'im** / Zıkr u tesbîḥ-i Ḥudāda dâ'im(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1042*)[*sā'im*]

sā'ir: Diğer.

Sā'ir etbā'ı kamu aşḥābı / Tābi'in ümmet olan aḥbābı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 99*)[*sā'ir*]

sakal: Sakal.

Şakalı yoğ iken anuñ aḡarur / Daḡı ol kendüsini tāze şanur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 576*)[*şakalı, -i*]

sakın: Sakın (Bir davranışın yapılmaması, bir şeyin düşünülmemesi gereken durumlarda söylenen uyarı sözü).

'Ākıl iseñ gel eyā merd-i suḡan / 'Ulemāya **şakın** itme sū'-i zan(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 681*)[*şakın*]

Diler iseñ bula māluñ bereket / İḥtirāz it **şakın** alma rişvet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 900*)[*şakın*]

Rişvet ile **şakın** olma ḡākim / Rūz-ı maḡşerde olursın nādim(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 902*)[*şakın*]

sākī: İçki meclisinde içki daḡıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Meclis-i 'ilm ü hüner **sāķisi** / Şu'arā-yı selefün Bāķisi(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 344*)[*sāķisi, -si*]

sākinān-ı ħarem-i Sübhānī: Sübhan'ın hareminin sakinleri.

Oldılar bunca fezā'il kānı / **Sākinān-ı ħarem-i Sübhānī**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1058*)[*sākinān-ı ħarem-i Sübhānī*]

sākit ol-: Sessiz olmak.

Baħş-i 'ilm olduğu dem ger açā fem / 'Ulemā **sākit olur** hem mülzem(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 171*)[*sākit olur, -ur*]

sal-: Koyvermek, serbest bırakmak, bırakmak.

Yüzüme baķmadı ibni vildān / **Şaldı** ferdāya beni niçe zaman(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 399*)[*şaldı, -dı*]

Hep re'āyāya tekālīf müdām / **Şalar** emr ile ķuzāt [u] ħükkām(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 792*)[*şalar, -ar*]

sāl: Yıl.

Çihl **sāl** eyledi çün şabr-ı cemīl / Geldi Ĥaķdan aña bir gün Cibrīl(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 64*)[*sāl eyledi, -di*]

salā eyle: Davet etmek.

Çār yārı gelicek İslāma / Hep **şalā eyledi** ħāşş u 'amma(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 72*)[*şalā eyledi, -di*]

sāle: Yıllık, senelik.

İrdi sī **sāle** bu ‘ömr-i kütāh / Yine bir günce görünmez eyvāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1087*)[*sāle*]

sālih: Yetkisi olan (kimse), yetkili.

Aña ol **şālih** ider çünkü su’āl / Bile tā kim ne durur vāqı’-i ḥāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 858*)[*şālih*]

Virür ol **şāliḥe** bu güne cevāb / Dir ki zer cem’ idenüñ ḥāli ḥarāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 859*)[*şāliḥe, -e*]

Sālih Çelebî: Hoca Sa’deddin Efendi’nin oğlu Salih Çelebi, müderrislik ve kadılık yapmıştır.

Bu ḥakīr oldum anuñ dāmādı / K’oldı **Şālih Çelebî** üstādı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 236*)[*Şālih Çelebî*]

Aḥ-i kih-terleri **Şālih Çelebî** / Niçe vaşf idem o ‘ālī-lebeni(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 302*)[*Şālih Çelebî*]

sālik: Salik. Tarikatlardan birine bağlı olan.

Sālik olan kişiler ol rāha / Buldılar toḡru yolu Allāha(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 12*)[*salik*]

Bir tarīke daḥi var **sālik** ol / Mıṣr-ı maḳşūd-ı dile mālik ol(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 250*)[*sālik*]

sālik-i rāh-ı şerī‘at eyle-: Şeriat(din) yolunun yolcusu eylemek.

Sālik-i rāh-ı şerī‘at eyle / Vāşıl-ı baḥr-i ḥaḳīḳat eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 103*)[*sālik-i rāh-ı şerī‘at eyle*]

sālik-i rāh-ı şerī'at ol-: Şeriat(din) yolunun yolcusu olmak.

Sālik-i rāh-ı şerī'at olıgör / Vāşıl-ı baħr-i haķıķat olıgör(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 14*)[*sālik-i rāh-ı şerī'at olıgör*]

san-: Sanmak, zannetmek.

Bilmeyen **şandı** gider maħlūla / Yine 'azm eyledüm İstanbula(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 442*)[*sandı, -dı*]

Tab'uma lā'ih olurdı bī-reyb / Ögredürdi **şanasın** hātif-i ğayb(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 542*)[*şanasın, -a, -sın*]

Şakalı yoğ iken anuñ aġarur / Daħi ol kendüsini tāze **şanur**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 576*)[*şanur, -ur*]

Bu söz 'āķıllara ne lāyıķdur / **Şanur** ol 'ilmi ħabā şarıķdur(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 685*)[*şanur, -ur*]

Olmaġıl ekl-i ħarāma mu'tād / **Şanma** ki sende ħalur ħaķķ-ı 'ibād(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 937*)[*şanma, -ma*]

san ki: Sanki.

Ķalur elbette ħicāb altında / Gencdür **şan ki** türāb altında(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 609*)[*şan ki*]

'Adl ile **şan ki** Şüreyħ-i şānī / Ĥidmetinde yoğ imiş noķşānı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 910*)[*şan ki*]

O kefen şoyucu aħvāli didi / Ĥavf idüp **şan ki** vücudı eridi(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 921*)[*şan ki*]

saña: Sen zamirinin yönelme hāli.

Didi luṭf ile kı lup ‘izzet-i nām / Yā Muḥammed **saña** Ḥaḫ kıldı selām(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 65*)[saña]

Bu durur **saña** recāmuz taḥkīḫ / Ehl-i inṣāfa bizi eyle refīḫ(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 115*)[saña]

Saña yok çünki ḳazādan behre / Mübtelā olma bu derd ü ḳahra(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 248*)[saña]

Saña luṭf eyler ise ma‘būduñ / Bir kelām ile olur maḳşūduñ(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 278*)[saña]

Olan ol rüz-ı ezelde ḳısmet / Vāşıl olur **saña** hep bī-minnet(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 331*)[saña]

Manşibuñ şorar mısuñ fā’idesin / **Saña** naḳl eyleyeyin ‘ā’idesin(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 464*)[saña]

Saña tā ki ‘ulemā raḡbet ide / Ḥālūñe vāḳıf olup şefḳat ide(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 530*)[saña]

Bu mübāhātı ḳoyup ḥaddüñi bil / **Saña** düşmez bu mübāhāt ey dil(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 536*)[saña]

İtmeye ol daḫi deynüñe vefā / Çekdüğüñ derd ü elem ḳala **saña**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 637*)[saña]

Saña dir gerçi ki cürmüñ yokdur / Līḳ ol manşıba ṭālib çoḳdur(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 648*)[saña]

Ḥāşılī manşıbuñı virdüm aña / Bilürem gerçi zulum oldu **saña**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 652*)[saña]

Saña lāyık mı bu güne a‘māl / ‘Ulemā nāmın idesin pā-māl(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 667*)[saña]

Ḳılma inkār ile kızb ü telbīs / **Saña** yitmez mi bu mazmün-ı ḥadıṣ(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 671*)[saña]

Saňa dir kãdî olur ‘âlim olan / Hâkim olur mı cihânda nã-dân(*Tuħfetü’l-Hükkâm, Beyit 684*)[saňa]

Hidmetümden niçe gün olduñ dūr / Bundan özge **saňa** yok cürm ü kuşūr(*Tuħfetü’l-Hükkâm, Beyit 770*)[saňa]

Ey suħan gevherinüñ şarrâfı / Vireyin **saňa** cevâb-ı şâfî(*Tuħfetü’l-Hükkâm, Beyit 772*)[saňa]

Ey suħan gevherinüñ şarrâfı / Vireyin **saňa** cevâb-ı şâfî(*Tuħfetü’l-Hükkâm, Beyit 790*)[saňa]

Olan oldu sözümi diñle ‘azîz / **Saňa** bu pend-i leţâfet-âmîz(*Tuħfetü’l-Hükkâm, Beyit 802*)[saňa]

Saňa ey ‘âkıl u dãnâ ne ‘aceb / Bu şekil manşib için bunca ta‘ab(*Tuħfetü’l-Hükkâm, Beyit 807*)[saňa]

Seni ħalk eylemedin daħi Hüdâ / Rızķuñı eyledi taķdîr **saňa**(*Tuħfetü’l-Hükkâm, Beyit 826*)[saňa]

Bezî ü sarf itmege yitmez ammâ / Mâl-ı Kârûn dahi olursa **saňa**(*Tuħfetü’l-Hükkâm, Beyit 831*)[saňa]

Saňa lâzım mı cihân içre varup / Başuña ħalk-ı cihânı üşürüp(*Tuħfetü’l-Hükkâm, Beyit 835*)[saňa]

Nakl olındı **saňa** çün bu kıssa / Kıssadan ‘ârif iseñ al hisse(*Tuħfetü’l-Hükkâm, Beyit 869*)[saňa]

Bil ki ‘aķluñ **saňa** yâr ise hemîn / Manşiba tâlib olup olma yaķın(*Tuħfetü’l-Hükkâm, Beyit 870*)[saňa]

Hüb taħmîs ü ğazel birle **saňa** / Kıldılar ħâl-i kużâtı inhâ(*Tuħfetü’l-Hükkâm, Beyit 876*)[saňa]

Şer‘ ile virseñ eger Zeyde cevâb / ‘Amra dirsen **saňa** ħükm itdi kitâb(*Tuħfetü’l-Hükkâm, Beyit 879*)[saňa]

Zeyde hüküm itseñ eger şer‘ ile sen / **Saña** ‘Amr itse gerekdür sü’-i zan(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 882*)[saña]

Eyleme mü’min iseñ lāf u güzāf / **Saña** lazım durur ‘adl ü inşāf(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 891*)[saña]

‘Ādil olmasa eger bir miqdār / Olmaz **saña** daḥi ḥidmetkār(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 894*)[saña]

Saña yāhū daḥi gelmez mi yaḳīn / Oldı inşāf didüğüñ nişfu’d-dīn(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 899*)[saña]

Saña taḳdīr olan olur vāşıl / N’oldı ya bunca ṭama‘dan ḥāşıl(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 938*)[saña]

Gide tā sīret-i ḥayvāniyyet / **Saña** ḥāşıl ola rūḥāniyyet(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 1015*)[saña]

Vāḳi‘-i ḥālūñi eyle aña ‘arz / Ḥidmet itmek ḳapusunda **saña** farz(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 1076*)[saña]

Gözün aç irmeden ey dil **saña** mevt / Tevbe vü tā‘atūñi eyleme fevt(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 1088*)[saña]

Niçe bir manşib için ṭül-ı emel / **Saña** mühlet mi virür irse ecel(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 1089*)[saña]

Saña günden daḥi rüşen bu delīl / Zıll-ı zā’il gibidür ‘ömr-i ḳalīl(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 1100*)[saña]

Nef’i yok **saña** bu ṭül-i emelün / Gelmeden eyle tedārük ecelün(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 1104*)[saña]

Gelüp anda **saña** Münkir ü Nekīr / İdeler çünki su’āli bir bir(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 1106*)[saña]

Ne virürsin ‘acebā anda cevāb / Olmaz ise **saña** ‘avn-i Vehhāb(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 1107*)[saña]

Saña eylerse naşihat te'sîr / Olma bu devlet-i dünyāya esîr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1109*)[*saña*]

Göñül āyinesin idüp sâfi / Bu naşihat **saña** vâfi kâfi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1110*)[*saña*]

sāniyen: İkinci olarak. İkinci derecede.

Sāniyen ḥāl-i kuẓātı bir bir / Getürüp nazma vü eyle taḥrîr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 524*)[*sāniyen*]

sarf eyle-: Harcamak.

'İlme şugl eyleyüp ol şām u seḥer / Nakdînesin hep aña **şarf eyler**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 563*)[*şarf eyler, -r*]

Lāzım olan yire **şarf eyleyicek** / Rızkı taḥşîle çekilmez çok emek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 830*)[*şarf eyleyicek, -y, -icek*]

Bil ki sevmez bu cihānda o Ğanî / Mālını yok yire **şarf eyleyeni**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 834*)[*şarf eyleyeni, -y, -e, -n, -i*]

sarf-ı maqdūr kıl-: Allah tarafından takdir edileni sarf etmek.

Cebre'il'üñ ḥaberi virdi sürür / **Ḳıldı** ol ḥidmete **şarf-ı maqdūr**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 68*)[*şarf-ı maqdūr kıldı, -dı*]

sarf it-: Harcamak.

Şarf itse dāda cümleten etvār u cünbişin(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, II.Kıta, 2.Mısra*)[*şarf itse, -se*]

sarık: es, külâh, kavuk gibi başa giyilen şeyler üzerine sarılan tülbent, şal vb.

Bu söz ‘âkıllara ne lâyıkdur / Şanur ol ‘ilmi kabâ **şarıkdur**(*Tuḥfetü ’l-Hükkām, Beyit 65*)[*şarık*]

şarîh ol: Açık, belirgin, vazîh, aşikâr.

İre ol kâtibe biñ derd **şarîh** / Yazduğın eylemez ise taşîh(*Tuḥfetü ’l-Hükkām, Beyit 1169*)[*şarîh ol*]

sarrâf: Altın, mâdenî ve kâğıt paraları birbiriyle değıştirmeyi, bozmayı, tahvil alış verişi yapmayı meslek edinmiş kimse.

Ey suḥan gevherinüñ **şarrâfi** / Vireyin saña cevâb-ı şâfi(*Tuḥfetü ’l-Hükkām, Beyit 772*)[*şarrâfi, -i*]

Ey suḥan gevherinüñ **şarrâfi** / Vireyin saña cevâb-ı şâfi(*Tuḥfetü ’l-Hükkām, Beyit 790*)[*şarrâfi, -i*]

Kim ola dürr-i suḥan **şarrâfi** / Bilür ol kıymetin urma lâfi(*Tuḥfetü ’l-Hükkām, Beyit 1028*)[*şarrâfi, -i*]

Sözi uzatma yeter lâf u güzâf / Cevherin kıymetin añlar **şarrâf**(*Tuḥfetü ’l-Hükkām, Beyit 1146*)[*şarrâf*]

Sarrâf-zâde: Sarrafzade.

Fazl ile şöhreti var dünyâda / Filbe müftîsi o **Şarrâf-zâde**(*Tuḥfetü ’l-Hükkām, Beyit 306*)[*Şarrâf-zâde*]

sat-: (Bir şeyi) Bir bedel karşılığında başkasına devretmek.

Şatdı manşıbları pulluḡ pulluḡ / Cānuma geçdi benüm ma‘zülluḡ(*Tuḥfetü ’l-Hükkām, Beyit 400*)[*şatdı, -dı*]

Fakr ile hālūñ ola şöyle harāb / **Şatmaduğ** kıalmaya esbāb u kitāb(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 625*)[*şatmaduğ, -ma, -duk*]

satr: Bir sayfa üzerine enine yazılan veya dizilen kelimelerin meydana getirdiği yazı sıralarından her biri.

Yaza her **satrı** muķābil ide ol / Belki etrāfına cedvel ide ol(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1178*)[*satrı, -ı*]

sav: Dile getir.

Fuķarādan olamı bir bir **şay** / Manşıbında tıramaz bir iki ay(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 804*)[*şay*]

sāye: Gölge.

Sāyesinde olalum āsūde / Rūz u şeb ħamd idelüm ma' būda(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 749*)[*sayesinde, -si, -n, -de*]

sāye-misāl: Gölge gibi.

Bu ħaķıre olup anlar meyyāl / Ĥākden ref ideler **sāye-mişāl**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 335*)[*sāye-mişāl*]

Meclis[in] görse eger Rüstem-i Zāl / Pāy-māl olur idi **sāye-mişāl**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 742*)[*sāye-mişāl*]

sāve-veş: Gölge gibi.

Sāve-veş ħāk ile olur yeksān / Der-be-der şöyle gezer ser-gerdān(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 610*)[*sāve-veş*]

sa'y-ı belîğ it-: Çok çalışmak, çabalamak.

Nazar-ı luṭfını kılmaya dirîğ / Belki iḥsâna **ide sa'y-ı belîğ**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 339*)[*sa'y-ı belîğ ide, -e*]

sa'y-ı cemîl eyle-: Güzel bir şekilde çaba göstermek.

Rûz u şeb **eyleyesin sa'y-ı cemîl** / Āsitâneñ daḥi idüp tekmiḷ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 626*)[*sa'y-ı cemîl eyleyesin, -y, -e, -sin*]

sa'y id-: Çalışmak, çalışıp çabalamak, emek sarfetmek.

Bu tarîḳuñ olıcaḳ pā-mâli / **Sa'y idüp** kâle getürdüm ḥâli(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 514*)[*sa'y idüp, -üp*]

sa'y u emek çek-: Çalışmak ve emek çekmek.

Çekme gel manşib için **sa'y u emek** / Yoğ ise sîm ü zerüñ arḳa gerek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 408*)[*sa'y u emek çekme, -me*]

sa'y u ikdām eyle-: Gayret ve girişimde bulunmak, çalışma ve ilerlemek.

Rûz u şeb **eyledi sa'y u ikdām** / Kıldı tefsîri kaçan kim itmām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 951*)[*sa'y u ikdām eyledi, -di*]

sa'y u ilhâh eyle-: Çabalamak ve ısrar etmek.

Ne kadar **eylese sa'y u ilhâh** / Bulmaz faḳr ile el-kışşa felâḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 789*)[*sa'y u ilhâh eylese, -se*]

sebât: Kararlılık.

Bir yaña yoğ virecek ħarc-ı berāt / Varsañ ol manşıba yoğ anda **sebāt**(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 432*)[*sebāt*]

sebāt bul-: Kararlılık göstermek.

Bu kamu zıkr olınan mevcūdāt / Şeref-i Aĥmed için **buldı sebāt**(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 84*)[*sebāt buldı, -dı*]

sebeb: Sebep, neden.

‘Avn-i Ĥađdan dile mađşūduñı hep / Şāhdur gerçi ki zāhirde **sebeb**(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 738*)[*sebeb*]

İki şımf oldu kızāt [u] ‘ulemā / Diñle bir bir **sebebin** icmālā(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 773*)[*sebebin*]

Sebeb oldur ki edānī ekşer / Kıldılar manşıb-ı ‘ālīde mağar(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 812*)[*sebeb*]

sebeb-i medh ü senā: Övgü ve senaların sebebi.

Var ümīdüm ide rağbet ‘ulemā / **Ola** şāyed **sebeb-i medh ü senā**(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 1182*)[*sebeb-i medh ü senā*]

sebeb-i zevk u sürür ol-: Zevk ve mutluluk sebebi olmak.

Geldi ‘izzetle cihāna ol nūr / **Oldı** ĥalka **sebeb-i zevk u sürür**(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 63*)[*sebeb-i zevk u sürür oldı, -dı*]

sebeb-i zıkr u naşīhat ol-: Nasihat ve zikire vesile olmak.

Okı gör mūcib-i ‘ibret olsun / **Sebeb-i zıkr u naşīhat olsun**(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 803*)[*sebeb-i zıkr u naşīhat olsun, -sun*]

sebeb ol-: Sebep olmak.

Ya'nī 'ālī-naẓarı rüz u şeb / Şeref ü 'izzetüme **ola sebeb**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 337*)[*sebeb ola, -a*]

Ḥayr ile yād iden üstādımı hep / Kişinüñ 'izzetine **olsa sebeb**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 342*)[*sebeb olsa, -sa*]

Ya'nī kim ğālib idi nisyānum / **Oldı** nisyāna **sebeb** 'işıyānum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 488*)[*sebeb oldı, -dı*]

sedd: Engel.

Hiç ol bāba gelen redd olmaz / Bāb-ı iḥsānı şehüñ **sedd olmaz**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 728*)[*sedd olmaz, -maz*]

sefer: Yolculuk, seyahat.

Engürüs iline olan **seferi** / N'eydügin Nemçe kıralı ḥaberi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 219*)[*seferi, -i*]

Qalmadı milket-i ser-ḥadde yirüm / Budin iqlimine düşdi **seferüm**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 477*)[*seferüm, -üm*]

Sefer emrinde yazup şeh-nāme / Tuḥfe kıldı anı ḥāşş u 'āma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 718*)[*sefer*]

seg: Köpek.

Anuñ ednā kulu begler begidür / Baylar hep ḳapusunda **segidür**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 145*)[*segidir, -i, -dir*]

sefāhat: Aşırı derecede zevk ve eğlenceye düşkün olma.

Ne **sefāhat** ne kabāhat eyvāh / İhtiyār eylesin bunca günāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 839)[*sefāhat*]

Keşret ile kişide olsa kelām / Ol **sefāhatle** bulur şöret [ü] nām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1121)[*sefāhatle, -le*]

sehv: Yanılma, yanlış.

Sehv ile var ise de anda kuşūr / Ehl-i inşāf anı ıtusun ma'zūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 548)[*sehv*]

Ḥāniş olmam kaşem eylersem eger / Ola **sehv** ile tevārüd ya meger(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1162)[*sehv*]

sehv ü noqşān: Yanlış ve eksik.

Sehv ü noqşānını idüp maqşūd / Aña daḥl eyler ise ba'zı ḥasūd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1165)[*sehv ü noqşānını, -ı, -n, -ı*]

selām kıl-: Selam göndermek.

Didi luḥf ile kılup 'izzet-i nām / Yā Muḥammed saña Ḥaḳ **kıldı selām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 65)[*selām kıldı, -dı*]

selāset: Akıcılık, ahenklilik.

Bu **selāset** bu leḫāfet bu edā / Dād-ı Ḥaḳdur aña bī-çün u çirā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 352)[*selāset*]

selīm: Sağlam, kusursuz, doğru.

Bu mülāzımları bir tab'ı **selīm** / Cümle üç kısma kılupdur taqşīm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 592)[*selīm*]

semāvāt: Gökler.

Rūh-ı ıudsı gıbi maıhbūb-ı Vedūd / Kııldı bir ānda **semāvāta** Őu'ūd(*Tuııfetü'l-Hükkām, Beyit 88*)[*semāvāta, -a*]

sen: Tekil ikinci Şahsı gösterir.

İki 'ālemde **seni** Hāzret-i Hāı / Baıır-i luıfına ider müstaıraıı(*Tuııfetü'l-Hükkām, Beyit 20*)[*seni, -i*]

Cümle aııvālūme 'ārif **sensin** / Zāhir ü bāıınuma vākıfsın(*Tuııfetü'l-Hükkām, Beyit 47*)[*sensin, -sin*]

Sen o dergāha varup sür yüzini / Raıım ide Őāyed işidüp sözini(*Tuııfetü'l-Hükkām, Beyit 168*)[*sen*]

İdüp anı 'ulemādan ifrāz / Buyur ana daıı var **sen** okı yaz(*Tuııfetü'l-Hükkām, Beyit 188*)[*sen*]

Ni'am-ı luıfı cihāna mebzūl / HāŐe li'llāh ki **seni** ide melūl(*Tuııfetü'l-Hükkām, Beyit 273*)[*seni, -i*]

Bu cihān hāııkına luıf eylerken / **Seni** itmez mi ıerāıı-ı rūŐen(*Tuııfetü'l-Hükkām, Beyit 274*)[*seni, -i*]

Seni aııyār ile ol bir görmez / Ğayrı ıapulara yüz[üñ] sürmez(*Tuııfetü'l-Hükkām, Beyit 276*)[*seni, -i*]

Őabr idüp olma umūnda 'acūl / Eylemez Hāı **seni** maıızūn u melūl(*Tuııfetü'l-Hükkām, Beyit 281*)[*seni, -i*]

Sen de var nazm ile ey 'Avnı-i zār / Eyle aııvāl-i ıuzātı iş'ār(*Tuııfetü'l-Hükkām, Beyit 522*)[*sen*]

Ser-ıüzeŐtini yazup hükkāmuñ / **Sen** daııı hayr ile aııdur nāmuñ(*Tuııfetü'l-Hükkām, Beyit 527*)[*sen*]

Sen de fikr it hele bī-lāf u güzāf / Sözüne raġbet ider mi eṣrāf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 535)[*sen*]

Sende ol deñlü bīzā‘a yoġdur / ‘Ulemādan aña kādīr çoġdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 537)[*sende, -de*]

Dilerem **senden** eyā Rabb-i Vedūd / Nazır olmaya aña çeşm-i ḥasūd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 546)[*senden, -den*]

Söyledüñ **sen** bu maġālātı şahīḥ / Dimesünler zırafā hem-çü melīḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 617)[*sen*]

Bī-kes olmaġ ile **sen** ‘ālemde / Olasın bunca belā vü ġamda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
640)[*sen*]

Seni ma‘zül ideler ya tebdīl / Müddetüñ ħalmaġa anda tekmīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 641)[*seni, -i*]

Zāhir ol manşib olupdur mercūḥ / Olasın bu ġam ile **sen** mecrūḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 642)[*sen*]

Ger ħabül eyler iseñ **sen** anı / Ķazanursın bir iki ‘Oşmānī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
643)[*sen*]

Ķayrısına **seni** itdüm tebdīl / Müddetüñ eyle var anda tekmīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 653)[*seni, -i*]

‘Azlden ise ħılup re’y-i şahīḥ / Manşibı eyler iseñ **sen** tercīḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 656)[*sen*]

Olmaduñ emr-i Ḥudāya münġād / N’eyler āyā **seni** bu Ḥaġġ-ı ‘ibād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 663)[*seni, -i*]

Ķangı ‘ālim ki ola efġar-ı nās / Anı ol cāhile **sen** itme ħıyās(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
694)[*sen*]

Sen Süleymān-şıfat ben mūram / İşbu ma‘nāya ‘aceb mesrūram(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 724)[*sen*]

Bāb-1 şeh maḳsim-i erzāk-ı enām / **Sen** de var bekle o dergāhı müdām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 733*)[*sen*]

Bu cevābı buyurur aña Resül / **Sen** kazāyāya olurken meşğül(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 765*)[*sen*]

Seni ḥalk eylemedin daḥi Ḥudā / Rızkuñı eyledi taḳdīr saña(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 826*)[*seni, -i*]

Bāb-1 rızkuñ **senüñ** olmaz mesned / Qulınuñ rızkına zāmin ol Aḥad(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 827*)[*senüñ, -üñ*]

Sende ger var ise ‘aql u idrāk / Var birez rızkuñı eyle imsāk(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 832*)[*sende, -de*]

İl yiyüp ide şafa dünyāda / **Sen** cevābın viresin ‘uqbāda(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 838*)[*sen*]

Sen bu aḥvāli iderseñ āşikār / Diñle tafsīl idelüm bir miḳdār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 877*)[*sen*]

Zeyde ḥükm itseñ eger şer‘ ile **sen** / Saña ‘Amr itse gerekdür sū’-i zan(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 882*)[*sen*]

Rişveti **sen** gerek alma gerek al / İder elbette ‘Amır böyle ḥayāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 884*)[*sen*]

‘Ākıl iseñ ide gör ‘adl ile dād / Tā ki **senden** qala bir yahşı ad(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 936*)[*senden, -den*]

Olmağıl ekl-i ḥarāma mu‘tād / Şanma ki **sende** qalur ḥaḳḳ-ı ‘ibād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 937*)[*sende, -de*]

Var ise zerrece **sende** ğayret / Ehl-i dünyā ile qılma ülfet(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1003*)[*sende, -de*]

Şimdi nās oldı cevāsīs-i ‘uyüb / Ne qadar **senden** olursa maḥcüb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1005*)[*senden, -den*]

‘Aleme **sen** niye geldüğüni bil / Arayup bul yüri bir ehl-i dil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1009*)[*sen*]

‘Ab-ı tevbeyle **seni** pāk itsün / Menzilüñ şafḥa-i eflāk itsün(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1011*)[*seni, -i*]

Ehl-i dünyādan idüp **sen** bizi dūr / Künc-i ‘uzletde naşīb eyle ḥuzūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1017*)[*sen*]

Ḳufl-ı ebvāb-ı ma‘ānīsın **sen** / Vāḳıf-ı sırr-ı nihānīsın **sen**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1031*)[*sen*]

Ḳufl-ı ebvāb-ı ma‘ānīsın sen / Vāḳıf-ı sırr-ı nihānīsın **sen**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1031*)[*sen*]

Senüñ ol manşıba meylüñ güyā / Aldanur görse şabīler ḥelvā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1080*)[*senüñ, -üñ*]

Naḳş olunca dilüñde her gāḥ / Zıkr ü fikrüñ **senüñ** olsun Allāḥ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1099*)[*senüñ, -üñ*]

Sen bu gün niçün olursın bī-bāk / Meskenüñ yarın olur zīr-i meḡāk(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1105*)[*sen*]

Yüri şimden girü ‘Avnī ta‘cīl / Ḳālī ḥāle ideḡör **sen** tebdīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1111*)[*sen*]

senākār-ı kibār-ı ‘ulemā: Ulemanın büyüklerinin övgü zamanı.

Demidür ey dil-i pākīze-edā / Ol **senākār-ı kibār-ı ‘ulemā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 165*)[*senākār-ı kibār-ı ‘ulemā*]

sene: Yıl.

Anda şevketle varan ser-dārı / Her **sene** zāhir olan āşārı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 220*)[*sene*]

Emr olunur ise ben nā-kāma / Nazm idem her **sene** bir şeh-nāme(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 735)[*sene*]

sened: Dayanak, senet.

Acır iseñ acı ol bī-mededi / Ki anuñ olmaya hergiz **senedi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
407)[*senedi, -i*]

Oldı bir şıfı da mensüb-ı kibār / Bir mansıb[1] alur **senedi** var(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 599)[*senedi, -i*]

seng ol-: Taş olmak.

La'1 ü mercān **olur** alsa ele **seng** / Kīmyā işte budur eyleme ceng(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1053)[*seng olur, -ur*]

ser-āğāz-ı senā kıl: Övgüler dizmeye devam et.

Söyle ey 'arif-i pākīze-edā / Turma **kıl** yine **ser-āğāz-ı senā**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 301)[*ser-āğāz-ı senā kıl*]

ser-dār: Başkomutan.

Anda şevketle varan **ser-dārı** / Her sene zāhir olan āşārı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
220)[*ser-dārı, -ı*]

Yine **ser-dār** elemin yād itdüm / 'Āķıbet 'azm-i Belıgrad itdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 396)[*ser-dār*]

Faķr ile mübtezel ü āvāre / 'Arz-ı hāl itdüm o dem **ser-dāra**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 397)[*ser-dāra, -a*]

Derd-i 'azle arayup bir çāre / Yine gitdüm çekilüp **ser-dāra**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 424)[*ser-dāra*]

Şükrdür zāhir işi nā-çāruñ / Yine düşdüm yanına **ser-dāruñ**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 437)[*ser-dāruñ, -uñ*]

Buldılar ğayrıları maṭlūbın / Aldı **ser-dāri** olan mektūbın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
447)[*ser-dāri, -i*]

Gāh İstanbula geh **ser-dāra** / Ṭākatüm ḳalmadı vara vara(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
473)[*ser-dāra, -a*]

ser-dār-ı cedīd: Yeni komutan.

Bu felāketle geçüp 'ahd-i ba'īd / Çıkdı Rūm iline **ser-dār-ı cedīd**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 410)[*ser-dār-ı cedīd*]

ser-defter: En başta bulunan, önder, başkan, reis.

Şu'arā ḫayline **ser-defter** iken / Yā'nī kim böyle suḫan-perver iken(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 354)[*ser-defter*]

ser-gerdān gez-: Perişan gezmek.

Sāye-veş ḫāk ile olur yeksān / Der-be-der şöyle **gezer ser-gerdān**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 610)[*ser-gerdān gezer, -er*]

ser-gerdān kıl-: Başını döndürmek, avare eylemek.

Bu ṭarīḳ ile gezüp ḫaylī zamān / Beni **ḳılmıştı** felek **ser-gerdān**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 474)[*ser-gerdān ḳılmıştı, -mıştı, -dı*]

ser-güzeşt: Baştan geçen haller.

Baña manşıb zarar-ı maḫz oldu / **Ser-güzeştüm** ile dünyā ṭoldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 241)[*ser-güzeştüm, -üm*]

Ser-güzeştini yazup hukkāmuñ / Sen daħi ħayr ile añdur nāmuñ(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 527*)[*ser-güzeştini, -i, -n, -i*]

Ağlayup ħālūñi 'arz eylesin / **Ser-güzeştüñ** ne ise söyleyesin(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 629*)[*ser-güzeştüñ, -üñ*]

Ser-güzeştüm olurdı niçe kitāb / Şerħ olinsa bu miħnet ü ālām(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 1194*)[*ser-güzeştüm, -üm*]

ser-efkende: Boyun eğmiş.

Var anuñ bendesinüñ bendesi ol / Qulı ħurbānı **ser-efkendesı** ol(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 1062*)[*ser-efkendesı, -sı*]

ser-had : Sınır boyu.

Maraz-ı ğam yine olup müştēd / Oldı nā-gāħ mekānum **ser-had**(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 460*)[*ser-had*]

ser-mest ü ħarāb: Sarhoş ve harap.

Eyledüm kendüme ol demde ħitāb / Didüm ey ğāfil [ü] **ser-mest ü ħarāb**(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 515*)[*ğāfil [ü] ser-mest ü ħarāb*]

serika: Çalınmış nesne.

Vāķi '-i ħālī bilür ma'būdum / **Seriķa** olmadı ħiç maķşūdum(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 1161*)[*seriķa*]

ser-suħan: Sözüñ en önemlisi.

Yaza hem surħ ile her **ser-suħanı** / Gül ile pür kıla bu encümeni(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 1177*)[*ser-suħanı, -ı*]

ser-tā-pā: Baştan ayağa.

Nār-ı faqr ile yandı ser-tā-pā / Miḥnet ile geçüp şühür a‘vām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1191)[*ser-tā-pā*]

ser-tā-ser: Baştan başa.

Ki odur pādişeh-i baḥr u ber / ‘Āleme ḥükmi revān **ser-tā-ser**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 144)[*ser-tā-ser*]

ser ü pā: Baş ve ayak.

‘İlm ider şāḥibin elbette şerīf / Nūr olur tā **ser ü pā** cism-i keşīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 122)[*ser ü pā*]

serverā: Ey hükümdar.

Tuḥfesi mūr-ı za’ifün her dem / **Serverā** pāy-ı meleḥ bīş ü kem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 722)[*serverā*]

server-i ümmet: Ümmetin ileri geleni.

Server-i ümmet [ü] ḥayru’l-büleḡā / Bu ḥadīşinde buyurmış zīrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1092)[*server-i ümmet*]

sev-: Sevmek.

Bil ki **sevmez** bu cihānda o Ġanī / Mālını yoḡ yire şarf eyleyeni(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 834)[*sevmez, -mez*]

Sevegör cān ile anı seveni / K'oldılar tārīk-i dünyā-yı denī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1063*)[*sevegör, -e, -gör*]

Sevegör cān ile anı **seveni** / K'oldılar tārīk-i dünyā-yı denī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1063*)[*seveni, -en, -i*]

seyl: Sel.

Döndürse **seyle** girye ile gözleri yaşın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, II.Kıta, 3.Mısra*)[*seyle, -e*]

seyyid-i şübbān: Efendi, delikanlılar, yiğitler.

Hāşşa kim **seyyid-i şübbān** Ḥaseneyn / Zīnet-i cennet olan mazlūmeyn (*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 98*)[*seyyid-i şübbān*]

sezā-vār ol-: Layık olmak.

Her biri lü'lü'-i şeh-vār oldı / Efser-i şāha **sezā-vār oldı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 153*)[*sezā-vār oldı, -dı*]

sezā-yı 'izzet: Yüceliğe yakışan.

'İlm ü faẓl ile bulupdur şöret / 'Ulemā içre **sezā-yı 'izzet**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 285*)[*sezā-yı 'izzet*]

sıdk: Doğruluk.

Ni'met-i luṭfuña şākir eyle / Dilimüz **sıdk** ile zākir eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1018*)[*sıdk*]

sıhhat ü devlet: Sağlık ve mutluluk.

Şıhhat ü devlet ise bir āndur / Menzilüñ vādī-i hāmūşāndur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1103*)[*şıhhat ü devlet*]

sıkıl-: İçine sıkıntı gelmek.

Def'-i ğam diyü yir afyon **sıkılur** / Şöyle lāğar ki toķınsañ yıķılur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 595*)[*sıkılur, -ur*]

sıla: Memleket.

Çünkü bu luḥf u kerem kıldı zuhūr / **Şılaya** gitdüm o yılda mesrūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 387*)[*şılaya, -y, -a*]

Şılada hāşıl idüp ḥaylī düyün / Manşıbuñ zabtına gitdüm maḥzün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 394*)[*şılada, -da*]

sına-: Denemek, sınamak.

İrişüp 'avn-i Ḥudā-yı müte'āl / **Şına** hep cümle melā'in ü kıral(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 746*)[*şına*]

şmf: Sınıf.

Oldı bir **şmfı** anuñ lāğar u zerd / Faķr u fāķa ile olmuş pür-derd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 593*)[*şmfı, -ı*]

Aĝniyādan daḥi bir **şmfı** hep / Cem'-i māla çalışur rüz u şeb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 596*)[*şmfı, -ı*]

Oldı bir **şmfı** da mensüb-ı kibār / Bir manşıb[1] alur senedi var(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 599*)[*şmfı, -ı*]

Ol iki **şınfı** kamu bî-gamdur / ‘Azl ile naşbları tev’emdür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 601*)[*şınfı, -ı*]

İki **şınf** oldu kużāt [u] ‘ulemā / Diñle bir bir sebebin icmālā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 773*)[*şınf*]

Oldı bir **şınfı** mevālī kısım / Şöhre-i dehr olup ism ü resmi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 774*)[*şınfı, -ı*]

Oldı bir **şınfı** da bî-kes fuķarā / ‘Azl ile ‘ömri geķer şubḥ u mesa(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 787*)[*şınfı, -ı*]

şınıf: Sınıf, zümre.

Ḳangı **şınıfdan** iseñ kendüñi bil / Şınf-ı evvelde menem ve’l-ḥāşıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 602*)[*şınıfdan, -dan*]

şınf-ı evvel: Birinci sınıf.

Ḳangı şınıfdan iseñ kendüñi bil / **Şınf-ı evvelde** menem ve’l-ḥāşıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 602*)[*şınf-ı evvelde, -de*]

sırr-ı hüdā: Allah’ın hikmeti, ilahî sır.

Pişvā-yı reh-i zühd ü taķvā / Vāķıf-ı ‘ilm-i ledün **sırr-ı hüdā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1035*)[*sırr-ı hüdā*]

sırr-ı mübhem: Belirsiz olan sır.

Åşikār oldu bu **sırr-ı mübhem** / Geldi yaķlaşdı każā-i mübrem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 458*)[*sırr-ı mübhem*]

Dir iseñ keşf ola **sırr-ı mübhem** / N’eyledi diñle İmām-ı A ‘zam(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 963*)[*sırr-ı mübhem*]

siy-: Sıġmak.

Şabr ider faqrını ĥalka diyemez / Şiše-i ‘ırz u vaqārın **şiyamaz**(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 608*)[*siyamaz*]

sicill: Mahkeme defteri.

Anda yeksān görünür sūd u zarar / Bir **sicill** olmaz anuñ hefte geđer(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 465*)[*sicill*]

sī: Otuz sayısı, 30.

İrdi sī sāle bu ‘ömr-i kütāh / Yine bir günce görünmez eyvāh(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 1087*)[*sī*]

sidre-misāl: Sidre ağacı gibi.

Eyleyüp her biri taḥşil-i kemāl / Buldılar qadr ü şeref **Sidre-miṣāl**(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 154*)[*sidre-miṣāl*]

sihr-i helāl ol-: Helal olan sihir.

Anuñ eṣ‘ārı **olup sihr-i helāl** / Eyledi ĥalk-ı ciḥānı meyyāl(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 349*)[*sihr-i helāl olup, -up*]

siklet-i deyn: Borç sıkıntısı.

Anlara cūd u kerem farz-ı ‘ayn / Gele ĥiffet gide bu **siklet-i deyn**(*Tuĥfetü’l-Ĥükkām, Beyit 1141*)[*siklet-i deyn*]

sīm: Gümüş.

Nazar-ı pāki ider hāki Güher / Hāk ile birdür aña **sīm** ile zer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1052)[*sīm*]

sīm ü zer: Gümüş ve altın.

Sīm ü zer alsa ele toprak olur / Qadri her yirde anuñ alçaq olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 406)[*sīm ü zer*]

Çekme gel manşıb içün sa'y u emek / Yoğ ise **sīm ü zerüñ** arqa gerek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 408)[*sīm ü zerüñ, -üñ*]

Sābıqā var idi bir şahs-ı ḥasīs / Aña **sīm ü zer** idi yār u enīs(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
847)[*sīm ü zer*]

Sīm ü zer cem'in idüp rüz u şeb / Bir yire defn ide idi anı hep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 849)[*sīm ü zer*]

Sīm ü zer cem'in iden dünyāda / Bu 'amel birle qopar 'uqbāda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 860)[*sīm ü zer*]

Sīm ü zer cem' idene işte delīl / Virse biñ yıl aña Hāk 'ömr-i tavīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 864)[*sīm ü zer*]

sīm ü zer ol-: Gümüş ve altın olmak.

Kīmyādur nazar u himmet-i şāh / Baqsa **sīm ü zer olur** hāk-i siyāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 358)[*sīm ü zer olur, -ur*]

sīne: Göğüs.

Fi'l-meşel **sīnesini** idüp çāk / Yarı qoynına qoyar 'aşık-ı pāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1180)[*sīnesini, -si, -n, -i*]

sipāh: Asker.

Āsumān-ı hünere kendüsi şāh / Ol mürīdān aña gūyā [ki] **sipāh**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1059*)[*sipāh*]

sīret-i hayvāniyyet: Hayvanlık sıfatları.

Gide tā **sīret-i hayvāniyyet** / Saña ḥāşıl ola rūḥāniyyet(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1015*)[*sīret-i hayvāniyyet*]

sīret ü fīnet-i nā-pāk: Ahlak ve yaratılışın kirliliği.

Ḥayf ol 'aql ile idrāküñe ḥayf / **Sīret ü fīnet-i nā-pāküñe** ḥayf(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 666*)[*sīret ü fīnet-i nā-pāküñe, -üñ, -e*]

Sitanbul: İstanbul.

Bu ğam u derd ile maḥzūn u melūl / Eyledüm çünki **Sitanbula** nüzūl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 444*)[*Sitanbula, -a*]

siyāh ol-: Rengi kara olmak.

Ḥırş ile zālīm olasın eyvāh / Yüzüñ **ola** iki 'ālemde **siyāh**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 665*)[*siyāh ola, -a*]

siz: Siz.

Size bu ḥaşleti virmişdür Ḥaḫ / Ḳadrüñ 'ālī ola göñlüñ alçaḫ(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 192*)[*size, -e*]

Sizi taḥmīḫ ise ger maḫşūdum / Nā-murād ide beni ma'būdum(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 615*)[*sizi, -i*]

Bī-sebeb **siz** baña düşnām itmeñ / Bu söz ile beni ilzām itmeñ(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 616)[*siz*]

Srişnik: Paşa sancağına(Niş-Sofya) bağı nahiye dir.

Nā-gehān düşdi **Srişnik** maḥlūl / Eyledüm anı zārūretle ḳabūl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 431)[*Srişnik*]

sol-: Rengi uçmak, rengi atmak, parlaklığını kaybetmek.

Dilerem her şeb u rüz [u] meh ü sāl / **Şolmasun** ol gül-i gülzār-ı kemāl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 204)[*şolmasun, -ma, -sun*]

son: İçinde bulunulan vakte en yakın geçmiş zaman yāhut bu zamanda yapılmış
veya meydana gelmiş olan.

Şon nefesde virüp imān ile dīn / Meskenin eyle anuñ ḥuld-ı berīn(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1022)[*şon*]

soñuc: Sonuç, nihayet.

Def-i zūlm itmek aña lāzımdur / Ğāfil ise **şoñuci** nādımdür(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 929)[*şoñuci, -i*]

soñra: Sonra.

Şoñra her bir şeh-i 'ālī-himmet / Ḳıldılar Bāḳīye küllī rağbet(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 360)[*soñra*]

Eyleyüp cān ile her ḥidmetini / **Şoñra** aldum Filibe ḳısmetini(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 372)[*soñra*]

Şoñra ol fażl u kerem kâni / Kâdî-i ‘asker-i Rûm İbn-i aḥî(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Beyit 385*)[*şoñra*]

Şoñra ol fâriğ olup manşıbdan / Gûşe-i ‘uzleti eyler mesken(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Beyit 758*)[*şoñra*]

Terk idüp **şoñra** teferrüd itdüñ / Kendü nefsüñle taḳayyüd itdüñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Beyit 769*)[*şoñra*]

Bu cihân manşıbını itme ḳabül / Olmamaḳ ister iseñ **şoñra** melül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Beyit 821*)[*şoñra*]

Şoñra Vecdî anı eyler taḥmîs / Diñlesünler anı iḥvân-ı enîs(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Beyit 875*)[*şoñra*]

Yetmişe yitse ḳaçan bir âdem / Erzeli-i ‘ömre başar **şoñra** ḳadem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Beyit 1094*)[*şoñra*]

Ola ḥattı ya nesih ya ta‘lik / Yazup anı ḳıla **şoñra** taṭbîḳ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Beyit 1176*)[*şoñra*]

şor-: Sormak.

Himmet eylerseñ eger ḳâbildür / Kime **şordumsa** dimez müşkindür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Beyit 269*)[*şordumsa, -du, -m, -sa*]

Manşıbuñ **şorar** mısuñ fâ’idesin / Saña naḳl eyleyeyin ‘â’idesin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Beyit 464*)[*şorar, -ar*]

Ḥâlin **şorar** mı âteş-i zulm ile yananuñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, IV.Kita, 3.Mısra*)[*şorar, -ar*]

soy: Nesil, zürriyet.

Başka bir başumuza çekdük boy / Eylemez anı meger nâ-cins **şoy**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkâm*, *Beyit 990*)[*soy*]

soy-: Çalmak, gaspetmek.

Beni çok **şoydı** bu cellād-ı felek / Diledi defter-i ‘ömrüm kıla hak(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 244*)[şoydı, -dı]

Zorbā esbābumı **şoydı** ne ki var / Bir iken miḥnet ü gam oldu hezār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 420*)[şoydı, -dı]

Kaḅı meyyit ki olursa medfūn / Kefenin **şoyar** alurmuş mel‘ūn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 907*)[şoyar, -ar]

söyle-: İfade etmek, demek, söylemek; (anlatmak istediği şeyi) sözle bildirmek.

Söyle ey ‘ārif-i pākīze-kelām / Eyle tavşif-i mevālī-i ‘ızām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 148*)[söyle]

Söyle ey tūṭī-i şīrīn-kelimāt / Böyle bīhūde geçürme evkāt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 164*)[söyle]

Cūş idüp ey dil-i bī-şabr u qarār / Ḥālūñi **söyle** yine bir miḅdār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 207*)[söyle]

Söyle ey ‘ārif-i pākīze-edā / Turma kıl yine ser-āḅāz-ı şenā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 301*)[söyle]

Söyle ey ‘ārif-i pākīze-kelām / Eyle aḅvāl-i kużātı i‘lām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 552*)[söyle]

Söyle ey vākıf-ı aḅbār-ı enām / Nāzım-ı ḅāl-i kużāt u ḅükkām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 923*)[söyle]

Söyle ey ‘āşık-ı şādık söyle / Niçe esrār u ḅaḅāyık söyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1023*)[söyle]

Söyle ey ‘ārif-i pākīze-ḅüner / Kaḅrūñ añlar bilür erbāb-ı nazar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1024*)[söyle]

Söyle ey bülbül-i gülzâr-ı suhan / Açıla tâ gül-i gülzâr-ı suhan(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1025)[*söyle*]

Lâyık oldur niçe esrâr u rümüz / Fursat el virmiş iken **söyle** henüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1029)[*söyle*]

Söyledi bunca cemādât u tıyūr / Böyle çok mu cizeler kıldı zuhūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 78)[*söyledi, -di*]

‘Avniyâ niçeye dek tül-i emel / Kendü ḥaddüñ bil ‘abeş **söyleme** gel(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 279)[*söyleme, -me*]

Ehl-i diller bu sözi söylerler / Ka‘r-ı deryâda dürer cife zeber(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 559)[*söylerler, -r, -ler*]

Söyledüñ sen bu maḳâlâtı şahîḥ / Dimesünler zuraḑâ hem-çü melîḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 617)[*söyledüñ, -dü, -ñ*]

Ağlayup ḥâlüñi ‘arz eylesesin / Ser-güzeştüñ ne ise **söyleyesin**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 629)[*söyleyesin, -y, -e, -sin*]

Ḥaḳ sözi her kişi ḥod **söyleyemez** / Terk-i ser itmeyen anı diyemez(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 705)[*söyleyemez, -y, -e, -mez*]

Söylesem ḥaḳ sözi n’ola bî-bâk / Bu cefâlar ider insâni helâk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 798)[*söylesem, -se, -m*]

Ehl-i dillerde meşeldür añılır / Kim ki çok **söyler** ise çok yañılır(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1123)[*söyler, -r*]

Buğz idüp kimseye daḥl eylemedüm / Kaşd ile ya‘nî yalan **söylemedüm**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1129)[*söylemedüm, -me, -düm*]

Böyle naḳl itdi Şaḳâyık içre / **Söylenür** ehl-i ḥaḳâyık içre(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 752)[*söylenür, -n, -ür*]

söyles-: Konuşmak.

Söyleşüp Haḫḫ ile bī-şavt u ḥurūf / Oldı mi‘rācı Resülün ma‘rūf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 90*)[*söyleşüp, -eş, -üp*]

söyün-: Söndürmek.

Zālimlerün **söyündüremez** zulmi āteşin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, II.Kıta, 4.Mısra*)[*söyündüremez, -dür, -e, -mez*]

söz: Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler yâhut cümleler dizisi, kelâm, kavil, lakırdı.

Her **sözün** evvelidür nām-ı Ḥudā / Zıkr-i Haḫ dilde gerek şubḥ u mesā (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 6*)[*sözün, -ü, -ñ*]

‘Avniyā kıлма **sözi** tül u dırāz / ‘Ulemā ‘ilm ile oldı mümtāz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 132*)[*sözi, -i*]

Sen o dergāha varup sür yüzini / Raḥm ide şāyed işidüp **sözini**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 168*)[*sözini, -i, -n, -i*]

Bī-garāz ‘ālim ü hem ‘ādilsin / Haḫ **söze** rāzī vü hem ḳā’ilsin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 191*)[*söze, -e*]

Degül ol ḳābil-i medḥ ü ta‘rīf / İḥtişār it **sözi** ey ‘abd-i za‘īf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 299*)[*sözi, -i*]

Dār-ı uḳbāya çü rıḥlet itdi / Bu **sözi** baña vaşıyyet itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 307*)[*sözi, -i*]

İḥtişār it **sözi** uzatma henüz /Başla var ḥayr du‘āya şeb ü rüz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 332*)[*sözi, -i*]

Baḫmadı ol daḫi aşlā yüzüme / İ‘tibār itmedi ya‘nī **sözüme**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 412*)[*sözüme, -ü, -m, -e*]

Sen de fikr it hele bī-lāf u güzāf / **Sözüne** ragbet ider mi eşrāf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 535)[sözüne, -ü, -ñ, -e]

Sözüme vākıf olur ehl-i kemāl / Bu meşeldür ki yok elçiye zevāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 544)[sözüme, -ü, -m, -e]

Ehl-i diller bu **sözi** söylerler / Қа' r-ı deryāda dürer cīfe zeber(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 559)[sözi, -i]

Ağniyā zümresine yok **sözümüz** / Fuḳarā ḫālını görse gözümüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 603)[sözümüz, -ü, -müz]

Haḳ **söze** merdüm iseñ gūş itseñ / Fukarā ḫātırını hoş itseñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
604)[söze, -e]

Vechi olmaya şu **söz** ki ḫāşā / Ola 'ākıl olana ḫātır-sā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
614)[söz]

Bī-sebeb siz baña düşnām itmeñ / Bu **söz** ile beni ilzām itmeñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 616)[söz]

Nazar eylerse de gāhī yüzüne / Mültefit olmaya çokluk **sözüne**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 630)[sözüne, -ü, -ñ, -e]

Sözünü eyleyüp evvel ez-ber / Varacaguñ yine ḳāḏī-'asker(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
645)[sözünü, -üñ, -i]

Ḳıldılar anı şefā'at n'ideyin / Ḳağısınıñ **sözini** redd ideyin(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 649)[sözini, -i, -n, -i]

Bu **söz** 'ākıllara ne lāyıḳdur / Şanur ol 'ilmi ḳabā şarıḳdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
685)[söz]

Haḳ **sözi** her kişi ḫod söyleyemez / Terk-i ser itmeyen anı diyemez(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 705*)[sözi, -i]

Söylesem haḳ **sözi** n'ola bī-bāk / Bu cefālar ider insāni helāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 798)[sözi, -i]

Olan oldu **sözümü** diñle ‘azîz / Saña bu pend-i letâfet-âmîz(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 802*)[sözümü, -üm, -i]

Manşibından bu cihānuñ el çek / **Sözün** evlāsı budur eyleme şek(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 820*)[sözün, -ün]

Ḥalka medār u merci‘ olur **sözi** diñlenür(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, III. Kıt, 1.Mısra*)[sözi, -i]

Sözün muḥaşşalın diyeyüm mi ‘Ubeydiyā(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, V. Kıt, 4.Mısra*)[sözün, -ün]

Tevbe ider görüp anı nā-çār / Bu **sözi** vird idinür leyl ü nehār(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 919*)[sözi, -i]

Vālihînuñ **sözi** ḥaylî medḥûl / Nā’ibün lîk cevābı ma’kûl(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 934*)[sözi, -i]

Cümle aḥvālî gören kâḫîdur / Her kes anuñ **sözine** rāzîdur(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 935*)[sözine, -i, -n, -e]

Oldı şāhuñ **sözine** ḥaylî melûl / Kılmadı ya’nî ki emrini ḳabûl(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 975*)[sözine, -i, -n, -e]

Şāha söz kılmadı aşlā te’sîr / Müddeti ḥabs iken oldu takdîr(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 981*)[söz]

Sözümüñ lezzeti sükkerden yeg / Kılmadı ḥod dür ü gevherden yeg(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1071*)[sözüm, -ü, -m]

Sözümüñ lezzeti sükkerden yeg / Kılmadı ḥod dür ü gevherden yeg(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1072*)[sözümün, -ü, -m, -ün]

Toḡru **söz** gün gibi ḥod rüşendür / Egriye ḥalk-ı cihān düşmendür(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1131*)[söz]

Sözi uzatma yeter lāf u güzāf / Cevherin kıymetin añlar şarrāf(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1146*)[sözi, -i]

Fehm ider **sözümü** ehl-i diller / Ğam degül añlamasa cāhiller(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1155*)[sözümü, -ü, -m, -i]

su: Yağmur şeklinde bulutlardan yağın, yer altında bulunan, yer üstünde deniz, göl, ırmak vb.ni meydana getiren, hidrojen ve oksijenden meydana gelmiş rengi, kokusu ve tatı olmayan şeffaf sıvı madde, âb, mâ.

Lā-mekān olup ider geşt ü güzār / İdemez **şu** gibi bir yerde qarār(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 510*)[su]

su'āl: Soru.

Eylesen ħalkā **su'āl** bir bir / Her kişi ħāline rāzī şākır(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 131*)[su'āl, -i]

Böyle virince **su'āl** ile cevāb / Viresin āyīne-i fikrete tāb(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 655*)[su'āl]

Her **su'āle** viremez kādī cevāb / Aña āteş ile eylerler 'azāb(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 918*)[su'āle, -e]

Gelüp anda saña Münkir ü Nekīr / İdeler çünkü **su'āl** bir bir(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1106*)[su'āl, -i]

su'āl it-: Soru sormak.

İ'tizār ile o ḥayru'l-a'māl / İdicek cürm ü ḥaṭāsını **su'āl**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 764*)[su'āl idicek, -icek]

Aña ol şālih **ider** çünkü **su'āl** / Bile tā kim ne durur vākı'-i ḥāl(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 858*)[su'āl ider, -er]

Rüz-ı maḥşerde Ḥudā-yı müte'āl / Cümle etbā'ın **ider** aña **su'āl**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 930*)[su'āl ider, -er]

su'āl kıl-: Soru sormak.

Bir 'azīz işidicek **kıldı su'āl** / Bile tā kim ne durur vāķi'-i hāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 920)[*su'āl kıldı, -dı*]

subh: Sabah.

Şubḥa dek bir gice mānend-i nücūm / Uyumaz eyler o taḥşıl-i 'ulūm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 568)[*şubha, -a*]

subh u mesā: Sabah ve akşam.

Her sözüñ evvelidür nām-ı Ḥudā / Zıkr-i Ḥaḫ dilde gerek **şubḥ u mesā** (*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 6)[*şubḥ u mesā*]

İstiḳāmet ile her **şubḥ u mesā** / İdeyin şer'-i şerīfūñ icrā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 111)[*şubḥ u mesā*]

İntizār üzre iken **şubḥ u mesā** / Geldi irdi giderek vaḫt-i ḳazā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 457)[*şubḥ u mesā*]

Beş on ay anda olup **şubḥ u mesā** / 'Öşrini idemedüm deynüñ edā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 468)[*şubḥ u mesā*]

Oldı bir şıñfı da bī-kes fuḳarā / 'Azl ile 'ömri geḳer **şubḥ u mesa**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 787)[*şubḥ u mesā*]

subh u şām: Sabah ve akşam.

Dā'ī-i devleti ol **şubḥ u şām** / Tā ki ḥaşıl ola maḳşūd u merām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 300)[*şubḥ u şām*]

Zühd ü taḳvāda olup ḳāmeti lām / İhtimām üzre iken **şubḥ u şām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 756)[*subh u şam*]

Şer‘ ile ümmetümüñ **şubh u şām** / Hıdemātını iderdüñ itmām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 766)[*şubh u şām*]

Minnet Allāha ki her **şubh u şām** / Buldı bu Tuḥfe-i Ḥükkām encām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1117)[*şubh u şām*]

sudūr evle-: Ortaya çıkmak.

Vālīhiden bu laṭīfe meşhur / **Eylemiş** nā’ibi ḥaqqında **şudūr**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 933)[*şudūr eylemiş, -miş*]

sūd u zarar : Kar ve zarar.

Anda yeksān görünür **sūd u zarar** / Bir sicill olmaz anuñ hefte geçer(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 465)[*sūd u zarar*]

suhan: Söz.

Ṭākatüm yok **suhana** lāl oldum / Ğam ile münkesiru’l-bāl oldum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 198)[*suhana, -a*]

Evvelā medḥ-i mevālī kılduñ / **Suḥanuñ** qaşrını ‘ālī kılduñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 523)[*suḥanuñ, -uñ*]

Ey **suhan** gevherinüñ şarrāfi / Vireyin saña cevāb-ı şāfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 772)[*suhan*]

Ey **suhan** gevherinüñ şarrāfi / Vireyin saña cevāb-ı şāfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 790)[*suhan*] not: bu beyit metinde iki kere geçmiştir.

Eyledüm ‘ucb u riyādan perhīz / **Suḥanum** anuñ için ḥüb u lezīz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1132)[*suḥanum, -um*]

suhan-perver: Güzel söz söyleyen kişi.

Şu‘arā hayline ser-defter iken / Yā‘nī kim böyle **suḥan-perver** iken(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 354*)[*suḥan-perver*]

Ol **suḥan-perveri** ihyā kıldı / Hünerin ‘āleme ifşā kıldı(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 357*)[*suḥan-perveri, -i*]

suḥriyye kıl-: Maskara etmek.

Faḫruma vāqıf olunca zaleme / Beni **suḥriyye kılup** bir kereme(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 428*)[*suḥriyye kılup, -up*]

sū’-i zan it-: Kötü düşünmek.

‘Ākıl iseñ gel eyā merd-i suḥan / ‘Ulemāya şaḫın **itme sū’-i zan**(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 681*)[*sū’-i zan itme, -me*]

Zeyde ḥükm itseñ eger şer‘ ile sen / Saña ‘Amr **itse** gerekdür **sū’-i zan**(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 882*)[*sū’-i zan itse, -se*]

sulehā: Salihler, erdemliler.

Şulehādan biri ol gıce meger / Vākı‘asında görür şāḫib-i zer(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 855*)[*şulehādan, -dan*]

sultān: Hükümdar.

Her kesüñ zannı budur kim taḫḫīḳ / Kıla **sultānumı** ıslāḫ-ı tarīḳ(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 186*)[*sultānumı, -um, -ı*]

Şu‘arānuñ ol idi **sultānı** / Haşre dek şimdi turur dīvānı(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 346*)[*sultānı, -ı*]

Böyle bir şāḫ-ı ‘azīmü’ş-şānı / Böyle bir kân-ı kerem **sultānı**(*Tuḥfetü’l-
Hükkām, Beyit 713*)[*sultānı, -ı*]

Didi iṭhāf idelüm **sulṭāna** / Tā ki mazhar olasın iḥsāna(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 953*)[*sulṭāna, -a*]

Kimdür ol bay u gedā sulṭānı / Kişver-i faqr u fenā **sulṭānı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1033*)[*sulṭānı, -ı*]

Nuş u pendüm ıtağör itme qarār / Ayağına düş o **sulṭānuñ** var(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1073*)[*sulṭānuñ, -uñ*]

sulṭān eyle-: Hükümdar etmek.

Bir kılın Mışra ki **eyler sulṭān** / Biri bahre gider olur kapudān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 146*)[*sulṭān eyler, -r*]

Sulṭān Süleymān: Kanûnî Sultan Süleyman.

İtmedi kimse kemālin ma'lüm / Bildi **Şulṭān Süleymān** merḥûm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 355*)[*sulṭān Süleymān*]

sun-: Sunmak, takdim etmek.

Ki anuñ kuvvet-i māliyyesi var / Neye **şunsa** eli irer her bār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 695*)[*şunsa, -sa*]

Al gidüp şeyhe **şunınca** anı / Oқыup eyledi istiḥsānı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 952*)[*şunınca, -ınca*]

Şeyḫ tefsiri ki şāha **şundi** / Her maḥalde açılıp oқundı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 956*)[*şundi, -dı*]

süret: Görünüş.

Süreti olmış anuñ niteki müş / Zer olan yire tutar çeşm ü güş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 856*)[*süreti, -i*]

sūret uğru: İki yüzlü, riyakar.

Geldi tezkireci oldu çeşmi / **Şüret uğrusı** o Tañrı hışmı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 413*)[*şüret uğrusı, -sı*]

surh: Kırmızı.

Yaza hem **surh** ile her ser-suḥanı / Gül ile pür kıla bu encümeni(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1177*)[*surh*]

su'ūd kıl-: Yukarı çıkarmak, yükseltmek.

Rūḥ-ı kudsī gibi maḥbūb-ı Vedūd / **Kıldı** bir ānda semāvāta **şu'ūd**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 88*)[*şu'ūd kıldı, -dı*]

suver-i nev'-i beşer ol-: İnsanoğlunun suretlerinin vücuda gelmesi.

Bir avuç balçuğa kıldıḡda nazar / **Oldı** anda **şuver-i nev'-i beşer**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 29*)[*şuver-i nev'-i beşer oldı, -dı*]

süfehā: (Tekili: Sefih) Sefihler.

Ṭama'-ı ḥām ider ekşer **süfehā** / İstiḳāmet idemezler aşlā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 113*)[*süfehā*]

Lik bunuñla mübāhāt itmem / **Süfehā** gitdügi yola gitmem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 325*)[*süfehā*]

Baña bir ölmez oğuldur bu kitāb / **Süfehā** kışmı olur bunda ḥicāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1159*)[*süfehā*]

Şu'arā nāmına ba'zı **süfehā** / El uzunluğını eylerse aña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1167*)[*süfehā*]

süküt kıl- Susmak, sessiz kalmak.

Ol durur hüsrev-i mülk-i meleküt / **Ƙılmaz** ifşâ ider ammâ ki **süküt**(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1047*)[*süküt kılmaz, -maz*]

Medḥ ü ta'rîfe ne hâcet ol zât / **Ƙıl** süküt eyleme zâ'id kelimât(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1061*)[*süküt kıl*]

sükker: Şeker.

Sözümüñ lezzeti **sükkerden** yeg / Ƙıymeti ḥod dür ü gevherden yeg(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1072*)[*sükkerden, -den*]

Süleymân-sıfat: Süleyman sıfatlı.

Sen **Süleymân-sıfat** ben mûram / İşbu ma'nâya 'aceb mesrûram(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 724*)[*Süleymân-sıfat*]

sünnet-i zuhr: Öğlenin sünneti.

Sünnet-i zuhra ger itsem niyyet / Ḥâtırumda yoğ iken cem'ıyyet(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 483*)[*sünnet-i zuhra, -a*]

sür-: Elde etmek.

Hırş ile **sürdüğüñ** ol manşıb u māl / Oldı Fir'avn ile Ƙârûna mişâl(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 1000*)[*sürdüğüñ, -düg, -ün*]

sür'at: Hız.

Rūz u ŧeb görme misin  omr-i  az z / B d-veŧ **s r at** ile geçmede ŧ z(*Tuĥfetü'l-H kk m, Beyit 1086*)[*s r at*]

s r at it-: Hızlı davranmak.

Menzile varmaġa **s r at itdüm** / Vaġana toġru çekildüm gitdüm(*Tuĥfetü'l-H kk m, Beyit 438*)[*s r at itdüm, -d , -m*]

sürür: Mutluluk, sevinç.

Cebre' l' n ĥaberi virdi **sürür** / K ld  ol ĥidmete ŧarf-ı maĥd r(*Tuĥfetü'l-H kk m, Beyit 68*)[*sürür*]

ŧ b: Genç.

Olup anu n ile me'c r u meŧ b / Müntefi' olur idi ŧeyĥ ile **ŧ b**(*Tuĥfetü'l-H kk m, Beyit 768*)[*ŧ b*]

Kim k'olur anda niçe ŧeyĥ ile **ŧ b** / Bulunur anda ŧaf -y  aŧĥ b(*Tuĥfetü'l-H kk m, Beyit 1056*)[*ŧ b*]

ŧ d: Mutlu.

Ki olur n mları ĥayr ile y d / K la Ĥaĥ c mlesin n r ĥımı **ŧ d**(*Tuĥfetü'l-H kk m, Beyit 521*)[*ŧ d*]

ŧ d eyle-: Mutlu etmek.

Daĥi  Avn  k lını **ŧ d eyle** / Luĥf u iĥs nu na mu't d eyle(*Tuĥfetü'l-H kk m, Beyit 846*)[*ŧ d eyle*]

 Ulem nu n ŧerefine y d eyle / Dil-i ġam-d dem zi **ŧ d eyle**(*Tuĥfetü'l-H kk m, Beyit 553*)[*ŧ d eyle*]

Beni bir manşib ile **eyleñ şād** / Tā ri‘āyet ola haqq-ı üstād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 313*)[şād eylen, -ñ]

Eylesün Ḥazret-i Ḥaḳ rūḥını **şād** / Budur el-ḥāşilī maḳşūd u murād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 367*)[şād eylesün, -sün]

Ḥayr ile ‘Avnī[y]i yād eyleyeler / Dil-i ğamgīnini **şād eyleyeler**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1183*)[şād eyleyeler, -y, -e, -ler]

şād kıl-: Mutlu etmek.

Didüm ey efḍal-i eşrāf-ı ‘ibād / Bir ḳazāyile ḳuluñ ḳılsañ şād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 455*)[şād ḳılsañ, -sa, -ñ]

Ki olur nāmları ḥayr ile yād / **Ḳıla** Ḥaḳ cümlesinüñ rūḥını **şād**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 521*)[şād ḳıla]

şād ol-: Sevinmek, mutlu olmak.

Şād olup cümle ḳuzāt u ḥükkām / Luḥfina maḫhar olurlar çü tamām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 180*)[şād olup, -up]

safi it-: Temiz, halis, saf etmek.

Göñül āyīnesin **idüp şāfi** / Bu naşīḫat saña vāfi kāfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1110*)[safi idüp, -üp]

şāh: Sultan (Hz.Muhammed).

Ümmetinden ola ol **şāha** müdām / Rūḥ-ı pākine taḫıyyāt u selām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 61*)[şāha, -a]

şāh: Sultan, hükümdar.

Bu ne hıķmet bu ne ķudret ‘acebā / Bir gedāy[1] Şeh ider **Şahı** gedā(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 44*)[Őāhı, -ı]

Lāzım olan bu maħalde ħālā / Evvelā **Őaha** gerek medħ ü Őenā(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 139*)[Őāha, -a]

Oldı **Őaha** bu ‘atā Şey’-i ķalıl / Lık lāzım anı bu ħayra delıl(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 271*)[Őāha, -a]

BıŐ ü kem her ne ise tuħfe-i mūr / Lāyık oldur ola **Őahā** ma‘zūr(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 723*)[Őāha, -a]

Őahlar luťa bahāne ister / Luťa-ı Őāha ne bahāne ister(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 725*)[Őāhlar, -lar]

‘Avn-i Ĥaķdan dile maķŐuduńı hep / **Őahdur** gerĕi ki zāhirde sebeb(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 738*)[Őāhdur, -dur]

Mu‘cizātıyla Resūlu’llāhuń / Düşmeni münhezim olsun **Őahuń**(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 747*)[Őāhuń, -uń]

Őah tevcīh-i ķazā eyler ańa / Ki ide Őer‘-i Resūli icrā(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 754*)[Őāh]

Me‘vāsı mır ü **Őah** u gedānuń türāb imiŐ(*Tuħfetü’l-Hükkām, Gazel-i Merhūm ‘Ubeydi’l-Edirnevı Tahmıs-i Merhūm Vecdi’l-Filibevı, 1.Kıta, 2.Mısra*)[Őāh]

Őeyħ tefsiri ki **Őaha** Şandı / Her maħalde açılıp oķandı(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 956*)[Őāh, -a]

İki ķāđılıđı bir eyledi **Őah** / Ańa te‘bıd ile virdi nā-gāh(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 960*)[Őāh]

Oldı **Őahuń** sözine ħaylı melül / Kılmadı ya‘nı ki emrini ķabül(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 975*)[Őāhuń, -uń]

Didiler kıŐŐayı **Őaha** nā-gāh / Bı-ħuzūr oldı iŐitdükde o Őāh(*Tuħfetü’l-Hükkām, Beyit 976*)[Őāha, -a]

Didiler kışşayı **şāha** nā-gāh / Bī-ḥuzūr oldı işitdükde o şāh(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 976*)[şāh]

Şāha söz kılmadı aślā te'sīr / Müddeti ḥabs iken oldı takdīr(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 981*)[şāha, -a]

Kimisi dir ki olındı ıtlāḡ / **Şāh** ile olmadı ortada vifāḡ(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 983*)[şāh]

Āsumān-ı hünere kendüsi **şāh** / Ol mürīdān aña güyā [ki] sipāh(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 1059*)[şāh]

şāh-bāz-ı merām: İsteklerinin doğan kuşu.

Ḳıl tevekkül yūri Allāha müdām / Ḳona bir gün ele **şāh-bāz-ı merām**(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 330*)[şāh-bāz-ı merām]

şāh-ı 'adālet-'unvān eyle-: Adaletiyle meşhur olan şah.

Eylese **şāh-ı 'adālet-'unvān** / Baña bu vech ile luḡ u iḥsān(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 734*)[şāh-ı 'adālet-'unvān eylese, -se]

şāh-ı 'ālem: Ālemin padişahı.

Emr ider ḥāke (?) **şāh-ı 'ālem** / Mezheb ü ḡavl-i İmām-ı A'zam (*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 969*)[şāh-ı 'ālem]

şāh-ı 'azīmü's-şān: Şanı yüce padişah.

Böyle bir **şāh-ı 'azīmü's-şānı** / Böyle bir kām-ı kerem sultānı(*Tuḥfetü 'l-Hükkām, Beyit 713*)[şāh-ı 'azīmü's-şānı, -ı]

şāh-ı Bağdād: Bağdat padişahı.

Aña şäkird iken efrād u ‘ibād / Kıldı da‘vet anı **şāh-ı Bağdād**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 971*)[*şāh-ı Bağdād*]

şāh-ı be-nām: Meşhur padişah.

Zāhir eylese anı **şāh-ı be-nām** / Def ü ref‘ine iderdi iḳdām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 709*)[*şāh-ı be-nām*]

Bu durur aña du‘āmuz ki müdām / Haşre dek var ola ol **şāh-ı be-nām**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 716*)[*şāh-ı be-nām*]

şāh-ı cihān: Dünyanın şahı.

Ḥidmet-i ‘asker-i İslām[1] tamām / Kılmağa **şāh-ı cihāna** i‘lām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 221*)[*şāh-ı cihāna, -a*]

Nazm ile **şāh-ı cihāna** her bār / Pırlık ‘özrin ider idi iş‘ār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 364*)[*şāh-ı cihāna, -a*]

Oқыyup dinleyecek **şāh-ı cihān** / Eyleye ben ḳulına istiḥsān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 736*)[*şāh-ı cihān*]

Haşre dek **şāh-ı cihān** var olsun / ‘Avn-i Haḳ aña nigeḥ-dār olsun(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 748*)[*şāh-ı cihān*]

Ne murāduñ var ise eyle beyan / Tā ki iḥsān ide ol **şāh-ı cihān**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 954*)[*şāh-ı cihān*]

şāh-ı cihān it-: Cihan sultanı yapmak.

İder ednā ḳulını **şāh-ı cihān** / Halk-ı dünyāya olur ḥükmi revān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 41*)[*şāh-ı cihān ider, -er*]

şāh-ı dest: En büyük el.

Şāh-ı desti alem-āsā kurısun / uşk olup berg-i lisānı urisün(*Tufetü 'l-ükkām, Beyit 1168*)[*řāh-ı desti, -i*]

řāh-ı kerīm: Cömert sultan.

'Avniyā kim bilür ol **řāh-ı kerīm** / ulını eyleye řāyed ki za 'ım(*Tufetü 'l-ükkām, Beyit 732*)[*řāh-ı kerīm*]

řāh-ı yegāne: Biricik padişah.

Alur eline ükmini **řāh-ı yegānenüñ**(*Tufetü 'l-ükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi 'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi 'l-Filibevî, IV.Kıta, 1.Mısra*)[*řāh-ı yegānenüñ, -nüñ*]

řāhid: Bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse.

ılmadum hi kelām-ı zā'id / řādıu'l-avlem aña a **řāhid**(*Tufetü 'l-ükkām, Beyit 1130*)[*řāhid*]

şaı bî- 'ār: Utanmaz, arsız kişi.

Bir kefen şoyucu **şaı bî- 'ār** / Bu imiş kārı anuñ leyl ü nehār(*Tufetü 'l-ükkām, Beyit 906*)[*şaı bî- 'ār*]

şaı asīs: Cimrinin kendisi.

Sābıķā var idi bir **şaı asīs** / Aña sım ü zer idi yār u enīs(*Tufetü 'l-ükkām, Beyit 847*)[*şaı asīs*]

řāh [u] Gedā-vı Yahyā: Yahya'nın şah u Geda adlı eseri.

Nitekim **Şāh [u] Gedā-yı Yahyā** / Muhtaşar oldı kitābum zīrā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1119*)[*Şāh [u] Gedā-yı Yahyā*]

şā'ir-i şīrīn-kelimāt: Tatlı sözlü şair.

Bendeñe merḥamet eyle bi'z-zāt / Menem ol **şā'ir-i şīrīn-kelimāt**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 193*)[*şā'ir-i şīrīn-kelimāt*]

şām u seher: Aşkam ve sabah.

Faqr u fākayla kimisi muzṭar / 'Ömri zilletde geçer **şām u seher**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 128*)[*şām u seher*]

Bu felāketde iken **şām u seher** / Vālidüñ öldi diyü geldi ḥaber(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 213*)[*şām u seher*]

'Arz-ı ḥāl idüp aña **şām u seher** / İltifātına olurum maẓhar(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 456*)[*şām u seher*]

'İlme şuğl eyleyüp ol **şām u seher** / Nakdīnesin hep aña şarf eyler(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 563*)[*şām u seher*]

Manşibuñ almağ için **şām u seher** / Qatlüñe bulsa şehādet eyler(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1007*)[*şām u seher*]

şak ol-: Yarılmak.

Mu'cizāt istedi niçe aḥmaḳ / Bir işāret ile māh **oldı** dü **şak**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 77*)[*şak oldı, -dı*]

Sakāvık: Düğün çiçeğigiller familyasından, çeşitli renkte güzel çiçekler açan, her çeşit toprak ve şartta yetişen, süs bitkisi olarak yetiştirilen otsu veya odunsu bitki, Şakayıku'n-Numaniyye (Taşköprizade'nin biyografik eseri).

Böyle naql itdi **Şakāyık** içre / Söylenür ehl-i haqāyık içre(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 752*)[*Şakāyık*]

şakir: Şükredici.

Eyleseñ ḥalqa su'āli bir bir / Her kişi ḥāline rāzī **şakir**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 131*)[*şākir*]

'Ulemā zümresi hep şakirler / Nām-ı cūd u keremin zākirler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 181*)[*şākirler, -ler*]

şakird: Talebe, öğrenci, yardımcı.

Aña **şakird** iken efrād u 'ibād / Kıldı da'vet anı şāh-ı Bağdād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 971*)[*şākird*]

şakir eyle-: Şükretmek.

Ni'met-i luṭfuña **şakir eyle** / Dilimüz şıdık ile zākir eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1018*)[*şākir eyle*]

şark: Doğu.

Şark ile ğarba ider 'adl ü dād / Zıll-i 'adlinde hep efrād [u] 'ibād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 711*)[*şark*]

şark ili: Doğu memleketi.

Şark ilinde daḥi āl-i surḥ-ser / Toldı hep düşmen ile baḥr u ber(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 701*)[*şark*]

şast u pencāh: Elli ve altmış.

Olmaduñ mı bu haberden āgāh / Müddet-i ‘ömr ise **şast u pencāh**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1090*)[*şast u pencāh*]

şāyet: Şart bildirir, eğer.

Sen o dergāha varup sür yüzini / Raḥm ide **şāyed** işidüp sözini(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 168*)[*şāyed*]

Luṭf-ı Ḥaḳ **şāyed** ola anda delīl / Kıla bu kevkeb-i baḥtuñ taḥvīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 251*)[*şāyed*]

Başladuñ gerçi ki bu nazma dilā / Seni ilzām ide **şāyed** ‘ulemā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 534*)[*şāyed*]

‘Avniyā kim bilür ol şāh-ı kerīm / Kılını eyleye **şāyed** ki za‘īm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 732*)[*şāyed*]

Var ümīdüm ide raġbet ‘ulemā / Ola **şāyed** sebab-i medḥ ü senā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1182*)[*şāyed*]

şāyi’: Yayılmak.

Nūr-ı Yezdānī yüzinde lāmi’ / Gün gibi ‘āleme nāmı **şāyi’**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1043*)[*şāyi’*]

şeb: Gece.

Kāḍīnuñ ḳabrini açar ol **şeb** / Eylemez ‘ahde ṭurup ḥavf u ta‘ab(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 917*)[*şeb*]

şeb u rüz: Gece ve gündüz.

Dilerem her **şeb u rüz** [u] meh ü sāl / Şolmasun ol gül-i gülzār-ı kemāl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 204*)[şeb u rüz]

İhtişār it sözi uzatma henüz /Başla var ḥayr du'āya **şeb ü rüz**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 332*)[şeb ü rüz]

şedd-i ramak: Olmasına (ramak kala çıkan) engel.

Bulmadum anda varup **şedd-i ramak** / Geçdi ğurbetde zamānum ancak(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 402*)[şedd-i ramak]

şefā'at eyle-: Şefaatte bulunmak.

Şāhibi aña ri'āyet eyler / Rüz-ı maḥşerde **şefā'at eyler**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 898*)[şefā'at eyler, -r]

şefa'āt kıl-: Şefaatte bulunmak.

Şimdi luḫf u kerem itseñ demidür / **Ḳıl şefa'āt** ḳuluña mevsimidür(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 311*)[şefa'āt kıl]

şefā'at kıl-: Yardım etmek.

Ḳıldılar anı **şefā'at** n'ideyin / Ḳangısınıñ sözini redd ideyin(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 649*)[şefāyat ḳıldılar, -dı, -lar]

şefi'ol-: Şefaatchi olmak.

Cürm ü 'işyānuma **ol** anda **şefi'** / Mertebem eyle cinān içre refi'(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 108*)[şefi'ol]

Nūr-ı Aḥmed ki delīl oldı bize / Ol **şefi' olsa** n'ola cümlemüze(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 83*)[şefi' olsa, -sa]

Yañılıp eylemez iseñ taşdı' / Belki eşraf-ı kibār **ola şefi'** (*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 528*)[şefi' ola, -a]

Yañılıp eylemez iseñ taşdı' / Belki eşraf-ı kibār **ola şefi'** (*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 208*)[şefi' ola, -a]

şefkat it-: Şefkat etmek.

Ey 'uşāt-ı ümeme **şefkat iden** / Mücib-i mağfiret ü rahmet iden(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 106*)[şefkat iden, -en]

Saña tā ki 'ulemā rağbet ide / Hālüne vākıf olup **şefkat ide**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 530*)[şefkat ide, -e]

Mefḥar ü melce'-i efrād-ı beşer / Hālüne vākıf olup **şefkat ider**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1136*)[şefkat ider, -er]

şefkat kıl-: Korumak, acımak ve esirgemek.

Hāline vākıf olup rağbet kıl / Ḥasb-i hālin oқыyup **şefkat kıl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 726*)[şefkat kıl]

şeh: Şah, sultan.

Şehleriñ olur 'atāsı mebzül / Kimse olmaz der-i 'adlinde melül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 727*)[şehleriñ, -ler, -üñ]

Hic ol bāba gelen redd olmaz / Bāb-ı ihsāmı **şehüñ** sedd olmaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 728*)[şehin, -üñ]

şehadet eyle-: Şahitlik etmek.

Manşibuñ almağ için şām u seher / Kātlüñe bulsa **şehadet eyler**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1007*)[şehadet eyler, -r]

sehd-i 'irfān: Bal gibi olan irfan.

Şehd-i 'irfānumı görüp her kes / Üşdiler başuma mānend-i meges(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 317*)[*şehd-i 'irfānumı, -um, -ı*]

sehen-şāh-ı be-nām: Meşhur en büyük padişah.

Yā İlahī o **sehen-şāh-ı be-nām** / Tura turduqca cihān mülki müdām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 744*)[*sehen-şāh-ı be-nām*]

seh-i 'ālī-himmet: Himmeti ve ihsanı bol olan padişah.

Soñra her bir **seh-i 'ālī-himmet** / Kıldılar Bākīye küllī raġbet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 360*)[*seh-i 'ālī-himmet*]

seh-i baḥr u berr: Karanın ve denizin padişahı.

Ne diyem ol **seh-i baḥr u berre** / Baḥrden қаtre güneşden zerre(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 739*)[*seh-i baḥr u berre, -e*]

seh it-: Padişah, sultan yapmak.

Bu ne ḥikmet bu ne kudret 'acebā / Bir gedāy[ı] **seh ider** şāhı gedā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 44*)[*seh ider, -er*]

seh-i ferhunde-ḥiṣāl: Mübarek hasletlere, huylara sahip olan padişah.

Bākīye ol **seh-i ferhunde-ḥiṣāl** / İltifāt itdi virüp manşib u māl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 359*)[*seh-i ferhunde-ḥiṣāl*]

seh-i ferhunde-nazar: Saadetli bakışlarının şahı.

İki def'a **seh-i ferhunde-nazar** / Kıldı Rûm iline kâdî- 'asker(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 179)[*seh-i ferhunde-nazar*]

seh-i kām-yāb: Arzusuna erişmişlerin şahı.

'Uzlet iden kimesne **seh-i kām-yāb** imiş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm*
'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, V.Kıta, 5.Mısra)[*seh- kām-yāb*]

seh-i pāk-nijād: Soylu asil padişah.

Bāreka'l-lāh o **seh-i pāk-nijād** / Kıldı kâdîyı bu güne irşād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
962)[*seh-i pāk-nijād*]

seh-i rub '-ı meskûn: Dünyanın çeyreğinde oturan şah.

Luṭf iderse **seh-i rub '-ı meskûn** / Bu ri'āyet çün olupdur kânûn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 270)[*seh-i rub '-ı meskûn*]

seh-i rûy-ı zemîn: Yeryüzü padişahı.

Ḳulına kılsa **seh-i rûy-ı zemîn** / Yevmî kırk aḳça vazîfe ta'yîn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 729)[*seh-i rûy-ı zemîn*]

seh-nāme: Şehname.

Ol beyāz eyledüğüm **Şeh-nāme** / Mu'teber nazm ile Nuşret-nāme(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 266*)[*Şeh-nāme*]

Sefer emrinde yazup **seh-nāme** / Tuḥfe kıldı anı ḥāşş u 'āma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 718)[*seh-nāme*]

Emr olunur ise ben nā-kāma / Nazm idem her sene bir **şeh-nāme**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 735)[*şeh-nāme*]

şeh-nāme: Şehname yazmakla görevlendirilmiş kimse, şehnameci.

Oldı eṣrāfa bu kıṣṣa ma'lūm / Beni **şeh-nāme**ci kıldı merḥūm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 222)[*şeh-nāme*ci]

sehr-i Beligrad: Belgrat şehri.

Faḫr u fāḫayla varup niçe zamān / Eyledüm **sehr-i Beligrad**ı mekān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 426)[*sehr-i Beligrad*ı, -ı]

şekāvet ol-: Kötü yola düşmek.

Kimine bā'is-i raḫmet oldı / Kiminūñ kārı **şekāvet oldı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
35)[*şekāvet oldı*, -dı]

şek eyle-: Şüphelenmek.

Manşıbından bu cihānuñ el çek / Sözüñ evlāsı budur **eyleme şek**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 820)[*şek eyleme*, -me]

şekil: Dış görünüş, dış çizgiler, biçim.

Biñde bir ḫulna olur ancak / Bu **şekil** nazm ile bahşāyiş-i Ḥaḫ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 320)[*şekil*]

Saña ey 'āḫıl u dānā ne 'aceb / Bu **şekil** manşıb için bunca ta'ab(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 807)[*şekil*]

sekvā evle-: Şikayet etmek.

Fakırdan **eyledüm** aña **şekvā** / Viridi ol dem bir avuç aqça baña(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 454*)[*şekvā eyledüm, -dü, -m*]

sekvā it-: Şikayet etmek.

Kime **şekvā ideyin** tāli'-i şüm / Beni halk içre kılpudur mezmüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 254*)[*şekvā ideyin, -eyin*]

ser: Kötülük, fenalık.

Zulm anlardan olupdur merfū' / Ḥayr ile **şerri** ider aşla rüçū'(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 927*)[*şerri*]

ser': Dini hüküm.

Ümmet-i Aḥmed iseñ kılma 'inād / Yüri ol **şer'e** muṭī' u münkād (*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 11*) [*şer'e, -e*]

Efdal-i tā'at-i Rabbü'l-'izzet / 'Adl ile **şer'e** olupdur ḥidmet(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 21*)[*şer'e, -e*]

Şer' ile ümmetümüñ subh u şām / Hidemātını iderdüñ itmām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 766*)[*şer'*]

İtmeyüp 'adl ile dāduñda kuşūr / **Şer'** ile görür idüñ ḥaylī umūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 767*)[*şer'*]

Şer' ile virseñ eger Zeyde cevāb / 'Amra dirsensaña ḥukm itdi kitāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 879*)[*şer'*]

Zeyde ḥukm itseñ eger **şer'** ile sen / Saña 'Amr itse gerekdür sū'-i zan(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 882*)[*şer'*]

Olmayup **şer'e** mutî' ü münkād / Hâkimüñ hükmine eylerler 'inād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 889*)[*şer'e, -e*]

şeref: Bir kimseye gösterilen saygının dayandığı mânevî yücelik, mânevî ululuk, onur, haysiyet.

Şerefine dü cihân nüḥ eflāk / Halk olındı didi ol Kâdir-i pāk(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 62*)[*şerefine, -i, -n, -e*]

Şerefine o Ḥabîbüñ yâ Rab / Ber-murād eyle kamu ümmeti hep(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 101*)[*şerefine, -i, -n, -e*]

Daḥi dünyâ **şerefin** ḥaşıl idüp / 'Ulemâ zümresine dâhil idüp(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 109*)[*şerefin, -i, -n*]

Şerfi 'ilm ile buldı 'ulemâ / Hased eylerse 'aceb mi cühelâ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 121*)[*şerfi, -i*]

'Ulemānuñ **şerefine** bu delîl / Bu ḥadîs ile olındı tebcîl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 123*)[*şerefine, -i, -n, -e*]

Bilinür 'ilm ile cehlüñ **şerfi** / Nitekim dürr-i 'Adenle ḥarfî(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 124*)[*şerfi, -i*]

'İlm ile buldı bular hep **şerfi** / 'Ulemâdur o Ḥabîbüñ ḥalefî(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 134*)[*şerfi, -i*]

Haşre dek ide Ḥudâ-yı bî-çün / 'Ulemānuñ **şerfini** efzün(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 136*)[*şerfini, -i, -n, -i*]

Ya 'nî kim Ḥazret-i ḥvâce-zāde / **Şerfi** fazl ile ḥarḳ-ı 'āde(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 149*)[*şerfi, -i*]

'İzz ü cāh ile degüldür maḡrūr / Manşib anuñ **şerfiyle** mesrūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 177*)[*şerfiyle, -i, -y, -le*]

Pey-rev olup şu 'arâ-yı selef / N'ola 'irfân ile irsem **şerfe**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 194*)[*şerfe, -e*]

Akrībādan yine bir kâdī-i şüm / Bu **şerefden** beni kıldı maḥrūm(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 374)[*şerefden, -den*]

‘Ulemānuñ **şerefin** yād eyle / Dil-i ğam-dīdemüzi şād eyle(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, Beyit
553)[*şerefin, -i, -n*]

‘Ulemānuñ ne ‘aceb ṭālī‘i dūn / Cühelānuñ **şerefi** ğün-ā-ğün(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 558)[*şerefi, -i*]

şeref-i Ahmed: Peygamber efendimizin(s.a.s) şerefi.

Bu kamu zıkr olınan mevcūdāt / **Şeref-i Ahmed** içün buldı sebāt(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 84)[*şeref-i Ahmed*]

şeref-i Hazret-i Mūsā: Hz.Musa’nın şerefi.

Şeref-i Hazret-i Mūsā ḥaḳḳı / Tūrdaki nūr-ı tecellā ḥaḳḳı(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, Beyit
53)[*şeref-i Hazret-i Mūsā*]

şeref-i mezheb ü dīn: Din ve mezhebin nuru(şerefi).

‘Ulemādur **şeref-i mezheb ü dīn** / Nāḳıl [ü] ḥāfız-ı Qur’ān-ı mübīn(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 133)[*şeref-i mezheb ü dīn*]

şeref-i ‘ilm: İlmin şerefi.

Ḥāşıl olup iki ‘ālemde murād / **Şeref-i ‘ilm** ola gitdükçe ziyād(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 137)[*şeref-i ‘ilm*]

şeref ü ‘izzet: Şeref ve şan.

Enbiyānuñ **şeref ü ‘izzetiçün** / Evliyānuñ kerem ü rütbetiçün(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 49)[*şeref ü ‘izzetiçün, -içün*]

Ya'nî 'ālî-nazarı rûz u şeb / **Şeref ü 'izzetüme** ola sebab(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 337*)[şeref ü 'izzetüme, -üm, -e]

şeref vir-: Şeref vermek, şerefli kılmak.

Virdi te'lîfûme evşâfî **şeref** / Ḥāk-i pâyine olunca muthaf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 338*)[şeref virdi, -di]

şerh: Açıklamak.

Oldılar ya'nî faḳîre düşmen / **Şerḥe** kâbil degül anda çekilen(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 429*)[şerhe, -e]

şerh eyle-: Açık açık anlatmak, îzah etmek.

Naẓm ile ḥāl-i dili **şerḥ eyle** / Levḥ-i dilden kederi tarḥ eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 167*)[şerḥ eyle]

şerh ol-: Açık açık anlatılmış, îzah edilmiş.

Ser-güzeştüm olurdu niçe kitâb / Şerḥ olınsa bu miḥnet ü âlâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1194*)[şerḥ olınsa, -ın, -sa]

şerḥ ü tahrîr: Açıklama ve yazma.

Ḳangı birin diyeyüm miḥnet çok / **Şerḥ ü tahrîre** anı ḥâcet yok(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 496*)[şerḥ ü tahrîre, -e]

serîf: Şerefli.

‘İlm ider şāhibin elbette **şerīf** / Nūr olur tā ser ü pā cism-i keşīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 122)[şerīf]

Aña tevcīh olıcağ Kuds-i şerīf / Oldı kânün alınur üç (?) **şerīf**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 379)[şerīf]

şer’-i Resül: Peygamber efendimizin dini hükümleri.

Anuñ işrine gidüp hep ‘ulemā / Kıldılar **şer’-i Resüli** icrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
119)[şer’-i Resüli, -i]

Şāh tevcīh-i kazā eyler aña / Ki ide **şer’-i Resüli** icrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
754)[şer’-i Resüli, -i]

Arpalıkları silinmiş niçe bir / Eyledi **şer’-i Resüli** taḥkīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
778)[şer’-i Resüli, -i]

İstikāmet yiridür **şer’-i Resül** / Ḥidmetüñ ola dir iseñ maqbül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 893)[şer’-i Resül]

Eyledi anlara teklīf-i kazā / İdeler şer’-i Resüli icrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
972)[şer’-i Resüli, -i]

şer’-i şerīf: Allah'ın kutsal emirleri, dinin hükümleri.

Bize Ḥağ kıldı ‘atā **şer’-i şerīf** / Kula oldur gice gündüz lāzım(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 7)[şer’-i şerīf]

Gözedüp qavl-i Resül ü Mevlā / Eyleyüp **şer’-i şerīfi** icrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
17)[şer’-i şerīfi, -i]

Beni kıl **şer’-i şerīfe** ḥādım / Niyyetüm ḥayradur Allāh ‘ālim(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 110)[şer’-i şerīfe, -e]

İstikāmet ile her şubḥ u mesā / İdeyin **şer’-i şerīfüñ** icrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
111)[şer’-i şerīfüñ, -üñ]

serm ü hicāb it-: Utanmak ve sıkılmak.

Hāzret-i Hāqdan **idüp şerm ü hicāb** / Hīç dimez böyle imiş kavlı-i kitāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 885*)[*şerm ü hicāb idüp, -üp*]

Şeyḥden kāḏī **idüp şerm ü hicāb** / İ'tizār ile virür aña cevāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 947*)[*şerm ü hicāb idüp, -üp*]

serr ü şūr: Fitne ve fenalık.

Her taraftan olup a'dā peyda / **Şerr ü şūr** ile pür oldı dünyā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 698*)[*şerr ü şūr*]

sevķ: Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Gā'ibāne idüp evşāfını gūş / **Şevķ** ile baḥr-şıfat kıldum cūş(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 290*)[*şevķ*]

sevket: Haşmet.

Anda **sevketle** varan ser-dārı / Her sene zāhir olan āşārı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 220*)[*sevketle, -le*]

seyh: Mürşit.

Olup anuñ ile me'cūr u meşāb / Müntefi' olur idi **seyh** ile şāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 768*)[*seyh*]

Var idi bir ulu **seyhi** meşhūr / Mürşid-i nās idi ol pīr-i vaķūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 942*)[*seyhi, -i*]

Şeyḥden kāḏī idüp şerm ü hicāb / İ'tizār ile virür aña cevāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 947*)[*şeyḥden, -den*]

Şeyh defa'ât ile eyler teklîf / Tâ ki kâdî yaza tefsîr-i şerîf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 948*)[*şeyh*]

Al gidüp **şeyhe** şununca anı / Oқыyup eyledi istiḥsâmı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 952*)[*şeyhe, -e*]

Şeyh tefsîri ki şâha şundı / Her maḥalde açılıp okundu(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 956*)[*şeyh*]

Ƙıldı ta'zîm ile çün anı kabûl / Didi **şeyhüm** ne diler benden ol(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 957*)[*şeyhüm, -üm*]

Kim k'olur anda niçe **şeyh** ile şâb / Bulınur anda şafâ-yı aşḥâb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 1056*)[*şeyh*]

seyh-i kâmil: Mükemmel şeyh, seyr ü sülükünü tamamlamış şeyh.

Dâ'imâ emr-i Ḥaḳ ile 'âmil / Aña dirsem n'ola **şeyh-i kâmil**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 1051*)[*şeyh-i kâmil*]

seyh-i murtâz: Nefsini terbiyeye çekmiş şeyh.

Naḳl idicek anı **şeyh-i murtâz** / Eyledi kâdî każâdan i'râz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 961*)[*şeyh-i murtâz*]

Künc-i 'uzletde o **şeyh-i murtâz** / Eyledi emr-i każâdan i'râz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 974*)[*şeyh-i murtâz*]

Şeyh Sa'dî: Şeyh Sadi.

Şeyh Sa'dî vü Nizâmî Câmî / Her ne kim var şu'arâ aḳsâmı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 350*)[*Şeyh Sa'dî*]

sey'-i kalîl: Küçük bir şey.

Oldı şāha bu ‘atā **şey’-i ḳalīl** / Līk lāzım anı bu ḥayra delīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 271*)[*şey’-i ḳalīl*]

Hırşı eyle **şey’-i ḳalīle** iktifā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, V.Kıta, 2.Mısra*)[*şey’-i ḳalīle, -e*]

Ol daḥi var ise ger **şey’-i ḳalīl** / Yañılıp yazmayan ol Rabb-i celīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1163*)[*şey’-i ḳalīl*]

şeyn: Kusur, ayıp.

Bir yaña derd ü ğam-ı keşret-i deyn / Bir yaña ta’n-ı ‘adū ‘ırzuma **şeyn**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 492*)[*şeyn*]

şeyn vir-: Kusur etmek.

Eylese zulmine iġmāz-ı ‘ayn / Kendü ‘ırzına **virür** ḳādī **şeyn**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 928*)[*şeyn virir, -ir*]

şeytān: Meleklerin başı ve hocası olduĝu halde isyan edip Allah’ın emirlerine karşı geldiĝi için huzurdan kovulan ve rahmetten uzak kalan āsî varlık, iblis.

Ādeme oldı melā’ik mescūd / Ḳıldı **şeytān[ı]** ‘inādı merdād (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 32*)[*şeytān*]

Eyledi anları **şeytān** iġvā / La‘netu’llāhi ‘Aleyhim ebedā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 81*)[*şeytān*]

Ḳılmasun nefis ile **şeytān** iġvā / Tāzelük tā‘at-i Ḥaḳḳa evlā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1097*)[*şeytān*]

sikāyet it-: Durumundan yakınmak, sızlanmak, memnûniyetsizliğini ifāde etmek.

Önine havf u recâyile varup / Fakrdan haylî **şikâyetler idüp**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 628*)[*şikâyetler idüp, -üp*]

şikest bul-: Kırılmak, parçalanmak.

Rūma Bākī gelicek darb-ı dest / Cām-ı nazmı bularuñ **buldı şikest**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 351*)[*şikest buldı, -dı*]

şimden girü: Bundan sonra.

Aña dir rıfķ ile ey merd-i ğarīb / Baña şimden girü mevt oldı qarīb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 913*)[*şimden girü*]

Yüri **şimden girü** 'Avnī ta'cīl / Kālī hāle idegör sen tebdīl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1111*)[*şimden girü*]

şimdi: İçinde bulunduğumuz zamanda, şu anda.

Manşibuñ **şimdi** şafası gitdi / 'Uqālā 'uzleti tercīh itdi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 247*)[*şimdi*]

Şimdi hātırda budur endīşe / Gel eyā fāzıl-ı himmet-pīşe(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 265*)[*şimdi*]

Şimdi luḥf u kerem itseñ demidür / Qıl şefa'āt kuluña mevsimidür(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 311*)[*şimdi*]

Nīze-i nazmu[mı] görmez düşmen / Oldum a'dā gözine **şimdi** diken(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 318*)[*şimdi*]

Şu'arānuñ ol idi sultānı / Haşre dek **şimdi** turur dīvānı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 346*)[*şimdi*]

Çok zamāndur ki taḥammül kıldum / Fikr idüp **şimdi** ta'aqķul kıldum(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 506*)[*şimdi*]

Ġālibā **şimdi** kużāt u hükkām / Oldılar haylice maġlūb-ı ‘avām(*Tuĥfetü’l-Hükkām*,
Beyit 556)[şimdi]

Hāl-i ‘ālem budur ey ehl-i kemāl / **Şimdi** başdı ‘ulemāyı cühhāl(*Tuĥfetü’l-Hükkām*,
Beyit 690)[şimdi]

Şimdi ‘ālemde eyā vākıf-ı rāz / Haĥĥa rāzī var ise var ĥatı az(*Tuĥfetü’l-Hükkām*,
Beyit 881)[şimdi]

Şimdi nās oldı cevāsīs-i ‘uyūb / Ne ĥadar senden olursa maĥcūb(*Tuĥfetü’l-Hükkām*,
Beyit 1005)[şimdi]

Şimdi bu ĥavf u recāda ĥaldum / Gitdi ‘aĥlum bu arada ĥaldum(*Tuĥfetü’l-Hükkām*,
Beyit 1150)[şimdi]

şimdiye dek: Şimdiye kadar.

Manşıbı ehline tevĥit itmek / Olmadı buncılayın **şimdiye dek**(*Tuĥfetü’l-Hükkām*,
Beyit 185)[şimdiye dek]

Aġlamaĥdan degülem hiĥ münfek / Kimse raĥm eylemedi **şimdiye dek**(*Tuĥfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 216*)[şimdiye dek]

Gayrılar kıymetümi **şimdiye dek** / Fehm itmez ĥekerin bunca emek(*Tuĥfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 230*)[şimdiye dek]

Olıcaĥ luĥf u kerem böyle gerek / Görmedi nev‘-i beşer **şimdiye dek**(*Tuĥfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 289*)[şimdiye dek]

Bilmezem aşlı nedür **şimdiye dek** / Doġmadı ĥuĥb-ı murādumca felek(*Tuĥfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 504*)[şimdiye dek]

Yine göstermeye mir‘āt-ı felek / ‘Adl ü dāduñ yüzini **şimdiye dek**(*Tuĥfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 560*)[şimdiye dek]

Mürşid-i kāmil olan böyle gerek / Görmedi nev‘-i beşer **şimdiye dek**(*Tuĥfetü’l-*
Hükkām, *Beyit 1060*)[şimdiye dek]

şīşe-i ʿirz u vakār: Namus ve şeref şişesi.

Şabr ider fakrını halka diyemez / **Şīşe-i ʿirz u vakārın** şıyamaz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 608*)[şīşe-i ʿirz u vakārın, -ın]

şīz: Sürekli, durmadan (?).

Rūz u şeb görme misin ʿömr-i ʿazīz / Bād-veş sürʿat ile geçmede **şīz**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1086*)[şīz]

şol: "Şu" işaret sıfatı.

ʿĀlim ü ʿādil ola **şol** kādī / Ḥazret-i Ḥaḫḫ ola andan rāzī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 680*)[şol]

şöhre-i dehr ol-: Zamanın, devrin şöhreti, ünlüsü olmak.

Oldı bir şınfı mevālī kısmı / **Şöhre-i dehr olup** ism ü resmi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 774*)[şöhre-i dehr olup, -up]

şöhret: Her yerde herkesçe tanınma, meşhurluk, ün, san, nam.

Fazl ile **şöhreti** var dünyāda / Filbe müftisi o Şarrāf-zāde(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 306*)[şöhreti, -i]

şöhret-āmīz: Şöhretli.

Rābiʿan baḫr-i ʿatā ʿAbd-i ʿAzīz / Ol daḫi fazl ile **şöhret-āmīz**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 282*)[şöhret-āmīz]

şöhret bul-: Şöhret bulmak.

Var bu da‘vāya benüm işbātum / **Buldi şöret** niçe te‘līfātum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 228)[şöhret buldı, -dı]

‘İlm ü fażl ile **bulupdur şöret** / ‘Ulemā içre sezā-yı ‘izzet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
285)[şöhret bulupdur, -updur]

şöhret [ü] nām bul-: Şöhret ve ün bulmak.

Keşret ile kişide olsa kelām / Ol sefāhatle bulur **şöhret [ü] nām**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1121)[şöhret [ü] nām bulur, -ur]

söyle: Şuna benzer, şunun gibi.

Def‘-i ğam diyü yir afyon sıkılır / **Şöyle** lāġar ki tokınsañ yıkılır(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 595)[şöyle]

Sāye-veş ḥāk ile olur yeksān / Der-be-der **şöyle** gezer ser-gerdān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 610)[şöyle]

Faqr ile ḥālūñ ola **şöyle** ḥarāb / Şatmaduğ qalmaya esbāb u kitāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 625)[şöyle]

şu: Çok uzakta olmayan kimse veya şeyi işaret yoluyla belirtir.

Vechi olmaya **şu** söz ki ḥāşā / Ola ‘ākıl olana ḥātır-sā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
614)[şu]

şu ‘arā: Şairler.

Şu ‘arānuñ ol idi sultānı / Ḥaşre dek şimdi turur dīvānı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
346)[şu ‘arānuñ, -nuñ]

Şeyḥ Sa‘dī vü Nizāmī Cāmī / Her ne kim var **şu ‘arā** aqsāmı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 350)[şu ‘arā]

Şu‘arādan aña beñzer bir er / Gelmedi Rūma ve hem gelmeyiser(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 353)[şu‘arādan, -dan]

Şu‘arā ḥayline ser-defter iken / Yā‘nī kim böyle suḥan-perver iken(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 354)[şu‘arā]

Şu‘arādan bu cihānda niçeler / Naẓm u neşr ile eşerler ḳodılar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 520)[şu‘arādan, -dan]

Budur āyīn-i şehen-şāh-ı cihān / **Şu‘arāya** ḳıla luṭf u iḥsān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 721)[şu‘arāya, -y, -a]

Şu‘arādan iki eşrāf-ı ḳuzāt / Pend [ü] şı‘r[i] niçe rengīn kelimāt(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 873)[şu‘arādan, -dan]

Şu‘arā nāmına ba‘zı süfehā / El uzunlugını eylerse aña(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1167)[şu‘arā]

şu‘arā-yı selef: Eski şairler.

Pey-rev olup **şu‘arā-yı selefe** / N’ola ‘irfān ile irsem şerefe(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 194)[şu‘arā-yı selefe, -e]

Meclis-i ‘ilm ü hüner sākīsi / **Şu‘arā-yı selefüñ** Bākīsi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 344)[şu‘arā-yı selefüñ, -üñ]

şuḡl eyle-: Çalışmak.

‘ılme **şuḡl eyleyüp** ol şām u seḥer / Nakdīnesin hep aña şarf eyler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 563)[şuḡl eyleyüp, -y, -üp]

şüfe‘ā: Şefaatchiler.

Şüfe‘ası yoḡ ise bir ḳişinüñ / Birisi ilerü gelmez işinüñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 785)[şüfe‘ası, -sı]

şühür: Aylar.

Nār-ı faqr ile yandı ser-tā-pā / Miḥnet ile geçüp **şühür** a‘vām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1191)[*şühür*]

şükr: Verdiği nimetler için Allah’a karşı duyulan minneti dile getirme.

Şükrdür zāhir işi nā-çāruñ / Yine düşdüm yanına ser-dāruñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 437)[*şükrdür, -dür*]

şükr-i bī-‘add: Sonsuz şükürler olsun.

Hamd-i bī-ḥad o Ḥudā-yı ezele / **Şükr-i bī-‘add** ni‘am-ı Lem-yezele (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 25)[*şükr-i bī-‘add*]

şühür u eyyām: Aylar ve günler.

Dār-ı ğurbetde zelil ü nā-kām / Geçdi bir niçe **şühür u eyyām**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 404)[*şühür u eyyām*]

Şüreyh-i sānī: İkinci Şüreyh.

‘İlm ile yoğ ise ger aqrānı / ‘Adlde olsa **Şüreyh-i sānī**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
788)[*Şüreyh-i sānī*]

‘Adl ile şan ki **Şüreyh-i sānī** / Ḥidmetinde yoğ imiş noqsānı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 910)[*Şüreyh-i sānī*]

tā: Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yahut zamanı anlatırken söze mübalağa katar [Genellikle dek, değin, kadar, beri vb. ile kullanılır].

‘İlm ider şāhibin elbette şerīf / Nūr olur **tā** ser ü pā cism-i keşīf(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 122)[*tā*]

Beni bir manşib ile eyleñ şād / **Tā** ri‘āyet ola ḥaḳḳ-ı üstād(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
313)[*tā*]

Dilerüz her birine Rabb-i celīl / Vire **tā** ḥaşre degin ‘ömr-i ṭavīl(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 334)[*tā*]

Gide **tā** sīret-i ḥayvāniyyet / Saña ḥāşıl ola rūḥāniyyet(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1015)[*tā*]

Söyle ey bülbül-i gülzār-ı suḥan / Açıla **tā** gül-i gülzār-ı suḥan(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1025)[*tā*]

Ṭurma ḳaşr-ı suḥana ur bünyād / **Tā** güşāde ola ebvāb-ı murād(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1026)[*tā*]

Başā āyende revende yüzüñe / **Tā** şafā ḥāşıl ola kendüzüñe(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1075)[*tā*]

Bu durur bā‘iş-i nazm u inşā / Ḥaşb-i ḥālüm bileler **tā** ‘ulemā(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1133)[*tā*]

tā ki: Ne zaman ki.

Cebre’īl itdi Burāḳ ile nüzül / **Tā ki** mi‘rāc ide ol gice Resūl(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 87)[*tā ki*]

Dā‘ī-i devleti ol şubḥ u şām / **Tā ki** ḥāşıl ola maḳşūd u merām(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 300)[*tā ki*]

Saña **tā ki** ‘ulemā raġbet ide / Ḥālüñe vāḳıf olup şefḳat ide(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*, *Beyit*
530)[*tā ki*]

Ne durur cürmümi ben de bileyin / **Tā ki** anuñla tesellī olayın(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 647)[*ta ki*]

Yüri inşâf ile kı1 her işüñi / **Tā ki** her kes begene cünbişüñi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 892*)[*tā ki*]

‘Ākıl iseñ ide gör ‘adl ile dād / **Tā ki** senden қala bir yaḥşı ad(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 936*)[*ta ki*]

Şeyḥ defa‘āt ile eyler teklīf / **Tā ki** қāḍī yaza tefsīr-i şerīf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 948*)[*tā ki*]

Didi iṭḥāf idelüm sultāna / **Tā ki** mazḥar olasın iḥsāna(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 953*)[*tā ki*]

Ne murāduñ var ise eyle beyan / **Tā ki** iḥsān ide ol şāh-ı cihān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 954*)[*tā ki*]

Ehl-i dilden ṭaleb eyle mededi / Bulasın **tā ki** ḥayāt-ı ebedi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1013*)[*tā ki*]

Dīn ü dünyā virüben ḫulm ü fesād / İḥtiyār it bulasın **tā ki** murād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1084*)[*tā ki*]

Tā ki eglence olup ḥükkāma / Ola iḥvāna naşīḥat-nāme(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1127*)[*tā ki*]

tā kim: Ne zaman ki.

Derdümüñ biñde birin ideyin ‘arz / Merḥamet ḥāmile **tā kim** ola farz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 210*)[*tā kim*]

Aña ba‘iş ne durur eyle beyān / Bilmeyenler kıla **tā kim** iz‘ān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 561*)[*tā kim*]

Aña ol şāliḥ ider çünki su‘āl / Bile **tā kim** ne durur vāқи‘-i ḥāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 858*)[*tā kim*]

Bir ‘azīz işidicek kıldı su‘āl / Bile **tā kim** ne durur vāқи‘-i ḥāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 920*)[*tā kim*]

ta'akkul kıl-: Anlamak.

Çok zamandır ki taḥammül kıldum / Fikr idüp şimdi **ta'aḳḳul kıldum**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 506*)[*ta'aḳḳul kıldum, -du, -m*]

tā'at: Allah'ın emirlerine uyma, emredilene yapma.

İder ol Ḥālīka **tā'atde** kuşūr / Dir ki ma'lül olan olur ma'zūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1096*)[*tā'atde, -de*]

ta'ab: Zahmet.

'Aklı olan çeke mi bunca **ta'ab** / Buña şabr iden edānīdür hep(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 807*)[*ta'ab*]

ta'ab çek-: Sıkıntı/yorgunluk çekmek.

Anı te'līfe **çeküp** bunca **ta'ab** / Vāḳı'-ı ḥālī beyān itdüm hep(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 619*)[*ta'ab çeküp, -üp*]

'Aklı olan **çeke** mi bunca **ta'ab** / Buña şabr iden edānīdür hep(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 810*)[*ta'ab çeke, -e*]

tā'at-i Hakk: Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibadet etme.

Ḳılmasun nefis ile şeytān iġvā / Tāzelük **tā'at-i Hakk** evlā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1097*)[*tā'at-i Hakk, -a*]

tāb: Parlaklık.

Böyle virince su'āl ile cevāb / Viresin āyīne-i fikrete **tāb**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 655*)[*tāb*]

tab´: Huy, mizaç, karakter, yaratılış.

Virdi Һussād elemin **tab´a** fütür / Җomadılar baña bir laһza Һuzūr(*Tuһfetü´l-Һükkām, Beyit 315*)[*tab´a, -a*]

Tab´uma lā´ih olurdı bī-reyb / Ögredürdi şanasın hātif-i ğayb(*Tuһfetü´l-Һükkām, Beyit 542*)[*tab´uma, -um, -a*]

Bu mülāzımları bir **tab´ı** selīm / Cümle üç kısıma kılpdur taқsīm(*Tuһfetü´l-Һükkām, Beyit 592*)[*tab´ı, -*]

tab´-ı bülend: Yüce yaratılış.

Nazm u inşāda olup bī-mānend / Luṭf-ı Haқ mazһarıdur **tab´-ı bülend**(*Tuһfetü´l-Һükkām, Beyit 592*)[*tab´-ı bülend*]

Aña mā´il idi bu **tab´-ı bülend** / Giderek oldum aña dānişmend(*Tuһfetü´l-Һükkām, Beyit 368*)[*tab´-ı bülend*]

tab´-ı pāk: Temiz yaratılış.

Tab´-ı pāki nitekim āb-ı zülāl / Dilleri kendüye kıldı meyyāl(*Tuһfetü´l-Һükkām, Beyit 174*)[*tab´-ı pāki, -i*]

tābi´: Uymak, onun şartlarına göre hareket etmek.

Muқtedāmuzken İmām-ı A´zam / Aña **tābi´** degülüz biz her dem(*Tuһfetü´l-Һükkām, Beyit 988*)[*tābi´*]

tabīb: Hekim, Allah.

Yā İlāhī o Һabībün haқqı / Cümle derdlüye **tabībün** haқqı(*Tuһfetü´l-Һükkām, Beyit 46*)[*tabībün, -ün*]

Yā İlähī o Ḥabībūñ ḥaḳḳı / Cümle derdlüye **ṭabībūñ** ḥaḳḳı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 592*)[*ṭabībūñ, -üñ*]

tābi'ın: Tabi olanlar.

Sā'ir etbā'ı ḳamu aşḥābı / **Tābi'ın** ümmet olan aḥbābı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 99*)[*tābi'ın*]

ta'akkul kıl-: Anlamak, akıl erdirmek.

Çoḳ zamāndur ki taḥammül ḳıldum / Fikr idüp Şimdi ta'aḳḳul ḳıldum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 506*)[*ta'aḳḳul kıldum, -du, -m*]

tab'-ı bülend: Yüksek tabiatlı.

Nazm u inŐāda olup bî-mānend / Lutf-ı Hak mazharıdur **tab'-ı bülend**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 229*)[*tab'-ı bülend*]

Aña mā'il idi bu **tab'-ı bülend** / Giderek oldum aña dāniŐmend(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 368*)[*tab'-ı bülend*]

tab'-ı pāk: Temiz tabiat.

Tab'-ı pāki nitekim āb-ı zülāl / Dilleri kendüye kıldı meyyāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 174*)[*tab'-ı pāki, -i*]

Ne ise cümle-i 'ilm-i Şer'ī / **Ṭab'-ı pāküñde** olur hep ber'ī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 565*)[*ṭab'-ı pāküñde, -üñ, -de*]

tab'ı selīm: Selim bir tabiat.

Bu mülāzımları bir **tab'ı selīm** / Cümle üç ḳısma ḳılupdur taḳŐim(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 592*)[*tab'ı selīm*]

tābi'in: Tabi olanlar.

Sā'ir etbā'ı kamu aşhābı / Tābi'in ümmet olan aḥbābı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 99*)[*tābi'in*]

ta'bīr it-: İfade etmek.

'Aql-ı kâşır anı **ta'bīr idemez** / Kalem evşāfını taḥrīr idemez(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 92*)[*ta'bīr idemez, -e, -mez*]

Niçe **ta'bīr idem** ammā el-ḥaḳ / Kuṭb-ı 'ālem disem aña elyaḳ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1045*)[*ta'bīr idem, -em*]

ta'cīl: Acele(etmek).

Yüri şimden girü 'Avnī **ta'cīl** / Qāli ḥāle idegör sen tebdīl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1111*)[*ta'cīl*]

tafsīl it-: Ayrıntılı olarak açıklamak, izah etmek.

Sen bu aḥvāli iderseñ āşikār / Diñle **tafsīl idelüm** bir miḳdār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 877*)[*tafsīl idelüm, -elüm*]

taḥammül kıl-: Dayanmak, katlanmak.

Çoḳ zamāndur ki **taḥammül kıldum** / Fikr idüp şimdi ta'aḳkul kıldum(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 506*)[*taḥammül kıldum, -um*]

tahfif ol-: Hafife almak.

Gerçi **olınmaz** İmāmeyn **taḥfif** / Līk mezhebleridür kavı-i za'if(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 968)[*taḥfif olınmaz*]

tahiyyāt u selām: "Allah'ın duası ve selamı üzerine olsun" anlamında bir ifade.

Ümmetinden ola ol şāha müdām / Rūḥ-ı pākine tahiyyāt u selām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 61)[*tahiyyāt u selām*]

tahkik: Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.

Bu durur saña recāmuz **tahkik** / Ehl-i inşāfa bizi eyle refik(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
115)[*tahkik*]

Her kesün zannı budur kim **tahkik** / Kıla sultānumı ıslāḥ-ı tarik(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 186)[*tahkik*]

Mürşid-i kāmil odur kim **tahkik** / Eylemez 'Amr ile Zeyde ta'lik(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1049)[*tahkik*]

tahkır eyle-: Aşağılamak.

Arpalıkları silinmiş niçe bir / **Eyledi** şer'-i Resūli **tahkır**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
778)[*tahkır eyledi, -di*]

tahlis kıl-: Kurtarmak.

Manşiba 'ākıl iseñ olma ḥarış / Nefsüñi **kıl** bu cefādan **tahlis**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1002)[*tahlis kıl*]

tahmik: Ahmak olduğunu söyleme.

Sizi **taħmīk** ise ger maqşūdum / Nā-murād ide beni ma‘būdum(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 615*)[*taħmīk*]

taħmīs ü ğazel: Tahmis ve gazel.

Ĥüb **taħmīs ü ğazel** birle saña / Qıldılar ĥāl-i quzātı inhā(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 876*)[*taħmīs ü ğazel*]

taħmīs eyle-: Tahmis etmek. Bir beytin önüne üç mısra ekleyerek beş mısralı kıta haline getirmek, beşlemek.

Şoñra Vecdī anı **eyler taħmīs** / Diñlesünler anı ihvān-ı enīs(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 875*)[*taħmīs eyler, -r*]

tahrīf kıı-: Bozmak.

Pirlik **kııdı** mizācın **tahrīf** / Ol[ma]dı ĥidmet-i fetvā teklīf(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 363*)[*tahrīf kııdı, -dı*]

tahrīr: Kitabet.

‘Ākıbet eyleyüp emrini qabūl / Oldı **tahrīrine** anuñ meşğūl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 949*)[*tahrīrine, -i, -n, -e*]

tahrīr eyle-: Yazmak.

Şāniyen ĥāl-i quzātı bir bir / Getürüp nazma vü **eyle tahrīr**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 524*)[*tahrīr eyle*]

tahrīr it-: Yazmak.

‘Aql-ı kâşır anı ta‘bîr idemez / Kalem evşâfını **tahrîr idemez**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 92)[*tahrîr idemez, -e, -mez*]

Niçe evşâfını **idem taḥrîr** / Eylemez aña vefâ ‘ömr-i kaşîr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
161)[*tahrîr idem, -em*]

Aḥsen-i vech ile **idüp taḥrîr** / Eyle Qur‘ân-ı Şerîfi tefsîr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
946)[*tahrîr idüp, -üp*]

tahrîr kıl- Kitap yazmak, bir eser kaleme almak.

Nîk ü bed her ne ki **kıldum taḥrîr** / Ḥasb-i ḥâlüm dur[ur] ol bî-takşîr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1128)[*tahrîr kıldum, -du, -m*]

tahrîrât: Resmî dairelerce yapılan yazışma(lar).

Naẓm u inşâya gelen **taḥrîrât** / Olmadı kizb ü riyâ takşîrât(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit
618)[*tahrîrât*]

tahşîl: Ele geçirme, kazanma, hâsıl etme.

Varup ol manşiba dâḥil olasın / Nuḳre **taḥşîline** mâ’il olasın(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 657)[*taḥşîline, -i, -n, -e*]

Lâzım olan yire şarf eyleyicek / Rızkı **taḥşîle** çekilmez çok emek(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 830)[*taḥşîle, -e*]

Mâl **taḥşîlini** idüp ümmîd / Ḳomşuz biz daḥi bir vaz‘-ı cedîd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 993)[*taḥşîlini, -i, -n, -i*]

taḥşîl it- Eline geçirmek, kazanmak.

Ṭotalum müddetüñ itdüñ tekmîl / Bir iki aḳça **idersin taḥşîl**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 636)[*taḥşîl idersin, -er, -sin*]

taḥşil-i kemāl eyle- Öğrenimini tamamlamak.

Eyleyüp her biri **taḥşil-i kemāl** / Buldılar qadr ü şeref Sidre-mişāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 154*)[*taḥşil-i kemāl eyleyüp, -y, -üp*]

taḥşil-i mizāc eyle- Her karakterin ne gerektirdiğini öğrenmek.

Bulup anlar maraz-ı fakra 'ilāc / **Eylemiş** her biri **taḥşil-i mizāc**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 598*)[*taḥşil-i mizāc eyledi, -di*]

taḥşil-i 'ulūm eyle- İlim tahsil etmek.

Şubḥa dek bir gice mānend-i nücūm / Uyumaz **eyler** o **taḥşil-i 'ulūm**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 568*)[*taḥşil-i 'ulūm eyler, -r*]

taḥşil-i vükūf eyle- Bilmeyi öğretmek.

Luṭf u iḥsān ile oldu ma'rūf / Ḥālūñe **eyledi taḥşil-i vükūf**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 275*)[*taḥşil-i vükūf eyledi, -di*]

taht ile tāc: Taht ile tac.

Luṭf ider bir kılına **taht** ile tāc / Bir kılın ḥabbeye eyler muḥtāc(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 42*)[*taht ile tāc*]

tahvīl kıl- Değişmek.

Luṭf-ı Ḥaḳ şāyed ola anda delīl / **Ḳıla** bu kevkeb-i baḥtuñ **tahvīl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 251*)[*tahvīl kıla, -a*]

takarrüb: Yaklaşmak.

İdemez aña **taḳarrüb** hāşıl / Mey-i fūrḳatle olur lā-ya'ḳıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 760*)[*taḳarrüb*]

tākat: Güc, derman.

Gāh İstanbula geh ser-dāra / **Ṭākatüm** ḳalmadı vara vara(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 473*)[*tākatüm, -üm*]

Ṭākatüm yoḳ suḫana lāl oldum / Ğam ile münkesiru'l-bāl oldum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 198*)[*tākatüm, -üm*]

takayyüd it-: Mukayyet olmak.

Terk idüp şoñra teferrüd itdüñ / Kendü nefsuñle **taḳayyüd itdüñ**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 769*)[*taḳayyüd itdüñ, -dü, -ñ*]

takbīl eyle-: Öpmek.

Eyledüm pāy-1 şerifin **taḳbīl** / Görđi raḫm eyledi ol zāt-1 cemīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 453*)[*taḳbīl eyledüm, -dü, -m*]

takdīm kıl-: Öncelik vermek.

Ğayrılardan ḳuluñı **ḳıl takdīm** / Olmuşam munṭazır-1 luṭf-1 'azīm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 197*)[*taḳdīm kıl*]

takdīr eyle-: Allah'ın olmasını istediği şeyler. Allah'ın taktiri.

Seni ḫalk eylemedin daḫi Ḥudā / Rızḳuñı **eyledi takdīr** saña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 826*)[*taḳdīr eyledi, -di*]

takdir ol-: Taktir olmak, uygun görülmek.

Saňa **takdir olan** olur vāşıl / N'oldı ya bunca ıama'dan hāşıl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 938*)[*takdir olan, -an*]

Şāha söz kılmadı aşlā te'sīr / Müddeti ħabs iken **oldı takdir**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 981*)[*takdir oldı, -dı*]

taklid it-: Taklit etmek, benzemek.

Ben **idüp** ehl-i mezāka **taklid** / Muħtaşar kıldum anuñ nazmı müfīd(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1126*)[*taklid idüp, -üp*]

taklid ol-: Benzemeye çalışmak.

Bir iki manşıb olındı taklid / Faır u fāka giderek oldı mezīd(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 242*)[*taklid olındı*]

taklid-i kazā ol-: Bir kimseyi hakimliğe nasp ve tayin etme.

Didi kim ħidmet-i şer'e maħzā / Dilerem kim **ola taklid-i kazā**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 955*)[*taklid-i kazā ola, -a*]

taksim kıl-: Ayırmak.

Bu mülāzımları bir tab'ı selīm / Cümle üç kısma **kılupdur taksim**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 592*)[*taksim kılupdur, -ıp, -dur*]

taksir it-: Kusurlu davranmak.

Hîç ihmâl ile **tağşîr itme** / Gel meded hayr işi te'hîr itme(*Tuğfetü'l-Hükkâm, Beyit 1078*)[*tağşîr itme, -me*]

tağşîrât: Kusurlu.

Nağm u inşāya gelen tağrîrât / Olmadı kizb ü riyā tağşîrât(*Tuğfetü'l-Hükkâm, Beyit 618*)[*tağşîrât olmadı, -ma, -dı*]

tālān ol-: Yağma, çapul olmak.

Ƙıldı Ƙurşunlı Ƙazāsın iğsān / Der-‘ağab mā-melek **oldı tālān**(*Tuğfetü'l-Hükkâm, Beyit 392*)[*tālān oldı, -dı*]

taleb eyle-: İstemek.

Ehl-i dilden **tağleb eyle** mededi / Bulasın tā ki hayāt-ı ebedi(*Tuğfetü'l-Hükkâm, Beyit 1013*)[*tağleb eyle*]

taleb it-: İstemek, dilemek.

Beni ol zümreden itme yā Rab / **İderem** ‘adl ile inşāf **tağleb**(*Tuğfetü'l-Hükkâm, Beyit 114*)[*tağleb iderem, -er, -em*]

taleb-i manşıb: Makam isteği.

Ʀaleb-i manşıbbı Ƙılma tedbîr / Ƙāđılığ oldı Ƙatı emr-i ‘asîr(*Tuğfetü'l-Hükkâm, Beyit 871*)[*tağleb-i manşıbbı, -ı*]

taleb Ƙıl-: İstemek, dilemek.

Ki **ṭaleb kılsa** [da] sā'il sā'il / Mezhebine olur anuñ qā'il(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 967*)[ṭaleb kılsa, -sa]

ṭaleb-i zevk u sürür: Zevk almak ve eğlenme isteği.

Dā'im idüp **ṭaleb-i zevk u sürür** / Olmuşuz manşib u māla mağrūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 997*)[ṭaleb-i zevk u sürür]

tāli': Baht, talih.

Az 'ömrümde çeküp derd-i keşir / **Ṭāli'üm** kıldı beni ḥvār u ḥakīr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 212*)[tāli'üm, -üm]

Ola dirseñ bu ma'aş emri geñez / **Ṭāli'ün** tecrube kııl bir niçe kez(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 249*)[tāli'ün, -ün]

tālib: İsteyen, talep eden, istekli olan kimse.

Saña dir gerçi ki cürmüñ yoğdur / Līk ol manşiba **ṭālib** çoğdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 648*)[tālib]

tālib-i manşib-ı ukbā: Ahiret makamına talip olmak.

Ṭālib-i manşib-ı ukbā oliñuz / Rāğıb-ı rahmet-i Mevlā oliñuz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 841*)[tālib-i manşib-ı ukbā olunuz]

tālib ol-: İstemek, istediğini bildirmek.

Eyü olursa eger ol manşib / Çok **olur** aña bilürsin **ṭālib**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 638*)[tālib olur, -ur]

Bil ki 'akluñ saña yār ise hemīn / Manşiba **ṭālib olup** olma yakın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 870*)[tālib olup, -up]

tāli‘-i bed: Kötü talih.

Baňa yār oldı çün [ol] **tāli‘-i bed** / Maraž-ı faqr ise oldı müştet(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 393)[*tāli‘-i bed*]

tāli‘-i cāhil: Cahil talihi.

Tāli‘-i cāhil ise hūb ancak / Ĥā’iziyle katı mergūb ancak(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
816)[*tāli‘-i cāhil*]

tāli‘i dūn: Kötü talih, alçak talih.

‘Ulemānuñ ne ‘aceb tāli‘i dūn / Cūhelānuñ şerefi gūn-ā-gūn(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 558)[*tāli‘i dūn*]

Gūn mi geçdi ‘acebā **tāli‘-i dūn** / Bağrumı eylemeye qahr ile hūn(*Tuħfetü’l-*
Ĥükkām, *Beyit 211*)[*tāli‘-i dūn*]

Yār olmamağ ile **tāli‘-i dūn** / Miħnet-i dehri çeküp gūn-ā-gūn(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 479)[*tāli‘-i dūn*]

tāli‘-i nahs: Uğursuz, kötü talih.

‘Azl ile ‘ālem olup başuma teng / **Tāli‘-i nahs** ile eylerdüm ceng(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 478)[*tāli‘-i nahs*]

tāli‘-i nā-mes‘ūd açıl-: Mutsuz talihin açılması.

‘Arž-ı hāl eylemedür maqşūdum / **Açılup tāli‘-i nā-mes‘ūdum**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 326)[*tāli‘-i nā-mes‘ūdum açılup, -up*]

Açılup tāli‘-i nā-mes‘ūdum / Ĥāşıl olmadı ebed maqşūdum(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 801)[*tāli‘-i nā-mes‘ūdum açılup, -up*]

tāli´-i sa´d: Kutlu talih.

Kime kim **tāli´-i sa´d** olmaya yār / Anuñ aḥvāli olur hep düşvār(*Tuḥfetü´l-Ḥükkām*,
Beyit 405)[*tāli´-i sa´d*]

tāli´-i şūm: Kötü talih.

Kime şekvā ideyin **tāli´-i şūm** / Beni ḥalk içre kılpdur mezmūm(*Tuḥfetü´l-Ḥükkām*,
Beyit 254)[*tāli´-i şūm*]

ta´līk eyle-: Sonraya bırakmak, ertelemek.

Mürşid-i kāmīl odur kim taḥkīk / **Eylemez** ´ Amr ile Zeyde **ta´līk**(*Tuḥfetü´l-Ḥükkām*,
Beyit 1049)[*ta´līk eylemez, -mez*]

ta´līk: İnan´da XI. ve XII. yüzyıllarda tevkî ve rikā´ yazılarından geliştirilmiş bir yazı çeşidi.

Ola ḥattı ya nesih ya **ta´līk** / Yazup anı kıla şoñra taṭbīk(*Tuḥfetü´l-Ḥükkām*, *Beyit 1176*)[*ta´līk*]

ta´līm it-: Öğretmek.

Çünkü Ḥaḳ Ādeme tekrīm itdi / Kendü esmāsını **ta´līm itdi** (*Tuḥfetü´l-Ḥükkām*,
Beyit 31)[*ta´līm itdi, -di*]

tamā´: Aç gözlülük.

Hele maḡlūb-ı ´avām olmışsın / Bu **tamā´** birle tamām olmışsın(*Tuḥfetü´l-Ḥükkām*,
Beyit 809)[*tama´dan*]

Saňa taqđır olan olur vāşıl / N’oldı ya bunca **řama‘dan** hāşıl(*Tuřfetü‘l-Ĥükkām*, Beyit 938)[řama‘dan, -dan]

tama‘-ı hāmı koy-: Hırsı bir kenara koymak, bırakmak.

Bī-sebeeb ol **şama‘-ı hāmı koyup** / Cem‘-i māl itmege iqdām[1] koyup(*Tuşfetü‘l-Ĥükkām*, Beyit 18)[şama‘-ı hāmı koyup, -up]

tama‘-ı hām it-: Aç gözlülük yapmak.

şama‘-ı hām ider ekşer süfehā / İstiķāmet idemezler aşlā(*Tuşfetü‘l-Ĥükkām*, Beyit 113)[şama‘-ı hām ider, -er]

Bi‘ż-zarūre **řama‘-ı hām idesin** / Cem‘-i māl itmege iqdām idesin(*Tuřfetü‘l-Ĥükkām*, Beyit 659)[řama‘-ı hām idesin, -e, -sin]

tamām: Tam olarak, eksiksiz.

Ĥidmet-i ‘asker-i İslām[1] **tamām** / Qılmağa řāh-ı cihāna i‘lām(*Tuşfetü‘l-Ĥükkām*, Beyit 221)[tamām]

Şād olup cümle kızāt u ĥükkām / Luşfına mazşar olurlar çü **tamām**(*Tuşfetü‘l-Ĥükkām*, Beyit 180)[tamām]

Dağı rüz-nāmçecisi olmış idüm / İltifātını **tamām** bulmuş idüm(*Tuşfetü‘l-Ĥükkām*, Beyit 371)[tamām]

Bu kitābuñ **tamāmına** hatif / Tārīĥin didi “Tuřfetü‘l-Ĥükkām”(*Tuřfetü‘l-Ĥükkām*, Beyit 1197)[tamāmına, -ı, -n, -a]

tamam eyle-: Tamamlamak.

Eyledüñ medĥ-i mevālīyi **tamam** / Niçedür ĥāl-i kızāt u ĥükkām(*Tuřfetü‘l-Ĥükkām*, Beyit 554)[tamam eyledüñ, -dü, -ñ]

tamām ol-: Sona ermek, bitmek, tamamlanmak.

Birdür anlara helāl ile harām / Varduğı yirüñ **olur** işi **tamām**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 783*)[*tamām olur, -ur*]

Hele mağlüb-ı 'avām olmışsın / Bu tamā' birle **tamām olmışsın**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 809*)[*tamām olmışsın, -muş, -sın*]

tama' u hırş: Aç gözlülük ve hırş.

Ṭama' u hırş ile gör ol bed-nām / Eylemez vārişe anı i' lām(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 853*)[*ṭama' u hırş*]

ta' n-ı düşmen-i bed-nām: Kötü şöretli düşmanın ayıplaması.

Bir yaña intizār-ı ehl ü 'ıyāl / Bir yaña **ta' n-ı düşmen-i bed-nām**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1193*)[*ta' n-ı düşmen-i bed-nām*]

ta' n-ı 'adū: Düşmanın ayıplaması.

Bir yaña hüzn [ü] ğam-ı ehl ü 'ıyāl / Bir yaña **ta' n-ı 'adū** virdi melāl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 440*)[*ta' n-ı 'adū*]

Bir yaña derd ü ğam-ı keşret-i deyn / Bir yaña **ta' n-ı 'adū** 'ırzuma şeyn(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 492*)[*ta' n-ı 'adū*]

ta' n u teşnī': Ayıplayıp, kınama.

Baña bir manşıbı çok gördiler / **Ṭa' n u teşnī'** ile öldürdiler(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 316*)[*ṭa' n u teşnī'*]

ta‘n u teşnī‘ it-: Ayıplayıp, kınama.

İdemezler baña **ta‘n u teşnī‘** / Kimseden almamışam nazm-ı bedī‘ (*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1160*) [*ta‘n u teşnī‘ idemezler, -e, -mez, -ler*]

tama‘-ı hām it-: Boş şeylere tamah etmek.

Ṭama‘-ı hām ider ekşer süfehā / İstiķāmet idemezler aşlā (*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 113*) [*ṭama‘-ı hām*]

tama‘ u hırs: Aç gözlülük ve hırs.

Ṭama‘ u hırs ile gör ol bed-nām / Eylemez vārişe anı i‘lām (*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 853*) [*ṭama‘ u hırs*]

Tañrı hışmı: Allah’ın hışmı.

Geldi tezkireci oldı çeşmi / Şüret uğrusı o **Tañrı hışmı** (*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 413*) [*Tañrı hışmı*]

tapu: Huzur, kat, nezd.

Vara gele uşanup ķapusına / Ṭura ṭura yorilup **ṭapusına** (*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 624*) [*ṭapusına, -sı, -n, -a*]

taraf: Ön, arka, sağ, sol, üst ve alt yanlardan her biri, cihet, yön.

Āsitāne **tarafı** oldı ķavī / Oldı ol ḥādım-i şer‘-i nebevī (*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 423*) [*tarafı, -ı*]

Her **ṭarafdan** olup a‘dā peyda / Şerr ü şūr ile pür oldı dünyā (*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 698*) [*ṭarafdan, -da*]

tarh eyle- Atmak, koymak, bırakmak.

Nazm ile hāl-i dili şerh eyle / Levh-i dilden kederi **tarh eyle**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 167)[*tarh eyle*]

ta'rif: Tanıtma, tanımlama.

Zātı pākini ne ḥācet **ta'rif** / Şadr-ı fetvā[y]ı kılupdur teşrîf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 158)[*ta'rif*]

ta'rif kıl- Tarif etmek.

Aña kâdir degül insân-ı za'if / **Qıla** evşâf-ı Resûli **ta'rif**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 93)[*ta'rif kıla, -a*]

Qılmağa vâkı'-i hālüm **ta'rif** / Tercemândur baña bu nazm-ı laṭîf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 321)[*ta'rif kılmaga, -mağ, -a*]

Tārîhin didi "Tuḥfetü'l-Ḥükkām": Bitiş tarihi, Tuḥfetü'l-Ḥükkām'ın ebced hesabındaki değeri.

Bu kitābuñ tamāmına hatif / **Tārîhin didi "Tuḥfetü'l-Ḥükkām"**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 1197)[*tārîhin didi "Tuḥfetü'l-Ḥükkām"*]

tārîh ir- Tarihin ulaşması.

Kevkeb-i bahtum iderken tevbiḥ / **İrdi** biñ on yediye çün **tārîh**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit 475)[*tārîh irdi, -di*]

tarîk: Yol.

Oldı Hakkıñ bize tevfiķı refiķ / Gün gibi rüşen olup toğru **tarīķ**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 117*)[*tarīķ*]

Çoķ zamāndur ideli terk-i vaţan / Bu **tarīķ** içre çeküp derd ü miħen(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 234*)[*tarīķ*]

Bir **tarīķe** daħi var sālik ol / MıŖr-ı maķşūd-ı dile mālīk ol(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 250*)[*tarīķe, -e*]

Her **tarīķ** ile ki ben ma'zūram / Luţfuñ ümmīdi ile mesrūram(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 260*)[*tarīķ*]

Bu **tarīķ** ile gezüp ħaylī zamān / Beni kılmıŖdı felek ser-gerdān(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 474*)[*tarīķ*]

Bu **tarīķuñ** olıcaķ pā-mālī / Sa'y idüp ķāle getürdüm ħālī(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 514*)[*tarīķuñ, -uñ*]

Ol **tarīķ** içre olup çoķ menzil / Niçe cem'ıyyete olur dāħil(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 571*)[*tarīķ*]

Ol **tarīķuñ** ne ise erkānı / Getürür yirine bir bir anı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 579*)[*tarīķuñ, -uñ*]

Çoķ zamāndur bu **tarīķe** gireli / Naķd-i 'ömri o metā'a vireli(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 800*)[*tarīķe, -e*]

tārik-i dūnyā-yı denī: Alçak dūnyanın yolu.

Sevegör cān ile anı seveni / K'oldılar **tārik-i dūnyā-yı denī**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1063*)[*tārik-i dūnyā-yı denī*]

tarrār: Hilekār, yankesici, dolandırıcı.

Görüñüz müŖ-Ŗıfat ol **tarrār** / Geh girer ol delüğe gāħ çıkar(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 857*)[*tarrār*]

taşavvur: Göz önüne getirme, hayal etme, zihinde canlandırma.

Ātīye hāle ider gerçi nazār / Bu **taşavvurdan** ider çoğı zarar(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 586*)[*taşavvurdan, -dan*]

taşdı' eyle- Baş ağrıtmak, rahatsız etmek.

Yañılıp **eylemez** iseñ **taşdı'** / Belki eşrāf-ı kibār ola şefi' (*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 208*)[*taşdı' eyleyemez, -y, -e, -mez*]

Yañılıp **eylemez** iseñ **taşdı'** / Belki eşrāf-ı kibār ola şefi' (*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 528*)[*taşdı' eyleyemez, -y, -e, -mez*]

taşhīh eyle- Doğrulamak.

İre ol kātibe biñ derd şarīh / Yazduğın **eylemez** ise **taşhīh** (*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 1169*)[*taşhīh eyleyemez, -le, -mez*]

taşnīf eyle- Kitap tertip etme, kitap yazma.

Ĥasb-i ĥālūñ yazup ey 'abd-i za'īf / **Eyle** bir ĥūb kitābı **taşnīf** (*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 470*)[*taşnīf eyle*]

taşrīh kıl- Doğrulamak.

Bu ĥadīs ile olup naql-i şahīh / **Ķıldı** Peyğāmbere o ĥavli **taşrīh** (*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 905*)[*taşrīh kıldı, -dı*]

tatbīk kıl- Uygulamaya çalışmak.

Ola haṭṭı ya nesih̄ ya ta'lik̄ / Yazup anı **kıla** şoıra **taṭbik̄**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1176*)[*taṭbik̄ kıla, -a*]

tatlu: Tatlı.

Bir yaña hecr ü ğam-ı h̄vīş ü tebār / **Ṭatlu** cānumdan idüpdür bī-zār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 494*)[*ṭatlu*]

tavşif-i mevālī-i 'ızām eyle-: Yüksek rütbeli kadıların özelliklerini dile getir.

Söyle ey 'ārif-i pākīze-kelām / Eyle **tavşif-i mevālī-i 'ızām**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 148*)[*tavşif-i mevālī-i 'ızām eyle*]

ta'yīn kıl-: Görevlendirmek.

Bākīnūñ kendü rızāsıyla hemīn / Beni **kıldı** o mülāzım **ta'yīn**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 380*)[*ta'yīn kıldı, -dı*]

Ḳulına kılsa şeh-i rüy-ı zemīn / Yevmī kırk aqça vazīfe **ta'yīn**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 729*)[*ta'yīn kılsa, -sa*]

tavy-ı merāhil kıl-: Mertebelere yükseltmek.

Eyleyüp kaṭ'-ı menāzil niceler / **Ḳıldılar tavy-ı merāhil** niçeler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1068*)[*tavy-ı merāhil kıldılar, -dı, -lar*]

tāze: Genç.

Şakalı yoğ iken anuñ aġarur / Daḡı ol kendüsini **tāze** şanur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 576*)[*tāze*]

Ḳılmasun nefis ile şeyṭān iġvā / **Tāzelük** tā'-at-i Ḥaḳḳa evlā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1097*)[*tāzelük, -lük*]

ta'zīm: Saygı, hürmet.

Ƙıldı ta'zīm ile çün anı ƙabūl / Didi şeyhüm ne diler benden ol(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 957)[ta'zīm]

tebāh ol-: Harap olmak.

Çünkü açılmadı bu baḥt-ı siyāh / **Oldı** dil āteş-i faḳr ile **tebāh**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 403)[tebāh oldı, -dı]

tebcīl: Ululama, ağırlama, saygı gösterip ikram etme.

'Ulemānuñ şerefine bu delīl / Bu ḥadīş ile olındı **tebcīl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
123)[tebcīl]

tebdīl: Değişirme, değiştirilme, başka şekle sokma.

Anı **tebdīl** ile ƙıldıḳda ƙabūl / Gitdi nem var ise ḥarc-ı ma'ƙūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 418)[tebdīl]

tebdīl it-: Değişirmek.

Seni ma'zūl **ideler** ya **tebdīl** / Müddetüñ ƙalmağa anda tekmīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 641)[tebdīl ideler, -e, -ler]

Diyesin nāle-künān ḥvār u zelīl / Ne için mansıbum **itdūñ tebdīl**(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 646*)[tebdīl itdūñ, -dü, -ñ]

Gayrısına seni **itdüm tebdīl** / Müddetüñ eyle var anda tekmīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 653)[tebdīl itdüm, -dü, -m]

Yüri şimden girü 'Avnī ta'cīl / Ƙāli ḥāle **idegör** sen **tebdīl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1111)[tebdil idegör, -e, -gör]

te'bīd: Ebedileştirmek.

İki kâdılığı bir eyledi şāh / Aña **te'bīd** ile virdi nā-gāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 960*)[*te'bīd*]

teblīg it-: Bildirmek.

Hasb-i ḥālüm birez **itdüm teblīg** / Kılmadı luḥf ile iḥsānı dirīg(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 293*)[*teblīg itdim, -dü, -m*]

tecellī kıl-: Görünmek, belirmek, zuhur etmek.

Ḥalka Ḥaḥ nūri **tecellī kılmış** / Ḥällü ḥālince tesellī kılmış(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 130*)[*tecellī kılmış, -mı*]

tecribe: Tecrübe.

Tecribem geçdi niçe def'a aña / Niçe kez başuma geldi bu belā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 513*)[*tecribem, -m*]

tecribe kıl-: Tecrübe eylemek.

Ola dirseñ bu ma'āş emri geñez / Ṭālī'üñ **tecribe kıl** bir niçe kez(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 249*)[*tecribe kıl*]

tedārük eyle-: Hazırlık yapmak.

Nef'i yok saña bu ṭül-i emelüñ / Gelmeden **eyle tedārük** ecelüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1104*)[*tedārük eyle*]

tedbîr kıl-: İdare etmek, sonunu düşünmek.

Ṭaleb-i manşıbı **ķılma tedbîr** / Ķāḍılık oldı ķatı emr-i ‘asîr(*Tuḥfetü ’l-Ĥükkām, Beyit 871*)[*tedbîr ķılma, -ma*]

te’ehhül kıl-: Ülfet ve ünsiyet eylemek.

Faķr u fāķayla **te’ehhül ķıldum** / Bilmeyüp toğrusına yañıldum(*Tuḥfetü ’l-Ĥükkām, Beyit 239*)[*te’ehhül ķıldum, -du, -m*]

Varıcaķ anda **te’ehhül ķıldum** / Rızķ için Ĥaķķa tevekkül ķıldum(*Tuḥfetü ’l-Ĥükkām, Beyit 388*)[*te’ehhül ķıldum, -du, -m*]

te’emmül eyle-: İyice, etraflıca düşünmek. Derin derin düşünmek.

Yatacaķ yiri **te’emmül eyle** / Rızķ için Ĥaķķa tevekkül eyle(*Tuḥfetü ’l-Ĥükkām, Beyit 825*)[*te’emmül eyle*]

teferrüd it-: Tek başına kalma.

Terk idüp soñra **teferrüd itdüñ** / Kendü nefsüñle taķayyüd itdüñ(*Tuḥfetü ’l-Ĥükkām, Beyit 769*)[*teferrüd itdüñ, -dü, -ñ*]

tefe’ül kıl-: Hayra yormak.

İstiḥāreyle **tefe’ül ķıldum** / Dergeh-i Ĥaķķa tevekkül ķıldum(*Tuḥfetü ’l-Ĥükkām, Beyit 532*)[*tefe’ül ķıldum, -du, -m*]

tefsîr: Yorumlama, açıklama.

Rüz u ŗeb eyledi sa’y u iķdām / Ķıldı **tefsîri** kaçan kim itmām(*Tuḥfetü ’l-Ĥükkām, Beyit 951*)[*tefsîri, -i*]

Şeyh **tefsiri** ki şāha şundı / Her maħalde açılıp oқundı(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 956*)[*tefsiri, -i*]

tefsir eyle-: Yorumlamak.

Aħsen-i vech ile idüp taħrır / **Eyle** Qur'an-ı Şerifi **tefsir**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 946*)[*tefsir eyle*]

tefsir-i şerif yaz-: Mübarek Kur'an ı Kerim açıklamasını yazmak.

Şeyh defa'āt ile eyler teklif / Tā ki kādī **yaza tefsir-i şerif**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 948*)[*tefsir-i şerif yaza, -a*]

te'hir it-: Ertelemek; geciktirmek.

Hic ihmāl ile taşşir itme / Gel meded hayr işi **te'hir itme**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1078*)[*te'hir itme, -me*]

tekālif: Vergiler.

Hep re'āyāya **tekālif** müdām / Şalar emr ile kızāt [u] hükkām(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 792*)[*tekālif*]

tekā'üd: Emekliye ayrılma, emekli olma.

Bu **tekā'üdle** kanā'at kılsam / Gāhī dīvānda kitābet kılsam(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 730*)[*tekā'üdle, -le*]

tekellüf: Zorluk.

Baňa luř itmege ‘ahd itmiş idi / Ol **tekellüf** aradan gitmiş idi(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 223*)[*tekellüf*]

teklif eyle-: (Bir kimseye bir Şeyin olması veya bir Şeyi yapması için) Öneride bulunmak.

Őeyĥ defa‘āt ile **eyler teklif** / Tā ki kādī yaza tefsīr-i Őerīf(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 948*)[*teklif eyler, -r*]

teklif ol-: Teklif olmak, önerilmek.

Pīrlık kıldı mizācın taħrīf / **Ol[ma]dı** ĥidmet-i fetvā **teklif**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 363*)[*teklif ol(ma)dı, -(ma), -dı*]

Aña üç def‘a **olındı teklif** / Rāzī olmaz idi ĥiĥ zāt-ı Őerīf(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 979*)[*teklif olındı*]

tekellüm kıl-: Konuşmak.

Bilmedin baňa **terahĥum kıldı** / Tesliyet birle tekellüm kıldı(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 292*)[*tekellüm kıldı, -dı*]

teklif-i kazā: Kadılık teklifi.

Eyledi anlara **teklif-i kazā** / İdeler Őer‘-i Resūli icrā(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 972*)[*teklif-i kazā*]

temāŐā: Bakıp seyretme.

Bu **temāŐāsını** gör yārānuñ / Ĥasedi hep bañadur dūnyānuñ(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 255*)[*temāŐāsını, -sı, -n, -ı*]

temsîl-i cemîl: Güzel temsil.

İster iseñ bu maķālâta delîl / Diñle bir nâdire **temsîl-i cemîl**(*Tuĥfetü 'l-Hükkâm, Beyit 940*)[*temsîl-i cemîl*]

tenezzül it-: (Kendi seviye ve haysiyetine aykırı düşün bir şeyi) Kabul etmek, (alçaltıcı bir duruma) râzı olmak.

Kendü varmaĥa **tenezzül itmez** / Anda nüvvâb ile ĥod iş bitmez(*Tuĥfetü 'l-Hükkâm, Beyit 777*)[*tenezzül itmez, -mez*]

tenfîz-i ĥükm-i şer'-i şerîf: Dini hükümleri uygulamak.

Tenfîz-i ĥükm-i şer'-i şerîf ile eĥlenür(*Tuĥfetü 'l-Hükkâm, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi 'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi 'l-Filibevî, III.Kıta, 2.Mısra*)[*tenfîz-i ĥükm-i şer'-i şerîf*]

tekmîl: Tamamlama, bitirme.

Seni ma'zûl ideler ya tebdîl / Müddetüñ ĥalmaĥa anda **tekmîl**(*Tuĥfetü 'l-Hükkâm, Beyit 641*)[*tekmîl*]

tekmîl eyle-: Bitirmek, tamamlamak.

Feth olup anlara bâb-ı taĥşîl / **Eylemişler** o 'ulümü **tekmîl**(*Tuĥfetü 'l-Hükkâm, Beyit 597*)[*tekmîl eylemişler, -miş, -ler*]

Ėayrısına seni itdüm tebdîl / Müddetüñ eyle var anda **tekmîl**(*Tuĥfetü 'l-Hükkâm, Beyit 653*)[*tekmîl eyler, -r*]

tekmil it-: Tamamlamak.

Ṭotalum müddetüñ **itdüñ tekmi** / Bir iki aqça idersin taḥṣıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 636)[*tekmil itdüñ, -üñ*]

Rüz u ŧeb eylesesin sa'y-ı cemil / Āsitāneñ daḥi **idüp tekmi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 626)[*tekmil idüp, -üp*]

tekrım it-: İkrım etmek.

Çünkü Ḥaḳ Ādeme **tekrım itdi** / Kendü esmāsını ta'lim itdi (*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 31)[*tekrım itdi, -di*]

telḥis-i Trebçe: Trebçe yazısı.

Gördi raḥm itdi baña defter-dār / Oldı **telḥis-i Trebçe** nā-çār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 417)[*telḥis-i Trebçe*]

telḥis kıl-: Uzun bir ŧeyi özetlemek, hulâsa etmek.

Manŧıba olduḡumı gördi ḥarış / Bernevarı baña **kıldı telḥis**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
459)[*telḥis kıldı, -dı*]

te'lif: Eser.

Virdi **te'lifüme** evŧāfi ŧeref / Ḥāk-i pāyine olunca muḥaf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
338)[*te'lifüme, -üm, -e*]

Ger mü'ellif kıla **te'lifi** büyük / Dā'imā ellere olur bir yük(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1125)[*te'lifi, -i*]

te'life çek-: Yazmak.

Anı **te'life çeküp** bunca ta'ab / Vākı'-ı hāli beyān itdüm hep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 619)[te'life çeküp, -üp]

te'lifāt: Eserler.

Var bu da'vāya benüm işbātum / Buldı şöret niçe **te'lifātum**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 228)[te'lifātum, -um]

ten: İnsan vücudunun dış yüzü, cilt.

Mā-sivā fikrini dilden dūr it / **Tenüñi** başdan ayağa nūr it(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1014)[tenüñ, -üñ, -i]

teng ol-: Dar olmak.

'Azl ile 'ālem **olup** başuma **teng** / Ṭāli'-i naḥs ile eylerdüm ceng(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 478)[teng olup, -up]

Teng olup başuma bu mülk-i cihān / Olmuşam faqr ile mezmüm-ı mihān(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 502*)[teng olup, -up]

terahhum it-: Acımak, merhamet etmek.

Umaram okıyup **terahhum ide** / Kādî-i 'asker-i huçeste-keleām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1189)[terahhum ide, -e]

terahhum kıl-: Acımak, merhamet etmek.

Bilmedin baña **terahhum kıldı** / Tesliyet birle tekellüm kıldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 292)[terahhum kıldı, -dı]

terahhum it-: Acımak, merhamet etmek.

Umaram okıyup **terahhum ide** / Kādī-i ‘asker-i huçeste-keleām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1189)[*terahhum ide, -e*]

tercemān: Bir şeyi anlatmaya yardımcı olan vâsıta.

Qılmağa vāqı‘-i ḥālüm ta‘rīf / **Tercemāndur** baña bu nazm-ı laṭīf (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 321)[*tercemāndur, -dur*]

tercīh eyle-: Seçmek.

‘Azlden ise kılup re’y-i şahīḥ / Manşıbı **eyler** iseñ sen **tercīh**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 656)[*tercīh eyler, -r*]

Allāh Allāh ne ‘aceb rāy-ı şahīḥ / **Eyledi** habş[i] kazādan **tercīh**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 986)[*tercīh eyledi, -di*]

tercīh it-: Tercih etmek, seçmek.

Manşıbuñ şimdi şafası gitdi / ‘Uqalā ‘uzleti **tercīh itdi**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
247)[*tercīh itdi, -di*]

tercīh kıl-: Bir şeyi diğerklerinden daha üstün tutmak, daha önemli sayma.

Bāreka’l-lāh ne güzel rāy-ı şahīḥ / Qurb-ı Mevlāyı **kılanlar tercīh**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām m*,
Beyit 1065)[*tercīh kılanlar, -an, -lar*]

terk it-: (Bir yer veya kimseyi) Bırakıp gitmek, ondan uzaklaşmak, vazgeçmek.

Bir zamān Filbe diyārını meger / **Terk idüp** kılmış idüm ‘azm-i sefer(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 472)[*terk idüp, -üp*]

Terk idüp sonra teferrüd itdün / Kendü nefsuñle taqayyüd itdün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 769)[*terk idüp, -üp*]

terk-i dünyā it-: Dünyayı terk etmek.

O maḥilde zer aña olmaz yār / **Terk-i dünyā ider** āḥir nā-çār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 851)[*terk-i dünyā ider, -er*]

terk-i ser it-: Başını terk etmek, canından vazgeçmek.

Ḥaḳ sözi her kişi ḥod söyleyemez / **Terk-i ser itmeyen** anı diyemez(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 705)[*terk-i ser itmeyen, -me, -y, -e, -n*]

terk-i vatan it-: Vatanı terk etmek.

Çoḳ zamāndur **ideli terk-i vatan** / Bu ṭarīk içre çeküp derd ü miḥen(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 234)[*terk-i vatan ideli*]

tesellī kıl-: Teselli kılmak(İmam-ı Azam ile haklın hallerine çözümler getirerek
teselli kılmıştır).

Ḥalka Ḥaḳ nūrı tecellī kılmış / Ḥāllü ḥālince **tesellī kılmış**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 130)[*tesellī kılmış, -mıṣ*]

tesellī ol-: Teselli etmek; avutmak.

Ne durur cürümümi ben de bileyin / Tā ki anuñla **tesellī olayın**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 647)[*tesellī olayın, -ayın*]

te'sir kıl-: Etki yapmak, etkilemek.

Şāha söz **kılmadı** ašlā **te'sīr** / Müddeti ħabs iken oldı taqđır(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 981)[*te'sīr kılmadı, -ma, -dı*]

te'sīr eyle-: Etki yapmak, etkilemek.

Saĥa eylerse naşīĥat te'sīr / Olma bu devlet-i dünyāya esīr(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
1109)[*te'sīr eylerse, -r, -se*]

teskīn: Yatıştırma, sükûnete erdirme.

Zaleme zulm ider ise n'ola **teskīn** gerek / Qādī miskīn olıcak nā'ibi keskin
gerek(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Matla'-ı Vālihi'l-Merhūmi'l-Üskübî*)[*teskīn*]

teskīn ol-: Yatışmak.

Engürüs içre olan düşmen-i dīn / Āteş-i zulmi **olınmaz teskīn**(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 700)[*teskīn olunmaz*]

tesliyet: Teselli.

Bilmedin baĥa teraĥĥum kıldı / **Tesliyet** birle tekellüm kıldı(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 292)[*tesliyet*]

teşrīf kıl-: Şereflendirmek.

Zātı pākini ne ĥacet ta'rīf / Şadr-ı fetvā[y]ı **kılpdur teşrīf**(*Tuĥfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
158)[*teşrīf kılpdur, -ıpdur*]

tevārüd ol-: İki şâirin birbirinden haberdar olmadan aynı beyit veya mısraî
söylemesi.

Hāniş olmam ҡasem eylersem eger / **Ola** sehv ile **tevārūd** ya meger(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1162*)[*tevārūd ola, -a*]

tevbe it-: Tövbe etmek.

Tevbe ider görüp anı nā-çār / Bu sözi vird idinür leyl ü nehār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 919*)[*tevbe ider, -er*]

tevbe vü tā'at: Tövbe ve Allah'ın emirlerine uyma, emredileni yapma.

Gözün aç irmeden ey dil saña mevt / **Tevbe vü tā'atüni** eyleme fevt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1088*)[*tevbe vü tā'atüni, -üñ, -i*]

tevbe vü tevfiķ: Tövbe ve Allah'ın yardımı.

Bizi göndermeye 'uķbāya ğarīb / Eyleye **tevbe vü tevfiķi** naşīb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1113*)[*tevbe vü tevfiķ, -i*]

tevbih it-: Azarlamak, paylamak.

Kevkeb-i bahtum **iderken tevbih** / İrdi biñ on yediye çün tārīh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 475*)[*tevbih iderken, -er, -ken*]

tevcih-i kazā eyle-: Kazayı görev vermek.

Şāh **tevcih-i kazā eyler** aña / Ki ide şer'-i Resūli icrā(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 754*)[*tevcih-i kazā eyler, -er*]

tevcih it-: Yönelmek, vermek.

Manşıbı ehline **tevcih etmek** / Olmadı buncılayın şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 185)[*tevcih etmek, -mek*]

tevcih kıl-: Rütbe, memûriyet vb. şerefli bir şeyi bir kimseye verme.

Görmüş idi baña hem vech-i vecih / **Qıla** bir ḥüb ze'âmet **tevcih**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 224)[*tevcih kıla, -a*]

tevcih ol-: Rütbe verilmek.

Aña **tevcih olıcaq** Quds-i şerif / Oldı kânün alınur üç (?) şerif(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 379)[*tevcih olıcaq, -ıcaq*]

tevekkül eyle-: Tevekkül etmek. İşlerini Allah'a bırakmak.

Dâ'im Allāha **tevekkül eyle** / Ğam yime şabr u taḥammül eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 280)[*tevekkül eyle*]

Yatacaq yiri te'emmül eyle / Rızq için Ḥaqqā **tevekkül eyle**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 825)[*tevekkül eyle*]

tevekkül it-: Tevekkül etmek.

Ben **tevekkül idüp** Allāha müdām / Dergeh-i 'adlüne geldüm nā-kām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 259)[*tevekkül idüp, -üp*]

tevekkül kıl-: Tevekkül etmek.

Qıl tevekkül yürü Allāha müdām / Qona bir gün ele şāh-bāz-ı merām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 330)[*tevekkül kıl*]

Varıcaq anda te'ehhül kıldum / Rızq için Ḥaqqā **tevekkül kıldum**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 388)[*tevekkül kıldum, -du, -m*]

İstihâreyle tefe'ül kıldum / Dergeh-i Hakkâ **tevekkül kıldum**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 532)[*tevekkül kıldum, -du, -m*]

tev'em: Eşit.

Ol iki sınıfı kamu bî-gamdur / 'Azl ile naşbları **tev'emdür**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
601)[*tev'emdür, -dür*]

tevfik: Yardım.

Oldı Hakkûñ bize **tevfikı** refîk / Gün gibi rüşenü olup toğru tarîk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 117)[*tevfikı, -ı*]

tezkireci: Tezkireci (Osmanlı Devleti'nde sadrazam ve vezirlerin özel kalem
müdürü durumunda olan görevli).

Merḥamet kılmadı ḥālüm bildi / **Tezkireciye** havâle kıldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
398)[*tezkireciye, -y, -e*]

Geldi **tezkireci** oldı çeşmi / Şüret uğrusı o Tañrı hışmı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
413)[*tezkireci*]

tib'iyet: Tabi olmak, uymak.

Aña ḥod lâzım iken **tib'iyet** / Mesleginden niçün itdün nefret(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 989)[*tib'iyet*]

tib'iyet it-: Tabi olmak, uymak.

Aña **tib'iyet idüp** çün küffâr / Kıldılar Hakkı Resüli inkâr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
76)[*tib'iyet idüp, -üp*]

Ḳāḏīda ‘adle ise ger niyyet / Aña nüvvābı **ider tib‘iyyet**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 925*)[*tib‘iyyet ider, -er*]

tīg-ı şer‘: Dinin hükümlerinin kılıcı.

‘Ādil olursa eger ḥākim-i ‘aşl / **Tīg-ı şer‘** ile ider bātılı faşl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 932*)[*tīg-ı şer‘*]

Tīg-ı şer‘ ile kesüp faşl idemez bātılı ḥaḳ / Ḳāḏī miskīn olıcaḳ nā’ib olur künce bıcaḳ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Matla’-ı Vālihi’l-Merhūmi’l-Üskübî/Cevāb-ı Nā’ibü’ş-Şer’*)[*tīg-ı şer‘*]

tiryākī vü bengī: Bağımlı ve esrarkeş.

Niçe **tiryākī vü bengī** mecnūn / Gāh olur nazmı yazar nā-mevzūn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1172*)[*tiryākī vü bengī*]

toḡru: Doğru.

Sālik olan kişiler ol rāha / Buldılar **toḡru** yolu Allāha(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 12*)[*toḡru*]

Oldı Ḥaḳḳuñ bize tevfiḳı refiḳ / Gün gibi rüşen olup **toḡru** tarīḳ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 117*) [*toḡru*]

Faḳr u fāḳayla te’ehhül kıldum / Bilmeyüp **toḡrusına** yañıldum(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 239*)[*toḡrusına, -sı, -n, -a*]

Ḥaberüñ **toḡrusı** budur ammā / Kılmasunlar zurefā ḥaml-i riyā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 541*)[*toḡrusı -sı*]

Rüz-ı maḥşerde Ḥabīb-i Mevlā / Umaruz yüzümüze **toḡru** baḳa(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1114*)[*toḡru*]

Ṭoġru söz gün gibi ḥod rūṣendür / Egriye ḥalk-ı cihān düşmendür(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1131*)[*togru*]

toġr[u]: Doğru(yön).

Bu felāket ile ‘avdet itdüm / Manşıba **toġr[u]** çeküldüm gitdüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 419*)[*toġr[u]*]

Menzile varmağa sür‘at itdüm / Vaṭana **toġru** çekildüm gitdüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 438*)[*toġr[u]*]

‘Ākıbet n’eyledüm ise itdüm / Budine **toġru** çekildüm gitdüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 469*)[*toġru*]

tokınsañ: Dokunsan.

Def-i ġam diyü yir afyon sıkılır / Şöyle lāġar ki **toġınsañ** yıķılır(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 595*)[*toġınsañ, -sa, -ñ*]

tol-: Ulaşmak.

Menzileyne yine nāzil oldu / Bu ḥaber ḥalk-ı cihāna **ṭoldı**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 91*)[*ṭoldı, -dı*]

tol-: Dolmak.

Vaḥdeti keşrete bā’is oldu / Yir yüzi nev‘-i beşerle **ṭoldı**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 33*)[*ṭoldı, -dı*]

Baña manşıb zarar-ı maḥz oldu / Ser-ġüzeştüm ile dünyā **ṭoldı**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 241*)[*ṭoldı, -dı*]

ġayrılar baña mu‘arız oldu / Bu ḥaber ġuşına ḥalkuñ **ṭoldı**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 384*)[*ṭoldı, -dı*]

Şark ilinde daği āl-i surḥ-ser / **Toldı** hep düşmen ile baḥr u ber(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 701)[*toldı, -dı*]

tolu: Dolu.

Ḳalsa dünyā **tolusı** genc-i nihān / Ol 'azābın çeker 'uḳbāda hemān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 866)[*tolusı, -sı*]

toprak: Yer kabuğunun, üzerini kaplayan çürümüş organik maddelerden ve kütle kırıntılarında oluşan canlıların yaşamasına elverişli kısmı.

Sīm ü zer alsa ele **toprak** olur / Ḳadri her yirde anuñ alçaḳ olur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 406)[*toprak olur, -ur*]

tuhfe: Hediye.

Tuḥfesi mūr-ı za'ıfūñ her dem / Serverā pāy-ı meleḳ bış ü kem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 722)[*tuhfesi, -si*]

tuhfe[-i] hūb: Güzel hediye.

Az olur buncılayın tuḥfe[-i] hūb / Var ümīdüm ola maḥbūb-ı ḳulūb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1118)[*tuhfe[-i] hūb*]

Tuḥfe-i Ḥükkām: Hakimlere hediye.

Olıcaḳ ḳalbüme Ḥaḳdan ilhām / Eyledi **Tuḥfe-i Ḥükkām** aña nām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 533)[*Tuḥfe-i Ḥükkām*]

Minnet Allāha ki her şubḥ u şām / Buldı bu **Tuḥfe-i Ḥükkām** encām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1117)[*Tuḥfe-i Ḥükkām*]

Bu kitābuñ tamāmına hatif / Tārīhin didi “**Tuḥfetü'l-Ḥükkām**”(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1197)[*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*]

tuhfe kııl-: Hediye etmek.

Sefer emrinde yazup ŧeh-nāme / **Tuḥfe kııldı** anı ḥāşş u ‘āma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 718)[*tuhfe kııldı, -dı*]

tuhfe-i mūr: Karınca hediyesi. Karınca tarafından verilen ve Hz. Süleyman'ın yarısıyla tüm ordusunu doyurduğu yiyecek hediyesine telmih vardır. Bu yiyecek hediyesinin bir çekirge budu olduğu söylenir.

Bīş ü kem her ne ise **tuhfe-i mūr** / Lāyık oldur ola ŧāhā ma ‘zūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 723)[*tuhfe-i mūr*]

tuhfe-i nev: Yeni hediye.

Bu kitābum iricek encāma / **Tuḥfe-i nev** ola ḥāşş u ‘āma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
550)[*tuhfe-i nev*]

tül-i emel: Tükenmez arzu.

‘Avniyā niçeye dek **tül-i emel** / Kendü ḥaddüñ bil ‘abeş söyleme gel(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 279*)[*tül-i emel*]

Yoğ idi Ḥālika lāyık ‘amelüm / Çoğ idi ḥāşılı **tül-i emelüm**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
487)[*tül-i emelüm, -üm*]

Bir yaña **tül-i emel** ḥırş-ı dırāz / Kime varup ideyin keşf-i rāz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 490)[*tül-i emel*]

Niçe bir manşib için **tül-i emel** / Saña mühlet mi virür irse ecel(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1089)[*tül-i emel*]

Nef'i yok saña bu **ṭül-i emelüñ** / Gelmeden eyle tedārük ecelüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1104*)[*ṭül-i emelüñ, -üñ*]

ṭül u dirāz: Çok uzamak, uzun sürmek.

Gelüñüz eyleyelüm Ḥaḳḳa niyāz / Yād idüp cürmümüzi **ṭül u dirāz**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 842*)[*ṭül u dirāz*]

ṭül u dirāz kıl-: Uzatmak.

'Avniyā **kılma** sözi **ṭül u dirāz** / 'Ulemā 'ilm ile oldı mümtāz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 132*)[*ṭül u dirāz kılma, -ma*]

Tūr: Tur dağı (Hz. Musa'nın vahiy ve tecelliye mazhar olduğu dağ, Sina dağı, Tûr-ı Sînâ).

Şeref-i Ḥazret-i Mūsā ḥaḳḳı / **Ṭürdaki** nūr-ı tecellā ḥaḳḳı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 132*)[*Ṭürdaki, -da, -ki*]

tur-: Durmak.

Söyle ey 'ārif-i pākīze-edā / **Ṭurma** kıl yine ser-āgāz-ı şenā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 301*)[*turma, -ma*]

Şu'arānuñ ol idi sulṭānı / Ḥaşre dek şimdi **ṭurur** dīvānı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 346*)[*turur, -ur*]

Ṭurmadum n'eyledüm ise itdüm / Āsitāneye çekildüm gitdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 443*)[*ṭurmadum, -ma, -du, -m*]

Ḳādī-'askerlere varmağ ile / El urup qarşuda **ṭurmağ** ile(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 623*)[*ṭurmağ*]

Fuķarādan olanı bir bir şay / Mansıbında **turamaz** bir iki ay(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 804*)[*turamaz, -a, -maz*]

Turmayup dūn u denī şadra geķer / Ğālibā irdi gibi āħir-i şer(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 813*)[*turmayup, -ma, -y, -up*]

Ķāđīnuñ ķabrini açar ol şeb / Eylemez 'ahde **turup** ħavf u ta'ab(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 917*)[*turup, -up*]

Turma ķaşr-ı suĥana ur bünyād / Tā güşāde ola ebvāb-ı murād(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1026*)[*turma, -ma*]

Mā'-i cārī gibi **turmaz** her ān / Yüz sürer ayagina ħalk-ı cihān(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1046*)[*turmaz, -maz*]

Haşre deñlü **turur** āsārumdur / Zāde-i řab' durur bārumdur(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1158*)[*turur, -ur*]

tura tura: Belli aralıklarla tekrarlanan işler için kullanılır.

Vara gele uşanup ķapusına / **Tura tura** yorilup şapusına(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 624*)[*tura tura*]

tura turdukca: Durdukça dursun.

Yā İlähī o şehen-şāh-ı be-nām / **Tura turdukca** cihān mülki müdām(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 744*)[*tura turdukca*]

tut-: Takip etmek, izlemek.

İki 'ālemde bulup fevz ü felāħ / Kimisi **tutdı** reh-i zühd ü şalāħ(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 126*)[*tutdı, -dı*]

tut-: Olarak görmek.

Sehv ile var ise de anda kuşūr / Ehl-i inşāf anı **tuṣun** ma'zūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 548)[*tutsun, -sun*]

tut-: Musallat olmak, yakalamak.

Anaṭolıda Celālī elemler / **Ṭutdı** her cānibi zulm ü sitemi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
699)[*tutdı, -dı*]

Āteş-i zulm ile mazlūm ider āh / Āsumānı **ṭutar** ol dūd-ı siyāh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 703)[*tutar, -ar*]

tut-: Çevirmek, döndürmek.

Sūreti olmuş anuñ niteki mūş / Zer olan yire **ṭutar** çeşm ü gūş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 856)[*tutar, -ar*]

tut-: Yerinde kalmasını sağlamak.

Müstakīm olsa eger ḥidmetde / Şāhibi anı **ṭutar** izzetde(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
895)[*tutar, -ar*]

tut-: Dinleyip yerine getirmek.

Nuş u pendüm **ṭutagör** itme qarār / Ayağına düş o sultānuñ var(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1073)[*tutagör, -a, -gör*]

tutalum: Farzedelim (ki).

Ṭutalum işte mülāzım oldı / Manşıb almağ aña lāzım oldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
581)[*tutalum*]

Ṭutalum müddetüñ itdüñ tekmil / Bir iki aqça idersin taḥşil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 636)[*tutalum*]

tūtī-i şīrīn-kelimāt: Güzel kelimelerin papağanı.

Söyle ey **tūtī-i şīrīn-kelimāt** / Böyle bîhüde geçürme evkāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 164*)[*tūtī-i şīrīn-kelimāt*]

tūtī-i ṭab´-ı hü mā-pervāzuñ: Hüma uçuşlu papağan.

Ṭūtī-i ṭab´-ı hü mā-pervāzuñ / Ehline keşf ide gizlü rāzuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1030*)[*tūtī-i ṭab´-ı hü mā-pervāzuñ, -uñ*]

türāb: Toprak.

Ḳalır elbette ḥicāb altında / Gencdür şan ki türāb altında(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 609*)[*türāb*]

Me'vāsı mīr ü şāh u gedānuñ **türāb** imiş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmīs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, I.Kıta, 2.Beyit*)[*türāb*]

türk-i denī: Kaba saba kimse.

Vaz´ı mekr ü ḥile ol **türk-i denī** / Görecek gözleri yoğ idi beni(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 415*)[*türk-i denī*]

u: “Ve” bağlacının nazımda sessiz harfle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu.

Halka medār **u** merci´ olur sözi diñlenür(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmīs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, III.Kıta, 1.Mısra*)[*medār u merci´ olur, -ur*]

Ne vücūdı var ola nüvvābuñ / Ḳavm ü ḥüddām **u** kamu küttābuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 926*)[*u*]

‘Ubeydī: (d. ?? - ö. 981/1573) Divan şairi.

İdüp ahvāl-i kuzātı ma‘lūm / Bir gazel dimiş ‘**Ubeydī** merhūm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 874)[‘*Ubeydī*]

‘Ubeydiyā: Ey ‘Ubeydi.

Sözün muḥaşşalın diyeyüm mi ‘**Ubeydiyā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm*
‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, *V.Kıta*, *4.Mısra*)[‘*Ubeydiyā*]

‘ucb u riyā: Kendini beğenmişlik ve iki yüzlülük.

Eyledüm ‘ucb u riyādan perhîz / Suḥanum anuñ için hûb u lezîz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1132)[‘*ucb u riyādan*, -dan]

uğrat-: Uğratmak, mâruz bırakmak.

Uğradur derde dil-i Eyyübü / Ğam-ı hecre düşürür Ya‘kûbı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 38)[*uğradur*, -dur]

uğra-: Başına gelmek, (hoş olmayan bir şeye) dūçar olmak, mâruz kalmak.

Uğradum yine ‘aceb gavğāya / Yine geldüm çekilüp paşaya(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 435)[*uğradum*, -du, -m]

‘ukalā: Akıl sahipleri.

Manşibuñ şimdi şafāsı gitdi / ‘**Ukalā** ‘uzleti tercîh itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
247)[‘*ukalā*]

‘**Uḳalāya** bu cevāb-ı şāfī / Olısar genc-i ḳanā‘at kāfī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 518*)[‘uḳalāya, -y, -a]

Bu meşeldür ki dimişler ‘**uḳalā** / Kişi a‘mā olur irdükde ḳazā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 584*)[‘uḳalā]

Ne durur zann u ḳıyāsuñ ‘acebā / Şabr ider mi bu cefāya ‘**uḳalā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 806*)[‘uḳalā]

Ḳangı manşıb ki degüldür bāḳī / ‘**Uḳalā** olmaz anuñ ‘uşşāḳı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 823*)[‘uḳalā]

‘**Uḳalā** yoḳ yire açmaz deheni / ‘Arz ider ehline dürr-i suḥanı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 1027*)[‘uḳalā]

‘**uḳbā**: Ahiret, öbür dünya.

İl yiyüp ide şafa dünyāda / Sen cevābın viresin ‘**uḳbāda**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 838*)[‘uḳbāada, -da]

Sīm ü zer cem‘in iden dünyāda / Bu ‘amel birle ḳopar ‘**uḳbāda**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 860*)[‘uḳbāada, -da]

Ḳalsa dünyā ṭolusı genc-i nihān / Ol ‘azābın çeker ‘**uḳbāda** hemān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 866*)[‘uḳbada, -da]

‘İş için bir iki gün dünyāda / Yatacaḳ yir ḳomaduk ‘**uḳbāda**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 999*)[‘uḳbāada, -da]

Bizi göndermeye ‘**uḳbāya** ḡarīb / Eyleye tevbe vü tevfiḳi naşīb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 1113*)[‘uḳbāya, -y, -a]

‘**ulemā**: Âlimler, bilginler.

Daḡı dünyā şerefin ḡaşıl idüp / ‘**Ulemā** zümresine dāḡil idüp(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 109*)[‘ulemā]

Anuñ işrine gidüp hep ‘**ulemā** / Kıldılar şer‘-i Resūli icrā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 119)[‘ulemā]

‘**Ulemādandur** olan kādīlar / Hükmine halk-ı cihān rāzīlar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 120)[‘ulemādandur, -dan, -dur]

Şrefi ‘ilm ile buldı ‘**ulemā** / Hased eylerse ‘aceb mi cühelā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 121)[‘ulemā]

‘**Ulemānuñ** şerefine bu delīl / Bu ḥadīs ile olındı tebcīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 123)[‘ulemānuñ, -uñ]

Faḥr idüp faḥr ile ekşer ‘**ulemā** / Kıldılar devlet-i dünyādan ibā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 125)[‘ulemā]

‘Avniyā kılma sözi ṭūl u dırāz / ‘**Ulemā** ‘ilm ile oldı mümtāz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 132)[‘ulemā]

‘**Ulemādur** şeref-i mezheb ü dīn / Nāqıl [ü] ḥāfız-ı Qur‘ān-ı mübīn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 133)[‘ulemādur, -dur]

‘İlm ile buldı bular hep şrefi / ‘**Ulemādur** o Ḥabībūñ ḥalefi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 134)[‘ulemādur, -dur]

Ḥaşre dek ide Ḥudā-yı bī-çün / ‘**Ulemānuñ** şerefini efzū(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 136)[‘ulemānuñ, -nuñ]

‘**Ulemānuñ** bilinüp evşāfi / Yār olur kimler ise eşrāfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 138)[‘ulemānuñ, -nuñ]

Baḥş-i ‘ilm oldugı dem ger açā fem / ‘**Ulemā** sākit olur hem mülzem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 171)[‘ulemā]

‘**Ulemā** zümresi hep şākirler / Nām-ı cūd u keremin zākirler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 181)[‘ulemā]

‘**Ulemādan** birin itse mesrūr / K’ola zātı vü zamānı ma‘mūr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 184)[‘ulemādan, -dan]

İdüp anı ‘**ulemādan** ifrāz / Buyur ana daḥi var sen oḡı yaz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 188*)[‘ulemādan, -dan]

‘**Ulemā** cümle degüldür yeksan / Ehl-i ‘ilm olana eyle iḥsān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 190*)[‘ulemā]

Bu ḥaḡkire ‘**ulemā** raḡbet ide / Ḥālūme merḥamet ü ŧefḡat ide(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 232*)[‘ulemā]

‘İlm ü fazl ile bulupdur ŧöhret / ‘**Ulemā** içre sezā-yı ‘izzet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 285*)[‘ulemā]

‘**Ulemādan** olanı medḥ eyle / Cühelādan olanı ḡadḥ eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 525*)[‘ulemā dan, -dan]

Saḡna tā ki ‘**ulemā** raḡbet ide / Ḥālūne vāḡıf olup ŧefḡat ide(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 530*)[‘ulemā]

Başladuñ gerḡi ki bu naḡma dilā / Seni ilzām ide ŧāyed ‘**ulemā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 534*)[‘ulemā]

Sende ol deñlü bīzā‘a yoḡdur / ‘**Ulemādan** aña ḡādir çoḡdur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 537*)[‘ulemādan, -dan]

‘**Ulemānuñ** ŧerefin yād eyle / Dil-i ḡam-dīdemüzi ŧād eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 553*)[‘ulemānuñ, -nuñ]

‘**Ulemānuñ** ne ‘aceb ḡālī‘i dūn / Cühelānuñ ŧerefi ḡün-ā-ḡün(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 558*)[‘ulemānuñ, -nuñ]

Saḡna lāyıḡ mı bu ḡüne a‘māl / ‘**Ulemā** nāmın idesin pā-māl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 667*)[‘ulemā]

Zulm olur mı ‘**ulemādan** ŧādır / Olup ‘ilm ile ‘amelde ḡāşır(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 668*)[‘ulemādan, -dan]

Zulm iderse ‘aceb olmaz cühelā / Def‘-i zulm itmek içündür ‘**ulemā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 669*)[‘ulemā]

‘Ākıl iseñ gel eyā merd-i suhan / ‘**Ulemāya** şaķın itme sū’-i zan(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 681)[‘ulemāya, -y, -a]

Ĥāl-i ‘ālem budur ey ehl-i kemāl / Şimdi başdı ‘**ulemāyı** cühhāl(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 690)[‘ulemāyı, -y, -ı]

Cühelā gün gibi rif’atde olur / ‘**Ulemā** ĥāk-i mezelletde olur(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 692)[‘ulemā]

‘Ālemüñ fitnessine rüz u şeb / ‘**Ulemāya** bu cefālardur hep(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
702)[‘ulemāya, -y, -a]

Bu ne ĥikmet durur ey Bār-Ĥudā / ‘**Ulemā** şadrına geçdi cühelā(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 814)[‘ulemā]

‘**Ulemā** manşıba olmasun esİR / Kılmasun kendülerin ĥvār u ĥākİR(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 817)[‘ulemā]

Ķādīya cevr ü cefā-pīşeleri / ‘**Ulemā** Ķadĥıdur endīşeleri(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
890)[‘ulemā]

Bu durur bā‘iş-i nazm u inşā / Ĥasb-i ĥālüm bileler tā ‘**ulemā**(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 1133)[‘ulemā]

Olur itmām bu nazm-ı medĥül / ‘**Ulemā** eyler ise anı Ķabül(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
1148)[‘ulemā]

Var ümİdüm ide raĶbet ‘**ulemā** / Ola şāyed sebab-i medĥ ü senā(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*,
Beyit 1182)[‘ulemā]

‘ulemā-i kibār: Büyük, ulu âlimler, bilginler.

‘**Ulemā-i kibārdan** umaram / İltifāt ideler faķİre müdām(*Tuħfetü’l-Ĥükkām*, *Beyit*
1195)[‘ulemā-i kibārdan, -dan]

‘ulemā vü vüzerā: Bilginler ve vezirler.

‘**Ulemā vü vüzerā** cümlesi hep / H̄vāb-ı ğafletde yaturlar ne ‘aceb(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 707*)[‘ulemā vü vüzerā]

‘**ulūfe**: Ulufe. (Osmanlı Devleti’nde kapı kulu askerlerine, sipahîlere, bir kısım devlet mensuplarına ve ilmiye ricaline üç ayda bir verilen maaş)

Ya ‘**ulūfe** ya ze‘āmetle hemīn / Ola iḥsān-ı şeh-i Cem-āyīn(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 268*)[‘ulūfe]

‘**ulūm**: İlimler.

Feth olup anlara bāb-ı taḥṣīl / Eylemişler o ‘**ulūmı** tekml(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 597*)[‘ulūmı, -ı]

um-: Ümit etmek, ümitle beklemek.

Çünkü ben nāzım-ı evṣāfuñ olam / **Umaram** mazḥar-ı eltāfuñ olam(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 195*)[umaram, -ar, -am]

Umaram ‘avn-ı Ḥudādan ki henüz / Açıla gün gibi baḥt-ı firūz(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 231*)[umaram, -ar, -am]

Umaram kim o meḥādīm-i kirām / Ḥātırıyçün ideler luṭf-ı tamām(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 309*)[umaram, -ar, -am]

Rūz-ı maḥşerde Ḥabīb-i Mevlā / **Umaruz** yüzümüze toĝru baĝa(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1114*)[umaruz, -ar, -uz]

Umaruz ide Ḥabīb-i Raḥmān / Cennet içinde civārında mekān(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1115*)[umaruz, -ar, -uz]

‘Avn-ı Ḥaĝdan **umaram** rūz u şeb / Vāşıl olam bu murādāta hep(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1144*)[umaram, -ar, -am]

Umaram okıyup teraḥḥum ide / Kāḍī-i ‘asker-i ḥuceste-kelām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 1189)[*umaram, -ar, -am*]

‘Ulemā-i kibārdan **umaram** / İltifāt ideler faḳīre müdām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 1195)[*umaram, -ar, -am*]

umār: İş (?).

Şabr idüp olma **umarūnda** ‘acül / Eylemez Ḥaḳ seni maḥzūn u melül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 281)[*umarūnda, -uñ, -da*]

umūr: Emirler, işler.

İtmeyüp ‘adl ile dādunda ḳuşūr / Şer‘ ile görür idüñ ḥaylī **umūr**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 767)[*umūr*]

‘**unvān:** Bir kimsenin payesini gösteren veya durumunu, memuriyet rütbesini, görevini belirten söz, lakap.

Çekesin bunca ğam u derd-i keşīr / Olasın bir ḳurı ‘**unvāna** esīr(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 837)[‘*unvāna, -a*]

ur: Vurmak.

Ṭurma ḳaşr-ı suḥana **ur** bünyād / Tā güşāde ola ebvāb-ı murād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 1026)[*ur*]

Cem‘-i māl için **urur** her ḳişi lāf / Kimse[y]e ḳal[ma]dı ‘adl ü inşāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 706)[*urur, -ur*]

Kim ola dürr-i suḥan şarrāfı / Bilür ol ḳıymetin **urma** lāfı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 1028)[*urma, -ma*]

Uralum yüz eyüce dergāha / Dā'imā yalvaralum Allāha(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1112*)[*uralum, -alum*]

ušan-: Usanmak, bıkmak.

Fakr [anuñ] dūr ola yārānından / Bi'z-zarūrī **ušana** cānından(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 612*)[*ušana, -a*]

Vara gele **ušanup** ıapūsına / Țura Țura yorilup Țapūsına(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 624*)[*ušanup, -up*]

'ușāt-ı ümeme: Ümmetinin isyan edenleri.

Ey **'ușāt-ı ümeme** ūşekat iden / Mūcib-i mağfıret ü raḥmet iden(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 106*)[*'ușāt -ı ümeme*]

'ușșāk: Aşıklar.

Bu meşeldür ki añılur her ān / Da'vıye ma'nī vü **'ușșāka** nişān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1012*)[*ma'nī vü 'ușșāka, -a*]

Ķangı mañşıb ki degüldür bākī / 'UĶalā olmaz anuñ **'ușșākı**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 823*)[*'ușșākı, -ı*]

uyar-: Uyarmak, ikaz etmek.

Gözün aç cānuñ **uyar** ey gāfil / Dīni dünyāya değışmez 'ākıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1085*)[*uyar*]

uydur-: Aslı olmayan bir şeyi îcat edip söylemek, kafasından düzmek.

Ķayf ol mübtezel-i nā-ḥalefe / Važ'in **uydurmaya** kār-ı selef(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 992*)[*uydurmaya, -ma, -y, -a*]

uyu-: Uyumak.

Şubha dek bir gice mǎnend-i nücüm / **Uyumaz** eyler o taḥşil-i ‘ulüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 568*)[*uyumaz, -maz*]

‘uyüb: Ayıplar, kusurlar.

Bī-ḥuzūr olsa kaçan bir miḳdār / İder ol cümle ‘**uyübın** izhār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 1006*)[*‘uyübın, -ın*]

uzat-: Uzatmak.

İḥtişār it sözi **uzatma** henüz /Başla var ḥayr du ‘āya şeb ü rüz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 332*)[*uzatma, -ma*]

Sözi **uzatma** yeter lāf u güzāf / Cevherin kıymetin añlar şarrāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 1146*)[*uzatma, -ma*]

‘uzlet: Yalnız kalmak.

Manşibuñ şimdi şafāsı gitdi / ‘Uḳalā ‘**uzleti** tercih itdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 247*)[*‘uzleti, -i*]

‘uzlet eyle-: Yalnız yaşamak.

Olmaḳ istersen eger kim rāḥat / **Eyle** bu ḥalḳ-ı cihāndan ‘**uzlet**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit 824*)[*‘uzlet eyle*]

‘uzlet it-: Uzaklaşmak.

‘**Uzlet iden** kimesne şeh-i kām-yāb imiş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, V.Kıta, 5.Mısra*)[‘uzlet iden, -en]

‘uzlet kıl-: Yalnız yaşamak.

Bārī ‘**uzlet kırup** ol gūşe-nişîn / Olma ‘ākıl iseñ anlara yakın(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1008*)[‘uzlet kırup, -up]

ü: “Ve” bağlacının nazımda sessiz harfle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu.

Ey ‘uşāt-ı ümeme şefkat iden / Mücib-i mağfiret **ü** rahmet iden(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 106*)[rahmet]

Ḥaḫ bu kim ‘ālim **ü** hem fāzıldur / Dā’imā ‘ilmi ile ‘āmildür(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 159*)[ü]

Daḫi Bū Bekr **ü** ‘Ömer ‘Osmāna / Ḥazret-i Ḥaydara hep ihvāna(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 477*)[‘Ömer]

Bulmayup kendüye cāy-ı rāḫat / Za‘f ile bī-meded **ü** bī-tāḫat(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 594*)[ü]

Ḥüb taḫmîs **ü** ḡazel birle saña / Ḳıldılar ḫāl-i ḳuzātı inhā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 876*)[ü]

Ne vücūdı var ola nüvvābuñ / Ḳavm **ü** ḫüddām u ḳamu küttābuñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 926*)[ü]

Giceler ḳā’im **ü** gündüz sā’im / Zıkr u tesbîḫ-i Ḥudāda dā’im(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1042*)[ü]

üç: İkiden sonra, dörtten önce gelen sayının adı, 3.

Anda cem‘ olmağ ile **üç** kâzî / Birisi olmadı ‘azle rāzî(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 422*)[üç]

Ağladum anı görünce nā-çār / Ol kazāda daḥi **üç** kādī var(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 434*)[üç]

Oldılar bu **üç**i mezmūm-ı cihān / Rāşī vü mürteşī vü rā’iş olan(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 904*)[üç, -i]

Aña **üç** def‘a olındı teklīf / Rāzī olmaz idi hīç zāt-ı şerīf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 979*)[üç]

üç kısım: Üç bölüm.

Bu mülāzımları bir tab‘ı selīm / Cümle **üç kısma** kılupdur taḫsīm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 592*)[üç kısma, -a]

ülfet: Yakınlık, dostluk.

Habs olunmasın anuñ emr itdi / Ol kadīmī olan **ülfet** gitdi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 977*)[ülfet]

Ehl-i dünyāda ḥaḳīkat yokdur / **Ülfetüñ** ḥod zararı artuğdur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1004*)[ülfetüñ, -üñ]

ülfet kıl-: Dostluk kurmak.

Var ise zerrece sende ğayret / Ehl-i dünyā ile **kılma ülfet**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1003*)[ülfet kılma, -ma]

ümid: Arzu edilen, olması istenen bir şeyin gerçekleşebileceği ihtimālinin verdiği rahatlatıcı, ferahlatıcı duygu, olması istenen bir şeye duyulan beklenti, umut.

Var **ümīdüm** ki himāyetler ide / Baña hālümce ri‘āyetler ide(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 297)[*ümīdüm, -üm*]

Var **ümīdüm** ki olup fetḥ-i bāb / Bā‘iṣ-i şöhret ola işbu kitāb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 324)[*ümīdüm, -üm*]

Ne kadar zaḥmet ise şabr eyler / Bu **ümīd** ile dile cebr eyler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 588)[*ümīd*]

Var **ümīdüm** kıllup aña nazarı / Ber-murād ide bu ehl-i hüneri(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 720)[*ümīdüm, -üm*]

Niçe bir manşıb-ı dünyāyı **ümīd** / Dīn ü dünyāña degül çünki müfīd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 1079)[*ümīd*]

Az olur buncılayın tuḥfe[-i] ḥüb / Var **ümīdüm** ola maḥbūb-ı ḳulūb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 1118)[*ümīdüm, -üm*]

Var **ümīdüm** ki mürüvvet ideler / Nazm-i pākīzeme raġbet ideler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 1134)[*ümīdüm, -üm*]

Hālüme vāḳıf olunca Monlā / Var **ümīdüm** ide iḥsānı baña(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 1139)[*ümīdüm, -üm*]

Var **ümīdüm** ide raġbet ‘ulemā / Ola şāyed sebep-i medḥ ü senā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 1182)[*ümīdüm, -üm*]

ümmet: Müslümanlar, Hz. Peygamber’e tabi olanlar.

Ümmetinden ola ol şāha müdām / Rūḥ-ı pākine taḥiyyāt u selām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 61)[*ümmetinden, -i, -n, -den*]

Sā’ir etbā‘ı ḳamu aṣḥābı / Tābi‘īn **ümmet** olan aḥbābı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 99)[*ümmet olan, -an*]

Şerefine o Ḥabībūñ yā Rab / Ber-murād eyle ḳamu **ümmeti** hep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 101)[*ümmeti, -i*]

Şer‘ ile **ümmetümüñ** şubḥ u şām / Hıdemātını iderdüñ itmām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 766)[ümmetümüñ, -üm, -üñ]

Altmış üç olmağ ile ‘ömr-i Ḥabīb / **Ümmetüñ** ekşerine oldı naşīb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1091)[ümmetüñ, -üñ]

ümmet-i Ahmed: Hz. Peygamberin (s.a.v.) ümmeti.

Ümmet-i Ahmed iseñ kılma ‘inād / Yürü ol şer‘e muṭı‘ u münkād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 11)[ümmet-i Ahmed]

ümmit: Ümit.

Vüs‘ at **ümmidine** oldum kâzī / Geçdi miḥnet ile ḥāl-i māzī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 240)[ümmidine, -i, -n, -e]

Her tarıḳ ile ki ben ma‘zūram / Luṭfuñ **ümmidi** ile mesrūram(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 260)[ümmidi, -i]

Var ümjdüm ki ḥimāyetler ide / Baña ḥālümce ri‘āyetler ide(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 297)[ümmidi, -i]

Māl taḥşilini idüp **ümmid** / Qomışuz biz daḥi bir vaż‘-ı cedīd(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 993)[ümmid]

Üsküdar: İstanbul’da bir semtin adı.

Lik her kända bulunmaz o güher / **Üsküdar** oldı meger aña maqar(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1054)[Üsküdar]

üst: Bir kimsenin kendisi, şahsı.

Bī-sebeb niçeleri oldı ‘adüv / Eylediler benüm **üstüme** gülüv(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 256)[üstüme, -üm, -e]

üstāt: Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sâhibi olan, üstün bir yeri, tam vukūfu bulunan kimse.

Bu hakîr oldum anuñ dāmādı / K’oldı Şâlih Çelebî **üstādı**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 236*)[*üstādı, -ı*]

Ey dil olmak diler iseñ **üstād** / Dā’im üstāduñı kı1 ḥayr ile yād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 341*)[*üstāduñı, -uñ, -ı*]

Ey dil olmak diler iseñ **üstād** / Dā’im üstāduñı kı1 ḥayr ile yād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 341*)[*üstāduñı, -uñ, -ı*]

Ḥayr ile yād iden **üstādını** hep / Kişinüñ ‘izzetine olsa sebep(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 342*)[*üstādını, -ı, -n, -ı*]

üstād ol-: Hoca olmak.

Bunca yıl anlara **olan üstād** / Kıldı çün kim bu faḳîri dāmād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 305*)[*üstād olan, -an*]

Ey dil **olmak** diler iseñ **üstād** / Dā’im üstāduñı kı1 ḥayr ile yād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 341*)[*üstād olmak, -mak*]

üş-: Üşüşmek, toplanmak.

Şehd-i ‘irfānumı görüp her kes / **Üşdiler** başuma mānend-i meges(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 317*)[*üşdiler, -di, -ler*]

Saña lāzım mı cihān içre varup / Başuña ḥalk-ı cihānı **üşürüp**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 835*)[*üşdiler, -ür, üp*]

üzre: Üzere kelimesinin konuşma dilinde ve nazımda kullanılan şekli; üstüne, üstünde, üzerinde.

Ḥāṣṣa kim Ḥāzret-i ‘Osmān u ‘Alī / Yazdı levḥ **üzre** kalem ḥaṭṭ-ı celī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 341*)[üzre]

İntizār **üzre** iken şubḥ u mesā / Geldi irdi giderek vaḳt-i қаzā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 457*)[üzre]

Zühd ü taḳvāda olup қāmeti lām / İhtimām **üzre** iken şubḥ u şām(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 756*)[üzre]

İḥtilāf **üzredür** anda aḳvāl / Kimi dir olmadı ıtlāқа mecāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 980*)[üzredür, -dür]

va‘de: Zaman.

Ḥaḳ bu kim kılmadı ol lāf u güzāf / **Va‘deye** ‘ömri velī kıldı ḥilāf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 227*)[va‘deye, -y, -e]

Va‘desi irişür anuñ nā-gāh / Ol kefen şoyucıdan eyler āh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 911*)[va‘desi, -si]

vādī-i ḥāmūşān: Susmuşlar vadisi(mezarlık).

Şiḫḥat ü devlet ise bir āndur / Menzilüñ **vādī-i ḥāmūşāndur**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1103*)[vādī-i ḥāmūşāndur, -dur]

vāfi: Yeter, kāfi, elverir.

Göñül āyīnesin idüp şāfi / Bu naşīhat saña **vāfi** kāfi(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1110*)[vāfi]

vahdet: Birlik, bütünlük; Allah’ın varlıktaki birliği

Vahdeti keşrete bā’is oldı / Yir yüzi nev‘-i beşerle ṭoldı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 33*)[vahdeti, -i]

vahid: Tek.

‘İlm ü fażl ile ferīdi ‘aşruñ / ‘Adl ü dād ile **vahīdi** dehrüñ(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 170*)[*vahīdi, -i*]

v’āhirī: Ve ahirete ait.

Ḥaḡ naşīb eyleyüp ola ḡaşıl / Dünyevī **v’āhirī** cemī‘-i merām(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1196*)[*v’āhirī*]

vakf: Alıkoymak.

Dimeyesin bu ḡelāl ü bu ḡarām / Ekl idüp **vakf** ile māl-ı eytām(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 660*)[*vakf*]

vākı’a: Rüyā.

Şuleḡadan biri ol gice meger / **Vākı’asında** görür şāḡib-i zer(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 855*)[*vākı’asında, -sın, -da*]

vākıf: Bilen, haberdar olan kimse.

Cümle aḡvālūme ‘ārif sensin / Zāḡir ü bātınuma **vākıfısın**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 47*)[*vākıfısın, -sın*]

vākıf-ı aḡbār-ı enām: Halkın haberlerini bilen kişi.

Söyle ey **vākıf-ı aḡbār-ı enām** / Nāzım-ı ḡāl-i kużāt u ḡükkām(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 923*)[*vākıf-ı aḡbār-ı enām*]

vākıf-ı rāz: Sırdan haberi olan.

Şimdi ‘ālemde eyā **vākıf-ı rāz** / Hākka rāzī var ise var katı az(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 881*)[*vākıf-ı rāz*]

vākıf-ı sırr-ı nihānî: Gizli sırları anlayan, kavrayan.

Kufl-ı ebvāb-ı ma’ānîsin sen / **Vākıf-ı sırr-ı nihānîsin** sen(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1031*)[*vākıf-ı sırr-ı nihānîsin, -sin*]

vākıf-ı ‘ilm-i ledün: İlm-i ledünne vakıf.

Pişvā-yı reh-i zühd ü taqvā / **Vākıf-ı ‘ilm-i ledün** sırr-ı hüdā(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1035*)[*vākıf-ı ‘ilm-i ledün*]

vākıf-ı sırr-ı nihānî: Gizli sırları anlayan, kavrayan.

Kufl-ı ebvāb-ı ma’ānîsin sen / **Vākıf-ı sırr-ı nihānîsin** sen(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1031*)[*vākıf-ı sırr-ı nihānîsin, -sin*]

vākıf ol-: Bilmek, öğrenmek, haberdar olmak.

Bākī merḥūm yine itdi kayd / Aña hep **vākıf olup** ‘Amr ile Zeyd(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 381*)[*vākıf olup, -up*]

Fakruma **vākıf olunca** zaleme / Beni suḥriyye kılop bir kereme(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 428*)[*vākıf olunca, -ınca*]

Saña tā ki ‘ulemā rağbet ide / Hālūne **vākıf olup** şefkat ide(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 530*)[*vākıf olup, -up*]

Sözüme **vākıf olur** ehl-i kemāl / Bu meşeldür ki yok elçiye zevāl(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 544*)[*vākıf olur, -ur*]

Hāline **vākıf olup** rağbet kı1 / Hasb-i hālin okıyup şefkat kı1(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 726*)[*vākıf olup, -up*]

Mefħar ü melce'-i efrād-ı beşer / Hālüme **vākıf olup** şefkat ider(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1136*)[*vākıf olup, -up*]

Hālüme **vākıf olunca** Monlā / Var ümīdüm ide ihsānı baña(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1139*)[*vākıf olunca, -ınca*]

vākı'-ı hāl: Halin hakikati.

Vākı'-ı hāli didüm monlāya / Dāħil olmağ diledüm mevtāya(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 383*)[*vākı'-ı hāli, -i*]

Vākı'-ı hāli yazup bir miğdār / Eyle var 'arza-i eşraf-ı kibār(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 526*)[*vākı'-ı hāli, -i*]

Anı te'līfe çeküp bunca ta'ab / **Vākı'-ı hāli** beyān itdüm hep(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 619*)[*vākı'-ı hāli, -i*]

vākı'-ı hāl-i yār: Dostun halinin hakikati.

Bildür anı daħi i'lām eyle / **Vākı'-ı hāl-i yār** u iğdām eyle(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 555*)[*vākı'-ı hāl-i yār u iğdām*]

vākı'-ı hāl: Halinin hakikati.

Aña ol şālih ider çünki su'āl / Bile tā kim ne durur **vākı'-ı hāl**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 858*)[*vākı'-ı hāl i, -i*]

Kılmağa **vākı'-ı hālüm** ta'rīf / Tercemāndur baña bu nazm-ı laṭīf(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 321*)[*vākı'-ı hālüm, -üm*]

Bir 'azīz işidicek kıldı su'āl / Bile tā kim ne durur **vākı'-ı hāl**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 920*)[*vākı'-ı hāl*]

Vāķi -i ḥālūñi eyle añā ‘arz / Ḥidmet itmek ḳapusunda saña farz(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1076)[vāķi ‘-i ḥālūñi, -üñ, -i]

Olıcaḳ **vāķi -i ḥālüm** ma‘lüm / Beni ḥāşā ḳıla anlar maḥrüm(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1153)[vāķi ‘-i ḥālüm, -üm]

Vāķi -i ḥāli bilür ma‘büdüm / Seriḳa olmadı hıç maḳşüdüm(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 1161)[vāķi ‘-i ḥāli, -i]

vakt-i kazā: İşin olma vakti.

İntizār üzre iken şubḥ u mesā / Geldi irdi giderek **vakt-i kazā**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 457)[vakt-i kazā]

vakt-i memāt ir-: Ölüm vaktinin gelmesi.

Olmayup rāğib-ı ḥayr u ḥasenat / Aña nā-gāḥ **irişür vakt-i memāt**(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 850)[vakt-i memāt irişür, -üş, -ür]

vakt-i es‘ad: En mutlu zaman.

Vakt-i es‘adda meger kim bir rüz / Açılup gün gibi baḥt-ı firüz(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 451)[vakt-i es‘ada, -da]

vakt-i namāz ir-: Namaz vaktinin erişmesi.

Ḳāmet olsa **irişüp vakt-i namāz** / Nāleye eyler idüm ben āğāz(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 482)[vakt-i namāz irişüp, -üş, -ür]

vakt-i şitā: Kış vakti.

Bir yañadan irişüp **vakt-i şitā** / Ḥadden efzün olur anda belā(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām*,
Beyit 461)[vakt-i şitā]

vālid: Baba.

Bu felâketde iken şâm u seher / **Vālidüñ** öldi diyü geldi haber(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 213)[vālidüñ, -üñ]

Vālihî: Divan edebiyatı şairi

Vālihîden bu laṭife meşhur / Eylemiş nā'ibi hakkında şudūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 933)[Vālihîden, -den]

Vālihînüñ sözi ḥaylî medḥül / Nā'ibüñ lîk cevābı ma'kül(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
934)[Vālihînüñ, -nüñ]

vāris-i 'ilm-i nebevî: Yüce peygamber Hz. Muhammed (s.a.v) ilminin mirasçısı.

Ḳıldı lāyık görüp [ol] Ḥayy u Ḳavî / Anları **vāris-i 'ilm-i nebevî**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 155)[vāris-i 'ilm-i nebevî]

var: Kâinatta veya düşüncede bulunan, mevcut olan (şey).

Var bu da'vāya benüm işbātum / Buldı şöret niçe te'lîfātum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 228)[var]

Var iken bāb-ı re'isü'l-'ulemā / Ğayrı dergāha yüz urmaḳ ne revā(*Tuḥfetü'l-*
Ḥükkām, *Beyit 272*)[var]

Var liyāḳat ḳulına iḥsāna / Degülem ol ḳapuda biġāne(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
296)[var]

Var ümîdüm ki ḥimāyetler ide / Baña ḥālümce ri'āyetler ide(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 297)[var]

Vechi **var** ḳılsam aña 'arz-ı ḥulūş / Luṭf u iḥsānı faḳîre maḥşuş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 304)[var]

Fazl ile şöhreti **var** dünyāda / Filbe müftisi o Şarrāf-zāde(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 306*)[var]

Var ümīdüm ki olup feth-i bāb / Bā' iş-i şöhret ola işbu kitāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 324*)[var]

Var durur dünyāda çok āsāri / Līk meşhūr olan eş'arı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 348*)[var]

Şeyḫ Sa'dī vü Nizāmī Cāmī / Her ne kim **var** şu'arā aqsāmı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 350*)[var]

Anı tebdīl ile kılduḫda ḫabūl / Gitdi nem **var** ise ḫarc-ı ma'ḫūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 418*)[var]

Aḫladum anı görince nā-çār / Ol ḫazāda daḫi üç ḫādī **var**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 434*)[var]

Sen de **var** nazm ile ey 'Avnī-i zār / Eyle aḫvāl-i ḫuzātı iş'ār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 522*)[var]

Var iken nazma kemāl-i ḫudret / Birisi ḫılmadı aña cür'et(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 538*)[var]

Sehv ile **var** ise de anda ḫuşūr / Ehl-i inşāf anı ḫutsun ma'zūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 548*)[var]

Oldı bir şıfı da mensūb-ı kibār / Bir mañşıb[1] alur senedi **var**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 599*)[var]

Ġayrısına seni itdüm tebdīl / Müddetüñ eyle **var** anda tekmīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 653*)[var]

Kimde kim **var** ise 'adl ü inşāf / Yoḫ yire eylemez ol lāf u ḫüzāf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 673*)[var]

Ki anuñ ḫuvvet-i māliyyesi **var** / Neye şunsa eli irer her bār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit 695*)[var]

Meded öldürdi bizi bu ğayret / Zāhiren bunda [da] **vardur** hikmet(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 697*)[vardur, -dur]

Var ümīdüm kılp aña nazarı / Ber-murād ide bu ehl-i hüneri(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 720*)[var]

Cem‘ olan nüzl ü ‘avārız ne ki **var** / Qādīdan ister anı defter-dār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 793*)[var]

Faqr ile manşıba varup gidemez / **Varsa** manşıblarını zabt idemez(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 797*)[varsa, -sa]

Sende ger **var** ise ‘akl u idrāk / Var birez rızkuñı eyle imsāk(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 832*)[var]

Sābıkā **var** idi bir şahs-ı hasīs / Aña sīm ü zer idi yār u enīs(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 847*)[var]

Ṭama‘u hırş ile gör ol bed-nām / Eylemez **vārīse** anı i‘lām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 853*)[var]

Eydür ki ḫaylī za‘fi **var** imiş ḫızānenüñ(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, IV.Kita, 2.Mısra*)[var]

Şimdi ‘ālemde eyā vākıf-ı rāz / Ḥaḫḫa rāzī var ise **var** katı az(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 881*)[var]

‘Askerī ṭā‘ifesi ḫod ne ki **var** / Budur ‘ādetleri hep leyl ü nehār(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 888*)[var]

O kefen soyucu ḫod ba‘de‘l-mevt / Çāre mi **var** kıla ol fırsatı fevt(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 916*)[var]

Var idi bir ulu şeyḫi meşhūr / Mürşid-i nās idi ol pīr-i vaḫūr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 942*)[var]

Ne murāduñ **var** ise eyle beyan / Tā ki iḫsān ide ol şāh-ı cihān(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 954*)[var]

Var ise zerrece sende ğayret / Ehl-i dünyā ile kıлма ülfet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1003*)[var]

Az olur buncılayın tuḥfe[-i] ḥüb / **Var** ümīdüm ola maḥbüb-ı ḳulüb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1118*)[var]

Var ümīdüm ki mürüvvet ideler / Nazm-i pākīzeme rağbet ideler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1134*)[var]

Ḥālūme vāḳıf olunca Monlā / **Var** ümīdüm ide iḥsānı baña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1139*)[var]

Ol daḥi **var** ise ger şey'-i ḳalīl / Yañılup yazmayan ol Rabb-i celīl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1163*)[var]

Var ümīdüm ide rağbet 'ulemā / Ola şāyed sebep-i medḥ ü senā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1182*)[var]

var-: Varmak, gitmek.

Halkı **var** da'vet-i İslām eyle / Hak Resûl olduğuñ i'lām eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 66*)[var]

Sen o dergāha varup sür yüzini / Raḥm ide şāyed işidüp sözini(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 168*)[var]

Ḥālūmi kime **varup** ağlayayın / Nār-ı ğamla cigerin dağlayayın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 215*)[varup, -up]

Anda şevketle **varan** ser-dārı / Her sene zāhir olan āşārı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 220*)[varan, -an]

Bir ṯarīke daḥi **var** sālīk ol / Mışr-ı maḳşūd-ı dile mālīk ol(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 250*)[var]

Var liyāḳat ḳulına iḥsāna / Degülem ol ḳapuda bīğāne(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 252*)[var]

Bir kaşid ile **varup** bī-icmāl / Ağlayup kıldum aña ‘arz-ı melāl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 291)[*varup, -up*]

Var ümîdüm ki himâyetler ide / Baña hâlümce ri‘âyetler ide(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 296)[*var*]

Didi **var** sür yüzüñ ol dergâha / Ki pür oldı keremi efvâha(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
308)[*var*]

İhtişâr it sözi uzatma henüz /Başla **var** ḥayr du‘âya şeb ü rüz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 332)[*var*]

Varıcağ anda te’ehhül kıldum / Rızık için Ḥağğa tevekkül kıldum(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 388*)[*varıcağ, -ıcak*]

Varup itdüm aña kaṭ‘-ı menzil / Manşıbuñ olmadı zabı kâbil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 395)[*varup, -up*]

Bulmadum anda **varup** şedd-i ramak / Geçdi ğurbetde zamānum ancak(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 402*)[*varup, -up*]

Fağr u fâğayla yine bī-māye / **Vardum** ağlayı Murād Paşaya(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 411)[*vardum, -du, -m*]

Fağr u fâğayla **varup** niçe zamān / Eyledüm şehr-i Belıgradı mekân(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 426*)[*varup, -up*]

Bir yaña yoğ virecek ḥarc-ı berât / **Varsañ** ol manşıba yoğ anda şebât(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 432*)[*varsan, -sa, -ñ*]

Menzile **varmağ**a sür‘at itdüm / Vațana toğru çekildüm gitdüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 438)[*varmağ, -mağ, -a*]

İnkisâr ile **varup** dīvāna / ‘Arz-ı hâl itdüm o ‘ālī-şāna(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
452)[*varup, -up*]

Bir yaña tül-i emel hırş-ı dırâz / Kime **varup** ideyin keşf-i râz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 490)[*var*]

Haşre dek dirseñ ola nāmuñ ad / Eyle **var** gülşen-i nazmı ābād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 519)[var]

Vākı'-ı ḥālī yazup bir miqdār / Eyle **var** 'arza-i eşraf-ı kibār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 526)[var]

Varup İstanbula eyler hareket / Ders okınur kanda k'ola cem'iyet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 570)[var]

Ḳādī-'askerlere **varmağ** ile / El urup karşıda tırmağ ile(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
623)[varmağ, -mağ]

'Arz-ı ḥāl itmege iqdām idesin / Ḥasb-i ḥālūñ **varup** i'lām idesin(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 627)[varup, -up]

Önine ḥavf u recāyile **varup** / Fağrdan ḥaylī şikāyetler idüp(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 628)[varup, -up]

Giresin deyne niçe miñnetle / **Varasın** manşibuña devletle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
634)[varasın, -a, -sın]

Yañılıp **varur** iseñ İstanbula / Anda rağbet mi olur ma'zūle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 644)[varur, -ur]

Sözünü eyleyüp evvel ez-ber / **Varacaguñ** yine ḳādī-'asker(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
645)[varacaguñ, -acag, -uñ]

İhtiyārī ya olursın ma'zūl / Ya **varup** manşibuñı eyle ḳabūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
654)[varup, -up]

Varup ol manşiba dāḥil olasın / Nuḳre taḥşiline mā'il olasın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 657)[varup, -up]

Ḳādī kim ḥāşıl ol 'ālim ola / İhtiyārıyla **varup** zālim ola(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
677)[varup, -up]

Bāb-ı şeh maḳsim-i erzāk-ı enām / Sen de **var** bekle o dergāhı müdām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 733)[var]

Kendü **varmağa** tenezzül itmez / Anda nüvvâb ile hüd iş bitmez(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 777*)[*varmağa, -mağ, -a*]

Birdür anlara helâl ile harâm / **Varduğı** yirüñ olur işi tamâm(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 783*)[*varduğı, -duğ, -ı*]

Faqr ile manşıba **varup** gidemez / Varsa manşıblarını zabt idemez(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 797*)[*varup, -up*]

Faqr ile manşıba varup gidemez / **Varsa** manşıblarını zabt idemez(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 797*)[*varsa, -sa*]

Saña lâzım mı cihân içre **varup** / Başuña halk-ı cihâni üşürüp(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 835*)[*varup, -up*]

Sâbıkâ **var** idi bir şahs-ı hasıs / Aña sım ü zer idi yâr u enıs(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 847*)[*var*]

Var idi bir ulu şeyhi meşhür / Mürşid-i nâs idi ol pîr-i vaqûr(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 942*)[*var*]

Ne murâduñ **var** ise eyle beyan / Tâ ki ihsân ide ol şah-ı cihân(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 954*)[*var*]

Var anuñ bendesinuñ bendesi ol / Kulu qurbânı ser-efkendesı ol(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1062*)[*var*]

Nuşh u pendüm tutagör itme qarâr / Ayağına düş o sulţānuñ **var**(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1073*)[*var*]

Yetmiş **varmadılar** ekşer-i nâs / Ekşere n'ola eçal olsa kıyâs(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 1093*)[*varmadılar, -ma, -dı, -lar*]

var ol-: Var olmak, bulunmak.

Haşre dek izzet ile **var olsun** / Avn-i Haq aña nıgeh-dâr olsun(*Tuhfetü'l-Hükkâm, Beyit 163*)[*var olsun*]

vara gele: Var-mak ve gel-mek'ten zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla oluşmuştur(var-a gel-e).

Vara gele uşanup çapuşına / ˆTura ˆtura yorilup ˆtapuşına(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 624*)[vara gele]

vara vara: Gide gide, vara vara.

Gāh İstanbula geh ser-dāra / ˆTākatüm ˆkalmadı **vara vara**(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 473*)[vara vara]

var kıl-: Yaratmak.

ˆKıla ˆĤaħ körpe budaklarını **var** / Eyleye ˆħaşre degin ber-ˆhürdār(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 205*)[var kıla, -a]

vāris: Mirasçı.

ˆTama 'u ĥırş ile gör ol bed-nām / Eylemez **vāriṣe** anı i 'lām(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 853*)[vāriṣ, -e]

vāris-i 'ilm-i nebevī: Hz.Peygamber'in ilminin varisi.

ˆKıldı lāyık görüp [ol] ˆĤayy u ˆĤavī / Anları **vāriṣ-i 'ilm-i nebevī**(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 155*)[vāriṣ-i 'ilm-i nebevī]

vāris ol-: Mirasçı olmak.

O maħalde olıcaħ zer medfün / **Vāriṣ olanlar** olur[lar] maħzün(*Tuħfetü 'l-Ĥükkām, Beyit 854*)[vāriṣ olanlar, -an, -lar]

var it-: Yaratmak.

Yoğ iken ‘alemi ol **var itdi** / udret ü hikmetin izhâr itdi(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 27*)[var itdi, -di]

var kıl-: Var eylemek.

ıla a körpe budalarını **var** / Eyleye are degin ber-urdâr(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 205*)[var kıla, -a]

var ol-: Yaşamak.

are dek ‘izzet ile **var olsun** / ‘Avn-i a ana nigh-dâr olsun(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 163*)[var olsun]

Bu durur ana du‘âmuz ki müdâm / are dek **var ola** ol âh-1 be-nâm(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 716*)[var ola, -a]

are dek âh-1 cihân **var olsun** / ‘Avn-i a ana nigh-dâr olsun(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 748*)[var olsun, -sun]

Ne vücûdı **var ola** nüvvâbuñ / avm ü üddâm u amu küttâbuñ(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 926*)[var ola, -a]

vasf: Nitelendirmek, övmek.

üb alâı vü iz‘ânı laif / **Vaşfa** âbil degül ol zât-1 erif(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 303*)[vaşfa, -a]

vasf: Özellik.

Anda âdî boğazın besleyemez / Görmeyince kii **vaşfin** diyemez(*Tufetü’l-Hükkâm, Beyit 467*)[vaşfin, -i, -n]

vaşf it-: Vasıflarını anlatmak.

Niçe **vaşf itsün** anı bu dil-i zār / İdemez midḥatin eş‘ār iş‘ār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 202*)[*vaşd itsün, -sün*]

Aḥ-i kih-terleri Şālīḥ Çelebī / Niçe **vaşf idem** o ‘ālī-lebeni(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 302*)[*vaşf idem, -em*]

vāşıl eyle: Ulaştırmak, kavuşturmak.

Cümle maḳşūdını ḥāşıl eyle / Raḥmetüñ baḥrine **vāşıl eyle**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 56*)[*vāşıl eyle*]

O Ḥabīb-i Medenī ḥürmetine / **Vāşıl eyle** dü cihān ‘izzetine(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 104*)[*vāşıl eyle*]

vāşıl-ı baḥr-i ḥaḳīkat eyle: Hakikat denizine erişmek, kavuşmak.

Sālik-i rāh-ı şerī‘at eyle / Vāşıl-ı baḥr-i ḥaḳīkat eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 103*)[*Vāşıl-ı baḥr-i ḥaḳīkat eyle*]

vāşıl-ı baḥr-i ḥaḳīkat ol-: Hakikat denizine erişmek, kavuşmak.

Sālik-i rāh-ı şerī‘at olıgör / **Vāşıl-ı baḥr-i ḥaḳīkat olıgör**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 14*)[*vāşıl-ı baḥr-i ḥaḳīkat olıgör, -ı, -gör*]

vāşıl-ı maḳşūd u merām ol-: İstek ve arzulara kavuşmak.

Hāline göre ḳuzāt u ḥükkām / **Oldılar vāşıl-ı maḳşūd u merām**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 287*)[*vāşıl-ı maḳşūd u merām oldılar, -dı, -lar*]

vāşıl ol-: Sona ulaşmak, maksada erişme.

Olan ol rüz-ı ezelde kısmet / **Vāşıl olur** saña hep bî-minnet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 331*)[*vāşıl olur, -ur*]

Kaşdı bu mansıba çün **vāşıl ola** / Gide ğam zevk u şafā ḥāşıl ola(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 589*)[*vāşıl ola, -a*]

Mansıba **vāşıl olunca** her dem / Çekmesin bir iki yıl derd ü elem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 632*)[*vāşıl olunca, -ınca*]

Saña taḳdîr olan **olur vāşıl** / N'oldı ya bunca ṭama'dan ḥāşıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 938*)[*vāşıl olur, -ur*]

'Avn-ı Ḥaḳdan umaram rüz u şeb / **Vāşıl olam** bu murādāta hep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1144*)[*vāşıl olam, -am*]

Rāyegān **vāşıl olup** ol gence / Rüz u şeb aña olur eyvence(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1181*)[*vāşıl olup, -up*]

vaşiyet it-: Vasiyyet etmek; öldükten sonra ne yapılmasını istediğini bildirmek.

Dār-ı uḳbāya çü rıḫlet itdi / Bu sözi baña **vaşiyet itdi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 307*)[*vaşiyet itdi, -di*]

vassāf: Niteliklerini, vasıflarını, özelliklerini sayarak anlatan kimse.

Fıkr idüp eyle dilā inşāfi / Cümleten ḥaḳ-ı cihān **vaşşāfi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 201*)[*vaşşāfi, -i*]

vāv: Vāv harfi.

Vāvı hādī-i reh-i ḳurb [u] vişāl / Dālı zühd ü verā'-ı 'izzete dāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1041*)[*vāvı, -i*]

vaż': Vaziyet, tavır, duruş, biçim.

Hayf ol mübtezel-i nâ-ḥalefe / **Vaẓ'ım** uydurmaya kâr-ı selefe(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 992)[vaẓ'ım]

vaẓ'-ı cedīd: Yeni durum.

Māl taḥşilini idüp ümmīd / Ḳomışuz biz daḡı bir **vaẓ'-ı cedīd**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 993)[vaẓ'-ı cedīd]

vaẓ'-ı maḳbūl: Makbul, kabul edilen tavır.

Beni isterdi mülāzım ide ol / **Vaẓ'-ı maḳbūlüm** idüp ol medḡūl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 375)[vaẓ'-ı maḳbūlüm, -üm]

vazife: Bir kimsenin yapmak zorunda bulunduğu iş, görev, ödev.

Ḳulına ḳılsa şeh-i rüy-ı zemīn / Yevmī kırḳ aḳça **vazife** ta'yīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 729)[vazife]

ve: Ve bağlacı.

Şu'arādan aña beñzer bir er / Gelmedi Rūma **ve** hem gelmeyiser(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 353)[ve]

Vecdī: Vecdi. XVII. yüzyıl divan edebiyatı şairi.

Şoñra **Vecdī** anı eyler taḡmīs / Diñlesünler anı iḡvān-ı enīs(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
875)[Vecdī]

Vecdiyā: Ey Vecdi.

Benden naşihat ister iseñ diñle Vecdiyā(*Tuħfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, V.Kıta, 1.Mısra*)[*Vecdiyā*]

vech: Sebep, vesile.

Vechi var kılsam aña 'arz-ı hülüş / Luţf u ihsānı faķire maħşûş(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 304*)[*vechi, -i*]

Vechi olmaya şu söz ki hāşā / Ola 'ākıl olana hātır-sā(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 614*)[*vechi, -i*]

vech: Tarz, biçim, yol.

Eylese şāh-ı 'adālet-'unvān / Baña bu **vech** ile luţf u ihsān(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 734*)[*vech*]

vech-i vecih: Güzelin yüzü.

Görmüş idi baña hem **vech-i vecih** / Kıla bir hûb ze'āmet tevcih(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 224*)[*vech-i vecih*]

vefā eyle-: Vefa göstermek.

Niçe evşāfını idem taħrîr / **Eylemez** aña **vefā** 'ömr-i қаşır(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 161*)[*vefā eyleyemez, -y, -e, -mez*]

vefā it-: Sevgi ve dostluk göstermek.

İtmeye ol daħi deynüñe **vefā** / Çekdüğüñ derd ü elem қala saña(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 637*)[*vefā itmeye, -me, -y, -e*]

ve lekad kerremnā: “Gerçek şu ki biz âdem oğullarını üstün ve onurlu kıldık.” (İsrâ Sûresi 17/70.)

Âdemüñ ‘izzet ü şânında Hudâ / Buyurupdur “**ve lekad kerremnā**” (*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 30*)[*ve lekad kerremnā*]

ve’l-hāşıl: Kısacası.

Niçe derd ü ğam ile **ve’l-hāşıl** / Giderek mansıba oldum dāḥil(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 463*)[*ve’l-hāşıl*]

Kağı sınıfdan iseñ kendüñi bil / Şımf-ı evvelde menem **ve’l-hāşıl**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 602*)[*ve’l-hāşıl*]

velī: Ama, fakat, lâkin, şöyle ki.

Hağ bu kim kılmadı ol lâf u güzâf / Va’deye ‘ömri **velī** kıldı ḥilâf(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 227*)[*velī*]

y’ey: Ve bağlacı ile ey nida ünleminin kısaltılmış şekli, ve ey!

Ey Ḥabīb-i Medenī vü Kureşī / **V’ey** nübüvvet meyinüñ cur’a-keşi(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 105*)[*ve’y*]

vezn: Manzum yazılarda hecelerin belli şekil ve sayıda sıralanışından meydana gelen ölçü.

Veznden nazmı ider cehl ile dūr / Okıyan kimse bulur anda kuşūr(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 1174*)[*veznden, -den*]

vifāk ol-: Aynı düşüncede, aynı fikirde olmak.

Kimisi dir ki olındı ıtlak / Şāh ile **olmadı** ortada **vifāk**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 983*)[*vifāk olmadı, -ma, -dı*]

vilāyet: Bir vali yönetimindeki en önemli idari bölüm, il.

Ol **vilāyetde** meger bir kādī / Kavlı ü fi'linden olup Haq rāzī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 909*)[*vilāyetde, -de*]

vir-: Vermek.

Yār olup bir niçe rişvet bedeliye (?) / Dir ki ol al gididen **vir** gidiye(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 782*)[*vir*]

Vir aña ni'met-i bī-pāyānı / Dil-i mecrūḥına kııl dermānı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1021*)[*vir*]

Ḳulunuñ ḳulı olursañ da eger / Müjdegāne **vir** aña cān u ser(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1077*)[*vir*]

Cebre'ıl'üñ ḥaberi **virdi** sürür / Ḳıldı ol ḥidmete şarf-ı maḳdūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 68*)[*virdi, -dı*]

Minnet ol Ḥāliḳ-ı kevneyne müdām / 'İlm ile ḳullarına **virdi** nizām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 116*)[*virdi, -dı*]

Virdiler 'ilm ile dünyāya nizām / Geldiler bunca mevālī-i 'ızām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 135*)[*virdiler, -di, -ler*]

Size bu ḥaşleti **virmişdür** Haq / Ḳadrüñ 'ālī ola gönlüñ alçaq(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 192*)[*virmişdür, -müş, -dür*]

'İlm ü faẓl ile olup müstesnā / Filbe fetvāsı **virilmişdür** aña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 237*)[*virilmişdür, -il, -müş, -dür*]

Virdi ḥussād elemin tab'a fütür / Ḳomadılar baña bir laḫza ḥuzūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 315*)[*virdi, -dı*]

Dilerüz her birine Rabb-i celil / **Vire** tâ haşre degin ‘ömr-i tavıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 315)[vire, -e]

Virdi te’lîfûme evşâfi şeref / Ḥāk-i pâyine olunca muthaf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
338)[virdi, -di]

Bākīye ol şeh-i ferhunde-ḥışāl / İltifāt itdi **virüp** manşib u māl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 359)[virüp, -üp]

Yoğ idi **virmege** zehr-i kâtil / Bir qazā virdi baña bî-ḥāşıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
401)[virmege, -me, -ge]

Yoğ idi virmege zehr-i kâtil / Bir qazā **virdi** baña bî-ḥāşıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
401)[virdi, -di]

Rişvete meyl idüp ol gayretsüz / **Virmedi** manşibi hîç rişvetsüz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 414)[virmedi, me, -di]

Bir yaña yok **virecek** ḥarc-ı berāt / Varsañ ol manşiba yok anda şebāt(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 432*)[virecek, -icek]

Bir yaña ḥüzn [ü] ğam-ı ehl ü ‘ıyāl / Bir yaña ta’n-ı ‘adū **virdi** melāl(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 440*)[virdi, -di]

Fağrdan eyledüm aña şekvā / **Virdi** ol dem bir avuç aqça baña(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 454)[virdi, -di]

İhtiyāc ile **virür** cāna ḥırāş / Mużtarib eyler anı fikr-i ma‘āş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 573)[virür, -ür]

Devlet [ü] zilleti **viren** Ḥağdur / Anı fehm eylemeyen aḥmağdur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 606)[viren, -en]

Manşibuñ eylediler aña murād / **Virmeyüp** idemedüm ben de ‘inād(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 651*)[virmeyüp, -me, -y, -üp]

Ḥāşilî manşibuñı **virdüm** aña / Bilürem gerçi zulüm oldı saña(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 652)[virürdüm, -dü, -m]

Böyle **virince** su'āl ile cevāb / Viresin āyīne-i fikrete tāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 655*)[*virince, -ince*]

Böyle virince su'āl ile cevāb / **Viresin** āyīne-i fikrete tāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 655*)[*viresin, -e, -sin*]

Ḥaḳ **virüp** ḥāşıl olursa bu murād / Manşibuñ eylemeyem nāmını yād(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 731*)[*virüp, -üp*]

Ey suḥan gevherinüñ şarrāfı / **Vireyin** saña cevāb-ı şāfı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 772*)[*vireyin, -eyin*]

Ey suḥan gevherinüñ şarrāfı / **Vireyin** saña cevāb-ı şāfı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 790*)[*vireyin, -eyin*]

N'eylesün anlara kādī- 'asker / **Virse** ba'zılarına manşib eger(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 796*)[*virse, -se*]

Çoḳ zamāndur bu tarīḳe gireli / Naḳd-i 'ömri o metā'a **vireli**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 800*)[*vireli, -eli*]

İl yiyüp ide şafa dünyāda / Sen cevābın **viresin** 'uḳbāda(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 838*)[*viresin, -e, -sin*]

Virür ol şāliḥe bu gūne cevāb / Dir ki zer cem' idenüñ ḥāli ḥarāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 859*)[*virür, -ür*]

Sīm ü zer cem' idene işte delīl / **Virse** biñ yıl aña Ḥaḳ 'ömr-i ṭavīl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 864*)[*virse, -se*]

El ṭarluḡı gider gibi bir ḥālet el **virür**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, III.Kıta, 3.Mısra*)[*virür, -ür*]

Şer' ile **virseñ** eger Zeyde cevāb / 'Amra dirsene saña ḥükm itdi kitāb(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 879*)[*virseñ, -se, -ñ*]

Mürteşī olma vü rişvet **virme** / Başdan ayaḡa günāha girme(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 901*)[*virme, -me*]

Rişveti **virmek** olur mı cā'iz / Rāřinüñ hüķmi degülken nāfız(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 903)[*virmek, -mek*]

Her su'āle **viremez** ķādī cevāb / Aña āteř ile eylerler 'azāb(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
918)[*viremez, -e, -mez*]

Eylese zulmine iġmāz-ı 'ayn / Kendü 'ırzına **virür** ķādī şeyn(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 928)[*virür, -ür*]

Didi kim istemez illā ki ķazā / İħtiyār ile aña **virđi** rızā(*Tuħfetü'l-Ĥükkā*, *Beyit*
958)[*virđi, -đi*]

İki ķādılıġı bir eyledi řāh / Aña te'bīd ile **virđi** nā-gāh(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
960)[*virđi, -đi*]

şon nefesde **virüp** ĩmān ile đın / Meskenin eyle anuñ ħuld-ı berīn(*Tuħfetü'l-*
Ĥükkām, *Beyit 1022*)[*virüp, -üp*]

Đın ü dünyā **virüben** źulm ü fesād / İħtiyār it bulasın tā ki murād(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 1084)[*virüben, -üben*]

Niçe bir manşıb iġün řül-ı emel / Saña mühlet mi **virür** irse ecel(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 1089)[*virür, -ür*]

Ne **virürsin** 'acebā anda cevāb / Olmaz ise saña 'avn-i Vehhāb(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 1107)[*virüpürsin, -ür, -sin*]

İħtiyarī ķazāya **virđi** rızā / Bunca yıllardur nā-kām(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*, *Beyit*
1190)[*virđi, -đi*]

virđ id-: (Bir sözü) Her zaman tekrarlamak, dile dolamak.

Tevbe ider görüp anı nā-ĉār / Bu sözi **virđ idinür** leyl ü nehār(*Tuħfetü'l-Ĥükkām*,
Beyit 919)[*virđ idinür*]

virđ-i lisān: Dilin zikri, duası.

Ḥālīkuñ zıkr-i cemīli her ān / Kimde kim dā'im ola **vird-i lisān**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 4)[vird-i lisān]

Ḳādī-‘asker ḳapusın rüz u şeb / Bekler ol **vird-i lisānı** maṭlab(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 591)[vird-i lisānı, -ı]

vuslat: Kavuşma.

Yûsufa **vuslatıçün** Ya’kûbuñ / Mihnete sabrıçün Eyyûbuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
52)[vuslatıçün]

vuslat-ı Âdem ü Havvâ: Adem ü Havva'nın kavuşması.

Vuşlat-ı Âdem ü Havvâ ḥaḳḳı / ‘İzzet-i ḳurb-ı Mesîhâ ḥaḳḳı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 51)[vuşlat-ı Âdem ü Havvâ]

vuşül bul-: Ulaşmak, varmak.

Oldılar zıkr-i Ḥudāya meşgul / **Buldılar** devlet-i dāreyne **vuşül**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1066)[vuşül buldılar, -dı, -lar]

vü: Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu
[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü şeklinde okunur].

‘Ulemādan birin itse mesrūr / K’ola zātı **vü** zamānı ma‘mūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 184)[vü]

Şāniyen ḥāl-i ḳuzātı bir bir / Getürüp nazma **vü** eyle taḥrîr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
524)[vü]

Şeyḥ Sa‘dī **vü** Nizāmī Cāmī / Her ne kim var şu ‘arā aḳsāmı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
350)[vü]

Mürteşî olma **vü** rişvet virme / Başdan ayağa günāha girme(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 901*)[vü]

Oldılar bu üç mez̄müm-ı cihān / Rāşî **vü** mürteşî vü rā'ış olan(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 904*)[vü]

Yazuk ol cübbe **vü** destārumuza / Yazuḡ ol ġayret ile 'ārumuza(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 994*)[vü]

Bu meşeldür ki añılur her ān / Da'vīye ma'nî **vü** 'uşşāka nişān(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 1012*)[vü]

vücūd: Varlık.

Ḥalk olaldan berü bu çarḡ-ı kebūd / Gelmedi 'āleme bir böyle **vücūd**(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 284*)[vücūd]

O kefen şoyucı aḥvāli didi / Ḥavf idüp şan ki **vücūdı** eridi(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 921*)[vücūdı, -ı]

Ne **vücūdı** var ola nüvvābuñ / Ḳavm ü ḥüddām u ḡamu küttābuñ(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 926*)[vücūdı, -ı]

vüs'at: Bolluk, ferahlık, genişlik.

Vüs'at ümmīdine oldum ḡāzī / Geçdi miḡnet ile ḡāl-i māzī(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 240*)[vüs'at]

yā: Ey.

Yā İlähî o Ḥabībūñ ḡaḡḡı / Cümle derdlüye ḡabībūñ ḡaḡḡı(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 46*)[yā]

Yā Rab ol ism-i Kerīmūñ ḡaḡḡı / Rif'at-i 'arş-ı 'azīmūñ ḡaḡḡı(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām, Beyit 50*)[yā]

Enbiyā hâtemi Aḥmed ḥaḳḳı / **Yā** Rab ol nūr-ı Muḥammed ḥaḳḳı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 54*)[yā]

Didi luṭf ile kı lup ' izzet-i nām / **Yā** Muḥammed saña Ḥaḳ kıldı selām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 65*)[yā]

Şerefine o Ḥabībūñ **yā** Rab / Ber-murād eyle ḳamu ümmeti hep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 101*)[yā]

Beni ol zümreden itme **yā** Rab / İderem ' adl ile inşāf taleb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 114*)[yā]

Yā İlähî bu meḥādîm-i kirām / Olalar ' izz ü sa' âdetde müdām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 333*)[yā]

Yā İlähî o şehen-şāh-ı be-nām / Tura turduḳca cihān mülki müdām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 744*)[yā]

Yā İlähî bize çekdürme ḥicāb / Ḳoma ḥayretde bizi rüz-ı ḥisāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 845*)[yā]

Yā İlähî kı l anı pîşe bize / Zıkr ü fikrūñ ola endîşe bize(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1016*)[yā]

ya ... ya: Ya.... ya. (İki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar)

Ya ' ulāfe **ya** ze' âmetle hemîn / Ola iḥsān-ı şeh-i Cem-âyîn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 268*)[ya]

Ya ' ulāfe **ya** ze' âmetle hemîn / Ola iḥsān-ı şeh-i Cem-âyîn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 268*)[ya]

Gösterür çünki ḳazāya o rızā / Medresedür yolu anuñ **ya** ḳazā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 582*)[ya]

Seni ma' zül ideler **ya** tebdîl / Müddetūñ ḳalmaḡa anda tekmîl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 641*)[ya]

İhtiyārī **ya** olursın ma‘zül / **Ya** varup manşibuñı eyle kabül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 654*)[ya]

İhtiyārī **ya** olursın ma‘zül / **Ya** varup manşibuñı eyle kabül(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 654*)[ya]

Zeyd aña olmaz ise ger rāzī / N’eylesün **ya** baña diyor kâzī(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 880*)[ya]

Saña takdîr olan olur vāsıl / N’oldı **ya** bunca tama’dan hāsıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 938*)[ya]

Ḥāniş olmam kâsem eylersem eger / Ola sehv ile tevārüd **ya** meger(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1162*)[ya]

Ola ḥattı **ya** nesih **ya** ta‘lik / Yazup anı kıla soñra taṭbik(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1176*)[ya]

yābān: Taşra.

Manşibuñ eyüsini anlar alur / Bî-kes olan kişi **yābānda** kalur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 784*)[yābānda, -da]

yād eyle-: Hatırlamak.

‘Ulemānuñ şerefın **yād eyle** / Dil-i ğam-dīdemüzi şād eyle(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 553*)[yād eyle]

Ḥaḳ virüp ḥāşıl olursa bu murād / Manşibuñ **eylemeyem** nāmını **yād**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 731*)[yād eyleyemem, -y, -e, -me, -m]

Ḥayr ile ‘Avnī[y]i **yād eyleyeler** / Dil-i ğamgīnini şād eyleyeler(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1183*)[yād eyleyeler, -y, -e, -ler]

yād it-: Hatırlamak.

Ḥayr ile **yād iden** üstādını hep / Kişinüñ ‘izzetine olsa sebeb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 342)[*yād iden, -en*]

Yine ser-dār elemin **yād itdüm** / ‘Ākıbet ‘azm-i Belıǵrad itdüm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 396)[*yād itdüm, -dü, -m*]

Gelüñüz eyleyelüm Ḥaḳḳa niyāz / **Yād idüp** cürmümüzi tül u dirāz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 842)[*yād idüp, -üp*]

yād kıl: Anmak, hatırlamak.

Ey dil olmaḳ diler iseñ üstād / Dā’im üstāduñı **ḳıl** ḥayr ile **yād**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 341)[*yād kıl*]

yād ol-: Anılmak, hatırlanmak.

Ki **olur** nāmları ḥayr ile **yād** / Ḳıla Ḥaḳ cümlesinüñ rüḥını şād(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 521)[*yād kıla, -a*]

Yād olup ḥayr ile nāmum muṭlaḳ / Ğarażum raḥmet-i Ḥaḳdur ancak(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 551)[*yād olup, -up*]

yā hū: Ey Allah’ım!

Saña **yāhū** daḥi gelmez mi yaḳīn / Oldı inşāf didüğüñ nişfu’d-dīn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 899)[*yāhū*]

‘Aḳluñı başuña devşür **yā hū** / Başuña gelse gerek bir gün bu(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1108)[*yā hū*]

yakañı çāk it-: Yakasını yırtmak.

Nāle idüp **yakañı çāk idegör** / Dergehinde yüzüñi ḥāk idegör(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1074)[*yakañı çāk idegör, -e, -gör*]

yakın ol-: Yaklaşmak.

Bil ki ‘aqluñ saña yār ise hemīn / Mansıba t̄alib olup **olma yakın**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 870*)[*yakın olma, -ma*]

Bārī ‘uzlet kılp ol gūşe-niṣīn / **Olma** ‘ākıl iseñ anlara **yakın**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1008*)[*yakın olma, -ma*]

Oldılar menzil-i maqşūda **yakın** / Buldılar mağfiret-i Rabb-i mu‘īn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1069*)[*yakın oldılar, -dı, -lar*]

yakīn: Yakın.

Saña yāhū daḥi gelmez mi **yakīn** / Oldı inṣāf didüğüñ niṣfu’d-dīn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 899*)[*yakīn*]

yaklaş-: Yaklaşmak.

Āşikār oldı bu sırr-ı mübhem / Geldi **yaklaşdı** kazā-i mübrem(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 458*)[*yaklaşdı, -dı*]

Ya’kūb: Hz. Yakup peygamber.

Yūsufa vuşlatıçün **Ya’kūbuñ** / Miḥnete ṣabriçün Eyyūbuñ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 52*)[*Ya’kūbuñ, -uñ*]

Uğradur derde dil-i Eyyūbı / Ğam-ı hecre düşürür **Ya’kūbı**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 458*)[*Ya’kūbı, -ı*]

yalan söyle-: Asılsız, uydurma, gerçek tarafi olmayan söz söylemek.

Buğz idüp kimseye daḥl eylemedüm / Kaşd ile ya’nī **yalan söylemedüm**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1129*)[*yalan söylemedüm, -me, -dü, -m*]

yalvar-: Birinden bir şey isterken yumuşak ve acındırıcı bir tavır takınmak, saygılı bir ısrarla istediğini söylemek.

Uralum yüz eyüce dergâha / Dâ'imâ **yalvaralum** Allâha(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1112*)[*yalvaralum*]

yan-: Yanmak.

Hâşıl idince mebânî-i 'ulûm / Nâr-ı faqr ile **yanar** niteki mûm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 564*)[*yanar, -ar*]

Hâlin şorar mı âteş-i zulm ile **yananuñ**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, IV.Kita, 3.Mısra*)[*yananuñ, -an, -uñ*]

Nâr-ı faqr ile **yandı** ser-tâ-pâ / Miḥnet ile geçüp şühür a'vâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1191*)[*yandı, -dı*]

yan: Kat, nezd, huzur.

Ana nisbet ne durur manşib [u] câh / Belki **yanında** degül berg-i giyâh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 176*)[*yanında, -ı, -n, -da*]

Ḳullanup ben ḳulımı **yanında** / Ya'nî kâtib ide dîvânında(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 225*)[*yanında, -ı, -n, -da*]

Yañılup kendüme çok iş itdüm / Çünkü merḥûm **yanından** gitdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 373*)[*yanından, -ı, -n, -dan*]

Şükrdür zâhir işi nâ-çâruñ / Yine düşdüm **yanına** ser-dâruñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 437*)[*yanına, -ı, -n, -a*]

Anda **yanumca** giden ḥidmetkâr / Atum esbâbum alup itdi firâr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 445*)[*yanumca*]

Hevesi bu dil-i nālānında / Devleti bula ƙazā **yanında**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 583*)[yanında, -ı, -n, -da]

yañıl-: Yanılmak, aldanmak.

Yañılup keĵ giden ol yola müdām / Oldılar iki cihānda bed-nām(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 13*)[yañılup, -up]

Yañılup eylemez iseñ taşdı' / Belki eşrāf-ı kibār ola şefti'(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 208*)[yañılup, -up]

Faĵr u fāĵayla te'ehhül ƙıldum / Bilmeyüp toĵrusına **yañıldum**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 239*)[yañıldum, -du, -m]

Yañılup kendüme çok iş itdüm / Çünkü merħüm yanından gitdüm(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 373*)[yañılup, -up]

Yañılup eylemez iseñ taşdı' / Belki eşrāf-ı kibār ola şefti'(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 528*)[yañılup, -up]

Yañılup varur iseñ İstanbula / Anda raĵbet mi olur ma'züle(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 644*)[yañılup, -up]

Nefs-i emmāreye hem-rāh olma / **Yañılup** yoluñı güm-rāh olma(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1101*)[yañılup, -up]

Ehl-i dillerde meşeldür añılur / Kim ki çok söyler ise çok **yañılur**(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1123*)[yañılur, -ur]

Ol daĵi var ise ger şey'-i ƙalil / **Yañılup** yazmayan ol Rabb-i celil(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 1163*)[yañılup, -up]

ya'nī: Yani.

Çār yār oldı güzīn-i aşĵāb / **Ya'nī** Bū Bekr 'Ömer İbnü'l-Ĥaţţāb(*Tuħfetü'l-Ĥükkām, Beyit 95*)[ya'nī]

Kimisi k̄ādī-i ‘asker kimi mīr / Kimisi **ya’ nī** ganī kimi faķīr(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 129*)[*ya’ nī*]

Āl-i ‘Osmāndan olan ħayru’l-āl / **Ya’ nī** Ĥān Aħmed-i ferħunde-ħiṣāl(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 143*)[*ya’ nī*]

Sābıķā gerçi kebīr-i vüzerā / **Ya’ nī** merħūm Muħammed Paṣa(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 217*)[*ya’ nī*]

Ķullanup ben Ķulını yanında / **Ya’ nī** kātib ide dīvānında(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 225*)[*ya’ nī*]

Bulına **ya’ nī** ki bu derde ‘ilāc / Olmayam ġayrı Ķapuya muħtāc(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 328*)[*ya’ nī*]

Ya’ nī ‘ālī-nażarı rüz u ŧeb / ŧeref ü ‘izzetüme ola sebab(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 337*)[*ya’ nī*]

Ya’ nī ol Bāķī Efendi merħūm / ‘İlm ü ‘irfānda nazrī ma’ dūm(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 343*)[*ya’ nī*]

Baķmadı ol daħi aṣlā yüzüme / İ’tibār itmedi **ya’ nī** sözüme(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 412*)[*ya’ nī*]

Oldılar **ya’ nī** faķīre düşmen / ŧerħe Ķābil degül anda çekilen(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 429*)[*ya’ nī*]

Ya’ nī el-ķıṣṣa bu cumhūr-ı Ķuzāt / Yek-be-yek cümle-i ħükkām ü vülāt(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 621*)[*ya’ nī*]

‘İlm ile ħalk-ı cihāndan a’lem / **Ya’ nī** merħūm İmām-ı A’zam(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 966*)[*ya’ nī*]

Oldı ŧāhuñ sözine ħaylī melül / Ķılmadı **ya’ nī** ki emrini Ķabül(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 975*)[*ya’ nī*]

Ya’ nī el-ķıṣṣa o muħtār-ı ‘ibād / Ķıldı eṣnāf-ı Ķuzāti irṣād(*Tuħfetü’l-Ĥükkām, Beyit 984*)[*ya’ nī*]

Buğz idüp kimseye daħl eylemedüm / Kaşđ ile **ya'nī** yalan söylemedüm(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1129*)[*ya'nī*]

Kıymeti çokđdur bu ħamākat el-ħaķ / **Ya'nī** bostancıya tarħun Őatmaķ(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 1147*)[*ya'nī*]

ya'nī kim: Kısacası, Şöyle ki.

Ya'nī kim Ĥazret-i ħVāce-zāde / Őerefi fażl ile ħarķ-ı 'āde(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 149*)[*ya'ni kim*]

Fażl ile olmuŐ idi mefħar-ı Rūm / **Ya'nī kim** ol Őade-i baħr-i 'ulūm(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 151*)[*kim*]

Ya'nī kim ħāl-i diliyle bī-reyb / Bōyle pend itdi baña ħātif-i ħayb(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 245*)[*ya'nī kim*]

Şu'arā ħayline ser-defter iken / **Yā'nī kim** bōyle suħan-perver iken(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 354*)[*yā'nī kim*]

Meger ol fāzıl u 'allāme-i Rūm / **Ya'nī kim** Es'ad Efendi maħdüm(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 391*)[*ya'nī kim*]

Ya'nī kim ħālib idi nisyānum / Oldı nisyāna sebep 'iŐyānum(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 488*)[*ya'nī kim*]

Devleti ħaŐre dek olsun mūmted / **Ya'nī kim** Ĥazret-i Sultān Aħmed(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 712*)[*ya'nī kim*]

Oldı meŐhūr degüldür bu ħafı / **Ya'nī kim** ol dūr-i 'ilmüñ Őadefi(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 973*)[*ya'nī kim*]

yār: Dost.

Bil ki 'aķluñ saña **yār** ise hemīn / Manşiba tālib olup olma yaķın(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 870*)[*yār*]

yār: Sevgili.

Fi'l-meşel sīnesini idüp çāk / **Yārı** koynına koyar 'aşık-ı pāk(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1180)[*yārı, -ı*]

yārān: Dostlar.

Bu temāşāsını gör **yārānuñ** / Ḥasedi hep bañadur dünyānuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 255)[*yārānuñ, -nuñ*]

Ber-murād oldı çoğı **yārānuñ** / Nazarı olmadı baña anuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
416)[*yārānuñ, -uñ*]

Faqr [anuñ] dūr ola **yārānından** / Bi'z-zarūrī uşana cānından(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 612)[*yārānından, -ı, -n, -dan*]

Nev-hevesdür niçesi **yārānuñ** / Bu cefāsını çeker dünyānuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 811)[*yārānuñ, -uñ*]

yār-ı gār eyle-: Vefalı dost (Mağara arkadaşı, Hz. Ebubekir)

Daḥi cumhūr-ı kuzātu'l-İslām / **Yār-ı gār eyleyeler** anı müdām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1184)[*yār-ı gār eyleyeler, -y, -e, -ler*]

yarın: İçinde bulunulan günden sonra gelen gün.

Sen bu gün niçün olursın bī-bāk / Meskenüñ **yarın** olur zīr-i meğāk(*Tuḥfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 1105*)[*yarın*]

yār ol-: Arkadaş olmak.

'Ulemānuñ bilinüp evşāfı / **Yār olur** kimler ise eşrāfı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
138)[*yār olur, -ur*]

yār ol-: Kısmet olmak.

Baňa **yār oldı** çün [ol] t̄ali‘ -i bed / Maraz-ı faqr ise oldı müştet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 393)[*yār oldı, -dı*]

Kime kim t̄ali‘ -i sa‘d **olmaya yār** / Anuñ aḥvāli olur hep düşvār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 405)[*yār olmaya, -ma, -y, -a*]

‘Avniyā ‘avn-i Ḥudā ger **ola yār** / Bu murāda iresin āḥir-i kār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 737)[*yār ola, -a*]

Yār olup bir niçe rişvet bedeliye (?) / Dir ki ol al gididen vir gidiye(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 782)[*yār olup, -up*]

O maḥilde zer aña **olmaz yār** / Terk-i dünyā ider āḥir nā-çār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 851)[*yār olmaz, -maz*]

yār ol-: Yardımcı olmak.

Anlaruñ **olsa** gerek t̄ali‘ i **yār** / Halkdan eylemez ol ğayret ü ‘ār(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 689)[*yār olsa, -sa*]

yār ol-: Yar olmak.

Yār olmamag ile t̄ali‘ -i dūn / Miḥnet-i dehri çeküp gūn-ā-gūn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 479)[*yār olmamag, -ma, -mag*]

yār u enīs: Sevgili ve dost.

Sābıķā var idi bir şahs-ı ḥasīs / Aña sīm ü zer idi **yār u enīs**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
847)[*yār u enīs*]

yat-: Uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek.

‘Ulemā vü vüzerā cümlesi hep / Hâb-ı gafletde **yaturlar** ne ‘aceb(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 707*)[yaturlar, -ur, -lar]

yatacak yir: Yatılacak yer.

Yatacak yiri te’emmül eyle / Rızık için Ḥaḫḫa tevekkül eyle(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 825*)[yatacak yiri, -i]

‘İş için bir iki gün dünyāda / **Yatacak yir** kıomaduk ‘uḫbāda(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 999*)[yatacak yir]

yaz-: Yazmak.

Ḥāşşa kim Ḥazret-i ‘Osmān u ‘Alī / **Yazdı** levḥ üzre ḳalem ḫatt-ı celī(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 96*)[yazdı, -dı]

İdüp anı ‘ulemādan ifrāz / Buyur ana daḫi var sen okı **yaz**(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 188*)[yaz]

Gerçi kim derdüme yok ḫadd ü ḫisāb / Cümlesin **yazsam** olur niçe kitāb(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 209*)[yazsam, -sa, -m]

Ḥasb-i ḫālūñ **yazup** ey ‘abd-i za‘īf / Eyle bir ḫüb kitābı taşnīf(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 470*)[yazup, -up]

Vāḳı‘-ı ḫālī **yazup** bir miḳdār / Eyle var ‘arza-i eşraf-ı kibār(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 526*)[yazup, -up]

Ser-güzeştini **yazup** ḫükkāmuñ / Sen daḫi ḫayr ile añdur nāmuñ(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 527*)[yazup, -up]

Sefer emrinde **yazup** şeh-nāme / Tuḥfe kıldı anı ḫāşş u ‘āma(*Tuḥfetü’l-Hükkām, Beyit 718*)[yazup, -up]

Şeyh defa‘ât ile eyler teklîf / Tâ ki kâdî **yaza** tefsîr-i şerîf(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 948*)[yaza, -a]

‘Avniyâ kışsayı gel itme dırâz / Şafha-i ƣalbe bu hoş pendümi **yaz**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1070*)[yaz]

Okıyup **yazmağ**a iden niyyet / Çekmeye aña ziyâde zaḥmet(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1120*)[yazmağ, -ma, -ğ]

Bu durur dilde olan ḥüzn ü melâl / Levḥ-i dilde **yazılupdur** bu ḥayâl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1143*)[yazılupdur, -il, -updur]

Ol daḥi var ise ger şey’-i ƣalîl / Yañilup **yazmayan** ol Rabb-i celîl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1163*)[yazmayan, -ma, -y, -an]

İre ol kâtibe biñ derd şarîḥ / **Yazduğın** eylemez ise taşḥîḥ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1169*)[yazduğın, -duğ, -ın]

Bilmeyüp kâ‘ide-i ḥattı fağat / Yaza imlâsını ma‘lûl u ğalağ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1171*)[yaza, -a]

Niçe tiryākî vü bengî mecnûn / Gâh olur nazmı **yazar** nâ-mevzûn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1172*)[yazar, -ar]

Raḥmet-i Ḥağ bula ol kâtib-i ḥûb / **Yaza** hem-vâr ü şaḥîḥ ü merğûb(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1175*)[yaza, -a]

Ola ḥattı ya nesîḥ ya ta‘lîğ / **Yazup** anı ƣıla şoñra taṭbîğ(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1176*)[yazup, -up]

Yaza hem surḥ ile her ser-suḥanı / Gül ile pür ƣıla bu encümeni(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1177*)[yaza, -a]

Yaza her satrı muğâbil ide ol / Belki etrâfına cedvel ide ol(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1178*)[yaza, -a]

Okıyup **yazan** anı sağ olsun / İki ‘âlemde yüzi ağ olsun(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām, Beyit 1185*)[yazan, -an]

yazuk: Yazık.

Yazuk ol cübbe vü destārumuza / Yazuk ol gayret ile ‘ārumuza(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 994)[*yazuk*]

yeg: Daha iyi, daha üstün.

Sözümün lezzeti sükkerden **yeg** / Kıymeti ḥod dür ü gevherden yeg(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1072)[*yeg*]

yek-be-yek: Bir bir, birer birer.

Ya ‘nī el-kıṣṣa bu cumhūr-ı kuzāt / **Yek-be-yek** cümle-i ḥükkām ü vülāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 621)[*yek-be-yek*]

yeksān: Eşit, bir, beraber.

‘Ulemā cümle degüldür **yeksan** / Ehl-i ‘ilm olana eyle iḥsān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 190)[*yeksān*]

Anda **yeksān** görünür sūd u zarar / Bir sicill olmaz anuñ hefte geçer(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 465)[*yeksān*]

Bilmez anı niçe nā-dān añlar / ‘Ālim ü cāhil[i] **yeksān** añlar(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 683)[*yeksān*]

yeksān ol-: Aynı seviyede olmak.

Sāye-veş ḥāk ile **olur yeksān** / Der-be-der şöyle gezer ser-gerdān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 610)[*yeksān olur, -ur*]

yek-sū: Kötü taraflı.

Rūmda niçe menāşib **yek-sū** / Arpalık oldu mevālīye kamu(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 780*)[yek-sū]

yele yalayalı kıyruk git-: Yelesini yalayarak kıyruğun gitmesi.

Esb-i maqşūdum 'özr-i leng itdi / Yele yalayalı kıyruk gitdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 425*)[yele yalayalı kıyruk gitdi]

yem-i derd ü ğam: Gam ve dert denizi.

Olmış idüm **yem-i derd ü ğama ğarķ** / İdemezdüm giceden gündüzi fark(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 480*)[yem-i derd ü ğama, -a]

yerine getir-: Olmasını sağlamak.

Ol tarıķuñ ne ise erkānı / **Getürür yirine** bir bir anı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 579*)[yerine getirür]

yeter: Gereken kadar, ihtiyacı karşılayacak kadar olan, kâfi.

Sözi uzatma **yeter** lāf u güzāf / Cevherin kıymetin añlar şarrāf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1146*)[yeter]

yetmiş: Altmış dokuzdan sonra, yetmiş birden önce gelen sayının adı, 70.

Yetmiş varmadılar ekşer-i nās / Ekşere n'ola eķal olsa kıyās(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1093*)[yetmiş, -e]

Yetmiş yitse kaçan bir ādem / Erzel-i 'ömre başar soñra ķadem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1094*)[yetmiş, -e]

yevmî: Günlük.

Құлına қılsa şeh-i rûy-ı zemîn / **Yevmî** kırk ақча vazîfe ta'yîn (*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 729*)[yevmî]

yıkıl-: Devrilmek, çökmek, dağılmak.

Def-i ğam diyü yir afyon sıkılır / Şöyle lâğar ki тоқinsañ **yıkılır**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 595*)[yıkılır, -ur]

Yıkılır gitmede mülk-i 'âlem / Gelmiyor anlara hîç derd ü elem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 708*)[yıkılır, -ur]

yıl: Yıl, sene.

Bunca **yıl** anlara olan üstād / Қıldı çün kim bu faқîri dāmād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 305*)[yıl]

Ḥidmetinde olup anuñ niçe **yıl** / Eyledüm 'ilm ü ma'ārif ḥāşıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 369*)[yıl]

Çünkü bu luḫf u kerem қıldı zuḥūr / Şılaya gitdüm o **yılda** mesrūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 387*)[yıl, -da]

Geçdi bu hālet ile bir iki **yıl** / Oldı ahvāl-i ma'aşum müşkil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 389*)[yıl]

Manşiba vāşıl olunca her dem / Çekmesin bir iki **yıl** derd ü elem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 632*)[yıl]

Қувvet-i māl ile niçe cāhil / Қāḍī vü ḥākim olur bir niçe **yıl**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 686*)[yıl]

Şim ü zer cem' idene işte delil / Virse biñ **yıl** aña Ḥaқ 'ömr-i tavil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 864*)[yıl]

İhtiyarî kazāya virdi rızā / Bunca **yıllardur** nā-kām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1190*)[yıllardur, -lar, -dur]

yi- Harcamak, tüketmek, bitirmek, yemek.

Ne durur manşib-ı dünyā didügüñ / Bî-bekā manşib için ğam **yidügüñ**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 516*)[yidügüñ, -düg, -üñ]

Def'-i ğam diyü **yir** afyon sıkılır / Şöyle lâġar ki toġınsañ yıkılır(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 595*)[yir, -r]

Rızık için ğam **yime** ey ehl-i kemāl / Hırş ile olma mişāl-i Deccāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 828*)[yime, -me]

İl **yyüp** ide şafa dünyāda / Sen cevābın viresin 'uġbāda(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 838*)[yyüp, -y, -üp]

Zehr-i kätildür o helvā didügüñ / Ķorġaram hażm idemezsin **yidügüñ**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1081*)[yidügüñ, -düg, -üñ]

Dā'im Allāha tevekkül eyle / Ķam **yime** şabr u taḥammül eyle(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1081*)[yime, -me]

yine: Bir daha, tekrar, gene.

Yine fānī ider ol āfākı / Zāt-ı pāki durur ancak bākī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 85*)[yine]

Menzileyne **yine** nāzil oldu / Bu ḡaber ḡalġ-ı cihāna toldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 91*)[yine]

Cüş idüp ey dil-i bî-şabr u ġarār / Ḥālüñi söyle **yine** bir miġdār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 207*)[yine]

Söyle ey 'arîf-i pākîze-edā / Tırma kıl **yine** ser-āġāz-ı şenā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 301*)[yine]

Akrībādan **yine** bir kâdî-i şüm / Bu şerefden beni kıldı mahrûm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 374)[yine]

Bākī merḥûm **yine** itdi kayd / Aña hep vâkıf olup ' Amr ile Zeyd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 381)[yine]

Deyne girdüm **yine** mahzûn u melûl / Meskenüm oldı yine İstanbul(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 390)[yine]

Deyne girdüm **yine** maḥzûn u melûl / Meskenüm oldı yine İstanbul(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 390)[yine]

Deyne girdüm **yine** maḥzûn u melûl / Meskenüm oldı **yine** İstanbul(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 390)[yine]

Yine ser-dâr elemin yâd itdüm / ' Ākıbet 'azm-i Belıgrad itdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 396)[yine]

Faqr u fâkayla **yine** bî-māye / Vardum ağlayı Murād Paşaya(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 411)[yine]

Derd-i 'azle arayup bir çäre / **Yine** gitdüm çekilüp ser-dâra(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
424)[yine]

Uğradum **yine** 'aceb ğavgāya / **Yine** geldüm çekilüp paşaya(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 435)[yine]

Şükrdür zâhir işi nâ-çāruñ / **Yine** düşdüm yanına ser-dāruñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
437)[yine]

Bilmeyen şandı gider maḥlûla / **Yine** 'azm eyledüm İstanbula(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 442)[yine]

Maraż-ı ğam yine olup müştet / Oldı nâ-gâh mekânım ser-had(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 460)[yine]

Başdan aşdı **yine** erbâb-ı düyün / Çeküp endüh u belâ gün-â-gün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 462)[yine]

Yine göstermeye mir'ât-ı felek / 'Adl ü dāduñ yüzini şimdiye dek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 560*)[yine]

Sözünü eyleyüp evvel ez-ber / Varacaguñ **yine** kâdî-'asker(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 645*)[yine]

Bu ḥaṭāsından idüp i'rāzı / **Yine** 'avdet kı lup olur kâdî(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 761*)[yine]

Yine rü'yāda görüp ke'l-evvel / Diler ol müşkilini eyleye ḥall(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 763*)[yine]

İrdi sī sāle bu 'ömr-i kütāh / **Yine** bir günce görünmez eyvāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 1087*)[yine]

yir: Mevki, mekân, mahal.

Sīm ü zer alsa ele toprak olur / Kâdri her **yirde** anuñ alçaq olur(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 406*)[yirde, -de]

Kalmadı milket-i ser-ḥadde **yirüm** / Budin iqlîmine düşdi seferüm(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 477*)[yirüm, -üm]

Lā-mekân olup ider geşt ü güzār / İdemez şu gibi bir **yirde** karar(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 510*)[yirde, -de]

Birdür anlara ḥelāl ile ḥarām / Varduğı **yirüñ** olur işi tamām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 783*)[yirüñ, -üñ]

Yatacak **yiri** te'emmül eyle / Rızık için Hakka tevekkül eyle(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 825*)[yiri, -i]

Lāzım olan **yire** şarf eyleyicek / Rızkı taḥşile çekilmez çok emek(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 830*)[yir, -r]

Māluñı bir **yire** hep derc eyle / 'Aklı mizānına ur ḥarc eyle(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 833*)[yire, -e]

Sîm ü zer cem‘in idüp rûz u şeb / Bir **yire** defn ide idi anı hep(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 849*)[yire, -e]

Olmayınca aña luţf-ı Bārī / Kõduđı **yirde** kalur dînārı(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 852*)[yirde, -de]

Sûreti olmış anuñ niteki mûş / Zer olan **yire** tutar çeşm ü gûş(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 856*)[yire, -e]

İstiķāmet **yiridür** şer‘-i Resûl / Hıdmetüñ ola dir iseñ maķbûl(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 893*)[yiridür, -i, -dür]

‘İş içün bir iki gün dünyāda / Yatacak **yir** komaduk ‘uķbāda(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 999*)[yir]

yirine getür- Yerine getirmek.

Ol tarıķuñ ne ise erkānı / **Getürür yirine** bir bir anı(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 579*)[yirine getürür, -ür]

yirini bulma- Yerini bulmamak.

Yirini bulmayup erkān-ı şalāt / Rûz u şeb böyle geçerdı evķāt(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 486*)[yirini bulmayup, -ma, -y, -up]

yir yüzi: Yeryüzü, dünya.

Vaħdeti keşrete bā’is oldı / **Yir yüzi** nev‘-i beşerle taldı(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 33*)[yir yüzi]

yit- Varmak.

Yetmiş **yitse** kaçan bir ādem / Erzel-i ‘ömre başar soñra kadem(*Tuhfetü’l-Hükkâm, Beyit 1094*)[yitse, -se]

yit-: Yetmek, yeterli olmak, kâfi olmak.

Mü'min olana **yiter** pend-i kavî / Naşş-ı Kur'ân u hadîs-i nebevî(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 10*)[yiter, -er]

Qılma inkâr ile kizb ü telbîs / Saña **yitmez** mi bu maẓmûn-ı hadîs(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 671*)[yitmez, -mez]

yitiş-: Kavuşmak.

Şabr ile ba'de mürûru'l-eyyâm / **Yitişüp** mîve-i maqşûd-ı merâm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 449*)[yitişüp, -iş, -üp]

yoğ idi: Yoktu.

Yoğ idi virmege zehr-i kâtil / Bir qazâ virdi baña bî-haşıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 401*)[yoğ idi]

Vaz'ı mekr ü hîle ol türk-i denî / Görecek gözleri **yoğ idi** beni(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 415*)[yoğ idi]

Yoğ idi Ḥâliqa lâyıq 'amelüm / Çoğ idi hâşılı tül-i emelüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 487*)[yoğ idi]

Yoğ idi nazma benüm miqdârum / Bir kitâbdı [benüm] ancak kârum(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 543*)[yoğ idi]

yoğ iken: Yokken.

Yoğ iken 'âlemi ol var itdi / Kudret ü hikmetin izhâr itdi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 543*)[yoğ iken]

Sünnet-i zuhra ger itsem niyyet / Hâtırımda **yoğ iken** cem'iyet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 483*)[yoğ iken]

Şakalı **yoğ iken** anuñ aġarur / Daġı ol kendüsini tâze şanur(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 576*)[yoğ iken]

yoğ ise: Yoksa.

Dest-i luţf ile beni kııl infāk / Manşıba **yoğ ise** ger istihkāk(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 264*)[yoğ ise]

Çekme gel manşıb için sa'y u emek / **Yoğ ise** sım ü zerüñ arka gerek(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 408*)[yoğ ise]

Şüfe'ası **yoğ ise** bir kişinüñ / Birisi ilerü gelmez işinüñ(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 785*)[yoğ ise]

'İlm ile **yoğ ise** ger akrānı / 'Adlde olsa Şüreyh-i şānī(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 788*)[yoğ ise]

yok: Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).

Ṭākatüm **yok** suĥana lāl oldum / Ğam ile münkesiru'l-bāl oldum(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 198*)[yok]

Gerçi kim derdüme **yok** ĥadd ü ĥisāb / Cümlesin yazsam olur niçe kitāb(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 209*)[yok]

Saña **yok** çünkü każādan behre / Mübtelā olma bu derd ü ħahra(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 248*)[yok]

Ne kadar eyleseler buġz-ı 'azīm / Dergehüñde ħuluña **yokdur** bīm(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 258*)[yokdur, -dur]

Çünkü evşāfına **yokdur** encām / Ĥasb-i ĥālī birez eyle i'lām(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 340*)[yokdur, -dur]

Bir yaña **yok** virecek ĥarc-ı berāt / Varsañ ol manşıba yok anda şebāt(*Tuĥfetü'l-Hükkām, Beyit 432*)[yok]

Bir yaña **yoğ** virecek ħarc-ı berāt / Varsañ ol mansıba yoğ anda şebāt(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 432*)[yoğ]

Bir yaña āteş-i fağr u fāğa / Bir yaña **yoğ** ‘amelüm Ĥällāğa(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 493*)[yoğ]

Ğangı birin diyeyüm miħnet çoğ / Şerħ ü tahrıre anı ħacet **yoğ**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 496*)[yoğ]

Niçe şabr eyleyeyin ħāl ħarāb / Çekdüğüm miħnete **yoğ** ħadd ü ħisāb(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 499*)[yoğ]

Sende ol deñlü bızā‘a **yoğdur** / ‘Ulemādan aña ħādir çoğdur(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 537*)[yoğdur, -dur]

Zerrece **yoğdur** aña inkārum / Bilürem gerçi ki ben miğdārum(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 539*)[yoğdur, -dur]

Sözüme vāğıf olur ehl-i kemāl / Bu meşeldür ki **yoğ** elçiye zevāl(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 544*)[yoğ]

Ağniyā zümresine **yoğ** sözüümüz / Fuğarā ħālını görse gözüümüz(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 603*)[yoğ]

Bir ħavī kimse ala ħāzılığūñ / **Yoğ** durur gerçi aña rāzılığūñ(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 639*)[yoğ]

Sañā dir gerçi ki cürmüñ **yoğdur** / Līk ol mansıba tālib çoğdur(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 648*)[yoğdur, -dur]

Zulme ħāşā ki rızāsı **yoğdur** / Ĥalk-ı dünyāya cefāsı yoğdur(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 710*)[yoğdur, -dur]

Zulme ħāşā ki rızāsı yoğdur / Ĥalk-ı dünyāya cefāsı **yoğdur**(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 710*)[yoğdur, -dur]

Ĥidmetümden niçe gün olduñ dūr / Bundan özge saña **yoğ** cürm ü ħuşūr(*Tuħfetü'l-Hükkām, Beyit 770*)[yoğ]

‘Adl ile şan ki Şüreyh-i s̄anī / Hizmetinde **yoğ** imiş noğşanı(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 910*)[yoğ]

Olsa zulm itmege k̄ādī ma’il / Nef’i **yoğ** fā’il olursa ‘ādil(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 931*)[yoğ]

Ehl-i dünyāda ḥakīkat **yoğdur** / Ülfetüñ ḥod zararī artuğdur(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1004*)[yoğdur, -dur]

Nef’i **yoğ** saña bu t̄ül-i emelüñ / Gelmeden eyle tedārük ecelüñ(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1104*)[yoğ]

yoğ yire: Boşu boşuna, gereksiz yere.

Kimde kim var ise ‘adl ü inşāf / **Yoğ yire** eylemez ol lāf u güzāf(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 673*)[yoğ yire]

Eyle āyīne-şifat kalbüñi şāf / Rızquñı **yoğ yire** kıılma isrāf(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 829*)[yoğ yire]

Bil ki sevmez bu cihānda o Ğanī / Mālını **yoğ yire** şarf eyleyeni(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 834*)[yoğ yire]

Yoğ yire k̄ādīya bühtān eyler / Meskenin āteş-i sūzān eyler(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 886*)[yoğ yire]

‘Uğalā **yoğ yire** açmaz deheni / ‘Arz ider ehline dürr-i suḥanı(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 1027*)[yoğ yire]

yol: Bir amaca ulaşmak için başvurulması gereken çâre, vâsita; usûl, tarz, sistem.

Sālik olan kişiler ol rāha / Buldılar toğru **yolı** Allāha(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 12*)[yolı, -ı]

Yañılup keğ giden ol **yola** müdām / Oldılar iki cihānda bed-nām(*Tuḥfetü ’l-Ḥükkām, Beyit 13*)[yola, -a]

Lik bunuñla mübâhât itmem / Süfehâ gitdügi **yola** gitmem(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 325*)[yola, -a]

Gösterür çünki kaçāya o rızā / Medresedür **yolu** anuñ ya kaçā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 582*)[yolu, -i]

Nefs-i emmāreye hem-rāh olma / Yañilup **yoluñı** güm-rāh olma(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 1101*)[yoluñı, -u, -ñ, -i]

yorul- Yorulmak.

Vara gele uşanup ıapısına / Tura tura **yorilup** ıapısına(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 624*)[yorilup, -up]

Yūsuf: Hz. Yusuf peygamber.

Yūsufa vuşlatıçün Ya'kübuñ / Miḥnete şabriçün Eyyübuñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 1101*)[Yūsufa, -a]

yük ol- Yük olmak.

Ger mü'ellif kıla te'lîfi büyük / Dā'imā ellere **olur** bir **yük**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 1125*)[yük olur, -ur]

yüri- Yürüme, ilerleme.

Ümmet-i Aḥmed iseñ kıla 'inād / **Yüri** ol şer'e muṭī' u münkād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 11*)[yüri]

Qıl tevekkül **yüri** Allāha müdām / Qona bir gün ele şāh-bāz-ı merām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 330*)[yüri]

Yüri inşāf ile kıla her işüñi / Tā ki her kes begene cünbişüñi(*Tuḥfetü'l-Ḥükkâm, Beyit 892*)[yüri]

‘Äleme sen niye geldüğüni bil / Arayup bul **yüri** bir ehl-i dil(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1009)[*yüri*]

Yüri bir mürşid-i kâmil ara bul / Ḥidmetin eyleyüp ol cān ile kıl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1010)[*yüri*]

Yüri şimden girü ‘Avnī ta‘cīl / Qālī ḥāle idegör sen tebdīl(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1111)[*yüri*]

yüz: Yüz, çehre.

Tezkireciye ḥavāle kıldı / **Yüzüme** bakmadı ibni vildān(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
399)[*yüzüme*, -ü, -m, -e]

Bakmadı ol daḥi ašlā **yüzüme** / İ‘tibār itmedi ya‘nī sözüme(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
412)[*yüzüme*, -ü, -m, -e]

Yine göstermeye mir‘āt-ı felek / ‘Adl ü dāduñ **yüzini** şimdiye dek(*Tuḥfetü’l-*
Ḥükkām, *Beyit 560*)[*yüzini*, -i, -n, -i]

Nazar eylerse de gāhī **yüzüñe** / Mültefit olmaya çokluḡ sözüñe(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 630)[*yüzüñe*, -ü, -ñ, -e]

Hırş ile zālīm olasın eyvāh / **Yüzüñ** ola iki ‘ālemde siyāh(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
665)[*yüzün*, -ü, -ñ]

Ma‘nā **yüzinde** devlet-i dünya ‘itāb imiş(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Gazel-i Merhûm*
‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, I.Kıta, 3.Mısra)[*yüzinde*, -i, -n, -de]

Nür-ı Yezdānī **yüzinde** lāmi‘ / Gün gibi ‘āleme nāmı şayi‘ (*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1043)[*yüzinde*, -i, -n, -de]

Nāle idüp yakañı çāk idegör / Dergehinde **yüzüñi** hāk idegör(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1074)[*yüzüñi*]

Başa āyende revende **yüzüñe** / Tā şafā ḥāşıl ola kendüzüñe(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, *Beyit*
1075)[*yüzüñe*, -ü, -ñ, -e]

Rüz-1 maşşerde Ḥabīb-i Mevlā / Umaruz **yüzümüze** toğru baqa(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1114*)[yüzümüze, -ü, -müz, -e]

Okıyup yazan anı sağ olsun / İki 'ālemde **yüzi** ağ olsun(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1185*)[yüzi, -i]

yüz tut-: Yönelmek, meyletmek.

Bezı ider mansıb içün māl u menāl / **Yüz tutar** anlara 'izz ü iqbāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 600*)[yüz tutar]

yüz ur-: Yüz sürmek.

Var iken bāb-ı re'īsü'l-'ulemā / Ğayrı dergāha **yüz urmak** ne revā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 272*)[yüz urmak, -mak]

Uralum yüz eyüce dergāha / Dā'imā yalvaralum Allāha(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1112*)[yüz uralum]

yüz sür-: Yüz sürmek, huzuruna gitmek.

Sen o dergāha varup **sür yüzini** / Raḥm ide şāyed işidüp sözini(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 168*)[yüzini sür]

Var o dergāh-ı refi' u ş-şāna / **Yüz sürüp** muntazır ol ihsāna(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 252*)[yüz sürüp, -üp]

Seni ađyār ile ol bir görmez / Ğayrı kapulara **yüz[üñ] sürmez**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 276*)[yüz[üñ] sürmez]

Didi var **sür yüzüñ** ol dergāha / Ki pür oldı keremi efvāha(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 308*)[yüzüñ sür]

Mā'-i cārī gibi turmaz her ān / **Yüz sürer** ayagina ḥalk-ı cihān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1046*)[yüz sürer, -er]

zabt: Elde etmek.

Şilada hāşıl idüp haylī dūyūn / Manşıbuñ **zabına** gitdüm maḥzūn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 394*)[*zabına, -ı, -n, -a*]

Varup itdüm aña kaç[‘]-ı menzil / Manşıbuñ olmadı **zabı** kâbil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 395*)[*zabı, -ı*]

Manşıb alınca geçer bir niçe yıl / Alsa **zabında** olur lâ-ya[‘]kıl(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 512*)[*zabında, -ı, -n, -da*]

zabt it-: Zorla ele geçirmek.

Bu muşıbet beni kıldı mecnūn / **Zabı ider** mülkümi erbāb-ı dūyūn(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 214*)[*zabı ider, -er*]

Ḳādī-‘askerden alan **zabı itdi** / Beni bu ğurbet ü ğam incitdi(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 436*)[*zabı itdi, -di*]

Faḳr ile manşıba varup gidemez / Varsa manşıblarını **zabı idemez**(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 797*)[*zabı idemez, -e, -mez*]

zabt ol-: Elde tutmak.

N’eyledi gör baña bu baḥt-ı siyāh / **Zabı olunmadı** o manşıb āġāh(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 421*)[*zabı olunmadı*]

zabt u rabt: Elinde tutmak.

Çünkü ol manşıba oldum dāḥil / **Zabt u rabtında** olup müsta[‘]cil(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 433*)[*zabt u rabtında, -ı, -n, -da*]

zāde-i tab': Bir kimsenin kabiliyetinden, tabiatından meydana gelen eseri, micacın eseri.

Haşre deñlü turur āşārumdur / **Zāde-i tab'** durur bārumdur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1158*)[zāde-i tab']

za'f: Zayıflık.

Bulmayup kendüye cāy-ı rāḥat / **Za'f** ile bī-meded ü bī-ṭāḳat(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 594*)[za'f]

za'f: Eksiklik.

Eydür ki ḥaylī za'fi var imiş ḥızānenüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, IV.Kıta, 2.Mısra*)[za'fi, -i]

zāhir: Görünür, belli.

Şükrdür **zāhir** işi nā-çāruñ / Yine düşdüüm yanına ser-dāruñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 437*)[zāhir]

Zāhir ol manşıb olupdur mercūḥ / Olasın bu ğam ile sen mecrūḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 642*)[zāhir]

Bu ḥadîş ile kim olmaz 'āmil / **Zāhir** ol kimse olupdur cāhil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 675*)[zāhir]

'Avn-i Ḥaḳdan dile maḳşūduñı hep / Şāhdur gerçi ki **zāhirde** sebep(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 738*)[zāhirde, -de]

Zāhir aḳvāli ḳo bid'at zulem / Oldı ḳādīlar aña ālet-i zulm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 791*)[zāhir]

zāhiren: Açık, belli bir şekilde, görünür şekilde.

Meded öldürdi bizi bu ğayret / **Zāhiren** bunda [da] vardur hikmet(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 697*)[zāhiren]

zāhir eyle-: Görünür duruma gelmek, açığa çıkmak, meydana çıkmak.

Zāhir eylese anı şāh-ı be-nām / Def' ü ref' ine iderdi ikdām(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 709*)[zāhir eylese, -se]

zāhir ol-: Ortaya çıkmak.

Çünkü **zāhir ola** rüz-ı maḥşer / Luṭfuñı kıl baña anda reh-ber(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 107*)[zāhir ola, -a]

Anda şevketle varan ser-dārı / Her sene **zāhir olan** āşārı(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 220*)[zāhir olan, -an]

zāhir ol-: Görünür.

Kime kim **olmaya** 'ālemde **zāhir** / Olur ol bencileyin ḥvār u ḥaḳīr(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 409*)[zāhir olmaya, -ma, -y, -a]

zāhir ü bātın: Açık ve gizli.

Cümle aḥvālüme 'ārif sensin / **Zāhir ü bātınuma** vāḳıfsın(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 47*)[zāhir ü bātınuma, -um, -a]

zahmet: Sıkıntı, eziyet.

Ne kadar **zahmet** ise şabr eyler / Bu ümīd ile dile cebr eyler(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 588*)[zahmet]

Geçdi **zahmet** ile ḥāl-i māzī / Olmadı gitdi ölince ḳāḏī(*Tuḥfetü'l-Hükkām, Beyit 985*)[zahmet]

zahmet çek-: Sıkıntıya uğramak, güçlkle karşılaşmak.

Okıyup yazmağa iden niyyet / Çekmeye aña ziyāde **zahmet**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1120)[*zahmet çekmeye, -me, -y, -e*]

zahmet-i hāl-i māzī: Geçmiş zahmetli halleri.

Her kim olursa kaçāya rāzī / Hep gider **zahmet-i hāl-i māzī**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 585)[*zahmet-i hāl-i māzī*]

zā'id: Lüzumsuz, gereksiz.

Medḥ ü ta'rife ne ḥācet ol zāt / Kıl süküt eyleme **zā'id** kelimāt(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1061)[*zā'id*]

za'im eyle-: Bir memleketin ileri geleni, âyandan olan şerefli kimse eylemek.

'Avniyā kim bilür ol şāh-ı kerīm / Kılını eyleye şāyed ki **za'im**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 732)[*za'im eyleye, -y, -e*]

zākir: Zikreden, zikredici, anan

'Ulemā zümresi hep şākirler / Nām-ı cūd u keremin **zākirler**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 181)[*zākirler, -ler*]

zākir eyle-: Zikredenlerden eylemek.

Ni'met-i luṭfuña şākir eyle / Dilimüz şıdık ile **zākir eyle**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, Beyit
1018)[*zākir eyle*]

zaleme: Zâlimler.

Fakruma vâkıf olunca **zaleme** / Beni suhriyye kılop bir kereme(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 428*)[zaleme]

Zaleme zulm ider ise n'ola teskîn gerek / Kādî miskîn olıcak nâ'ibi keskin gerek(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Matla'-ı Vâlihi'l-Merhûmi'l-Üskübî*)[zaleme]

zâlim: Zâlim. Zulüm ve haksızlık yapan (kimse).

Rızk-ı maḥsûmuña kâni' olasın / **Zâlimüñ** zulmine mâni' olasın(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 19*)[zâlimüñ, -üñ]

Zâlimlerüñ söyündüremez zulmi âteşin(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Gazel-i Merhûm 'Ubeydi'l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi'l-Filibevî, II.Kıta, 4.Mısra*)[zâlimlerüñ, -ler, -üñ]

'Âdil olan göricek böyle 'azâb / **Zâlime** niçe olur ekl-i 'ikâb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 922*)[zâlime, -e]

zâlim ol-: Acımasız, merhametsiz olmak.

Ḥırş ile **zâlim olasın** eyvâh / Yüzüñ ola iki 'âlemde siyâh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 665*)[zâlim olasın, -a, -sın]

Kādî kim ḥâşıl ol 'âlim ola / İhtiyârıyla varup **zâlim ola**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 677*)[zâlim ola, -a]

Kādî kim ḥâşıl ol 'âlim ola / İhtiyârıyla varup **zâlim ola**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 678*)[zâlim olan, -an]

Kādî kim câhil ola **zâlim ola** / Anı rüsvây ide maḥşerde Ḥudâ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 679*)[zâlim ola, -a, -sın]

zâlim ü câhil ol-: Zalim ve cahil olmak.

Anı mezmûm-ı cihân kııl her dem / **Zâlim ü câhil olan** bir ben isem(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 187*)[zâlim ü câhil olan, -an]

zamân: Vakit, devir.

‘Ulemâdan birin itse mesrûr / K’ola zâtı vü **zamânı** ma‘mûr(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 184*)[zamânı, -ı]

Çok **zamândur** ideli terk-i vaṭan / Bu ṭarîk içre çeküp derd ü miḥen(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 234*)[zamândur, -dur]

Ne **zamânuma** ne ḥod zâtuma baḡ / Ne kemâliyle mübâhâtuma baḡ(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 262*)[zamânuma, -um, -a]

Yüzüme baḡmadı ibni vildân / Şaldı ferdâya beni niçe **zamân**(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 399*)[zamân]

Bulmadum anda varup şedd-i ramaḡ / Geçdi ğurbetde **zamânım** ancak(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 402*)[zamânım, -ım]

Faḡr u fâḡayla varup niçe **zamân** / Eyledüm şehr-i Beligradı mekân(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 426*)[zamân]

Nâ-gehân mâluma geldi bu ziyân / Aradum ṭurdum anı niçe **zamân**(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 446*)[zamân]

Bir **zamân** Filbe diyârını meġer / Terk idüp kılmış idüm ‘azm-i sefer(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 472*)[zamân]

Bu ṭarîk ile gezüp ḡaylî **zamân** / Beni kılmışdı felek ser-gerdân(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 474*)[zamân]

Çok **zamândur** ki taḡammül kıldum / Fikr idüp şimdi ta‘aḡkûl kıldum(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 506*)[zamândur, -dur]

Gezerin bunca **zamândur** nâ-kâm / Gelmedi ḡâlûme el-kıṣṣa nizâm(*Tuḥfetü'l-Hükkâm, Beyit 507*)[zamândur, -dur]

Çok **zamāndur** bu tarīke gireli / Nağd-i 'ömri o metā'a vireli(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 800)[*zamāndur, -dur*]

zāmin ol: Kefil olmak.

Bāb-ı rızkuñ senüñ olmaz mesned / ulınuñ rızına **zāmin ol** Aḥad(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 827)[*zāmin*]

zan: Düşünce, kanı.

Her kesüñ **zannı** budur kim taḥı / ıla sultānumı ıqlāḥ-ı tarı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 186)[*zannı, -ı*]

zann u kıyās: Zannetme ve karşılaştırma.

Ne durur **zann u kıyāsuñ** 'acebā / Şabr ider mi bu cefāya 'ualā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 806)[*zann u kıyāsuñ, -uñ*]

zarar: Zıyan, kayıp.

Ehl-i dünyāda ḥaıat yodur / Ülfetüñ ḥod **zararı** artudur(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1004)[*zararı, -ı*]

zarar-ı mahz ol-: Zararın kendisi olmak.

Baa manşıb **zarar-ı mahz oldu** / Ser-güzeştüm ile dünyā tıldı(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 241)[*zarar-ı mahz oldu, -dı*]

zarar it-: Zarar etmek.

Ātiye hāle ider gerçi nazār / Bu taşavvurdan **ider** çoğı **zarar**(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 586)[zarar ider, -er]

zarūret: Mecburiyet, zorunluluk.

Nā-gehān düşdi Srişnik maħlūl / Eyledüm anı **zarūretle** kabūl(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 431)[zarūretle, -le]

zāt: Kendi.

‘Ulemādan birin itse mesrūr / K’ola **zātı** vü zamānı ma‘mūr(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 184)[zātı, -ı]

‘İlm ü ‘irfāndur anuñ ālātı / İmtihān ile bilinsün **zātı**(*Tuħfetü'l-Hükkām*, *Beyit*
189)[zātı, -ı]

Fāriğ ol gel bu hevesden ‘Avnī / Medħden **zātı** anuñ müstağnī(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 199)[zātı, -ı]

Ne zamānuma ne ĥod **zātuma** bağ / Ne kemāliyle mübāhātuma bağ(*Tuħfetü'l-*
Hükkām, *Beyit 262*)[zātuma, -um, -a]

Medħ ü ta‘rife ne ĥācet ol **zāt** / Kıl sükūt eyleme zā’id kelimāt(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 1061)[zāt]

zāt-ı cemīl: Güzel zat.

Eyledüm pāy-ı şerīfin tağbīl / Gördi raħm eyledi ol **zāt-ı cemīl**(*Tuħfetü'l-Hükkām*,
Beyit 453)[zāt-ı cemīl]

zāt-ı pāk: Temiz zat.

Yine fānī ider ol āfākı / **Zāt-ı pāki** durur ancağ bākī(*Tuħfetü'l-Hükkām*, *Beyit*
85)[zāt-ı pāki, -i]

Zātı pākini ne hācet ta' rīf / Şadr-ı fetvā[y]ı kılupdur teşrīf(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 158*)[zāt-ı pākini, -i, -n, -i]

zāt-ı şerīf: Şerefli kişi, soylu kimse.

Ḥüb aḥlākı vü iz'ānı laṭīf / Vaşfa kābil degül ol **zāt-ı şerīf**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 303*)[zāt-ı şerīf]

Nāmı ol **zāt-ı şerīfüñ** Aḥmed / İltimāsını anuñ kılmaz red(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 377*)[zāt-ı şerīfüñ, -üñ]

Aña üç def'a olındı teklīf / Rāzī olmaz idi hıç **zāt-ı şerīf**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 979*)[zāt-ı şerīf]

'Ābid ü zāhid-i dergāh-ı Vedūd / Nāmı ol **zāt-ı şerīfüñ** Maḥmūd(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1038*)[zāt-ı şerīfüñ, -üñ]

ze'āmet: Rütbe.

Görmüş idi baña hem vech-i vecīh / Kıla bir ḥüb **ze'āmet** tevcīh(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 224*)[ze'āmet]

Ya 'ulāfe ya **ze'āmetle** hemīn / Ola iḥsān-ı şeh-i Cem-āyīn(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 268*)[ze'āmetle, -le]

zeber: Üst.

Ehl-i diller bu sözi söylerler / Қа' r-ı deryāda dürer cīfe **zeber**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 559*)[zeber]

zehī: Ne güzel! Ne hoş!" anlamlarında ünlem.

Allāh Allāh bu zehī luṭf-ı 'azīm / Bize iḥsān ola cennāt-ı na'im(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 82*)[zehī]

zehr-i kätil: Katilin zehri.

Yoğ idi virmege **zehr-i kätil** / Bir qazā virdi baña bī-ḥāşıl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 401*)[*zehr-i kätil*]

Zehr-i kätildür o ḥelvā didüğüñ / Qorqaram hażm idemezsin yidüğüñ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1081*)[*zehr-i kätildür, -dür*]

zelil ü nā-kām: Hataya düşmek ve isteğine kavuşamamak.

Dār-ı ğurbetde zelil ü nā-kām / Geçdi bir niçe şühür u eyyām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 404*)[*zelil ü nā-kām*]

zer: Altın.

O maḥilde **zer** aña olmaz yār / Terk-i dünyā ider āḥir nā-çār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 851*)[*zer*]

O maḥalde olıcaq **zer** medfün / Vārīs olanlar olur[lar] maḥzün(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 854*)[*zer*]

Süreti olmuş anuñ niteki müş / Zer olan yire tutar çeşm ü güş(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 856*)[*zer*]

Virür ol şāliḥe bu güne cevāb / Dir ki **zer** cem' idenüñ ḥāli ḥarāb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 859*)[*zer*]

Nażar-ı pāki ider ḥāki Güher / Ḥāk ile birdür aña sīm ile **zer**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1052*)[*zer*]

zerre: Çok küçük parçacık.

Medh ideydüm ger olurduñ ğırra / Baḥrden katre güneşden **zerre**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 200*)[*zerre*]

Ne diyem ol şeh-i baħr u berre / Baħrden atre güneşden **zerre**(*Tuħfetü'l-Ĥkkm*,
Beyit 739)[*zerre*]

zerrece: Zerre kadar.

Zerrece yokdur aa inkrum / Bilürem geri ki ben midrum(*Tuħfetü'l-Ĥkkm*,
Beyit 539)[*zerrece, -ce*]

Var ise **zerrece** sende ayret / Ehl-i dny ile ılma lfet(*Tuħfetü'l-Ĥkkm*, *Beyit*
1003)[*zerrece, -ce*]

zevk u saf: Saadet iinde yaşamak, mutlu mesut bir hayat sürmek.

aşdı bu masıba n vşıl ola / Gide am **zevk u saf** hşıl ola(*Tuħfetü'l-Ĥkkm*,
Beyit 589)[*zevk u saf*]

zevk u sürür: Zevk ve sevin.

Eylemek ister ise **zevk u sürür** / M-siv fikrini dilden ıl dr(*Tuħfetü'l-Ĥkkm*,
Beyit 1098)[*zevk u sürür eylemek, -mek*]

Zeyd: Zeyd (zel isim).

şer' ile virse eger **Zeyde** cevb / 'Amra dırsen saa hükm itdi kitb(*Tuħfetü'l-*
Ĥkkm, *Beyit 879*)[*Zeyde, -e*]

Zeyd aa olmaz ise ger rz / N'eyesn ya baa diyor z(*Tuħfetü'l-Ĥkkm*, *Beyit*
880)[*Zeyd*]

Zeyde hükm itse eger şer' ile sen / Saa 'Amr itse gerekdür s'-i an(*Tuħfetü'l-*
Ĥkkm, *Beyit 882*)[*Zeyde, -e*]

Baa hükm itmedüğine hıket / **Zeydden** d alıpdur rişvet(*Tuħfetü'l-Ĥkkm*,
Beyit 883)[*Zeydden, -den*]

zeyn ol-: Süslenmek.

Güş idüp anı Resülü'ş-şakaleyn / **Oldı** envār-ı nübüvvet ile **zeyn**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 67)[*zeyn oldı, -dı*]

zıll-i 'adl: Adaletinin gölgesi.

Şarḫ ile ğarba ider 'adl ü dād / **Zıll-i 'adlinde** hep efrād [u] 'ibād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 711)[*zıll-i 'adlinde, -i, -n, -de*]

Zıll-i Hak: Allah'ın gölgesi.

Zıll-i Haḫ ekrem-i nev'-i insān / Eşref ü efdal-i āl-i 'Osmān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 141)[*zıll-i Haḫ*]

zıll -ı zā'il: Yok olucu gölge, geçici gölge, sığınak.

Saḥa günden daḫi rūşen bu delil / **Zıll-ı zā'il** gibidür 'ömr-i ḫalil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1100)[*zıll -ı zā'il*]

zıkr-i cemil: Allah'ı zikretme, anma.

Ḥālīḫuñ **zıkr-i cemili** her ān / Kimde kim dā'im ola vird-i lisān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 4)[*zıkr-i cemili, -i*]

zıkr-i Hak: Allah'ı anma, zikretme.

Her sözüñ evvelidür nām-ı Ḥudā / **Zıkr-i Haḫ** dilde gerek şubḫ u mesā (*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 6)[*zıkr-i Haḫ*]

zıkr-i Hudā: Allah'ın zikri.

Oldılar **zıkr-i Hudāya** meşgul / Buldılar devlet-i dāreyne vuşul(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1066)[*zıkr-i Hudāya, -y, -a*]

zıkr ol-: Zikredilmek.

Bu kamu **zıkr** olınan mevcūdāt / Şeref-i Aḥmed için buldı şebāt(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 84)[*zıkr olınan*]

zıkr u tesbīh-i Hudā: Allah'ın tesbihi ve zikri.

Giceler kâ'im ü gündüz sâ'im / **Zıkr u tesbīh-i Hudāda** dâ'im(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1042)[*zıkr u tesbīh-i Hudāda, -da*]

zıkr ü fikr: Düşünmek ve zikretmek.

Ya İlähî kıl anı pîşe bize / **Zıkr ü fikrūñ** ola endîşe bize(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*, *Beyit*
1016)[*zıkr ü fikrūñ, -üñ*]

Naşş olunca dilūñde her gāh / **Zıkr ü fikrūñ** senūñ olsun Allāh(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 1099)[*zıkr ü fikrūñ, -üñ*]

zillet: Aşağı olma, hakirlik, horluk.

Faḫr u fāḫayla kimisi mużtar / 'Ömri **zilletde** geçer şām u seḫer(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 128)[*zilletde, -de*]

Devlet [ü] **zilleti** viren Ḥaḫdur / Anı fehmi eylemeyen aḫmaḫdur(*Tuḥfetü 'l-Ḥükkām*,
Beyit 606)[*zilleti, -i*]

zinde it-: Canlı tutmak.

Rahmet aña ki ‘adāletle gide / Nāmını haşre degin **zinde ide**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 24)[*zinde ide, -e*]

zīnet-i cennet: Cennetin süsü.

Ḥāşsa kim seyyid-i şübbān Ḥaseneyn / **Zīnet-i cennet** olan mazlūmeyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 98)[*zīnet-i cennet*]

zīnet ü fer bul-: Süslenmek ve parıldamak.

Leyle-i Ḳadr idi bir gice meger / **Buldı** ‘ālem dükeli **zīnet ü fer**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 86)[*zīnet ü fer buldı, -dı*]

zīrā: Çünkü, şundan dolayı.

Server-i ümmet [ü] ḥayru’l-bülegā / Bu ḥadīşinde buyurmuş **zīrā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1092)[*zīrā*]

Nitekim Şāh [u] Gedā-yı Yaḥyā / Muḥtaşar oldu kitābum **zīrā**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1119)[*zīrā*]

zīr-i meḡāk: Mezarın altı.

Sen bu gün niçün olursın bī-bāk / Meskenüñ yarın olur **zīr-i meḡāk**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 1105)[*zīr-i meḡāk*]

ziyād ol-: Fazlalaşmak.

Ḥāşıl olup iki ‘ālemde murād / Şeref-i ‘ilm ola gitdükçe **ziyād**(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*,
Beyit 137)[*ziyād ola, -a*]

ziyāde: Fazla, çok.

Okıyup yazmağa iden niyyet / Çekmeye aña **ziyāde** zahmet(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1120)[*ziyāde*]

ziyāfet: Doyurmak.

Gerçi olmaz bu cihānda kâbil / Halk-ı dünyâyı **ziyāfet** müşkil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 183)[*ziyāfet*]

ziyān gel-: Zarar gelmek.

Nā-gehān māluma geldi bu **ziyān** / Aradum tırdum anı niçe zamān(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 446)[*ziyān geldi, -di*]

zorbā: Kuvvetine güvenerek ve güç kullanarak başkalarına hükmeden, başkalarının haklarına el koyan (kimse).

Zorbā esbābumı şoydı ne ki var / Bir iken miḥnet ü gam oldu hezār(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 420)[*zorbā*]

zuhūr kıl-: Ortaya çıkmak.

Söyledi bunca cemādāt u tıyūr / Böyle çok mu'cizeler **kıldı zuhūr**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 78)[*zuhūr kıldı, -dı*]

Çünkü bu luḥf u kerem **kıldı zuhūr** / Şılaya gitdüm o yılda mesrūr(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 387)[*zuhūr kıldı, -dı*]

zuh: Öğle vakti.

Bilmez idüm ne kırā'at itdüm / **Zuhra** mı 'aşra mı niyyet itdüm(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 485)[*zuhra, -a*]

zulem: Zulüm.

Zāhīr aḳvāli ḳo bid‘at **zulem** / Oldı ḳāḏīlar aña ālet-i zulm(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 791)[*zulem*]

zulm: Zulüm, eziyet.

Rızḳ-ı maḳsūmuña ḳāni‘ olasın / Zālīmüñ **zulmine** māni‘ olasın(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 19)[*zulmine, -i, -n, -e*]

Zulm olur mı ‘ulemādan şadır / Olup ‘ilm ile ‘amelde ḳāşır(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 668)[*zulm*]

Ḳāḏī olmağ ile ba‘zı ‘āmī / **Zulm** ile ḳıḳdı ḳuzātuñ nāmı(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 676)[*zulm*]

Zulme ḥāşā ki rızası yoḳdur / Ḥalk-ı dünyāya cefası yoḳdur(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 710)[*zulme, -e*]

Zālīmleñ söyündüremez **zulmi** āteşin(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Gazel-i Merhûm ‘Ubeydi’l-Edirnevî Tahmîs-i Merhûm Vecdi’l-Filibevî, II.Kıta, 4.Mısra)[*zulmi, -i*]

Zulm anlardan olupdur merfû‘ / Ḥayr ile şerri ider aşla rücû‘(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 927)[*zulm*]

Eylese **zulmine** iğmāz-ı ‘ayn / Kendü ‘ırzına virür ḳāḏī şeyn(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 928)[*zulmine, -i, -n, -e*]

Biz ki nā-ḳābil-i māder-zādüz / **Zulme** meyl eylemişüz bī-dādüz(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 991)[*zulme, -e*]

zulm it-: Eziyet etmek, işkence etmek.

Zulm iderse ‘aceb olmaz cühelā / Def‘-i zulm itmek içündür ‘ulemā(*Tuḥfetü’l-Ḥükkām*, Beyit 669)[*zulm iderse, -er, se*]

Zulm iden cāhil olandur ekşer / Bu hadîsi ne oğur ne diñler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 674*)[*zulm iden, -en*]

Olsa **zulm itmege** kādī ma'il / Nef'i yoğ fā'il olursa 'ādil(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 931*)[*zulm itmege, -me, -ge*]

Zaleme **zulm ider** ise n'ola teskīn gerek / Qādī miskīn olıcak nā'ibi keskin gerek(*Matla'-ı Vālihi'l-Merhūmi'l-Üskübî*)[*zulm ider, -er*]

zulm ü fesād: Haksızlık ve bozukluk.

Dīn ü dünyā virüben **zulm ü fesād** / İhtiyār it bulasın tā ki murād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1084*)[*zulm ü fesād*]

zulm ü fesād vir-: Haksızlık ve bozukluk vermek.

Dīn ü dünyā virüben **zulm ü fesād** / İhtiyār it bulasın tā ki murād(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 1084*)[*zulm ü fesād virüben, -üben*]

zulm ü sitem: Zulüm ve cefa.

Anaṭolıda Celālī elemi / Tuḥtı her cānibi **zulm ü sitemi**(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 699*)[*zulm ü sitemi, -i*]

zulüm ol-: Zulme uğramak.

Ḥāşilī manşıbuñı virdüm aña / Bilürem gerçi **zulüm oldı** saña(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 652*)[*zulüm oldı, -dı*]

zurefā: Zarifler, seçkin kişiler.

Söyledüñ sen bu mağālātı şaḥīḥ / Dimesünler **zurafā** hem-çü melīḥ(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām, Beyit 617*)[*zurafā*]

Ḥaberüñ toğrusı budur ammā / Kılmasonlar **zurefā** ḥaml-i riyā(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 541)[*zurefā*]

zūr-ı bāzū: Kol kuvveti.

Zūr-ı bāzūsı olan merd-i kavī / Olıyor ḥādīm-i şer'-i nebevī(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 805)[*zūr-ı bāzūsı, -sı*]

zühd ü takvā: Allah'a yakın olmak; zühd ve takva.

Zühd ü takvāda olup kāmēti lām / İhtimām üzre iken şubḥ u şām(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 756)[*zühd ü takvāda, -da*]

zühd ü verā'-ı 'izzet: Yüce zühd ve takva.

Vāvı hādī-i reh-i ḳurb [u] vişāl / Dālī **zühd ü verā'-ı 'izzete** dāl(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 1041)[*zühd ü verā'-ı 'izzete, -e*]

zümre: Topluluk, sınıf.

Daḥi dünyā şerefin ḥāşıl idüp / 'Ulemā **zümresine** dāḥil idüp(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 109)[*zümresine, -si, -n, -e*]

Beni ol **zümreden** itme yā Rab / İderem 'adl ile inşāf ṭaleb(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*, *Beyit*
114)[*zümreden, -den*]

'Ulemā **zümresi** hep şākirler / Nām-ı cūd u keremin zākirler(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 181)[*zümresi, -si*]

Ağniyā **zümresine** yoḳ sözüümüz / Fuḳarā ḥālını görse gözümüz(*Tuḥfetü'l-Ḥükkām*,
Beyit 603)[*zümresine, -si, -n, -e*]

zümre-i hükkām-ı kirām: Büyük hakimler topluluğu.

Diñleñ ey **zümre-i hükkām-ı kirām** / Ehl-i inşāf-ı ıuzātü'l-İslām(*Tuħfetü'l-
Hükkām, Beyit 613*)[*zümre-i hükkām-ı kirām*]

SONUÇ

Klasik Türk Edebiyatı, Türkçe, Farça ve Arapça açısından oldukça güçlü bir edebiyattır. Altı asır boyunca yazılan eserler neticesinde bir kültür birikimi oluşturulmuştur. Günümüze pek çok eser ulaşmıştır. Fakat dil, tıpkı yaşayan bir varlık gibi, zaman içinde değişir, gelişir. Bu gelişim ile kelimelerin manası ağırlaşmış ve anlaşılması güç hale gelmiştir. Bu nedenle, divan edebiyatı metinlerini anlama ve anlamlandırma çabası, değişen şartlar ve gelişen imkanlarla birlikte, araştırmacıları yeni yöntemler bulup uygulamaya yönlendirmiştir. Türkiye’de ilk 1991 yılında Prof. Dr. Günay Karaağaç danışmanlığında hazırlanan Vasfi Divanı Gramer İndeksi ile başlayan bağlamlı dizin çalışmaları giderek çoğalmış ve Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK’ın yürüttüğü TEBDİZ projesine zemin oluşturmuştur. Bu çalışmada metinden kopmadan sözlük çalışması yapıldıktan sonra, çalışma Word dosyası haline getirilip sisteme kayıt edilmektedir.

Bu çalışmada, *Avnî'nin Tuhfetü'l-Hükkâm* adlı mesnevîsi üzerinde sözlük çalışması yapılmıştır. Bu tez çalışmasında hem Avnî'nin hayatı, edebi kişiliği, eserleri anlatılmaya çalışılmış hem de Tuhfetü'l-Hükkâm'ın bağlamlı dizini ve işlevsel sözlüğü hazırlanmıştır. Şair hakkında yapılan araştırmaların azlığı sebebiyle şair hakkında pek fazla bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak mesnevîde yer alan bazı bilgiler incelendiğinde şair hakkında söz söylemek mümkün olmuştur.

Tuhfetü'l-Hükkâm, 1197 beyitten oluşmaktadır. İçinde yedi bendlik tahmis ve iki matla beyti bulunmaktadır. Mesnevi incelenirken şairin çok fazla sıkıntılar çektiği ve bu yaşadığı sıkıntılara binaen bu kitabı yazma gereksinimi duyduğu anlaşılmaktadır. Bu eseri okurken zarafet ehli kişilerin “Ne şirin bir şiir ya da düzyazı.” dememelerini istemiştir. Çünkü o, sıkıntılarının hakikatini dile getirmiştir;

Söyledüñ sen bu maķālātı şahîh

Dimesünler zuraķā hem-çü melîh(617)

Anı te'life çeküp bunca ta'ab

Vāķı '-ı hāli beyān itdüm hep(619)

Şair, çok ağır olmamakla birlikte anlaşılabilir bir dil kullanmıştır. Amacı halini anlatmak ve nasihat vermek olduğu için sade bir dili tercih etmiştir.

TEBDİZ projesi bilindiği üzere bağlamli dizin ve işlevsel sözlük çalışması ilk olarak 2007 yılında başlanan bu proje kapsamında alanda yararlanılabilecek kaynakların sayıları artış göstermiştir. Müşterek bir sözlük hazırlama projesi olan TEBDİZ kapsamında çalışmamız hazırlanmış ve incelemeler sonucunda Tuhfetü'l-Hükkâm'ın bağlamli dizin ve işlevsel sözlüğü oluşturulmuştur.

KAYNAKÇA

- Akbayar, N. (2003). *Osmanlı Yer Adlatı Sözlüğü*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Aksoyak, İ. H. (2023, Aralık 21). *Türk Edebiyatı Tarihsel Sözlüğü*. Tebdiz: <https://tebdiz.com/> adresinden alındı
- Devellioğlu, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitapevi.
- Hak ve Batıl (İslâm'da)*. (2023, Aralık 19). Tubitak Bilim ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları: https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/hak_ve_batil_islamda# adresinden alındı
- Haluk İpekten, İsen, M., & Recep Topar. (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara.
- İleilgili.org*. (2023, Aralık 19). <https://nedir.ileilgili.org/vara+vara> adresinden alındı
- Kanar, M. (2018). *Farsça-Türkçe Türkçe-Farsça Sözlük*. Say Yayınları.
- Kırbıyık, D. (2008). *Avni-Tuhfetü'l-Hükkam*. Konya: Tablet Yayınları.
- Kırbıyık, M. (2017). *Tufetü'l- Hükkam*. Ankara.
- Kubbealtı Lügatı*. (2023, Aralık 19). Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı: <http://lugatim.com/> adresinden alındı
- Luggat*. (2023, Aralık 19). Luggat Osmanlıca Türkçe Sözlük: <https://www.luggat.com/index.php#ceviri> adresinden alındı
- Mavil, H. Y. (2021). Eş'arılık ve Mâtürîdîlik Arasındaki İhtilafı Meselelere Bir Katkı: Kün Emri ve Yaratmaya Tesiri. *Dergiabant*, 65, 89.
- Pala, İ. (2004). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Sami, Ş. (1996). *Kâmûsu'l-A'lâm*. Ankara: Kaşgar Yayınları.
- Tuman, M. N. (2001). *Tuhfe-i Nâilî Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri* (Cilt 2). Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. (2023, Aralık 19). <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ubeydi-abdurrahman-celebi> adresinden alındı
- Türk Edebiyatı Tarihsel Sözlüğü*. (2023, Aralık 19). Tebdiz: <https://tebdiz.com/> adresinden alındı

Zavotçu, G. (2006). *Divan Edeyatı Kişiler-Kişilikler Sözlüğü*. Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Tuğba ALAYLI 2020 yılında Karabük Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Yüksek Lisans eğitimine 2021 yılında Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında başladı. Şu an SADEM Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Dil Eğitim-Öğretim Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde öğretim görevlisi pozisyonunda görev yapmaktadır.